

Tū'ún xuva kō vatā ó
ntáka'an ña
ñuú Coatzospan

Coatzospan Mixtec New Testament

Contents

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Mateu	1
Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Marcu	51
Tū'un é vā'á iña Xuva ko e xntée na'a San Luca	85
Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Juaan	141
Nté ō dé tsiñu pustru Xúva kō	180
Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Roma	230
Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Corintu	251
Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Corintu	271
Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Galacia	284
Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Efesu	292
Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Filipu	299
Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Colosa	304
Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica	308
Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica	312
Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Pablu iña Timóteu	315
Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Pablu iña Timóteu	321
Tutu e táxnūu San Pablu iña Títo	325
Tutú e táxnūu San Pablu iña Filémuun	328
Tutú iña ña Hébreu	330
Tutu e táxnūu Santiau iña ñá Israee	345
Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Pedru	350
Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Pedru	356
Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Juaan	360
Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Juaan	365
Tutu é kuvi ūni e táxnūu San Juaan	366
Tutu e táxnūu San Júdā	367
Nuu i e xé'e Xuva kō é kūtuní San Juaan	369

Tū'ún xuva kō vatā ó ntáka'an ña ñuú Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec, Coatzospan)

Language: Mixtec, Coatzospan

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

c4e2c569-6f15-58f2-9e1f-2ebd7d91e17c

ISBN: 978-1-5313-0423-2

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Mateu

Tatá vi'i Jesucristu

(Lc. 3:23-38)

1 Xu'u é Mateú u ne, i'a kaka'án u iña táta vi'i Jesucristu, i'xá ika Dāvii, i'xá ika Ābraan.

² Xíō i'xá Ābraan é nani Īsaa; xíō i'xá Isaa é nani Jācoo; xíō i'xá Jacoo é nani Jūdaa; xíō ení ña ði. ³ Xíō i'xá Judaa é nani Fare ní Zara (ðì'i ñā ne, Tamaa nani ña); xíō i'xá Fare é nani Ēruun; xíō i'xá Eruun é nani Āraan; ⁴ xíō i'xá Araan é nani Aminādaa; xíō i'xá Aminadaa é nani Nāsuun; xíō i'xá Nasuun é nani Sālmun; ⁵ xíō i'xá Salmun é nani Boó (ðì'i ñā né, Raa nani ña); xíō i'xá Boo é nani Ōbeé (ðì'i ñā né, Ruu nani ña); xíō i'xá Obee é nani Īsaii; ⁶ xíō i'xá Isaii é nani Dāvii, ña e kúvi rei. Ēni vi'i rei Davii san ni ñadī'i kíí, ñadī'í Uriá, ne, xíō i'xá ña é nani Salāmuun.

⁷ Xíō i'xá Salamuun é nani Robōaan; xíō i'xá Roboan é nani Ābia; xíō i'xá Abia é nani Āsa; ⁸ xíō i'xá Āsa é nani Josāfaa; xíō i'xá Josafaa é nani Jōraan; xíō i'xá Joraan é nani Ūzia; ⁹ xíō i'xá Ūzia é nani Jōtaan; xíō i'xá Jotaan é nani Ācaa; xíō i'xá Acaa é nani Ezēquia; ¹⁰ xíō i'xá Ezequia é nani Manāsee; xíō i'xá Manasee é nani Āmuun; xíō i'xá Amuun é nani Jōsia; ¹¹ xíō ūun i'xá Josia é nani Jecōniá ne, xíō ení ña ði. Ntoō ña ntuvi dá xee ñá'a, ña ñuú Babiloniá san ne, kue'en ní'i ña ña Israeé san ñuú ña kán é nantō'o ña ña.

¹² Dā rkontūvi xíō i'xá Jeconia é nani Salātíee; xíō i'xá Salatíee é nani Zorobābee; ¹³ xíō i'xá Zorobabee é nani Abiūu; xíō i'xá Abiūu é nani Eliāquiin; xíō i'xá Eliaquiin é nani Āsoo; ¹⁴ xíō i'xá Asoo é nani Sādoō; xíō i'xá Sadoo é nani Āquiin; xíō i'xá Aquiin é nani Eliūu;

¹⁵ xíō i'xá Eliūu é nani Lāzaa; xíō i'xá Lazaa é nani Mātaan; xíō i'xá Mataan é nani Jācoo; ¹⁶ xíō i'xá Jacoo é nani Jōseé, ðivi xīi Maríā. Maríā sán ne, ðì'i Jēsuú, ðivi ñā é kaka'an o é Cristu, ña é taxnuu Xuva kō.

¹⁷ Xíō ūxkimi úvata ñā nté Abraan un tsi nté Davii. Xíō tuku uxkimi úvata ñā nté Davii un tsi da nté kue'en ní'i ña ña Israeé san ñuú Babiloniá ne, xíō tuku uxkimi úvata ñā un tsi da nté ntūvi e káku Cristú san.

Dā káku Jesucristu

(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Dukuan ō kúvi da káku Jesucristu: María, ðì'i Jēsuú ne, e xé'le ñā xu'u ña e tánta'a ña ni Jōseé ne, ntá tsi ði'na dá kuntoō ní'i tā'an ña ne, kūtuni ña tsí ñu'u i'xá ña kuenta iña Espíritū Sántū san. ¹⁹ Dōo va'á ña'a xīi ña Joseé san. Ña ni ntío ña é ká'an kīni ña'a san iña Maríā. Dukuān né, dē kuení ña é ðiin ðiin tsi naxtuví mii ña ña. ²⁰ Ntá tsi da ñi kadē kuení ña ne, xée ūun ánje Xuva kō ñuū éni kán, kaka'an ña:

—Jōsee, i'xá ika Dāvii, ñá ku u'vī o é nāki'in Maríā é kuvi ña ñadī'í o, tsí i'xa é nakāku ña ne, ñu'u kuenta iña Espíritū Sántū san. ²¹ Nakāku ña uun i'xa tíí ne, xntéén ðivi í é Jēsuu, tsí ðivi ñā é nakakū ñá ña ñuú ña, ña é iō kuetsí i —ka'an ánje san.

²² Un ntí'i sá'a kúvi vata koo é kūntaa é kaka'an ña é ka'án naa Xuva ko:

²³ Ku'un i'xá uun ñadī'í kuetsí, ña é vāta kiní ñatíí ne, nakāku ña uun i'xa tii é kunani ña Emānuée,

ka'an ña. Emanueé ne, kani tú'un: Xuva kō nuu mé'ñu ña kō.

²⁴ Dā ntóto Joseé ne, dē ntaa ñá vatā ó kaka'an ánje Xuva kō san. Nāki'i ñá ñadī'í ña, ²⁵ ntá tsi ña ni kántoo ní'i tā'an ña da nté ita ntí'xin ntuvi e káku i'xá ña. Xntee ñá ðiví í é Jēsuu.

Dā ixkoto ní'ni ña e dóo ki'in iní í san Jesuu

2 Kāku Jesuu ñuú Beleen ntuvi dá inúu rei Heróde ñuú tsikan. Kidáā né, ēka ña e dóo ki'in iní í san ñuú e dóo ikā ne, xée ña ñuú Jerusaleen. ²Ntátsixe'e ñā:

—¿Mí'i ntu tūví rei iña ñá Israee, ña é dá ve káku san? Iní nti kímí e kéne e tá'xi kuenta iña ñá nte ñuú nti kán. Dukuān é vē'xí nti é kunūu iní nti ña —ka'an ña.

³Dā téku rei Heróde sán ne, dōo dé kuení ña, ni ūn ntíí ntíí ña ñuú Jerusaleen. ⁴Kāna ña un ntíí ntíí tó'ō dutú san nī mastrú leí san, tsixe'e ña ñā:

—¿Mí'i ntu káku ñā nani Cristu, ña táxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

⁵Ntáka'an ñā ni ñā:

—Ñuú Beleen é kāduku ntée ñuú Judea, tsí kuan ō ka'an ñā ka'án naa Xuva ko kídaā:

⁶Divin, ñuú Beleen é tūvín ñuú Judaa, ka'nun vata ntáa é un ntíí ntíí ñuú na'nu mí ntoo ña ntádē kú've ñuú Judaa. Ntá tsi díí díí ka kuiko ñu'u ñā'a o, tsí nte ñuú o kan vē'xí uun ñā'a, ña kada kú've iña ñā'a ko, ñā Israee san. Kuan ō ka'an ña —ka'an ñā'a san.

⁷Kidáā né, kāna xu'u Heróde ña dóo ki'in iní í san, tsixe'e ña ñā nee ntúvi ntí'xe é kii díto kímí san. ⁸Kidáā né, taxnúu ña ña ñuú Beleen san, kaka'an ñā:

—Kue'ēn ntó, nantuku vā'á nto i'xá san. Te nāni'i nto í ne, taxnúu nto tú'ūn vata koo é kikunúu ini kó i dí —ka'an ña.

⁹Dā téku ña é kāka'án reí san ne, kué'ēn ká ña. Iní ña tsí diví kímí e iní ña ñuú ña kán né, odo nūu nuu ña, kué'ēn da nté xee mí tuví i'xá san. ¹⁰Dā iní ña kímí sán ne, ñā tē nté kaa diní ña. ¹¹Dá kúkí'vi ña má vi'i kán né, iní ña i'xá san ni dí'i i Mārīā ne, ínchiti ñā mí tuví ne, ínūu iní ña i. Nākaán ña etun ñā ne, xé'le ña i'xá san doméni e kúvi oro, ni kütú, ní

cho'o vîdin e dóo nuu á'vi. ¹²Kidáā ne, xé'le Xuva ko ūun xéni é kāka'an é ña ku ntiko koó ña mí tuví Heróde. Dukuān ne, tuku itsi kunú'u ña.

Dá kué'en Jesús ñuú Egító

¹³Dā kunú'u ña ne, iní Josee ánje Xuva kō ñuú éni kán. Ka'an ánje san:

—Nakuntítsin, ki'in i'xá san ni dí'i i né, kue'en náne'en ñuú Egító. Ikan kuntōo nto da nté kā'án u ni ō. Tsí ki'xi rei Heróde é nantuku ña i'xá san é ka'ni ñā i —ka'an ña.

¹⁴Nákuntítsi ña ne, ki'i ña i'xá san ni dí'i i, kue'en ní'i ña ña ñuú Egító, kuān te niñu. ¹⁵Ikān tsi kantōo ña dá nté xi'i Heróde san. Sá'ā kúvi vata koo é kúntaa é kāka'an ñā'a, ña é ka'án naa Xuva ko nte kídaā: “Nté ñuú Egító nákaná u i'xá ko”, ka'an ña.

Dā táxnuu Heróde é kúví nti'i i'xa tíí san

¹⁶Dā kútuni Heróde tsí ña ni de ntáa ña dóo ki'in iní í san ne, kúdiin kué'en ña. Taxnúu ña sntadun é ka'ni ñā un ntíí ntíí i'xa tii é ntoo ñuú Beleen, ni ñūu é ntoo etsin ikān, i'xa é iō uvi kuia í, ō é díí ka kuetsi, vata ō ita ntí'xin ntuvi é ka'an ña dóo ki'in iní í san. ¹⁷Kidáā né, kúntaa vata ō ka'an ña é ka'án naa Xuva ko nte éma tsi, ñā nani Jerēmia:

¹⁸Dító un tsi nte ñuú Ramaa ntákachu'u ntáa ña, ntaéku ña. Un ntíí ntíí ñadí'i Israee ne, ntaéku nteé ña i'xá ña.

Ña ni ntío ña ntuka'nu iní ña, tsí é xi'i ntí'i i'xá ña, ka'an ña.

¹⁹Ntá tsi dá xi'i Heróde ne, keni Josee é xee uun ánje Xuva kō, kaka'an ña:

²⁰—Nakuntítsin, ki'in i'xá san ni dí'i i, kunú'u nto ñuú Israee, tsí e xí'i ña é ncho ka'ni i'xá san —ka'an ña.

²¹Nákuntítsi ña ne, ki'i ña i'xá san ni dí'i i ne, dá kunú'u ña ñuú Israee. ²²Ntá

tsi dā téku ña é divi tsi i'xá Heródē, ñá nani Arquēlau, nakunúu ña naa ñá ne, ú'vī ña é ntiko koō ña. Kūtuni ña ñuu éni kán ne, da díta ña itsi ñuú Galilea. ²³Kué'en ña, kükuntóo ña ñuu é nani Nazáree. Dukuan o kúntaa é káka'an ña é ka'án naa Xuva ko kídaā: “Ka'an ñá'a san tsí nazarenu ña”, ka'an ña.

Dá káka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsí kán

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 Ntuvi tsikán ne, xée Juaan Baūtista ñuu itsi é nani Jūdea, kaka'an ntódo ña, ²kaka'an ña:

—iNativi iní nto, tsí e xée ētsin ntuvi é ki'xi Xuva ko, kixkadā kú'vē ña! —ka'an ña.

³Ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Isáia ne, kaka'an ñá iñá Juaán san dá káka'an ña:

Dító tatsin úun ña'a, ña e dóo ntii káka'an ñuu itsí kán:

“Nakóo tú'vē ntó itsi Xuva kō; Ntantaá ntó itsi ña”, ka'an ña, ka'an Ísaiá san.

⁴Íñúu Juaán san doo e kúvi idi kameu. Ñii í'xi ña ne, ñii kúvi di. Skuntí iní é'xi ña ne, iní xi'i ñá ntudin ñuñu. ⁵Un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleén ni ñuú Judeá, ni ún ntíí ntíí ñuu é ntoo etsin nú ntúte ka'nu é nani Jórdaán ne, kué'en ñá mí nuu Juaán san. ⁶Natívi iní ña kuétsi ñá ne, da ítsi ntute ña nta'a Juaán san nú ntute ka'nu san.

⁷Ntá tsi dā iní Juaán san tsí títin ña fariseú san ni ña saduceú san xée ñá é kútsi ntute ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—iNtō'o é tatá koo kúvi nto! ¿Xoó ntu kaka'an í ni ntō é kūnu nto é ña ní'i nto é nto'o nto nta'a Xuva kō? ⁸Vií nto é vā'á vata koo e díto é natívi iní nti'xe nto. ⁹Ñá ku ka'án nto: “Ntí'í ne, Abraan úva ikā ntí”, é kuán o ntáka'an nto. Tsí kaka'án u ni ntō tsí kuvi víi Xuva kō é ntāda ña xuú san i'xá Abraán, tē dí ntio

ñá. ¹⁰É iō tu've kaá ntee é nakīn ña utun san. Da nēé ka utun é ña ta'xi kiti va'á ne, nakīn ña ne, dá ka'mi ña. ¹¹Xu'ú ne, ntute kadá'vi ú nto dá kanakutsi ntute ú nto é natívi iní nto kuétsi ntō, ntá tsi ña é dā vé vé'xi ne, díí ka ka'nu ña é xu'u. Ntē ña vā'a u é kuidō ú nti'xen ñá. Divi ñá ne, Espíritū Sántū san ni ñu'ú dá'vi ña nto. ¹²Ni'i nta'a ña ūtun é kākani ña kiti trigú ne, dá nākaxnúu ña é vā'á ne, dá nātsu'un vā'a ña. Ntá tsi e ña kaidiá'vi ne, ka'mi ña me'ñú ñu'u é ña kantá'va —ka'án Juaán san.

Dā ítsi ntute Jesuu

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³Kidáā ne, vé'xi Jēsuu nte ñuú Galileá, ne, xée ñá nú ntute ka'nu Jordaán san, mí nuu Juaán san, vata koo é kútsi ntute ña nta'a Juaán san. ¹⁴Ña ni ntío Juaán san é nakútsi ntute ña ña, ne, kaka'an ña:

—Xu'u é kantio ko é divi nto nakútsi ntute nto ko. ¿Vá kúvi ntu é xu'ú nakútsi ntute ú nto? —ka'an ña.

¹⁵Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuan tsí koo, tsi é vā'á o é káda ntaa o é un nti'í é ká'an Xúva kō —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'án Juaán san tsí víi ña.

¹⁶Dā kúvi ítsi ntute Jesuú ne, ntii ña diñi ntute kán ne, ura dú'va tsi i nákaan e dukún kan ne, iní ña Espíritū Xuva kō, é inu ña vata kaa paloma, kátavi ntódo ña ña. ¹⁷Kaka'an tátsin nte e dukún kán: —Sá'a é I'xá mií kō e dóo kakuinimá ko. Dōo diní ko ni ñá —ka'an tátsin san.

Dā íto nteé tó'o e ña vā'á san Jesuu

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

4 Kidáā ne, íntēka Espíritū Sántū san Jēsuu ñuu itsí kán é kōto nteé tó'o e ña vā'á san ñá te kō'xó nteé ña.

²Úvi dikó ntuvi, úvi dikó niñu ña ni e'xí ña ne, kidáā né, kākīn ña. ³Kidáā ne, xée tó'o e ña vā'á san ne, kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, ká'an ni xūú san na ntúví tañú'ū —ka'an.

⁴Ntá tsi kaka'an Jésuu:

—É uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ná te da mii tsi tañú'u kántio ña'a é ní'i ña ntuvi iña ña, tsí un ntíí ntíí tú'un é kaka'an Xúva kō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁵Kidáā ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'ā san ña ñuú Jerusaleen, mí tuvi xúkun Xuva kō. Xntitsi ña mí'i e díí ka dūkun rki úkūn sán ne, ⁶kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, nakō'xon kúñu ō, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō:

Taxnūu ña ánje ñā é kuēnta víi ña o.

Kurkāa ña o vata koo é ña náki'ín xuu.

Kuān ó uve na'a —ka'an.

⁷Kaka'an Jésuu ni i:

—Tsí uve na'a xtúku kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ná ku koto ntēen Tó'o o, Xuva ō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁸Kuē'en ní'i xtúku tó'ō e ña vá'ā san ña. Kúxēe ña uun xuku mi dóo dūkún ne, náñē'e ña un ntíí ntíí ñuu é ió ñuxiví sa. Ná tē nté kaa vá'ā o. ⁹Kaka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña:

—Te nākunchátin nūú ko, te kunuu iní ó ko ne, ta'xi u é kadā kú'ven un ntíí ntíí ñuú san —ka'an.

¹⁰Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni i:

—Kūnun, tó'ō e ña vá'ā, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Da mii tsi Xuva kō é kunuu iní ó ña, da mii tsi tsiñu ña é viin.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

¹¹Kidáā né, xtúvi mii tó'ō e ña vá'ā san ña ne, xéē ánje Xuva kō é vii ñā ña kuenta.

Dā éni ntu'u Jēsuu dé tsiñu ña ñuú Galilea

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹²Dā téku Jesuu tsí nuu kutú Juaán ne, kué'en ña ñuú Galilea. ¹³Ntāka ña ñuú

Nazaree é tuvi ñuú Galileá ne, kué'en ñā é kutuvi ñā ñuú Capernau, é tuví diñi míni ka'nu san, etsin nú rāxa Zabúluun ni nú rāxa Néftalii. ¹⁴Dukuan ō kúntaa é kaka'an ñā ka'án naa Xuva ko kídaā, ñā nani Isáia:

¹⁵Ñuú Zabuluún ni ñuú Neftalií ne, ñuu é ntoo etsin diñi míni ka'nu kán, uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san, ñuú Galilea, mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé san.

¹⁶Ña'a, ña ntoo ikan mí nēé ni kuétsi i ne,

iní ña ñu'u é káxi'í nuu ka'nu.

Ña'a, ña ntoo ní ntati dóxi'í ne,

xi'í nuu ka'nu mí ntoo ña.

Kuan ō ka'an Isáia.

¹⁷Nté ntúvi tsikan éni ntu'u Jēsuu kaka'an ntódo ña:

—Natívi iní nto, tsí dokó sa xee ntúvi é kixkadā kú've Xuva kō —ka'an ña.

Kāna Jesuu kími ñá'a, ña ntátiiin tsákā

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸Dā íka Jesuu úun xo diñi míni Galileá san ne, iní ña Simuun, ña é kaka'an ña é Pedrú, ni ení ñā, Andree. Ntánakuítá nuu ñā xunu ña nú ntute kán, tsí ntátiiin ña tsákā. ¹⁹Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuntíkin ntó ko ne, ta'xi ú nto tsiñu é kāna nto ña'a é kuntíkin ñā ko —ka'an ña.

²⁰Ura tsí i xtúvi mii ña xunu ñā ne, íntíkin ñā ña.

²¹Kué'en ká ña, ne, iní ña uvi ñā'á ka ña'a, ñā nani Sántiau ni ení ña Juaan. Ntuvi ña é i'xá Zebedeu ña. Nñ'u ña tun ntóo ni uva ñā, ntántavá'a ña xunu ña mí ntátsin. Kāna Jesuu ñā ne, ²²ura tsí i xtúvi mii ña tún ntóo ña ni uva ñā ne, íntíkin ñā ña.

Ná te da dii ña'á nakua'a Jesús

(Lc. 6:17-19)

²³Íka Jesuu kaníi ñúú Galilea, nakuā'a ña ña'a san má ũkún ña Israee. Kaka'an ntódo ña tú'ün va'á san kuenta iña i é kixkadā kú've Xuva kō. Kantavá'a ña un ntíí ntíí kui'i, un ntíí ntíí nuu i é kākuví ña'a san. ²⁴Kütuni ñá'a iña ñá kaníi ñúú Siria ne, ntēka ña un ntíí ntíí ña nchokuví san, ni ũn ntíí ntíí ña'a, ña e ntákuví kui'i, o te ũ'vi kúñu ña, o te ñū'u e ña vá'a nima ñá, o te kāxi'i mí ña, o tē natíin ña ne, ntavá'a ña ña, un ntíí ntíí ña. ²⁵Ñá te da dii ña'a intíkin ñá ña nté ñúú Galilea, nté ñūu é nani Ū'xi Níúú ne, nté Jerusāleen, nté Jūdea, nté ñūu é ntoo uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan.

Dá kakā'an ntódo Jesuu xúku kán

5 Dā ini Jesuu tsí ña te da dii ña'á san ne, kuxée ña díki ukú san. Dā itúvi ña ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví ña. ²Eni ntu'u ña nakua'a ña ña, kaka'an ña:

Xoo e dóo va'á ni i

(Lc. 6:20-23)

³—Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kūtuni i tsí ña kúvi vii ña te ña xntii Xuva ko ña, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú've Xuva kō.

⁴Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña nuu nta'xa nima í, tsí náxnuu ka'nu Xuva kō nima ña.

⁵Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ña ntáde ka'nu, tsí kaníi ñūxíví sa ni'i ña kídaā.

⁶Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kaníi nima í ncho kutú've i iña Xuva ko, tsí kué'e ña é kūtú've vá'a ña.

⁷Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kantuntá'ví ini i ta'an i, tsí ntuntá'ví ini Xuva ko ña di.

⁸Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntūntoo nima í, tsi kiní ña Xuva kō.

⁹Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntántukū é vā'á koo kuntoo ni tā'an i, tsí ka'an Xúva kō tsí ña é i'xā ñá ña.

¹⁰Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntánto'o i tsí kuñti'xe ña Xuva kō, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú've Xuva kō.

¹¹Nté kuān nte va'á ni ntō dá ntáka'an kíní ña'a san iña nto, dá ntádē xení ña ni ntō, dá ntáka'an ña dovete e ntáde nto é kíní kaa da ntáde nto é ntio ko. ¹²Kūntoo díni nto, ñá ku kuntoo nta'xa ntō, tsí ni'i ntó doméni é vā'á kue'en e dukún kán, tsí kuān o dé xení ña'a san ni ñá ka'án naa Xuva ko, ña intóo kídaā di.

Vata ntáa ñii ni ñū'u ntáa o ñuxíví a

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³Divi ntō ne, vata ntáa ñii ntáa nto ñuxíví a. Ntá tsi tē ña tuví ka díkō ñii san ne, ña kúvi ntūvá'a ka. Ná vādá ka mí kaidiá'vi i. Kate ó ne, kaka nuu ña'a san.

¹⁴Vata ntáa ñū'u ntáa nto ñuxíví a. Tē uun ñuú tuví díki uku kán ne, ña kúvi kutúvi xu'u. ¹⁵Nté ña kañíi ña'a san kantílin vata koo é xnuu xu'ū ña má kidí. Tsí xkaa iko dukún ña vata koo é náxi'í nuu kaníi má vi'i kán. ¹⁶Vata ntáa ñū'u é kaxi'í nuu ntáa nto da ntáde ntō é vā'a. Kuan kōo víi nto é vā'á vata koo é na kiní ña'a ne, na ká'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

Dá kanakuā'a Jesuu ñá'a san iñá lei

¹⁷Ñá ku dē kuení nto te vé'xi ú é nakuítá u lei Muísee san ni tū'un é ká'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā. Ná te vēxnakuítá u leí san, tsí vé'xi ú é na kūntaa é káka'an leí san. ¹⁸Tsí nuu é ntaa i é káka'án u ni ntō tsí da nté ntí'i e dukún kán, da nté ntí'i ñuxíví sa ne, ñá kunāa nté uun letra, nté uun puntu leí san da nté kūntaa ntí'i. ¹⁹Xoó ña'a, ña é ña káde kuenta leí san, kuān te díi ka lú'nti né, kuān ó kanakuā'a ña tuku ña'a é kuān koo víi ña dí ne, ñá tē neé nuu á'vi ña mí

kadē kū've Xuva kō. Ntá tsi xoó ña'a, ña é kade ntaá lei san ne, kuān ó kanakuā'a ña ña'a san é kuān koo vií ña dí ne, dōo ka'nu ña'a ña mí kadē kū've Xuva kō. ²⁰Kaka'án u ni ntō: ñá kī'in nto mí tuví Xuva ko tē ña díí díí ka vá'a koo vii nto é kā'an Xúva ko vatā ó ntáde ña fariseú san ni mastrú lei san.

Dá kakā'an Jésuu nté koo vií ō dá kākudiin o

(Lc. 12:57-59)

²¹'Ini nto tsí kaka'an ñátā san kídaā: “Ñá ka'nī ntó ña'a, tsí xoo é ka'ní i ña'a ne, ní'i ña e dóo nto'o ña”, ka'an ña. ²²Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntō né, tē xoó kudiin í ni tā'an i ne, ní'i ña é ntō'o ña. Xoo é kākā'an i é kīni kaa iña ta'an i ne, kué'ē ña tsiñu i é ntō'o ña. Xoo é kākā'an i tsí tuntu tá'an i ne, kī'in ñā dō'vi kan.

²³Tē kixtúvi ntó doméni nta'a Xúva kō nú nāa ñá kán ne, kidáa naka'an ntó é iō nuu i é kā'an ntée ta'an nto nto ne, ²⁴xtuví mii ntó doméni san nú nāa san ne, kue'ēn nto mí tuví ta'an nto. Di'na ntuvá'a nto ni tā'an nto ne, kidáa kué'ē nto doméni nta'a Xúva kō.

²⁵Te kī'in ni'i ta'an nto nto nta'a ña tsiñu i ne, ntuvá'a nto ni ña itsi kán, vata koo é ña tsi'i kuétsi ña nto nta'a ña tsiñu i san. Tsí ñi'vi ña ne, ká'an ña ni mau kui nuu ne, xnuu kutu ña ntō. ²⁶Tsí nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ña ntíi nto dá nte ntá'vi ntí'i nto diu'un é katāvi nto.

Dá kakā'an Jésuu dá kaito o tuku ñadī'i

²⁷'É ini nto tsí kaka'án lei Muísee: “Ñá ku kukídi ni'i nto ñádī'i é ña te ñádī'i míi ntō”, ka'an. ²⁸Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntō: Tē xoó ña'a ntio ña é vii ña é kīni kaa ni ñadī'i dá kaito ña ña ne, vata te kīdi ni'i ña ña, tsí edé kuení ña é vii ña é kīni kaa san ni ña.

²⁹Te ntuxnúu kuā'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, tavá nto, dá nakuitā

nto. Díí kaa vá'ā ó te kūnāa ntuxnúú nto é kī'in ntó kanī kúñu ntō dō'vi kan. ³⁰Tē ntā'a kua'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, ka'nté nto, dá nakuitā nto. Díí ka vá'ā o é kūnāa nta'a nto é kī'in ntó kanī kúñu ntō dō'vi kan.

Nté o kaka'an Jésuu é natsoo mii ta'an ō

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹'Kuān ó kaka'an ña intóo kídaā di: “Xoó ñatīi é naxtuví mii ña ñadī'í ña ne, da mii é nakatsin ña tutú ña”, ka'an ña. ³²Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntō: Tē xoó ñatīí xtuví mii ña ñadī'í ña ne, tē ña ni ide ñadī'í san é kīni kaa ni tuku ñatīí ne, kaxé'e ñatīí san itsi é vií ñadī'í ña é kīni kaa. Tē xoó ña'a natánta'a ni'i ña ñadī'í san ne, kade ña é kīni kaa ni ñā di.

Dá kakā'an Jésuu é ña natekú o Xuva kō

³³'É tēkú nto di dá kakā'an ñátā san: “Tē xe'é nto xu'u nto ni Xuva kō né, da mii é káda ntaa nto”, ka'an ña. ³⁴Ntá tsi kaka'án u ni ntō, ñá ku dotō tsí kakuni'i nto da nēé ka nuu i. Ñá ku dotō tsí kakuni'i ntō e ñukún kán, tsí ikan kadē kū've Xuva kō. ³⁵Ñá ku dotō tsí kakuni'i nto ñūxívi sa, tsí ñūxívi sa nteku ntí'i dí'in Xuva kō. Ñá ku dotō tsí kakuni'i nto ñūú Jerusaleen, tsí ikán ñūú Rei, ña e dóo ka'nu. ³⁶Ñá ku dotō tsí kakuni'i nto dāki nto, tsí nté uun idi nto ña kuví vií nto é ntukui'xín, o ntuntēe. ³⁷Dá ntáka'an ntó ne, da mii tsí é kā'an nto tsí kuvi ne, o ña kúvi. Tē nteku é kā'an ntó ne, kade nto é kanañ'e tó'o é ña vá'ā san nto é vii nto.

Dá kanañ'e Jésuú kō dá ñū'u iní ta'an kō

(Lc. 6:29-30)

³⁸'É tēkú nto tsí kaka'án lei Muísee: “Tē xoó tavā i ntuxnúú ntó ne, tavá nto ntuxnúú ña di. Tē xoó tavā i nú'u ntō

ne, tavá nto nú'u ñā dī", ka'an. ³⁹Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntō tsí ñā náā ntó nī ñā kini ntáa san. Te kuē'é nuu ñā vinuu ntó ne, kué'e ntō é na kuē'é nuu ñā é uun sán dī. ⁴⁰Tē xoó kaki'ni nteē í nto é kuétsi e kué'e nto ñā du'nu ntó ne, kué'e nto ñā kutuun ntó dī. ⁴¹Tē kade ñā'a é kuétsi kuido nto ñā ñā uun siin né, ikā ká kue'ēn ni'i nto ñā ñā. ⁴²Te da xōó ka ñā'a kaikan ñā nto ne, kué'e ntō nee ñā é kaikan ñā. Ñā ku dēvini nto tē xoó ñā'a ncho naki'i nteē ñā ñā nto.

Kuinima ntó ñā kadē xení ni ntó

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³'É tēkú nto tsí kaka'an ñā'a: "Kuinima ntó ta'an nto, ne, ñā ku kuinima ntó ñā kadē xení ni ntó", ka'an ñā. ⁴⁴Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntō e kuinima ntó ñā kadē xení ni ntō. Ka'an ntá'vī ntó ñā ñā é kainúu nti'u nto. ⁴⁵Kidáā ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ñā tuví e dukún kán. Tsi kata'xi Xuva kō é dadī tsi kaxilí nuu ngantií san mí ntoo ñā'a, ñā é vā'á, nī mí ntoo ñā'a, ñā é kini ntáa san, ne, kataxnū ñā é dadī tsi o kakiin daví san mí ntoo ñā'a, ñā é vā'á, nī mí ntoo ñā'a, ñā é kini ntáa san dī. ⁴⁶Te da mii tsi kuinima ntó ñā'a, ñā é kakuinima í nto ne, ¿mí'i ntu ni'i nto é vā'á nta'a Xuva kō? Kuān ó de ñā ntaído diu'ún san dī. ⁴⁷Te da mii tsi tā'an ntó ka'an ntó ni ñā ntiusí ne, ¿nee ntu é ká'an nto e dóo vá'ā ó kade ntó? ¿Ñā ntu te kuán o de ñā'ā, ñā é ñā ntákuinti'xe i Xuva kō dī? ⁴⁸Divi ntō ne, víí nto é vā'á ni ūn ntíí ntíí ñā'a, vatā ó de Xuva kō, ñā tuví e dukún kán.

Dá kanañ'e Jesúsú núu í é vā'a

6 'Dá kade nto nuu i é vā'á ne, ñā kú de nto nūu ñā'a da ti é ká'an ñā tsi dóo va'á ñā'a nto. Tsi kidáā ne, ñā tá'xi Xuva kō, ñā tuví e dukún kán, doméni é káduku ntée nto. ²Dukuān ne, dá kaxntii nto ñā ntá'vī san ne, ñā ku ka'án ntó ni ūn ntíí ntíí ñā'a vatā ó de ñā'a é rki xaa

ñā ntéku e ntáka'an ñā ni ñā'a má ūkún kán, mé'ñu itsi kán dī. Kuān ó de ñā vata koo é ká'an ñā'a san tsi dóo va'á ñā'a ñā. Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō, tsí e dīvi tsi tsíkan doméni é nī'i ñā. ³Ntá tsi dá kaxntii nto ñā ntá'vī san ne, nté ñā vá'a tiin ni'i ntō ñā ku ntáa nto ni ñā. ⁴Xntii xu'ū ntó ñā. Tsi ini Xúva kō neé ntáde xu'ū ntó ne, divi ñā ta'xi ñā doméni é káduku ntée nto.

Dā nañ'e Jesúsú nté koo ka'an ntá'vī ō

(Lc. 11:2-4)

⁵'Dā ntáka'an ntá'vī nto ne, ñā ku ka'án ntó vatā ó de ñā ntaéni nta'vī san. Tsi dóo ntio ñā é kuntitsi ñā ka'an ntá'vī ñā má ūkún kán, mé'ñu itsi kán dī, vata koo é kīnī ñā'a san ñā. Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsí e dīvi tsi tsíkan doméni é nī'i ñā. ⁶Ntá tsi dá kakā'an ntá'vī nto ne, kukunūu nto mí xoxó ñā'a ne, nakadī ntó xi'í nto. Kidáā ne, diin diin tsi ká'an ntá'vī nto ni Xuva kō. Xuva kō ne, ini ñā neé é diin diin tsi kade ntó ne, tá'xi ñā é vā'á ñā nto.

⁷'Dá kakā'an ntá'vī nto ne, ñā ku dotō tsí ka'an ntó vatā ó ntáde ñā'a, ñā é ñā ini Xúva kō. Tsi tē dóo ki'in ito ká'an ñā é divi divi tsí ne, kuétsi é tēkú Xuva kō ñā, kuiní ñā. ⁸Ñā ku kuān xkoó de nto, tsí Xuva kō ne, ini ñā nee ntí'i nti'i kantio nto di'na dá kákan ntó nta'a ñā. ⁹Du'va koo ka'an ntá'vī nto:

Xuvā nti é tuví nto e dukún kán, na nakuiko ñu'ū ntí divi nto.

¹⁰Kixkada kú'vē ntó iná nti.

Víí nto é ntio nto ñuxiví a, vatā tsi ó de nto e dukún kán.

¹¹Tā'xi nto ita é ká'xí nti é ví'a é uten, vatā ó ntántio nti.

¹²Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsi ntí, vatā ó kade ka'nu iní nti nī ñā'a, ñā e ntáde é kini kaa nī nti.

¹³Ñā ku dá vá'a ntó é ntō'o ntí nta'a tó'ō e ñā vá'á san,

ntá tsi xntii ntō nti é ña víí nti é kīni kaa é ntio i é víí nti.

Tsí ðivi ntō é kadē kú'vē nto; ðivi ntō e dóo iō nto é víí ntó ne, ðivi ntō e dóo ka'nu nto ntii ðañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō.

¹⁴Tsí te kāða ka'nu iní nto ni ñā'a dá ntáde ña é kīni kaa ni ntō né, kada ka'nu iní Xuva ko ni ntō ði. ¹⁵Ntá tsi tē ña kada ka'nú iní nto ni ñā'a dá ntáde ña é kīni kaa ni ntō ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ntō ði.

Dá kakā'an Jésuu nté koo kuntoo ixu ō

¹⁶Dá ntaíntoo ixu ntō ne, ñá kū xkun-
tōo nta'xa ntó vatā ó de ña ntaéni nta'ví
san. Ntánakoto nta'xa ña vata koo é kū-
tuni ñā'a tsí ña ntaé'xi ña. Nuú é ntaā
i é kāka'án u ni ntō tsí e ðivi tsi tsikan
doméni é ni'i ña. ¹⁷Ntá tsi dá ntoo ixu
ntō né, nekān ntó ðiki ntó ne, kiti nto
ði, ¹⁸vata koo é ña kutúni ñā'a san é ña
ntaé'xi nto. Tsí Xuva kō ne, ini ñá nēe é
ðiin ðiin tsi ntáde ntó ne, ni'i nto é vā'á
nta'a ña.

Dokufka iña ko é tuví e dukún kán

(Lc. 12:33-34)

¹⁹Ñá ku nātee kuitin nto é vā'á iña
nto ñuxiví a, tsí i'a ne, kaduku ti ne, ō
kakudu'xe káa nto ne, ō te'ú ne, ō ki'in
du'u. ²⁰Ntá tsi natee kuitin nto é vā'á iña
nto e dukún kán. Tsí ikān ne, ña túvi kiti
é duku ti iña nto, ntē ña té'u, ntē xoxó
ña du'u é ki'i dú'u ña iña nto. ²¹Tsí ðá
mí'i ká ñu'u vá'a é vā'á iña ntó ne, ikān
tuví nima ntó ði.

Ñú'ú é kāxi'í nuu kúñu kō

(Lc. 11:34-36)

²²Ntuxnúu kō ne, vata kaa ñu'u é kāx-
i'í nuu kúñu ko káa. Te vā'á ntuxnúu nto
ne, kanī kúñu nto kāxi'í nuu. ²³Ntá tsi
tē ña vá'a ntuxnúu nto ne, kanī kúñu

nto ñinēe. Te ñu'ú san kuneé ne, kuneé
kue'en. Ñinēe kue'en kúñu ntō.

Xuva kō né, ō ðiu'ún san

(Lc. 16:13)

²⁴Ñá kúvi kada tsiñu o ni ūvi ña'a tó'o
kō é uun kaa tsi. Tsí te ntio ko ñá uun ña
ne, ñá uun sán ne, ñá ntio ko ña. Tsí uun
ña'a ña ne, kuiko ñu'u o ñā; ñá uun sán
ne, ñá kuiko ñu'u o ñā. Dukuān ne, ña
kúvi kada tsiñu ō é ñā kué'en ini ko iña
Xuva kó te ðaði tsi kadā kuení ko nté
koo kukuika ō.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña

(Lc. 12:22-31)

²⁵Dukuān ne, kaka'án u ni ntō: Ñá ku
ðē kuení nto ntuvi iña nto, mí'i kí'xi é
kō'o é kā'xi nto, mí'i kí'xi doo é kunūu
nto. ¿Ñā ntu te ðíí ðíí ka nuu á'vi ntuvi
iña nto é vata kaa e é kā'xi nto? ¿Ñā ntu
te ðíí ðíí ka nuu á'vi kúñu ntō é doo san
é kunūu nto? ²⁶Koto nto láa, kiti ntaíko
e dukún kán. Ñá tē ntaítu ti, ntē ña te
ntáta'vi ti. Ña túvi xāka ti mí ñu'u vá'a
é kā'xi ti. Ntá tsi kaxé'e Xuva kō, ñá tuví
e dukún kán, e ntaé'xi ti. ¿Vá ðíí ka ntu
nuu á'vi a láa san é ðivi ntō? ²⁷¿Vá kúvi
víí ntu nto é kué'nu ká nto te ðāva métru,
kuān te dóo kutsu'un ntō?

²⁸¿Nté kui kuān nte ntáde kuení nto
nēe é kunūu nto? Koto nto itá laa san
nté ō ntaé'nu má kú'u kan. Ntē ña ntáde
tsiñu, ntē ña ntákani. ²⁹Ntá tsi nté rei
Salamuun ña ni xío doo ña e dóo vá'a
vata kaa laa sán, kuān te dóo kuika ñā.
³⁰Tē xe'é Xuva kō é kuān nte vá'a ito laa
san é kántito vevíí ne, utén koko me'ñú
ñu'u kán ne, ¿ñā ntu te ðíí ðíí ka ta'xi
ña é kunūu nto, nto'o é ña ini kuintí'xe
nti'xe nto? ³¹Dukuān ne, ñá ku kutsu'un
ntō, ñá ku ka'án nto: “¿Mí'i ntu kí'xi é
ko'o ō, é kā'xi o? ¿Mí'i ntu kí'xi é kunuu
kutávi o?” Ñá ku kuān xkoó ka'an nto.
³²Tsí ñā'a, ña e ñá ini Xúva kō ne, ntá-
nantuku ña ūn ntíí ntíí nuu i sá'a. Ntá tsi

ini Xúva kō, ña tuví e dukún kán, tsí ntá-taan núu nto un ntí'í ntí'í nuu i sá'a. ³³Ntá tsi di'na ntukū nuu iní nto é nantuku ntō é kadē kú've Xuva kō ne, víí nto é vā'a é ntio ña. Kidáa ne, ta'xi ña un ntí'í ntí'í nuu i é ntá-taan núu nto. ³⁴Dukuān ne, ñá ku ntí'i iní nto nté koo víí nto uten, tsí utén ne, ió ka ntuvi é ntí'i iní nto. Tsi utén uten ne, xée mii é ntí'i iní nto nēe é víí nto.

Ña ka'an ntée o tuku ña'a

(Lc. 6:37-38, 41-42)

7 Ñá ku ká'an ntée nto tuku ña'a, vata koo é ña ka'an ntée ña nto di. ²Tsi vata tsi ó kaka'an ntée nto tuku ña'a ne, kuan kōo ka'an ntée ña nto di. Vatā ó kakii kú've ntó ne, kuan koo kuntékú kú've ntó di. ³¿Nté kui kaiton ntun utsi xákā é nuu ntuxnúu ta'an o ne, ñá kaiton ntu'u é nuu ntuxnúu o? ⁴Te kál'án ni tá'an o: "Tá'xin ntuxnúu o, na nā-tavá u utsi xákā é nūu san", koo ka'an, ntá tsi ¿mí'í ntu kūvi kinin é natāvan, tsí ntu'u san núu ntuxnúu o? ⁵Divín é kaeni nta'vín, di'na natāván ntu'u é nūu ntuxnúu o ne, kidáa kūvi kinin é natāván utsi xákā san é nuu ntuxnúu ta'an o.

⁶Ñá ku kué'é nto tinná sán nuu i e kúviko san. Tē ña'á ne, tiin ti nto. Ntē ña ku xé'e nto kutsín san xo'o kiti e á'vi san, tsí kaka nuu ti. Kidáa né, ntuku kui'í tí nto.

Kakan nto, nantuku ntō né, nake'xen ntō xi'í

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷Kákan nto nta'a Xuva kō ne, ní'í ntō. Nantuku ntō né, nani'í nto. Nake'xen ntō xi'í ne, nakaán ña é kí'ví nto. ⁸Da xōó ka ña'a é kakan ña ne, ni'í ña. Da xōó ka ña'a é nantuku ña ne, ní'í ña. Da xōó ka ña'a é nake'xen ña xi'í san ne, nakaan.

⁹¿Vá iō ntú nto, te kaikán i'xá nto tañú'u ne, vá xūu ntu kué'e nto i? ¹⁰O te kákán tsákā ne, ¿vá kōo ntu kué'e nto

i? ¹¹Ntō'o é kīni kaa nima ntó ne, kaxé'e nto é vā'á i'xá nto. ¿Ñā ntu te díí díí ka ta'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, é vā'á, tē xoó kakan i ña?

¹²Da nēe ka nuu i é ntio nto é víí ña'a ni ntō né, kuan kōo víí nto ni ñā di. Tsi sá'a kakā'an lei Muísee, ni ña ntáka'án naa Xuva ko kídaa.

Xi'í é ña ni'í

(Lc. 13:24)

¹³Kúkí'vi nto xi'í é ña ni'í san. Tsi dóo ní'í xi'í é kañe'e dô'vi kan. Ñá tē nee ntii tū'un é kí'in o itsi tsíkan ne, ñá te da díi ña'a ntāne'e ña ikān. ¹⁴Ntá tsi ña te ni'í xi'í mí kuíta ntí'xin ō é ní'í ko ntuví va'á iña ko. Dōó ntii tū'un é kí'in o itsi sā'á ne, ñá títín ña'a ntānani'í ña.

Kutuni kó te vā'á utun san te kii kiti i

(Lc. 6:43-44)

¹⁵Kuenta tsí víí nto ña e ntáka'án naa Xuva ko, ña é ña te nuu é ntaā i ntáka'an. Ntio ña é kadā kuení nto é vāta ntāa le'ntu ntāa ña, ntá tsi nima ñá ne, vata ntāa tina kū'u ntāa. ¹⁶Kutuni ntó nee ñá'a ntí'xe ña tē iní nto nté o de ña. ¿Vá ntákii ntu tinti'o xo'o iñū? ¿Vá ntákii ntu kiti ígu tun veñuu? ¹⁷Te vā'á utun sán ne, vā'á kiti i. Tē ña vā'a utun sán ne, ñá vā'á kiti i di. ¹⁸Te vā'á utun sán ne, ña kii kiti é ña vā'á. Tē ña vā'a utun sán ne, ña kii kiti é vā'a. ¹⁹Da nēe ka utun é ña kakii kiti va'á ne, nakiin ō né, ka'mi ō. ²⁰Dukuān ne, kutuni ko nté kaa utun san te kii kiti i.

Ñá te un ntí'i ñā'a é kūvi kí'vi ña mí kadē kú've Xuva kō

(Lc. 13:25-27)

²¹Kuān te dóo títín ña'a ntáka'an ña e Tó'o ña ko, ntá tsi ña te un ntí'i ña xēe ñá nta'a Uva kō. Da mii tsi ña e dé ntaa é kaka'an Úvā ko, ñá tuví e dukún kán, é xēe ña. ²²Ntuvi tsíkan ne, ñá te da díi ña'a ká'an ñá ni ko: "Tó'ó nti, ntí'í ne,

ká'án ntí kuenta iña ntó ne, nakúnū ntí é ña vá'a kuēnta iña nto. Nuú i é dóo na'nu é idé ntí kuenta iña ntó dí", koo ka'an ña. ²³Kidáa ne, ká'án ú ni ñā: "Xu'ú ne, ñā iní u nto. ¡Koo xio nto, tsí ña vá'ā ó ni ide nto!", koo ka'an u ni ñā.

Uvi núu i ētí vi'i

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴Dá xōo ka ña'a é kātekú i é kākā'an u, te kāda ntaa ña tú'ūn é kākā'an u ne, vata kaa ña e dóo ki'in iní í kaa ña, ña é xntĩtsí vi'i i nú xuú san. ²⁵Dá kīin davi nu'ú san ne, ē'nu ntute san. Un vá'a tsi ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú vi'i ña kán, ntá tsi ña ni kīin vi'i san, tsí ntitsi kutu nú xūú san. ²⁶Dá xōo ka ña'a, ña é kātekú i é kākā'an u ne, ntá tsi ña káde ntaa ña tú'ūn kó ne, vata ntāa ña tuntu ntāa ña, ña é xntĩtsí vi'i i nú ñuti. ²⁷Dá kīin davi nu'ú san ne, ē'nu ntute. Un vá'a tsi ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú vi'i ña kán ne, uun ito tsí kīin. Kūnaá kue'en vi'i ña —ka'an Jesús.

²⁸Dá kúvi ka'an Jesús sál'ā ne, koó dá kúdu'va ña'a san é kuan ō nakua'a ña ña, ²⁹tsí nakua'a ña ña vatā ó kanakuā'a ña'a, ña e dóo ki'in iní i. Nā te ni nakua'a ña ña vatā ó de mastrú leí san.

Dā ntavá'a Jesuu ñā kanakó'xo kúñu i

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

8 Dá kūntíi Jesuu xúku san ne, ñā te da dii ña'a intíkin ñā ña. ²Xéé ūun ña'a, ña kanakó'xo kúñu i, mí tuví ña ne, ínchiti ña nūu ñā, kaka'an ña:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kuví ntavá'a nto ko —ka'an ña.

³Nákāa Jesuu nta'a ñā ne, tīin nta'a ña ñā ne, dá kakā'an ña:

—Ntio ko. ¡Ntuvá'an! —ka'an ña.

Ura tsí i ntuvá'a ña ne, ntí'í kui'í san.

⁴Kaka'an Jesús ni ñā:

—Kuenta tsí viin. Nā ku ká'an ni ña'a nté o kuví o, ntá tsi kuē'en mí tuví dutú san, nañē'en ña kúñu ō. Da kidáa

kuē'en doméni iña Xuva ko é kākā'an lei Muísee, vata koo é kūtuni ñā'a san tsi é ntuvá'an —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñā kade tsiñu iña tó'o sntadun

(Lc. 7:1-10)

⁵Dá xee ñā ñuú Capernaú ne, xéé tó'o é uun sientu sntadún san mí tuví ña ne, ⁶kaka'an ñā ni ñā:

—Tō'ó, tuví ña kade tsiñu iñā ko nú vi'i kó kán ne, nautun ña. Nā tē nté kaa kanto'o ña —ka'an ña.

⁷Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ñā:

—Kí'in u, dá ntavá'ā ú ña —ka'an ña.

⁸Ntá tsi kaka'an tó'o sntadún san ni ñā:

—Tō'ó, ñā tē neé nuu á'vi u é kī'in nto nú vi'i kó kán. Te da mii tsí é ka'an ntó ne, ntuvá'a ña. ⁹Xu'ú ne, ió ña kade kú've iña kó ne, kade ú tó'o sntadún san dí. Te ká'an u ni ūun ña'a é na kī'in ñā ne, kí'in ntí'xe ña. Te ká'an u ni tūku ña'a é kí'xi ña ne, kí'xi ntí'xe ña. Te ká'an u ni ña kade tsiñu iñā ko é vii ñā tsiñu tsikán ne, kada ntaa ña —ka'an ña.

¹⁰Da kúdu'va Jesuú da téku ña é kākā'an tó'o sntadún san ne, kaka'an ñā ni ña ntántikín ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō. Váta kīnī u uun ña'a, ña e dóo kakuintí'xe i, nté ña ñuú Israee. ¹¹Ne, ka'an u ni ntō tsí títín ña'a kí'xi ña da mí'i ká ñuú ñux-iví san é kuntoo ña, ka'xí dadíi ña ni ñata ika ko Ábraan ni Ísaa ni Jácoo nú mēsa mí kadē kú've Xuva kō. ¹²Ntá tsi ña'a, ñā kuini i é duku ntée ña kuntōo ña mí kadē kú've Xuva kō ne, nakuítá nuu Xuva ko ñā mí díí ka ikā, mí dóo nee. Ikān e kueku ña ne, naka'xí ka'ññ ña nú'u ñā —ka'an ña.

¹³Kidáa ne, kaka'an Jesús ni tó'o sntadún san:

—Kunú'un. Kuan koo na kúví vata tsi o kuínti'xe o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a ña kade tsiñu iña ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntíi Pedru

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Dá kúkí'vi ña má vi'i Pedru kán ne, iní Jesuu é tuví ntaa ñuntíi Pedrú san e dóo kaxé'e ña ka'ni. ¹⁵ Kidáa né, tiin nta'a Jéssuu ntá'a ña ne, ura dú'va tsi i ntikó ña ka'ni sán ne, dā nakuntítsi ña, de vá'a ña é ká'xi ña.

Ñá te da dii ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Dā kuáa va'á ne, xée ñā'a san mí tuví Jesuu. Dōó titín ña'a ntánteka ña ña é ñū'u é ña vá'ā nima i. Jesuú ne, uun tsi tú'un ñā nakuíta ña é ña vá'ā san ne, ntāvá'a ña ña nchokuví san di. ¹⁷ Kuan ō kúvi vata koo é kūntaa é kāka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaa: “Mii ñā é ntā'a ña kui'i ko ne, mii ñā ído ñā nuu i é ntánto'o kō”, ka'an ña.

Ña é ntio i kuntikin Jéssuu

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Dā iní Jesuu tsí ña te nté kaa ña'a ntátavi núu ña ña ne, kaka'an ña tsí kí'in ña, kuita nti'xin ña uun xo diñi míní san.

¹⁹ Xée ūun mastrú leí san, ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Mastrú, kuntikín u nto dā mí'i ka mí kí'in nto —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Xteé san ne, ió māvī ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kiti ntafko e dukún kán né, ió taka ti mí kañu'u vá'a ti di. Ntá tsi xu'ú é vēxkúvi ú ñatíí ne, ña túvi mí kutūví da'na dikí ko —ka'an ña.

²¹ Tuku ña ntini'i ñā né, kaka'an ñā ni ñā:

—Tō'ó nti, ta'xi nto é di'na kiku'xí u uvā kó ne, da kidáa kuntikín u nto —ka'an ña.

²² Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuntikín ko. Xtuvín miin ñā ntíxí san, na kú'xí ta'an ña ña ntíxí ni'i ñā —ka'an ña.

Dā teé kadin Jesuu tátsin ni ntüte míní san

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Kidáa ne, ñú'u ña tun ntóó san ni ña ntántikin ña. ²⁴ Un vá'a tsi inu tatsín san kídaa, dā nté kúkí'vi ntute san iní tun ntóó san. Ntá tsi kakidí Jéssuu. ²⁵ Kué'ēn ña ntántikin ñā ne, nantóto ña ñā, ntáka'an ña:

—¡Nakakū ntó nti, Tó'ō nti, tsí doko sa téni ō! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Nté kui ntaú'vi ntú nto? ¿Nté kui ña kue'e ntu ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Kidáa ne, náakuntítsi ña, kaka'an ñā ni tátsín san ni ntüte sán ne, kúkadín.

²⁷ Koó dā kúdu'va ña ñu'u tun ntóó san, ntátsixe'e tā'an ña:

—¿Neé ntu ña'a ña sā'a? Tsí un tsi nte tátsín san ni ntüte san kade ntaa é kāka'an ña —ka'an ña.

Ntuvi ñatíí, ña ntoo ñuú Gadara, ñā ñu'u é ña vá'ā nima i

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Dā xee ñā uun xo diñi ntute san mí tuví ñuu é nani Gādará ne, úvi ñatíi ntíi ña nú ñaña kapūsantu kán ne, xée ētsin ña mí tuví Jesuu. Ñú'ū é ña vá'ā san nima ñā ntuvi ñā ne, dōo diin ña. Ntaú'vi ña'a san é kuíta ntí'xin ña mí ntoo ña. ²⁹ Ntáka'chu'u ntāa ñatíí san, ntáka'an ña:

—¿Ntē ntú koo víí nto ni ntí, I'xá Xuva kō? ¿Vēxnánto'o ntu nto ntí di'na dá xēe ntúvi i é ntō'lo ntí? —ka'an ña.

³⁰ Da'a sán ne, ñu'u kutsin, ntaé'xi ti. ³¹ Ntaíkan é ña vá'ā san da xe'e nta'a Jéssuu:

—Te nakuitā ntó nti ne, ta'xi nto é kí'vi nti nima kútsín san —ka'an.

³² Kaka'an Jesús:

—Ku'ēn —ka'an ña.

Ne, ntii é ña vá'ā san nima ñatíi san, kúkí'ví nima kútsín san. Un ntíi ntíi kut-sín san ínu ti, kue'en tí xi'nti kán, ne, nákö'xó nuu ti kúñu tī nu míní san. Ikān tēni ntíi ntíi ti.

³³ Inu ña ntáde kuenta kútsín san, kunú'u ña ñuú ña kán ne, ka'an ntáa ña ni ñā'a san un ntí'i e kúvi, nté o kúvi ni ñā'a, ña é ñu'u é ña vá'ā san nima i. ³⁴ Un ntíi ntíi ña ñuú i sán ne, xée ña mí tuví Jesús. Dā íni ña ña ne, ntáka'an ñā'a san ni Jesús, na víi ñā da xe'e, na ntāka ña ñuú tsikan.

**Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a,
ñā xi'i dáva kúñu i**

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

9 Kidāā ne, ínūu Jesuu tún ntóo ne, ítā nti'xin ña míní sán ne, náxee ña ñuú mií ña. ² Kidāā ne, xee ní'i ñā'a san uun ña'a, ñā xi'i dáva kúñu i, ntekú ña chidō. Dā íni Jesuu tsi dóo ntákuinti'xe ña vexní'i ña sán ne, kaka'an ñā ní ñā xi'i dáva kúñu i san:

—Ō dá!, naxnuu ini o, tsí e dé ka'nu iní u ni o kuétsi o —ka'an ña.

³ Ntá tsi mastrú leí san ne, dē kuení mii ñā: “É kuān ó kaka'an ñā sā'á ne, dotō tsí kaka'an ña tú'un é da mii tsi Xuva ko kúvi ka'an ña”, dé kuení ña. ⁴ Ntá tsi ini Jesús neé ntádē kuení ña, ne, kaka'an ñā:

—¿Nté kui dóo kīni o ntádē kuení ntu nto? ⁵ ¿Nee iña é díí ka ña ntii tu'un é kā'án u, te kuini ntó, o é kā'án u: “Kada ntaa ka'nu iní u kuétsi o”, o é kā'án u: “Nakuntítsin ne, kakan ve”? ⁶ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí kuvi víi u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi, é kāda ka'nu iní u kuétsi ntó ñuxiví a —ka'an ña.

Kidāā ne, kaka'an ñā ní ñā xi'i dáva kúñu i san:

—¡Nakuntítsin ne, naki'in chido o né, kunú'un nú víi o kán! —ka'an ña.

⁷ Kidāā ne, nákuntítsi ña, kunú'u ña nú víi ñā. ⁸ Dā íni ñā'a san sá'ā né, dōo u'ví ña. Ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō é xē'é ña é kúvi víi ñā'a san vatā o dé Jesús.

Dā kána Jesuu Máteu

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Dā ntáka Jesuu íkán ne, ku'ēn ká ña. Íni ña uun ñatíi, ñā nani Máteu. Tuví ña mí kaido ña diu'un xōo san iña ñā ñuú Roma. Kaka'an ñā ní ñā:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Nákuntítsi Mateú san ne, ku'ēn ña kūtinkin ñā ña.

¹⁰ Uun ito ne, dá tuví Jesús má víi kán ne, ñā te da díi ña ntaído diu'un xōo san xee ña, ni tuku ñā'a, ña kini ntáa dí. Dadíi tsi intóo ña nú mēsa ni Jesús ni ña ntántikin ña. ¹¹ Dā íni ña fariseú san ne, tsixe'e ñā ña ntántikin Jesús:

—¿Nté kui ntaé'xi dadíi ntú mastru ntó san ní ña ntaído diu'un xōo san ní ña iō kuetsi i san? —ka'an ña.

¹² Dā téku Jesuú ne, kaka'an ñā ní ñā:

—Ña é vā'á o ní i ne, ña ntántio ña medíkū; mii tsi ña ntánchokuví san.

¹³ Kue'ēn ntó ne, nakuā'a nto tú'un sa'a, vata koo é kūtuni nto nee iñā ncho ka'an sá'ā: “Ñā tē domēni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'ví ini nto ta'an nto.” Kuan o ka'an Xíva kō. Tsí xu'ú ne, ñā te ñā'a é vā'a véxnantuku ú, tsí ñā'a é iō kuetsi i —ka'an ña.

**Dā tsixe'e ña Jēsuu nté koo
víi ña da ntaíntóo ixu ñā**

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Kidāā ne, xée ña ntántikin Juaán san mí tuví Jesuú ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui ntí'i ní ña fariseú san ne, ntaíntóo ixu ntí, ntá tsi ña ntántikin ntó ne, ña ntáde ña? —ka'an ña.

¹⁵ Nantíko kōó Jesús, kaká'an ñā ní ñā:

—¿Vá kuntoo nta'xa ntu ña kaxee viko mí tánta'a ña'a dá tuví dukuān ña tánta'a san ni ñā? Tsi xée ūra i é ntáka ña tánta'a san mí ntōo ña ne, kidáā né, kuntoo ixu ñā.

¹⁶Te nāteé nuu ō doo tsudé ne, ñā nāxnteé nuu o doo é vāta natíxī du'nu áta kō mí ntátsin, tsí ntatsin xtuku te natíxī doo xée sán ne, díí díí ka kukue'e ntatsin. ¹⁷Ntē ña tsu'un o ntute tínti'o xee ini tsá'a atā e kúví ñīi, tsí ntatsin ñīi sán ne, kati nti'i ntute ti. Nté ñīi san ña kaidiá'vi ká i dí. Tsí tsu'un o ntūte tĩnti'o xee ini tsá'a ñīi xēé, vata koo é xntii ntuví nuu i —ka'an ña.

Íñā diókō Jairu ni ñádī'í, ña tíin nta'a dōo Jesuu

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸Da ñīi káka'an Jésuu ni ñá ne, xée ūun ña'a ña tsiñu i, inchítí ña nūu Jésuú ne, kaka'an ña:

—Dā ve xí'i a diókō ko. Ntá tsi te kí'xi nto ne, te tíin nta'a nto i né, ntoto —ka'an ña.

¹⁹Nákuntítsí Jesuú ne, kué'en nā kántikín ñá ña, ni ūn ntíí ntíí ña ntántikín ñá dí. ²⁰Kidáā ne, vé'xi uun ñadī'í ata Jesuu. Ñadī'í san ne, é ūxuví kuía é kaeti ñīi ña. Xée ētsin ña ata Jésuú ne, tíin nta'a ña ntēte doo ña. ²¹Tsí dé kuení ña: “Te da mii tsi dū'nu ña tíin ntá'a ú ne, ntuvá'a u”, kuini ña. ²²Xkokōto Jésuu áta ñā ne, ínī ña ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—Ō dá', naxnuu ini o, tsi é ntuvá'an, tsi kuínti'xe o ko —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a ña.

²³Dā xee Jésuu nú vi'i ña tsiñu i sán ne, ini ña ña ntánakueku san; tēkú ña é kō da ntákachu'u ntāa ña'a san ntaéku ña ne, ²⁴kaka'an ñá ni ñā:

—Koo xio nto. Nā te ni xī'lí tun; kūdii kakidí tun —ka'an ña.

Da xkuntée ña'a san Jesuu. ²⁵Ntá tsi dá kíñu'u ña ña'a san kí'i kán ne, kúkí'ví ña má vi'i kán ne, írkāa ña nta'a tún

ne, nákuntítsí tun. ²⁶Kidáā né, kūtuní un ntíí ntíí ña ñuú i é ntoo etsin nté ō kúvi.

Dā ntavá'a Jesuu uvi ñá'a, ña kuāa

²⁷Dā ntáka Jesuu íkán ne, uvi ñá'a, ña kuāá, kuntikín ñá ña, ntákana ña ña:

—¿Ntūnta'ví ini nto ntí, I'xá ika Dāvii! —ka'an ña.

²⁸Dā ita ntí'xin Jesuú san má vi'i kán ne, xée etsin ña kuāá san mí tuví ña. Kaka'an Jésuu ni ña:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto e kuvi víí u sá'ā? —ka'an ña.

—Ntákuinti'xe ntí nto, Tó'ō ntí —ka'an ña.

²⁹Kidáā ne, tíin nta'a ña ntuxnūu ñá, kaka'an ña:

—Na kúví vata tsí ó ntákuinti'xe nto —ka'an ña.

³⁰Kidáā né, nāxi'lí ntuxnúu ña. Dōó ka'an Jésuu ni ña:

—Kuenta tsí víí nto vata koo é ña kutúni ñá'a san —ka'an ña.

³¹Ntá tsi ura tsí i dá kunú'u ña ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ñá ni ūn ntíí ntíí ña ñuú tsikan nté ō dé Jesuu ni ña.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña ñī'i

³²Dā ve tsi ntáka Jesuu ni ña ntántikín ñá ne, xee ní'i ña'a san uun ña ñī'i, ña nuu é ña vā'ā nima i. ³³Dā nakuíta Jesuu é ña vā'ā san ne, nāka'an ñá ñī'i san. Koó dā kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¿Nté uun ito vata kíni o é kuan koo kúvi ñuú Israee! —ka'an ña.

³⁴Ntá tsi ña fariseú san ne, ntáka'an ña:

—Kūdii tó'ō e ña vā'ā san kaxe'e é kúvi víí ña sá'á nakuitā ñá é ña vā'ā san —ka'an ñá iña Jésuu.

Dā ntúnta'ví ini Jesuu ñá'a san

³⁵Íka Jesuu un ntíí ntíí ñuú kuetsi ni ūn ntíí ntíí ñuú na'nu, kanakuā'a ña má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee san, kaka'an ntódo ña tū'ún é vā'á san iña mí

kadē kū'vé Xuva kō. Kantavá'a ña da nēé ka nuu i kui'i e ntákuvu ña'a san. ³⁶ Dā íni ña é ña te da díi ña'á san ne, ntúnta'ví ini ña ña tsi dóo ntánto'o ña é xoxo káde i ña kuenta. Vata ntáa le'ntu é xoxo páxutu ti ntáa ña. ³⁷ Jesuú ne, kaka'an ñá ní ña ntántikín ña:

—Dōó iō ñá'a é vāta tekú ña tú'un Xuva kō, ntá tsi ña títín ña'a ña ntáka'an ntódo san. Vata ntáa matu e dóo kuáan ne, xōxó kue'e ñá'a é ta'vi ña. ³⁸ Dukuān ne, kákan ntō Tó'lo ítú san na taxnúu ña ña'a, ña ntáde tsiñu, e kitá'vi ña ítú san —ka'an ña.

Dā náxaxnuu Jesuu úxuví pustru ña

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

10 Kāna Jesuu úxuvi ñá'a, ña é víi pustru ñá ne, xé'e ñá é kuvi nakuitā ña é ña vā'ā san, é kūvi ntavá'a ña ña'a san un ntíí ntíí nuu i é ntákuvu ña.

² Du'va nani pustru, ña é uxuví san: ña é kuvi ūun ne, Simuun ña (Pedru nani ñá dí), ni ení ñá, Andree; ni Sántiaú, ni ení ñá, Juaan, ntuvu í'xá Zebedeu; ³ Felipe, ni Bártulu, ni Tūmaá, ni Māteu, ñá kaido diu'un xōo; ni Sántiau, í'xá Alfeú, ni Tādeú, ⁴ ni Simuun, ñá kaduku ntée ña uve ta'an Zelote, ni Júda Iscāriote, ña é díko Jesús.

Taxnúu Jesuú pustru ña é na kika'an ntódo ña

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Taxnúu Jesuu ña é uxuvi ñá'a san ne, kaka'an ñá ní ñá:

—Ñá ku ñe'ē nto mi ña ntákuinti'xe ña Xuva kō; ntē ña ku ñe'ē nto mí ntoo ña Samariá san dí. ⁶ Ntá tsi kue'ēn nto mí ntoo ña Israee, ña é vāta ntáa a le'ntu é kunaa ntáa ña. ⁷ Da ññ ntaíka nto ne, ká'an ntōdó nto tsi é xee étsin ntuví dá kani ntu'u Xuva ko kadā kú'vē ña. ⁸ Ntavá'a nto ña nchokuvi; nantōto nto ña xi'i; ntavá'a nto ña é ntee kui'i é ká-

nakó'xo kúñu í; nakūnu nto é ña vā'ā san. Dómēni ní'i nto é kūvi víi nto sá'ā. Dukuān ne, ña kí'i nto xā'ví i nee é víi nto.

⁹ Ña kuído nto ōro, nté diu'un kui'xin, nté diu'un kuaan, ¹⁰ nté itēn nto é kū'un iña ntó itsi kán. Nté ña kuni'i nto uun na'a dú'nu nto, nté nti'xen nto é nādama nto, nté tatun ntō, tsi ña ntáde tsiñu ne, da mií é ní'i ña é ka'xi ña.

¹¹ Da nēé ka ñuú, tē lú'nti te ká'nu, mí xēe ntó ne, ntuku ntō xoó ña'a, ña é vā'á ne, kuntuo nto ni ña dā nté ntāka nto ñuú tsikan. ¹² Te kúkí'vi ntō má ví'i kán ne, ká'an nto ni ñá Ntiusi. ¹³ Te vā'á nti'xe ña'a sán ne, ká'an nto, na kuē'é Xuva kō é kuntuo vā'a ña. Tē ña vā'a ña'a ña ne, ñá kuntuo vā'a ña. ¹⁴ Tē ña ta'xi ña é kuntuo nto ne, o ña kuintí'xe ña é ntáka'an ntó ne, nakidí nto nti'xen nto xákā ñuú san te ntaka nto ikán. ¹⁵ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsi díi ka vā'a kōo iña ñuú Sodoma ni ñuú Gomora é kōo iña ñuú tsikan ntuvu tē xe'é Xuva kō é ntō'o ña.

Nuu i é nto'o kō

¹⁶ ¡Koto nto! Kataxnúu ú nto é kí'in ntó vatā ó kañe'e a lé'ntu mé'ñū tina kū'ú san. Kantio e dóo ntíto víi nto vatā ó de koó san, ntá tsi víi nto vata kaa paloma, é ña te díin tí. ¹⁷ Kuenta tsi víi nto, tsi ña'a sán ne, kí'in ní'i ña nto nūu ña tsiñu i sán ne, kani ña nto ntuku iní ví'i mi ntánataká nuu ña Israee san. ¹⁸ Ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu na'nu i san ni ntā'a reí san kuenta iñá ko vata koo é ká'an ntó kuenta iñá ko ni ña, ni ñá'a, ña e ñá ini Xúva kō. ¹⁹ Ntá tsi te ntāda ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku itsu'un ntō nee é ká'an nto. Tsi ta'xi Xuva kō nté koo ka'an ntó ura tsikan. ²⁰ Ña te míi ntō é ká'an nto kí-daā, tsi Espíritū Sántū san ta'xi ña tú'un é ká'an nto.

²¹ Nātií san ne, ntada ña kuenta éni ña nta'a ña'a e ka'ní ña ña ne, uva i'xá san ne, kuan kōo víí ña ni i'xā ñá dí; i'xá san ne, ki'i nchu'vi ñá uva ñā ne, ka'ní ña ña.

²² Nā ntío kue'en ña'a san nto kuenta iñá ko. Ntá tsi xoó ña'a kutí ña dā nté nainu xtuku ú ne, nakáku ña. ²³ Dā ntádē xení ña ni nto ūun ñuú ne, kunu nto kue'ēn ntó tuku ñuu. Tsí nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō, ñá kunē'é nto xee nto un ntíí ñuu é ntoo ñuú Israee dí'na dá nainu xtúku ú, xu'u é vēxkúvi ú nātií.

²⁴ Nté uun ña kanakuā'a san é díí ka ka'nu ña'a ña é mastru ñá ne, nté uun ña kade tsiñu san é díí ka ka'nu ña'a ña e tó'o ñā. ²⁵ Vata ō kúvi mastrú san ne, kuan kōo kuvi ña ntántikin ñá dí. Vata ō kúvi tó'o ñā ne, kuan kōo kuvi ña kade tsiñu iñá ñá dí. Tē ntáka'an ñá'a tsí xu'ú e tó'ō e ña vā'á sán u ne, kuan tsi kōo ka'an ñá iñá ntó dí.

Xoo é u'vi ko

(Lc. 12:2-7)

²⁶ Nā ku u'vi ntó ña'a. Tsí ña tuví nee iñá é tuvi xu'ú vevii é ña tuvi díto rkontúvi; ña túvi nee é ntáde xu'u o vevii é ña kutúni ña'a san. ²⁷ Nēe é kākā'án u ni ntō dá nēe ne, ká'an nto ni ñā'a sán ntuvi a. Nēe é tekú nto é kākā'án xú'u ú ni ntō ne, kachu'u ntó nte díki vi'i nto kan. ²⁸ Nā ku u'vi ntó ña'a, ña é kúvi ka'ní da mii kúñu kō, ntá tsi ña kuvi ka'ní ña nima ko. Xuva kō é u'vi ntó ña, tsí divi ñā é kuvi nantí'i ña nima kó nī kúñu kō dō'vi kan.

²⁹ Kūdii uun séntavu ntádiko ña uvi a láā skuaán san. Ntá tsi nté uun ti ña kuví ti, te Xuva kō ña ntío ña. ³⁰ Ntō'ō ne, un tsi nté idi díki nto ntánté'vi. ³¹ Dukuān ne, ñá ku u'vi nto, tsí díí díí ka nuu á'vi nto é vāta ntāa a láā sán, kuān te titín ti.

Ña ntáka'an é ini Jesuu

(Lc. 12:8-9)

³² Un ntíí ntíí ña'a, ña ntáka'an nuu ña'a san e ini ña kó ne, ká'án ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsí ini ú ña dí.

³³ Ntá tsi tē xoó ña'a kaka'an ñá ni ñā'a san e ñá ini ñá ko ne, ká'án ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsí ñá ini ú ña dí.

Ntānā ña'a kuenta iñá Jesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Tē kuiní nto ne, vé'xí u é kūntoo vā'a ña'a ñuxiví a. Nā te vē'xí u é kūntoo vā'a ña, tsi vé'xí u é na nāa núu ña. ³⁵ Tsi vé'xí u é na nāa núu i'xá ni uva i, é nāa núu dióko ña ni dí'í ña, é nāa núu énu ña ni ñuntíi ñā. ³⁶ Ki'i nchu'vi ña ñavi'i mii ñā.

³⁷ Tē xoó ña'a é díí ka ntio ña dí'i ña ni uva ñā é xū'ú ne, ñá tē neé nuu á'vi ña é kuntíkin ñá ko. Ne, tē xoó ña'a é díí ka ntio ña i'xá ña ō dióko ñā é xū'ú ne, ñá tē neé nuu á'vi ña é kuntíkin ñá ko.

³⁸ Tē xoó ña'a ña ntío ña kuví ña kuenta iñá ko dá kantíkin ñá ko ne, ñá tē neé nuu á'vi ña é kuntíkin ñá ko. ³⁹ Tē xoó ña'a dóo ntio ña é koo é vā'á ntuvi iñá ña ñuxiví a ne, ñá ni'i ña é vā'á e dukún kán. Ntá tsi tē xoó ña'a nakunāa ña ntuvi iñá ña ñuxiví a kuenta iñá ko ne, ní'i ña ntuvi vā'á iñá ña e dukún kán.

Dómēni é duku ntée o

(Mr. 9:41)

⁴⁰ Tē xoó ña'a kade ña ni ntō é vā'á ne, diví ú kade ña ni ko é vā'á dí. Tē xoó ña'a e vā'á ō de ña ni kó ne, vā'á ō de ña ni ña táxnūu kó dí. ⁴¹ Tē xoó ña'a e vā'á ō de ña ni ūun ña'a kuenta iñá i é kākā'án ñá naa Xuva kó ne, ní'i ña é vā'á vata kaa domēni é kāduku ntée ña ntáka'án naa Xuva ko. Tē xoó ña'a e vā'á ō de ña ni ūun ña'a, tsi dóo vā'á ña'a ña ne, ní'i ña é vā'á vata kaa domēni é kāduku ntée ña é vā'á ña'a san. ⁴² Tē xoó ña'a kué'e

ña uun e'xin ntute vī'xin é kō'o uun á na kuetsi, na kantikín ko ne, nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ni'í nti'xe ña doméni —ka'an Jéssuu.

Dā táxnūu Juaan Bautista ña ntántikin ña mí tuví Jesuu

(Lc. 7:18-35)

11 Dā kúvi teé tsiñu Jesuu úxuvi ñá'a pustru ñá ne, ntaka ña ikan, kúka'an ntódo ña ta'án ñuu ta'án ñuú, kanakuá'a ña ña'a san.

²Da nii nuu kutū Juaán ne, kūtuni ña un nti'í nuu i é kade Cristú ne, taxnūu ña ña ntántikin ña ³é tsixe'e ña Jéssuu té divi nti'xe ñá é ká'an ñátā san kídaā tsí ki'xi ña, o te kuntetū ká ña tuku ña'a.

⁴Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kue'ēn nto mí tuví Juaán ne, ká'an nto ni ñá nuu i é ntátekú nto ni nūu i é ntaíni nto. ⁵Ká'an ntō tsi náxi'í ntxunūú ña kuāá, tsi náka ña xné'e, tsí ntu-vá'a ñá kanakó'xo kúñu í, tsi nátekú ña lo'ō, tsí ntóto ña xi'í, tsí kaka'an ntódo u tú'un va'á iña Xuva ko ni ñá ntá'ví san. ⁶¡Nté kuān nte vá'á ó ni ña'a, ña é ña kákuka'an núu i ko! —ka'an ña.

⁷Dā kunú'u ña ntántikin Juaán san ne, eni ntu'u Jéssuu kaka'an ñá ni ñá'a, ña e dóo títín, ña ntántoo san, kuenta iñá Juaan:

—¿Nee iñá ntu ixkoto nto má kú'u kan? ¿Vá ixkoto ntú nto choo é kákantá nuu da kainu tatsín san? ⁸¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ó é kōto ntu nto uun ña kuika, ña é nuu doo e dóo va'a? Ña kuān ntáa sán ne, nú vi'í reí san ntoo ña. ⁹¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ó é kīni ntó uun ña'a, ña kaka'án naa Xuva ko? Juaán ne, kaka'an nti'xe ña naa Xuva ko ne, díí ka ka'nu ña'a ña é da xōo ka ña'a, ña e ntáka'án naa Xuva ko. ¹⁰Tsí uve na'a tú'un Xuva ko, kākā'an iña ña: I'a taxnūu ú maú ko é kodo nuū ña, é nakōo tú've ña itsi mí kī'in,

ka'an. ¹¹Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí xoxó ña'a, ña e káku ñuxiví a, e díí ka ka'nu ña'a ña é Juaan Bautista. Ntá tsi xoo ña'a é díí ka lú'nti ñá mí kadē kú've Xuva kō ne, díí ka ka'nu ña'a ña é Juaán san.

¹²Nté ntūvi dá eni ntu'ū Juaan kaka'an ntódo ña ne, un tsi da nté veví ne, ncho víí ña'a san dú'xen ni ñá'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. Ña ntákudiin san ne, ncho nantí'í ña ña. ¹³Un tsi da nté xeé Juaán san ne, un ntíí ntíí ña ntáka'án naa Xuva ko kídaa, ni lei Muísee ne, ntáka'an ñá nté koo kivi ntuvi dá kixkadā kú've Xuva kō. ¹⁴Tē ntio nto é kuinti'xe nto ne, tsí Juaán san ne, divi ñá é Elia ña. ¹⁵Xoo é kātekú i ne, na kīni ña.

¹⁶¿Nee iñá ntu é natee ta'an o ña'a san, ña ntántoo vevii, ña é ñá ncho tekú i? Vata ntáa i'xá e ntánadiki nu á'ví kán ntáa ña, i'xa é ntáka'an ní'í tā'an i: ¹⁷“Nakuékū nti choo iña viko ña tánta'a san ne, ñá ni ite'e ntō; ita nta'xa ntí vatā ó kaita ña da kaíntu'xi ña'a ne, ña ni éku ntō”, ka'an na. ¹⁸Tsí ki'xi Juaán san ne, ntē ñá ini xi'í ñá ne, ntē ñá ini e'xi ñá ne, ntáka'an ña'a san tsí nuu é ña vá'á nima ña. ¹⁹Vevíí ne, xéé ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kae'xí u ne, kaxi'í ú ne, ntáka'an ña tsi dóo ini e'xí u, dóo ini xi'í ú ñe ne, ntáka'an ña tsí xu'ú ne, dóo vá'a tiin ú ni ña ntaído diu'un xōo san ni ña kīni ntáa san. Ntá tsi kutuni ko tsi dóo ki'in iní nti'xe Xuva kō da ntaíni o nté o de ña ntántikin ña —ka'an Jéssuu.

Ñuu mí ña ni kuintí'xe ña'a san

(Lc. 10:13-15)

²⁰Kidáá né, eni ntu'u Jéssuu kade tīí ña ni ña ñuú i san, mí dóo ki'in itó ede ña nuu i é dóo na'nu, tsí ña ni nátivi iní ña kuétsi ña. Kaka'an ña:

²¹—¡Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Coraziin! ¡Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Betsaida! Tē dí ni iní ña ñuú Tiru ni ñá

ñuú Siduun núu i e dóo na'nu é ini nto ne, nté emá tsi é nātivi iní kue'en ñá ne, ínūu ña doo lakí ne, dá'vi ñá dikí ña xáā vātā xkoó ini ña dá ntoo nta'xa ña. ²²Ntá tsi kaka'án u ni nto, tē xee ntúvi é xntékú kú'vé Xuva kō ne, ní'i ntō e díí díí ka nto'o nto é vāta káa ñuú Tiru ni Síduun, tsí ña ni kuintí'xe nto ko. ²³Divi ntō, ña ñuú Capernaú ne, dóó kuika ntō né, dōo ntáde na'nu ña'a nto. Ntá tsi nakuítá nuu ña nto dō'vi kan, tsí ña ni kuintí'xe nto ko. Tē díí ni ini ña ñuú Sodoma núu i e dóo na'nu é ini ntó ne, tuvi dukuan ñuú tsikan nté vevii. ²⁴Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí díí ka donchu'vi koo nto'o nto, é vatā o kúvi ñūú Sodomá tē xee ntúvi é xntékú kú'vé Xuva kō —ka'an Jesús.

Ki'xi nto nī kó ne, ní'i nto dā'na

(Lc. 10:21-22)

²⁵Kidāā ne, kaka'an Jesús:

—Ntadiá'vi nto, Xuvā ko, Tó'ō e dukún kán ni ñūxiví a dí, tsí xnuu xu'ū ntó nuu i é nuu é ntaā í san é ña kiní ña dóo ki'in ini í san nī ña dóo tu'vé i sán dí ne, nañ'e ntó ña ntā'ví san. ²⁶Kuán ō dé nto, tsí kuan ō ntío nto é vii nto —ka'an ñá ni Xuva kō.

²⁷Kaka'an xtúku Jesús:

—É ta'xi Xuva kō é un nti'i nuu i ntā'a ko. Xōxó ña'a é ini ntí'xe ña xoo é I'xá Xuva ko, da mii Uvā kó ini ña. Xōxó ini i xoo é Xuva kō, da mii tsí I'xā ñá, ní da xōó ka ña'a é ntio I'xá ña é kūtuni ña. ²⁸Ki'xi nto, un ntíí ntíi nto e ntákuitá nto kuenta iña tsíñu e ntáde nto, ni kuēnta iña i e ntánto'o nto ne, ta'xi u é kūntoo da'na nto. ²⁹Kuntikin ntó ko ne, nakuā'a ú nto. Tsí ña te díin u, ñá te ka'nu ñá'a ú ne, ní'i nto dā'na. ³⁰Ñá vī'xín kaa itsi ko, ntē ña ntii tu'ún tsiñu é tā'xi ú nto dí —ka'an ña.

Dā tīn pustrú san xoko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

12 Kidāā ne, itā nti'xin Jesuu má trigu kán ntuvi dá iō dá'na. Ntá kakin ña ntántikin ñá ne, tīn ña xoko trigú san ne, da é'xi ña. ²Ntá tsi dá ini ña fariseú san ne, ntáka'an ñá ni Jesús:

—Uun ō ntáde ña ntántikin nto é dóo xíí kaa é vii o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

³Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Vāta nakua'a ntu nto nte o dé Davii da kákin ña kídaa, ni ña ntini'i ñá? ⁴Kúkí'ví ña má vi'i Xuva kō né, ē'xí ña tañú'u kuiko e dóo xíí kaa é ka'xi ña, tsí da mii tsi dūtú san ntaé'xí ña tañú'u tsikan. ⁵¿Ō vata nakua'a ntu nto mí uve na'a kaka'an léi Muísee? É dūtú san ntáde tsiñu ña ini ukún ka'nu kán ntuvi dá iō dá'na ne, ña túvi nēe nuu i é kīni kaa ntáde ña. ⁶Kaka'án u ni ntō tsí i'a tuví e díí ka ka'nu é xukún ka'nu san. ⁷Ñá ini nto neé ncho ka'an Xúva kō dá kaká'an ña sá'á: “Ñá tē doméni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'ví ini nto ta'an nto”, ka'an ña. Tē díí ni ñe'e dikí ntí'xe nto sá'ā ne, ñá ni ká'an ntée nto ña'a, ña é ña tuvi kuétsi i. ⁸Tsí xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, xu'u é kadē kú'vé u ntuvi dá iō dá'na dí —ka'an ña.

Ñatíí, ña é itsi ntá'a i

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹Ntáka Jesús íkán ne, kúkí'ví ña ini vi'i mí ntánataká nuu ña Israee. ¹⁰Ikán tuví uun ñatíí, ña é itsi ntá'a i. Tsixe'e ñá'a san Jesús:

—¿Ña xíí kaa ntu é ntavá'a o ña'a ntuvi dá iō dá'na? —ka'an ña.

Kuan ō ka'an ñá vata koo é ní'i ña é tsi'i kuétsi ña ña.

¹¹Kaka'an Jesús ni ña:

—Xoó ña'a nto, te ūun kudii á le'ntu nto ió tí ne, te kō'xó nuu tí xavi ntuvi dá

iō dá'na ne, ¿ñā ntu natavá nto tí? ¹² ¿Ñā ntu te díí ka nuu á'vi ña'a san é a le'ntu? Dukuān ne, ñá te xii kaa é vii o é vā'á ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

¹³ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñatíí san:

—Nakaan nta'a o —ka'an ña.

Nákaa nti'xe ña nta'a ña ne, ntvá'a vata tsi kaa nta'a ña é uun san. ¹⁴ Kidáā ne, ntíí ña fariseú san ne, natíín ña nté koo ka'ní ña Jesuu.

É ká'an Ísaia iña Jesús

¹⁵ Kūtuni Jesuu nté o dé ña fariseú san.

Ntáka ña ikān ne, ñá te da dii ña'a intíkin ñá ña ne, ntavá'a ña un ntíí ntíí ña nchokuví san. ¹⁶ Kaka'an ñá ni ñā'a san é ña ká'an ña nte o dé ña. ¹⁷ Kuan o ka'an ñá vata koo é kūntaa é kāka'an ñá ka'an naa Xuva ko kídaā, ñá nani Isāia:

¹⁸ I'a tuví ña kade tsiñu iñá ko, ña e nākaxnúu ú,

divi ñā e dóo ntio ko, e dóo diní ko ni ñā.

Taxnúu ú Espíritū Sántū kó ni ñā ne, ka'an ntódo ña dá kanií ñūxiví san nté koo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

¹⁹ Ñá nāa núu ña, ntē ña káchu'ū ña.

Ntē xoxo tekú i tátsin ña itsi kān.

²⁰ Ntē ña ká'nu ka ña choo é tā'nu, ntē ña nantá'va ña metsa é dā vé kakene u'me

un tsi da nté kūvi vií ña é kōo é vā'a.

²¹ Kuenta iña ñá ne, kuntuu dá kanií ñūxiví san é ni'i i é vā'á nta'a Xuva kō,

ka'an Ísaia.

Dā ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vā'á san nima Jesús

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Xee ní'i ña uun ñatíí mí tuví Jesuu. Ñatíí san ne, skuaa ña ne, ñi'i ñā di, tsi nuu é ña vā'á nima ña. Ntavá'a Jesuu ñá ne, naka'an ñá ne, nākoto ña. ²³ Koó dā kúdu'va un ntíí ntíí ña'a san, ntáka'an ña:

—¿Vá ña sá'á ntu é i'xá ika Dāvii? —ka'an ña.

²⁴ Ntá tsi dā téku ña fariseú san ne, ka'an ña:

—Kūdii Belsébuu, tó'ō e ña vā'á san, kaxé'e é kākuví kade ña kanakunu ña é ña vā'á san —ka'an ña.

²⁵ Ini Jesús nee é ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Da nēē ka ñuu mi ntánāa mí ñā ne, kunaa. Uun ñuú, o uun ñavi'i é kuvi ña uvi dava ña ne, ñá kūtíí ña, tsi kii nteé xio ta'an mii ñā. ²⁶ Te mii tó'ō e ña vā'á san kanakūnu é ña vā'a ni'i i ne, ntánāa mí i. ¿Nté ntu koo ni'i ntii i é vii í, kuan?

²⁷ Divi ntō ne, ntáka'an nto é kanakūnu u é ña vā'á san kuenta iña Belsébuu, tó'ō e ña vā'á san. ¿Xoo ntu kuenta iña í kanakūnu ña ntántikin nto é ña vā'á san? Ñā ntántikin ntó san ne, divi ñā é ini ña tsi ña te kuenta iña tó'ō e ña vā'á san é kūvi nakunu o é ña vā'á san. ²⁸ Xu'ú ne, kuenta iña Espiritu Xuva kō san é kanakūnu ú e ña vā'á san. Dukuān ne, e xée Xuva kō mí ntoo nto é kadē kú'vē ñá iña nto ve.

²⁹ ¿Xoo ntu kuvi kí'vi i má vi'i ña dóo xení i é ki'i dú'u iña ñá tē ña di'na ki'ní ña ña? Kidáā ne, kuvi ntada ixu ña vi'i ña.

³⁰ Xoo é ña kákuini'i i kó ne, ñá kañē'e ñá da xe'é ko. Xoo é ña kánatee kuitin i iñá ko ne, katsoo xaa ña.

³¹ Tsíkān é káka'án u ni ntō tsi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā'a san kuétsi ña, da nēē ka nuu i é vii ña, é ká'an ña, ntá tsi te ká'an kíni ña iña Espiritū Sántū sán ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā. ³² Xoo é ká'an ntée i ko, xu'ú é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā, ntá tsi xoo é ká'an ntée i Espiritū Sántū sán ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā nté vevii, nté ntūvi é vē'xi.

Kutuni kō nté kaa utun san te kīi kiti i
(Lc. 6:43-45)

³³Te vā'á utun sán ne, vā'ā kiti i. Tē ña vā'a útun sán ne, ña vā'ā kiti i. Kutuni kō nté kaa utun san te kīi kiti i. ³⁴¡Tatá koo nto! ¿Nté koo kuvi ka'an nto é vā'a dá ña vā'á nima nto? Da nēé ka é nuu tsitu nima kó ne, divi é kākā'an xú'u kō. ³⁵Ña é vā'á ña'a ne, vā'ā nima ñá ne, vā'ā ó kaka'an ña. Ña é ña vā'a ña'a ne, nuu tsitu nima ñá é kīni kaa, ne, kaka'an ñá é kīni kaa. ³⁶Ntá tsi kaka'án u ni ntō, tsí divi ntūvi é ta'xi Xuva kō é ntō'o nto ne, ká'án un ntíi ntíi ña'a nté kui kuan o ka'an ñá da nēé ka tú'un é dotō tsí ka'an ña. ³⁷Tsi kídaā ne, ká'an Xuva ko te vā'á nto, o tē ña vā'a nto kuenta ña i é ká'an nto —ka'an Jéssuu.

Ña kini ntáa san ntaíkan
ña nuu i é dóo ka'nu

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸Kídaā ne, nantíko kōó mastrú leí san nī ña fariseú san, ntáka'an ñá ni Jéssuu:
—Mastrú, ntio nti é vii ntó uun nuu i é dóo ka'nu —ka'an ña.

³⁹Ntá tsi nantíko koó ña, kaka'an ña:
—Koó da ña kini ntáa san, ña é ña ntákuinti'xe i san, ntio ña nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ñá kīnī ka ña nuu i e dóo ka'nu, mii tsi nuu i é idé ña ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Jōnaa. ⁴⁰Tsí vata o kúvi Jonaá san é uni ntúvi, uni nīñu inúu ña ini i'xi tsáka ka'nu sán ne, kuan koo kunūu ntú'xi u, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi. ⁴¹Vī'i a vé ne, xée ntūvi é ká'an Xúva ko xōo e vā'a i ne, xoo é ña vā'a i, ña ntántoo ntuvi sá'a. Kídaā ne, ña ñuú Nínive san ne, ká'an ntéé ña ña. Tsí ña ñuú Nínive sán ne, nātivi iní ña da téku ña é kākā'an ntódo Jonaa. Vevíi ne, i'a xee ú e díi ka ka'nu ña'a u é Jonaa. ⁴²Uun ká tuku ne: Ñadī'i, ñá é idé reina ñuú Sebá ne, náakuntīsi ña é ká'an ntée ña ña ntántoo vevii. Tsí divi ñá é kī'xi ña

uun ñuú e díi ka ikā vata koo é tekū ña tú'un e dóo kī'in iní i, é kākā'an rei Salamuun. Vevíi ne, i'a xee ú e díi ka ka'nu ña'a u é Salamuun.

É ña vā'ā é kantiko kōo

(Lc. 11:24-26)

⁴³Te ntíi uun é ña vā'ā san nima ñá'a ne, dotō tsí kaika ñuú itsi, kanantukū mí'i kūtuví da'na, ntá tsi ña kaní'i. ⁴⁴Kídaā né, kadē kuení i: “Ntiko kōo u nú vī'i kó kán mí ntáka u”, dé kuení i. Dā náxee ne, ixu dukuān. É ntūntoo ne, kaníne ve. ⁴⁵Kí'in né, kuntēka ká u'xe é ña vā'ā e díi díi ka kini ntáa é divi. Kí'vī nti'i nima ñá'a sán ne, ikan kuntōo. Kídaā ne, díi díi ka kini koo kuvi ni ñá'a san é dí'na. Kuan kōo kuvi ña'a, ña é kīni ntáa, ña ntántoo vevii —ka'an Jéssuu.

Dí'i Jéssuu ni ení ña

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶Kaka'an dúkuan Jesuu ni ñá'a sán da xée dí'i ña ni ení ñá ne, ntáñi ña kī'i kán e ncho ka'an ñá ni ña. ⁴⁷Uun ña'a ne, kaka'an ñá ni ña:

—Dí'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntée ña kī'i kán e ncho ka'an ñá ni ntō —ka'an ña.

⁴⁸Ntá tsi nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ña:

—¿Xoó ntu é dí'i ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

⁴⁹Kāta nteé ña nta'a ña mí ntōo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ña:

—Ña sá'a é dí'i kó ni ení ko. ⁵⁰Tsí da xōo ka ña'a, ña é kade é ntio Uvā kó, ña é tuví e dukún kán né, divi ñá é ení ko, divi ñá é tā'an kó, divi ñá é dí'i kó dí —ka'an ña.

Nteé nteé tsi kaka'an Jéssuu ña
ñá kaeté xaa ntíkin

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

13 Divi tsi ntūvi tsikan kīi Jesuu nú vī'i sán ne, kué'en ña kukūtúvi ña

diñi míni san. ²Un vá'a tsi t̄t̄ín ña'a ná-taká nuu ña mí tuví ña. Dukuān ne, ínūu ña tun ntóó san ne, ikan tsi itúvi ña. Un ntíí nt̄íí ña'a san ntáñi ñá diñi ntute san. ³Ñá te da dii núu i e ntáa ña ni ñā'a san é kanakuā'a ña ña. Kaka'an ña:

—Uun ntuvi ne, uun ña'a kúkāté xaa ña ntikin. ⁴Da n̄i kaeté xaa ña ntikin sán ne, ió ne, kó'xo itsi san. Xéé láa sán ne, ē'xí ti. ⁵Íó ntikin sán ne, kó'xō mí dóo xuu mí ña túvi kuē'e nté'u. Váta tsi e ná'a ne, kéne xuku i, tsí ña túvi mí kí'in xó'o i. ⁶Ntá tsi da dóo naí'ni ne, xi'i díí xuku i. Tsí ña ni nani'i xo'o i nté'u ne, ítsi. ⁷Íó ntikin sán ne, kó'xō mí kaa xuku íñū. Xí'i nūu xuku vá'ā san, tsí un tavi nuu tsi xuku íñū san da é'nu. ⁸Íó ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vā'á ne, kii kiti i. Íó e kíi uun sientu kiti i é uun ditsin í ne, ió ne, kii te ūni díko ne, ió e kii te ōko u'xi. ⁹Xoo e katéku í ne, na k̄ini —ka'an ña.

Nté kui nteé tsi kaka'an ña

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰Kidāā ne, vé'xi ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuān ó kantaa ntu nto ni ñā'a san? —ka'an ña.

¹¹Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntō'ó ne, ntáduku ntée nto é kūtuni nto nuu i é iō xu'u iña i mí kadē kú've Xuva kō, ntá tsi ña ntáduku ntée tuku ña'a san. ¹²Tsí xoo ñá'a, ña é iō iña í ne, ní'i ká ña ne, kué'ē ká koo iña ña. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ña tuví iña í ne, naki'i ka é iō iña ña. ¹³Dukuān né, kuān ó kantaa ú ni ñā'a san, tsí kuān te ntaíto ña ne, ña ntaíni ña. Kuān te ntátekú ña ne, ña ntaíni ña. Ña ntaéni tú'un ñā. ¹⁴É kūn-taa ntí'xe vatā ó kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko, dá kakā'an ña kídaā:

Kuān te tekú ña, ntá tsi ña kí'in díki ña; kuān te koto ña, ntá tsi ña kiní ña.

¹⁵Tsí ña sá'á ne, é ntuka'xí nima ñá ne, vata te neé nuu ntído lo'xo ña ne,

kanti'u núu ña,
vata koo é ña kiní ña,
vata koo é ña tekú ña,
vata koo é ña kani tútun ña,
vata koo é ña ká'án ñá ni kō é ntavá'a ú ña,

kuan ō ka'an Xúva kō,
ka'an Ísaia.

¹⁶Ntá tsi nto'ó ne, dōo diní nto tsi ntaíni nto ne, ntátekú nto. ¹⁷Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí ña te da díí ña ntáka'án naa Xuva ko kídaā ne, un vá'a tsi ncho kini ña é ntaíni nto vevii, ntá tsi ña ni iní ña. Ncho tekú ña é ntátekú nto, ntá tsi ña ni tekú ña.

Kaka'an Jéssu neé kani tú'un iña ñá kaeté xaa ntikin san

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸Kini nto sá'a iña ñá kaeté xaa ntikin san. ¹⁹Te tēkú ña'a tú'un iña i mí kadē kú've Xuva kō né, tē ña kani tútun ña ne, kí'xi tó'ō e ña vá'ā san ne, naki'i nuu tú'un é ínūu nima ñá, vatā ó de láa sán ni nt̄ikin é kō'xó itsi san. ²⁰Divi nt̄ikin é kō'xo mi dóo xuú ne, vata kaa tú'un va'á san kaa, e ntátekú ña'a san ne, ura tsí i xkúntee iní ña. ²¹Ntá tsi da ñā ni kuintí'xe vá'a ña ne, ña ná'a tsí kutíi ña. Tē ntáka'an ntée ña'a san ña ne, tē ntáde xení ña ni ñā kuenta iña i e kuín-ti'xe ña ne, ura tsí i xtuví mií ña e kuín-ti'xe ña. ²²Nt̄ikin é kō'xó nuu mí kaa xuku íñū sán ne, vata kaa da ntátekú ña'a san tú'un va'á san kaa, ntá tsi díí díí ka ntio ña é iō ñuxiví sa. Ntánantuku ñā di-u'un é kukuika ñā ne, ntákunáa iní ña tú'un va'á san. Ña kaidiá'vi ká i iña ña. ²³Nt̄ikin é kō'xó nuu ñu'u vā'á san ne, vata kaa te téku uun ña'a ne, kuinti'xe ña. Kade ña é kaka'án ne, iō ntúvi vā'á iña ña. Vata kaa ditsin utun vá'ā san kaa, e kíi uun sientu kiti i, o te ūni díko, o te ōko u'xi —ka'an ña.

**Nteé nteé tsi kaka'an Jésuu
iña xuku é ña vá'ā má trigu**

²⁴ Ntāa xtuku Jesuu nuu i sá'a, kaka'an ña:

—Mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin trigu máña ña kan, kaa. ²⁵ Ntá tsi da ñiñ ntákidi ñá'a san ne, xée ūun ña'a, ña kakune'u iní i ni ña né, été xaa ña ntikin é ña vá'ā san má trigú san ne, da ínu ña. ²⁶ Dā kéne xuku trigú san ne, nta'á kiti i ne, kéne xuku é ña vá'ā sán di. ²⁷ Xéé ña ntáde tsiñu iña tó'o vi'i sán ne, ntáka'an ñá ni ñā: “¿Ñá te ntikin vā'á ntu éte xaa nto máña nto kán? ¿Mí'i ntu vē'xi xuku é ña vá'ā san?”, ka'an ña. ²⁸ Kaka'an tó'o vi'i sán ni ñā: “Á tē ñá kakune'u iní i ni ko éte xaa ña ntikin é ña vá'ā san”, ka'an ña. Kidáā ne, ntáka'an ñá ntáde tsiñu san ni ñā: “¿Ntio ntu nto é tū'un ntí xuku é ña vá'ā san?”, ka'an ña. ²⁹ Ntá tsi kaka'an tó'o ñā: “Ñá'ā, tsí dā ná tū'un nto xuku trigú san ni xūku é ña vá'ā san. ³⁰ Na kue'nu mii ntuvi nuu i da nté xée ntúvi é ta'vi ō. Kidáā ne, ká'ān ú ni ña kata'vi sán te dí'na tu'un ña xuku é ña vá'ā sán ne, na ntada ña dōko í dá ká'mi ña. Kidáā né, na tsū'un vá'a ña kiti trigú san ini xaká ko”, ka'an ña —kuan ō ka'an Jésuu.

**Nteé nteé tsi kantaa
Jesuu iña ntikin kúli**

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Ntāa xtuku Jesuu úun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin kuli máña i kan, kaa. ³² Díí ka kuetsi ntikin kúli san é un ntíí ntíí ntikin, ntá tsi dā kúna'nu ne, díí ka na'nu xuku i; vata ntáa utun ntáa. Ntáxee láā, kiti ntaíko e dukún kán ne, ikán ntáde vá'a ti taka ti má nta'a i kán —ka'an ña.

**Nteé nteé tsi kantaa ña iña u'xen íā
(Lc. 13:20-21)**

³³ Ntāa xtuku ña uun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa u'xen íā kaa, é kánadaká ñadī'yí san uni xku've árina váta koo é ñaneñu u'xen san —ka'an ña.

**Nté kui kuān ó kantaa
Jesuu núu i sá'a**

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Nteé nteé tsi kaka'an Jésuu ni ún ntíí ntíí ña'a san. Da mii kuē'en tsí nuu i sá'a kantaa ñá ni ñā dá kakā'an ñá ni ñā kuenta iña i mí kadē kû'vé Xuva kō. ³⁵ Kuān o dé ña vata koo é kūntaa é kākā'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā: Ntaa ú ni ntō nuu i sá'a, ká'ān ú nuu i é iō xu'u un tsi nte dá dé kû'vé Xuva ko ñūxiví san, ka'an ña.

**Kaka'an Jésuu nee iñá ncho ka'an
iña xuku é ña vá'ā san é kaa má trigu**

³⁶ Kidáā né, ntāka Jesuu mí dōo ntōo ña'a sán ne, kí'vi ñā má vi'i kán. Xéé ña ntántikin ñá ne, ntaíkan ña é ká'an ñá nee iñá ncho ka'an é ntāa ña iña xuku é ña vá'ā san e é'nu máña ña kán.

³⁷ Kaka'an Jésuu:

—Ña éte xaa ntikin vā'á san ne, vata kaa xu'u é vēxkúvi ú ñatíí kaa ña. ³⁸ Máña ñá kán né, vata kaa kanií ñūxiví san kaa. Ntikin vā'á san ne, vata ntāa ña ntáduku ntée Xuva kō ntāa. Ntikin é ña vá'ā san ne, vata ntāa ña ntáduku ntée tó'o e ña vá'ā san ntāa. ³⁹ Ña kakune'u iní i ni kó ne, vata kaa ña éte xaa ntikin é ña vá'ā san kaa ña ne, tō'o é ña vá'ā san ña. Ntuvi é ta'vi ō ne, vata kaa ntuvi tē ntí'i ñūxiví sa kaa. Ña ntáta'vi sán ne, vata ntāa ánje Xuva kō ntāa ña. ⁴⁰ Vata ō ntáda ña dōko i é ña vá'ā sán ne, é'mi ña né, kuan koo kuvi tē ntí'i ñūxiví

sa. ⁴¹ Xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, taxnūu ú ánjē ko mí kadē kû'vé Xuva kō ne, nakuitā ñá un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é víi tuku ña'a é kini kaa, nī ña é ntáde mii é kini kaa san. ⁴² Katé nuu ña ña iní ñu'u dū'xé san. Un vá'a tsi kueku ña'a sán ne, naka'xí ka'ññ ña nú'u ñā. ⁴³ Kidáā ne, xoó ña'a, ña ntáde é ntio Xuva kō ne, xi'í nuu ka'nu ña mí kadē kû'vé Xuva kō, vatā ó kaxi'í nuu ngántíí san. Xoo é kátekú i ne, na kini i.

Kantaa Jesuu úun nuu i é vā'a é nuu ntú'xi

⁴⁴ 'Mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa uun nuu i e dóo va'a é nuu ntú'xi má ñu'u kan kāa. Nāni'í uun ña'a ne, ikan tsi náxnuu ntú'xi xtuku ña. Ñá tē nté kaa diní ña. Kí'in ñā né, nadiko ntí'í ña é ió iña ñá ne, dá kuiin ña ñu'u san.

Kantaa Jesuu iña kiti e dóo nuu á'vi i é kaē'nu ini tsi'xi

⁴⁵ 'Mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ña kadiko kaa, ña é kanantukū kiti e dóo nuu á'vi i, e dóo va'a. ⁴⁶ Uun tsi kiti e dóo va'a, é nuu á'vi kue'en nāni'í ñá ne, kí'in ñā né, nadiko ntí'í ña é ió iña ñá ne, dá kuiin ña ti.

Kantaa Jesuu iña xunu

⁴⁷ 'Mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa xunu kaa, é kanakuitá nuu ña'a san ini míni kán é tavā ñá un ntíí ntíí nuu tsákā san. ⁴⁸ Dā tsítū ne, nantíí ña diñi ntute kán. Ikán intóo ña nakaxnúu ña ti. Tsáká vā'á san ne, nātsu'un ña ti ini xiká san. Kiti é ña vā'á san ne, ēte ñá ti. ⁴⁹ Kuan koo kuví tē ntí'í ñuxiví sa di. Kí'xi ánje Xuva kō ne, nakaxnúu ña xoo é vā'á i, xoo é ña vā'a i. ⁵⁰ Nakuitā ñá xoo é ña vā'a i mé'ñu ñu'u du'xé san. Ikán dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ññ ña nú'u ñā —ka'an Jéssuu.

Núu i e dóo va'a é xēe ni é ata

⁵¹ —¿Ntáñe'e dikí ntí'í ntu nto un ntí'í nūu i sá'a? —tsixe'e Jéssuu ña.

—Ntáñe'e dikí ntí —ka'an ña.

⁵² Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Un ntíí ntíí mastrú lei, da ntá-nakua'a ña iña i mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'i san kaa ña. Tsi tó'o ví'i sán ne, kanatava ña é xēe ni é atā san mí ñu'u vá'a iña ña dá ntio ña —ka'an ña.

Dá tūví Jesuu ñuú Nazaree

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Dā kúvi ntāa Jesuu sá'á né, ntaka ña ikán. ⁵⁴ Kuē'en ña ñūu mí ñā ne, nakuá'a ña ña'a má ví'i mi ntánataká nuu ña Israeé san. Koó dā kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'í ntū nakua'a ñá sā'a e dóo ini ña, e dóo kade ña nuu i é dóo ka'nu san? ⁵⁵ ¿Ñā ntu te divi ña é i'xá ña kade va'a utun? ¿Ñā te María ntu di'í ñā? ¿Ñā ntu te ení ña Santiau ni Jósee ni Símuun ni Júdá? ⁵⁶ ¿Ñā te divi ta'an ña ta'nú ntoo ñuú ko ā di? ¿Mí'í ntu vē'xi é dóo ki'in iní ña sá'á kuan? —ka'an ñá'a san.

⁵⁷ Ncho kudiin ñá'a san ni ñā, ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ña kaka'án naa Xuva kó ne, ntaíko ñu'u ñá'a san ña; ntá tsi ña ñuú mii ña ni ñavi'í ña ne, ña ntaíko ñu'u ña ñā —ka'an ña.

⁵⁸ Ñá kuē'e núu i e dóo na'nu ide ña ikán, tsí ña ni kuintí'xe ña'a san ña.

Dā xi'í Juaán Bautista

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

14 Ntuvi sá'á ne, Herodē, ña é de ku'vé iña ñuú Galileá ne, tēkú ña iña Jéssuu. ² Kaka'an ñá ni ña ntáde tsiñu iña ña:

—Ña tsikán ne, á tē Juaan Bautista ña. Á tē ntóto ñā e xi'í ña. Dukuān é kúvi ide ña nuu i e dóo ka'nu san —ka'an ña.

³Tsí Heródē sán ne, t̄in ña Juaán ne, kī'ní ña ña ne, xnuu kutu ña ña kuenta iña Heródia, ñadī'í ení ña, ñá nani Fēlpe. ⁴Tsí kaka'án Juaan ni Heródē:

—Dōo xii kaa é naki'i nto ñadī'í ení nto —ka'an ña.

⁵Heródē sán ne, ntio ña é ká'ní kue'en ñá Juaán san, ntá tsi u'ví ña ña'a san, tsi dé kuení ña'a san tsí Juaán san ne, ña kaka'án naa Xuva ko. ⁶Ntá tsi dā xee víko é kaku Heródē ne, ítē'e dióko Heródia nuu ña'á san, ña vexká'xi viko san. Ñá tē nté kaa diní Heródē san kidaá ne, ⁷xé'e ña xu'u ña nī dioko Herodia tsí nuu é ntāa ntí'xe i é kué'é ña tún da nēé ka é kākán tun. ⁸Tsi'i di'í'í tún dikí tun nēé é kākán tun ne, kaka'án tun:

—Tā'xi nto kó dikí Juaan Bautista veví. Xntekū nto nú kō'o —ka'án tun ni Hērode.

⁹Kidáá né, kūnta'xa iní rei Heródē san. Ntá tsi kaka'an ñá te kuan kōo kuvi, tsí mé'nū ña'á san xé'é ña xu'u ña. ¹⁰Taxnū ña é na ká'nté tu'un ña dikí Juaán san viutun kán. ¹¹Xntekū ñá dikí Juaan nú kō'o ne, xé'é ña tún, dā nakué'e tún di'í'í tun.

¹²Dā xéé ña ntántikín Juaán san ne, naki'i ña kúnu ña ne, ixkú'xi ña ña. Kidáá ne, kué'en ña kükoto ñá Jēsuu nté o kúvi.

Dā xé'é Jesuu é ká'xi u'un míl ñá'a

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³Dā téku Jesuu nté o kúvi Juaan Bautistá san ne, ínuu ña tun ntōó ne, kué'en ña mí xoxó ña'a. Ntá tsi dā kú-tuni ñá'a sán ne, kué'en ña kúntikin ñá ña. Ntaíka ña dí'in ña. ¹⁴Dā ntíi Jesuu tún ntōó san ne, iní ña tsí ña te nté kaa titín ña'a. Ntúntá'vi ini ña ña ne, ntavá'a ña ña nchokuví san, ña é ntēka ña'a san. ¹⁵Dā kuáa ne, xéé ña ntántikin ñá ne, ntáka'an ña:

—Xoxó kantoo i i'a. É kuáa ve. Taxnū nto ña'a san é na kī'in ña ñúu kuetsi san vata koo é kuíin ña é ká'xi ña —ka'an ña.

¹⁶Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá kuetsi é kī'in ña. Dívi nto kué'é xnto é ká'xi ña —ka'an Jēsuu.

¹⁷Kidáá ne, nantíko koó ña, ntáka'an ñá ni ña:

—Ú'un kúdií tañú'u ió ni úvi kúdií a tsákā —ka'an ña.

¹⁸Kaka'an Jēsuu:

—Tā'xi nto —ka'an ña.

¹⁹Kidáá ne, kaka'an ñá ni ñá'a san é na kuntōo ña nu ité sán. Kī'i ña u'un tañú'u sán ni ntūvi a tsákā sán ne, ito ña e dukún kán ne, nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava ña tañú'u sán ne, xé'e ñá ña ntántikin ña é na tsí'i ña nta'a ña'a san. ²⁰E'í'xi nta'a ña'a san, un ntíi ntíi ña. Kidáá ne, natákā ñá ta'vi i é ntoó ka ne, natsu'un tsitu ña úxuví ka xika. ²¹Ñá te da ū'un míl ñatíi san é'xi ña. É ntē ña ni ka'vi ña ñadī'í san, nté i'xá san.

Dá ika Jesuu nú ntúte kan

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²²Kidáá ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntán-tikin ña é kú'un ña iní tun ntōó san e kī'in ña uun xo diñi ntute san. Dívi ña ne, ítüvi ka ña da nté ntaka ntí'i ña'a san.

²³Dā nátaxnū ña ña'a san kunú'u ña ne, kúxee ña xuku kán vata koo é da mii tsi ñá ka'an ntá'ví ña. Dā kuáa ne, ínuu mii ña ikán né, ²⁴dōo kuíka tun ntōó san mé'nū míní san. Un vá'a tsi kanaduku ntúte san ata tún ntōó e dōo kainu tatsín san. ²⁵Dá vē'xi túvi ne, kué'en Jēsuu mí ñú'u ña, kaika ña nú ntúte san. ²⁶Ntá tsi dā íni ña ntántikin ñá ña tsí kaika ña nú ntúte sán ne, ñá tē nté kaa ntaú'ví ña. Ntáka'chu'u ntáa ña, ntáka'an ña:

—¡Un kaa ña ntíxi! —ka'an ña.

²⁷Ntá tsi ura tsí i kaka'an ñá ni ña:

—¡Ñá ku u'ví nto, tsí xu'u! —ka'an ña.

²⁸Kaka'án Pedru ni ña:

—Te dívi nti'xe ntō, Tó'ō, ká'an ntō é na kī'xi u mí kaika nto nú ntúte san —ka'an ña.

²⁹ Kaka'an Jesús:

—Ki'xin ni —ka'an ña.

Pedru ne, ntii ña tún ntóo san ne, ika ña nú ntúte san é ká'in ña mí ntísí Jesuu.

³⁰ Ntá tsi dá íni ña tsi dóo kainu tatsín san ne, ú'vi ñá ne, iñi ntu'u kúkií nto'o ña iní ntute san. Un ntíi tsí kána ña:

—¡Xntii ntó ko, Tó'ó! —ka'an ña.

³¹ Ura tsí i nakurkáa Jesuu ntá'a ña ne, nātava ña ña. Kaka'an ñá ni ñá:

—¡Nté ó ntú iña o é ña kákuinti'xe o! ¿Nté kui ña ni kuintí'xe ntu o? —ka'an ña.

³² Dā nakú'un ña ntuvi ñá tun ntóo san ne, kúkadín tatsín san. ³³ Ñá ñu'u iní tun ntóo san ne, nákunchiti ña nūu Jesús, ntáka'an ña:

—¡Nuu é ntaā i tsí I'xá Xuva nti'xe ko ntó! —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñá nchokuvi ñuú Genesaree

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Dā kúvi ita ntí'xin ña ntute sán ne, xée ña nūu é nani Genesaree. ³⁵ Dā íni ña'a san, ña ntántoo ikán, e vé'xi Jesuu ne, taxnūu ña tít'un iña un ntíí ntíí ñuú tsikán ne, ntéka ña'a san ña ntánchokuví san, un ntíí ntíí ña. ³⁶ Íkan ña Jesuu é kuān te ntete dóo ña na tñin ntá'a ña. Ña é tñin nta'ā sán ne, ntūv'á'a ña.

Nee iña é kade i é kánatívi ña'a sán nuu Xuva ko

(Mr. 7:1-23)

15 Kidāā ne, xéē ña fariseu ní mastrú leí san, ña ntoo ñuú Jerusaleén, nte mí tuví Jesuu ne, ntáka'an ñá ni ñá:

² —¿Nté kui ña ntáde ntaa ña ntántikín ntó vatā xkoó ini ñáta kō? Tsí ña ntánta'a ña dá ntaé'xi ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nté kui diví ntó ne, ña ntáde ntaa nto é káka'an Xúva kō, é ntio nto kuntikín ntó vatā xkoó ini míi ntó? ⁴ Tsí kaka'an Xúva kō: “Kuiko ñu'u nto uva

nto ni dí'i ntó”, ka'an ña. Ká'an xtúku ña dí: “Xoo é ká'an kíni i iña uva i ni iña dí'i í ne, da mii é kúvi i”, ka'an ña.

⁵ Ntá tsi ntó'ó ne, ntáka'an nto tsí kuví ka'an ñá'a san ni uva ña ni dí'i ñá: “Ña kúvi xntii ú nto, tsí iñá ko ne, nákué'e ú nta'a Xuva kō.” ⁶ Te kuan kōo ka'an ñá ne, ñá kantio é xntii ña uva ña nté dí'i ñá, ka'an nto. Dukuān ne, ntáde nto vatā xkoó ini ñáta ntó e ntánakuítā nto é káka'an Xúva kō. ⁷ Ntáka'an ntó tsi ntáde ntaa nto é káka'an Xúva kō, ntá tsi ña ntáa. Dōo vá'ā o ka'an Ísaia kuénta iña

nto dá kakā'an ñá naa Xuva ko:

⁸ Ña sá'á ne, kúdií rki xaa ña ntéku da ntáka'an ñá e dóo ntánuu iní ña ko, ntá tsi ña te ntánñi nima ñá e ntánuu iní ña ko.

⁹ E ntaā í e ntánuu iní ña ko,

tsi e ntánakuā'a ñá ne, da mii tsí e ntáka'an ñá'a san.

Kuan o ka'an ña —ka'an Jesús.

¹⁰ Kidāā né, kána ña ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Kini nto né, na ki'in diki nto: ¹¹ Ñá te diví é kaki'vi ini xú'u ko kán kade i é kakudentū nima ko, ntá tsi nee iña é ntii xu'u kō né, diví é kade i é kakudentū nima ko —ka'an ña.

¹² Kidāā ne, xéē ña ntántikín ña mí tuví ña ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Kútuni ntú nto é kúdiin ñá fariseú san da téku ña é káka'an nto? —ka'an ña.

¹³ Kaka'an Jesús:

—Da nēé ka utun é ña ni í'xi Uvā kó ne, nātu'un ña uun tsi nte xó'o i. ¹⁴ Na koo mii nto ñá. Vata ntáa ña kuāa ntáa ña é dotō tsi ntántéka ña ña'a. Te uun ña kuāa nteka ña ña kuāa ni'i ña ne, ntuvi tsí ña kó'xo nuu ña xaví san —ka'an ña.

¹⁵ Kidāā ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Ká'an nto ni ntí nee iñá ncho ka'an núu i sá'a —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Vāta tekú kue'en xntú nto? ¹⁷ ¿Ñá ini ntú nto tsí da nēe ka é kākí'vi xu'u kō ne, kaita nti'xin i'xí ko kán ne, da kidáa ntii xtuku kúñu kō? ¹⁸ Ntá tsi nēe é kīni kaa é kakii xu'u kō né, ntē nima ko kakéne ne, divi é kade i é kakudentu ō. ¹⁹ Tsi ntē nima ko kakéne é kīni ó kadā kuení kō, é kā'ni o ña'a, é kadā xení o ni ñadī'í tuku ña'a, é kadā xení o ni ñadī'í, ña vata tánta'a, e ki'i dū'u ō, é kā'an ó dovete, é kā'an kīni o iña ña'a. ²⁰ Sá'a kade i e ntákudentū ña'a sán nuu Xuva ko. Ntá tsi te ña nta'a o da ka'xi o vatā xkoó ini ntó ne, ña te dívi i é kade i é kakudentu ō nuu Xuva ko.

**Ñadī'í, ña vé'xi tuku
ñuu, kuínti'xe ña Jesuu**

(Mr. 7:24-30)

²¹ Ntāka Jesuu íkān ne, kué'en ña ētsin ñuú Tiru ni ñuú Siduun. ²² Ikān tuví uun ñadī'í, ña vé'xi ñuú Canaán ne, ñé'e ñā mí tuví Jesuú ne, kaka'an ña:

—¡Ntuntā'ví ini nto ko, Tó'ō, I'xá Davii! ¡Un vá'a tsi kanto'o dióko kó kuenta iña é ña vá'a san é nuu nimá tun! —ka'an ña.

²³ Ntē uun tú'un ña ni ká'an Jesuu ni ña. Kidáa ne, xēe ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñā é na nakunu ña ñadī'í san. Ka'an ña:

—Nakūnu nto ña, tsi dóo du'xen ka'an ña é ntikin ñá kō —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jesuu:

—Taxnuu Xuva kō ko é xntii ú da mii tsi ña kúnaa, ña ntáduku ntée tatá ña Israee —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi xēe etsin ñadī'í san ne, ínchiti ña nūu ña ne, kaka'an ña:

—¡Vií nto da xe'e, Tó'o, xntii ntō ko! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá vā'á ō é naki'i o tañú'u é kā'xí i'xá kō dá kué' é ō tīnā san —ka'an ña.

²⁷ Ñadī'í san ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kāka'an nto, Tó'ō, ntá tsi tīnā sán ne, ntaé'xi ti utsi i é kākó'xo má mēsa tó'o ū —ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Dōo vá'a ó kakuínti'xe o. Kuan koo na kuvi vatā ó ntio o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a dióko ñā.

Dōo títin ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

²⁹ Ntāka Jesuu íkān ne, kué'en ña diñi míni Galileá san. Kúxee ña xuku kán né, ikān itúvi ña. ³⁰ Ñá te da dii da díi ña'a xēe ña mí tuví ña ne, ntēka ña ña xné'e, ña ni'i kui'í i, ña kuáá, ña ñi'í, ni títin ka ña ntánchokuví san. Tsōo ña ña'a san nú dī'ín Jesuú ne, ntavá'a ña ña. ³¹ Koó dā kúdu'va ña'a san da íni ña e ntáka'an ñá ñi'í san, e ntuvá'a ña ni'i kui'í i san, e nakaka ña xne'é san, e nakiní ña kuáá san. Ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva ña Israeé san.

Dā xe'é Jesuu é kā'xí kimi míil ña'a

(Mr. 8:1-10)

³² Kidáa ne, kāna Jesuu ñá ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kantunta'ví ini kó un ntí'f ntí'f ña'a san tsi é ita ntí'xin uni ntúvi e ntántoo ña i'a ní ko. Ña tuví ka é ka'xi ña. Nā ntio kó nataxnuu ú ña é kuan tsí koo, tsi ntákakin ña, tsí dā ná koo vita ña itsi kán dóko —ka'an Jesuu.

³³ Ntáka'an ñá ntántikin ña:

—¿Mí'i ntu kiki'í o tañú'u i'a mí xoxo ntoo i? ¿Ntē ntu koo xee tá'an é ka'xi ña, é ñā te da díi ña'á san? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Títin ntú tañú'u ni'i nto? —ka'an ña.

Nantíko koō ña, ntáka'an ña:

—Ú'xe kúdií tañú'u ni ūvi kudii a tsákā —ka'an ña.

³⁵ Kaka'an Jesuu ni ñá'a san é na kuntuo ña ñu'u kán. ³⁶ Kí'i ña e u'xé tañú'u sán ni tsákā sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kidáa ne, ta'vi dáva ñá

ne, xé'e nã nã ntántikin nã é na tsí'i nã nta'a nã'a san. ³⁷É'xí nta'ã nã, un ntíf ntí nã. Dã kúvi ne, natáka nã é ntoó ka ne, ú'xe xíka nátsu'un tsítu ká nã ta'vi i. ³⁸Nã te da kîmi míl ñatí san é'xi nã ne, ntê nã ni inté'vi ñadí'í san, nté i'xá san di. ³⁹Nataxnũu nã nã'a san kídaã ne, nákunũu Jesuu tũn ntóó san ne, da kué'en nã ñũú Madala.

Dã fkan nã fariseu ni nã saduceú san uun nuu i e dóo ka'nu

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

16 Xé'e nã fariseú san ni nã saduceú san é ncho koto nteé nã Jesuu. Ntaíkan nã te nañē'e nã nã uun nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kãn. ²Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni nã:

—Da kakuáã ne, ntáka'an nto: “Vá'a iñi tevãã, tsi dóo dito xntívi e dukún kan”, xkoó ka'an nto. ³Tévãã ne, ntáka'an nto: “Dõo xóo iñi vevii, tsi dóo ñu'u viko xé'e i kan”, ka'an nto. Te ini nto nté iñi da ntaíto nto e dukún kãn, ¿nté kui nã ini nto nté koo kuvi ñux-iví sa, da ntaíto nto nté o kakuvi vevii? ⁴Nã kini ntáa, nã ntáde é kini kaa sán ne, divi nã ntaíkan nã nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi nã kué'e ká Xuva ko nũu i é ntio nã, tsí da mii nũu i váta õ kúvi Jonaá san —ka'an nã.

Kidáã né, ntáka Jesuu íkãn né, tsoo mii ñã nã.

U'xen íã iñã nã fariseu

(Mr. 8:14-21)

⁵Dã xee nã ntántikin nã uun xo diñi ntute sán ne, kütuni nã tsí kunáni nã é kuído nã tañú'ũ. ⁶Kaka'an Jéssuu ni nã:

—Kini nto ne, kuenta tsí víi nto ni ù'xen íã iñã nã fariseu ni nã saduceú san —ka'an nã.

⁷Kidáã ne, ntáka'an nã ni tã'an nã:

—Kuan õ ka'an nã, tsi nã ni ído õ tañú'ũ san —ka'an nã.

⁸Ini Jesuu née iñã ntádē kuení nã ne, kaka'an nã:

—¡Mpá! ¿Nté kui nã ntákuinti'xe vá'a ntu nto? ¿Nté kui ntaítsu'un ntu nto tē nã ni ido nto tañú'ũ san? ⁹¿Vãta kutúni ntú nto? ¿Ñã ntu naka'an nto tsí u'un tañú'ũ san é'xi u'un míl ñã'a sán ne, títfn xiká ka ñu'u ta'vi i e ntóo ka é natáká nto? ¹⁰¿Ntē nã ntu naka'an nto e u'xe tsi tañú'ũ san e é'xi kimi míl ñã'a sán ne, títfn xiká ka ñu'u ta'vi i e ntóo ka é natáká nto? ¹¹¿Nté kui nã kañe'e dikí ntu nto e nã te iñã tañú'ũ nti'xe san kaka'án u? Kuenta tsí víi nto ni ù'xen íã iñã nã fariseu ni nã saduceú san —ka'an nã.

¹²Kidáã né, kütuni nã tsí nã te kaká'an nã iñã u'xen íã é kaidáka tañú'ũ san, tsí kaka'an nã iñã nuu i é ntánakuã'a nã fariseu ni nã saduceú san.

Dá kaká'án Pedru tsí Jesuu é Cristu nã

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³Dã xee Jéssuu ñuú é nani Cesárea Filipú ne, kaka'an nã ni nã ntántikin nã:

—Xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, ¿neé ntu ñã'a ú, te kã'an nã'a san? —ka'an nã.

¹⁴Nantíko koõ nã, ntáka'an nã:

—Iõ nã ne, ntáka'an nã tsí Juuan Bautista nto. Iõ nã ne, ntáka'an nã tsí Elia nto. Iõ xtúku nã ne, ntáka'an nã tsí Jeremia ntó, õ tuku ñã'a nã kaka'án naa Xuva ko nto —ka'an nã.

¹⁵Kaka'an Jéssuu ni nã:

—Ntõ'ó ne, ¿xoó ñã'a ntu ú, te kuini nto? —ka'an nã.

¹⁶Kaka'an Símuun Pedru:

—Cristu ntó, I'xá Xuva kō nã kantíto san nto —ka'an nã.

¹⁷Kaka'an Jéssuu ni nã:

—Nté kuãn nte vá'ã ó ni o, Símuun, i'xá Jonaa. Sá'ã ne, nã te ñã'a ni nañē'e ñã o, tsí mii tsi Uvã kó, nã tuví e dukún kãn. ¹⁸Kaka'án u ni õ tsí divín é Pedrú ne, diví ó ne, xúu nchó ka'an. Nú xúu sa'á xntítsí u xúkũn ko. Nã kúvi víi doxi'í

san nī ña'a, ña ntákuinti'xe i ko. ¹⁹ Ta'xí u o ntakāá iña i mí kadē kû'vé Xuva kō e dukún kân. Da xōo ka ña'a, ña é ió kuetsí i ñuxiví a ne, ká'ān tsí ña kúvi kí'vi ña e dukún kân. Kuan kōo víi Xuva kō e dukún kân di. Da xōo ka ña'a, ña é ntuvá'a ni Xuva ko ñuxiví a ne, ká'ān tsí kuvi kí'vi ña e dukún kân. Kuan kōo víi Xuva ko ni ña e dukún kân di —ka'an ña.

²⁰ Kidāá ne, kaka'an ñá ní ña ntántikin ña é ña ku ka'án kue'en tsí ña ní da xōo ka ña'a é Cristu ña.

Dá kakā'an Jéssuu é kuví ña

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Nté ntúvi tsikán ne, eni ntu'u Jéssuu kaka'an ñá ní ña ntántikin ña é kantio é kī'in ñá ñuú Jerusaleen. Ikān ne, ñá te da dii núu i dóo nto'o ña nta'a ñatá sán ní tó'ō dutú ní mastrú leí san. Ka'ní ña ña ne, te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña. ²² Kidāá ne, kué'en xio Pedrú san ni ñá né, ikān de tíi ña ni Jéssuu, káka'an ña:

—Ñá te sāl'a e ntio Xuva ko, Tó'ō. Ñá te kuan kōo kuvi nto —ka'an ña.

²³ Ntá tsi xkokoto Jéssuú ne, kaka'an ñá ní Pedru:

—¡Ñá kuān xkoó ka'an, tsí kaka'an vatā ó kaka'an tó'ō e ña vá'a san! Ñá ku koton ntéén ko. Ñá te vatā ó kade kuení Xuva kō é kadē kuení o, tsí vata tsí ó de ña'a san káden —ka'an ña.

²⁴ Kidāá ne, kaka'an Jéssuu ni ña ntántikin ña:

—Tē xoó ncho kuntikin í ko ne, ñá víi ka ña é ntio mii ña, ntá tsi na kuntikin ñá ko, kuān te na kuví ña. ²⁵ Tē xoó ntio i é nakāku ntuvi iña í ne, kunaá ña ntii dañu ntúvi. Ntá tsi tē xoó nakunaa i ntuvi iña i kuenta iñá ko ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. ²⁶ ¿Neé ntu ni'i ñatíi san te ní'i ña dá kaniñ ñuxiví sa, te nākunaá ña é tduiña ña? ¿Nté ntu kaa ntá'vi ñatíi san é tduiña ña? ²⁷ Tsí xu'u é vëxkúvi ú

ñatíi ne, ki'xi ú ní ánjē ko. Dōo ka'nu ña'a ú, vatā ó ka'nu Uva kō. Kidāá ne, ntanáa ú ní ñā'a nee iñá idé ña xé un xé un ñā. ²⁸ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō. Iō ñā'a e ntāñi ñá i'a vevíi ne, ña kúvi ñá da nté kiní ña é kixkadā kû'vé u ñuxiví sa —ka'an Jéssuu.

Dā nádama kúñu Jéssuu

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

17 Dā kúvi iñu ntúvi ne, ntēká Jéssuu Pedrú san ni Sántiau, ni ení ña, ñá naní Juaan, kue'en ní'i ña ña ũun xuku e dóo dūkún ne, ² nuu tsi ña ne, nadama kúñu Jéssuu. Nuú ña ne, xi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántii san ne, dóo é nuu ñā né, ntukui'xin kue'en. ³ Ura tsíkan ntii díto Muisee ni Élia, ñá ka'án naa Xuva ko kídaá ne, ntáka'an ñá ní Jéssuu. ⁴ Kidāá ne, kaka'án Pedru ni Jéssuu:

—Dōo vá'a ó tsí ntoo ntí i'a, Tó'ō. Tē ntio nto ne, xntítsi nti uni á vi'i í'a, uun iña nto, uun iña Muísee ne, uun iña Éliá di —ka'an ña.

⁵ Da niñ káka'án Pedrú san ne, xée ũun viko e dóo kaxi'í nuu mí ntoo ña ne, távi nūu ña. Kaka'an tátsin Xúva kō mé'ñū vikó san:

—Ña sāl'a ne, I'xá mii kó, ña e dóo ntio ko. Dōo diní ko ni ña. Kini nto é káka'an ña —ka'an tátsin san.

⁶ Dā téku ña ntántikin ñá san sá'a ne, nántúvé ña kúñu ña ñu'u kân né, dōo u'ví ña. ⁷ Ntá tsi vé'xi Jéssuú ne, tiñ nta'a ña ñā ne, kaka'an ña:

—¡Nakuntāñi nto! ¡Ñá ku u'vī nto! —ka'an Jéssuu.

⁸ Dā íto ña ne, xōxó ka ña nguii san. Da mii tsi Jéssuu ntítsi ña.

⁹ Dá kúntíi ña xuku sán ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ñá ku ka'ān ntó ni da xōo ka ña'a nee e íni nto da nté nantōto ú rkontúvi é xi'í u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

¹⁰ Ntátsixe'e ña ntántikin ña:

—¿Nté kui ntáka'án ntu mastrú leí san é di'na Eliá san kí'xi ña? —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i tsí di'na Elia kí'xi ña ne, xtúví tu'vê ña é un ntí'í. ¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsi e kí'xi Eliá, ntá tsi ña ni kutúni ñá'a san te divi ñā né, ide ña ni ña da nēé ka é ntio ña. Kuan kōo nto'o kó nta'a ña di, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an Jesús.

¹³ Kidāā ne, kutuni ña ntántikin ña tsí kaka'an ñá iña Juan Baútista.

Dā ntavá'a Jesuu úun na kudii, ná kaxi'i mí

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā xee ña mi dóo ntoo ña'a ne, vé'xi uun ñatíi mí tuví Jesuu. Ínchiti ña nūu ñá ne, kaka'an ña:

¹⁵ —Tō'ó, ntuntā'ví ini nto i'xá ko, tsí kaxi'i mí nā ne, xntii nto nā. Dóo kanto'o na. Nuu nuu tsi kantava nuu na nchú'un kán ne, kako'xó nuu na nú ntute kán di. ¹⁶ E kíxni'i ú na é ntāvá'a ña ntántikin ntó na, ntá tsi ña ni kuvi víí ña —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jesús:

—¡Nté o ntu! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe ña'a sán ko, ña e ntáde é kīni kaa? ¿Títín ka ntu ntuvi kutíi ú ni ntó? Kíxni'i nto na i'a —ka'an ña.

¹⁸ De tíi Jesuu ni é ña vā'ā san ne, ntii é ña vā'ā san é nuu nima na. Ura dú'va tsi ntuvá'a na.

¹⁹ Kidāā ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui ña ni kuvi víí ntu ntí e nakūnu ntí e ña vā'ā san? —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jesús ni ña:

—Tsí ña te kanīi nima ntó ntákuinti'xe nto. Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó tsí kuān te un síin kue'en tsi ntákuinti'xe nto ne, kuān te vata kaa uun kudii ntákin kulí san é kuinti'xe nto ne, kuvi ka'an

ntó ni xūku san: “Kuē'én ikān”, ne, kí'ín. Ña túvī neé kue'en tsi é ña kuvi víí nto. ²¹ Ntá tsi e ña vā'a vāta kaa sá'a ne, ña ntíi tē ña kuntóo ixu o né, tē ña dóo ka'an ntá'ví o di —ka'an Jesús.

É kúvi uvi íto kaka'an Jesús é kúví ña
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Dá ntoo ña ñuú Galileá ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ntuvi ú kuenta ntá'a ña'a san. ²³ Ka'ní ña kó ne, te kúvi uní ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an ña.

Dōo kántoo nta'xa ña ntántikin ña.

Dā ntá'vi Jesuu ni ña ntántikin ña diu'un xōo iña xúkūn

²⁴ Dā xee Jesús ñuú Capernau ni ña ntántikin ñá ne, vé'xi ña ntaído diu'un xōo iña xúkūn san mí tuví Pedrú san ne, ntáka'an ña:

—¿Ña kantá'vi ntu mastru ntó diu'un xōo san? —ka'an ña.

²⁵ Kaka'án Pedrú san:

—Kantá'vi ña —ka'an ña.

Dā kí'vi Pedrú san má vi'i kán ne, di'na kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nté ntu de kuéni o, Simuun? ¿Xoó ntu nta'a i ntaído rei ñúxivi san diu'un xōo ni diu'un iña ñu'ú san? ¿Nta'a ña ñuú mii ña né, o nta'a ña tuku ñuú san? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'án Pedru:

—Nta'a ña tuku ñuu —ka'an ña.

Kidāā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Dukuān ne, ñá kantio é ntá'vi ña ñuú mii ñā. ²⁷ Ntá tsi vata koo é ña kudíin ña ne, kue'ēn nu míni kán ne, nakuitan xu've é kantikin kaa xu'u tsákā san. Tavan da nēé ka tsákā, kiti é tiin di'na. Dá ntákan xu'u ti ne, naní'i o uun diu'un kuetsi. Kí'in ne, da nta'vin diu'un xōo ó ne, íñā kó di —ka'an ña.

¿Xoó ntu é díí ka ka'nu i?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

18 Ntuvi tsikán ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ña: —¿Xoó ntu é díí ka ka'nu i mí kadē kû'vé Xuva kō? —ka'an ña.

² Kāná Jesuu úun i'xá san ne, xtuví ñá i mé'ñū ña'a san. ³ Kaka'an ñá ni ñā'a san: —Nuu é ntaā i é kākā'án u ni nto: Tē ña nadáma nto nima nto é kuinti'xe nto vatā ó de a i'xá kuetsi sán ne, ña kúvi kî'ví nto mí kadē kû'vé Xuva kō. ⁴ Xoó ña'a, ña é ña káde ka'nu vata kaa i'xa sa'á ne, divi ñá é díí ka ka'nu ña mí kadē kû'vé Xuva kō. ⁵ Xoó ña'a é ki'i ña uun i'xá vata kaa sá'a kuēnta iñá ko ne, vata te xū'u kí'i ña ko.

Dōo xií kaa é vii o é kīni kaa

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Ntá tsi da xōo ka ña'a é kuē'é ña itsi é vii é kīni kaa da nēé ka i'xá san é kakuin-ti'xe i kó ne, díí ka vá'ā ó te kunū'ni uun xuu xodo ka'nu dúkun ñá ne, na kunuu nto'o mii ñā má ntute ñu'u kán. ⁷ ¡Ntā'vi ide ñá ñuxiví a tē kade ña é víi tuku ña'a kuétsi! Kuan tsi ió nuu i é kīni kaa, ntá tsi ¡ntā'vi ide ña'a san, ña é kaxé'e itsi é vii ta'an ña é kīni kaa san!

⁸ Te ntā'a nto, o te dī'ín nto kade i é vii nto é kīni kaa san ne, ka'nté nto ne, nakuitā nto. Díí ka vá'ā ó te u'ntu nto xēe ntó e dukún kán, te kākā xné'e nto, é xēe ni'i nto ntuvi ntá'a nto, ntuvi dī'ín ntó dō'vi kan mi dóo kai'xi ñú'ú san. ⁹ Te ntūxnúu nto kade i é vii nto é kīni kaa sán ne, tavá nto ne, nakuitā nto. Díí ka vá'ā ó te xēe ntó e dukún kan ni ūun tsi ntuxnúu nto, é xēe ni'i nto ntuvi ntūxnūu nto dō'vi kan mi dóo kai'xi ñú'ú san.

Kuenta iñá á le'ntu é kúnaa

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ Koto ntó tē ña kadá kuení nto tē ña nuu á'vi i'xá san. Tsí kaka'án u ni ntó

tsí e dukún kán ne, ánjē san é kade ña i kuentá ne, utén utén ntoo ña nta'a Xuva kō, ña é tuví e dukún kán. ¹¹ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, vé'xi u é nakākú u ña'a, ña ntákunaá san.

¹² ¿Nee iñá ntu ntádē kuení nto? Te ūun ña'a né, ió uun sientu á le'ntu ña ne, uun xti kunaa tí ne, ¿ñā ntu te tsoo mí ña kiti kīmi díko xe'un kīmi san má kū'u kan dá kī'in ña kīnantúku ña kiti uun, kiti kunaá san? ¹³ Te nāni'i ña tí ne, nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó, tsí díí díí ka diní ña ni kiti nāni'i ña san é kiti kīmi díko xe'un kīmi, kiti ña ni kunáa san. ¹⁴ Kuān ó ni Uva kō, ña tuví e dukún kán. Ñá ntío ña é kúnaa nté uun i'xá san.

Nté koo kada ka'nu iní o ni ta'an kō

(Lc. 17:3)

¹⁵ Tē kade ta'an nto é kīni kaa ni ntó né, kue'ēn ntó mí tuví ña ne, ká'an nto ni ñā nte o dé ña, da mii xnto ni ñā. Te kīni ña é kākā'án ntó ne, é ntūvá'a nto ni tā'an nto. ¹⁶ Ntá tsi tē ña kīni ña é kākā'án ntó ne, kunteka nto uun ne, ō uvi ña'á ka ña'a vata koo é kīni ña. ¹⁷ Tē ña ntío ña kīni ña e ntáka'an ñá tsikán ne, ká'an nto ni ña ntákuinti'xe i san, ña ntánataká nuu má ūkún kán. Tē ña ntío ña kīni ña ña ntákuinti'xe i sán ne, ña kú de ká nto ña kuenta. Vii xnto kuenta tsí vata ntáa ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i, ni ña ntaído diu'un xōo san.

¹⁸ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó: Da xōo ka ña'a é ká'an ntó ni ñā ñuxiví a e ña kuvi kī'in ña mí tuví Xuva kō ne, kuan tsi kōo ka'an Xúva ko ni ñā e dukún kán dī. Da xōo ka ña'a é ká'an ntó ni ñā ñuxiví a é kūvi kī'in ña mí tuví Xuva kō né, kuan kōo ka'an Xúva ko ni ñā e dukún kán dī.

¹⁹ Sá'a kākā'án xtúku ú ni ntó tsí te ūun tsi ntáde nto nima ntó uvi ñá'a nto da ntaíkan ntó nta'a Xuva kō ne, Xuva kō, ña tuví e dukún kán ne, ta'xi ña é ntaíkan nto. ²⁰ Dā mí'i ka mí nataká nuu

uvi uni ñá'a kuenta iñá ko ne, ikān tuví u mé'ñu ñā di —ka'an Jesús.

²¹ Kidáā ne, xéé Pedru, kaká'an ñā ni Jēsuu:

—Tó'ó, ¿ki'in ito ntū kada ka'nu iní u ni tā'an ko dá kadē xení ñā nī ko? ¿Vá ū'xe íto ntu? —ka'an ñā.

²² Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Ñá kā'án u ni o te da mii tsi é ū'xe íto, tsí un tsi nté kīmí sientu kimi díko u'xi íto.

Kuenta iña ñā kade tsiñu é ñā ni ntío ñā kada ka'nú iní ñā ni tā'an ñā

²³ Kuvi ka'an ó tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun rei é iō títín ñā ntáde tsiñu iña ñā kaa. Ntio ñā natava ñā kuenta ñā ntáde tsiñu iña ñā. ²⁴ Dā éni ntu'u ñā tāvá ñā kuentá san ne, xee ní'i ñā uun ñā'a, ñā tanūu diu'un é vāta kaa uvi díko uun kuía xá'vi ñā. ²⁵ Ñā ni kúvi ntanáa ñā. Dukuān ne, kaka'an tó'o ñā é díko ñā ñā, ni ñā di'í ñā, ni i'xā ñā, ni un ntí'í é ió iña ñā, vata koo é na ntūnaa é tanūu ñā. ²⁶ Nákunchití ñā kade tsiñu san núu ñā ne, íkan ñā dā xe'e, kaka'an ñā: “Na kūtí ká nto ní ko, Tó'ó. Ntanáa ntí'í u é tanūu u”, ka'an ñā. ²⁷ Ntūnta'ví iní tó'o ñā ñā ne, nangava ñā ñā né, nakadī ñā kuenta ñā. ²⁸ Dā ntí ñā kade tsiñu san vi'i tó'o ñā né, tā'án ñā uun ñā'a, ñā é kade tsiñu dadí ni ñā. Ñā sá'á ne, tanūu ñā diu'un ta'an ñā é vāta kaa uun sientu ntúvi xá'vi ñā. Ñā'a, ñā é tanūu ñā iña í san ne, írkāa ñā dukun ñā é nakuē'ne ñā ñā ne, kaka'an ñā: “Ntá'vín ko é tanūun”, ka'an ñā. ²⁹ Nákunchití ñā tanūu san núu ñā ne, kaikan ñā kaka'an ñā: “Na kūtí ká nto ní kó, tsi ntá'vi ntí'í u”, ka'an ñā. ³⁰ Ntá tsi ñā ni ntío ñā tsikán ne, tsi'í kuétsi ñā ñā ne, xnuu kutu ñā ñā dā nte ntá'vi ñā é ita nūu ñā. ³¹ Dā iní ñā ntáde tsiñu, ñā nguú san, nté ó kúvi ne, dōo dé kuení ñā. Kué'en ñā ne, ká'an ñā nī

tó'o ñā nté ó kúvi. ³² Kidáā né, kāna tó'o ñā ñā kuān ó de sán ne, kaka'an ñā ni ñā: “Ñá tē nté kaa kiní ó kaden. Xu'ú ne, nakādí u kuenta ó tsi íkán kó da xe'e. ³³ ¿Nté kui ñā ni ntunta'ví iní ntu o ta'an o, vatā o dé u ni ó?””, ka'an ñā. ³⁴ Kūdiin kué'en tó'o ñā ni ñā né, ntáda ñā ñā kuenta ntá'a maú san é xnuu kutu ñā ñā dā nté ntanáa ntí'í ñā é tanūu ñā —ka'an Jēsuu ni ñā.

³⁵ Da kidáā ne, kaka'an ñā:

—Kuān koo víi Uva kō, ñā tuví e dukún kan, ni nto tē ñā kada ka'nú iní nto kaniñ nima ntó ni tā'an nto di —ka'an Jēsuu.

Dá kakā'an Jēsuu iña ñā ntánatsoo mii tā'an

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

19 Dā kúvi ka'an Jēsuu sá'ā né, ntāka ñā ñuú Galileá ne, kué'en ñā ñuú Judea é tuví uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san. ² Ñá te da dii da díi ñā'a ntíkín ñā ñā ne, ikān ntavá'a ñā ñā.

³ Vé'xi ñā fariseú san mí tuví Jesuu é kōto nteé ñā ñā ne, tsixe'e ñā ñā:

—¿Kāka'an ntú lei Muísee é xii kaa é natsoo mií ntí ñadí'í nti dá nēé ka nuu i kuví? —ka'an ñā.

⁴ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—¿Vāta nakuá'a ntu nto tú'un Xuva kō mí kāka'an tsí divi ñā é dēvā'a ñā ñā'a ne, dē kú'vē ñā ñatí ni ñadí'í é kuntōo dadí ñā? ⁵ Dukuān né, xtuví mii ñatí san uva ñā ni di'í ñā é kuntōo dadí ñā ni ñadí'í ñā. Uun tsi kúnū kúvi ñā ntuvi ñā. ⁶ Vii a vé ne, ñā te ūvi ñā'a ká ñā, tsí uun sá ñā. Dukuān ne, ñā vā'ā o é nantii ntee ta'an ñā'a san neé e teé ta'an Xuva kō —ka'an ñā.

⁷ Ntátsixe'e ñā Jēsuu:

—¿Nté kui kaka'an ntú Muísee é kuví natsoo mií ntí ñadí'í nti kuan? —ka'an ñā.

⁸ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

⁴⁶Nté uun ña ña ni kuvi nantiko koó ña nté uun tú'ün. Nté ntúvi tsikán ne, ña ni ntío ká ña'a san tsixé'ē ká ña ña.

**Dā tsí'i kuétsi Jesuu ña
fariseu ni mastrú lei**

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

23 Kidāā ne, kaka'an Jésuu ni un ntíf ntíf ña'a sán, nī ña ntántikin ña:

²—Mastrú lei san nī ña fariseú san ne, ntánakuā'a ña ntó nee é ncho ka'án lei Muísee san. ³Dukuān ne, kini nto é ntáka'an ñá ne, víi nto vatā ó ntáka'an ña, ntá tsi ña víi nto vatā ó de ña, tsí ña ntáde ña vatā ó ntánakuā'a ña nto.

⁴Dōo ntátee tsiñu ña ña'a núu i e dóo ntii tū'un e ña kutíi ña'a san, ntá tsi mii ñā ne, ña ntío ña tiin nta'a ñā nté un siin.

⁵Un nti'í e ntáde ña ne, ntáde ña vata koo é kini ña'a san. Ntátuve ña tūtú e dóo ní'í xteén ña ni ntá'a ña, tutu é ūve na'a tú'un Xuva kō. Nā tē nté kaa nani ntete du'nu ña. ⁶Ncho kuntōo ña mí'í e díi ka vá'ā ó vi'í viko sán ne, ncho kuntōo ña sia é ntoo un tsi nte núu i kan ini ukún kán. ⁷Ntio ña é ká'an ún ntíf ntíf ña'a ntiusi ni ña nú ā'ví kán ne, é ká'an ún ntíf ntíf ña'a tsí mastru ñá ña.

⁸Ntá tsi ña ku ka'án ña'a tē mastru ñá nto, tsí uun tsi Mastru nto. Un ntíf ntíf ntó ne, ta'an nto. ⁹Nā ku ka'án ntó Uva nto ni da xoó ka ña'a ñuxiví a, tsí uun tsi Uva ntō, ña é tuví e dukún kán. ¹⁰Nā ku dā vá'a nto é ká'an ñá'a san e tó'o ña ntō, tsí mii tsí ú e Tó'o ntō, xu'u é nāni ú Cristu. ¹¹Ntō'o é díi ka na'nu ña'a nto ne, kada tsiñu nto iña tá'an nto. ¹²Ntō'o e ntáde na'nu ña'a nto ni tā'an nto ne, víi Xuva kō é nainu xuvi ntō. Ntō'o é ña ntáde na'nu ña'a nto ne, Xuva kō ta'xi ña é ntuna'nu ña'a nto.

¹³Ntá tsi jntā'vi ide ntō, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakadi núu nto itsi mí kadē kú'vé Xuva kō. Nté mii ntō ña ntío nto é kuíta ntí'xin nto ne, ntē ña ntaxé'e nto

itsi é kuíta ntí'xin tuku ña'a, ña e dóo ncho kuíta nti'xin.

¹⁴¡Ntā'vi ide ntō, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Ntánaki'í nto vi'í ñādī'í kií san ne, dōo na'a ntáka'an ntā'ví nto vata koo é tēe xu'u nto e ntáde nto. Dukuān ne, díi díi ka ni'í nto é ntō'o nto.

¹⁵¡Ntā'vi ide ntō, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i ntáde nto. Nā tūvi mí'í é ña kí'in nto vata koo é víi nto é kuinti'xe kuān té uun kúdi ña'a vatā o ntákuinti'xe nto. Kidāā, dá kakuinti'xe ña ne, ntáde nto é kúvi ña é díi díi ka kini kaa é divi ntō. Dadīi kí'in ntó ni ñā dō'vi kan.

¹⁶¡Ntā'vi ide nto! tsí ntō'ó ne, vata ntāa ña kuāa ntāa nto, ña é dotō tsí kanañē'e túku ña'a nté koo kí'in ña. Ntáka'an nto: “Tē xoó ña'a kakuni'í ñā xúkún sán ne, ñā tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'í ña ōro é naxe'e ini ukún san ne, da mii é víi ña é káka'an ña”, xkoó ka'an nto. ¹⁷¡Ña kuāa tuntu! ¿Nee iñá ntu é díi ka nuu á'vi: ōro san ne, o xúkún san é káde i e kúviko oro san?

¹⁸Ntáka'an nto: “Tē xoó ña'a kakuni'í ña nāá san ne, ñā tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'í ña doméní san é ntēku nú nāá san ne, da mii é víi ña é káka'an ña”, xkoó ka'an nto. ¹⁹¡Ña kuāa! ¿Nee iñá ntu é díi ka nuu á'vi: doméní san ne, ō nú nāá san mí kade i e kúviko doméní san? ²⁰Xoó ña'a é kakuni'í ña nāá san ne, kakuni'í ña nāá san nī é un nti'í é ntekú nuu i kan. ²¹Xoó ña'a é kakuni'í ña xúkún san ne, kakuni'í ña Xuva kō di, tsí tó'o xúkún san ña. ²²Xoó ña'a é kakuni'í ña é dukún kán ne, kakuni'í ña Xuva kō di, tsí ikān tuví ña, kadē kú'vé ña.

²³¡Ntā'vi ide ntō, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakue'e nto nta'a Xuva ko uun ta'vi i é u'xi xuku mínū ngatsí, ni ānií, ni kōminú san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta nee iña é díi ka nuu á'vi é káka'an lei

san, mí kākā'an é vii o é vā'á ni ta'an kō, é ntuntā'ví ini ko ñā, é kuinti'xe ko Xuva kō. Ña xtúví mii nto é vii ntó tsikan, ntá tsi kantio é vii nto sá'ā dī. ²⁴¡Vata ntáa ña kuāa ntáa nto é dotō tsi ntánañe'le nto tuku ña'a nté koo kī'in ña! ¡Ntō'ó ne, ntáka'an ntée nto ña'a, ña é ña kué'e nuu i é kini kaa ntáde, ntá tsi divi ntō ne, díí díí ka kue'e kuétsi ntō!

²⁵¡Ntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! ¿Nté kui ata tásá xntu san ni ata kó'ó san ntánakate nto? Tsi iní i kán ne, dentu kue'en kuenta iña í e dóo dú'u nto, e dóo ntio nto é un ntí'í. ²⁶¡Fariseu kuaa! Di'na nakate nuu nto tásá san ni kō'ó san dī ne, kidáā ne, ntoo atá i dī.

²⁷¡Ntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Vata ntáa nú ñañā é naxe'e dú'xe kui'xin ata i ntáa nto. Dōo tí ntaa é koto ō ne, ntá tsi iní i kán ne, ñu'u tsitu xiki tē'ú ni nūu i é dentū. ²⁸Kuān ntáa nto dī, tsi dóo va'á nto, kuiní ña'á san, ntá tsi dóo vete nto, tsí ñu'u tsitū nima nto é kini kaa, e úvi nuu i ntáde nto.

²⁹¡Ntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Ntáde vá'a nto ñañā ñá ka'án naa Xuva ko kídaā ne, ntántakutu nto ñañā ña'a, ña e dóo va'á ña'a san. ³⁰Ntáka'an nto: “Tē dī ni kántoo ntí ntuví dá ntoo uva ikā ntí ne, ña ni xntí ntí ña é ka'nī ñá ña ntáka'án naa Xuva ko san.” Kuān ó ntáka'an ntó, kuān té ña ntáa. ³¹É kuān ó ntáka'an ntó ne, ntáka'an nto tsí i'xá nti'xe nto ña é'ni ña ka'án naa Xuva ko san, tsí dé ñī kue'en ñá'a nto dī. ³²Ntō'ó ne, nantí'í ntó nēe e éni ntu'u uva ata ntō.

³³¡Ntō'ó ne, vata ntáa i'xá e ña vá'á ntáa nto, vata ntáa tatá koo ntáa nto! ¿Nté ntu koo nakáku nto te ká'an Xúva kō é kī'in nto dô'vi kan? ³⁴Dukuān né, taxnúu ú ña ka'án naa ko mí ntoo nto, ñī ña e dóo ki'in iní í, ñī mastrú san. Iō ñá ne, ka'ní nto ña. Iō ñá ne, xnteē ntó ña ntíká krusi kan. Iō ñá ne, natii nuu nto ña

xo'o má vi'í mi ntánataká nuu nto. Iō ñá ne, kadā xení nto ni ñā da mí'í ká ñuú mí kī'in ña. ³⁵Kaxntéé na'a Xúva ko kuēnta ntó kuenta iña un ntí'í ntí'í ña é vā'á ña'a, ña é xi'í, uun tsi nté i'xá Adaán san, ñá nani Ábee, ña é ña ni ide núu i é kini kaa ne, uun tsi da nté Zacaria, í'xá Berequia, ña é é'ní nto mé'ñū má vi'í mí kuviko ni nú nāa Xuva ko. ³⁶Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ni'í ña ntántoo vevii é ntō'ó ña kuenta iña i é un ntí'í nūu i sá'a.

Dā éku Jesuu kuēnta iña ñuú Jerusaleen

(Lc. 13:34-35)

³⁷¡Ñā ntá'vi ide ntu nto, ñuú Jerusaleen! Kae'ní nto ña ntáka'án naa Xuva ko. Kaxé'e xuu nto ña é taxnuu Xuva kō é ká'an ñá ni ntō. Dōo ki'in itō ntío ko é nātee ta'an ntí'í ú nto vatā ó kanatsi'í tsú'un san á i'xá tí má ntí'xin tí, ntá tsi ña ni ntío nto. ³⁸Kiní nto ve, tsí ña kuntóo ká ña'a ñuú nto kán. ³⁹Tsí kaka'án u ni ntō tsi nté uun itó ka ña kiní nto kó dā nté ká'an nto: “Dóo ka'nu ña'a, ña é vē'xí naa Xuva ko”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

Dá kakā'an Jesúsú é nakatsin ña'a úkūn ñá Israeé san

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

24 Ntíi Jesuu má úkūn kán. Kué'en ká ña itsi kán dá xee ña ntántikin ña, ntáka'an ñá e na kōto ña úkūn sán e dóo vá'a o. ²Ntá tsi kaka'an Jesúsú ni ña: —¿Ñā ntu ka'íni nto é un ntí'í sá'a? Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō, tsí ña tuvi nté uun xuu é ōdo ntí'í ta'an vevii é ña nakátsin ña'a san rkontúvi —ka'an ña.

¿Nté ntu koo kuvi di'ñā dá ntí'í ñuxiví san?

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³Dá tūví Jesuu tí'í i é nani Ōlivú ne, xée etsin ña ntántikin ña, tsíxe'e ña ñā:

—Ká'an nto vë: ¿Amá ntu kuvi sá'ā? ¿Nté ntu koo kuvi te xee ntúvi e nainu nto, te ntí'i ñuxiví sa? —ka'an ña.

⁴Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuenta tsí víi nto e ña xoxo kaní nta'ví i nto. ⁵Tsi dóo titín ña'a ka'an ña é divi ña é Cristu ña. Ka'an ña: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Ná te da dii ña'a kaní nta'ví ña. ⁶Tekú nto tsi é xio xío kakuvi du'xën. Ntá tsi koto nto tē ña ku'víi nto. Tsí kantio é kuān koo kuvi. Ntá tsi vata xée ntuvi e ntí'i ñuxiví sa. ⁷Tsí nāa uun ñuú ni tūku ñuu. Ña tsiñu na'nu i sá'ā ne, naa ñá ni tūku ña tsiñu i. Kutamá ne, táan dā mí'i ká ñuu. ⁸Te kúvi sá'ā né, dā ve kaiñi ntu'u é ntō'o ña'a san.

⁹Kidāā ne, ntada ñá nto kuenta ntá'a ña'a, ña é kadā xení ni ntō, é ka'nī ñá nto. Un ntí'f ntí'f ña'a san kune'u iní ña ni nto kuēnta iñá ko. ¹⁰Ntuvi tsikán ne, dōo titín ña'a xtuví mii ña e ntákuinti'xe ña ko. Ká'an ntéé ta'an ña. Kune'u iní ña ni tā'an ña. ¹¹Dōo titín ña'a ki'xi ña é ká'an ñá tsi naa Xuva ko kaka'an ñá ne, ñá te da dii ña'a kaní nta'ví ña. ¹²Tsi dóo kukue'e é kīni kaa e ntáde ña ne, xtuví mii ña é kákuinima ñá ta'an ña. ¹³Ntá tsi xoó ña'a é kūtíi ña da nté tē ntí'i ntuvi tsikán ne, nakáku ña. ¹⁴Tú'ūn va'á iña mí kadē kù'vé Xuva kō ne, ká'ān ntodó ña'a dá kanii ñuxiví, vata koo é kīni un ntí'f ntí'f ña'a. Kidāā ne, ntí'i ñuxiví sa.

¹⁵Uun ntuvi ne, kúvi vata ō ka'an Dániee, ñá ka'án naa Xuva ko kídaā. Kīni nto tsí kuntitsi uun nuu i e dóo kīni kaa, nuu i é ña ntío kue'en Xúva ko, mē'ñú i mí dóo kuikó san. (Xoó ntánakuā'a i né, na kí'in diki ña.) ¹⁶Kidāā ne, ña ntántoo ñuú Judeá ne, na kūnu ña kí'in ñá nte xúku kān. ¹⁷Xoó ña'a, ña ntoo da'na diki ví'i i kán ne, ñá kunē'é ña nuu ña má ví'i ña kān é kí'i ña iña ña. ¹⁸Xoó ña'a, ña é ñu'u mātú i kān ne, ñá kunē'é ña kínaki'í ña kutuun ña. ¹⁹¡Ntá'vi ide ñá ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, nī ñá e ntánatsitsi i'xá i!

²⁰Kákan nto nta'a Xuva kō e ña kantío é kūnu nto ntuvi ví'xin, nté ntūvi dá iō dá'na. ²¹Kidāā ne, un vá'a tsi nto'o ña'a san. Váta kīni ña'a e dóo nto'o ña nuu i é kīni kaa sá'a nte ntúvi é iñi ntu'u ñuxiví sa. Nté uun ito ka ñá kuan kōo kuvi di. ²²Tē ña nantí'i Xuva ko ntuvi tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi nainu Xúva ko ntūvi tsikan da xe dóo kakuinima ñá ña náakaxnúu ña.

²³Te káka'án uun ña'a ni ntō kí-daā: “Koto nto, tsí i'a tuví Cristu”, o te káka'an ña: “Ikān tuví ña”, ne, ñá ku kuinti'xe nto ña. ²⁴Tsí ki'xi ña veté ne, ka'an ña tsí Cristu ña. Tuku ña veté san ne, ka'an ña tsí kaka'an ñá naa Xuva ko. Víi ña nuu i é kīni ña'a san ne, víi ña nuu i e dóo na'nu é kāni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuvi ne, un tsi nte ñá ntákuinti'xe i ko kaní nta'ví ña ña. ²⁵Koto nto, tsi é di'na kaka'án u ni ntō é kuān koo kuvi. ²⁶Dukuān né, te káka'an ñá ni ntō: “Koto nto tsí tuví ña má kú'u kan”, ne, ñá ku ñe'ē nto. Te káka'an ña: “Tuví ña má ví'i kán”, ne, ñá ku kuinti'xe nto. ²⁷Tsí vatā ó kaxi'í nuu nté uun diñi i e dukún kān un tsi nté tuku diñi i kān né, kuan kōo xi'í nuu ka'nu ú ne, da née iní xnto nainu ú, xu'u é vēxkúví ú ñatii. ²⁸Dā mí'i ká tuví kúñu tē'ú ne, ikān ntátaká nuu skuilú san.

Nté koo nainu Jesucristu

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹Ura tsí i tē ntí'i e dóo ntánto'o ña'a ntuvi tsikán ne, kuneé ngantií san; nté ña xi'í nuu ká xoó san. Kó'xō kímí san e dukún kān ne, kantá nuu e dukún kān. ³⁰Kidāā ne, ntii díto nuu i e dukún kan iña kó, xu'u é vēxkúví ú ñatii. Kidāā ne, un ntí'f ntí'f ña'a ñuxiví sa ne, u'ví ña. Kīni ña tsi vé'xi ú, xu'u é vēxkúví ú ñatii, mé'ñū viko é ñu'u e dukún kān. Kīni ña tsi dóo iō ntii kó, tsi dóo ka'nu u. ³¹Taxnúu ú ánjē kó e dóo ntii nakuēku

ña trunpetá ne, natee ta'an ña ña'a, ña é nakaxnúu ú, dá mí'í ka mí ntoo ña da kaniñ ñuxiví sa.

³² Koto nto tun ígū sán ne, kiní nto: Dá dá vé ute nta'a utun san, dá dá vé kakene xuku í ne, ini nto tsí dokó sa xee ntúvi ka'ni. ³³ Kuan kōo kuvi dí te ini nti'i ntó nuu i tsíkan. Kutuní nto tsí é ntítsí nteé u xi'i nto. ³⁴ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí ña kuví ña'a, ña ntántoo ntuvi sá'a, dá nté kuvi nti'i nuu i sá'a. ³⁵ E dukún kan ni ñuxiví sa ne, kúnaa, ntá tsi tú'un kó ne, ñá kunāa kue'en.

³⁶ Ntá tsi nté uun ña'a ñá ini ña neé ura kuvi sá'a, nté ánje Xuva kō, ña ntoo e dukún kán, nté xu'u é I'xā ñá ko ñá ini u. Da mii Uvā kó ini ña.

³⁷ Vata o kúvi ntuvi dá ítúvi ña ata ika ko Nōeé ne, kuan kōo kuvi te nainú u dí, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi. ³⁸ Tsi kidāā ne, ntuvi di'na dá nakuntéku ntute ñuxiví san ne, ntaé'xi ña ntáxi'i ña ne, ntatán-ta'a ña. Kuan o dé ña da nté xee ntúvi é kī'ví Noee íni arká san. ³⁹ Ñá ni kutūni ña nté koo kuvi ña dá nté xee ntúte san é natavi núu ña un ntíñ ntíñ ña. Kuan kōo kuvi te nainú u dí, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi. ⁴⁰ Kidāā ne, uvi ñá'a ñatíí san ne, ntaítu ña. Uun ña kí'in ña ni kó ne, uun ña kutuví mii ña. ⁴¹ Úvi ñadī'í san ne, ntántiko ña. Uun ña kí'in ñá ni kó ne, uun ña kutuví mii ña.

⁴² Koto nto ve, tsi ñá ini ntó nee ntúvi, neé ura nainú u, xu'u é Tó'o ntō ko. ⁴³ Ntá tsi kuenta tsí víí nto. Tē dí ini tó'o ví'i san neé ura kí'xi ña du'ú san niñú a ne, koo tú'vē ñá ne, ñá kué'é ña é kí'í dú'u ña du'ú san iña ña. ⁴⁴ Dukuān ne, koo tú'vē nto ve. Tsí ura dá ña kantétu nto ne, ura í tsikan naínú u.

Ña é kade tsiñu vá'a ni ña é ña kade tsiñu vá'a

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ Xoó ña'a, ña kade tsiñu e dóo ini de ntáa ña, ña e dóo kí'in ini í ne, ka'an tó'o

ñā é kuvi kodo nuū ñá iña ví'i ña, é kué'é ña é kā'xí ña ntáde tsiñu ni'i ña te xee úra i. ⁴⁶ Nté kuí vá'a ni ña é kade tsiñu te kade ntaa ñá tē xee tó'o ñā! ⁴⁷ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsi kué'e tó'o ñā é kūnteé nta'a ña un ntíñ ntíñ iña ña. ⁴⁸ Ntá tsi te ña kade tsiñu san kini kaa ña ne, kadē kuení ña te kukuí ka tó'o ña ne, ⁴⁹ kade xení ña ni ña ntáde tsiñu ni'i ñā né, da mii kué'en tsi e ntáxi'i ntaé'xi ña ni ña kí'vi ni'i ñá ne, kidāā ne, da nēe ini ñá naxee tó'o ña ⁵⁰ uun ntuvi dá ña kantétu ña. ⁵¹ Kidāā ne, ta'xi tó'o ña ñā. Ká'an ñá tsí ni'i ña é ntō'o ña é káduku ntēe ña vete. Ikān né, dōó kueku ña ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ñā.

Kuenta iña ú'xi ñadī'í kuétsí

25 'Mí kadē kú'vē Xuva kō ne, vata kaa u'xi ñadī'í kuétsí é kué'en ni'í tun kantílin tun é kué'én tun é nāni'í ta'an tun ña da vé tánta'a san. ² Ú'un ñā'a tún ne, ña túvi dīkí tun nté koo víí tun. Ú'un ñā'a tún ne, dōó iō dīkí tun é víí tun. ³ Ta'nu é ña tuvi dīkí í san ne, dá kue'en ni'í tun kantílin tún ne, ña ni ídō tún asete. ⁴ Ntá tsi ta'nu íō dīkí í ne, odō tún tsá'a āseté tun ni kántílin tun. ⁵ Da ñi kākukuii ña da vé tánta'a sán ne, kídi tun. ⁶ Dá kú ñáa ñúu ne, kaka'an ñá'a: “Koto nto tsi vé'xi ña da vé tánta'a san. Kue'en ntó te nāni'í ta'an nto ña”, ka'an ña. ⁷ Nákuntāñí tun, un ntíñ ntíñ tun, vata koo é tsoo tú'vē tún kantílin tun. ⁸ Kidāā ne, ntáka'an tá'nu é ña tuvi dīkí í san ni tā'nu e dóo iō dīkí í san: “Tā'xi kudíi nto áseche nto, tsí kanta'va míi kanchílin nti”, ka'an tun. ⁹ Ntá tsi nantiko koó ta'nu íō dīkí í san: “Á chē ña xee tá'an iñá nti che tā'xi ntí nto. Díí ka vá'á o che kué'en ntó, kúkuiñ nto iña mii nto nu á'ví kán”, ka'an tun. ¹⁰ Da ñi kué'en tún kúkuiñ tun ne, kidāā xēe ña da vé tánta'a san. Ta'nu é iō tu'vé i ne, kúkí'ví tun má ví'i kán mí kakūvi viko sán ne, nakādi tó'o ví'i sán xi'í san.

¹¹ Dā rkontúví ne, xée tā'nú nguú sán ne, ntáka'án tun: “¡Nakaán nto xi'i nto, tó'lo ví'i!” ka'án tun. ¹² Ntá tsi kaka'an tó'lo ví'i san: “Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō, tsí ña iní u nto”, ka'an ña —ka'an Jésuu.

¹³ Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Kuntōo tú've ntō ve, tsí ña ini nto nee ntúvi, neé ura é naínú u.

Kuenta iña diú'un

¹⁴ Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a kaa, ña é dā ve ki'in túku ñuu. Kāna ña ña ntáde tsiñu iña ñá ne, xé'e ñā é kuēnta víi ña iña ña.

¹⁵ Xé'e ña ūun ña kade tsiñu san u'un míl diu'ún san. Uun ña'a ñā né, uvi míl. Ña kuvi ūnī san ne, xé'e ña ña ūun míl. Xé'e ñā é un é un ña vata tsi kaa kutíi ña kuenta víi ña. Kidáā ne, kué'en ñā. ¹⁶ Ñā é ni'i í u'un míl sán ne, ura tsí i kue'en ñā ne, dé tsiñu ni'i ña é u'un míl sán ne, ni'i ka xtúku ña u'un míl ka. ¹⁷ Kuan tsi o dé ña é ni'i i uvi míl sán di. Ní'i ká xtukú ña uvi míl ká di. ¹⁸ Ntá tsi ña é ni'i i uun míl sán ne, ēte ña xavi ne, í'xi ñā diu'un tó'lo ñā.

¹⁹ Dā kú na'a ne, nāxee tó'lo ña ntáde tsiñu san ne, nadita ñā kuenta. ²⁰ Ña é ni'i i é u'un míl sán ne, nāxee ñā ne, nākué'e ñā tó'lo ña ū'un míl ká xtuku é ni'i ña. Kaka'an ñā ni tó'lo ñā: “É ū'un míl e tá'xi nto kó ne, i'a ni'i xtuku ká u u'un míl ká iña nto”, ka'an ña. ²¹ Kaka'an tó'lo ña ni ñā: “Dōo vá'a o den, e dén ntaan. Tsí da xe dén ntaan un siin e tá'xi ú o ne, kué'ē ká xtuku tá'xi ú o é kadān ku'ven. Ki'xin nī kó, kutúvin dínin nī ko”, ka'an ña. ²² Ña é ni'i i uvi míl sán ne, nāxee ñā di. Kaka'an ñā ni tó'lo ñā: “É ūvi míl e tá'xi ntō kó ne, i'a ni'i ká u uvi míl ká xtuku, é ni'i ko”, ka'an ña. ²³ Kaka'an tó'lo ña ni ñā: “Dōo vá'a o dén, e dén ntaan. Tsi dén ntaan é un siin e tá'xi ú o ne, kué'ē ká xtuku tá'xi ú o é kadān kú'ven. Ki'xin nī kó, kutúvin dínin nī ko”, ka'an ña. ²⁴ Ña é ni'i i uun míl

sán ne, xée ñā di. Kaka'an ñā ni tó'lo ña: “Iní u tsi dōo diin nto. Katava nto mí ña ni í'xi nto ne, kata'vi nto mí ña ni itu nto. ²⁵ Dukuān ne, ū'ví ko ne, ixkú'xi ú diu'un nto. U'un nto diu'un nto”, ka'an ña. ²⁶ Ntá tsi kaka'an tó'lo ña ni ñā: “Divín né, dōo kini iden, dōo du'xen ō. Inin tsí katāvā u mí ña ni í'xi ú ne, kata'vi ú mí ña ni ítu u. ²⁷ ¿Nté kui ña ni xtuvín ntun diu'ún ko mí kue'nu í'xá i, vata koo é te ntiko kōo u ne, nani'í ko diu'ún ko ni í'xa i?”, ka'an ña. ²⁸ Kidáā ne, kaka'an ñā ni ña ntoo ikān: “Naki'i nto é uun míl é ni'i ñā ne, kué'e nto ñā é ni'i i u'xi míl san. ²⁹ Tsí da xōo ka ña'a é io iña ñā ne, ní'i ká ña; kukuika ñā. Ntá tsi ña é ña kué'e ió iña í ne, naki'i ká ña é ió iña ña. ³⁰ Ña é ña vá'a ó kade tsiñu sán ne, kiñu'u nto ña kí'i kán mi dōo nee. Ikān né, dōo kueku ña ne, ka'xí ka'ñī ña nú'u ñā”, ka'an ña.

Nté koo xntēkú kú've Xuva kō iña ña'a dá kaniñ ñuxiví sa

³¹ Tē naínú u, xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, dōó ka'nu ña'a u. Kí'xi ú ni ūn ntíí ntíí ánjē kó ne, kutúví u ní tēu ko e dōó ka'nu u. ³² Nataká nuu un ntíí ntíí ña ñuxiví san nuú ko ne, tsoo xio ú ña, é un é un ña, vatā ó katsoo xio paxtú san ndi'u ñā ni le'ntu ña. ³³ A le'ntú san ne, tsoo ú ti diñi kua'a kó ne, ndi'u sán ne, tsoo ú ti diñi datsin ko. ³⁴ Kidáā ne, xu'u é Rei ú ka'án u ni ña ntoo diñi kua'a ko: “Kí'xi nto, tsi dōo ntio Uva kó nto. Kuntōo nto mí kadē kú've Xuva kō tsi é ió tu've iña nto un tsi nte dí'na dá de kú've ñā ñuxiví san. ³⁵ Tsí dā kákín kó ne, ta'xí nto é ká'xí u. Dā itsí ko ne, ta'xí nto é kō'o u. Kuān te xio ñuu vé'xi ú ne, dōo díní nto é kutúví u ni ntō. ³⁶ Dá kantíí u ne, ta'xí nto doo é kunūu u. Dá nchokuví u ne, íxkoto ni'ni nto ko. Dá inuu kutu ú ne, íxkoto ni'ni nto ko”, koo ka'án u. ³⁷ Kidáā ne, ká'ān ña é vá'á ña'a san ní ko: “¿Amá ntu ini nti e kákín ntō ne, tā'xí nti é ká'xi nto? ¿Amá ntu ini nti e itsi ntō

ne, tā'xí ntí é kō'o nto? ³⁸ ¿Amá ntu ini ntí e xio ñuú ve'xi nto ne, tā'xí ntí mí kutuví nto? ¿Amá ntu ini ntí e kantíí nto ne, tā'xí ntí doo é kunūu nto? ³⁹ ¿Amá ntu íni ntí é nchokuví nto, o nuu kutu ntō ne, ixkóto ní'ni ntí nto?“, koo ka'an ña. ⁴⁰ Kidáa ne, xu'u é Ref u ne, ká'án ú ni ña: “Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō, tsí da kuān ó de nto ni tā'an nto, ña é díí ka dutsi ne, vata te xū'u kuān o de nto ní ko”, koo ka'án u.

⁴¹ Kidáa ne, xu'u é Ref u ne, ká'án ú ni ña ntoo díñi datsin kó: “Kunu nto nuú ko, ña kini ntáa. Kue'ēn nto mí kai'xi ñú'u ntii dañu ntūvi, é de kú've' u iña tó'ō e ña vá'a san ní ánje ī. ⁴² Tsí dā kákin kó ne, ña ni tá'xi ntō é ká'xí u. Dā itsí ko ne, ña ni tá'xi ntō é kō'o u. ⁴³ É xio ñuú vé'xí ú ne, ña ni tá'xi ntō mí kutūví u. Íntíí u ne, ña ni tá'xi nto dōo é kunūu u. Nchokuví u ne, ínūu kutū ú ne, ñá ni íxkoto ní'ni nto ko”, koo ka'án u. ⁴⁴ Kidáa né, tsixe'e ñā'a sán ko: “¿Amá ntu kákin ntō? ¿Amá ntu itsí nto? ¿Mí'í ntū é xio ñuú ve'xi nto? ¿Amá ntu kantíí nto, o é nchokuví nto, o inuu kutu ntō ne, ña ni xntíí ntí nto?”, koo ka'an ña. ⁴⁵ Kidáa ne, ká'án ú ni ña: “Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō, tsí te ña ni xntii nto ta'án nto, ña é díí ka ntā'ví san ne, ña ni xntíí nto kó dí”, koo ka'án u. ⁴⁶ Kidáa ne, kí'in ñā mí ní'í ña é nto'o ña ntii dañu ntūvi. Ntá tsi ña é vā'a san ne, kuntoo ña ni Xuva ko ntii dañu ntūvi —ka'an ña.

**Dā ntúkū nuu iní ña
nté koo tiin ña Jesuu**

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 Dā kúví ká'an Jesuu sá'ā ne, kaka'an ñá ní ña ntántikin ña:

²—Ini nto tsí uvi ntúvi ve xee viko dá nātavá Xuva kō ña Israee ñuú Egtō. Kidáa ne, xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, ntada ñá ko kuenta ntá'a ñā'a san é naxntee ñá ko ntiká krusi kan —ka'an ña.

³ Ntuvi tsikán ne, nataká nuu tó'ō dutú san ní ñatā san má vi'í ká'nu dutu ñá odo nūu, ñá nani Cai'faa. ⁴ Nātíin ña ní tā'an ña nté koo tiin xu'ú ñá Jesuu é ká'ní ña ña. ⁵ Ntá tsi ntáka'an ña:

—Ñá víi o mé'ñū viko san vata koo é ña kudíin ñā'á san ní kō —ka'an ña.

**Dā da'ví ñādí'í san
cho'o vídín díki Jesuu**

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Dā tūví Jesuu ñuú Betania, má vi'í Símuun (ñā é kánakó'xo kúnū i kídaā) ne, ⁷ xée uun ñādí'í mí tuví ña, ní'í nta'a ña ūun xuxu cho'o vídín e dóo nuu á'vi. Dá'vi ña díki Jesuu chó'o vídín san da túvi ña nú mēsa kan. ⁸ Ntá tsi kudíin ña ntántikin ña da íni ña ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui doto xntu kanatívi ñá cho'o vídín san? ⁹ Tē dí ní diko ñā né, dōo kue'é diu'un ní'í ña. Kidáa ne, kuvi kué'e ña diu'ún san ñá ntā'vi —ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi tēkú Jesuu nee iña ntádé kuení ña ne, kaka'an ñá ní ña:

—Ñá ku natēku du'xen ntó ña, tsí nuu i é vā'á kade ña ní ko. ¹¹ Ña tūví nté uun ntuvi é ña kuntóo ña ntā'ví san ní ntō, ntá tsi xu'ú ne, ñá nā'á ka kutuví u ní ntō. ¹² Dā da'ví ña kúnū kó cho'o vídín san ne, kaxtūví tu've ñá ko é kuntū'xí u. ¹³ Nuu é ntaā i é kaka'án u ní ntō tsí dā mí'í ká e ntáka'an ntódo ña tú'ūn va'á san kuenta iñá ko kanií ñūx-iví sa ne, ká'an ñā'a nté o dé ñādí'í sa'á ne, naka'an ña ñā —ka'an Jesuu.

Dā diko Júda Jēsuu

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Kidáa ne, uun ñā'a ñā é uxuvi ñā'a san, ñá nani Júda Iscāriote ne, kué'en ñá mí ntoo tó'ō dutú san, ¹⁵ kaka'an ñá ní ña:

—¿Nté ntu kaa ta'xi nto kó te ntāda ú kuenta Jesuu ntá'a nto? —ka'an ña.

Xé'e ña ña ōko u'xí diu'un kui'xín ne, ¹⁶ nté ūra tsikan ntúkū nuu iní ña nté koo ntada ña kuenta Jesús.

Dā é'xi dadii Jesuu ni ñá ntántikín ña

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23;
Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Dā kíi ūun viko da nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egitō sán ne, xéē ña ntántikín ña mí tuví Jesuu ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū ntio nto é xtúví tu've ntí é ká'xi ntó iña vikó sá'a? —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Kue'ēn ntó ñuú Jerusalem, nú vi'i ña tsikán ne, ká'an nto ni ña: “Kaka'an Mástrú san: É dokó sa xee ura iñá ko. I'a nú vi'i nto kán ka'xí u iña vikó san nī ña ntántikín ko”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

¹⁹ Kuan ō dé ña ntántikín ñá vata ō ka'an ñá ne, ikan xtúví tu've ña é ká'xi ñá iña vikó san.

²⁰ Dā kuáa ne, íntōo dadii Jesuu ní ux-uvi ñá'a, ña ntántikín ña. ²¹ Da ntaé'xi ña ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā í é káka'án u ni ntō, tsí ūun nto ne, díko ntō ko —ka'an ña.

²² Ñá tē nté kaa íntoo nta'xa ña ne, é un é un ña ntátsixe'e ña ña:

—¿Vá divi ntū u, Tó'ō? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jesús ni ña:

—Ña é dadii tsi xnūu ntó'o tañú'u i ini ko'ó san nī kó ne, divi ña e díko ñá ko.

²⁴ Xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, kuví u vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō, ntá tsi ntá'vi ide ña é díko ko. Díí ka vá'a ó tē dí ña nī kaku ña —ka'an ña.

²⁵ Júdā, ña é dikó ñá ne, tsixe'e ña:

—¿Vá xū'ú ntu, Tó'ō? —ka'an ña.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuān ó kaka'an —ka'an ña.

²⁶ Da ñi ntaé'xí ñá ne, kí'i Jesuu tañú'ū sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a

Xuva kō ne, kátsin dava ña ne, xé'e ñá ña ntántikín ñá, kaka'an ña:

—Kí'i ntó, ka'xí nto. Sá'ā ne, kúnū kó —ka'an ña.

²⁷ Kí'i ña e'xin sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, xé'e ña ña, kaka'an ña:

—Ko'o nto, un ntíí ntíí ntó, ²⁸ tsi sá'ā ne, níñī ko é xé'é u xu'u kó é káti ú kuenta iña dóo títín ña'a san vata koo é nakate Xuva kō kuetsí ña. ²⁹ Kaka'án u ni ntō tsí ña ko'ó ka ú ntute tinti'ó sa dá nté ko'ō dadii ú ni ntō ntute tinti'ó xéé san mí kadé kú've Xuva kō —ka'an Jesús.

**Dá kakā'an Jesús tsí ka'an
Pedru tsí ña iní ñá ña**

(Mr. 14:26-31;

Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Dā kúvi íta ña nchu'un iña Xuva kó ne, ntíi ña, kue'en ña xuku Olívu.

³¹ Kídáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Un ntíí ntíí nto kunu nto kó niñú ve. Tsí kuān ó uve na'a tú'un Xuva kō é káka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, kaka xaa un ntíí ntíí a le'ntu san”, ka'an tú'un Xuva kō. ³² Ntá tsi te ntoto xtuku ú ne, kí'ín ú, kodo nūú u ñuú Galilea —ka'an ña.

³³ Pedrú ne, kaka'an ñá ni Jēsuu

—Kuān té un ntíí ntíí ñá kunu ña nto ne, ñá kuan koo víi u —ka'án Pedru.

³⁴ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña.

—Nuu é ntaā í kaka'án u ni ō tsí niñú ve ne, di'na dá kána lí'xí sán ne, é uni ito ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jesús.

³⁵ Kaka'an xtúku Pedru ni ña:

—Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá ká'án u e ñá iní u nto —ka'an ña.

Kuan ō ka'an un ntíí ntíí ña ntántikín ñá dí.

**Dá kũka'an ntâ'ví Jesuu má
utun mí é nani Getsemānii**

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Kídāā ne, kue'en ní'i Jēsuu ña mí é nani Getsemānii. Kaka'an ñá ní ña ntántikin ña:

—Kuntōo nto i'a, na k̄í'ín u da'a san, kika'an ntâ'ví u —ka'an Jēsuu.

³⁷ Ntēka ña ntuví í'xá Zebedeú san ní Pedru. Dōo kũnta'xa íní ña. Dōo dé kuení ña. ³⁸ Kídāā ne, kaka'an ñá ní ntuni ñá'ā san:

—Dóko sā ña kutíí u e dōo nuu nta'xa nimá ko. Kuntōo nto i'a ne, kuntitō ntó ní ko —ka'an ña.

³⁹ Kué'ēn ká ña un siin ne, nakani íti ña da nté tantée xteen ña ñu'u kán ne, dá kakā'an ntâ'ví ña, kaka'an ña:

—Ūvá, te kũví né, tã'xi nto é ña nto'ó ko. Ntá tsi ña te é ntio mii ko, tsí nté koo é ntio nto —ka'an ña.

⁴⁰ Nāxee ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, ntákidi ña. Kaka'an ñá ní Pedru:

—¿Nté uun urá ntu ña ni kutii nto kuntito nto ní ko? ⁴¹ Kuntito nto ne, ka'an ntâ'ví ntó vata koo é ña víí nto é kīni kaa. Nima ntó ne, ncho víí é vā'a, ntá tsi kũñu ntō ne, ñá kākutíí i —ka'an ña.

⁴² Dā kúví uvi íto kue'en ñá kũka'an ntâ'ví ña ne, kaka'an ña:

—Uva, tē ña kúví kuíta nti'xin sá'ā é ña nto'ó ko ne, na kuān koo kúví vatā ó ntio nto —ka'an ña.

⁴³ Dā náxee xtũku ña ne, ntákidi xtuku ntuni ñá ntántikin ña, tsí kantadí mii ntuxnũú ña ma'na. ⁴⁴ Tsoo mii xtũku ña ña ne, dá kué'en ñá, kuka'an ntâ'ví xtuku ña é kũví uni íto. Kuan tsí o kaka'an ntâ'ví xtuku ña. ⁴⁵ Kídāā ne, naxee xtuku ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ní ña:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntō? ¿Ntooo da'na ntu nto? Koto nto tsi e xée ūra í ve é xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, ntada ña ko kuenta ntá'a ña kini ntáa san. ⁴⁶ Nakun-

táñĩ nto, k̄í'ín ō, tsi é xee ña é dikó ko —ka'an ña.

Nté ō t̄íin ña Jesuu

(Mr. 14:43-50;

Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Da níi kākā'an dúkuan ñā ne, xée Júdā, uun ña'a ña é uxuvi ñá'a san. Ná tē nté kaa ña'a ntéka ña, ña odo káa ni ūtun. Vé'xi ña kuēnta iña tó'ō dutú san ní ñatā san. ⁴⁸ Ña é diko ñá ne, é ká'an ñá ní ñá'a san:

—Xoó ña'a, ña é ka'xí u xu'u i ne, divi ña t̄íin nto ña —ka'án Júdā.

⁴⁹ Ura tsí i xee ña mí tuví Jesuu, kaká'an ña:

—So'ō ntō dá, Mastru —ka'an Júdā.

Ne, ē'xí ña xu'u ña. ⁵⁰ Kaka'an Jēsuu ní ña:

—Viiñ nee iña é vē'xin é viin —ka'an ña.

Kídāā ne, xée ñā'a sán ne, t̄íin ña Jesuu é k̄i'ín ní'i ña ñá nuu ña tsiñu na'nu i san.

⁵¹ Uun ña'a, ña ntántikin Jēsuú ne, tāvá ña káa ñā ne, ē'ní ña ña kade tsiñu iña dutu ñá odo nūú san. Nákuítá tu'un ña lo'xo ña. ⁵² Kídāā ne, kaka'an Jēsuu ní ña:

—Nāxnuu vá'an káa o. Xoó ña'a é naā ñá ní káā ne, káā kúví ní'i ñá dí. ⁵³ ¿Vá ña kúví ntu ká'ān ú ní Uvā kó, kuíní nto ne, ura dú'va tsi i táxnūu ña uni diko u'xi m̄ííl ánje ñā? ⁵⁴ Ntá tsi tē dí kuan kōo ne, ¿nté ntu koo kuntaa vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō é da mii é kuān koo kúví? —ka'an ña.

⁵⁵ Ura tsíkán ne, kaka'an Jēsuu ní ñá'a san:

—¿Vē'xí ntu nto é t̄íin nto uun ña du'u, é kuan o odo ntō káa nto ní ūtun san é vēxt̄íin nto ko? Utén utén tuví u má ūkún nto kán ne, ña ní t̄íin nto ko. ⁵⁶ Ntá tsi kuan kōo kúví vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō, vata koo é kũntaa é kākā'an ñá ka'án naa Xuva ko kídāā —ka'an Jēsuu.

Un ntíí ntíí ña ntántikin Jésuú ne, inu ña ne, xtuví mii ña ña.

**Dā ntísí me'ñu Jesuu núu
dutu ñá odo núu san**

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55,
63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Ña e tíin Jesuú ne, kue'en ní'i ña ña mí tuví dutu ñá odo núu san, ñá nani Caífaa. Ikān ntoo mastrú lei ni ñátā, ña ntádē kú'vé san di. ⁵⁸ Ntá tsi ntíkin íka Pedrú san ña dá ntē xee ña nu kí'i kán nú vi'i dutu ñá odo núu san. Kúki'ví ña iní i kán né, ikān itúvi ña ni sntadún san vata koo é kōto ntodo ña nté koo kuví Jesuu.

⁵⁹ Dutu ñá odo núu san ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i sán ne, ntuku ñā ña é dā'ví dovete ata Jesuu, vata koo é kā'an ña é na kuví ña. ⁶⁰ Ntá tsi kuān te titín ña vete xee ña ne, ñá tē kuédadii ni kā'an ñá vata koo é kuē'é ña ña doxi'í san. Kidāā ne, xée ūvi ñá'á ne, ⁶¹ ntáka'an ña:

—Ñatíí sa'á ne, kaka'an ña: “Kuvi nanūu u xúkun Xuva kō sán ne, úni ntūvi tsí naxntítsi xtúku u”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁶² Nákuntítsí dutu ñá odo núu san ne, kaka'an ña:

—¿Ña tuví ntu é nantiko koō nto? ¿Nee iná ntu sá'a é ntáka'an ñá'a san iná nto? —ka'an dútu ñá odo núu san ni Jēsuu.

⁶³ Ntá tsi nte un siin ña ni ká'an Jēsuu. Kidāā ne, kaka'an dútu ñá odo núu san ni Jēsuu:

—Kaka'án u ni ntō nuu Xuva ko, ña kantító san, ka'an ntó ni kó tē Cristu ntí'xe nto, te Í'xá Xuva ko ntō —ka'an ña.

⁶⁴ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—É kāka'an ntú ku nto. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí vi'i a vé ne, kiní nto ko, xu'u é vëxkúví ú ñatíi, te tuví u diñi kua'a Xuva kō, ña e dóo ntii iní í san. Kí'xi ú mé'ñū viko e dukún kán —ka'an Jēsuu.

⁶⁵ Kidāā né, kúdiin dútu ñá odo núu san ni ñā ne, ntata ña dōo ñá vatā xkoó ini ñá ne, kaka'an ña:

—¿Dōó kiní ó kaka'an ña tsí dadii ña ni Xuva kō! ¿Vá kántio ká ntu ko ñā'a, ña é ntada ntaa? É tekū nto tsi dóo kiní ó kaka'an ñá iná Xuva ko. ⁶⁶ ¿Ntē o kadē kuení nto? —ka'an ña.

Nantíko kōó ña nguú san, ntáka'an ña:

—Íō kuetsí ña. Kuetsí é kuví ña —ka'an ña.

⁶⁷ Kidāā né, tí'vi díí na nuu ñá ne, ē'ní ña ña ne, xé'ē nuu na vinuu ña.

⁶⁸ Ntáka'an na:

—Ká'an ntō ve, Cristu: ¿Xoó ntu é'ni i nto? —ka'an na.

Dá kakā'án Pedru e ñá ini ñá Jesuu

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62;
Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kuan tsi ō itúvi Pedrú san nu kí'i kán. Xée ūn ta'nu kade tsiñu nú vi'i dutú san mí tuví ña ne, kaka'án tun:

—Diví ntō né, dadii tsi kaika nto ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Galileá san —ka'án tun.

⁷⁰ Ntá tsi núu un ntíí ntíí ña'a san kaká'an ña:

—Ñá iní u nee é kāka'an nto —ka'án Pedru.

⁷¹ Dā ntíí ña xi'i kán ne, é tūku ta'nu kade tsiñu íni tún ña ne, kaka'an tún ni ña ntāñí étsin san:

—Ña sá'a ne, dadii kaika ña ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

⁷² Kaka'an xtúku Pedru e ñá ini ñá ña. Kaka'an ña:

—Ni Úva kō, ñá iní u ña sá'a —ka'an ña.

⁷³ Dā ku e ví'i ne, xéé ña ntāñí san ne, ntáka'an ñá ni Pedru:

—Nuu é ntaa i é nto'o ne, kaduku ntée nto ña tsikan, tsí kaka'an ntó vatā ó kaka'an ña —ka'an ña.

⁷⁴Kidáa ne, kaka'an ña é na kuē'le Xuva ko ña é na ntō'o ñá tē ña nuu é ntaā i é kaka'an ña. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i, ñá ini ntí'xe ú ña tsíkan —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i kána lí'xí san. ⁷⁵Kidáa né, naka'án Pedru é kaka'an Jéssu ni ña: “Di'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an e ñá inín ko”, ka'an ña. Kidáa ne, kii Pedrú ne, ekú kue'en ña.

Dā ntáda ña kuenta Jéssu ntá'a Pilatu

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 Dā tuví ne, un ntíí ntíi tó'ō dutú san ni ñatā sán ne, nataká nuu ña é kā'an ña é na kūví Jesuu. ²Kí'ní ña ña ne, kue'en ní'i ña ña nūu Pílatu, ña tsiñu ka'nu i iña ñuú Roma.

Dā xi'i Júdá

³Júdā, ña é diko Jéssu, dā kútuni ña tsí kuví Jesuú ne, nātivi iní ña ne, ntáda xtuku ña kuenta é oko u'xí diu'un kui'xín san nta'a tó'ō dutú ni ñatā san. ⁴Kaka'an ña:

—Éde u kuétsi, tsí ña té nee é kini kaa ni idé ña é kuví ña —ka'an ña.

Ntá tsi ntáka'an ñá ni ñá:

—Ñá tē neé kuenta iná nti. Kuenta iña míí o —ka'an ña.

⁵Été xaa Júdá sán diu'ún san má ukún kán né, ntii ña, kue'en ñá ne, nakué'ne mii ña kúñu ña.

⁶Ntá tsi nataka tó'ō dutú san diu'ún san ne, ntáka'an ña:

—Dōo xíí kaa é xnūu o diu'un sá'a ini etun mí ñu'u é kaxé'le ña'a san doméni iña Xuva ko, tsí ñíni é inuu á'vi sá'ā —ka'an ña.

⁷Éde kuení ña ne, ñii ña ñu'u iña ñá kade vá'a kídí nte'ú san mí kuntu'xí ña vé'xi xio ñu. ⁸Dukuān ne, kaka'an ñá Ñu'ú Niñi ñu'ú san un tsi nté vevii. ⁹Kuan o kúntaa vata o ka'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Jeremia, dá ká'an ña: “Kí'i ña é oko u'xí diu'un

kui'xín san, (dīvi xā'ví e ntáka'an ña Is-raeé san tsi ntá'vi ña iña ñá ne), ¹⁰xé'le ñá diu'ún san é ñii ña ñu'u ña kade vá'a kídí sán, vata o ka'an Xúva ko ní ko.” Kuan o ka'an ña.

Dā kantísi me'ñu Jesuu nuu Pílatu

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹Íntísi me'ñu Jesuu núu ña tsiñu na'nu i ne, tsixe'le ña tsiñu i san ña:

—Dīvi ntō ne, ¿vá Rei iña ñá Israee ntú nto? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—É kaka'an ntú ku nto —ka'an ña.

¹²Da ñí ntátsi'i kuetsi tó'ō dutú san ni ñatā san ñá ne, ñá ni kā'an kué'en tsi ña.

¹³Kidáa ne, kaka'an Pílatú san ni ñá:

—¿Ña katéku ntu nto e dóo titín nuu i ntátsi'i kuetsi ña nto? —ka'an Pílatú san.

¹⁴Ntá tsi nté uun títūn ña ni ká'an ña. Koó dā kúdu'va ña tsiñu na'nu i san.

Dā kakā'an ña tsí kuví Jesuu

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵Dá kakuvi viko sá'á ne, kanantíi ña tsiñu na'nu i san da xōo ka ña'a, ña ñu'u kutu san, ña é ntio ña'a san. ¹⁶Ntuvia tsikán ne, nuu kutu uun ñatíi, ña é iní un ntíí ntíí ña'a, ñá nani Barābaa. ¹⁷Dā nataká nuu ña'a sán ne, kaka'an Pílatú san ni ñá:

—¿Xoó ña'a ntu ntio nto é nantíi ú ña: Barabaá san ne, o Jéssu, ña e ntáka'an ñá'a tsí Cristu ñá, ña vexnákakū nto? —ka'an ña.

¹⁸Tsí ini ña é ña'a sán ne, done'u ini ntáda ña kuenta Jéssu.

¹⁹Da ñí tuví Pilatu kádē kú'vē ñá ne, taxnuu ñadi'ī ña títūn, kaka'an ña: “Ñá ku ki'nin nūun iña ñá sa'a, ña e dóo va'á ña'a san, tsi dóo kanto'o kó vevii e dóo kiní o kéní kó kuenta iña ña”, ka'an ña.

²⁰Ntá tsi tó'ō dutú san ni ñatā san tsí'i ña dikí ña'a san é na kákan ña é ntíi Barabaá san ne, na kūví Jesuu.

²¹ Kaka'an xtúku ña tsiñu na'nu i san ni ñā:

—¿Xooó ntu é ntuvi ñá sa'á ntio nto é nantii u? —ka'an ña.

Ntáka'an ñá'a san:

—¡Barabaa! —ka'an ña.

²² Kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Nté ntu koo víi u ni Jēsuu, ña é ntáka'an nto é Cristu ña? —ka'an ña.

Un ntíi ntíi ña'a san ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña krusi! —ka'an ña.

²³ Kaka'an Pílatú san ni ñā'a san:

—¿Nté kui? ¿Neé ntu nuu i é kíni kaa é idé ña? —ka'an ña.

Ntá tsi díi díi ka ntii ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña krusi! —ntákachuu ña, ntáka'an ña.

²⁴ Dā íni Pílatú san tsí ña kuvi víi ña, tsí e éni ntu'uu ñā'a san kudiin ñá ne, kí'i ña ntute né, nta'a ñā nuu ña'á san. Kaka'an ña:

—Ña túvi kuétsi ko te kúvi ñatíi sá'a. Mii nto ini nto nté koo víi nto ni ñā —ka'an ña.

²⁵ Un ntíi ntíi ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña míi nti é kuvi ñá, divi ntíi ni i'xá nti —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, nantii ña Barābaa, tsí kuan o ntío ña'a san. Dā kúvi natíi nuu ña Jesuu xó'o ne, da táxnūu ña ña é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

²⁷ Kidáā ne, sntadun ñá tsiñu na'nu i san ne, kue'en ní'i ña Jēsuu má víi mé'ñu kán. Nataká nuu un ntíi ntíi sntadun, ñá ntoo ikán, míi tuví Jesuu.

²⁸ Nantíi ñá ña ne, xnūu ña ña doo kue'e.

²⁹ Dēvá'a ña le'é iñū né, xntekū ñá díki Jēsuu. Xni'ni ña uun chiin nta'a kua'a ña ne, ínchiti ña nūu ñá ne, da narkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

—¡Na kutúvi va'ā ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ña.

³⁰ Tí'vi díi ña nuu ñá ne, kí'i ña chīn é ní'i nta'a ña ne, da kání ña díki Jēsuu.

³¹ Dā kúvi narkínteē ñá ña ne, nāki'i ña doo kue'é san ne, naxnūu xtuku ña ña

do mii ña. Kidáā ne, kue'en ní'i ña ñā é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

Dā naxnteē ñá Jesuu ntiká krusi

(Mr. 15:21-32;

Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Dā kuē'en ña ítsi kán né, tā'an ña uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Cirene, ñá nani Simuun. Éde ña ña kuétsi é kuido ña krusi Jēsuu.

³³ Dā xee ña mí nani Gōlgota, é káni tú'un Xiki Díki Ntixi ne, ³⁴ xé'e ña ntute tinti'o é kádaaká rkave é kō'o ña. Dā íto nteé ña ne, ña ni ntío ña kō'o ña.

³⁵ Dā kúvi naxnteē ñá ña ntiká krusi kán ne, nādiki sntadún san xoo é ní'i i doo Jēsuu, é un é un ña. Kuan o dé ña vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Kātsin dava ña doó ko. Nadiki ña xoo é ní'i i dú'nú ko”, ka'an. ³⁶ Kidáā ne, íntōo ña é kuēnta víi ña ña ikán. ³⁷ Xnteē ñá uun ta'vi rkunu díki krusi kan é kaka'an neé kuetsi é idé ña. Ta'vi rkunū sán ne, kaka'an: “Ña sá'á ne, Jesuu, Rei iña ñá Israee”, ka'an.

³⁸ Xnteē ñá uvi ña'a ña du'ú ntiká krusi kán ni ña ntuvi tsikán di. Uun ña'a ña ne, diñi kua'a ña ne, uun ña'a ña diñi datsin ña. ³⁹ Da xōo ka ña'a, ña é íta ntí'xin ne, nārkínteē ñá ña, nakuíko ña díki ñá ne, ⁴⁰ ntáka'an ña:

—Ntō'o é kánakatsin nto xúkūn sán ne kanaxntitsi xtúku nto té kuvi ūni ntuvi ne, ¡nakākú mii nto kúñu nto vē! Te nuu é ntaā i é Ī'xá Xuva nti'xe ko ntō né, ¡nantii ntee mii nto kúñu ntō ntiká krusi san! —ka'an ña.

⁴¹ Kuan o dé tó'o dutú san, nī mastrú leí san, ni ñatā sán di. Nārkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

⁴² —Ña sá'á ne, nakakū ñá tuku ña'a, ntá tsi ña kuvi nakakú mii ña kúñu ña. Kaka'an ña tsí Rei iña ñá Israee san ña. Te ntii ntee mii ña krusi san ve ne, kuin-ti'xe ntí ña. ⁴³ Kaka'an ñá tsí kakuinti'xe ña Xuva kō. Na nakākú Xuva ko ña ve,

tē ntio nti'xe ña ña. Tsí kaka'an ña é l'xá Xuva ko ñā —ka'an ñā'a san.

⁴⁴ Ña du'ú san é uve dadīi ña ni ñā nti'ká krusi kán ne, nārkínteē ñā ña di.

Dā xi'i Jesús

(Mr. 15:33-41;

Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Kūneé da kaniï nūxívi san da ká'ñu ntuvi un tsí da nté kaeku uni kuáa. ⁴⁶ Ura tsikán ne, dōó ntii ka'an Jesús, kaka'an ña:

—Elii, Elii, ¿lama sabatani? (é kani tú'un: Xuvā kó, Xuvā kó, ¿nté kuí xtúvi mii ntu ntó ko?) —kuan ō ka'an ña.

⁴⁷ Tékú ña ntāñi étsin ne, ntáka'an ña:

—Kakana ña ñā ka'án naa Xuva ko kí-daā, ñā nani Ēlia —ka'an ña.

⁴⁸ Ura tsí i kue'en úun ña'a ne, koó da kaīnu ña, kúki'í ña uun doo é xnuu nto'o ña ntīdi íā né, xntekū ñā díki chíin sán ne, xé'e ñā é kō'o Jesuu. ⁴⁹ Ntá tsi ña nguii sán ne, ntáka'an ña:

—Nakoo mii nto ñā. Koto o tē ki'xi Eliá san é nakakū ñā ña —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáa ne, kachu'u ntāa Jesuú ne, xí'i ñā. ⁵¹ Ura dú'va tsi í ne, ntáta ntāa dōxi é rkaa iko ini ukun kan, nte díki í un tsi nte xé'e i kán. Táan ne, ntáka xūú san. ⁵² Nakaan ñāña ñā'a sán ne, titín ña kuínti'xe i, ña é xi'i sán ne, ntóto ña. ⁵³ Ntíi ña nú ñāña ña da ntóto Jesuú ne, kué'en ñā'a san ñuú Jerusaleen. Titín ñā'a íni ña ña.

⁵⁴ Dā íni tó'ō sntadún san ni ña ntōo ni'i ñā, ña ntáde Kuenta Jesús, tsí taán ne, dā íni ña kuán ō kúvi ne, koó dā kú-du'va ña. Ntáka'an ña:

—l'xá Xuva nti'xe ko ña sā'a —ka'an ña.

⁵⁵ Titín ñadī'í, ña vé'xi nté ñūú Galilea, ñā ntántikin Jesús é xntii ña ñā ne, ntāñi ika ñā, ntaíto díto ña. ⁵⁶ María Madálena ni María, dí'i Sántiau ni Joséé san, ni dí'i i'xá Zebedeú san ne, ntāñi dadīi ña ni ñadī'i, ñā nguii san.

Dā intú'xi Jesuu

(Mr. 15:42-47;

Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Dā kuáa ne, xée ūun ña kuika, ña ñuú Arimatea, ñā nani Jósee, ñā kantíkin Jesús. ⁵⁸ Kué'en ñā mí tuví Pilatú ne, ntákan ñā kúñu Jesús. Kidáa ne, kaka'an Pílatú san é nakué'e ña ña. ⁵⁹ Nāki'i Joséé san kúñu ña ne, dá xnuu ta'án ña ña doo xee e dōo va'á ne, ⁶⁰ xnuu ñā ña ini ñāña mii ñā é dā ve éte nuu ña ini xuú san. Ēdí nuu ñā uun xuu ka'nu xi'i ñāña sán ne, dā ntaka ña. ⁶¹ Ntá tsi María Madálena ni María ñā uun sán ne, ñū'u nteé ña nú ñāñā san.

Dā idé sntadún san

kuenta nú ñāña Jesús

⁶² Tévvā du'va tsi ntuvi dá iō dá'na ne, nātaká nuu tó'ō dutú san ni ña fariseú san mí tuví Pilatú ne, ⁶³ ntáka'an ña:

—Ntánaka'án nti tsí ka'an ñā veté san dá kántito dukuan ñā tsí te kuvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña. ⁶⁴ Dukuān ne, ká'an nto na nākadí va'á ñā ñāñā san da nté tē kúvi uni ntúvi, vata koo é ña kí'in ña ntántikin ñā ne, natava ña kúñu ñā. Kidáa ne, kuvi ka'an ñā ni ñā'a san tsí e ntóto tó'o ñā é xi'i ña. Díí díí ka kini kaa dovete sá'a é vata kaa dovete é ká'an dí'na ña é ntóto ña —ka'an ña.

⁶⁵ Kaka'an Pílatu ni ña:

—Dikan ntāñi sntadun é kuénta víi ña. Kue'ēn ntó ni ña, nakadī kutu ntó te kúvi víi nto —ka'an ña.

⁶⁶ Kué'en ñā né, nakadī kutu ñā ñāñā san. Ēdí nuu ña xume ntíkō díñi i mí ntee tá'an xuú san ni ñāñā san. Ñū'u ntee sntadún san é kuénta víi ña.

Dā ntóto Jesuu

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 Dā ita ntí'xin ntuvi dá iō dá'na, dá tuvi é kuvi ūun ntuvi víté san ne, kué'en María Madálena ni María ñā

uun san é kükoto ntodo ñá ñaña san. ²Kidáa ne, un vá'a tsi taan. Tsi ntíi uun ánje Xuva kō nte e dukún kán. Kí'xi ña, náxtixio ña xuú san ne, dā ítúvi ntí'i ña. ³Núu ña ne, vata kaa dá káxi'i núu kaa ne, kui'xin kue'en dóo ña vata katsi. ⁴Ñá tē nté kaa u'ví sntadún san dá ini ña ña. Koó dā ntaní'i ña ne, vata dí tē xi'i ña. ⁵Ntá tsi kaka'an ánje Xuva ko ni ñadī'í san:

—Ñá ku u'vī nto, tsí iní u e ntánan-tuku nto Jēsuu, ña intée ntiká krusí san. ⁶Xóxó ña, tsí e ntóto ña vata ō ka'an ña. Kí'xi nto, koto nto mí'i ínúu ña ne, ⁷Kuē'en náne'e nto, kükoto ntó ña ntán-tikin ñá tsi e ntóto ña é xi'i ña. Dī'na ña kí'in ña é ntó'ó ñuú Galilea. Ikan nāni'i ta'an nto ña. Sá'a tsí é kā'án u ni ntō —ka'an ánjē san.

⁸Ura tsí i ntáka ñadī'í san nú ñaña kán. Ú'vī ña, ntá tsi dóo diní ña dī. Koó dā ntaínu ña kue'en ña é kā'an ñá ni ña ntántikin Jēsuu. ⁹Da née ini tsí ña nāni'i ta'an ña Jesuú ne, kaka'an ñá ntiusi ni ña. Kué'en etsin ñadī'í san mí ntitsí Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñá ne, tiin nta'a ña dī'ín ña, da ntáka'an ña e dóo ka'nu ña'a ña. ¹⁰Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá ku u'vī nto. Kue'ēn ntó, kukoto ntó ta'an ko, na kí'in ñá ñuú Galilea ne, ikan kini ñá ko —ka'an Jēsuu.

Dovéte e ntáa sntadún san

¹¹Da ñi kuē'en ñadī'í san itsi kán né, ió sntadún san é kuē'en ña ñuú Jerusaleen, kúnakoto ñá tó'o dutú san

un ntí'í é kúvi. ¹²Dā xee un ntí'í ntí'í ñatā san e kána ña ne, natíin ña ni ña. Dōo kue'e diu'un xe'é ña sntadún san ne, ¹³ntáka'an ña:

—Ká'an nto ni ñā'a san: “Xéé ña ntán-tikin ña niñú ne, kí'i dú'u ña kúñu ña da ñi ntákidí ntí’”, koo ka'an nto. ¹⁴Te tēkú tó'o ntó e ntáka'an ntó ne, ká'ān ntí ni ña vata koo é ña kué'ē ña é ntó'o nto —ka'an ñá ni sntadún san.

¹⁵Kí'i sntadún san diu'ún san ne, ide ña vata ō ka'an tó'o dutú san. Kuan tsí ó ntáka'an ñá Israeé san un tsi nté vevii.

Dā teé tsiñu Jesuu ñá ntántikin ña

(Mr. 16:14-18;

Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶Kidáa ne, kué'en ū'xi ñin pustrú san ñuú Galilea. Kué'en ña xūku mí taxnūu Jēsuu ña. ¹⁷Dā iní ña ña ne, ínūu iní ña ña. Ntá tsi iō ñá e ña ni kuinti'xe ña te divi ntí'xe ña é Jēsuu ña. ¹⁸Xéé Jēsuu mí ntoo ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—É ta'xi Xuva kō é kadā kú'vé u un ntí'í é tuví ñuxiví a ni e dukún kán dī. ¹⁹Dukuān é kākā'án u ni ntō é kue'ēn ntó kaní ñūxiví sa ne, ká'an nto vata koo é kuinti'xe ña'a san un ntí'í ntí'í ñuú san tú'ún kó ne, nakütsi ntute nto ña kuenta ña Xuva ko, kuenta ñá ko, xu'u é l'xá ñá, ni kuēnta ña Espiritū Sántū san. ²⁰Nakuā'a nto ñá na kāda ntaa ña é un ntí'í ntí'í vatā ó kaka'án u ni ntō. Kunūu me'ñu ú nto ntii dañu ntúv un tsi da nté ntí'í ñuxiví sa. Kuan tsi koo na kōo —ka'an Jēsuu.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Marcu

Kaka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsí kán

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Dukuān o iñi ntu'u e dóo vá'ā ó kaka'an tú'un iña Jesúcristu, dívi Ī'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

²Nté ntūvi di'na uve na'a kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, tsí du'vā ó kaka'an Xúva ko ni I'xā ña:

Di'na taxnūu ú uun ña'a, ña é xtūví tu've itsí o,

ne, dá taxnūu ú o.

³Uun tatsín ne, dōo ditó kaka'an ñuu itsí kán:

“Nākoo tú'vē ntó itsi va'a, tsí e vé'xi Xuva kō”, ka'an, ka'an Ísaia san.

⁴Ña é taxnuu Xuva kō ne, dívi Juaan, ña é kaika má kū'u kan é kanakūtsi ntute ña ña'a san. Kaka'an ña é di'na natu'vi ña'a san kuétsi ña ne, dá kutsi ntute ña. Dukuān é káda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuetsí ña. ⁵Un ntíí ntíí ña ñuu Judea ni ñá ñuu Jérusalem, dā xee ñá ne, natívi iní ña kuetsi ña ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san mé'ñu ntūte ka'nu é nani Jórdaan.

⁶Dōo Juaán san ni ñií í'xi ña ne, ñií kameu kúvi. E ini é'xi ña ne, skunti; ini xi'i ñá ntúdín ñuñu. ⁷Kaka'an ntódo ña ni ñā'a san:

—Vi'i a vé ne, xée uun ña'a ñatíi, ña é díí ka ka'nu ña'a é xu'u. Nté ña té nee nuu á'vi ko é nākoó tixí u é nāntuté u nti'xen ña. ⁸Xu'ú ne, kúdii ntute kadá'vi ú nto dá kanakūtsi ntute ú nto. Ntá tsi dívi ña ne, Espíritū Sántū ta'xi ña nto é kunūu ña nima nto —ka'an Juaan.

Dā itsi ntute Jesuu

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹Ntuvi tsikán ne, ntaka Jesuú ñuu mii ñā é nani Nazāree, é tuví ñuu Galilea. Xée ña mí tuví Juaan. Juaán san ne, nakútsi ntute ña Jesuu mé'ñu ntūte ka'nu é nani Jórdaan. ¹⁰Kidāā né, dā ntíi Jesuu díñi ntute ka'nu san ne, ini ña tsí nákaan e dukún kan ne, ikān ntíi Espíritū Sántū san é vata kaa uun paloma é írkaá nuu díki ña. ¹¹Kaka'an tátsin Xúva kō nte e dukún kán:

—Divín é I'xá mii ko e dóo kakuinimá ko o. Ñá te nté kaa diní nu nimá ko kuenta iña o —ka'an Xúva ko ni Jēsuu.

Ntío tó'ō e ña vá'ā san é kō'xo Jesuu nuu i é kīni kaa

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹²Espíritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ña Jesuu ñuu itsí kán. ¹³Úvi díkó ntuvi, úvi díkó niñu íka Jesuu íkán. Kaika ña mí ntaíka kiti ku'u san. Ikān xée tó'ō e ña vá'ā san ne, ntío i é kō'xo Jesuu núu i é kīni kaa. Ntá tsi xee ánjē san é kade ña ña kuenta.

Eni ntu'u Jēsuu kaká'an ntódo ña ñuu Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴Dā inúu kutu Juaan viútun sán ne, xée Jēsuu ñuu Galilea, kaka'an ntódo ña, kaka'an ña nté kuān nte vá'ā ó kadé kú've Xuva kō. ¹⁵Kaka'an ña:

—E xée ūra í ve. Ña ná'ā ka dá kixkadā kú've Xuva kō. Dukuān né, natu'vi ntó kuetsi nto ne, kuinti'xe nto tú'ūn é vā'a san —ka'an ña.

Nākaxnúu Jesuu kīmi ña'a, ña ntátava tsákā san

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶Kaika Jesuu díñi míni Galileá san ne, ikān nání'i ña Simuun ni ení ña, ñá nani Ándree. Ntánakuítá nuu ña xunu ña

iní ntute san, tsí ðivi tsiñu ntáde ña é tsáká ntátava ña. ¹⁷ Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuntikin ntó ko. Ná tává ka nto tsáká, tsí vi'i a vé ne, ká'an nto ni ün ntíí ntíí ña'a é na ntüv'a nima ña —ka'an ña.

¹⁸ Kidáa ne, ura tsí i tsoo mii ña xunu ña ne, dá ku'e'en ñá ni Jesús.

¹⁹ Kúdií tsi ku'e'en Jesús ne, nāni'i ta'an ña ni Sántiau ni ení ña, ñá nani Juuan. Ntuvi ña é i'xá Zebedeu. Ñu'u ña ni uva ña iní tun ntoó ñá, ntántavá'a ña xunu ña. ²⁰ Kidáa né, kána Jesús ña é kuntikin ñá ña ne, ura tsí i xtúvi mii ña uva ña ni ña ntáde tsiñu iña ña iní tun ntoó san, dá ku'e'en ñá kuntikin ñá Jesús.

Uun ña'a, ñá nuu é ña vá'ā nima i

(Lc. 4:31-37)

²¹ Xée ña ñūu é nani Capērnau. Ntuvi é ntoo kadin ña'a sán ne, ku'e'en Jesús má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé ne, eni ntu'u ña nakua'a ña ña'á san. ²² Ña'a sán ne, dōo vá'á kuini ñá da téku ña é kuān nte vá'ā ó kaka'an Jesús. Ná te ni ká'an ñá ni ña vatā ó kaka'an mastrú lei iña Xuva ko, tsi dóo iō ña é ká'an ña dá kanaku'ā ña. ²³ Tuví uun ña'a má ūkún kán, ña é nuu e ña vá'ā nima i. Kaka'an ñátií san:

²⁴ —¿Nté kui kánateñu nuu nto ntí, Jesús, ñá ñuú Nazaree? ¿Vēxká'ni ntu nto ntí? Iní nti nto, tsí Xuva kō táxnū ña nto —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi de tí Jesús ni é ña vá'ā san, kaka'an ña:

—¿Ntiin i'a, tsí ña te iña o sá'ā! —ka'an ña.

²⁶ Ide é ña vá'ā san é xi'i mii ñatií san ne, dōo ntii kachu'u ntáa é ña vá'ā san da ntíi, kue'en. ²⁷ Koó dá kúdu'va ña ntāñí san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a e kúvi idé ña é nakūnu ña é ña vá'ā san? Ña sá'a ne, e túku o kadē kú'vē ña. Kakutí ña

kanakūnu ña é ña vá'ā san. ¿Né ntu nchu'ún kanaku'ā ña kō? ¿Ō nchu'ún xeé ntu, ne, nté kaa? —ka'an ñá'a san.

²⁸ Ura dú'va tsi i kútuni un ntíí ntíí ña ñuú nta'vi san, ñuú e ntáduku ntée ñuú Galilea, nté ō dé Jesús, tsí dóo ntáka'an ñá'a san.

Ntāvá'a Jesús ñuntíí Sīmuun

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Dā ntáka Jesús mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kue'en ní'i ña Sántiau ní Juuan nú vi'i Sīmuun. Ikān tuví Andreé ði. ³⁰ Kaka'an ñávi'i Sīmuun ni Jesús tsí etsin ñuntíí Sīmuun. Tuví ntaa ña má vi'i ña kán, tsí ka'ni kaxé'e ña. ³¹ Kúkí'ví Jesús má vi'i mí tuví ña ne, karkā ña nta'a ña, náxntitsi ñá ña. Ura tsí i ntikó ña ka'ni. Kidáa ne, ku'e'en ña, kükavá'a ña é ká'xi ña'a san.

Dōo tíñ ña nchokuvi ntavá'a Jesús

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Dā kuāá, da idó nuu ngántii sán ne, ñá tē nté kaa ña'a xee ña mí tuví Jesús, xee ní'i ña ña nchokuví ni ñá é ñu'u é ña vá'ā nima i. ³³ Un ntíí ntíí ña ñuú í san ne, náataká nuu ña xi'i kan. ³⁴ Ná tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesús da nēé ka kui'i ntákuvi ña. Nakúnu ñá é ña vá'ā san é ñu'u nima ñá'a san ði. Ná ni xē'é Jesús itsi é ká'an é ña vá'ā san xoo é ðivi ña, tsí e ña vá'ā san ne, iní tsí i'xá Xuva ko ñá.

Kaika Jesús kaníí ñūú Galilea, káka'an ntódo ña

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Tévāá du'va tsi, dá ntikin ni'ní ká ne, nákontitsí Jesús, ku'e'en ñá mí xoxó ña'a, tsí ntio ña é kunuu mii ñá é ká'an ñá ni Xuva kō, ña tuví e dukún kán. ³⁶ Sīmuun ni ñá ntoo ni'i ña ne, íxnan-tuku ña Jesús. ³⁷ Dā nání'i ña ñá ne, ntáka'an ña:

—Un ntií ntií ña'a san ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

³⁸Kaka'an Jesúsú ni ña:

—Xio ñuu é ntoo etsin i'a k'ín o ve. Ikān k'íka'an ntódo ú di, tsí dukuān é vè'xi u —ka'an ña.

³⁹Dōo íka ña é un nti'i itsi ñuu Galilea.

Kaka'an ntódo ña má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san un ntií ntií ñuu san ne, nakūnu ña é ña vá'a san.

**Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a,
ña kanako'xo kúñu i**

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰Xée ūun ña'a, ña kanako'xo kúñu i, mí tuví Jesuu. Kanchiti ña, kaka'an ña:

—Tē ntio nto ne, kúvi ntavá'a nto ko —ka'an ña.

⁴¹Kidāā ne, ntunta'ví ini Jesuu ña. Tiin nta'a ña ñā ne, kaka'an ña:

—Ntio ko. Ntuvá'an —ka'an ña.

⁴²Ura tsí i nti'i kui'í san ne, ntuvá'a ña. ⁴³Nataxñuu Jesuu ñā ne, dōo ka'an ñā ni ñā:

⁴⁴—Ñā ku k'ā'an tsín ni ñā'a nté ó kúvi é ntuvá'an. Kué'en ve mí tuví dutú san, na kōto nteé ña o ne, dá nakué'en sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi é ntuntoo kúñu o, vatā ó kaka'an Muísee é viin. Dukuan kōo é kūtuni ñā'a tsí ntuvá'an —ka'an Jesúsú ni ña.

⁴⁵Ntā tsi ña ntuvá'a sán ne, kué'en ña itsi kán né, ikān éni ntu'u ña kaka'an ñā ni ūn ntií ntií ña'a san nté ó dé Jesúsú é ntavá'a ña ña. Dukuān ne, ña ni kúvi xee ditó ka Jesúsú nté uun ká ñuu. Da mii tsi e íka ña mí xoxó ña'a. Ntā tsi dóo k'ín itsi ñuu vé'xi ña'a san é nataká nuu ña mí tuví ña é ntio ña kini ña ña.

Ntāvá'a Jesuu úun ña'a, ñā xi'i kúñu i

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 Dā kútítin ntuví ne, nāxee Jesúsú ñuu é nani Capēnaú. Ura tsí i kūtuni ñā'a san é tuví ña uun vi'i. ²Ñā tē nté kaa ña'a nataká nuu ña; ntē ña ni xee tá'an

vi'i san é kuntōo ña má vi'i kán é kīni ña é kaka'an ña. ³Kidāā ne, xée kīmi ña'a, odo ña uun ña'a, ña xi'i kúñu i.

⁴Ñā ní kúvi kuíta nti'xin ña má vi'i mí tuví Jesúsú, tsí ña te nté kaa ña'a ntāñā ña. Dukuān ne, kúxēe ña dikí vi'i san né, nākaán ña un siin dikí vi'i san mí tuví Jesúsú. Mí kantíi ne, nákií ña chidō é nuu ña xi'i kúñu i san ini vi'i kán. ⁵Dā íni Jesúsú tsí ña odō ña xi'i kúñu i sán ne, ñā kué'en ini ña ntákuinti'xe ña ne, kaka'an ñā ní ña nchokuví san:

—É ntōo kuétsi o vè, da' —ka'an ña.

⁶Ío mastrú lei Xúva kō é ntoo ña ne, ntádē kuení ña: ⁷“¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña sā'a? ¿Ña kaiko ñu'u ntu ña Xuva kō? Tsí xoxó ña'a ñuxiví sa é kūvi nakate ña kuétsi kō. Da mii tsi Xuva kō é kūvi víí ña”, dé kuení ña. ⁸Kūtuni Jesúsú nté ó ntádē kuení ña ne, kaka'an ñā ní ña:

—¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto?

⁹¿Neé ntu e dií ka ña ví'xin kaa é k'ā'an u ni ña sā'á, te kuiní nto? ¿Ó ka'an ntu u: “É ntōo kuétsi o”, ó ka'an ntu u: “Nakuntítsin, kuni'in chido ó, kumú'un nú vi'i o kán”, koo ka'an u? ¹⁰Ntio ko é na kūtuni nto tsí xu'u é vèxkúvi ú ñatíi ne, kúvi nakate u kuétsi ntō ñuxiví sa —ka'an Jesúsú ni mastrú lei san.

Kidāā ne, kaka'an ñā ní ña xi'i kúñu i san:

¹¹—Divín é kaka'an u ni ó ne, nakuntítsin, kuni'in chido ó, kumú'un nú vi'i o kán —ka'an Jesúsú ni ña.

¹²Ura tsí i nakuntítsi ña, náki'i ña chido ñā ne, kúnú'u ña nú vi'i ña kán. Koó dā kúdu'va ña'a san ne, nánū'u ñā iní ña Xuva kō, ntáka'an ña:

—Váta ūun ito kini o é kuān ó kakuví, é kāntuvá'a ña'a san —ka'an ña.

Kāna Jesuu Lévíi

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³Kidāā ne, kué'en xtūku Jesúsú diñi míni Galilea. Dōo xee ñā'a san mí tuví

ña ne, naku'á'a ña ña'a san. ¹⁴Kué'ēn ká Jesuu ítsi kán né, ikán nání'i ña uun ña'a, ñá nani Lēvii, i'xá Alfeu. Tuví Levii nú vi'i mí kaido ña diu'un xóo iña ñuu Roma. Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Nákuntítsí Levii ne, kué'en ña ni Jesús.

¹⁵Uun ntuvi ne, tuví Jesuu nú vi'i Lēvii, ntaé'xi ña. Ná te da dii ña ntaído diu'un xóo san ntoo ña nú mesa, ni ñá ió kuetsí i. Ikán tuví Jesuu ni ña ntini'i ñá. Tsí ña te da díi ña'a san ntántikin ñá Jesuu. ¹⁶Ntá tsi mastrú lei ni ñá fariseú san ne, iní ña tsí ntaé'xí dadii Jesuu ni ñá kini ntáa san, ni ña ntaído diu'un san ne, ntáka'an ñá ni ña ntini'i Jesús:

—¿Nté kui ntaé'xí dadii ntu mastru ntó ni ña kini ntáa san, ni ña ntaído diu'un san? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

¹⁷Tékú Jesuu é ntáka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Ña'a é vā'á o ni i ne, ñá vādá ntio ña medíkú; tsí ña nchokuví tsi san é ntio ña medíkú. Xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ñá té ña é vā'á san kanantukú u, tsí ñá ió kuetsí i san —ka'an Jesús.

Kaka'an Jesús iña é kuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ñá

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸Ña ntini'i Juaan ni ñá ntini'i ña fariseú san ne, dukuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ñá. Xée ñá'a san, ntátsixe'e ña Jesús:

—¿Nté kui ña kuan xkoó ini ntú ña ntini'i ntó é kuntoo ixu ña vatā ó de ña ntini'i Juaan ni ñá ntini'i ña fariseú san? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

¹⁹Jesú ne, kaka'an ña:

—¿Vá kuvi ntu kuntoo ixu ñá'a, ña ntóo viko mí katánta'a ña'a, te tuví dukuan ñatíí, ña tánta'a san? Nǎ'á, tsí ka'xí ntí'i ña. ²⁰Ntá tsi té xee úra i é ntaka ña tánta'a sán ne, kidáa né, ió ntuvi é kuntoo ixu ñá.

²¹Ñá té doo xée san naxntéé nuu o doo tsude, tsí doo xée sán ne, kanatixi té ntóo. Kidáa ne, ntátsin ntí'i ne, díi díi ka kini koo kuvi. ²²Té xnuu vā'a o ntute tinti'o xee iní ñá sán ne, ñá te ñá ata kú'un, tsí ntata té kukāve. Uun ito tsi kunaá ntute tinti'o san ni ñá i sán di. Tsí ntute tinti'o xee san ne, kantio é kú'un iní ñá xee —ka'an Jesús, kánañe'e ñá ña.

Ntáatsin ña ntini'i Jesús xoko trigu ntúvi dá ió dá'na

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³Ntuvia dá ió dá'na ne, kué'en Jesús ni ña ntini'i ñá, itá ntí'xin ña mí kaa trigú san. Nǎ ntini'i Jesús ne, kátsin ña xoko trigu é ká'xí ña. ²⁴Iní ña fariseú san é kuān ó de ña ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntáatsin ntu ña xoko trigu san? Nǎ vā'á ó é kada tsiñu o ntúvi dá ió dá'na, tsi dóo xii kaa é kuān koo vii o —ka'an ña.

²⁵Ntá tsi kaka'an Jesús:

—¿Ña ini ntú nto nté ó dé uvata ko Dāvii da taan núu ña ni ña ntini'i ñá da kákin ña? ²⁶Tsí ki'ví ña iní vi'i Xuva kó kidáa dá tuví dutu ñá odo nūu, ñá nani Abiata. Davii ne, íkan ña tañú'u kuíko san é ká'xi ñá ni ña ntini'i ña, kuān te dóo xí kaa, tsí da mii tsi dutú san é kúvi ka'xí ña tañú'u e kúviko san —ka'an ña.

²⁷Kaka'an Jesús ni ñá fariseú san:

—Tsí Xuva kó ne, ñá te ni de kú'vë ñá ña'a vata koo é na káda ka'nu ña ntuvi dá ió dá'na, tsí dë kú'vë ñá ntuvi dá ió dá'na vata koo é na kuntoo da'na ña'a san. ²⁸Xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, kuvi ká'án u nee iña é vā'a é vii o ntúvi dá ió dá'na —ka'an Jesús.

Ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña kádun nta'a i

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3 Kué'en xtúku Jesuu má vi'i mi ntá-nataká nuu ña Israee. Ikán tuví uun

ñā'a, ñā e kádun nta'a i. ²Ntāñí ñā'a má vi'i san, ntaíto díto ñā te ntāvá'a Jesuu ñā kádun nta'a i ntuvi dá iō dá'na. Tsí ntántukū nuu iní ñā nté koo tsi'i kuétsi ñā Jesuu. ³Kaka'an Jēsuu ni ñā kádun nta'a i san:

—Kuntítsín mé'ñū ñā'a san —ka'an ñā.

⁴Kidāā né, tsixe'e Jēsuu ñā nguii san:

—¿Nee iná ntu é díf ka vá'ā o é vii o ntuvi dá iō dá'na, te kuini nto: é vii o é vā'á ne, o é kini kaa? ¿É ntavá'a o ñā'a ne, o é nakunaa o ñā? —ka'an ñā, tsixe'e ñā ñā.

Koó dā diin diin sa intóo ñā'a san. ⁵Dā íto Jesuu ñā'a san ne, dōó dutsi kuini ñā ne, dōo u'vi kakúvi ñā é kuān nte ká'xi nima ñā'a san. Kidāā ne, kaka'an ñā ni ñā kádun nta'a i san:

—Nakāan ntá'a o —ka'an ñā.

Nákāa ñā nta'a ñā ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a. ⁶Kidāā né, ntāka ñā fariseú san, kue'en ñā, kūnatiín ñā ni ñā ntini'i Hērōdē nté koo ka'ní ñā Jesuu.

Ñá tē nté kaa ñā'a nataká nuu ñā diñi míni kán

⁷Kué'en Jēsuu ni ñā ntini'i ñā diñi míni Galilea. Nā te da dii ñā ñuú Galilea ntántikín ñā Jesuu. ⁸Dōó ki'in itsi vē'xí ñā'a san é kini ñā Jesuu da téku ñā nee ntí'i nti'i nuu i é kade ñā. Dōó titín ñā'a ntāka ñā ñuú Judea, Jerusáleen, Idúmeá, ni ñūu é ntoo xio diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaán ne, xée ñā é kini ñā é kaka'an ñā. Vé'xi ñā nte ñúú Tiru ni Síduun. ⁹Kaka'an Jēsuu ni ñā ntini'i ñā é na kutúvi tu've tsi úun tun ntōo é kunūu ñā vata koo é ñā ta'u núu ñā mé'ñū ñā'a san. ¹⁰Ñā te da dii ñā nchokuví san ntavá'a ñā ñā. Dukuān ne, un tsi ntáti'vi nuu ta'an ñā é ntio ñā tiin nta'a ñā Jēsuu. ¹¹Dā iní é ñā vá'ā san Jēsuú ne, nákuñhiti nú xe'e ñā. Dōó ntii kachu'u ntáa, kaka'an:

—Divín é I'xá mii Xuva ko o —ka'an.

¹²—Ñā ku kuān xkoó ka'an xoó ñā'a u mé'ñū ñā'a san —ka'an Jēsuu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxuvi ñā'a pustru ñā

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³Kidāā ne, kúxēe Jēsuu rkí uku kán ne, kána ñā xoó ñā'a e ntio ñā. Ne, xée ñā mí tuví Jēsuu. ¹⁴Kidāā ne, nákuñu Jēsuu uxuvi ñā'a, ñā é kuntini'i ñā. Taxnúu Jēsuu ñā é na k'i'in ñā, kíka'an ñā tú'un Xuva kō. ¹⁵Xé'e Jēsuu ítsi é kúvi ntavá'a ñā ñā ntánchokuví san ni é nakūnu ñā é ñā vá'ā san. ¹⁶Uxúvi ñā'a ñā sā'a, ñā é nakaxnúu Jēsuu: Simuun, é kaka'an Jēsuu é Pedru kunáni ñā; ¹⁷Santiau, i'xá Zebedeú, ni ení ñā, ñā nani Juaan, ntuvi ñā é xntántēe Jēsuu ñā é Boanege ñā, é káni tú'un I'xa É Kākatsin, tsí dōó dutsi ini ñā; ¹⁸Andree, Félipe, Bartulúmee, Máteu, Túmaa, Santiau, i'xá Alfeu, Tádeu, tuku Símuun; ¹⁹ni Júda Scariote, ñā é diko Jēsuu.

Ntāka'an ñā'a san tsí nuu é ñā vá'ā nima Jēsuu

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Rkontúvi ne, xée Jēsuu nú vi'i ñā'a ne, kúk'ví ñā má vi'i kán. ²⁰Ntá tsi dōó titín ñā'a xee ntikín ñā ñā, é ntē ñā ni kuné'e ka'xí ñā. ²¹Kūtuni ñāvi'i Jēsuu é kuān ó kanto'o ñā ne, xée ñā é nákuñtēka ñā ñā, tsí kakuluku Jēsuu, kuini ñā.

²²Mastrú lei, ñā vé'xi ñuú Jerusaleén ne, ntāka'an ñā:

—Ñatí sa'á ne, nteé kimi ñā inā é ñā vá'ā é nani Belsēbuu. Dukuān é kakuví kanakūnu ñā é ñā vá'ā san —ka'an ñā.

²³Kidāā né, kána Jesuú mastrú lei san ne, nāñ'e ñā ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Nté ntu koo vii tó'o e ñā vá'ā san é nakuíta é ñā vá'a ni'i i? ²⁴Tē ntánāa mí ñā ñu u i sán ne, ntánakunaa ñā ñu u ñā. ²⁵Tē ntánāa mí ñā'a sán ni ñāvi'i ñā ne, ntánakunaa ñā ñāvi'i ñā. ²⁶Te mii tó'o e

ña vá'ā san naa núu miī ne, ¿nté ntu koo kutíi i? Tsí kanakunaa mii tsi kúñu ī.

²⁷Nté uun xoxo kuvi kí'vi i iní vi'i ña dóo ntii iní í san é ki'i dú'u iña ñá té ña di'na ki'ní ña ña dóo ntii iní í san. Kidáā ne, kuvi kí'i dú'u ña é un ntí'i iña ña.

²⁸Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí kuvi vií Xuva ko nākate ña un ntíi ntíi kuétsi é ió iña ña'a, ni é ntáka'an kíni ña. ²⁹Ntá tsi ña kada ka'nú ini Xuva ko ni ña'a te ntáka'an kíni ña iña Espíritū Sántū san. Koo kuétsi ña ntii dañu ntūvi —ka'an ña.

³⁰Du'vā ó kaka'an Jéssu, tsí ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vá'ā nima ña.

Di'i Jéssu ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹Kidáā ne, xée di'i Jéssu ni ení ña. Ntáñi ntée ña ña nu kí'i kán, ntáka'an ñá ni ña'a san é ncho ka'an ñá ni Jéssu. ³²Ña ntoo ni'i Jéssu ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntée ña nto kí'i kán, ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

³³Kidáā ne, kaka'an Jéssu:

—¿Xoó ntu é di'i ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

³⁴Kidáā né, ito Jesuu ñá'a san, ña ntoo diñi ña ne, kaka'an ña:

—Un ntíi ntíi ña sá'a ne, di'i kó ña, ení ko ni tā'an ko. ³⁵Tsí un ntíi ntíi ña'a, ña e ntáde é ntio Uva kó ne, divi ña é ení ko ña ne, ta'an kó ña; divi ña é di'i kó ña di —ka'an Jéssu ni ña.

Kantaa Jéssu úun nuu i iña ñá katsoo ntikin

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 Eni ntu'u xtuku Jesuu kánakuā'a ña ña'a san diñi míní san. Ná te da dii ña'a náta'ká nuu ña. Dukuān ne, kúxēe Jesuu íni tun ntōo é tuví nu míní sán ne,

itúvi ña. Un ntíi ntíi ña'a sán ne, ntoo ña nú ñuti kan. ²Títin nuu i kaka'an Jéssu é kanakuā'a ña ña'a san iña Xuva ko. Kantaa ña uun nuu i ni ña'a san, kaka'an ña:

³—Kini nto é kākā'án u ni ntō: Uun ña'a ne, kué'en ña, kütsoó ña ntikin. ⁴Dá katsōo ña né, ió ntikin san é itsi kan kō'xo. Kidáā ne, xée láā, é'xi ti ntikin san. ⁵Ió ntikin sán ne, kó'xo ne'u xuú san mí ña kué'e nté'u ió. Uun dá'na tsi kéne xuku i, tsí ña tuvi kué'e nte'u é kaka xo'o i. ⁶Dá naí'ni ne, kádún xo'o i ne, xí'i, tsí ña tuvi kué'e nte'u mí kaka xo'o i. ⁷Ió ntikin sán ne, kó'xō mí kākene xuku íñu. Ntá tsi da kéne xuku íñu mi kéne xuku va'á san ne, távi nūu xuku va'á san ne, xí'i; ña ni kíi kīti i. ⁸Tuku ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vā'a. Kéne xuku i ne, kuka'nu. Oko ú'xi kīti i kíi ti é uun dítsin ī. É tūku dítsin í ne, úni díkó kīti i kíi ti. É ūun ká dítsin í ne, uun sientu tí kíi ti —ka'an ña.

⁹Kaka'an ña:

—Xoo é kátekú i ne, na kini i —ka'an Jéssu.

Nté kui kuan ō ntáda ntaa Jesuu núu i sá'a

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰Dá kunú'u ña'a sán ne, uxuvi ñá ntini'i Jéssu ni ña intóo ká ne, tsixe'e ña Jéssu nee iñá ntu kani tú'un nuu i é kākā'án ña. ¹¹Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntō'ó ne, kata'xi Xuva ko é kütuni nto nté o kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguii sán ne, ñá ini ña. Dukuān né, da mii kué'en tsi tú'un é ña káñe'e dikí ñá'a san kaka'án u ni ña. ¹²Kakuvi vata ō ka'an Ísaia kídáā, tsí kuān te ntaíni ña, ntá tsi ña te ntaíni ntí'xe ña. Ntátekú ña é kākā'án u, ntá tsi ña ntáñe'e dikí ña. Dukuān ne, ñá natú'vi ña kuétsi ña ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ña —ka'an Jéssu.

**¿Nee iñá ntu kani tú'un é kaka'an
Jésuu iña nã katsoo ntikin?**

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Ñá nī ñe'e diki ntu nto é kaka'án u? ¿Nté koo ki'in diki ntu nto te ká'án ka ú ni ntó kuan? ¹⁴ Tsí ña'a, ña kaka'an tú'un Xuva kō né, vata kaa ña'a, ña katsoo ntikin san, kaa ña. ¹⁵ Iō ñá'a ne, dā téku ña tú'un Xuva kō ne, vata kaa nte'u ítsi san mí ko'xó ntikin san kaá nima ña. Tsí ura tsí i da téku ña tú'un Xuva kō ne, vé'xi tó'ō e ña vá'a san é naki'i tú'un san é ínú nima ña. ¹⁶ Iō ñá e dóo diní ña e ntátekú ña tú'un Xuva kō. Dìvi ñā ne, vata kaa kudii nté'u nú xūu san mí ko'xó ntikin san kaa ña. ¹⁷ Ntá tsi ña na'a kakutí i, tsí ña tuvi kué'le xo'o i. Ña sá'á ne, ña ná'a ntáxnúu ña nima ña é kaka'an Xúva kō. Tē nee iña é nto'o ña, o tē dóo kini o ntáka'an ñá'a tsí kuin-ti'xe ña tú'un Xuva kō né, xtuví mii ña é kuntikin ñá Xuva kō. ¹⁸ Iō ñá e ntátekú ña tú'un Xuva kō ne, vata ntáa nte'u mí kākene xuku íñu mí kō'xó ntikin san ntáa ña. ¹⁹ Ña ni é'nu ntikin san, tsí xuku íñu san tñn nuu ditsin i. Kuan tsí ó kakuvi ni ñá'a sán di. Dōo ntánti'i iní ña nee iñá víi ña. É kukuika ña ñuxiví sa é ntio ña. Ntaéni nta'ví mii ña kúñu ña tsí di-u'un dóo ntio ña, ne, ntio ña da nēé ka ntí'i é ió ñuxiví sa. Ña ntákune'e ña é víi ña kuenta tú'un Xuva kō. Dukuān ne, ña ntaé'nu ña. ²⁰ Iō ñá e dóo vá'a o téku ña tú'un Xuva kō. Dìvi ñā ne, vata ntáa nte'u va'á san mí kō'xó nuu ntikin san ntáa ña. Tsí ntákuinti'xe ña tú'un Xuva kō ne, ntáde ntaa ña é kaka'an Xúva kō. Ió ntuvi vā'á iña ña. Vata ntáa ditsin i mi kíi oko u'xi, uni díko, ni ūun sientu kítí i ntáa ña —kuan ō ka'an Jēsuu ni ñá ntoo ni'i ñā.

Tū'un iña kantilin

(Lc. 8:16-18)

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Te nātuún o kántilín má vi'i kán ne, ¿vá ma etun ntú kan xtuví o, ō má itó kán? ¿Ñā ntu te xntekú dukún ō vata koo é nāxi'í nuu? ²² Nee iña é víi xú'u o vevíi ne, kutuni ñá'a sán rkontúvi. ²³ Xoo é ntátekú i ne, na kini i é kaka'án u —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an xtúku ña:

—Kini vá'a nto é kaini nto. Vata tsí o xntéku kú'vē ntó ne, dadíi tsi kú've i ni'i ntó ne, ntekú ka ni'i ntó di. ²⁵ Tsí ña'a, ña é io iña í ne, díi ka kue'e ní'i ña, ntá tsi ña'a, ña é ña tuvi iña í ne, kunaá ntí'i iña ña —ka'an Jēsuu ni ñá ntoo ni'i ñā.

Kuenta iña ntikin é kae'nu

²⁶ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Mí kadē kú'vé Xuva kō né, vata kaa uun ña'a, ña katsoo ntikin matú i. ²⁷ Ña sá'á ne, kakidi ñá niñú a ne, dá kanākun-títsi ña ntuvi ā. Tē ita ntí'xin ntuvi ne, kene ntikin san, dá kēne xuku i. Ntē ñá ini ña nté ō kúvi kéne, ²⁸ tsí nte'ú san kade mii é kēne ntikin san. Di'na tsi xuku i kakéne ne, dá ntika íta i. Kidáa ne, kakii kiti i. ²⁹ Tē í'xe ti ne, tñn ña ti, tsí xee ntúvi i —ka'an Jēsuu.

Kuenta iña ntikin kúli

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Kaka'an Jēsuu:

—¿Nee iñá ntu é ntudadii vatā o mí kadē kú'vé Xuva kō? ¿Ō neé ntu kuvi ntada dadíi o ni i? ³¹ Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ntikin kuli kaa. Ntikin kulí san ne, díi ka kuetsí é da nēé ka ntikin é kú'xí ō. ³² Ntá tsi tē kantú'xi ne, kae'nu da nte díi ka dukun é da nēé ka tuku xuku. Lāá san ne, katsodo ti tākā tí nta'a i mí vēti, tsi dóo na'nu xuku i —ka'an Jēsuu ni ñá'a san.

Mí idiá'vi nuu i é kāntaa Jesuu

(Mt. 13:34-35)

³³ Núu i é vāta kaa sá'a kantaa Jesuu dá kanakuá'a ña ña'a san un tsi da nte mí'i kí'in díki ña. ³⁴ Da mii kué'en tsí nuu i sá'a kantaa ña ni ñā. Ntá tsi dá ntoo mii ña ni ña ntini'i ñā ne, xé'e ñā é kütuni ña nee ntí'i ntí'i kani tú'un é kākā'an ña.

Dā natú'u Jesuu tátsin ni ntuté san

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Dā kuáa ntuvi tsikán ne, kaka'an Jé-suu ni ña ntini'i ñā:

—Kuíta nti'xin o ūun xo diñi ntute san ve —ka'an ñā ni ñā.

³⁶ Kidáā né, ña ntini'i Jēsuu tsóo mii ña ūn ntí ntí ña'a san, dá kūxée ña iní tun ntōo mí nuu Jesuu. Títín ña'a kūxée ña tuku tun ntōo é kí'in ñā ni Jēsuu.

³⁷ Kidáā ne, iñi ntú'u ínu tátsín ō ne, uun ito tsi kukí'vi ntúte iní tun ntōo san un tsi da nte tsítu ntute. ³⁸ Jesuú ne, kakidi ña ata tún ntōo san, xi'i téu ña doo díki. Nantóto ña ntini'i Jēsuu ña, ntáka'an ñā ni ñā:

—¡Mastrú! ¿Ñā ntu te káde nto cuenta é dóko sa téni ō? —ka'an ñā ntini'i ñā.

³⁹ Kidáā ne, nákuntísi Jesuu, dá kakā'an ñā ni tátsin ni ntuté san:

—¡Nakunúun kadin! ¡Diin diin tsi kutúvin! —ka'an ñā.

Xífo kadin tatsin ni ntuté san. ⁴⁰ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā:

—¿Nté kui ntaú'vi ntú nto? ¿Ñā ntákuinti'xe ntu nto tsi dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an ñā.

⁴¹ Dā kúdu'va ña ntini'i ñā ne, ntá-natíin mii ñā:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'a é un tsi nte tatsin ni ntuté san ntáde ntaa é kākā'an ñā? —ka'an ñā ntini'i ñā.

Ña ñuú Gadara, ñā ñu'u é ña vá'a nima i

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 Xée ña ūun xo diñi míní san, nté ñuú é nani Gādara. ² Dā ntii Jesuu tún ntóo san ne, xée etsín uun ñatii, ña é ñu'u é ña vá'a nima i. Kapusantú kán vé'xi ñatíí san, ³ tsí ikán nuu ña mí ntoo ñaña ña'a san. Xōxó kuvi xnú'ni í ña, nté kadena. ⁴ Kí'in itō xnú'ni ñā kadena dí'in ña ni ntā'a ñā, ntá tsi uun ito tsi kátsin tu'un ña kadená san. Nté uun xoxo ni kuvi víi í ni ñā. ⁵ Nté ntúvi nte níñu kaika ña má kú'u kán, ní nú ñañā sán di; ñá te xkütíkadín ñā. Un vá'a tsi kakachu'u ntáa ña, kaxé'e ña xuú san kúñu ñā. ⁶ Ikā ká vé'xi Jesuú ne, koó da kainu ñatíí san kue'en ña, kukunchíti ña nuu ñā. ⁷ Dōo ntii kaka'an:

—¿Nté kui kanatekū du'xen ntu ntó ntí, Jesuu, I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? Natekū ntó Xuva kō tsí ña ku nakut-su'un ntó ntí —ka'an é ña vá'a san é ñu'u nima ñatíí san.

⁸ Tsí kaka'an Jēsuu ni é ña vá'a san:

—¡Ntiin nima ñá sá'a, é ña vá'a! —ka'an ñā.

⁹ Tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nté ntu nanin? —ka'an ñā.

—Lígiuun naní ntí, tsí ña te da díí ntí —ka'an é ña vá'a san é ñu'u nima ñā.

¹⁰ Íkan dá xe'e nta'a Jesuu:

—Vii nto da xe'e, ñá ku nakunū ntó ntí é kí'in ntí xio ñuu —ka'an é ña vá'a san.

¹¹ Íkan tsi etsín ne, ñá te da díi kútsin ñu'u tí, ntaé'xi tí má kú'u kan. ¹² Kidáā ne, íkan é ña vá'a san da xe'e nta'a Jesuu:

—Ta'xi nto na kú'un ntí nima kútsín san —ka'an é ña vá'a san.

¹³ Kaka'an Jēsuu tsí kuvi. Kidáā né, ntii é ña vá'a san nima ñatíí san ne, kué'en, kúku'un nima kútsín san. Ñá te da ūvi míil kútsín san ne, ínu tí un ntíí ntíí tí, kue'en tí rki de've kán ne, íkan tsí

éte nuu ti kúñu tī ini mínī san, ne, uun ito tsi téni ntí'i ti.

¹⁴ Ña ntáde kuenta kútsín san ne, koó dā ntaínu ña kunú'u ña, kantaa ña ni ñá'a san itsi kan nī má ñūu kan nté o kúvi ni kútsín ña. Ña'a sán ne, kué'en ña, ūn ntíí ntíí ñá, kükoto ditó ña nté o kúvi. ¹⁵ Xée ñá'a san mí ntitsí Jesuu ne, iní ña ñatíí san, ña é dí'na ñu'u é ña vá'ā san nima i. Veví ne, diin diin sá tuví ña. É nakunūu ña du'nu ña, tsí é ntúvá'a ña. Ña xeé san ne, dōo u'ví ña. ¹⁶ Ña'a, ña ini nté o kúvi ne, ntáka'an ñá nī ña ñuú ña nté o kúvi nī ña lukú san, nté o kúvi ni kútsín san da téni ti. ¹⁷ Ña ñuui i sán ne, ntáka'an ñá ni Jēsuu é na ntáka ña ñuú ña.

¹⁸ Dā nakunúu xtuku Jesuu tún ntōo san ne, ñatíí, ña é ñū'u é ña vá'ā nima í ne, íkan ñá é kí'in ñá ni Jēsuu. ¹⁹ Ntá tsi ña ni ntío Jesuu é kuntēka ña ña. Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kūnú'ūn nú vi'i o kán. Ká'an nī ñav-i'i o nté o dé Tó'o o ni o. Ká'an nté o ntúnta'ví ini ña o —ka'an ña.

²⁰ Kidáā ne, kúnú'ū ña nú vi'i ña kán, da ntáa ña ni ūn ntíí ntíí ña ntoo ñuú Decapuli nté o dé Jesuu ni ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña.

Diōko Jairu ni ñadī'í, ña tīin nta'a dōo Jēsuu

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Nákunūu xtuku Jesuu tún ntōo san, kué'en ña, nāxee ña tuku diñi mínī san. Ñá tē nté kaa ña'a náta'ká nuu ña mí xee Jēsuu díñi mínī san. ²² Ikan vē'xí uun ña'a, ña nteé nta'a i xi'i úkūn ña Israeé san, ñá nanī Jairu. Dā íni ña Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñá ne, ²³ kaka'an ña:

—Dóko sá kúvi i'xá ko. Kí'xi nto, tīin nta'a ntō í, na kūtíi ntuvá'a —ka'an ña.

²⁴ Kidáā ne, kué'en Jēsuu ni ña. Ñá te da dii ña'a kué'en ñá di. Dōo tá'u nūu Jesuu mé'ñū ña'a san. ²⁵ Vé'xi uun ña'a ñadī'í, ña nchokuví san, mé'ñū ña'a sán

di. É uxuvi kuíā e nteé kimi ña kuí'i é kaeti niñi ña. ²⁶ Ñá te da díí nta'a medíku ñe'e ñá ne, dōo ntó'o ña. Uun ito tsi nan-tí'i ñá diu'un ñá ne, nté dúkuan ña ni ntuvá'a ña; dā díí díí ka kúka'ví ña. ²⁷ Dā téku ña é kántavá'a Jesuu ñá'a sán ne, kué'en ñá, nuu ta'án ña mé'ñū uun ntíí ntíí ña'a san ata Jēsuu, da tīin nta'a ña dōo Jēsuu, ²⁸ tsí dé kuení mii ña te da mii tsi é tīin nta'a ña dōo Jēsuu ne, ntuvá'a ña, kuiní ña. ²⁹ Kidáā ne, ura tsí i tu'u é kaeti niñi ña. Kūtuni ña tsí é ntuvá'a ña. ³⁰ Jesuú ne, kūtuni ña tsí kuvi idé ña ntavá'a ña ña nchokuví san. Xkokoto ña mé'ñū ña'a sán ne, dā tsíxe'e ña:

—¿Xoó ntu tīin nta'a i dōo ko? —ka'an ña.

³¹ Ntá tsi ña ntini'i ñá ne, ntáka'an ña: —Dōo kata'u nūu nto, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. ¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto tē xoo tīin nta'a i ntō? —ka'an ña.

³² Ntá tsi Jesuú ne, kaito ña ña'a san, kánantuku ñá xoo ñá'a ña tīin nta'a ñá.

³³ Kidáā ne, vé'xi ñadī'í san, tsí ini ña tsí ntuvá'a ña ne, ínchiti ña nūu Jēsuu. Koó dā kaní'i ña é kau'ví ña. Kaka'an ntáa ña tsí divi ñá e tīin nta'a ña ñá. ³⁴ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—É ntúvá'an ve, tsí kuínti'xe o. Vá vá'a tsi kunú'un, tsí é ntúvá'an kue'en ve —ka'an Jēsuu ni ña.

³⁵ Ñi dukuan káka'an Jēsuu ni ñadī'í san ne, xée ñá'a, ña vé'xí nte nú vi'i Jairu, ña é nchokuvi dióko í. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—E xí'i dióko ntō. ¿Nté kui kanatekū du'xén ka ntú nto Mastrú san? —ka'an ña.

³⁶ Ña ni íde Jesuu kuénta é ntáka'an ñá'a san, ntá tsi kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ñá ku u'ví ntó; kuínti'xe nto Xuva kō —ka'an ña.

³⁷ Ñá ni xē'é Jesuu itsi é kí'ví ña'a san ni ña; mii tsí Pedru ni Sántiau ní Juaan,

ení Santiaú san. ³⁸Dā xee Jéssu ni ña nú vi'i ña nteé nta'a i xi'i úkūn sán ne, dōo dito ntaéku ña'a san é ntaéku nteé ña diókō Jairu. ³⁹Kidāā ne, kúkī'ví Jesuu má vi'i kán ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Nté kuān nte dú'xen eku ntu ntō? Tsí i'xá san ne, ñá te ni xī'i, tsí kūdii kakídi —ka'an ña.

⁴⁰Ntá tsi ña'a sán ne, da ntáxkuntée ña é kaka'an Jéssu, tsí ini ña tsí e xí'i kue'en i'xá san. Ntá tsi kíñu'u Jesuu un ntíí ntíí ña'a san nu kí'i kán. Da mii tsi dí'i i'xá san ni uva i, ni ntuni ñá'a ña ntini'i ñā kúkī'ví ni'i ñā mí tuví i'xá san.

⁴¹Dā karkáa Jesuu ntá'a i ne, kaka'an ñá ni i:

—Talita, kumi (é káni tú'un: Nākuntítsin, la') —ka'an ña. ⁴²Kidāā ne, nākuntítsi i'xá san ne, nakaka, tsí é uxuvi kuíá i. Koó dā kúdu'va ña'a san. ⁴³Jesúú ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san é ña ku ka'án ña ni ñā'a san nté ō kúvi ntóto a dióko ñā. Kaka'an ñá ni dí'i i é na kué'le ña é ká'xi.

Dá kúnú'u Jesuu ñuú Nazaree

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6 Ntáka Jesuu ñuú mí tuví ña ne, dá kúnú'u ña ñuú mii ña ni ña ntini'i ñā. ²Dā xee ntúvi dá iō dá'na ne, eni ntu'u Jéssu kánakuā'a ña ña Israeé san má vi'i mí ntánataká nuu ña. Ña ntáteku í ne, koó dā kúdu'va ña, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu nakuā'a i ñá sa'a é kuān ó kaka'an ña? ¿Mí'i ntu vē'xi e dōo ki'in ini ña, é kakuvi kade ña un ntí'i nūu i e dōo na'nu? ³¿Vá ñā te divi ntu ña kade vá'a utun, i'xá Maríā? Ini o ení ña, Santiaú, Jósee, Júda, ni Símuun. Vata te i'a ntoo ta'an ña ñuú kō di —ka'an ña.

Dukuān ne, ñá ni kuinti'xe ña Jesuu.

⁴Ntá tsi Jesúú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Da mí'i ká ñuú ne, ntaíko ñu'u ñā'a san ña kaka'án naa Xuva ko. Ntá tsi ña

ñuú mii ñā ne, ñá ini iko ñu'u ña ña —ka'an Jéssu.

⁵Ikān ne, ña ni kúvi vii ña nté uun nuu i e dōo ka'nu. Nte'vi tsí ña nchokuví san tñin nta'a ña ñā ne, ntavá'a ña ña. ⁶Koó dā kúdu'va Jesuu é xoxo ni kuinti'xe i ña. Kidāā ne, e tuku e túku ñuú kue'en ña, kunañé'e ñá ña'a san tú'un Xuva kō.

Dā táxnuu Jesuu ña ntini'i ñā é kika'an ntódo ña tú'un Xuva kō

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷Kidāā né, kāna Jesuu uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, uvi uvi ñá'a ña táxnuu ña ña. Xé'le ñā é kúvi víí ña nakūnu ña é ña vá'a san. ⁸Kaka'an Jéssu é ña te neé kuido ña é ntio ña itsi kán. Ntē ña kuido ña é ká'xí ña; nté diu'ún ña kuido ña; da mii tsi tatun ñā é kituun ña. ⁹Kuvi kí'i ña nti'xen ña, ntá tsi ña kuido ña dú'nu ña é nadama ña. ¹⁰Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē xee ntó uun vi'i ne, ikan tsi kuntō nto da nté ntáka nto ñuú san. ¹¹Tē ña ta'xi ña vi'i ña é kuntōo nto, o tē ña ntío ña kini ña é ntáka'an ntó ne, nakidi ntó nti'xen nto nte'u ñuú san ne, dá ntáka ntó ikān. Kuan kōo kutuni ñá'a san tsi iō kuetsí ña —ka'an ña.

¹²Kidāā ne, kué'en ña, kúka'an ntódo ña ni ūn ntíí ntíí ña'a, na nātivi iní ña kuétsi ñā né, na kuinti'xe ña Xuva kō.

¹³Dōó titin é ña vá'a é ñū'u nima ñá'a san nakunu ña. Nákutsi nūu ña asete ñá nchokuví san ne, ntuvá'a ña.

Dā xi'í Juaan Bautista

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴Kūtuní rei Heródē nté ō dé Jesuu, tsí ntáka'an un ntíí ntíí ña'a san. Iō ñá ntáka'an ña:

—Á tē e ntóto Juaan Bautista. Dukuān né, dōó iō ña é kúvi víí ña nuu i e dōo na'nu —ka'an ña.

¹⁵Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, á tē ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Èlia —ka'an ñá'a san.

Tuku ña'a ne, ntáka'an ña:

—Kuan kãa ntí'xe ña, vata kaa ña ka'án naa Xuva ko kídaã —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi dá téku Heróde nūu i sá'a ne, kaka'an ña:

—Divi ñã é Juaan, é naki'i tū'ún u dukun ña. Á tē ntóto ña —ka'an ña.

¹⁷ Tsí mii Hēródē táxnūu ña é tñin ña Juaán san. Xnuu kutu ña ñã viutun kuenta iña ñãdĩ'i ení ña, tsi Heródē sán ne, naki'i ña ñãdĩ'í ení ña, ña nani Fēlipe, é kūvi tūn ñãdĩ'í ña. ¹⁸ Tsí kaka'an Juaan ni Heródē san tsi dóo xii kaa é naki'i ña ñãdĩ'í ení ña. ¹⁹ Tá'nu dī'í, tá'nu nani Herodiá ne, dōo dutsi kuíni tūn nī Juaán san ne, ncho ka'ní tun ña, ntá tsi ña ni kuvi, ²⁰ tsí Heródē ne, ú'vi ñã Juaan, tsí ini ña tsi dóo va'á ña'a ña ne, kade ntaa ña un ntí'í é ntio Xuva ko. Dōo diní ña da téku ña é kãka'an Juaán san, ntá tsi un tsi kúdana iní ña nté koo víí ña é kãka'an ña. ²¹ Ntá tsi xee ntúvi e ntúku nuu ini Herodia nté koo víí ña nī Juaán san. Tsí dá táva Heródē viko ña ntuvi da káku ña ne, xée ūn ntíí ntíí ña tsiñu i ñuú san, nī tó'ō sntadún san, ni ñã'a, ña ntoo na'nu ñuú Galilea, é kã'xi ñá ni ñã. ²² Kidáã ne, xée dióko Herodiá san mí kakuvi viko sán ne, ite'e tun. Dōo inténi Heródē né, dōo inténi ña xee san dī da íte'e tun. Kidáã ne, kaka'an Heródē sán nī tun:

—Kákãan kó nee iña é ntio o ne, dá tã'xi ú o. ²³ Xé'e ña xu'u ña, kaka'an ña: Kuãn te dava ñu'u mí kadē kú've u kákan ne, ta'xi u —ka'án rei Heródē san.

²⁴ Ntíi tūn ne, kútsixe'e tūn dī'í tun:

—¿Nee iña é vã'á kakán u? —ka'an tūn, tsixe'e tun.

—Kákãan dīkí Juaan Bautista —ka'an tá'nu dī'í tun.

²⁵ Kaxkainu tūn kue'en tun mí tuví rei Heródē ne, kaka'án tun:

—Nchio ko é tã'xi nto vevíí tsi dīkí Juaan Bautista; kunūu iní tichi'i —ka'án tun.

²⁶ Dōo kúnta'xa iní rei Heródē san, tsi e xe'é ña xu'u ña nuu un ntíí ntíí ña ntoo viko san. Ña ni kúví ká natívi iní ña. ²⁷ Ura tsí i táxnūu ña sntadún san é ñã kíki'í ña dīkí Juaan. ²⁸ Kué'ēn sntadún san ne, ē'nte tū'un ña dīkí Juaán ne, dá xee ni'í ña, nuu iní tití'í san. Xé'e ña tã'nú dī'í san, da nakué'e tūn dī'í tun.

²⁹ Dã kútuní ña ntini'í Juaán san ne, kúnaki'í ña kúñu ñã, dá kuku'xí ñã.

Dã xe'é Jesuu é kã'xi u'un míl ña'a

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Rkontúví ne, ñãxéé ña ntini'í Jēsuu é i'xka'an ntódo ña ni ñã'a sán ne, ntaa ña ni Jēsuu ún ntí'í é idé ña, é nakua'a ña ñã'á san dī. ³¹ Kaka'an Jēsuu ni ñã:

—Ni'í nto, kí'in ō, kí'kūntóo da'na ō mí xoxó ña'a —ka'an ña.

Tsi dóo ntánaxee ñã'a; ntē ñã ntákune'é ña é kã'xí ña. ³² Nakú'un ña tun ntóo san ne, dá kué'en ña mí xoxó ña'a. ³³ Ntá tsi dóo titín ña'a san ínī ña ña dá kué'en ñã ne, nakiní ña xoó ña'a ña. Kii ntíí ntíí ña ñuú i san, kué'en ña. Koó dá ntaínu ña kue'en ña mí kué'en Jēsuu ni ña ntini'í ñã ne, dī'na ña'a sán xee ña é divi ñã. ³⁴ Dã xee tūn ntōo é nuu Jesuu dīñi ntute kãn né, iní ña tsí ña te nté kaa ña'a xee ña. Ntūnta'ví ini Jesuu ña, tsí ntántétu ña'a san xoo é kã'an í ni ñã iña Xuva ko, vata tsí ō ntántétu a le'ntú san xoo é kí'in ni'í i ti é kika'xí ti tē xoxó tó'o tī. Kidáã ne, ñã te da dīi núu í é ñãñé'e Jesuu ña. ³⁵ Dã kuáã ne, xée etsin ña ntini'í Jēsuu, ntáka'an ñã ni ñã:

—É dōo kuáã ne, xoxó ntoo i i'a.

³⁶ Nataxnūu nto ña'a sán, ñã kíkuiní ñã é kã'xí ña. Na kí'in ñã rantsú san, o na kí'in ñã xio ñuú, kintúku ñã é kã'xí ñã —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi Jesuu kaká'an ña:

—Divi nto kué'é nto é kã'xí ña'a san —ka'an ña.

—¿Mí'i ntū? Kuān te kíkuiín ntí uvi sientu a'ví tañú'u ne, ¿mí'i ntu xēe tá'an é kā'xí un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ñá ntini'i ñá.

³⁸ Kidáā né, kaka'an Jesús ni ña:

—Kūkoto nto: ¿titín ntú tañú'u odo nto? —ka'an ña.

Íxkóto ña ne, da ntáka'an ña:

—Ú'un tsí tañú'u ni ūvi tsákā san ió ti —ka'an ña.

³⁹ Kidáā ne, kaka'an Jesús é na kuntuō ña'a san nú ité san é xio xío kuntuō ña: ⁴⁰ kuenta úvi díko u'xi ña, kuenta siéntu ñá dí. ⁴¹ Kidáā né, ki'i Jesuu é ū'un tañú'u sán nī ntuvi tsákā san. Da ntáni'i ña nuu ña e dukún kán ne, nakué'e ña sintiá'ivi nta'a Xuva kō. Kidáā né, kátsin dava ña, ⁴² dā xe'é ña é'xi nta'a un ntíí ntíí ña'a san. ⁴³ Dā kúvī é'xi ña'a sán ne, natáka ña ntini'i ña ta'ví tañú'u nī tsákā san é ntoó ka. Uxúvi xiká ka tsítū é ntoo. ⁴⁴ U'un míl ñatíí san é'xi ña.

Dā íka Jesuu nú ntūte

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña ntini'i ña:

—Kue'ēn ntó, kūnaku'ún nto iní tun ntóo san ne, kue'ēn ntó uun xo diñi ntute san mí tuví ñuú Betsaida. Nii dukuan na kā'án u ni ña'a san é na ntáka ña —ka'an ña.

⁴⁶ Dā nátaxnū ña ña'a sán ne, kué'en ñá má kū'u kán, kūka'an ntá'ví ña ni Xuva kō.

⁴⁷ Dā kúneé ne, nuu tun ntóo san mé'ñū ntute san. Jesuú ne, ítuví mii ñá ñu'u kan. ⁴⁸ Íní ña tsí dóo ntánto'o ña ntini'i ña, ntánakaka ña tun ntóo san, tsí dóo kainu tatsin. Dā dokó sa tuví ne, xée Jesús mí ñu'u ña mé'ñū ntute san. Ntitsí Jesuu nú ntūte san, kaíka ña, vata tsí tē ncho kuido ntúu ña ña, ⁴⁹ ntá tsí dā íni ña ntini'i ña ñá, ñá ñu'u tun ntóo san, é kaíka ña nú ntūte sán ne, dōo u'ví ña, tsí ntixi, kuiní ña. Un ntii tsí ntáchu'u ntáa

ñá, ⁵⁰ tsi íni ntí'i ña ña ne, ú'ví kue'en ña. Ntá tsi ura tsí i kaka'an Jesús ni ña:

—¿Na kōo ntii nto! Ná ku u'ví nto, tsí xu'u —ka'an ña.

⁵¹ Kidáā ne, kúxēe ña iní tun ntóo mí ñu'u ña ne, ura tsí i xío kadin tatsín san. Koó dā kúdu'va ña ntini'i ñá é kuān o idé ña. ⁵² Tsí ña ní ñe'e díki ñá ntini'i ña san nté ō kúvi da kátsin dava Jesuu tañú'u san da é'xi un ntíí ntíí ña'a san. Tsí vata kutúni ña xoó ña'a é Jesús.

Ntavá'a Jesuu ñá nchokuvi, ñá ñuú Genesaree

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Dā kúvi ita ntí'xin ña míní sán ne, xée ña ñuú é nani Genesaree. Ikān né, ki'ní ña tun ntóo san diñi ntute san. ⁵⁴ Ura tsí i da ntíi ña iní tun ntóo san ne, kūtuni ñá'a san tsí divi Jesús. ⁵⁵ Koó dā ntaínu ña, kue'en ña kaniñ ñuú tsikan, kükuidó ña ña nchokuvi san. Chidō san tsódo ña ñá ne, kue'en ní'i ña ña dā mí'i ka é kākā'an ñá'á é tuví Jesuu. ⁵⁶ Dā mí'i ka mí kué'en Jesús ne, kuān te ñuú na'nu, kuān te ñuú kuetsi, kuān te má kū'ú ne, ikān xee ni'i ña'á san ñá nchokuvi san, dā tsóo ña ña mí kaxiō xá'ví. Nā ntánchokuvi san ne, ntaíkan ña itsi te kué'é Jesús é tñn nta'a ña kuān te da mí tsí ntēte doo ña. Un ntíí ntíí ña'a, ña tñn nta'a dōo ñá, ntúvá'a ña.

É kade i é kudentu ña'a

(Mt. 15:1-20)

7 Kidáā ne, xée ētsin ña fariseú san mí tuví Jesuu. Nātaká nuu ña nī mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleen. ² Ini ña tsí ña ntini'i Jesús ne, ña ni ntá'a ñá. Kuan tsí ō é'xi ña é dentu ntá'a ña.

—¿Nté kui kuān ó de ntu ña? —ka'an ña.

³ (Tsí kuān xkoó ini ña fariseu ni un ntíí ntíí ña Israeé san, é ña kaé'xi ña tē ña di'na ntoo vá'a ntá'a ña, vatā o idé ñata ñá. ⁴ Tē náxee ña é ñe'e ña nu á'ví ne,

ñá ini e'xí ña tē ña di'na dá'vi ña ntute kúñu ña. Dōó ió ka xtuku nuu i é xkoó ini ña é ini de ntáa ña: é ntūntoo e'xin e ntáxi'i nuu ña, ni sálú, ni kídí, ni itó ña.)⁵ Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú lei ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ña ntini'i ntō ne, ña ntáde ña vatā xkoó ini ñáta kō? ¿Nté kui ña ntánta'a ntu ña di'na dá ka'xi ña? —ka'an ñá, tsixe'e ña Jēsuu.

⁶Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó ne, ñá te kanī nima ntó ntánuu iní nto Xuva kō. Tsí nuu é ntaā i é kākā'an úvata ko Isāia íña nto da xn-tée na'a ña tú'un Xuva kō é kākā'an:

Ña sá'á ne, kūdii rkí xaa ña ntéku é kākā'an ña é kānuu iní ña ko; ñá tē nima ñá kakene.

⁷Kuān te kanúu ini ña kó ne, ñá vādá kaidiá'vi i,

tsí ña te leí ko é ntánakuā'a ña ña'a san, tsí kūdii lei é de vá'a ña'a, ña ntoo ñuxiví sa, ntánañē'e ñá ña,

ka'an. ⁸Tsí ntō'ó ne, ntánakunaá nto lei Xúva kō ne, vata tsí xkoó ini ñá'a san ntáde ntaa nto. Tsi xkoó ini nto é ntōo nuu salu ni vásu é ntáxi'i nuu nto ne, dōó titín ka nuu i é xkoó ini nto —ka'an Jēsuu ni ña.

⁹Kaka'an xtúku ña ni ñā:

—¿Vá'á ntu ō ntáde nto, kuiní nto, é kuān o ntánakuitā ntó lei Xúva kō vata koo é nakuntikín nto nte xkoó ini nto íña mii nto? ¹⁰Tsí vatā ó kaka'an Muísee: “Kuiko ñu'u o uva ko ni di'i kō”, ne, “Xoo é kīni koo ka'an í ni uva i, ni di'i i ne, kuvi”, ka'an ña. ¹¹Ntá tsi divi ntō ne, ntaxé'e nto itsi é ká'an ñá'a san ni uva ña, ni di'i ñā: “Ña kúvi xntii ú nto, tsí un ntí'i íñá ko ne, é nākué'ē ú nta'a Xuva kō”, ka'an ña. ¹²Da é kuān ó kaka'an ñá ne, ntaxé'e nto itsi é ña xntii ña uva ña ni di'i ñā. ¹³Kuān ó ntánakunaá nto é kākā'an Xúva kō ne, é tūku nuu i ntánaxtuví nto. Dōó ki'in nuu i ntáde nto é kuān xkoó ini nto —ka'an Jēsuu ni ña.

¹⁴Kidáā né, kāna Jesuu un ntíí ntíí ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kini nto ve, un ntí'i kue'en dú'va nto. Kini vá'a nto é kākā'án u ni ntō: ¹⁵Ña túvi nee íña é kaē'xí ña'a é kade i é kudentu ña. Mii tsí é kākene nima ñá é dentū. ¹⁶Tē xoó katekú i ne, na kini —ka'an Jēsuu.

¹⁷Dā xntáñi mii ña ña'á san ne, kúkí'ví ña iní vi'i san. Ña ntini'i ñá né, tsixe'e ña ña kídaā:

—¿Nee íñá ntu kani tú'un é kākā'an nto? —ka'an ña.

¹⁸Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ¿ñā ntu ntátekú nto di? ¿Ñá ini ntú nto tsí ña tuví nee íña é kaē'xí ña'a é kaki'xi nte ki'i kan é kade i é kakudentū nima ña? ¹⁹Tsí ña te nima ñá kakí'vi, tsí mii tsi iní i'xí ña kakí'vi ne, dá kantii kúñu ñā —ka'an ña.

Dukuān ne, nee íña é ntaé'xi ó ne, vá'á; ña te déntū.

²⁰Kaka'an ñá di:

—É kakēne nima ñá'a sán ne, diví é kade i é kakudentu ñā. ²¹Tsí un tsi nté nima ñá kakene e ntádē kuení ña é kīni kaa, e ntáde ña é kīni kaa ni ñādī'i ñá'a san, e ntáde luku ña, e ntaé'ní ña ña'a, ²²e ntáde ña é kīni kaa, e ntaé'ni ntá'ví ña ña'a, e ntáde xení ña, e ntákune'u iní ña, e ntáka'an ñá dovete, e dōo na'nu ncho víí ña, e ntáde tuntu ña. ²³É un ntí'í é kīni kaa sán ne, nima ñá kakene. Dukuān é ntákudentu ñā —ka'an Jēsuu.

Ñādī'í, ña é ña te ña Israeé, kuinti'xe ña Jesuu

(Mt. 15:21-28)

²⁴Kidáā né, ntāka Jesuu, xée ētsin ña diñi ñuú Tiru ni ñuú Siduun. Ikan kúkí'vi ña má vi'i kán. Ña ni ntío ñā é kūtuni ñá'a san mí tuví ña. Ntá tsi ña ni kúvi kutúvi xu'ú ña. ²⁵Ura tsí i dá kutuni úun ñādī'í mí tuví ña ne, xée ñā, nakunchí'ti ña nuu ña. Diókó ñādī'í san ne, nuu é ña vá'á nimá tun. ²⁶Ñādī'í san ne, tuku

ñuu vé'xi ña. Nã te ña Israee ña, tsí ñuu Sirofenicia vé'xi ña. Íkan ña ntã'a Jesuu é na nakũnu ña é ña vá'ã san é nuu nima dióko ña. ²⁷ Dá kakã'an Jèssuu ni ña:

—¿Nté kui xntii ntũ ú o? Tsí ña te ña Israeen. Di'na ña Israeé san xntii ú ña. Tsí ñã vá'ã ò é ki'i ò é kaè'xi i'xá san ne, dá kué'é ò é kã'xi tĩnã san —ka'an ña.

²⁸ Nãntĩko kōõ ñãdĩ'í san, kaka'an ña:

—Ntãa nchi'xe, Mastru. ¿Ntã tsi vá ñã che ntaé'xi ntu chĩnã sán utsi ita é ntã-nakō'xo i'xá san má mēsa? —ka'an ñãdĩ'í san.

²⁹ Kaka'an Jèssuu ni ña kidaã:

—Dōo vá'ã ó kaka'an. Kunú'un ve, tsi é ntii é ña vá'ã san nima dióko ò —ka'an ñã ni ñãdĩ'í san.

³⁰ Dá kũnú'u ña ne, nãxee ña nú vi'i ña kãn. Ikãn tuvĩ ntaa dióko ñã nú ito tun. Ntũ nti'xe é ña vá'ã san é inúu nimá tun.

Ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña é lo'õ

³¹ Kidãã né, ntãka Jesuu ñuu Tirú ne, ítã nti'xin ña ñuu Siduun. Kũntii ña ñuu Decapulí, ne, xee ñã nu míni Galilea.

³² Ikãn ne, xee ní'i ña'a san uun ñã'a, ña lo'õ ne, ñã kakũvi ka'an va'á ña. Íkan ñã'a san é na tiin nta'a Jèssuu ña é na ntãvá'a ña ña. ³³ Jesuú ne, kue'en ni'i xío ña ña, tsi dóo ntãñí ña'a san. Náki'vi ñã rkĩnta'a ña ini lo'xo ña ne, dá'vi ñã díi ña rkĩnta'a ña ne, da tĩn nta'a ñã rki xaa ña.

³⁴ Kidãã né, ntaa ni'i ña nuu ña e dukún kãn né, dá xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¡Efata! (é kãni tú'un: ¡Nakaan!) —ka'an ña.

³⁵ Ura tsí i nákaan lo'xo ña. Ntũvá'a xaa ña di. É kãka'an va'á ña ve.

³⁶ Kaka'an Jèssuu ni ñã'a san é ñã ku ka'án ña ni da xōõ ka ña'a nte o kúvi. Ntã tsi vata tē da nakua'a Jèssuu ña é kuãn koo ka'an ña. ³⁷ Koó dã kúdu'va ña'a san, ntãka'an ña:

—¡Nã tē nté kaa vá'ã o é kade ña sã'a! Un tsi nté ña lo'o kãntavá'a ña. Un tsi

nté ña ñi'ĩ sán náka'an ñã di —ka'an ñã'a san.

Xé'e Jèssuu é kã'xi kimi míil ña'a

(Mt. 15:32-39)

8 Ntũvi tsikán ne, dōo kue'e ña'a ná-taká nuu ña. Nã tũví é kã'xí ña. Kãna Jesuu ña ntĩn'í ña ne, kaka'an ñã ni ñã:

²—Kantuntã'ví ini kó ña'a san, tsi é uni ntũvi é ntoo ña ni ko. Nã tũví nee inã ka'xi ña. ³Te nataxñuu ú ña é na nũ'u ñã nu vi'i ña kãn é ñã ká'xi ña ne, koó vitã ñã itsi kãn, tsí iō ñã ne, dōo ika vè'xí ña —ka'an ña.

⁴Ntã tsi ña ntĩn'í ña ne, ntãka'an ña:

—¿Nté ntu koo ni'i ña é kã'xí ña? Tsi kũdii ñuu itsi i'a, mí xoxó ñu'u i —ka'an ña.

⁵Ntã tsi Jesuú ne, tsixe'e ña ñã:

—¿Tĩtĩn ntú tañú'u odo ntō?

—Ú'xē sa —ka'an ña.

⁶Kidãã ne, kaka'an Jèssuu ni ñã'a san é na kũntoo ña ñu'u san. Kĩ'i ña tañú'ũ sán ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kãtsin dava ña tañú'ũ sán ne, dá xe'é ña ña ntĩn'í ña é na tsí'i ña é kã'xí ña'a san.

⁷Odō ká kudii ña tsákã sán di. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta inã í, dá xe'é ña ña ntĩn'í ña é na tsí'i ña é kã'xí ña'a san. ⁸Dã kúvi é'xi ntã'á ña'a sán ne, nataká ñã ta'vi i é ntoó ka. Ú'xē ká xika i nátsu'un tsitu ñã é ntoó san. ⁹Ñã te da kimi míil ñãtíi san é'xi ña. Kidãã né, nataxñuu ña ña'a san é na nũ'u ñã vi'i ña. ¹⁰Kidãã ne, kué'en Jèssuu ni ñã ntĩn'í ñã, nakú'un ña iní tun ntōó san é kĩ'in ñã ñuu é nani Damãnuta.

Ntaikãn ñã fariseu é vii Jesuu nuu i e dóo ka'nu

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹Xéé ña fariseú san é kōto nteé ña Jesuu. Eni ntu'u ñã ntatĩn nuu ña, ntãka'an ñã ni ñã:

—¿Nté ntu koo kutuní nti tē nuu é ntaã i é kãka'an nto? Vii nto uun nuu i e dóo

ka'nu, na kiní nti nuú nti, tē nuu é ntaā i é vē'xí nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, un tsi xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¿Nté kuān nte ntaíkan ntu ña ntoo vevii nuu i e dóo ka'nu? Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Nā víi u nté uun nuu i e dóo ka'nu é kiní ña —ka'an ña.

¹³ Kidāā né, tsoo mii Jēsuu ñá ne, nākunūu xtuku ña tun ntōó san, kue'en ñá xio diñi ntute san.

U'xen ía ña ñá fariseu

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Ña ntini'i Jēsuú ne, kūnāa iní ña é kuído ña é ka'xí ña. Uun kudii tañú'ū san ní'i ña iní tun ntōó san. ¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Koto xnto u'xen ía ña ñá fariseú san ni ña Heródē di —ka'an ña.

¹⁶ Nātiín mii ña ntini'i ñá kídaā, ntáka'an ña:

—¿Nee iná ntu kani tú'un é kākā'an ñá ña u'xen ía san? ¿Ō dé ña tuvi ntu tañú'ū ni'í ō né, ō nté ō ntu? —ka'an ña.

¹⁷ Kūtuni Jēsuu é ntánatíin ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kuān o ntáka'an ntú nto é ña tuvi tañú'ū? ¿Vāta ntu kiní nto? ¿Vāta ntu kí'in diki nto é kākā'án u ni ntō? ¿Nté kuān nte ká'xi ntu nto? ¹⁸ Ío ntuxnūú nto ne, ña ntaíni nto. Ío tutun ntó ne, ña ntátekú nto. ¿Ña naka'an ntu nto nuu i é dóo ka'nu é idé u ví'i, ¹⁹ dā kátsin dāva u é ū'un tsí tañú'ū sán ne, ú'un míil ñá'a san é'xi ña? ¿Títin ntú xika i é ntoó ka san nataká nto? —ka'an Jēsuu ni ña ntini'i ña.

—Uxúvi ka —ka'an ña.

²⁰ —Dā kátsin dāva u u'xe tañú'ū sán ne, kímí míil ñá'a san é'xi ña ne, ¿títin ka ntu xika i é ntoó ka nataká nto? —ka'an Jēsuu, tsixe'e ña ña.

—Ú'xē ka —ka'an ña.

²¹ —¿Nté dúkuān ña ntáñe'e diki ntu nto? —ka'an ñá ni ña.

Ntāvá'a Jesuu úun ña'a, ña kuāa, ña ñuú Betsaida

²² Xée ña ñuú Betsaida. Ña'a sán ne, xee ní'i ña uun ña kuāá ne, íkan ña ntā'a Jesuu é na tiin nta'a ña ña. ²³ Jesuú san ne, írkaa ña nta'a ña kuāá san ne, ñe'e ní'i ña ña diñi ñuú san. Kidáā ne, nāká'a ña díi ña ntuxnūú ña kuāá san ne, dā xn-tékū ñá nta'a ña diki ña. Tsixe'e ña ña:

—¿É kainín ntun ve? —ka'an ña.

²⁴ Nākaán ña kuāá san ntuxnūú ña ne, dá kakā'an ña:

—Kainí u ñatii vata ntáa utun ntáa ña, ntá tsi ntaíka ña —ka'an ña.

²⁵ Kidáā né, tiin nta'a xtúku ñá ntuxnūú ña kuāá san. Nākiní va'ā ñá un ntí'í kídaā. ²⁶ Kidáā né, nataxnūu Jesuu ña é na nū'u ña nú vi'i ña kán:

—Kūnú'un ntaan tsin; ñá ku kuíta ntí'xin má ñuú san. Nā kū xoo ka'an ni'in —ka'an Jēsuu ni ña.

Kaka'án Pedru tsí Jesuú ne, divi ñá é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Kidáā ne, kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ña ñuú kuetsí é ntoo ñuú Cesarea Filipu. Dá kué'en ñá itsi kán né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nté ntú ó ntáka'an ñá'a san iná ko? ¿Xoó ntu ña'a ú, te kuini ña'a san? —ka'an Jēsuu.

²⁸ Ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:

—Ío ñá ne, Juan Bautista nto, ka'an ña. Ío ñá ne, Elia nto, ka'an ña. Ío túku ña ne, ña é ka'án naa Xuva ko nto, ka'an ña —ka'an ñá ntini'i ña.

²⁹ —Ntō'ó ni, ¿xoó ntu ña'a ú, te kuini nto? —ka'an ña.

—Ntō'o é Cristu ntó, ña táxnuu Xuva kō —ka'án Pedru.

³⁰ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña é ña ku ka'án ña ni ñá'a san xoó ña'a ña.

Kaka'an Jesúsú é kuví ña

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Kidáá né, eni ntu'u Jesúsú nañé'ē ñá ña ntini'i ña tsí divi ñá é vëxkúvi ña ñatíí ne, da mií e dóo ki'in nuú i é ntó'o ña. Tsí ñatá sán, ni dütú ñá odo nūú, nī mastrú leí san ne, un ntíí ntíí ñá ña xkuntée iní ña ña ne, ka'ní ña ña, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña.

³² Kaka'an ntáa ña nuu i sá'a ni ña ntini'i ña. Pedrú ne, kue'en ní'i ña Jesúsú mí xoxo ntáñí í ne, eni ntu'u ñá de tíí ña ni ñá.

³³ Ntá tsi Jesúsú ne, xkokóto ña mi ntáñí ña ntini'i ña, ña nguií sán ne, dē tíí ña nī Pedru, káka'an ña:

—jDu'xën! jKiin nteén xion! tsí tú'ün é káka'an ní ko ne, xu'u tó'ō e ña vá'ā san kakéne. Ná te kadē kuení o vatā ó kade kuení Xuva kō, tsí kadē kuení o vatā ó ntáde kuení ña'a san —ka'an Jesúsú ní Pedru.

³⁴ Kidáá né, kána Jesúsú ña ntini'i ña ni ün ntíí ntíí ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Tē xoó ña'a ntio ña é kuntikin ñá ko ne, ña kúvi víí ka ña nee iña é ntio mii ña, tsí utén uten é kuntikín ñá ko, kuān te kuví ña. ³⁵ Tsí tē xoó ña'a ncho nakakū ñá ntuvi iña ñá ne, da nākunaá ña ntuvi iña ña. Ntá tsi xoó ña'a é nākunaá ña ntuvi iña ña kuenta iñá ko ni kuēnta iña tú'ün va'á iña Xuva kó ne, nakáku ña ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña nta'a Xúva kō. ³⁶ ¿Mí'i ntū kaidiá'vi é ní'i ko é un ntí'í é ió ñuxiví sa, te nākunaá o nima ko? ³⁷ ¿Nee iñá ntu e dóo nuu á'vi i é nadama o ntúvi iña ko? ³⁸ Tē xoó ña'a kuka'an nuu ña kuenta iñá ko nī kuenta iña tú'ün ko mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa, ña é ña ntákuinti'xe i, ña kini ntáa sán ne, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, kuka'an nuú ko ñá dí tē naínu u. Tē naínú u ne, nainu ní'í u ánjē, ña e dóo va'a. Kidáá ne, kiní nto tsi dóo ka'nu ú, vatā ó ka'nu uva mii kó, ña tuví e dukún kán —ka'an Jesúsú.

9 Jesúsú ne, kaka'an xtúku ña: —Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó tsí ió ntó ne, ña kúvi ntó da nté kini nto tsí Xuva kō né, dóo ió ña é vii ña é kadá kú'vē ña —ka'an ña.

Dā nádama kúñu Jesúsú

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Dā ita ntí'xin iñu ntúvi ne, Jesúsú ne, kue'en ní'i ña Pedru, Sántiau ní Juaán san, kue'en ña ūun xuku mi dóo dükun, mí xoxó ña'a. Ikān né, nádama kúñu Jesúsú núu ntuni ñá'a, ñá ntini'i ña.

³ Íñi ntú'u káxi'í nuu doo ña. Ntukui'xin kue'en, e nté uun ña'a ña kuví nakáte ña vatā ó kuí'xin. ⁴ Kidáá né, ntíi díto Elia ni Muísee, ña xi'í nte kídaā, ne, ntatíin ña ni Jesúsú. ⁵ Kidáá ne, kaka'án Pedrú san:

—Mastru, jñá tē nté kaa vá'ā o é ntoo ntí ni ntó i'a! Xntáñí nti uni vi'í xó'o vē: uun iña nto, uun iña Muísee, ni ūun iña Élia —ka'an ña.

⁶ Dotō tsí kaka'án ñá, tsi dóo u'vī ñá, ntuni ña. ⁷ Kidáá ne, nākunūu ta'án ña vikó san ne, mé'ñū vikó san vé'xi tatsín san é káka'an:

—Ña sā'a é I'xá mií ko e dóo kakuin-ímá ko ña. Kini nto é ká'an ña —ka'an tátsín san.

⁸ Ña ntini'i Jesúsú san ne, ura í da xkókoto ña ne, ntoko ñu'u mii ntuvi ñá'a san. Da mii sá Jesúsú ntítsi ña.

⁹ Dā ntáka ña rki ukú san ne, kaka'an Jesúsú ni ña:

—Ñá kú dí ntaa nto ni ñá'a san nuu i é ini nto vevii da nte rkontúvi tē xi'í u ne, ntoto xtuku ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí —ka'an ña.

¹⁰ Dukuān ne, ñá ni ká'an ñá ni ñá'a san, ntá tsi tsixe'e ta'an mii ñá, ntáka'an ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña é kuví ñá ne, dá ntóto xtuku ña? —ka'an ña.

¹¹ Kidáá né, tsixe'e ña Jesúsú:

—¿Nté kui ntáka'an ntú mastrú leí san é kuétsi é dí'na Eliá san naxee ña? —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntáa ntí'xe i é dí'na Eliá san ki'xi ña vata koo é nātívi iní ña'a san kuétsi ñā, nakuntí'kīn ñā Xuva kō. Ini nto tsí nte ntúvi dí'na uve na'a Tú'un Xuva ko ñāá ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi. Uve na'a nté koo nto'o ko ñuxiví a ne, dōó kada xení ña'a san ní ko. ¹³ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí e kí'xi ntí'xe Eliá san. Íde ña'a san ni ña nee ña é ntio ña, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō nté koo kuvi ni ñā. Kuan ō kúvi nti'xe —ka'an Jesuu.

Ntavá'a Jesuu uun i'xa é nuu é ña vá'ā nima i

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā ntíko koō ña mí ntoo ña ntini'i ña, ña nguíi sán ne, iní ña tsí ña te da díi ña'a náataká nuu ña ni ñā. Ikān ntāñí mastrú leí san dí, ntatíin nuu ña ni ña ntini'i Jesuu. ¹⁵ Un ntíi ntíi ña'a san, da íni ña Jesuú ne, koó dā kúdu'va ña. Koó dā ntaínu ña kue'en ña, kuka'an ñā ni ñā ntiusi. ¹⁶ Kidáā né, tsixe'e Jesuu ña:

—¿Nee ñāá ntu ntatíin nuu nto ni ña tsíkan? —ka'an ña.

¹⁷ Uun ña'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Mastru, i'a vexní'i ú i'xá ko, tsí e ña vá'ā san káde i é ñi'í. ¹⁸ Da mí'i ká kaika i'xá ko ne, e ña vá'ā san katíin i, da kaxé'e ntēe í ñu'u kán. Kakēne tiñú xu'u i. Kanakuiō ne, kanaka'xí ka'ññí nú'u í dí. É dōó kúkā'vi. É kākā'án u ni ña ntini'i ntō é na nakūnu ña é ña vá'ā san, ntá tsi ña ni kuvi víi ña —ka'an úva i'xá san.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jesuu:

—¿Ñā ntā'ví nto, ña'a é ña ntákuinti'xe nto! É títin ntuvi tuví u ni ntō ne, vata kuinti'xe nto ko. ¿Títin ntú ntuvi kutuví ka ú ni ntō da nté kuinti'xe nto ko? Kixni'i nto i'xá san —ka'an Jesuu.

²⁰ Kidáā ne, xee ní'i ntí'xe ña i'xá san. Dā íni e ña vá'ā san Jesuú ne, íde é xí'i míi i'xá san ne, ntáva ñu'u kán. Dōó it-su'ün ne, tiñu kéne xu'u i. ²¹ Kidáā né, tsixe'e Jesuu úva i:

—¿É títin ntu ntuvi kuán ó kakuvi i'xá nto? —ka'an Jesuu.

Kaka'an úva i'xá san:

—Nté dā ku lú'nti. ²² É dōó ki'in itō nakó'xo nuu é ña vá'ā san i nchú'un kán, nú ntute kán dí, é ncho ka'ní i'xá ko. Ntá tsi te kúvi víi nto é ntūvá'a ne, víi nto da xe'é, xntii ntō nti —ka'an úva i.

²³ —¿Mí'i ntú é ña kuvi víi u! tsí te kákuinti'xe o ne, ña túvi nee ña é ña kuvi víi Xuva kō —ka'an Jesuu.

²⁴ Kidáā ne, un ntii tsi kākā'an úva i'xá san:

—¿Kakuinti'xe ko! ¿Xntii ntō ko é díi ka na kuinti'xe ko! —ka'an ña.

²⁵ Dā íni Jesuu tsi dōó ntánataká nuu ña'a sán ne, de tíi ña ni é ña vá'ā san, kaka'an ña:

—Xō'on, é ña vá'ā é kaden é ñi'í i'xá sa ni é lo'ō dí, xu'u é kadē kú'vé u ne, ká'ān u é ntiin nima i'xá san. Ña kúvi nakunúun xtukun nima i —ka'an Jesuu ni é ña vá'ā san.

²⁶ E ña vá'ā sán ne, kachu'u ntāa. Nākuio i'xá san ne, dā ntíi e ña vá'ā san. I'xá san ne, vata kaa ntíxi kāa. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¿E xí'i i'xá san! —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Jesuú ne, írkāa ña nta'a i, ntáni'i ña i ne, da nakuntísi.

²⁸ Dá kúkí'vi Jesuu má ví'i kán ne, diin diin tsi tsixe'e ña ntini'i ña ñā:

—¿Nté kui ña ni kuvi víi ntu nti é nakūnu nti é ña vá'ā san? —ka'an ña.

²⁹ Kaka'an Jesuu:

—E ña vá'ā é kuán ntāa sán ne, ña kúvi víi o é nakūnu o í tē ña ká'an nta'ví ō, tē ña kuntoó ixu ō dí —ka'an ña.

Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña*(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)*

³⁰ Kidáa né, ntáka Jesuu íkán, kue'en ní'i ña ña ntini'i ña. Kué'en ña, ítá nti'xin ña ñuú Galilea. Ña ni ntío Jesuu é kütuni ña'a san mí ntaíka ña. ³¹ Tsí Jesuú ne, kaxé'e ña kuenta é kütuni ñá ntini'i ña nté koo kuví ña:

—Xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ntuví u kuenta ntá'a ña'a, ña é ká'ní ko. Ntá tsi tē kúvi uni ntúvi xí'í u ne, ntoto xtuku u —ka'an Jésuu.

³² Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ní ñe'e diki ña nee iña é káka'an ñá, ne, ú'vi ña é tsixe'e ña ña.

¿Xoo ña'a ña e díí ka ka'nu ña'a?*(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)*

³³ Xée ña ñuú Capernau. Dá intóo ña má vi'i kán né, katsixe'e Jēsuu ña ntini'i ña:

—¿Nee iñá ntu ntatíin nto dá vë'xi o itsi kan? —ka'an ña.

³⁴ Ña ntini'i ña ne, diin diin tsi intóo ña; nté uun ña ña ni ká'an ña. Tsi dá vë'xí ña itsi kán ne, ntatíin mii ña xoo é díí ka ka'nu ña'a i. ³⁵ Kidáa ne, katuví da'na Jēsúú ne, kána ña uxuvi ñá'a, ña ntini'i ña, kaka'an ñá ni ña:

—Te iō nto é ncho kodo nuū ntó ne, víí nto ña tuví ata i kán. Víí nto ña ntáde tsiñu iña un ntíí ntíí ña'a san —ka'an ña.

³⁶ Kidáa né, kí'i Jesuu uun i'xá san ne, dá xntítsi ñá i mé'ñu ña ntini'i ña. Káni'i nteé ña i'xá san ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

³⁷ —Xoo é kantuntá'ví ini i i'xá vata kaa sá'a kuenta iñá ko ne, vata tsi te mii ú kantuntá'ví ini ña kó, ni ña táxnūu kó dí —ka'an Jēsuu ni ña.

Xoo é ña kainchu'vi í kō ne, kaduku ntée ña kō*(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)*

³⁸ Juaán san ne, kaka'an ña:

—Mastru, iní nti uun ña'a, ña é kanakūnu é ña vá'a san kuenta iña nto. Ntá tsi ña tsikán ne, ñá te ntini'i ña kō. Dukuān ne, ñá ni xē'é nti itsi é kuān koo víí ña —ka'án Juaan.

³⁹ Ntá tsi nantiko koó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá ku ká'nté nuu nto é kuān koo víí ña. Te kuēnta iñá ko kade ña nuu i e dóo ka'nu ne, ña kúvi ká'an káni ña iñá ko. ⁴⁰ Tē xoó ña'a ña kainchu'vi ñá kō ne, kaduku ntée ña kō. ⁴¹ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō. Da xōó ka ña'a, ña é kata'xi ntute é kō'o nto tsí ntántikin ntó ko ne, ní'i ña é vā'a nta'a Xuva kō.

É ña víí o é kīni kaa*(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)*

⁴² Da xōó ka é kade i é víi i'xa é kākūinti'xe i ko é kīni kaa ne, díí ka vá'a o iña ñá te kunū'ní nuu xuu dúkun ña, dá nakuítá nuu ña ña nú ntute ñu'u kán.

⁴³ Te ntá'a nto kade i é víi nto é kīni kaa ne, díí ka vá'a o te ka'ntē ntó nta'a nto. Tsí díí ka vá'a o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi nta'a nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán ní ntuvi ntá'a nto, tsí ikán kai'xi ñú'ú é ña kantá'va. ⁴⁴ Ikán né, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san. ⁴⁵ Te dí'in nto kade i é víi nto é kīni kaa ne, díí ka vá'a o é ka'ntē ntó dí. Tsí díí ka vá'a o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é u'ntu nto, naa i é kī'in ntó ní ntuvi dí'in ntó dô'vi kan, mí ña kantá'va ñú'ú san. ⁴⁶ Ikán ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san. ⁴⁷ Te ntuxnūú nto kade i ne, díí ka vá'a o é tāva nto. Tsí díí ka vá'a o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi ntúxnūú nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán ní ntuvi ntúxnūú nto. ⁴⁸ Ikán ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁹ Vatā ó idiá'vi ñiñ san é ña tvi kúnū é kuē'e o domēni iña Xuva kó ne, kuān ó kaidiá'vi nuu i é nto'o kō, vata koo é ña tvi nima kó dí. ⁵⁰ Ñiñ sán ne, vá'a. Ntá

tsi tē ña vēñí ka ne, ¿mí'i ntū kaidiá'vi ká i? ¿Nté ntu koo ntuveñíi xtúku? Vii nto vata kaa ñii vá'a. Kuenta tsí vii nto é ña nativí nto nima nto. Vá'a koo kuntoo nto ni tā'an nto —ka'an Jéssuu ni ña.

Kaka'an Jéssuu kuénta iña ña ntánatsoo mii tā'an

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

10 Ntāka Jéssuu ñuú Capernau, ku'éen ña diñi ñuú Judeá dá nté xee ña xio diñi ntute Jordaán san. Ná te da dii ña'á xee xtúku ña, nātaká nuu ña mí tuví ña ne, naku'áa Jéssuu ña vatā xkoó ini ña. ²Kidāā ne, xée ētsin ña fariseú san di é kōto nteé ña Jéssuu. Tsixe'e ña ña tē ña xii kaa é naxtuví mii ñátíi san ñadi'í ña. ³Nantíko kōó Jéssuu, kaká'an ña:

—¿Nte ntū ó kaka'an Muísee é vii nto? —ka'an Jéssuu.

Kaka'an ñá fariseú san:

⁴—Muiseé ne, tā'xi ña itsi é ntavá'a o tūtu iña ñadi'í kō ne, dá kūvi ntii nteé xio ta'an o ni ñadi'í ko —ka'an ña.

⁵Ntá tsi Jéssuú ne, kaka'an ña:

—Un vá'a tsi do'o ntō. Dukuān é xn-
tēku kū'vé Muísee é vii nto. ⁶Ntá tsi ntē dá de kū'vé Xuva ko ñuxiví sa ne, “de kū'vé ñá ñatíi ni ñadi'í”. ⁷“Dukuān ne, xtúvi mii ñátíi san uva ña ni di'í ña vata koo é kuntoo ña ni ñadi'í ñá ne, ⁸uun tsi kúnū kúvi ña ntuvi ña.” Sá'ā ne, kani tú'un é ña té uvi ña'á ka ña, tsí uun tsi kúnū kúvi ña ntuvi ña. ⁹Dukuān né, nēe é teé ta'an Xuva kō ne, ña kúvi nātsoo xio ña'a san —ka'an Jéssuu.

¹⁰Dá ntōo ña nú vi'i kán né, tsixe'e xtuku ña ntini'i ña nuu i sá'a. ¹¹Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Xoó ña'a é natsoo mii ña ñadi'í ña, dá nātánta'a xtuku ña ne, dōó kini ó kade ña nuu ñadi'í ña. ¹²O te ñadi'í san naxtuví mii ña xii ña, dá nātánta'a xtuku ña ni tuku ñatíi san ne, divi ña kade ña é kini kaa nuu xii ña di —ka'an ña.

Nāxnuu viko Jéssuu í'xá kuetsi

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³Ña'a sán ne, xee ní'i ña í'xá kuetsi nuu Jéssuu vata koo é tiin nta'a ña i. Ntá tsi ña ntini'i Jéssuú ne, ntáde tíi ña ní ña xee ni'i í'xá i san. ¹⁴Ntá tsi dā kútuni Jéssuú ne, dōó dutsi kuiní ña ni ña ntini'i ña. Kaka'an ñá ni ña:

—Ku'ée ntō itsi é na ki'xi í'xá kuetsi san mí tuví u. Nā ku kadí nuu nto itsi é ki'xi; tsí mí kadē kū'vé Xuva kō ne, kaduku ntée ña vata ntāa í'xá kuetsi san.

¹⁵Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí te xōo ñá'a é ña kākuinti'xe ña vatā ó de uun í'xa lu'ntí ne, ñá kadūku ntée ña mí kadē kū'vé Xuva kō —ka'an Jéssuu.

¹⁶Ído nteé Jéssuu í'xá san xe un xé ūn, da tiin nta'a ña i e nāxnuu viko ña i.

Ñatíi, ña e dōo kuikā, kaka'an ñá ni Jéssuu

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷Dā nākaka Jéssuu itsi kán é kī'in ñá ne, uun ñatíi ne, koó da kaxkainu ña xee ña, inchíti ña nūu Jéssuu, tsixe'e ña ña:

—Mastrú, nto'ó e dōo va'á nto, ¿nté ntu koo vii u é ni'í ko ntuvi vā'a iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

¹⁸Ntá tsi Jéssuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kui kaka'an ntun e dōo va'á u? Tsí da mii tsi Xuva kō e dōo va'á ña. ¹⁹É inín lei e xtúvi Xuva kō é kākā'an: “Ñá kā'ní o ñā'a; ñá vii o é kini kaa ni ñadi'í; ñá kī'i dú'u o; ñá dā'ví o ñā'a dovete; ñá kani nta'ví o ñā'a, ne, na kuiko ñu'u o uva ko ni di'í kō” —ka'an Jéssuu.

²⁰Ñatíi san ne, nantíko koó ñá, kaka'an ña:

—Mastru, é un nti'í lei tsíkan káde ntaa ú nte da ku lú'nti u —ka'an ña kuikā san. ²¹Dā íto Jéssuu ñá ne, dōó kuinima ñá ña. Kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá ka: Kué'én, kunadikon un nti'í é kāduku ntée o ne, dá kué'én diu'un i iña ña ntá'ví san.

Kidáā ne, ni'i o nee iña é dokuika nti'xé san e dukún kán. Dá ki'xin, kixntikín ko —ka'an Jesús.

²² Ntá tsi dōo ntí'i iní ña é kuān ó kaka'an Jesús. Dōo nta'xa kunú'u ña, tsi dōo io iña ña e dōo nuu á'vi.

²³ Kidáā né, xkokōto Jesuu, kaká'an ñá ni ña ntini'i ña:

—ǀNá tē nté kaa ntii tū'un é kǀ'ín ña kuiká san mí kadē kǀ'vé Xuva kō! —ka'an ña.

²⁴ Koó dā kúdu'va ña ntini'i ña é kuān ó kaka'an ña. Ntá tsi kaka'an xtúku Jesuu:

—Kini nto, i'xá ko, ǀná tē nté kaa ntii tū'un é kǀ'ín ñá'a, ña é kǀ'uinima í di-u'ún san, mí kadē kǀ'vé Xuva kō! ²⁵ Díí ka ña ntii tu'un é kǀ'ví kameú san xavi xíki natēe é kǀ'ín ñá kuiká san mí kadē kǀ'vé Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Koó dā kúdana iní ña ntini'i ña é kuān ó kaka'an ña. Ntátsixe'e tā'an ña:

—Kidáā né, ǀxoó ña'a ntu kuvi víí ña é nǀkǀku ña kuan? —ka'an ña.

²⁷ Íto Jesuu núu ñá ne, dá kakā'an ñá ni ña:

—Ña'a sán ne, ña kúvi víi ña é nǀkǀku mii ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kuvi víí ña, tsí ña tuví nee iña é ña kuvi víí ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Ntí'í ne, tsoo mii ntí'í ntí iñá ntí é vǀxntíkín ntí nto —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Nuu é ntaā i é kǀka'án u ni ntō: Tē xoó ña'a tsoo mii ña ví'i ña, ení ña, ta'an ña, uva ña, dí'i ñā, i'xá ña, o ñū'u ña kuenta iñá ko ni kuēnta iña tú'ūn va'á san ne, ³⁰ díí díí ka kue'e ní'i ña ñuxiví a é vata kaa ví'i ñá, ení ña, ta'an ña, dí'i ñā, i'xá ña, ni ñū'u ña. Ntá tsi dōo nto'o ña di, tsí kada xení ña'a san ni ña. Ntá tsi tē ntí'í ñuxiví sa ne, ní'i ñā é kuntuo ña ni Xuva ko ntii dañu ntúvi. ³¹ Ntá tsi ña te da díí ña'a, ña e dōo na'nu ña'a vevíí ne, ñá vādá nuu á'vi ká ña kídāā; ña'a, ña é

ñā vādā nuu á'vi vevíí ne, dōo na'nu ña'a kuvi ña rkontúvi —ka'an Jesús.

Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Kué'en ña itsi kan, kǀntáa ña ñūú Jerusaleen. Odo núú Jesuí ne, áta ña vǀ'xí ña ntini'i ña. Koó dā ntákudu'va ña ntini'i ña san. Dōo ũ'ví ña nguii san, ña ntántikín ña. Kidáā ne, xio kue'en ní'i xtuku Jesús ña ntini'i ña né, dá éni ntu'u ña kǀka'an ñá ni ña nté koo nto'o ña:

³³ —Ntaa o ñūú Jerusaleén ne, xu'u é vǀxkúvi ú ñatíí ne, ikan ntáda ña kó kuenta ntá'a dutu ñá odo núú ní mas-trú leí san ne, divi ña kǀ'an ña é kǀví u. Ntada ña kó kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee. ³⁴ Ña tsíkán ne, kini díkí ña kó ne, ti'vi díí ña nuú ko. Kani díín ña ko, dá kǀ'ní kue'en ñá ko. Kidáā né, tē kǀví uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

Nuu i e íkan Santiau ní Juaan

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Kidáā ne, xée ǀtsin Santiau ní Juaan, i'xá Zebedeu, ntáka'an ñá ni Jesús:

—Mastru, víí nto da xe'e, tā'xi nto nee iña é kǀkán ntí nta'a nto ve —ka'an ña.

³⁶ —ǀNee iñá ntu ntio nto é tā'xi u? —ka'an ña.

³⁷ —Tā'xi nto é kuntuo ntí diñi nto tē xee nto mí kadǀ kǀ'vé nto. Uun ña'ā ntí ne, diñi kua'a nto kutuví ntí; uun ña'ā ntí ne, diñi datsin nto kutuví ntí —ka'an ña.

³⁸ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá ini ntó nee iña é ntaíkan nto. ǀKǀtíí ntu nto é dadíi nto'o nto ní kó un ntíí ntíí nuu i é ntō'o ko? —ka'an ña.

³⁹ —Kutíí ntí, ǀnté kui ña'a? —ka'an Sántiau ní Juaan.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vata tsi koo nto'o ko. ⁴⁰ Ntá tsi é kuntuo nto diñi kua'a ko o diñi datsin kó ne, ña kǀví tā'xi u, tsí

mii Uva ko ini ña xoo é kuntōo i diñi ko —ka'an Jesús ni ña.

⁴¹ Dā téku ña u'xi ñá'a ká san ne, dōo kúdiin ña ni Sántiau ní Juaan. ⁴² Kidáá né, kána Jesuu ñá uxuvi ñá'a san, kaka'an ñá ni ñā:

—Ini nto tsí ña'a, ña odo nūu iña ña'a, ña é ña te ña Israeé ne, dōo ntáde ka'nu ña kúñu ñā. Ña tsiñu i sán ne, dōo ntii ntádē kú'vē ña iña ña'a ñā. ⁴³ Ntá tsi divi ntō ne, ñá te kuan koo vii nto. Tē xoó ña'a ncho vií ka'nu ña ne, kantio é xntii ña ntō un ntíí ntíí nto. ⁴⁴ Xoó ña'a, ña ncho kodo nūu iña ntó ne, kantio é vii ñá vata kaa ña ntáde tsiñu iña ñá nguí san. ⁴⁵ Nté xū'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ñá te vē'xí u ñuxiví a é vií ka'nu u, tsí vé'xí ú vata koo é xntii ú ña'a san. Xu'ú ne, vé'xí u e ntá'vi u kuétsi í é ña te da díi ña'a san —ka'an Jesús.

Ntāvá'a Jesuu úun ña kuáá, ña nani Bartimeu

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Kidáá ne, xée ña ñūu é nani Jericoo. Ntáka xtuku Jesuu ni ña ntíní'i ñā ne, ñá te da díi ña'a ntántikin ñá ñā. Diñi itsi mí kuē'en ñá ne, tuví uun ña kuáá, kaikan ña diu'un. Bartimeu nani ña, tsí uva ñā ne, Timeu nani ña. ⁴⁷ Dā kútuni ña tsi vé'xí Jesuu, ña ñūú Nazareé san ne, dōo ntii káka'an ñā:

—jō Jesús, I'xá Davii, ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ñā.

⁴⁸ Ña'a sán ne, dē tíi ña ni ñā:

—jDu'xēn! jÑá ku kuān xkoó ka'an! —ka'an ñā.

Ntá tsi ña kuáá san ne, da díí díí ka ntii káka'an ñā:

—jO I'xá Davii, ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ñā.

⁴⁹ Íntitsí Jesuu, kaká'an ñā:

—Kana nto ñā —ka'an ñā.

Kana ña ña kuáá san ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nāxnuu ka'nu nto iní nto. Nakuntísi nto, tsí kakana ña nto —ka'an ñá'a san ni á ña kuáá san.

⁵⁰ Kidáá né, xtuví mii ña kútuun ñá ne, nákuntísi ntaa ña, kue'en ña mí ntitsí Jesuu. ⁵¹ Dā tsíxe'e Jesús ñā:

—¿Nee iñá ntu ntio o é vií u iña o? —ka'an ñā.

—Mastrú, ntio ko é nāxi'i ntúxnūú ko —ka'an ñá ni Jesús.

⁵² Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kúnú'un ve. Tsi é kuínti'xe o kó ne, ntuvá'an ve —ka'an Jesús.

Ura dú'va tsi i náxi'í ntúxnūu ñá kuáá san ne, dá kuē'en ñá, kuntikīn ñá Jesuu mí kuē'en ñā.

Vé'xí Rei, ntéku ña buru

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 Xée ētsin ña ñūú Jerusaleen, mí ntoo ñūú Befagee ni ñūú Betania má xūku é nani Ōlivu. Jesuú ne, taxnūu ña uvi ña'a ñá ntini'i ñā, ² kaka'an ñá ni ñā:

—Kue'ēn ntó ñūú lu'nti é tuví da'a san.

Ura tsí i te kúkí'vi nto ikān ne, nani'i nto uun a búru kití ntee tīn é ntē vata xoó kunteku í ti. Nantuté nto ti ne, kixní'i nto ti í'a. ³ Tē xoó ña'a tsixe'e ña ntō é kuān ó de nto ne, ká'an ntō tsi Tó'o ko kántio ña ti; vevíí nantiko koō ñá ti, koo ka'an ntó ni ñā —ka'an Jesús.

⁴ Kué'en ñá né, nāni'i ña uun a búru san, ntee tīn ti atá vi'i é tuví itsi kán.

⁵ Ña ntāñi ikān ne, ntátsixe'e ñā:

—¿Nté koo vií nto burú san é kánantuté nto ti? —ka'an ñā.

⁶ Nantíko koō ñá, kaka'an ñá vatā ó kaka'an Jesús ni ñá ne, xé'e ñā'a san itsi é kī'in ni'i ña búru san. ⁷ Nāxee ni'i ña búru san mí kántétu Jesús. Xntekū ñá kutuun ña áta tí ne, dā kantéku Jesús ti.

⁸ Ñá te da díi ña'a san tsóo ña kutuun ñá itsi kán dí. Iō ñá ne, kātsin ña nta utun má kú'u kán ne, tsoo ña itsi kán. ⁹ Ñá tē nté kaa ña'a odo nuú ñá nuu Jesuú ne,

ñá te da dīi ña vé'xi ata ñá dī. Un ntíí ña koó dā vantiñi ña ntáka'an ña:

—;Dóó ka'nu Xuva kō! ;Ñá tē nté kaa vá'ā o iña ñá vé'xi nta'a Xuva kō!¹⁰ ;Na naxnuu viko Xuva kō ña vexkádā kú'vé iña ko, é vii ñá Rei naa úvata ko Dāvii! ;Dóó ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

¹¹ Xée Jēsuu ñuú Jerusaleén ne, dá kúkf'vi ña ini ukún ka'nu san. Ito ña un ntíí é ió iní i kán. Dā kuáá né, ntíi ña, kue'en ña ñuú Betania ni ña uxuvi ñá'a san.

Tun ígū é ña kakíi kiti i

(Mt. 21:18-19)

¹² Téváá tsi ntáka ña ñuú Betaniá ne, kakakin Jesuu. ¹³ Ìni ika ña tsí ntitsi uun tun ígū é úve xuku i. Kúkóto ntódó ña tē nta'á kiti i. Ntá tsi dā xee ñá ne, da mii xūku í uve, tsí vata xee ntúví é kii kiti i. ¹⁴ Kidáá né, kaka'an Jésuu ni tun ígū san:

—Nté uun ito ña koó ka kiti o é ká'xí ña'a san —ka'an ñá ni útun san.

Tékú ña ntini'i ña é kuān ó kaka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu san

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleén ne, kué'en Jēsuu má ukún ka'nu san. Ikān éni ntu'u ña nakunu ña ña ntádiko ni ña ntāñii ini ukún san. Nantáva ña mesa mí ntoo ña ntánadama diu'ún san ne, nantáva ña sia mí ntoo ña ntádiko palomá san. ¹⁶ Ñá ni xé'é ña itsi é kuíta ntí'xin ña'a san má ukún san tē nee iñá odo ñá. ¹⁷ Dá kanakuā'a ña ña'a, ña ntoo ini ukún san ne, kaka'an ñá ni ñá:

—;Ñá ntu te uve ná'a nte dí'na é káka'an Xúva kō: “Tsí vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a, ña dā mí'i ká ñuu i”, ka'an ña? Ntá tsi ntó'ó ne, vi'i ña dū'u káde nto —ka'an Jésuu.

¹⁸ Dā téku dutu ñá odo nūú nī mastrú leí san ne, kidáá né, ntukū nuu iní ña

nté koo ka'ní ña Jesuu. Tsí ntaú'vī ñá Jesuu, tsí un ntíí ntíí ña'a sán ne, ncho kini ká ña tú'ún é kanakuā'a Jesuu ña. ¹⁹ Ntá tsi dā kuáa ne, Jesuu ni ña ntini'i ña né, ntáka ña ñuú Jerusaleen.

É kuinti'xe ko Xuva kō

(Mt. 21:20-22)

²⁰ Utén san ne, dā ntíko kōo xtúku ña ni ña ntini'i ña ne, íta ntí'xin ña mí ntitsi tun ígū san. Ìní ña tsí xi'i díí kue'en, un tsi nte dítsin i. ²¹ Kidáá ne, nánū'ú Pedrú san iní ña é káka'an Jésuu ne, kaka'an ña:

—Un kaa, Mastru. Dīvi tun ígū san é ká'an ntée nto i ne, e xi'i dīi —ka'an ña.

²² Kaka'an Jésuu ni ña:

—Kuinti'xe nto Xuva kō. ²³ Nuu é ntaā i é káka'an u ni nto: tē xoó ka'an í ni xūku sá'ā: “Kuē'en dá'an vé, na kō'xón nuun mé'ñu ntute ñu'u kán”, né, te kaniñ nima ñá kakuinti'xe ña é kuān koo kuvi ne, kuān koo kuvi nti'xe. ²⁴ Dukuān ne, kaka'an u ni ntō: nee iña é kákan ntó nta'a Xuva kō da ntáka'an ntá'ví nto ne, kuinti'xe nto tsí ni'i ntó ne, ní'i ntí'xe nto. ²⁵ Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, te ió xoo é kanāa núu ni'i ntó ne, kada ka'nu iní nto ni ña vata koo é Xuva kō, ñá tuví e dukún kán, kada ka'nu iní ña ni nto kuétsí nto dī. ²⁶ Tsí tē ña kada ka'nú ini nto ni tá'an nto kuétsi ña ne, nté Xuva kō, ña tuví e dukún kán, ña kada ka'nú ini ña ni nto kuétsi nto dī —ka'an Jésuu.

¿Xoó ntu xé'e i itsi é kuān koo víí Jesuu?

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Kidáá né, nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleen. Kaika Jesuu ini ukún ka'nu kán né, ikan tsí xee dútu ñá odo nūú nī mastrú leí ni ñatā sán ne, ²⁸ ntátsixe'e ña Jēsuu:

—;Xoó ntu kaka'an i é kuān koo víí nto? ¿Xoó ntu tá'xi i itsi é kuān koo víí nto nuu i sá'a? —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an nā:

—Xu'ú ne, ntio kó tsixe'e'ē ú nto dī. Te kūvi ka'an nto é tsixe'e'ē ú nto ne, dá kā'án u xoo tá'xi i itsi é kade u. ³⁰ ¿Xoó ntu xe'é i itsi Juaán san é nakütsi ntute nā nā'a san? ¿O Xuva kō né, o kūdii nā'a ntú san xe'é nā? Ká'an nto vē —ka'an Jéssuu.

³¹ Kidáā ne, ntafín nuu mii nā:

—Te kā'an o tsí Xuva kō xe'é nā nā itsi ne, ká'an nā: “¿Nté kui nā ni kuint'xe nto nā kuan?” koo ka'an nā. ³² ¿Nté koo kuvi te kā'an o tsí nā'a san xe'é nā nā itsi? —ka'an nā.

Tsi ntaú'vī nā nā'a san, tsí un ntíi ntíi nā'a san ntákuinti'xe nā tsí nta'a Xuva kō ni'i ntí'xe Juaán san é kūvi víi nā. ³³ Dukuān ne, nantíko kōo nā, ntáka'an nā:

—Ná iní nti —ka'an nā.

Kidáā ne, kaka'an Jéssuu:

—Xu'ú ne, ntē nā ka'án u dī xoo tá'xi i itsi é kuān ó kade u —ka'an Jéssuu.

Kuenta iña nā ntáde tsiñu, nā kini ntáa

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12

Kidáā né, eni ntu'u Jéssuu ntáa nā nuu i é nañé'ē nā nā'a san:

—Uun natií ne, í'xi nā xo'o tinti'ō. Edfí nuu nā xákū ntíko diñi i. Uvi ítsi éte nuu nā nú xuu ka'nu san mí kādín núu nā tinti'ō sán ne, dā xntítsi tsíñu nā uun ví'i dūkun mí kunūu nā é víi kuenta xó'o tinti'ō san.

'Kidáā ne, xé'e nā nā'a san é na kūntoo taan nā é víi nā kuenta xó'o tinti'ō sán ne, dā kii nā, kue'en nā xio nūu e dóo ikā. ² Xée ntúvi é tñin nā tinti'ō san. Tō'ó i ne, taxnūu nā uun nā'a nā ntáde tsiñu é nā kínakuidó nā é káduku ntée nā. ³ Ntá tsi nā ntáde kuentá san ne, nā ni ntío nā naku'e'ē nā é káduku ntée tó'o i. E'ní diin nā nā táxnūu tó'o i san. Nté uun kití i nā ni xé'e nā é kuní'i nā é kūvi iña tó'o nā; da mii ntá'a nā kunú'u nā. ⁴ Kidáā né, taxnūu xtuku tó'o i san uun nā'a ka nā

ntáde tsiñu san. Ntá tsi nā ntáde kuentá san ne, ntuku kui'i nā diki nā táxnūu nā. Dōo dé xení nā ni nā. ⁵ Tō'ó i san ne, taxnūu xtuku nā uun nā'a ká nā. Ntá tsi é'ni kue'en nā nā. Kidáā ne, nā te da dii nā ntáde tsiñu san táxnūu ká nā. Iō nā ne, e'ní diin nā nā. Iō nā ne, e'ní kue'en nā nā.

⁶ Kóo da ūun sá nā ntoo nā: divi i'xá mii nā e dóo kakuinima nā. Kidáā né, taxnūu nā i'xá nā. Kuiní nā tsí te kuiko nū'u nā'a san i'xá nā. ⁷ Ntá tsi nā ntáde kuentá san ne, ntánatíin nā: “Nā sá'a ne, i'xa tó'o i, nā é nākunteé nta'a i tē xi'i nā. Kiká'ni o nā ne, kidáā ne, kuvi iña ko un ntí'i é io iña nā”, ka'an nā. ⁸ Tñin nā nā, da é'ni kue'en nā nā, dā ínakuido káva nā nā ata xákū san —ka'an Jéssuu.

⁹ Kidáā ne, katsixe'e Jéssuu:

—¿Nté koo vii tó'o i san ve? Mii nā kí'in nā ve, ka'ní ntí'i nā nā ntáde kuenta xó'o tinti'ō san, dá naku'e'ē nā tuku nā'a, nā é víi kuenta.

¹⁰ Ntō'ó ni, ¿vāta nakua'a ntu nto Tú'un Xuva kō? Tsí kaka'an:

Xúu é nāntii ní'ni nā xntítsi ví'i sán ne, divi é kūvi xuu núu i.

¹¹ Sá'a dé kù've Xuva kō é kōo ne, nā tē nté kaa vā'a ó, kuiní nti.

Kuān ó uve na'a nte di'na Tú'un Xuva kō —ka'an Jéssuu.

¹² Nā tsiñu i sán ne, kūtuni nā tsí divi kuēnta iña nā é kántáa nā nuu i sá'a. Ntukū nuu iní nā nté koo víi nā é tñin nā Jesuu. Ntá tsi u'ví nā nā'a sán ne, xnuu mii nā Jéssuu, kué'en nā.

Katsixe'e nā kuēnta iñá diu'un xōo

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Kidáā ne, táxnūu nā'a san nā fariseu ni nā ntántikin rei Heródē san mí tuví Jéssuu. Ncho víi nā vata koo é kā'an Jéssuu nuu i e dóo xii kaa, vata koo é nāni'i itsi nā nté koo dá'vi nā nā dovete. ¹⁴ Xée nā mí tuví Jesuu ne, ntáka'an nā ni nā:

—Mastru, iní nti tsí kaka'an nto é nuu é ntaā i. Iní nti tsí dadīi tsi kaiko űu'u ntō un ntīī ntīī űa'a, dadīi tsi kade nto ni űa, kuān te nta'ví űa, kuān te kuika űa. Kanañ'e ntó nti é nuu é ntaā í vata ō xtúví Xuva ko iñá nti. ¿Vā'á ntu ō é ntá'vi ō diu'un xóo san nta'a űa tsiñu i san, ō űa'a, te kuiní nto? ¿Ntá'vi ntu ō né, ō űa ntá'vi ō? —ka'an űá, tsixe'e űa űa.

¹⁵ Jesuú ne, kūtuni űa tsí da ntaéni díki űa űa. Kaka'an űá ni űa:

—¿Nté kui ntaíto nteé ntu nto ko? Tā'xi nto uun diu'un kui'xín san, na kōto nteé u —ka'an űa.

¹⁶ Xé'e űa űa ne, da tsixe'e Jēsuu űa:

—¿Xoó ntu díki i é ntéé diu'un sá'a? ¿Xoó ntu diví í e nteé na'a? —ka'an űa.

—Díki Césa ni diví űa —ka'an űa.

¹⁷ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni űa:

—Vá'a ō é nākué'e o ntá'a űa tsiñu na'nu i nee iñá é kāduku ntée űa ne, vá'a ō é nākué'e o nta'a Xuva kō nee iñá é kāduku ntée űa dí —ka'an űa.

Koó dā kúdu'va űa'a san e dóo ini Jesuu nté koo nantiko koō űa é kaka'an űa.

Nantíko kōó Jesuu e tsixe'e űa saduceú san

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Xéē űa saduceú san dí. űa sá'á ne, űá tē ntákuinti'xe űa tē ntántoto űa xi'í san. Da ntaéni díki űa Jesuu, ntáka'an űa:

¹⁹ —Mastrú, uve na'a mí kakā'an Muísee nté koo víí o tē xi'í ení kō. Tē xi'í űá ne, ítuví mii ñadī'í űa ne, űa ni xío i'xá űa ne, nātánta'a ení űa ni ñadī'í kíí san vata koo é na kōo i'xá űa iñá ení űa. ²⁰ Uun ito ne, xío ū'xe ení űa. I'xá nuu í san ne, tānta'a űa. Dā xi'í űá ne, váta kōo i'xá űa. ²¹ Ení űa, űa é kuvi ūví san ne, tanta'a űa ni ñadī'í kíí san. Dā xi'í űá dí ne, váta kōo i'xá űa. Ení űa, űa é kuvi ūn'í san ne, kuan tsi ō kúvi ni űa dí. ²² Kidáā ne, é un é un űa tánta'a űa ni ñadī'í san. Dā kúvi ne, xi'í űa ntī'í

ū'xe űá'a űa ne, nté uun i'xá űa űa ni xío. Kidáā ne, xi'í ñadī'í kíí san dí. ²³ Tē ntóto űa xi'í san ne, ¿xoó ntu ñadī'í i kuvi űa? Tsi un ntī'í űa u'xe űá'a san e tánta'a űa ni űa —ka'an űa.

²⁴ Dá kakā'an Jēsuu ni űa:

—űá vā'á ō e ntádē kuení nto, tsi űá ini nto nté o uve na'a Tú'un Xuva kō ne, űá ini nto tsi dóo ío é víí Xuva kō. ²⁵ Dá ntóto űa xi'í san ne, űá nātánta'a ká ñatíí san. űa xoxó ka é kué'í i itsi é tanta'a ñadī'í san dí. Tsi kuntoo űa vatā ó ntántoo ánjē san e dukún kán. ²⁶ Kuenta iñá i e ntóto űa xi'í san ne, ¿vāta nakua'a ntu nto tutu e xtúví Muiseé san, mí uve na'a iñá xuku é kai'xi? Ikan kaka'an Xúva ko ni Muísee: “Xu'ú ne, Xuva uvata ika nto Ábraan ni Ísaa ni Jácoo”, ka'an űa. ²⁷ Xuva kō ne, űá te Xuvā űá xi'í san, tsi Xuvā űá ntantító san. Dukuān né, kūdii dovete ntákuinti'xe nto —ka'an Jēsuu.

Tū'un é díí ka ka'nu

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Xée ūun mastrú leí ne, tēkú űa é kaka'an Jēsuu ni űá saduceú san. Iní űa tsi dóo vā'á ó kaka'an Jēsuu é kanantiko koō űa. Tsixe'e mastrú leí san dí:

—¿Neé ntu tú'un e tá'xi Xuva kō é díí ka ka'nu é kāda ntaa o? —ka'an űá, tsixe'e űa.

²⁹ Nantíko kōó Jesuu, kakā'an űa:

—É kuvi ūun sán ne: “Kiní nto, űa Israe: uun tsi Xuva kō e dóo ka'nu űa. ³⁰ Kuinima ntó Xuva ko kanī nima ntó, kanī é tduiña nto, kanī ū'xen díki nto. Nī kué'en ini nto kunuu iní ntó űa.” ³¹ É kuvi ūví san ne: “Kuinima ntó ta'an nto vata tsi ó kakuinima ntó kúñu mii ntó.” űa túvi ká xtuku é kadā kú've é vata kaa sá'a —ka'an Jēsuu.

³² Kaka'án mastrú leí san:

—Ntáa ntī'xe, Mastru. Nuú é ntaā i é kaka'an nto, tsi ūun tsi Xuva kō. Xoxó ka xtúku Xuva kō, tsi mii tsi űa. ³³ Na kuinima kó űa kanī nima kó, kanī ū'xen díki

ko, nii kué'en ini kō ne, na kuinima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima kó kúñu mii kō. Tē kada ntaa o sá'ā ne, díí ka kaidiá'vi é un ntíí ntíí doméni é ká'mi o nú nāa kan íña Xuva ko, o da nēē ka doméni é kuē'é o ñā —ka'an ñā.

³⁴ Iní Jesuu tsi dóo vá'ā ó nantiko koó ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ñā íka tsi tūví nto mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ñā.

Kidáā ne, nté uun xoxo ni tsixe'e ká i Jesuu.

¿Xoó ntu i'xá nti'xe i Cristu?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Dá kanakuā'a ká Jesuu ñā'a san má ūkún ka'nu kán né, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Nté kui ntáka'an ntu mastrú leí san tsí ñā é taxnuu Xuva kō é kuvi ñā Cristú ne, i'xa íka rei Dāvii ñā? ³⁶ Tsí nte dí'na kaka'an Dávií san vata ō nañé'e Espíritū Sántū san ñā:

Kaka'an Xúva ko ní Tó'ō ko:

“Kutūvín diñi kua'a ko

da nté kūvi tsoo ú ñā ntaínchu'vi ō nú xē'e o”, ka'an Xúva kō,

ka'an Dávií. ³⁷ ¿Nté ō ntu é Cristú san ne, i'xá ika Dāvii kúvi ñā? Tsí mii Dávií san kaka'an ñā tsi Tó'o ñā kúvi ñā —ka'an Jéssuu.

Ñá te da dii ñā'á san dóo xkúntee iní ñā é kini ñā tú'ūn é káka'an Jéssuu.

Katsi'i kuétsi Jéssuu mastrú leí san

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Jesuú ne, dá kanakuā'a ñā ñā'a sán ne, kaka'an ñā:

—Koto xnto mastrú lei, ñā e dóo na'nu ncho víí san. Dōo xkuntée iní ñā du'nu nani da ntaíka ñā itsi kán. Dōo ntio ñā é kuiiko ñu'u ñā'a san ñā, é ká'an ñā ntiusi ní ñā núu ñā'a san nu á'ví kán. ³⁹ Má ūkún kán dí ne, dōo ntio ñā é kuntōo ñā nte nuu i kan. Tē xee ñá viko sán ne, dōo ntio ñā é ní'i kuntoó ñā mí'i e díí ka vá'ā o. ⁴⁰ Ntaéni ntá'vi ñā ñadī'i kíí san vata

koo é naki'i ñā un tsi nte ví'i ñā. Dōo na'a ntáka'an ntá'ví ñā, vata koo é kadā kuení ñā'a san tsi dóo va'á ñā'a ñā. Ntá tsi ñā sá'á ne, díí ka kue'e ní'i ñā é nto'lo ñā nta'a Xuva kō —ka'an ñā.

Kuenta íña diu'un é xē'é ñadī'i kíí san

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Tuví Jesuu má ūkún kán ne, tuví nteē ñā etún diu'un mí ntátsu'un ñā'a san. Kaito ntee ñā nté o de ñā'a san é ntátsu'un ñā diu'un. Iní ñā tsí ñā kuiká san ne, ñá tē nté kaa diu'un ntáxe'é ñā.

⁴² Kidáā ne, vé'xi uun ñadī'i kíí san ne, xnūu ñā uvi kúdii á diu'un kuetsí san e dóo xuvi nuu á'vi. ⁴³ Kidáā né, kána Jesuu ñā ntíní'i ñā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō: Tsí ñadī'i kíí sá'á ne, díí ka nuu á'vi é xē'é ñā é ūn ntíí ntíí ñā nguií san e ntátsu'un ñā diu'un ñā ini etún san. ⁴⁴ Tsí ñā nguií sán ne, dōo ío íña ñá ne, kúdii diu'un é kántoo e ntáxe'é ñā. Ntá tsi ñadī'i kíí san ne, kuān té ñā te neé ío íña ñá ne, ñíí kué'en ini ñā xe'é ñā un ntí'i é ío íña ñā —ka'an Jéssuu.

Kaka'an Jéssuu tsí nantatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 Dā ntáka Jesuu má ūkún ka'nu kán ne, kaka'an ūun ñā ntíní'i ñā:

—¡Un kaa díí xuú san, Mastru! ¡Ñá te da kúdii! ¡Xúkūn san di! ¡Ñá tē nté kaa vá'ā o! —ka'an ñā.

² Kaka'an Jéssuu:

—Koto vá'a nto xúkūn e dóo vá'ā ó san, é ñā te da kúdii. Ntá tsi vé'xi ntuvi é nantatsin kue'en. Nté uun ká xuu ñā kodo nti'i tá'ān ka kídaā —ka'an ñā.

Kaka'an Jéssuu nté koo kuvi di'na dá ntí'i ñuxivi

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dā itúvi Jesuu tí'i i é nani Ōlívú ne, dōo díto tuví xúkūn san. Pedru, Sántiau,

Juaan, ni Andréé ne, xée etsin ña nuu Jésuu, ntáka'an xu'ú ña ni ña, tsixe'e ña ñā:

⁴—Ká'an nto vē amá kuān koo kuvi é káka'an nto. ¿Neé ntu nuu i é tā'xi Xúva kō é na kūtuní ntí tē xee úra i é kūví? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

⁵Kidáā né, eni ntu'u Jésuu kaká'an ñā ni ñā:

—Kuenta tsí víí nto é ña kaní nta'ví nté uun ña'a san nto. ⁶Tsi dóo titín ña'a ki'xi ña é vata te xū'ú ne, ká'an ñā: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Dóo titín ña'a san kaní nta'ví ña ñā.

⁷Tē kútuni nto tsí kakuvi du'xēn da ntátekú nto tsi ntáka'an ñā'a san iña du'xén ne, ñá ku u'ví nto. Tsi kuétsi é kuān koo kuvi, ntá tsi vata xee tá'an ntuvi é ntí'i ñuxiví sa. ⁸Tsí uun ñuú san ne, nāá ni tūku ñuu. Uun reí ne, naā ñá ni tūku reí san. Dóo ki'in itsi ñuú san ne, táān; kutama ñá'a sán di. Tē kúví sá'ā né, dá ve nuu i é iñi ntu'u é ntó'o ña'a, ña ntoo ñuxiví sa.

⁹Ntó'o ne, kuenta tsí víí nto. Tsí ña'a sán ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ka'ní diin ñá nto má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san. Nuu ña tsiñu na'nu i, nuu reí san kuntāñi me'ñū ntó di vata koo é ká'an nto nté kui ntán-tikín ntó ko. ¹⁰Di'na dá ntí'i ñuxiví sa ne, kí'in ñā'a, kíka'an ntódo ña tú'ūn va'á san dá kanií ká'nu ñuxiví san. ¹¹Te tñin ña nto ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo ka'an nto. Tsí ta'xi Xuva kō é ká'an ntó tē xee úra i é ká'an nto. Ñá te kene mii ntó é ká'an nto, tsí Espiritú Sántú san ta'xi ña tú'ūn é ká'an nto. ¹²Kidáā né, ñatíí san ne, ntada ña ení mii ña kuēnta ntá'a ña tsiñu i é ka'ní ñá ñā. Uva i'xá san ne, ntada ña i'xá ña kuenta ntá'a ña di. I'xá san ne, tsi'i kuétsi uva i ni di'i i ne, ntada ña kuenta ntá'a ña tsiñu i di é ka'ní ñá ñā. ¹³Ñá ntio kue'en ñá'a san nto, ntá

tsi tē xoo é ña xtuví mii i é kuinti'xe i kó dá nté ntí'i ntuvi iña ñá ne, nakáku ña.

¹⁴Tē íni nto tsi é ntísi nuu i é kini kaa san má úkún ka'nu kán mí'i e dóo xii kaa ne, ntó'o é ntoo nto ñuú Judeá ne, kunu nto kue'en ntó, kukūntoó xu'ú ntó ata uku kan. ¹⁵Tē xoó ña'a tuví da'na ña ata vi'i ña kan kídaā ne, ñá ku ntí'ví ña má vi'i kán e kínakí'i ña iña ña. ¹⁶Tē xoó ña'a nuu ña matú ña kán ne, ñá ku nū'u ña e kínantúku ña kutuun ña é kí'in ni'i ña. ¹⁷¡Ntá'vi ide ñádí'i, ña é ñū'u i'xá i! ¡Ntá'vi ide ñádí'i, ña é kanatsísi i'xá i kídaā! ¹⁸Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kuan kōo kúvi dá ntūvi ví'xin. ¹⁹Tsi kídaā né, un vá'a tsi nto'o ña'a. Un tsi nte dá de kú'vé Xuva ko ñūxiví sa ne, vata ntó'o ñā'a san vata koo nto'o ña ntuvi tsikan. Ntē ña kuan koo ntó'o xtuku ña'a san é kuān koo nto'o ña. ²⁰Tē dí ña ni dé kú'vé Xuva kō é ntudutsi ntūvi tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi ntadutsi ña ntuvi tsikan kuenta iña ña'a san, ña e dóo kakuinima Xúva kō, ña é nakaxnúu ña é kūvi i'xá ña.

²¹'Kidáā né, tē xoó ka'an í ni ntó: “¡Koto nto! ¡kán tuví Cristu!”, ne, ñá ku kuinti'xe nto é káka'an ñá naa Xuva ko. ²²Tsí iō ñá'a, ña é ki'xi kídaā ne, ká'an ñā é Cristu ña. Ká'an ñā tsí kaka'an ñá naa Xuva ko. Víí ña nuu i e dóo na'nu ne, víí ña nuu i e dóo va'a. Ntá tsí da ntaéni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuvi víí ña ne, un tsi nte ña nakaxnúu Xuva kō kaní nta'ví ña ñā. ²³Kuenta tsí víí nto. Dukuān é di'na kaka'án u ni nto ún ntíí ntíí nuu i sá'ā nté koo kúvi.

Kaka'an Jésuu tsí nainu xtúku ña ñuxiví a

(Mt. 24:29-35,42,44; Lc. 21:25-36)

²⁴'Kidáā ne, rkontúví e dóo nto'o ña'a, ña ntoo ñuxiví a ne, kuneé ngántii, kuneé xoo. ²⁵Kó'xo kīmi é úve e dukún kán dí ne, kantá nuu e dukún kán. ²⁶Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, nainú u

me'ñú vikó san. Kidáā ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña tsi dóo ka'nu ú ne, dōó ió ko é víi u é un ntí'í. ²⁷ Kidáā né, taxnūu u ánjē é nākuido ña un ntíí ntíí ña'a, ña é nākaxnúu u. Dā mí'i ká ñuxiví sa mí ntoo ña un tsi nte e dukún kán nakuído ánjē san ña.

²⁸ Koto nto nté o de tun ígū san. Te ūte nta'a i é da ve kantika xúku i ne, ini o tsí dokó sa xee ntuví ka'ni san. ²⁹ Kuan kōo dí, tē ntaíní nto tsi é kakúvi un ntíí ntíí nuu i sá'ā é kākā'an u ni ntō vevíí ne, kutuni nto tsi dóko sā xee ntúvi é nainú u ñuxiví a. ³⁰ Átā xi'i xnto túvi u. Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō, tsí kuntaa é un ntí'í é kākā'an u ni nto di'na dá ntí'í ntuví iña ñá ntoo ñuxiví sa vevii. ³¹ Kuān te ntí'í ñuxiví sa nī e dukún kán ne, ntá tsi tú'ūn é kākā'an u ni ntō ne, ña ntí'í.

³² Ntá tsi xoxó ini í nee ntúvi o neé ura kúntaa é kākā'an u; nté uun ánjē, ña ntoo e dukún kan, nté xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ñá iní u; mii tsi Uvā ko é ini ña.

³³ Dukuān ne, koto vá'a nto. Na kōo tú've nto, tsi ñá ini nto amá xee ntúvi tsikan. ³⁴ Sá'ā né, vata kaa uun ñatíí, ña é tūví tu've e dóo ika kī'in ñá, ne, xtuví ñá ví'i ña nta'a ña ntáde tsiñu iña ña. Ká'an ña nī é un é un ña ntáde tsiñu iña ña nté koo víí ña ne, xtuví ñá uun ña'a, ña é kōto xi'i ña. ³⁵ Ntō'ó ne, koto vá'a nto dí, tsí ñá ini nto neé ura naínú u: tē kuaa va'á ne, o dava ñūu, o ura í tē kána lí'xi, o tē tuví va'a. ³⁶ Tē ntákidi dúkuan ntō ne, da neé ini ntó nainú u. ³⁷ Ntá tsi nuu i é kākā'an u ni ntō ne, kaka'an u ni ūn ntíí ntíí ña'a san: ¡Kuntitō nto! ¡Ñá kū xkúkidi naá nto! —ka'an Jesús.

Ntukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ní ña Jesuu

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 Kakunaá ka uvi ntúvi dá xēe viko da ntánaka'an ña nté o nakáku Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō. Kidáā ne, ñá ká'xi ña tañú'ū é kadāka ú'xen iā.

Tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu iní ña nté koo víí ña é diin diin tsi tñin ña Jesuu é ka'ni ñá ña. ² Ntatiín mii ña:

—Ña tñin o ña ntúvi viko san, vata koo é ña kudíin ña'a san —ka'an ña.

Uun ñadí'í da'ví ña cho'o vídin díki Jesús

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Tuví Jesuu ñuú Betania nú ví'i Sī-muun, ña é nako'xo kúñu i kídaā. Dá ntōo ña, ntaé'xi ña ne, xēe uun ñadí'í, ni'i ña uun xuxu e kúvi xuu mí nuu cho'o vídin e dóo nuu á'vi. Ta'vi ña xu'ū i ne, dá'vi ntí'í ña cho'o vídin san díki Jesús. ⁴ Dā iní ña ntoo sán ne, dōó dutsi kuiní ña. Ntatiín mii ña:

—¿Nté kui natívi ntú ña cho'o vídin sa? ⁵ Díí ka vá'ā o tē dí ni nadiko ña ne, ní'i ña te ūnī sientu, dá kuē'é ña ña ntā'vi —ka'an ña.

Dōó dutsi kuiní ña ni ñadí'í san.

⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ña. ¿Nté kui ntánatekū du'xen ntu nto ña? Dōo vá'ā o de ña nī ko. ⁷ Nguentúvi ntoo ni'i nto ña ntā'ví san ne, amá ntio nto ne, kuvi xntii nto ña. Ntá tsi xu'ú ne, ña ná'ā ká kutúví u ni ntō. ⁸ Ñadí'í sa'á ne, ide ña é kúvi víí ña. Dá'vi ña kó cho'o vídin san di'na dá kuntu'xi u. ⁹ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō: Dā mí'i ká ki'in ñá'a é kika'an ntódo ña tú'ūn va'á san iña Xuva ko dá kaniñi ñuxiví sa ne, ká'an ñá é kuān nte vá'ā o dé ñadí'í san nī kó ne, naka'an ñá'a san ña.

Dā díko Júdā san Jesús

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Uun ña ntñiní Jēsuu, ñá naní Júda Scāriote ne, kué'en ña mí ntoo tó'ō dutú san ne, tñin ña ni ña nté koo víí ña é díko ña Jēsuu. ¹¹ Dā téku tó'ō dutú san é kākā'an Júdā né, dōó diní ña. Xé'e ña xu'u ña e ntá'vi ña ña te kuvi víí ña. Júdā

sán ne, ntukū nuu iní ña nté koo víí ña é diko ña Jēsuu.

Dā é'xi Jesuu ni ña ntini'i ñā

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23;

Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kidāā ne, xée ntūvi é kii viko da ka'xi ña tañú'ū é ña kadáka u'xen iā, ntuvi da ntaé'ni ña i'xá le'ntú san é kā'xi ña iña vikó san. Ntáka'an ñā ntini'i Jēsuu ni ña:

—¿Mí'i ntū ntio nto é kíkavá'a nti é kā'xi o vikó san? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

¹³ Kidāā né, teé tsiñu Jesuu úvi ñá'a, ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Kue'ēn ntó má ñūú san. Tē xee ntó ikān ne, ta'án nto uun ñatíí, ña ni'i xoó ntute sán ne, kuntikin ntó ña. ¹⁴ Neé vi'i mí kī'ví ña ne, ká'an nto ní tó'o vi'i san: “Kaka'an Mástrú nti: ¿Mí'i ntū má vi'i kuntōo ntí ni ña ntini'i nti é kā'xi nti iña vikó san?”, koo ka'an nto. ¹⁵ Kidāā né, nañē'e ñā nto uun má vi'i kā'nu iní vi'i dūkún san. É iō tu've. Ikān ne, kavá'a nto é kā'xi o iña vikó san —ka'an Jēsuu.

¹⁶ Kué'en ña ntini'i ñā ne, xée ña ñūú Jerusaleen. Nāni'i nti'xe ñā vatā ó kaka'an Jēsuú ne, ikān de vá'a ña é kā'xi ñā.

¹⁷ Dā kuāā ne, xée Jēsuu ni uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā. ¹⁸ Dā intóo ña ntaé'xi ñā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Uun ña'a nto, ña é kaē'xí dadíi nto ní kó vevíí ne, diko ntō ko —ka'an Jēsuu.

¹⁹ Kūnta'xa iní ña ntini'i ñā kidaā ne, é un é un ña tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Vá xu'ú ntu u? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

²⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Uxúvi ñā'a nto ntaé'xi dadíi nto ní ko. Uun tsi ko'o kaexnúu ú ní ña dikó ko.

²¹ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuntaá vata tsi ó uve na'a nte dí'na. Ntá tsi nta'vi idé ña sá'a, ña dikó ko. Díí ka vá'a ó tē díí ña ni káku ña —ka'an Jēsuu.

²² Dā ntaé'xi ñā ne, kí'i Jesuu tañú'ū san. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava ña tañú'ū sán ne, xé'e ña ña ntini'i ñā, kaka'an ña:

—Kí'i nto sá'ā, tsi kúñū ko —ka'an ña.

²³ Kidāā né, kí'i ña e'xin é ñū'u ntute tinti'o. Di'na nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, dā xe'é ña é kō'o un ntíí ntíí ña ntini'i ñā. ²⁴ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Sá'ā é niñí ko é káti ú kuenta iña ñā te da díí ña'á san, vata ó xtúvi Xuva kō da tá'xi ña xu'u ña kuenta iña núu í é xēe é vii ña. ²⁵ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Ña kó'o ká u ntute tinti'ó san da nté ntūvi é kō'o ú ntute tinti'o xee san mí kadé kú've Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Kaka'an Jēsuu tsi ka'án

Pedru é ñā ini ñā ñā

(Mt. 26:30-35;

Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Dā kúvi íta ña nchu'un Xúva kō ne, kué'en ña ūun tí'i i é nani Ōlivu. ²⁷ Ikān ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā:

—Un ntíí ntíí ntó xtuví mii ntó ko ve, vata tsi ó uve na'a kaka'an: “Ka'ni u paxtú san ne, da mí'i ká kunu á le'ntú san”, ka'an. ²⁸ Ntá tsi tē ntóto xtuku ú ne, di'na ú kí'ín ú ñūú Galilea é divi ntó —ka'an ña.

²⁹ Kaka'án Pedru ni ña:

—Kuān te un ntíí ntíí ñā xtuví mii ña nto, xu'ú ne, ñā xtuví mii ú nto —ka'an ña.

³⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō: Niñú sá'a, di'na dá kāna lí'xí san uvi íto ne, úni íto ka'an tsi ña inín ko —ka'an Jēsuu.

³¹ Dā díí díí ka ntii kaka'án Pedru:

—¿Ñā'á ni san! Kuān te kuví u ni ntō ne, ñā ká'án u é ñā iní ú nto —ka'an ña.

Kuan ō ka'an un ntíí ntíí ña ntini'i ñā di.

Kaka'an ntâ'ví Jesuu má utun Getsemānii

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Kué'en Jēsuu ni ña ntiní'i ñā uun itsi é nani Getsemānii. Kaka'an ña:

—Kuntoo nto i'a, nii dukuan na kī'ín u da'a kán, kíka'an ntâ'ví u —ka'an ña.

³³ Da mii tsi Pedru, Sántiau ní Juaán san kue'en ní'i ña. Kidáā né, dōo u'vi kakúvi nima Jēsuu; dōo kúnta'xa iní ña.

³⁴ Kaka'an ñá ni ñā:

—Vevíí ntika nimá ko dontíni. Dóko sá kúvi ú donta'xa. Kuntōo nto i'a ne, ñá ku xkukídí nto —ka'an ña.

³⁵ Kué'ēn ká Jesuu ún siin ne, nákutín-tei ña ñu'u kán. Íkan ña nta'a Xuva ko te kúvi ne, ña kóo ura í e dóo nto'o ña.

³⁶ Kaka'an ña:

—Uvā, uva mii ko, kuvi víi nto un ntí'í. Tā'xi nto é ña kuan kōo ntó'o ko. Ntá tsi ña te vata kaa é ntio mii ko, tsí vata kaa é ntio mii nto —ka'an ña. ³⁷ Nāxee ña mí ntoo ña uni ñá'a san ne, ntákidi ña. Kidáā ne, kaka'an ñá ni Pedru:

—Simuun Pedru, ¿nté kui kakidin ntun? ¿Nté uun ura ñá ni kutíin ntun kuntitón ni ko? ³⁸ Kuntitō xnto. Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa. Kuān te ntío nto é víi nto é vā'á ne, ña kúvi, tsí e ku'ni kúñu ntō é víi nto é kīni kaa —ka'an Jēsuu ni ña.

³⁹ Kué'en xtúku Jesuu, kúka'an ntâ'ví ña ni Xuva kō né, kuan tsí ó kaka'an ñá vata tsí ó kaka'an ña dá ká'an dí'na ña. ⁴⁰ Dā náxee xtúku ña ne, ntákidi xtúku ña, tsi dóo taví ñá ma'na. Ñá ni kutūni ini ña nté koo ka'an ñá ni Jēsuu. ⁴¹ É kúvi uni íto kue'en Jēsuu, kúka'an ntâ'ví ña, ne, dā náxee xtúku ña ne, kaka'an ña:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntō? ¿Ntoo da'na ntu nto dí? Xée ō tsí kukidi nto ve, tsí e xée ūra i é ntuví ú kuenta ntá'a ña kini ntáa, díví u é vēxkúvi ú ñatíi. ⁴² Nakuntáñi nto, kí'ín o vē, tsí e vé'xi ña dikó ko —ka'an ña.

Dā tīin ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Dá kakā'an dúkuan Jesuú ne, xéé Júdā, uun ña'a ñá uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā. Ná te da díi ñá'a san nteka ña. Odo ñā káa, odo ña útun. Tō'ó dutú ni mastrú leí ni ñatā sán ne, taxnúu ña ña'a san. ⁴⁴ Júdā sán ne, nté dí'na tīin ña ni tó'ō dutú san:

—Xoó ña'a é ká'xi ú xu'u i ne, é diví ñā. Tīin nto ña, kunteka vá'a nto ña —ka'an ña.

⁴⁵ Dā xee Júdā sán ne, ura tsí i kué'en ñā mí ntitsí Jesuu, ká'an ñá ni ñā:

—¡Mastru! —ka'an ña.

Ē'xí ña xu'u Jesuu. ⁴⁶ Kidáā né, tīin ña'a san Jēsuu.

⁴⁷ Ntá tsi uun ña'a ña ntitsí etsin ne, tāvā ña káa ñā, da é'nte tu'un ña lo'xo ñá kade tsiñu iña tó'ō dutú san. ⁴⁸ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ūn ntíí ntíí ña'a san:

—¿Nté kuān ntu ódo nto káa ni útun é vextíin nto ko? ¿Vá ña du'u ntú u? ⁴⁹ Nguentúvi itúvi ú ni ntō má ūkún kan, kanakuā'a ú nto ne, ña ni tīin nto ko. Ntá tsi kuān koo kuvi vata koo é kúntaa é ūve na'a Tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáā ne, un ntíí ntíí ña ntini'i Jēsuú ne, xtuví mii ña ña, ínu ña.

Na tíi, na ínu

⁵¹ Uun na tíi kuetsí sá ne, ntikīn ná Jēsuu. Da mii doo kui'xín katinúu na. Tīin ña na ne, ⁵² dá xtuví mii na dóo na. Koó da kantíi na ínu na.

Tuví Jesuu ntá'a tó'ō dutu

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Íntēka ña Jesuu mí tuví dutu ñá odo nūu iña ñá Israee. Nātaká nuu un ntíí ntíí tó'ō dutu ni ñáta ni mastrú leí san. ⁵⁴ Pedrú ne, íntikīn íka ña Jesuu ún tsi da nté xee ña nú vi'lí dutu ñá odo nūu san. Ítúví Pedru ni ña ntáde tsiñu iña dutu ñá

odo nūú san nu kí'i kǎn mí ntátuní ña nchú'un kǎn.

⁵⁵ Tō'ó dutú san ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i ne, ntántukū nuu iní ña nēe é tsi'i kuétsi ña Jesuu, vata koo é na kuví ña, ntá tsi ña ni ní'i ña. ⁵⁶ Ñá te da díi ña'a da'ví ña ña dovete, ntá tsi ña ni kudadíi e ntáka'an ñá ni ña nguú san. ⁵⁷ Iō ñá nakuntáñi ña é dǎ'ví ña dovete Jesuu, kaka'an ña:

⁵⁸ —Tēkú ntí é kǎka'an Jesúsú ne: “Nakatsín u xúkun ka'nu sa é de vá'a ña'a san. Tē kúvi uní ntúvi ne, naxntítsí u túku xukun é ña te ña'a kada vá'a ña”, kaka'an kú ña —kaka'an ñá'a san.

⁵⁹ Ntá tsi ña ni kudadíi ña é un ntí'i e ntáka'an ña.

⁶⁰ Kidáā ne, nákuntítsí dutu ñá odo nūú san mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—¿Ña kuví ntu nantiko koon é kuan o ntáka'an ña'a sa íña o? —kaka'an ñá, tsix-e'e ñá.

⁶¹ Ntá tsi Jesúsú ne, diin diin tsi katúvi ña. Nté uun tú'ūn ña ni ká'an ña. Kaka'an xtúku dutu ñá odo nūú san:

—¿Vá divin ntun é Cristu? ¿I'xá Xuva ntu ko o? —kaka'an ñá, tsix-e'e ñá.

⁶² —Diví u —kaka'an Jesúsú—. Kiní nto ko, xu'u é vǎxkúvi ú ñatíi, é kutúvi u díñi kua'a Uvā ko, ña dóo ka'nu san. Kiní nto ko te nainu u mé'ñū viko san dí —kaka'an Jesúsú.

⁶³ Dutu ñá odo nūú san ne, kūdiin ña é kuān ó kaka'an Jesúsú. Kātsin diin ña dú'nu ñá ne, kaka'an ña:

—Ñá vādá ntio ká ko ña'a, ña é tsi'i kuétsi ña sǎ'a. ⁶⁴ É tēkú nto é kuān nte kini o kaka'an ña tsí I'xá mii Xuva ko ñá ne, ¿nté o ntádē kuení ntu nto? —kaka'an ñá, tsix-e'e ña ñá'a san.

Un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntáka'an ña tsí kantio é kūví Jesuu.

⁶⁵ Iō ñá ne, tǐ'vi díí ña Jesuu. Ēdí nuu ña doo ntuxnúu ña ne, da é'ni ña ña, ntáka'an ña:

—¡Kaka'an ve xoo é'ni i o! —kaka'an ña.

Un tsi nte ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, xē'e nuu ña nuu Jesúsú dí.

Kaka'án Pedru tsi ñá ini ña xoo é Jesúsú

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62;
Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Dá tuví dukuān Pedru nu kí'i kǎn ne, xée ūn ta'nu kade tsiñu iña dutu ñá odo nūu. ⁶⁷ Ini tun tsí katuní Pedru nchú'un kǎn. Kaito nteé tun ña, kaka'án tun:

—Divin né, dadíi kaikan ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —kaka'án tun.

⁶⁸ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ñá iní u ña; ntē ña katéku ko é kǎka'an nto —kaka'an ña.

Kidáā ne, kué'en ña xi'i kan. Ura tsí i kána lí'xí san. ⁶⁹ Iní ta'nu kade tsiñu iña dutú san ña ne, kaka'án tun ni ña ntáñi: —Ña sǎ'á ne, ña ntini'i Jēsuu —kaka'án tun.

⁷⁰ Kaka'an xtúku Pedru tsí ña'a. Da kū e ví'i ne, kaka'an ña ntáñi san ni Pedru:

—Divin nti'xen é ntini'in Jēsuu. Tsí divin ne, ña ñuú Galilea —kaka'an ña.

⁷¹ Kidáā né, eni ntu'ū Pedru kaká'an ña:

—Na ta'xi Xuva kō é ntō'o kó tē ña te nuu é ntaā i é kǎka'án u ni ntō e ñá iní u xoo é kǎka'an nto —kaka'an ña.

⁷² Ura tsí i ne, kána xtuku lí'xí san. Kidáā náka'an Pedru nté o kaka'an Jesúsú ni ña tsí dí'na dá kána lí'xí san uvi íto ne, úni íto kaka'án Pedru tsi ñá ini ña xoo é Jesúsú. Dá náka'an ña né, dóo éku ña.

Tuví Jesuu nuu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14;
Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 Dá tuví ne, nātaká nuu tó'ō dutú, ni ñata, ni mastrú leí, ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i san, ntatíin ña nté koo víi ña ni Jēsuu. Kidáā né, kí'mí ña Jesúsú ne, dá kue'en ni'i ña ña mí tuví Pilatu. ² Pílatú ne, tsix-e'e ña Jesúsú:

—¿Divin ntun é Rei iña ñá Israee? — ka'an ñá, tsixe'e ñá.

—Kuān ó vatā ó kaka'an —ka'an Jésuu.

³Dōo titín nuu i é ntátsi'i kuétsi tó'ō dutú san Jesuu. ⁴Kidáā ne, kaka'an xtúku Pilatu ni Jésuu:

—¿Ñā ntu kuvi ká'an? Koton tsi ñá te da dii núu i e ntátsi'i kuétsi ña'a san o —ka'an ña.

⁵Koó dá kúdu'va Pilatú san dá ña ni ka'an kué'en tsi Jesuu.

Kaka'an ña é kūví Jesuu

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25;
Jn. 18:38-19:16)

⁶Kuia kuíá dá kaxee víko e náka'an ñā'a san nté ō nakáku Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō né, vatā xkoó ini Pílatú san ne, kanantii ñá uun ña'a ña ñu'u kutū san, ntá tsi ña'a san ntaíkan ña xōo ñá'a é ntio ña. ⁷Titín ña'a ñu'u kutu ña viūtun san ntuvi tsikan, tsí naá ña ni ña tsiñu i sán ne, e'ní ña ña'a. Uun ña'a ñā né, Barabaa nani ña. ⁸Ñá te da dii ñá'a san xee ña, ntáka'an ñá ni Pilatu té nantii ña uun ña'a ña ñu'u kutu viūtun san, vatā ó de ña kuia kuia dá kakuvi viko sá'a.

⁹Kaka'an Pílatu ni ñá'a san:

—¿Ntio ntu nto é nantii ú Rei iña ñá Israeé san? —ka'an ña.

¹⁰Tsi kútuni Pílatu tsi tó'ō dutú san kune'u iní ña ni Jésuu. Dukuān e ntáda ña ña kuenta ntá'a ña. ¹¹Ntá tsi tó'ō dutú san ne, ntáka'an ñá ni ñā'a san é kā'an ñá ni Pilatu é na nantii ña Barabaá san.

¹²Kaka'an xtúku Pilatu ni ñá'a san:

—¿Nté ntu koo víi u ni ña sá'a kuan, ña e xntánteē ntó Rei iña ñá Israee? —ka'an ña, tsixe'e ñá.

¹³Koó da vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:

—¿Naxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

¹⁴Kaka'an Pílatu ni ña:

—¿Nté kui san? ¿Neé ntu kuetsi idé ña sá'a? —ka'an ña, tsixe'e ñá.

Ntá tsi dá díf díf ka vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:

—¿Naxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

¹⁵Pilatú san ne, ña ni ntío ña é kúdiin ñá'a san ni ñá, ne, nantii ña Barābaa. Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni sntadún san é na káni ña Jesuu xó'o ūme ne, dá ntāda ña ña kuenta ntá'a sntadún san é na naxnteē ñá ña ntiká krusi.

¹⁶Sntadún san ne, kue'en ní'i ña Jésuu nu kí'i ví'i mē'ñū san. Kāna ña un ntíí ntíí sntadun, ñá ntio ikān, na nātáká nuu ña. ¹⁷Naxnúu ña Jesuú doo kue'e, ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku íñū né, dá xn-téku ña diki Jésuu. ¹⁸Ntáka'an sntadún san ni ñā:

—¿Ntiusi o, Rei iña ñá Israee! —ka'an na.

¹⁹Kāni na chíin diki Jésuú ne, tí'vi díf na ña dí. Nakani iti ná nuu ña, ntaéni díki na ña e ntaíko ñu'u na ñā. ²⁰Dā kúvi narkínteē ná ña ne, natává na doo kue'e é nuu ña, dá náxnuu na ña doo mii ña. Kidáā ne, kue'en ní'i na ñā é naxnteē ná ña ntiká krusi.

Dā náxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan

(Mt. 27:32-44;

Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹Ítā nti'xin uun ña'a, ñá nani Símuun, úva Alējandru ni Rúfu, ña vé'xi ñuú Cirene. Xe'e kuétsi na sntadún san Simuun é na kuído ña krusi Jésuu.

²²Kue'en ní'i na Jésuu uun itsi mí nani Gōlgota, é káni tú'un: Xkidiki Ntíxi. ²³Xé'e na sntadún san é kō'o Jesuu ntúte tinti'o íā é kadāka chó'ō é nani mira. Ntá tsi ña ni xi'i ña. ²⁴Kidáā ne, náxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan. Nāka'nté dava na doo ñá ne, dá nadikí nteē na, nee é ni'i na, xé un xé un nā. ²⁵Kaeku iin tevāa náxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan. ²⁶Dā de vá'a na ta'vi rkunū e nteé na'a kaka'an nee é kuétsi ña. Díki krusi san xntée ná ta'vi rkunū san é úve na'a

kaká'an: "Rei iña ñá Israee".²⁷ Xnteē ná uvi ña'a ñá du'u ntíkā krusi kán di é kúví dadíi ña ni Jēsuu. Uun ña'a ña ne, ntítsi krusi ña diñi datsin Jesuú ne, uun ña'a ña ne, ntítsi krusi ña diñi kua'a ña.²⁸ Kuntaa vatá ó uve na'a Tú'un Xuva kō mí kaká'an: "Kuvi dadíi ña ni ña kini ntáa san", ka'an.

²⁹ Ña ntaíta ntí'xin sán ne, dōó kini ntáka'an ñá ni Jēsuu. Ntánakuiko ña díki ña, ntáka'an ña:

—Divin é kanakatsin xukún ka'nu sán ne dá naxntísín xtukun te kuvi uni ntúvi ne, ³⁰ nakākún miin kúñu ō ve. Ntíi nteen miin ntíkā krusi san —ka'an ña.

³¹ Tō'ó dutu ni mastrú leí san ne, narkínteē ñá Jesuú di. Ntánatíin mii ña:

—Kuvi nakakú ñá tuku ña'a sán ne, ntē ña kakúvi ntu ku nakāku mii ña kúñu ña.

³² Tē Rei iña ñá Israee ntí'xe ña ne, o tē ña é taxnuu ntí'xe Xuva kō né, na ntíi ntee mii ña ntíkā krusi kan. Kidáá ne, kini ó ne, kuinti'xe kō di —ka'an ña.

Ntuvi ñá'a, ñá uve ni'i ña ntíkā krusi kán ne, dōó kini ka'an ñá ni ña di.

Dā xi'i Jēsuu

(Mt. 27:45-56;

Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Dā káñu ntuvi ne, un tsi da nte kaeku uni kuáa ne, kúneé da kaniñi ñux-ivi. ³⁴ Ura tsíkan ne, un ntíi tsí kéne Jēsuu, kaká'an ña:

—Eluii, Eluii, ¿lama sabatani? (é káni tú'un: Xuvā kó, Xuvā ko, ¿nté kui xtuví mii ntó ko?) —ka'an ña.

³⁵ Dā téku ña ntāñi étsin sán ne, ntáka'an ña:

—Kini nto ña. Vata te kakana ña ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ēlia —ka'an ña.

³⁶ Uun ña'a ña né, kaxkainu ña kue'en ña, kuxnúu nto'o ña ti'nti dóo san iní ntute tinti'o ía, dā xnuu ntído ña díki útun, dā xe'é ña é kō'o Jēsuu. Kaka'an ña:

—Na koo mii nto ña. Koto o ve te ki'xi ntí'xe Eliá san é nāntii ntee ña ña ntíkā krusi kan —ka'an ña.

³⁷ Kidáá né, kāchu'u ntáa Jesuu, ntí'xi nuu kakan iní ñá ne, xi'i ñá. ³⁸ Ntáta ntáa dōxi é rkaa íko má ūkún ka'nu san. Nte díki i un tsi nte xe'e i ntíi. ³⁹ Uun tó'ō é uun sientu sntadún san ntítsi ña nuu Jēsuu. Dā iní ña nté ō xi'i Jēsuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é ña sá'á ne, I'xá Xuva ko ña —ka'an ña.

⁴⁰ Ntaíto díto ika ñadĩ'í san di. Ikān ntāñi María Madálena, María, di'i Sāntiau lú'nti ni ení ñá Joseé, ni ñadĩ'i, ñá nani Salūmeé di. ⁴¹ Ñadĩ'í sa'á ne, ntán-tikin ñá Jesuu é xntii ña ñá da itúvi ña ñuú Galilea. Dōó titín ka ñadĩ'í, ña xee ni'i Jēsuu ñuú Jerusaleen, ntāñi ñá di.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61;

Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Dā kuáa ntuvi vierné san, ntuvi é koo tú've tsí utén ne, ntuvi iō dá'na, ⁴³ xée Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea. Ña sá'á ne, dōó ntaíko ñu'u ña'a san ña, tsí ña tsiñu i ña. Kantétu ña ntúvi dá kada kú've Xuva kō. Naxnuu ka'xi ña nima ñá ne, kué'en ña mí tuví Pilatu é ntákan ña kúñu Jēsuu. ⁴⁴ Koó dā kúdu'va Pilatú san tsí e xi'i Jēsuu. Kāna ña tó'ō sntadún san, tsíxe'e ña ña tē nuu é ntaā i é xi'i Jēsuu.

⁴⁵ Kaka'an tó'ō sntadún san tsí nuu é ntaā i.

Kidáá ne, xe'e Pilatu ítsi é na nākuní'i Joseé san kúñu Jēsuu. ⁴⁶ Joseé san ne, ñii ña doo vá'a é nāxnuu ta'án ña Jēsuu. Nántii ntēé ña ña ntíkā krusi kán, dā nāxnuu tá'an ña ña doó san, dā xtúvi ntuvē ñá ña iní ñañā mí ete nuu ña ini xuú san. Xnuu nti'u ñá xi'i ñañā san uun xuú ka'nu. ⁴⁷ María Madálena ni María, di'i Jōsee ne, ntāñi ña, ntaíto dito ña mí kaintú'xi Jesuu.

Dā ntóto Jesuu*(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)*

16 Dā ntí'i ntuví dá iō dá'na ne, María Madálēna, María, dí'i Sāntiau lú'ntí sán, ni Salūmeé ne, nīi ña cho'o e dóo vá'a ñe'e é da'vi ña ata dóo é nuu ta'an kúñu Jēsuu. ²Tēvaá du'va tsi da vé'xi tuví ntuví domingú san ne, kué'en ñadī'í san nú ñaña Jēsuu. ³Ntá-ntátíin mii ñā:

—¿Xoó ntu kuví naxtuví xio i xuu ka'nú san é kantí'u núu xi'i ñāñā san? —ka'an ña.

⁴Dā íto ña ne, ñá kantí'ú ka xuu ka'nú san xi'i ñāñā san. ⁵Kí'vi ña íni i kán né, íni ña tsí tuví uun ñatíi díñi kua'a ñāñā san. Nuú ña doo kani, doo kui'xin. Ña dī'í san ne, dōo u'ví ña. ⁶Kaka'an ñátíí san ni ñā:

—Ñá ku u'ví nto. Iní u tsí ntánantuku nto Jēsuu, ña ñuú Nazaree, ña é intée ntiká krusi kan. Xóxó ka ña í'a. É ntóto ña. Koto nto mí inuu ntú'xi ña. ⁷Kue'ën ntó, kukoto nto Pedrú, ni ña ntini'i Jēsuu, tsí e dí'na ña kodo nuú ñá nu'u ñá ñuú Galileá ne, ikan nakini ntó ña, vatá ó kākā'an ñá ni ntó —ka'an ñátíí san.

⁸Ntaka ñadī'í san nú ñaña kán ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña. Un vá'a tsi ntaní'i ña, tsí dóo ntaú'ví ña. Nté uun ña'a ña ni ka'an ní'i ña, tsi dóo u'ví ña.

**Dā xee Jēsuu mí ntitsi
María Madálēna***(Jn. 20:11-18)*

⁹Dā ntóto Jesuu ntuví domingú ne, dí'na ntii díto ña nuu Mária Madálēna, divi ñā é natáva Jesuu ú'xē é ña vá'ā san é ñū'u nima ña kídaā. ¹⁰Kué'en Mária san mí ntoo ña ntini'i Jēsuu. Dōó ntoo nta'xa ña ne, dōo ntaéku ña. Kaka'an María san ni ña tsí e ntóto Jesuu. ¹¹Ntá tsi da téku ña é kántito Jesuú ne, ñá ni kuinti'xe ña ña. Kuān te kaká'an María

tsí mii ñā íni ña Jesuú ne, ñá ni kuinti'xe ña ña.

Uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu íni ña ña*(Lc. 24:13-35)*

¹²Rkontúví ne, ntii díto xtúku Jesuu nuu uvi ñá'a ña ntini'i ñā da ntaíka ña itsi má ku'u kán, ntá tsi e túku ito ña. ¹³Ntuví ñá sá'a ne, kué'en ña, kúkoto ña ña nguú sán tsi íni ña Jesuu. Ntá tsi ña ni kuinti'xe ña ña dí.

**Kaka'an Jēsuu ni ña
ntini'i ña nté koo víí ña***(Mt. 28:16-20;**Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

¹⁴Rkontúví ne, ntii díto Jesuu mí ntoo u'xi íñ ña'a ña ntini'i ñā, ntaé'xi ña. Dē tíi Jesuu ni ña tsi dóo ka'xi nima ñá, tsi dóo lo'o ñā é kuinti'xe ña e ntóto ña, kuān te ntáka'an ñá'a san tsí é íni ña ña.

¹⁵Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kue'ën ntó ve, kuka'an nto tú'ün va'á san kuenta iñá ko ni ün ntíí ntíí ña'a san dá kaniñ ñūxivi. ¹⁶Xoó ña'a é kuinti'xe ña ne kutsi ntute ña ne, nakákú Xúva ko ñā. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ña kuinti'xe i ne, ñá kada ka'nū íni Xuva ko ni ña kuétsí ña. ¹⁷Xoó ña'a é kuinti'xe ña ne, kuví víí ña nakuitā ñá e ña vá'ā san kuenta iñá ko. Kuví ka'an ña tú'ün xee e ñá ini ña. ¹⁸Te kurkāa ña koó ne, o te kō'o ña é kadāka cho'o é kaxi'í ó san ne, ña kúvi ña. Tiin nta'a ñā ña nchokuví ne, ntuvá'a ña —ka'an ña.

Dá kúntāa Jesuu é dukún kán*(Lc. 24:50-53)*

¹⁹Kidāā né, dā kúvi ka'an Tó'o ko Jēsuu ni ña ntini'i ñā ne, kúntāa ña e dukún kán, kunakutúvi ña díñi kua'a Xuva kō. ²⁰Ña ntini'i ñā ne, kué'en ña, kúka'an ña tú'ün va'á san iñā Jēsuu dá kaniñ ñūxivi. Tō'ó ko Jēsuú ne, xntii ña ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ñá'a san tsí nuu é ntaā i é ntáka'an

ñá, tsi xé'e ñā é kūvi víí ña nuu i e dóo
na'nu san. Kuan tsi kaa é kā'án u ni ntō.

Tū'un é vā'á iña Xuva ko e xntée na'a San Luca

Tū'un dá iñi ntu'u

1 Nã tē nté kaa nã'a ncho kada vá'a ña tutú nté o kúvi nuu i é ita ntí'xin iña ko. ²Vata tsi o nañé'ē nã kō, ña é ini nté o kúvi, ña ntáduku ntée é kã'an ntódō tú'ün sán un tsi nte dá iñi ntu'u ne, ³kuan kōo ncho xntée nã'á u di, e dóo nántukū u nté o kúvi nti'xe un tsi nte dá iñi ntu'u. Vata te vā'á o é kãda vā'á ú tutú sa'á iña nto, Teófilu, e dóo kaiko ñu'ū ú nto, vata koo é ntāa ú ni ntō un nti'i nūu i é vatā o kúvi, ⁴vata koo é kīnī va'ā ntó nee iña é nuu é ntaā i é nãñé'le nã nto.

Uun ánje kãka'an ña é kaku Juana Bautista

⁵Ntuvia dá idé Heródē rei iña ñuú Judeá ne, ítúví uun dutu iña nã Israee, nã nani Zacāria, ña é ūve ta'an dutu tatá vi'i nã nani Ábia. Nãdi'ī nã ne, Isabee nani ña. Divi ká tatá vi'i dutu Ároon ña. ⁶Zacariá san ni ñadi'ī nã Isabeé ne, ntuvi ña e dóo va'á ña nuu Xuva ko; dōo dé ntaa nã lei Xúva kō. Ntē ña tuvi neé nuu i é ka'an ntée ña'a san ña, nté uun ña. ⁷Ntá tsi ña ni xío i'xá ña, tsí Isabeé san ne, ña ni kúvi kōo i'xá ña; ntuvi nã ne, é dōo áta ña di.

⁸Uun ntuvi ne, dúku ntéé dutu, nã ntoo ni'i Zacāria, é kãda tsiñu ña ini ukún Xuva kō. ⁹Vata xkoó ini dutú san ne, vā'ā ntuvi Zacariá san é dūku ntée ña é kī'ví ña ini ukún ka'nu Xuva kō é kīka'mí ña kútū. ¹⁰Da nñi kai'xi kútū sán ne, un ntíí ntíí ña'a san ntāñi ña, ntáka'an ntâ'ví ña kí'li kã. ¹¹Kidáa ne, xée ūun ánje Xuva kō mí tuví Zacaria. Ntitsi ánje san diñi kua'a nú tēu mí kai'xi kútū. ¹²Dã ini Zacariá san ánje sán ne, un tsi kúdu'va iní ña nee é vii ña; nã tē

nté kaa u'ví ña. ¹³Da kidáa kakā'an ánje san ni ña:

—Ō Zacaria, nã ku u'ví o, tsí Xuva kō né, tēkú ña é kãka'an nta'vin. Tsí vi'i a vé ne, koo i'xá ña di'ī ó Isabeé ne, Juana kunáni. ¹⁴Nã te da dii ña'a san dóo dini ña te káku i'xá san. Divin di, dóo ka'nu kuiní ó te káku i'xá ñadi'ī ó di. ¹⁵Tsí i'xá o ne, dóo ka'nu ña'a kúvi nuu Xuva ko. Ntē ña ko'o i'xá san vinu, nté ntute kini kaa. Kunuu tsitū Espiritū Sántū nima í nté di'na dá káku. ¹⁶Nã sã'á ne, vii ña é ña te da dii ña ñuú Israee nakuntikān nã Xuva kō. ¹⁷Di'na ña xee ña dá xee Tó'o kō. Dadii tsi iō nã é vii nã vatā o idé profeta Élia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaa; dadii tsi nima nã ni ña. Vii ña é na nãka'an vā'a i'xá san ni ūva i. Vii ña é na ntūvā'a nima nã xení i san vata koo é na vii ña é vā'a; vii ña é na kōo tú'vé ña'a sán tē xee Tó'o kō —ka'an ánje san ni ña.

¹⁸Tsixe'e Zacariá san ánje san:

—¿Nté koo kutuní ko te nuu é ntaā i sá'ā? Tsí xu'ú ne, dōo átā ú; ñadi'ī ko di —ka'an Zacaria.

¹⁹Kidáa ne, kaka'an ánje san:

—Grabiee nání u. Xu'u é vē'xi u é vāta kaa e táxnuu Xuva kō ko é kã'án u ni o tū'un e dóo va'a. ²⁰Vi'i a vé ne, tsí ña ni kuintí'xe o é kãka'án u ni ó ne, kuñi'in vē. Nã kúvi ká kã'an un tsi da nte te xee tá'an ntuvi é káku i'xá o, vatā ó kaka'án u ni o —ka'an ánje san ni ña.

²¹Nñi dukuan ntantétu ña'a san Zacariá san nu kí'li kã. Kidáa ne, tsixe'e ta'an ña, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nté kakukuií ntu Zacariá san ini ukún kã? —ka'an ña.

²²Dã ntíi Zacariá san ma ukún kã ne, é ña ni kúvi ká ka'an ña. Kidáa né, kütuni ñã'a san é io é ini ña ini ukún kã. Koó da ntã'a ña kakuvi é kãka'an ña, tsí kúñi'i ña.

²³Dã inú kava tsiñu é kade Zacariá san ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kã. ²⁴Rkon-

túvī ne, ñadī'ī ñá, Isabeé ne, ñú'ú i'xá ña. U'un xóō é ntē ña vādā mí ni ñē'e ña é dé kuení ña: ²⁵“Dóo vá'ā o dé Xuva ko ní kó vevii e tá'xi ña é kōo i'xá ko vata koo é ña nantii ní'ni ká ña'a sán ko”, ka'an ña.

Kaka'an ánjē tsí kaku Jesuu

²⁶Dā kúvī iñu xoó ne, Xuva kō né, taxnúu ña uun ánjē, ñá nani Grābiee é kī'in ña uun ñuu é nani Nazāree, é ká-duku ntée ñuú Galilea, ²⁷é kíkoto ní'ni ña uun ñadī'ī kuétsi, ñá nani Mária. Divi ñá ne, e tuví ntetu ña é kani ví'i ña ni uun ñatīi, ñá nani Jōsee, tatá ví'i rei Davii. ²⁸Kúki'vi ánjē san mí tuví ñadī'ī san ne, kaka'an ñá ni ñá:

—jNtiusi o! Divīn é nakaxnúu Xuva ko ō é naxnuu viko ña o. Divīn ne, dóo nuu mé'ñu Xuva ko ō —ka'an ña.

²⁹Koó dā kúdu'va ña é kākaka'an ánjē san ni ña. Da dé kuení mii ñá: “¿Nté kui kuān ó kaka'an ñá sá'á ní ko?”, ka'an ña.

³⁰Kidáā ne, kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'vī ó, Maria, tsí ní'i o é vā'á nta'a Xuva kō. ³¹Ví'i a vé ne, ku'un i'xá o. Koo uun i'xá o, i'xá tii é kunani Jēsuu. ³²Divi né, dōó ka'nu ña'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu kue'en. Xé'e Xuva kō é kúvi ña rei, vata kaa uvata ika ña, rei Dāvii, ³³é kodo nuū ñá iña tatá ví'i ñá Israeé san ntii dañu ntūvi, é ntē ña ntí'i —ka'an ánjē san ni ña.

³⁴Kidáā ne, katsixe'e Mariá san ánjē san:

—¿Nté ntu koo kúvi sá'ā? Tsí xu'ú ne, ñá te tūvi ní'i ú ñatīi —ka'an Mariá san.

³⁵Kidáā kākaka'an ánjē san ni ña:

—Kí'xi Espíritū Sántū mé'ñu ō. Xuva kō e dóo ka'nu ña'a ña ne, kūnuu mé'ñu kunuu dava ña o. Dā'ví nuu ña o ntatí ñá vata kaa viko san. Dukuān ne, i'xa é kaku sán ne, dóo va'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō. ³⁶Ví'i a vé ne, ñavi'i o Isabeé ne, koo i'xá ña di, kuān te dóo ata ñá. Divi ñá e ntáka'an ña'a san é ña kúvi koo i'xá ña

ne, é kī'i iñu xoo é ñu'u i'xá ña vevii. ³⁷Tsí Xuva kō ne, ña túvī nee iña é ña kúvi víi ña —ka'an ánjē san ni ña.

³⁸Kidáā ne, kaka'an Mária:

—Xu'ú ne, ña kade tsiñu iña Xuva ko kúvi u. Na víi Xúva ko ní kó vatā ó kaka'an ntó ní ko —ka'an ña.

Da kidáā ne, kué'en ánjē san.

Dā kue'en Mariá kukoto ní'ni ña Isabeé

³⁹Ntúvi tsikán ne, kantí'i tsi kue'en Mariá, kúntāa ña ñuú mí kaduku ntée Judea. ⁴⁰Kidáā ne, xée ñá nú ví'i Zacaría ne, kaka'an ñá ni Isabeé ntiusi. ⁴¹Dā téku Isabeé san ntiusi ñá ne, kántá nuu i'xá san ini i'xí ña kán. Isabeé san ne, nuu tsitu Espíritū Sántū san nima ña. ⁴²Kidáā ne, un ñii kué'en ini ña kaka'an ñá:

—jDivīn e díí díí ka naxnuu víko Xuva ko ō é un ntíi ntíi ñadī'ī san! jÉ nāxnuu viko ña i'xá o é nuu ini i'xí o kán dí! ⁴³¿Xoó ntu ña'a kúvi u é vē'xí dí'ī Tó'ō kó, vexkoto ní'ni ña ko? ⁴⁴Tsí ura tsí i da téku ko ntiusi ó ne, i'xá ko ne, kántá nuu ini i'xí ko kán e dóo díni i. ⁴⁵jNché kuān nche vá'ā o é kākuiñchi'xe o, tsi sá'ā ne, kuntaa vatā ó kaka'an Xúva ko ní ō! —ka'an Ísabee ni ña.

⁴⁶Kidáā ne, kaka'an Mária:

Dōó ka'nu kuiní ko kuenta iña Xuva ko.

⁴⁷Nimá ko ne, dōó nuu díni kuenta iña Xuva ko, ña é nakákú ko.

⁴⁸Tsí Xuva kō né, ntūnta'ví ini ña ko, xu'u é da kade tsiñu ú iña ña.

Un tsi nché vevíi ne, é nchii dañu ntūvi ka'an ñá'a san tsi dóo vá'a ntúvi ko.

⁴⁹Tsí Xuva kō né, dōó iō ña é víi ña;

dōó ka'nu e táxnūu ña iñá ko.

jDivi ñá e dóo va'á ña!

⁵⁰Nguentúvi tsi kantunta'ví ini ña ña'a, da xóo ka ña'a, ña é kánuní i ña.

⁵¹E ñañé'e Xúva kō kó tsi dóo ka'nu ña; ide ña é ntí'i mii é ncho víi ña'a, ña e dóo na'nu ña'a kuiní i;

⁵²naínu ñá ña é na'nu ña'a san,

nántaa dūkun ñá ña ntā'ví san.

⁵³ Xé'e ña un nti'í é vā'a é nchio ña'a, ña é ntátaan núu i.

Dá nakūnu ña ña kuiká san, koó da mii ntā'a ña.

⁵⁴ Xnchii ña ñā'a ña, ñá Israee, ña kade tsiñu iña ña;

ñá ni kúnāa ini ña é ntunta'ví ini ña ña.

⁵⁵ Dukuan ō xe'é Xuva ko xū'u ñá ni ñata kō,

ni Ābraan ni i'xá ña, nchii dañu ntūvi.

Kuan ō ka'an Mária.

⁵⁶ Kidāā ne, kátūvi Maria ni Isábeé te ūni xoo. Rkontúvi ne, kúnū'ún ña nú vi'i ña kān.

Dā káku Juaan Bautista

⁵⁷ Dā kúntaa ntúvi é káku i'xá Isabeé ne, xío ūun i'xa tii. ⁵⁸ Kidāā ne, ku'éen ñavi'i ña, kūkoto ní'ni ña ña, tsi dóo ka'nu kuini ña e káku i'xá Isabee. Ini ña tsí Tó'o kō né, dōo vá'a ntuvi xé'e ña iña ña. ⁵⁹ Dā kúvi una ntúvi ne, kue'en ní'i ña i'xá san é ká'nté nuu ña un siin kúñū é ixi i, vata ō ka'an Xúva kō. Ntío ña'a san é kunani vata nani uva i Zacariá ne, ⁶⁰ ntá tsi dí'i i né, kaka'an ña:

—Ñá'ā, tsí Juaan kunáni —ka'an Ísabee.

⁶¹ Kidāā ne, ntáka'an ñavi'i ña:

—Ntá tsi xoxó ñavi'i o, ña é kuan nani —ka'an ñá ni ña.

⁶² Dukuān ne, koó dā nta'a ña kakuvi é tsixe'e ña ūva i'xá san vata koo é kūtuni ña nté koo kunani. ⁶³ Uva i ne, íkan ña uun ta'vi rkunū ne, da kidāā xntée na'a ña é Juaan kunáni. Koó dā kúdu'va ña ntāñí san é kuān o xntée na'a ña. ⁶⁴ Ura dú'va tsi i náka'an Zácariá san. Eni ntu'u ña káka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ⁶⁵ Un ntíí ntíí ñavi'i ña ne, koó dā kúdu'va ña. Da kanií ká'nu ñuú Judeá san e dóo ntáka'an ñá'a san nté ō kúvi. ⁶⁶ Un ntíí ntíí ña e téku i ne, da dé kuení mii ñā:

—¿Neé ntu é vii i'xá san tē kúka'nu? —ka'an ña.

Tsí kutuní ña'a san tsi dóo nuu mé'ñu Xuva ko i.

É ita Zacaria

⁶⁷ Zacaria, úva i'xá san ne, nuu tsitu Espíritū Sántū nima ñá, kaka'an ñá tú'ún é xe'é Xuva kō é ká'an ña:

⁶⁸ ¡Na ká'an un ntíí ntíí ña'a tsi dóo ka'nu Xuva kō, Tó'o ña Israee,

tsi vé'xi ña, vexnákakū ñá ña'a ña!

⁶⁹ Tsi táxnūu ña ña e dóo ntii ini i é nakakū ñá kō,

uun i'xá ika rei Dāvii, ña é dé tsiñu iña Xuva ko,

⁷⁰ vata ō tá'xi Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na,

vata ō ntáka'an ñá ka'án naa ña, ña e dóo va'a:

⁷¹ é nantii ña kō mí'i ntaínchu'vi ñá'a san ko,

ní mí ntáde xení ña ni kō,

⁷² é ntunta'ví ini ña ni ñata kō, ña intóo ntuvi di'na,

é ntē ña kunáni ña é kada ntáa ña

nuu i e dóo va'a é káka'an ñá ni ña kídaā.

⁷³ Dívi nuú i é káka'an Xúva kō nte ntúvi di'na

ni uva ata ko Ābraan

tsí nuu é ntaā i é vii ña é káka'an ña:

⁷⁴ é nakáku ñá ko nta'a ña ntaínchu'vi ko vata koo é vii o nee iña é káka'an ña,

é ntē ña u'ví kō,

⁷⁵ vata koo é kuvi kuntoo dadii o ni ñā

é vii ó nee iña é vā'á da kanií ntuvi kō.

⁷⁶ Dívin, i'xá mii kó,

vi'i a vé ne, ká'an ntōdon tú'un Xuva kō, ña é díí ka ka'nu,

tsí dívin ne, kí'in kodōn núun nuu Xuva ko,

viin é koo tú've ña'a san te xee míi Xuva kō.

⁷⁷ Dívin ku'en é kūtuni ñá'a ña

tsí nakate Xuva ko kuétsí ña

vata koo é nakáku ña.

⁷⁸ Tsí Xuva kō né, dōó kantunta'ví ini ña kō né,
taxnū ña i'xá ña nte e dukún kán
vata kaa ntuve ngántii é kakene tevaá
du'va tsi,

⁷⁹ vata koo é nāxi'í nuu ña iña nā ntoo
mí dōo nee,
mí katāvi núu ña ntaṭi doxi'i.
Nañē'e ñá ko itsi mí kaka ō
vata koo é kũntoo vá'a o.
Dukuan ō ka'an Zacaría.

⁸⁰ Kūka'nu Juaán san ne, dōo kutú've
ña iña Xuva ko. Má kū'u kan inúu ña un
tsi da nté xee ntúvi é kii ña é kiní ña Is-
raeé san ña.

Dā káku Jēsuu

(Mt. 1:18-25)

2 Ntuvi tsikán ne, taxnū Césa Agustu
tú'ūn da mí'i ká ñuu é uve ta'an ñúú
Roma, kaka'an ña é na nākuvé na'a un
ntíí ntíí ña'a san. ² Sá'ā e kúvi uun ito
é nakuvé na'a ñá'a san dá nūu Círeniu,
kade kú'vē ña ñuú Siria. ³ Un ntíí ntíí
ña'a ntánu'u ña ñuú ña é nākuvé na'a ña.

⁴ Dukuān né, ntii Jósee ñuú Nazaree é
kāduku ntée Galilea. Kidáā ne, kué'en ña
ñúú Beleen é kāduku ntée Judea, ñuú mí
káku rei Davii, tsí Joseé ne, divi tátá vi'i
Davii ña. ⁵ Kué'en ña, ntūvi ñá ni Māria,
tsí divi ñá é kũntaa tú'un ña é kani vi'i
ña ni Jōsee. Maria sán ne, é ñū'u i'xá ña.
⁶ Da ñií ntoo ña ñuú Beleen ne, xée ntūvi
é káku i'xá ña. ⁷ Ikán káku i'xá ña, i'xá
nuu i. Náxtinuu ñá i doo ne, dā xnúu ña
i ini etun mí ñū'u e ntaé'xí kití, tsí ña
vadá ka mí vā'á o é kũntoo ña iní vi'i
kán.

Dā xee ánjē mí ñū'u paxtu

⁸ Etsin ñuú Beleen ne, ñu'u paxtu má
kū'u kan, ntáde ña kuenta lé'ntú ña niñú
san. ⁹ Dā nēe iní ña, xée ánje Xuva kō
mí ñū'u ña. Nāxi'í nuu Xuva ko ntuve ña
kanií ntíkō diñi i mí ñū'u ña ne, dōo u'ví
ña.

¹⁰ Ntá tsi kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'ví nto. Tsi dōo va'á tú'un
ni'i ú ve. Núu i sá'a é kũntoo díní nto,
un ntí'i kue'en dú'va nto, vata kaa nto
é ntoo nto ñuxiví san. ¹¹ Tsí ñuu Dávií
ne, é káku uun i'xá é nakakú nto. Divi
Cristu; divi ñá é Tó'o kō. ¹² Vata koo é
nāni'i nto i'xá san ne, nani'i nto i kátinuu
dōo, nuu ntaá ini etun mí ñū'u e ntaé'xí
kiti —ka'an ánjē san ni ña.

¹³ Ura tsikán ne, ñá te da dii ánjē san
ntii díto ña, e ntáka'an ña e dōo ka'nu
Xuva kō:

¹⁴ jDōó ka'nu kue'en Xúva kō, ña tuví e
dukún kán!

jÑuxiví a ne, vá'a koo kũntoo ña'a,
ña e dōo va'á iña Xuva ko!
ka'an.

¹⁵ Kidáā ne, kũntā ánjē san e dukún
kán. Paxtú san ne, eni ntū'u ña ntáka'an
ñá xe un xé un ñá:

—Kí'in o Beleen ve, kíkoto ntódo ō nee
iñá ntu é kákuvi é tá'xi Tó'o ko kũtuni ko
—ka'an ña.

¹⁶ Kantí'i du'va tsi kue'en ña, kũnan-
túku ña Maria ni Jósee ni i'xá san. Dā
nání'i ña ñá ne, ikán nuu ntaa i'xá san
ini etun mí ñū'u é ntaé'xí kití san. ¹⁷ Dā
íni ña i ne, ntántaa ña nté o kaka'an ánje
ni ña iña i'xá san. ¹⁸ Un ntíí ntíí ña téku i
ne, koó dā kúdu'va ña é kuān o ntáka'an
páxtú san. ¹⁹ Ntá tsi María sán ne, xnūu
vá'a ña nima ñá é un ntí'i é dé kuení ña
nuu i sá'a. ²⁰ Dá kũnú'u paxtú san ne,
ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ntánakué'e ña
sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i un ntíí ntíí
é téku ña ni e íni ña, tsí kũntaa un ntíí
ntíí vatā ó kaka'an ánjē san ni ña.

Dā ntúvi kuenta Jesuu ini ukún kán

²¹ Dā kúvi una ntúvi ne, ē'nté nuu ña
un siin kúñū é ixi i'xá san vatā xkōó
ini ña. Kidáā ne, xntánteē ñá i é Jēsuu
kunáni, divi dīvi é káka'an ánjē sán ni
Māria nte dí'na dá kū'un i'xá ña.

²² Dā xee tá'an ntuvi é ntuntoo ña, vatā ó kaka'an lei Muíseé ne, kue'en ní'i ña i'xá san ñuú Jerusaleen é ntāda ña i kuenta ntá'a Xuva kō. ²³ Dé ntaa ña sá'ā, tsí kuān ó kaka'an lei ña Xuva ko: "Un ntíi ntíi i'xa tii, i'xa nuu í ne, kuntuo xio kuenta ña Xuva ko", ka'an lei san. ²⁴ Kué'en ña, kúntído ña doméni nú nāa kán di, vatā ó kaka'an lei ña Xuva ko: uun na'a paloma ntíkín o ūvi pāloma na'nu.

²⁵ Ntuvia tsikán ne, kátūví uun ñatíí ñuú Jerusaleen, ñá nani Simiuun ña e dóo va'á ña'a, e dóo kanuu iní ña Xuva kō. Kantétu ña amá ki'xi ña nakākú ñuú Israee. Espíritū Sántū sán tuvī ni'i ñá Simiuún ne, ²⁶ xé'e ñá é kūtuni Símiuun tsí ña kuví ña tē ña di'na kiní ña Cristu, ña táxnuu Xuva kō. ²⁷ Kidāā ne, kué'en ñá má ūkún kán, tsí Espíritū Sántū sán ne, nánē'e ñá ña é kuān koo víí ña. Dīvi tsi ntuvi tsikan kué'en ni'i Jóseé san ni Mārīā san i'xá ña Jesuu má ūkún kán di é ntāda ñá i kuenta vatā ó kaka'an lei san. ²⁸ Kidāā né, kí'i Simiuún san i, iní'i nteé ña i ne, dā kidāā kaka'an ntá'ví ña ni Xuva kō, kaka'an ña:

²⁹ Xuvā kó, vi'i a vé ne, é vā'á o é tā'xi nto itsi é na kúví u ve,

tsi é kuntuu vatā ó kaka'an ntó ni ko.

³⁰ É iní u nuú ko ve, ña e véxnakākú nti,

³¹ ña e táxnūu nto é kini un ntíí ntíí ñá ntoo ñuxiví sa.

³² Dīvi ñá naxi'í nuu ña ñuxivi vata kaa ñu'u é kaxi'í nuu nuu ko.

Dōo xi'í nuu ka'nu ña ña ña'a nto, ña ñuú Israee san di.

Kuan ō ka'an Símiuun.

³³ Uva Jēsuu ni dí'i ñá ne, koó dā kúdu'va ña da téku ña é kaka'an Símiuun ña i'xá ña. ³⁴ Kidāā né, nāxnuu viko Simiuún san ña ne, dá kakā'an ñá ni Mārīā, di'i Jēsuu:

—Koton tsí i'xa sa'á ne, vé'xi é vii e dóo titín ña'a ña Israee sán ne, kó'xo ñá né, ō nakuntáñi ñá kuenta ña i. Dōó titín

ñá'a san koto ña i ne, nantii ni'ni ña i, ³⁵ vata koo é dukuan koo kūtuni nté ō ntádē kuení nti'xe ña'a san. Dīvin dí, dōo u'vi kuví ó, vata tē káā é ūvi nuu i ni'ni ntído nima ó di —ka'an Símiuún san ni Mārīā.

³⁶ Íkán ntitsi úun ñadi'í, ña e dóo atā, ñá nani Ana, ña é ka'an naa Xuva ko. I'xá Fanuee, tatá vi'i Asee. Dutsi kuía ña tánta'a ña ne, u'xe kuía tsí intóo ni'i ta'an ña ni xī ña. ³⁷ É ita ntí'xin kimi díko kimi kuía é ntukí ñá. Ñá ni ntíi kué'en ña má ūkún kán. Ntē ntúvi ntē níñu kanuu iní ña Xuva kō ne, kaitúvi ixu ña ne, kaka'an ntá'ví ña di. ³⁸ Ura dú'va tsi i xéé Aná san mí ntōo ña ne, eni ntuvu ña kánakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ne, kaka'an ñá ña i'xá san ni ūn ntíí ntíí ña'a san, ña ntantétu xoo é xee i é nakakū ñuú Jerusaleen.

Dá kúnú'u ña ñuú Nazaree

³⁹ Kidāā ne, da kúvi dé ntaa ntí'i ñá é kaka'an lei Xúva kō ne, kúnú'u ña ñuú Galilea, un tsi nté ñuú mii ñá, mí nani Nazaree. ⁴⁰ Íkán éni ntuvu i'xá san é'nu. Dōó ntii é'nu. Dōó ki'in iní i. Dōo kuínima Xúva ko i.

Dā tuví Jesuu má ūkún kán

⁴¹ Kuía kuía ntāñe'e uva Jēsuu ni di'i ñá ñuú Jerusaleen dá kakuvi viko da nātava Xuva kō ña Israee ñuú Egítō. ⁴² Dā xee tá'an uxuvi kuía Jesuú ne, kué'en ntí'i ña ñuú Jerusaleen váta xkoó iní ña da kaxío viko san. ⁴³ Dā inú kava viko sán ne, ítuví mii Jēsuu Jerusaleen, é ntē ña ni iní di'i ñá, nté uva ñá. ⁴⁴ Te kúntí'xi i'xá ña mé'ñu ñá'a san, kuíni ña. Uun ntuvi va vā'a ñu'u ña itsi da kútuni ña é ña te ntíkín ntu i'xá ña ña. Kidāā ne, eni ntuvu ña nántuku ña ñá mé'ñu ñávi'i ña ni ña ini ña. ⁴⁵ Ñá ni nāni'i ñá ña. Kidāā né, ntiko kōo xtúku ña, kue'en ñá, kúnantúku ña ña ñuú Jerusaleen. ⁴⁶ Dā kúvi uni ntúvi ne, nāni'i ñá ña ini ukún

kān. Ntoó ni'i nā mastrú lei, kaini nā e ntáka'an nā ne, katsixe'e Jēsuú san nā di. ⁴⁷ Un ntíí ntíí nā e téku i ne, koó dā ntákudu'va nā, tsi dóo ntúto Jesuú san ne, dōó ini nā nté koo nantiko kōo nā di. ⁴⁸ Dā íni uva nā ne, koó dā kúdu'va nā. Di'i nā né, kaka'an nā:

—I'xá mií ko, ¿nché kui kuān o dén ntun ni ntí? ¿Nā inin ntun tsí ntuví nti uva o né, dōo ntánti'i iní nti ntánantukū ntí o? —ka'an nā.

⁴⁹ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni nā:

—¿Nté kui ntánantuku ntu ntō ko? ¿Nā ntu íni nto tē kantio é i'a kutuví u má vi'i Uvā ko? —ka'an Jēsuu ni nā.

⁵⁰ Ntá tsi nā ni nē'e diki nā nee iña é kaka'an nā ni nā.

⁵¹ Kidáā ne, kúnū'ú Jesuu ni úva nā nūú Nazareé ne, dē ntaa ntí'i nā nēe e teé tsiñu uva nā nā. Di'i nā ne, xnuu vá'a ntí'i nā sá'ā nima nā. ⁵² Jesuú ne, kué'ēn é'nu nā. Dōo kúki'in iní nā di. Dōo kuín-ima Xúva ko nā, ni ūn ntíí ntíí nā'a sán di.

Dá kākā'an ntódo Juaan Bautista nūu itsi

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

3 Dā kúvi xe'un kuia é idé Tiberiu nā é kadē kú've un ntíí ntíí nūú é káduku ntée Romá ne, kidáa odo nūu Poncio Pílatu nūú Judeá ne, odo nūu Heródē nūú Galileá di. Ení Heródē, nā nani Fēlipé ne, odo nuū nā nūú Traconite ni nūú Ituriá di. Nā nani Lísaniá ne, odo nuū nā nūú Abilinia. ² Anaa ni Caífaa ne, ntáde nā dutu nā odo nūu. Ntúvi tsikán ne, xée tū'ún Xuva kō nta'a Juaan Bautista, i'xá Zacaria, mí tuví nā nūu itsí kān. ³ Kidáā ne, kué'ēn Juaán san, ita ntí'xin nā dá kanií diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, kaka'an ntódo nā ni nā'a san é na nātivi iní nā kuétsi nā ne, na kútsi ntute nā di, vata koo é na káda ka'nu iní Xuva ko ni nā kuétsí nā. ⁴ Sá'ā kúvi vata

ō xnteé na'a nā ka'án naa Xuva ko, nā nani Isāia, kaká'an nā:

Xée nūu ítsi kān uun tatsin é un ntii tsi kākā'an:

“Nākoo tú've ntó itsi Xuva kō; nakaán nuu nto itsi ntaa mí kí'in nā.

⁵ Un ntíí ntíí xi'ntí ne, ntadí nuu.

Mí'i ió xuku ni ti'í í ne, ntuntaa.

Itsi mí dōo nakutá'nu ne, ntuntaá di.

Itsi mí nā vá'ā o ne, ntuvá'a di.

⁶ Kidáā ne, un ntíí ntíí nā'a san kiní nā

nā é taxnúu Xuva kō é nakakú nā kō”,

kuan o ka'an tatsín san.

Du'va o ka'an Isáia san. ⁷ Nā tē nté kaa

nā'a xée nā mí tuví Juaan é ntio nā é

nakútsi ntute nā nā ne, kaka'an Juaán san ni nā:

—¿Ntō'o é tatá koo nto e dóo kīni ntáa nto! ¿Xóo ntu kakā'án i ni ntō é kūvi nakáku nto é ntō'o nto é ta'xi Xuva kō ve? ⁸ Vá'a tsí koo víí nto vata koo e díto é nadama nti'xe nima nto. Nā ku ka'án ntó ni tā'an nto: “Xo'ō né, tatá vi'i Abraan o”. Kaka'án u tsí Xuva kō ne, kuvi ntada nā xuu tatá Abraán tē dí ntio nā. ⁹ Dukuān ne, é iō tu've káa ntee é nakīin ntí'i nā utun sán un tsí nte nú ditsin i. Un ntíí ntíí utun é nā kakíi kiti vá'á i ne, katsin nā ne, dá ká'mí nā —kuān o ka'án Juaán san ni nā'a san.

¹⁰ Kidáā né, tsixe'e nā'a san nā:

—¿Ntē ntú koo víí nti kuan? —ka'an nā'a san.

¹¹ Dá kakā'an Juaán san ni nā kídāā:

—Xoo é ió uvi du'nu i ne, na kué'é nā kunūu tuku nā'a, nā é nā tuvi dú'nu i. Tē xoo é ió é kae'xí i ne, na kué'é nā dava na ká'xí nā'a, nā é nā tuvi é ká'xi —ka'an nā.

¹² Vé'xí nā ntaído diu'un xōo di é kútsi ntute nā ne, dá tsíxe'e nā Juaan:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo víí nti di? —ka'an nā.

¹³ Ne, dá kakā'án Juaan:

—Ñā kuído nto vata kaa ntaído nto di-
u'un xóo san; mii tsī é kuido nto vatā ó
kaka'an leí san —ka'an ñā ni ñā.

¹⁴Sntadún san dí ne, tsixe'e ñā di:

—Ntí'í ni, ¿ntē ntú koo víi ntí? —ka'an
ñā.

Ne, kaka'án Juaan:

—Ñā kuído dú'u nto nté uun ñā'a;
ntē ñā ku nau'ví nto ñā. Ntē ñā ku da'ví
nto ñā dovete tē ñā te neé kade ñā. Ñā
kākán ka nto xá'vi nto, tsí e d'fvi tsí é
kani'i nto —ka'an ñā ni ñā.

¹⁵Ñā'a sán ne, ntaítsu'un ñā ntantétu
ñā. Ntádē kuení mii ñā tē nté kaa ne,
Juaán san é Cristu ñā. ¹⁶Ntá tsi Juaán
san ne, kaka'an ñā ni ün ntí'í ñā'a san:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto
da kanakūtsi ntute ú nto ne, ntá tsi vé'xi
ūun ñā'a, ñā e díí díí ka ka'nu é xu'u, é
ntē ñā kainuu á'vi ko é nantúte ú xo'o
nti'xen ñā. Divi ñā ne, ñā tē ntúte dā'vi
ñā nto, tsí Espiritū Sántu sán dā'ví nuu
ñā nto, ni ñū'u é kai'xi. ¹⁷Divi ñā né, ni'i
nta'a ñā ütun é káni ñā trigu é nātsoo xio
ñā xáka i. Nātsu'un vá'a ñā trigú san ini
aka ñā, ntá tsi ka'mi ñā xáka san mé'ñu
ñū'ú san mí ñā ntá'va —ka'an ñā.

¹⁸Ne, titín ka nuu i é kākā'án Juaán
san ni ñā'a san dá kaka'an ntódo ñā ni ñā
tú'ūn va'á san di. ¹⁹Ntá tsi de tí Juaán
san ni ñā tsiñu ka'nu i, ñā Heródē, tsi
náki'i Heródē san ñadí'i ení ñā Felipe, ñā
nani Heródiā. Dē tí ñā ni ñā kuenta ñā
é un ntí'i nuu i é kīni kaa é idé ñā di.
²⁰Ntá tsi dā téku Heródē ne, tuku nuu i
idé túku ñā: tsí xnúu kutu ñā Juaán san
viutun.

Dā ítsi ntute Jesuú

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹Dá kanakūtsi ntute Juaán san un ntí'í
ñā'a sán ne, ítsi ntute Jesuu ntá'a
Juaán san di. Dá kakā'an ntá'ví Jesuú ne,
ura dú'va tsi nákaan xí'i e dukún kán.
²²Dítō tsi vé'xi daxi daxi Espiritū Sántu
san vata kaa paloma é nākuntéku dikí ñā

ne, dā téku ñā uun tatsín e dukún kán é
kākā'an:

—Divin é i'xá mií kó e dóo ntio ko.
Divin é nakaxnúu ú o —ka'an tátsín san
ni ñā.

Ñavi'i ata Jēsuu

(Mt. 1:1-17)

²³É kūvi oko u'xi kuia Jēsuú san da
éni ntu'u ñā edé tsiñu ñā. Divi ñā né,
i'xá Josee ñā, kuíni ñā'a san. Joseé san
ne, i'xá Elii. ²⁴Elí san ne, i'xá Mataa.
Mataá san ne, i'xá Levii. Levií san ne,
i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Jana.
Janá san ne, i'xá Josee. ²⁵Joseé san ne,
i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Amoo.
Amoo san ne, i'xá Nauun. Nauún san ne,
i'xá Eli. Elí san ne, i'xá Nagai. ²⁶Nagai
san ne, i'xá Maa. Maá san ne, i'xá Mata-
tia. Matatiá san ne, i'xá Semei. Semeí san
ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Judaa.
²⁷Judaá san ne, i'xá Juanaan. Juanaán
san ne, i'xá Resa. Resá san ne, i'xá Zorob-
abee. Zorobabeé san ne, i'xá Salatíe.
Salatíeé san ne, i'xá Neri. ²⁸Nerí san ne,
i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Adí.
Adí san ne, i'xá Cosan. Cosán san ne, i'xá El-
madaan. Elmadaán san ne, i'xá Ee. ²⁹Eé
san ne, i'xá Jesuu. Jesuú san ne, i'xá
Eliezee. Eliezeé san ne, i'xá Joriin. Joriín
san ne, i'xá Mataa. ³⁰Mataá san ne, i'xá
Levii. Levií san ne, i'xá Simiuun. Simi-
uún san ne, i'xá Judaa. Judaá san ne, i'xá
Josee. Joseé san ne, i'xá Jonaa. Jonaá
san ne, i'xá Eliaquiin. ³¹Eliaquiín san
ne, i'xá Melea. Meleá san ne, i'xá Mena.
Mená san ne, i'xá Matata. Matatá san ne,
i'xá Nataan. ³²Nataán san ne, i'xá Davii.
Daví san ne, i'xá Isaii. Isaií san ne, i'xá
Obee. Obeé san ne, i'xá Boo. Boó san
ne, i'xá Sala. Salá san ne, i'xá Nasuun.
³³Nasuún san ne, i'xá Aminadaa. Ami-
nadaá san ne, i'xá Amiin. Amiín san ne,
i'xá Arni. Arní san ne, i'xá Eruun. Eruún
san ne, i'xá Fare. Faré san ne, i'xá Ju-
daa. ³⁴Judaá san ne, i'xá Jacoo. Jacóo

san ne, i'xá Isaa. Isaá san ne, i'xá Abraan. Abraán san ne, i'xá Taree. Tareé san ne, i'xá Nacoo. ³⁵Nacoo san ne, i'xá Seruu. Seruú san ne, i'xá Ragau. Ragaú san ne, i'xá Pelee. Peleé san ne, i'xá Hebe. Hebé san ne, i'xá Sala. ³⁶Salá san ne, i'xá Cainaán. Cainaán san ne, i'xá Afasaa. Afasaá san ne, i'xá Seen. Seén san ne, i'xá Noee. Noeé san ne, i'xá Lamee. ³⁷Lameé san ne, i'xá Matusaleen. Matusaleén san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá Jaree. Jareé san ne, i'xá Malalee. Malaleé san ne, i'xá Cainaán. ³⁸Cainaán san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá See. Seé san ne, i'xá Adaan. Adaán san ne, i'xá Xuva kō.

**Dā nchó koto ntee tó'ō
e ña vá'ā san Jéssuu**

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 Jesuú ne, nuu tsitu Espíritū Sántū sán nima ñá, ntiko koō ña é ñe'ē ña nú ntute ka'nu é nani Jōrdaán. Kue'en ní'i Espíritū Sántū san ña, kué'en ña ñūu ítí kán mí xoxó ña'a. ²Ikān ítúvi ña uvi díko ntuvi ne, ntá tsi tó'ō e ña vá'ā san ne, ito ntee ña. Ñá ní ē'xí kue'en ña ntuvi é ítúvi ña ikān. Dā rkontúvi ne, kākín ña. ³Kidáá né, kaka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva ko ō né, viin é nantúvi xuu sá'a tañú'u —ka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña.

⁴Kidáá ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Ñá te da mii tsi tañú'u san kantío ña'a san, tsí kantio ña un ntí'i tū'ún é kāká'an Xúva kō”, ka'an —ka'an ñá ni i.

⁵Kidáá ne, kúxee ni'i tó'ō e ña vá'ā san ña uun itsi mi dóo dūkun. Uun da'na tsi nañé'ē ña un ntíí ntíí ñuu é iō da kanií ñūxiví ne, ⁶kaka'an ni Jesuú san:

—Xu'ú ta'xi u é kadā kù'ven dá kanií ñūxiví san. Ta'xi u é un ntí'i e dóo va'á san é kúvi ña o. Tsí xu'ú ne, é ntūvi kuenta ntá'a ko é un ntí'i sá'ā ne, kué'ē ú

da xōo ka tsi é ntio ko. ⁷Te nakūnchítin nūú ko ne, te kunūu ini ó ko ne, é un ntí'i kúvi ña o —ka'an ni Jesuu.

⁸Kidáá ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni i:

—Tū'ún Xuva ko ne, kāká'an: “Kunūu ini o Tó'ō o Xuva ō. Da mii tsi ñá é kuin-ti'xe o ña”, ka'an —ka'an ñá ní tó'ō e ña vá'ā san.

⁹Kidáá ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'ā san ña ñuú Jerusaleen. Nakáa ña dikí xúkun ka'nu mí'i e díí díí ka dukún ne, dá kaká'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é divín é i'xá Xuva kō ne, nakō'xón nuun kúñu ō un tsi nte í'a. ¹⁰Tsí kaka'an tū'un Xuva kō: Tsí taxnūu ña ánje ñá é vii ñá o kuenta, é kūnuu mé'ñu kūnuu dava ña o.

¹¹Kūrkaa ánje san o,

vata koo é ña náki'in nté uun xuu, ka'an —ka'an tó'ō e ña vá'ā san ni Jesuu.

¹²Ne, nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni i:

—Du'vā ó kaka'an tū'un Xuva kō dí: “Ñá ku ntē dúkuan kōto nteen Tó'ō o Xuva ō”, ka'an —ka'an ñá ní é ña vá'ā san.

¹³Dā ña ni kuvi vii tó'ō e ña vá'ā san nté koo vii é kō'xó ntéé Jesuú ne, kii ntee xio, kue'en.

**Dā éni ntu'u Jéssuu dé
tsiñu ña ñuú Galilea**

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴Nāxee Jesuu ñuú Galilea, nuu tsitu nima ñá Espíritū Sántū san é vii ñá tsiñu ña. É da mí'i ká ñuú ntáka'an ñá'a san íña Jesuu. ¹⁵Naku'áa ña ñá'a san ta'án ñuu ta'án ñuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee. Un ntíí ntíí ña'a san ntáka'an ñá e dóo va'á Jesuu.

Dā ítúvi Jesuu ñuú Nazaree

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶Kidáá né, nāxee Jesuu ñuú Nazaree, mí é'nu ña. Ntuvi dá iō dá'na ne,

kué'en nã má vi'i mí nataká nuu ña Israee váta xkoó ini ña. Nákuntĩsĩ ña é nakuá'a ña tú'un Xuva kō. ¹⁷ Xé'e ña ña tútu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko, ña nani Isáia. Nãkaán ña ne, nãni'i ña mí du'vá ó kaka'an:

¹⁸ Espíritu Xuva kō ne, nuu mé'ñu nuu dava ña ko,

tsí divi ña teé tsiñu ña ko

é ka'án u tú'un é vá'a ni ña ntã'vi.

Divi ña táxnūu ña ko

é ka'án u ni ña ñu'u kutū nté koo nakáku ña,

nĩ é nãkaán u ntuxnúu ña kuāa,

nĩ é nakákú u ña ntáde xení ña'a ni i,

¹⁹ nĩ é ka'án u tsi é xee ntúvi e dóo va'á koo víi Xuva ko ni ñã'a.

Kuān ó kaka'an tú'un é nakuā'a ña.

²⁰ Kidáa ne, naxtĩnuu Jesuu tútú san ne, dá nakué'e ña ña kaxntiĩ nú vi'i mi ntánataká nuu ña ne, nákutūví xtuku ña. Un ntĩí ntĩí ña ntoo sán ne, ntaíto ña ña.

²¹ Kidáa ne, éni ntu'u Jēsuu kaká'an ñã ni ñã:

—Tū'lún sa'á ne, é vevii é kākuntaa vata kaa e téku nto dá kanakuā'a ú nto —ka'an Jēsuu.

²² Un ntĩí ntĩí ña'a sán ne, vá'ã ó ntáka'an ñã iña Jēsuu. Da kúdu'va ña é kuān nte vá'ã ó kaka'an ña. Ntatĩin mii ñã, ntáka'an ña:

—¿Ñã ntu te i'xá Josee ñã sã'a? —ka'an ñã'a san.

²³ Dá kakã'an Jēsuu ni ña:

—Ncho ka'an ntó nĩ kó vatã ó ntáka'an ñã'a san: “Tē nuu é ntaã i é medĩku ntō ne, ntavá'a mii ntō kũñu ntō.” O ncho ka'an ntó nĩ ko: “Vatã o téku ntí nēe é idé nto ñuú Capernaú ne, kuān koo víi nto i'a ñi, ñuú mii ntō”, te kuan kōo é ncho ka'an nto.

²⁴ Nuu é ntaã i é kãka'án u tsi nté uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko ne, ñã ntĩo ña'a san, ña ñuú mii ñã, é kĩni ña tú'un é kãka'an ña. ²⁵ Nuu é ntaã i é kãka'án u tsi ñã te da ñi ñadi'í kií san ntoo ña ñuú

Israee ntuvi da itúvi Elia. Dã kidáa ne, ña ni kĩn kué'en tsi davi uni kuia nte dáva ne, dóo kútama ña'a san da kaniĩ ñuú san. ²⁶ Ntá tsi ña ni taxnúu Xuva kō Eliá san e kixntíi ña ñadi'í kii, ña ñuú Israee, tsi táxnūu ña ña é kixntíi ña uun ñadi'í kii, ña ñuú Sareta, ñuú é tuvi étsin Siduun. ²⁷ Ñá te da ñi ña ntákuvu kui'i é kãnako'xo kũñu i ntóo ña ñuú Israee ntuvi da katúvi ña ka'án naa Xuva ko, ñã nani Eliseu, ntá tsi nté uun ña'a, ña ntánchokuvu, ña ni ntuvá'a ña. Tsi mii tsi Nãmaan, ña ñuú Siria, ntuvá'a ña —ka'an Jēsuu.

²⁸ Ntá tsi ña ntoo iní vi'i mí nataká nuu ña Israee ne, un vá'a tsi kúdiin ña dá téku ña é kuān ó kaka'an ña. ²⁹ Nákuntãñĩ ña'a sán ne, nakunu ña Jesuu ñuú ña. Kue'en ní'i ña ñã rki uku é nakō'xó nuu ñã ña. ³⁰ Ntá tsi kii ni'ni Jēsuu mé'ñu ña'a san, kué'en ñã.

Ñatii, ña é nuu é ña vá'ã nima i

(Mr. 1:21-28)

³¹ Jesuú ne, kué'en ña ñuú Capernaú é tuví ñuú Galileá ne, ikan kanakuā'a ña ñã'a san ntúvi dá iō dá'na. ³² Koó dá kúdu'va ña'a san tú'un é kanakuā'a ña ña, tsi dóo ini Jesuu nee é kãka'an ña.

³³ Má vi'i mí nataká nuu ña Israee san ne, tuví uun ñatii, ña é nuu é ña vá'ã nima í ne, un ntii tsi kãka'an:

³⁴ —¿Na koo mii ntō ntí! ¿Neé ntu vii ntó nĩ ntí, Jesuu, ña ñuú Nazaree? ¿Vē'xí ntu nto é nãkunaá nto ntí? Xu'ú ne, iní u nto, tsí divi ntō e dóo va'á nto iña Xuva ko —ka'an ni Jēsuu.

³⁵ Kidáa ne, de tĩ Jesuu ni é ña vá'ã san, kaka'an ñã ni i:

—¿Diin tsi kutūvin! ¿Ntiin nima ñátĩ sã'a! —ka'an ñã nĩ e ña vá'ã san.

Kidáa né, un ntii tsi nãntava é ña vá'ã san ña ñu'u kan, mé'ñu un ntĩí ntĩí ña'a san da ntĩi nima ña. Ntē ña ni ní'i kui'í ña da ntii é ña vá'ã san. ³⁶ Dōo u'ví ña'a

san un ntíí ntíí ñá da íni ña. Ntátsixe'e ta'an mii ñá:

—¿Neē ntú tu'un sá'á? Ña sá'á ne, ¿nté kui dóo iō ña é vii ña? Tsi dá mii tsi káka'an ñá ne, kúvi idé ña nakúnu ña é ña vá'á san —ka'an ña.

³⁷ Da mí'i ká ñuú san ntáka'an ñá iña Jesús.

**Dā ntavá'a Jesuu
ñuntíi Simuún Pedru**

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Kidáa ne, nákuntísi Jesuu, ntáka ña vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san ne, kué'en ñá nú vi'i Simuun Pedru. Íkán tuví ñuntíi ña ne, dóo kaxe'e ña ka'ni. Íkan ña dā xe'e ntá'a Jesuu é na ntavá'a ña ña. ³⁹ Nákontēi Jesuu nuu ñadi'í san mí tuví ntaa ña ne, kaka'an ña é na ntikó ka'ni san. Ura tsí i nakuntísi ña, da de vá'a ña é ká'xí Jesuu ni ñá'a ña.

**Dōó titín ña ntánchokuvi
ntavá'a Jesuu**

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Ura da kaído nuu ngántíi san ne, xée ũn ntíí ntíí ñá'a san, xee ní'i ña ñá'a ña, ña ntánchokuví san, mí tuví Jesuu. Dōó titín nuu kuí'i ntákuví ña. Tíin nta'a Jē-suu ñá'a san xe un xé un ñá, ntavá'a ña ña. ⁴¹ Ná te da dii ña ntánchokuví san ne, ntíi é ña vá'á sán nima ña. Koó dā ntákachu'u ntáa é ña vá'á san, ntáka'an:

—¿Divi ntō é I'xá Xuva ko ntō! —ka'an.

Ntá tsi de tíi Jesuu ni é ña vá'á san. Ñá ni xé'é ña itsi é ká'an, tsí ini tsí divi ñá é Cristu ña, ña e táxnuu Xuva kō.

**Kaika Jesuu kanií ñuú Galilea,
kaka'an ntódo ña ni ñá'a san**

(Mr. 1:35-39)

⁴² Dā tuví ne, kué'en Jēsuu díñi ñuú san mí xoxo ntóo i. Ntá tsi ñá'a sán ne, dóo nántuku ña ñá. Xée ñá'a san mí tuví ña ne, ñá ni nataxá ñá ña, tsí ña ni ntío

ñá'a san é ká'ín ka ña. ⁴³ Ntá tsi kaka'an Jesús:

—Da mii é ká'ín ka ú xio ñuú san, kika'án u ni ñá'a san tú'un é vá'a iña i mí kadē kú'vé Xuva kō, tsí divi tsiñu sá'a e táxnuu Xuva kō ko —ka'an Jesús.

⁴⁴ Kué'en ñá ne, kuka'an ntódo ña ni ñá'a má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san dá kanií ñuú Judea.

**Nuu i e dóo ka'nu e
kúvi ni ña ntátiin tsákā**

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

5 Uun ntuvi ne, ntísi Jesuu díñi míni ká'nu é nani Genesāree. Ná te da dii ñá'a xee ña é kini ñá Jesuu. Un tsi tavi núu ña ñá e dóo ntio ña é kini ña tú'un Xuva kō. ² Íni Jesuu úvi tun ntōo íxū é ntoo díñi ntute kán ne, ña ntátava tsákā sán ne, é ntii ña tun ntōo san é nakate ña xunu ña. ³ Kidáa ne, kúxēe Jesuu iní tun ntōo Simuún san ne, dā ikan ñá ña da xe'e é na nak'ín íka ká ña iní ntute san tun ntōo san. Kidáa né, eni nt'u'u ña káka'an ñá ni ñá'a san. ⁴ Dā kúvi ka'an ñá ni ñá'a sán ne, kidáa ne, kaka'an ñá ni Simuun:

—Kué'en ni'i nto tún ntōo san iní ntute mí kúnú san ne, dá nakuítá nuu nto xunu nto, dá tíin nto tsákā san —ka'an Jesús ni ña.

⁵ Simuún san ne, kaka'an ña:

—Mastru, kué'en niñu vétun é ñu'u ntí, ntáde tsiñu ntí ne, nté uun tsákā ña ni ní'i ntí ti. Ntá tsi te divi nto ká'an ntó ne, nakuítá nuu xtuku ntí xunú ntí —ka'an ña.

⁶ Kuān o dé nti'xe ña ne, nií kué'en tsí ñu'u tsitu tsákā san xunú ña dā ná-tavā ña. Dókō sá ni ntátsin tu'un xunú ña. ⁷ Kidáa né, idé ña nta'a ña ni ñá ñu'u tuku tun ntōo san vata koo é ká'xi ña, kixntíi ña ñá. Kí'xi ña ne, natsítu kué'en ñá ntuvi tún ntōo san. Dókō sá te ni ntíi ntoko tun ntōo ña. ⁸ Dā íni Simuun Pe-

du'va ña, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. Dukuān ú'vi ná di, ntáka'an ña:

—Nté uun ito vata kiní o nuu i e dóo ka'nu e íni o vevii —ka'an ña.

Dā kána Jesuu ñá nani Lēvii

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Dā kúvi sá'ā né, ntii Jesuu, kué'en ña. Xée ña mí tuví ña kaido diu'un xōo iña ñuú Roma. Levii nani ña. Tuví ña uun itsi mí kaido ña diu'un xōo ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ñá ni ña.

²⁸ Kidáa ne, nákuntísi Levii san. Tsoo mii ntí'i ña iña ña, kué'en ña, kantikín ñá Jesuu.

²⁹ Da rkontúvi ne, tsū'un Levii san viko nú vi'i ña kan kuēnta iña Jéssu. Ñá te da dii ñá'a, ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, náataká nuu ña. Kidáa ne, uun tsi itsi intóo ntíi ntíi ña nú mesa. ³⁰ Ntá tsi ña fariseú san ni mastrú lei é dadii tsi ntáde tsiñu ña ne, eni ntu'u ña ntáka'an ntée ña ña ntántikín Jéssu, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntaé'xí dadii nto ni ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, ni ña iō kuetsí i di? —ka'an ñá ni Jéssu.

³¹ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Xoó ña'a, ña é vā'á ne, ñá kantio ña medikū. Tsí mii tsi ña ntánchokuví san é ntio ña medíku. ³² Ñá te ña é vā'á san ña é vexnantukú u, tsí ña iō kuetsí i san, vata koo é na natívi iní ña kuetsí ña —ka'an ñá ni ña fariseu.

Kuenta iña i é kuntoo ixu ō

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Ntáka'an ñá ni Jéssu:

—Ña ntántikín Juaán san ni ña ntántikín fariseú san ne, dōo ini xkuntoo ixu ñá; dōo ini ka'an ntá'vi ña di. Ntá tsi ña ntántikín ntó ne, nguentúvi tsi ntáxi'i ntaé'xi ña —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá kúvi ntu vií nto é ña ká'xi ña'a san mí iō víko e ntatánta'a ña da ntóo ni'i ña ña e tánta'a san? ³⁵ Ntá tsi tē xee úra i é kí'in ni'i ña ña e tánta'a sán ne, da kidáa kuntoo ixu ña —ka'an ña.

³⁶ Kantaa ña ni ña nuu i sá'a di:

—Nté uun xoxo ka'nté i uun ta'vi du'nu xée i é nākuntee nuu du'nu ata. Te kuan kōo vií ña ne, natívi ñá du'nu xée san ne, ñá vā'á ito ka, tsí ña te dadíi tekú doo xée san ni doo atá san. ³⁷ Ntē xoxo tsu'un i ntute tinti'o xée san iní ñii atā san, tsí ntute tinti'o xée san ne, dōo ntii iní í ne, ntáta ñii atā san. Ñii san ni ntute tinti'o sán ne, ntuvi kunáa te ntāta. ³⁸ Dukuān é kantio é kú'un ntute tinti'o xée san iní ñii xée san di. ³⁹ Xoo e ntáxi'i i ntute tinti'o atā sán ne, ñá vādá ntio i ntute tinti'o xée san, tsí dií ka vā'a xi'i ntute tinti'o atā san é ntute tinti'o xée san, kuiní i —ka'an Jéssu ni ña.

Dā táva ña ntini'i Jéssu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 Uun ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jesuu ni ña ntiní'i ñá, itá nti'xin ña má trigu kan. Ña ntini'i ñá né, távā ña xoko trigú san, dā xiín nuu ña nta'a ña ne, dā é'xi ña ntikín i san. ² Kidáa né, iō ñá fariseú san ne, tsix'e ña ña:

—¿Nté kuān ó ntáde ntu nto? Tsi dóo xií kaa é kuān koo vii o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Vá ña ntu ni nakua'a nto nté ō dé Davii ni ña ntiní'i ña uun ntuvi da dóo kákin ña? ⁴ Tsí kukí'vi ña iní vi'i Xuva kō né, dā kí'i ña tañú'u e kúviko iña Xuva kó ne, dā é'xi ña, divi ña ni ña ntiní'i ña, kuān te da mii tsi dutú san é kúvi ka'xí ña tañú'u e kúviko san —ka'an ña.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vèxkúvi ú ñatíí ne, kadē kú'vé u iña ntúvi dá iō dá'na san —ka'an ña.

²⁵ Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo ió iña i vevii, tsí rkontúví ne, dōo nto'o nto é ká'xi nto.

Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo dñí i vevii, tsí rkontúví ne, kueku nto ne, kuntuo nta'xa nto di.

²⁶ Ña ntá'vi ide ntú nto tē un ntíí ntíí ña'a sán ne, dōo vá'á ó ntáka'an ñá iña nto, tsí kuān o dé ña intóo kídaa nī ña é dotó tsí ntáka'an ña é ka'an ñá naa Xuva ko, ntá tsí ña te ntáa e ntáka'an ña.

Kuinima kó ña ntaínchu'vi ko

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ Ñta tsi ntō'o e ntaíni nto ne, kaka'án u ni ntō: Kuinima ntó xoo é ña ntío i nto. Vá'a kō víí nto nī ña ntaínchu'vi ntó di. ²⁸ Nāxnuu viko nto ña e ntáka'an ntée nto. Kantá'ví ntó iña ña ntáka'an kíni iña nto. ²⁹ Tē xoó ña'a kaxé'le nuu ña vinuu ntó ne, kué'le ntō tinuu nto é ūun xo ká san di, na kué'le ka ñá di. Tē xoó ña'a kanaki'i nuu ña kutuun ntó ne, kué'le nto dū'nu ntó di, na kuni'i ña. ³⁰ Da xōó ka ña'a, ña é kaikan kudii neé ntio i ne, kué'le ntō. Te kí'i ña da nēé ka iña ntó ne, ñá ku ntáka nto. ³¹ Víí nto ni tā'an nto vatá ó ntio nto é víí ñá ni ntō.

³² Tē ntákuinima ntó da mii tsí ña é kákuinima í nto ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Un tsí nté ña kini ntáa san kuān ó ntáde ña. ³³ Te vā'á o ntáde nto é da mii tsí ni ñá'a, ña é vā'á o ntáde ni ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i ntó di? Tsí un tsí nte ñá kini ntáa sán ne, kuān ó ntáde ña di. ³⁴ Te xntii nto tā'an nto vata koo é na xntii ña ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Tsí ña kini ntáa sán ne, kuān o xntíi ña tā'an ña vata koo é na xntii tā'an ña ña di. ³⁵ Ntá tsi nto'ó ne, kuinima ntó ña ntákune'u iní i ni ntō. Vá'a kōo víí nto ni ñá'a. Xntii nto tā'an nto é ña kuntétu nto te xntii ña ntō di. Kidáa né, dōó ka'nu nuu i é ta'xi Xuva ko ntō. Kidáa ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu. Tsí divi ña e dóo vá'á ó kade ña nī ña kini

ntáa san, ña e ñá ini é nakué'le sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³⁶ Vata tsí o ntúnta'ví ini Xuva ko ntō ne, kuan tsi kōo ntunta'ví ini nto ta'an nto di.

Ña ka'an ntée o ta'an kō

(Mt. 7:1-5)

³⁷ Ñá kū ka'an ntée nto ta'an nto. Dukuān ne, ñá ka'an ntée Xuva ko ntō di. Ñá ku nakuitā ntó ta'an nto ne, dukuān ne, ñá nakuitā Xuva ko ntō di. Kada ka'nu iní nto ni tā'an nto ne, kuan kōo kada ka'nu iní Xuva ko ni ntō di. ³⁸ Vata tsí koo kué'le nto ne, kuan tsí koo ni'i nto. Kū'vé va'á ni'i nto. Nakuédin nuu ña, nakidi nuu ña ne, kunuu tsitu kué'en da nté nakuído káva. Tsí divi tsí kú'vé é kánakii kú'vé ntó ne, divi tsí kú'vé nā-ta'xi ña nto di —kuan o ka'an Jéssuu.

³⁹ Kidáa ne, nañé'ē ñá ña'a san nté koo víí ña, kaka'an ña:

—¿Vá kūvi ntu víí uun ña kuáá san nañé'le ñá tuku ña kuāa mí'i kí'in ña? ¿Ñá ntu kó'xo nuu ña ntuvi ñá xavi? ⁴⁰ Nté uun ña kanakuá'a sán ne, ñá tē ká'nu ña'a ña vata kaa mastru ña. Ntá tsi tē ntá'í kútu've ña ne, kudadii ña ni mastru ña.

⁴¹ ¿Nté kui kaiton ntun xáka ütun é nūu ntuxnúu tā'an o? Tsí nte ña káfnin ntu'u é nūu ntuxnúu mii o. ⁴² Tē ña káfnin ntu'u é nūu ntuxnúu mii o ne, ¿nté kui dōto tsí kaka'an ntún ni tā'an o é na tā'xi ña nuu ña é natāvan xáka ütun é nūu ntuxnúu ña? Divin e dá mii tsí rki xaa o ntéku é káka'án ne, di'na natāvan ntu'u é nūu ntuxnúu mii o vata koo é kūvi kinín vā'an é natāvan xáka ütun é nūu ntuxnúu tā'an o.

Tē kíi kiti i, kutuni ko neé utun

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Ña túvi utun vā'a é káta'xi kiti é ña vá'á. Nté utun ña vá'á san ña katá'xi kiti é vā'a. ⁴⁴ Da nēé ka utun, kutuni ko neé utun dá kakii kiti i. Ñá kakii igú san utun

i te kīni o rkontūvi nté koo kuvi —ka'an Jéssu ni ña.

Dá tūví Jesuu nú vi'i Simuun

³⁶ Uun ña'a, ña fariseú ne, kāna ña Jéssu é kika'xí ña nú vi'i ña k̄ān. Dā xee ñá ne, ítūví ña nú mesa kan. ³⁷ Kidáā ne, xéu uun ñadī'í, ña ñuú ik̄ān, ña e dōo iō kuetsí ne, da kutuni ña tsí tuví Jesuu nú vi'i ña fariseú san ne, xéu ñā, ni'i ña uun xuxu e kúvi xuu é nani alābastru é nūu tsitu cho'o vídin. ³⁸ Ítūví ña nú dī'ín Jéssu, kaéku ña ne, nākate ña dī'ín Jéssu ntuté nūú ña. Kidáā né, idi ña naítsi ña dī'ín ña, da tánuu ña dī'ín ña ne, dā da'vi ña dī'ín ñā cho'o vídín san. ³⁹ Ña fariseu, ña kāna Jéssu ne, dā íni ña sá'ā né, dé kuení ña: “Tē dí ña kaka'an ntí'xe naa Xuva ko ñatíí sa'á ne, kutuni ñá nee ñá'a ñadī'í sa'á, ña katiin nta'a ñā. Tsí ñadī'í sa'á ne, dōo iō kuetsí ña.” Kuan o dé kuení ña. ⁴⁰ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña fariseú san:

—Simuún, iō kúdií é k̄ā'án u ni o —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an fáriseú san:

—Ká'an ntō, Mastrú —ka'an ña.

⁴¹ Ne dá kantāa Jéssu ni ña, kaka'an ñā:

—Uvi ñá'a ñatíí itá nuu ñā diu'un é naki'i nté ña iña ñá kuiká san ne, uun ña'a ñā ne, ú'ūn sientu diú'un kui'xín san itá nuu ña. Ña uun ña'a sán ne, úvi díko u'xi tsí. ⁴² Ña ni kúvi ntá'vi ña diu'un é naki'i nté ña ne, ide ña da xe'e nákadí ñá kuenta é itá nuu ña ntuvi ña. Ká'an nto vé: ¿Xoo é ntuvi i é díí ka kuinima í ña kuiká san? —ka'an ña.

⁴³ Kidáā ne, kaka'an Símuún san:

—Vata te ñatíí, ña é díí ka kuē'e itá nuu san —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu:

—Vá'ā o é k̄āka'an —ka'an ña.

⁴⁴ Kidáā ne, kaito Jéssu ñadī'í san ne, dá kakā'an ñá ni Simuun:

—Koton ñadī'í sa'a. Xu'ú ne, xéu u nú vi'i o né, ntē ña ni ta'xin ntute é ntōo dí'ín ko. Ntá tsi ñadī'í sa'á ne, nakate ña dí'ín kó ntute núu ña ne, idi mii ñā naítsi ña. ⁴⁵ Ntē ña ni é'xin xu'u kó vata xkōo ini o ne, ntá tsi ñadī'í sá'á ne, un tsi nte dá xee ú ne, katanuu ña dí'ín ko. ⁴⁶ Ntē ña ni dá'vin díkí ko nté un siin aseté san. Ntá tsi divi ñā ne, dá'vi ña dī'ín ko cho'o vídin. ⁴⁷ Dukuān é k̄āka'án u tsí kuān te ñá tē nté kaa kue'e kuétsi ña ió ne, ntá tsi kutuni tsí e dé ka'nu iní Xuva ko ni ñā, tsi dōo kuínima ña. Ntá tsi ña'a, ña é dutsi kúdií e ntáde ka'nu iní o ni ñā ne, un siin kudií kakuinima ñá kō —ka'an ña.

⁴⁸ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñadī'í san:

—É dé ka'nu iní u ni o kuétsi o —ka'an ña.

⁴⁹ Ña'a, ña é vexká'xi ni ña ne, eni ntu'u ñā ntátsixe'e ñā:

—¿Xoo ntu ñá'a ña sá'a, é un tsi nte kuétsi ñá'a san kade ka'nu iní ña ni ñā? —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñadī'í san:

—Tsi kuínti'xe o Xuva kō ne, é ntūvá'a nima ó ve. Va vá'a tsi kuē'én ve, ñá ku kadā kuení ka o —ka'an Jéssu ni ña.

Ñadī'í, ña e xntíí Jéssu

8 Rkontūví da kúvi sá'ā ne, kaika Jéssu ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ñā tú'un iña Xuva ko nté o kadē kú'vē ña. Uxúvi ñā'a pustrú san ntini'i ña ñā di. ² Ío ñadī'í ne, ntik̄in ñá ña, ña é ntavá'a ña é ñu'u é ña vá'ā san nima í nī ña é ntuvá'a kui'i e ntákuvi i. Ñadī'í san ne: María Madalena nani ña, ña e ntíí u'xe é ña vá'ā nima í, ³ nī Juana, ñadī'í ñá nani Cūsa, ña dé tsiñu iña Heródē; ñá nani Sūsaná ne, nī ña te da díí ka ñadī'í, kue'en ñá vata koo é xntíí ña ña nēe é ió iña ña.

Dã ntáa Jesuu iña ña katá'xi tata

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴Ñá te da dii ña'a kii ña ñuú ña é kini ñá Jesuu. Dõo táka nuu ña'a sán ne, kidáa ne, ntáa Jesuu ni ña uun nuu i, kaka'an ña:

⁵—Uun ñatíi, ña kata'xi tatá ne, kué'en ña kúta'xí ña tatá ña. Uun itsi ne, kó'xo ntákin san itsi kán ne, ixkanúu ña'a sán ne, ē'xi láa sán di. ⁶Uun itsi xtuku ne, kó'xõ tuku ntákin san ne'u xuú san ne, dã kéne ne, ura tsí xi'i dii, tsí kaku-naá ntute mí ko'xo. ⁷Kó'xõ xtuku ntákin san má kú'u íñu kán. Ē'nu dadii ni xuku íñu sán ne, ítaví núu kue'en xúku íñu san i ne, xí'i di. ⁸Ntá tsi uun itsi xtuku ne, kó'xõ nuu ntákin san ñú'u vā'a. Kidáa ne, ē'nu né, dõo vá'a kúvi. Kii te uun sientu kfti i é un é un ditsin i —ka'an ña.

Sá'a káka'an Jésuú ne, ñi kué'en ini ña kaka'an ña:

—iTe iõ lo'xo ntó ne, kini nto! —ka'an ña.

¿Nté kui nuu xntu i sá'a kántaa ña?

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹Kidáa né, tsixe'e ña ntini'i ña ñá neé kani tú'un nuu i sá'a é káka'an ña. ¹⁰Ne, kaka'an Jésuu:

—É ta'xi Xuva kō é kūtuni ntó nuu i e dõo xū'ú iõ iña i mí kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguú sán ne, da kantaa ú ni ñá nuu i sá'a ne, ntaíto ña ne, õ ntaíni ña, ntá tsi ña kí'in diki ña neé kani tú'un.

Kantada ntaa Jésuu neé kani tú'un nuu i iña ñá kata'xi tata

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹Nuu i sá'a ne, kani tú'un: Ntákin san ne, divi é vata kaa tú'un Xuva kō. ¹²Uun itsi mí kakó'xo ntákin san itsi kán ne, kani tú'un vata ntáa ña'a, ña téku i, ntá tsi vé'xi tó'õ e ña vá'a san, véx-naki'i tú'un Xuva kō é ñu'u nima ñá'a san vata koo é ña kuinti'xe ña, vata koo

é ña nakáku ña. ¹³Mi ko'xó nuu ntákin san ne'u xuú san ne, vata ntáa ña'a, ña e dõo díni i é kátekú i tú'un Xuva kō ne, kuinti'xe ña, ntá tsi ña kué'e ni kuinti'xe ña. Vata ntáa utun é ña tuvi kué'e xó'o i ntáa ña. Kuinti'xe ña é uun da'na. Ntá tsi ntuvi dá kátaan núu ña ne, kaxtuví xio ña tú'un Xuva kō. ¹⁴Mi ko'xó nuu ntákin san má xúku íñu sán ne, vata ntáa ña'a, ña e téku i tú'un sán ne, dukuan dukuan sá ne, kakunáa ini ña. Tsi é túku e túku é kadē kueni ña: é ní'i ñá diu'un, é vii ñá nee iña é ntio ña ne, dukuan ña kaxio vá'a iña ña. Vata ntáa utun é ña kaé'nu vá'a kiti i ntáa ña. ¹⁵Ntá tsi mí ko'xo ntákin sán ñu'u va'a ne, vata ntáa ña'a, ñá iõ nima vá'a i ne, é iõ tu'vé ña é kini ña tú'un Xuva kō, é vii ñá kuenta tú'un san. Ñá nātivi ini ña. Vata ntáa utun e dõo vá'a kakii kiti i san ntáa ña —ka'an Jésuu ni ña.

Kantaa ña nuu i iña ñú'u

(Mr. 4:21-25)

¹⁶Kidáa ne, kantaa ña ni ña nuu i iña ñú'u é nāxi'í nuu, kaka'an ña:

—Nté uun xoxo tuún i ñu'ú san ne, dá dā'ví nuu. Nté ña xtuví ña má itó ña. Tsí xnteku dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kanñi má vi'i kán. ¹⁷Vata tsi kaa nuu i sá'a ne, ña túvi nee iña é kutuví xu'u é ña nātídito, nté uun nuu i é iõ xu'u é ña kiní o rkontúvi, tsi dá mii é nātídito.

¹⁸Dukuán ne, kini va'a nto tú'un é ká'an u, tsí ña'a, ñá iõ iña í ne, ní'i ká ña. Ntá tsi ña é ña tuvi iña í ne, nakuido nteé ña un tsi nté nuu i é kuini ña é iõ iña ña —ka'an Jésuu ni ñá san.

Di'i Jésuu ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹Kidáa ne, xée di'i Jésuu ni ení ña. Ntá tsi ña ni kuvi xée ētsin ña mí tuvi Jesuu, tsí ña te nté kaa ña'a ntoo ña. ²⁰Kidáa ne, xée uun ña'a, kaka'an ñá ni Jésuu:

—Dí'i nto ni enī ntó ne, ntáñi ntée ña nto kíl'i kǎn é ncho kiní ña nto —ka'an ña.

²¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é katekú i tú'un Xuva kō ne, kade ntaa tú'un ñā, divi ñā é dí'i kó ni enī ko ni tā'an ko —ka'an ña.

**Dā teé da'na Jesuu
tátsin ni ntúte mini**

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Uun ntuvi ne, ínua Jesuu tǎn ntóo ni ña ntini'i ñā, kaka'an ña:

—Xio diñi ntute san kí'in ō ve —ka'an ña.

Kué'en ñā kídāā. ²³ Da ntaíta nti'xin ña nu ntuté san ne, kídí Jēsuu. Kídāā ne, un ntii tsi vē'xí tatsín san mé'ñū ntute san. Iñi ntú'u nátsitu tun ntóo san ntute ne, dókó sá ni tēni ña. ²⁴ Kídāā ne, kué'en ña kūnantoto ña Jēsuu, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Mastru! ¡Mastru! ¡Dóko sá tēni ō! —ka'an ña.

Nákuntísí Jesuú ne, kaka'an ña é nākoó da'na tátsín san ni ntúte é kākakuntáñi ntaa. Ura tsí i xío kadin ne, diin diin sa kúvi. ²⁵ Kídāā ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—¿Ntē kui ntaú'vī ntú nto? ¿Mí'i ntu kué'en é ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Ntá tsi ña ntini'i ñā né, dōo u'ví ña. Koó dā kúdu'va ini ña, ntáka'an ñá xe un xé un ñā:

—¿Xoo ña'a ntu ña sá'a, ña é kākakun ni tátsín san ni ntúte san é nākoó kadin ne, ura tsí i xío kadin nti'xe? ¡Un tsi nte tátsín san ni ntúte san kade ntaa é kākakun ña! —ka'an ña.

**Ña ñuú Gadara, ñá
ñu'u é ña vǎ'ā nima i**

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Kídāā ne, xée ña ñuú Gadara é tuví tuku diñi ntute é ñuú Galilea. ²⁷ Ntii Jesuu dñíi ntute sán ne, ikan tsi vē'xí uun ñatii, ña má ñuú san, ña é ñu'u é ña vá'ā

nima i. Ñá te dā vévii é ña te núū ká ña du'nu ña; ntē ña te túvii ká ña nú ví'i ña kǎn. Da ñi kué'en tsí kapusantu kǎn nuu ña. ²⁸ Dā ini ña Jesuú ne, nákunhíi ntaa ñá nuu ñá ne, un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—¿Néé ntu kaduku ntée nto iná ko, Jesuu, i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kǎn? ¡Vii nto da xe'e, ñá ku kini nteē ntó ko! —ka'an é ña vǎ'ā san ni Jēsuu.

²⁹ Kuan ō ka'an ña, tsí Jesuú ne, kaka'an ñá ni é ña vǎ'ā san é na ntii nima ñatíi san. Dōo kí'in ito kūkí'vi é ña vǎ'ā san nima ñá, kuān te ntákí'ni ña'a san nta'a ña ni dñí'ñ ña kadená ne, kanakí'i tu'un, tsí e ña vǎ'á sán ne, kaxntíi ña da tí é kūnu ña é kí'in ña ñuu itsi. ³⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ñā:

—¿Ntē ntú nanin? —ka'an ña.

—Nti'í ne, Ligiun naní nti —ka'an.

Kuan ō ka'an ña, tsí ña te da díi e ña vǎ'ā san é ñu'u nima ña. ³¹ Íkǎn é ña vǎ'ā san nta'a Jesuu é ña taxnuu ña í ini totsín kan. ³² Da'a san ne, ñá tē nté kaa ñu'u kutsín san ntaé'xí tí xuku san ne, ntáka'an é ña vǎ'ā san te kūvi ntí'vi nima kútsín san. Jesuú ne, xe'e ña itsi. ³³ Kídāā ne, ntii é ña vǎ'ā san nima ñatíi san ne, dā kūkí'vi nima kútsín san. Kídāā né, inu kutsín san, kué'en tí un tsi nte mí nuu ntute san ne, ikan tsi tēni ntí'í tí.

³⁴ Ña e ntáde kuenta kútsín san ne, dā ini ña nte o kúvi ne, kué'en ñā, koo da ntaínu ña, kuntaa ña ni ña ntoo má ñuú san ni ña ntoo má kū'u kan nté ō kúvi. ³⁵ Ña'a sán ne, ntii ña, kukoto dító ña nté ō kúvi. Dā xee ña mí tuví Jesuú ne, ikǎn tuví tixi ñatíi san nú dñí'ñ Jesuu, ña e ntíi é ña vǎ'ā san nima i. E nákunū ña du'nu ña ne, e vǎ'ā ó kadē kuení ña. Kídāā né, dōo u'ví ña'a san. ³⁶ Ña é ini nte o kúvi ne, ntántaa ña nté ō ntuvá'a ña é ñu'u é ña vǎ'ā sán nima i. ³⁷ Un ntíi ntíi ña ñuú Gadará ne, eni ntu'u ñā ntaíkan ña da xe'e é na ntáka Jesuu ñuú ña, tsi dóo ntaú'vii ña. Dukuān ne, nákunū Jesuu

tún ntóó san ne, dā kunú'u ña. ³⁸Ñatíí, ña e ntíí é ña vá'á sán nima í ne, kaka'an ña é kí'ín ñá ni Jēsuu. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā é na kutuví ña. Kaka'an ña:

³⁹—Kunú'un nú vi'i ō ve, ntaan ni ñā'a san nté ō dé Xuva ko ni ō —ka'an Jēsuu.

Kidáa ne, kué'en ñatíí san, kuntáa ña ni ñā'a san da káníī má ñūú san nté ō dé Jesuu ni ña.

Dióko Jairu, ni ñadī'í, ña tíin nta'a dū'nu Jēsuu

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰Ntá tsi dā náxee Jēsuu túku diñi ntute sán ne, ñá tē nté kaa diní ña'a san e náxee ña, tsí un ntíí ntíí ña'a san ntantétu ña ña. ⁴¹Ikan tsí xeé uun ñatíí, ñá naní Jairu, ña odo nūu íña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Ña sá'á ne, nakutuvi ntei ñā nú dī'ín Jesuú ne, kaikan ñá da xe'e nta'a Jesuu é kí'ín ña nú vi'i ña kán. ⁴²Kuan tsí kaa uun a dióko ñā né, ío tun te ūxuvi kuiá tun ne, dóko sá kúvi tun.

Kidáa ne, kué'en Jesuú ne, ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá ña. Un tsi ta'u nuu ña mé'ñu ñā'a san. ⁴³Ikán nuu ta'án uun ñadī'í, ña é ña kaxio da'na é kaeti niñi ña. É uxuvi kuía é kuān ó kanto'o ña ne, é dōo kue'é diu'un nantí'í ña ni medíkū. É nantí'í ña é un ntí'í é io íña ña ne, ntē ña ni ntuvá'a ña. ⁴⁴Ñadī'í sa'á ne, xée etsin ña ata Jēsuu. Tíin nta'a ña ntēte du'nu Jēsuú ne, ura tsí i ntuvá'a ña é kaeti niñi ña. ⁴⁵Kidáa né, tsixe'e Jēsuu ñá'a san:

—¿Xoó ntu tíin nta'a í ko? —ka'an ña.

Un ntíí ntíí ñá ne, ntáka'an ña tsí ña te divi ña e tíin nta'a ña ñā. Pedrú san ne, kaka'an ña:

—Mastrú, un ntíí ntíí ña'a san ntánata'u nūu ña nto ne, ntátsi'i ntido ña nto —ka'an ña.

⁴⁶Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Ío xoo tíin nta'a í ko. Tsí kutumí ko tsí kúvi ntuvá'a ña —ka'an ña.

⁴⁷Dā kutumí ñadī'í san tsí ña kuvi kux-u'ú ña ne, koó da kání'i ñā, nakunchíti ña nú dī'ín Jesuu. Kidáa ne, kaka'an ña mé'ñu un ntíí ntíí ña'a san tsí iō nuu í é tíin nta'a ña Jēsuú ne, kaka'an ña tsí ura tsí ntuvá'a ña. ⁴⁸Kidáa ne, kaka'an Jēsuú ni ña:

—Í'xá ko, é ntuvá'an ve, tsí nuu é ntaā i e kuñti'xe o ko. Vá'a vá'a tsi koo kunú'un ve —ka'an ña.

⁴⁹Kaka'an dúkuan Jēsuu dá xēe uun ña'a, ñá ni'i tú'ūn íña ñá odo nūu íña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kaka'an ña:

—Dióko nto ne, e xí'i ñā. Ñá ku nāteku du'xén ka nto mastrú san —ka'an ña.

⁵⁰Ntá tsi téku Jēsuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá ku u'vī o. Mii tsí é kuinti'xe o ne, ntuvá'a dióko ō —ka'an ña.

⁵¹Kidáa né, dā xee ña nú vi'i ña kán ne, ñá ni xē'é Jesuu é kí'vi nté uun ña'a; mii tsí Pedru ni Sántiau ni Juaán san, ni uva í'xá san ni dī'í i. ⁵²Un ntíí ntíí ñá ntoo sán ne, ntaéku ña, tsí é xí'i i'xá san. Ntá tsi kaka'an Jēsuú ni ña:

—Ña kuéku ká nto, tsi tá'nu kūdií san ne, ñá te ni xí'í tun, tsí kūdii kakidí tun —ka'an ña.

⁵³Un ntíí ntíí ñá xkuntée ña ña, tsi íni ñā'a san tsí é xí'i ntí'xe a i'xá san. ⁵⁴Kidáa ne, kárkāa Jesuu nta'a í ne, un ntii tsi kākā'an ña:

—¡Tā'nú kudii, nakuntítsin! —ka'an ña.

⁵⁵Ura tsí i ntóto tún ne, ná kuntítsi tun ne, kaka'an Jēsuú é na kué'é ña é ká'xí tun. ⁵⁶Uvā tún ni dī'í tún ne, koó dā kúdu'va ña é kuan ō kúvi. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña é ña ká'an ñá ni nté uun ña'a san nté ō kúvi ntóto tun.

**Dā táxnūu Jesuú pustru ña e
kíka'an ntódo ña tú'un Xuva kō**

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9 Jesuú ne, nātaká nuu ña uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, xe'e ñā é kūvi víí ña kada kú'vē ña iña é ña vá'a san é nakuitā ná i, nī é kūvi víí ña ntavá'a ña ña'a san da neé ka nuu ku'i e ntákuví ña. ²Táxnūu ña ñā é kíka'an ntódo ña tú'un iña i mí kadē kú'vé Xuva ko, ni é ntavá'a ña ña nchokuvi. ³Kaka'an ná ni ñā:

—Ñá kū neé kuido nto é k'i'n ntó itsi kãñ; nté tatūn, nté itin, nté tāñú'ū, nté diu'un, nté uun na'a du'nu nto ña kuní'i nto. ⁴Dā mí'i ká ví'i mí xēe ntó ne, kuntōo nto un tsi da nté ntáka nto ñūu san. ⁵Dā mí'i ká ñūu san mí ña ntío ña é kuntōo nto ne, ntaka nto ikãñ ne, nakidí nto xáka dī'ín nto vata koo é kuní'i ña kuenta é nakūnaá mii ñā kúñu ñā é ña ni ntío ña tú'un Xuva kō —ka'an Jesúsui ni ñā.

⁶Kidáā ne, ku'é'en ñā, ita ntí'xin ña ta'án ñūu ta'án ñūu, ntáka'an ña tú'un é vā'a san nté koo nakáku ña'a san ne, dā mí'i ka mí ku'e'en ná ne, ntavá'a ña ña nchokuvi.

Dā kudana iní Heróde

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷Rei Heróde né, tēkú ña e ntáka'an ñá'a san iña Jesúsui é un ntí'i nūu i é kade ña ne, un tsi kúdana iní ñā, tsí iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautistá ne, é ntōto ña ve é xi'i ñā. ⁸Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsí é ntii díto ña ka'án naa Xuva ko, ñā nani Elíá ne, iō ñá di ne, ntáka'an ñá tsí ña ka'án naa Xuva ko, ña ntiví di ne, e ntóto ñā. ⁹Kidáā ne, kaka'an Heróde san:

—Tsí xu'u ntu ku é taxnūu u é ka'ntē ñá dikí Juaán san ne, çxōo ntú ña'a ña tsikán kuãñ, e dóo katekú ko é ña te nté kaa nuu i é kade ña? —ka'an ñā.

Dukuãñ né, ntukū nuu ini Heróde san nté koo kiní ña Jesúsui.

Dā xe'é Jesuu é ká'xi u'un míil ñā'a
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰Dā náxee ná ntini'i ñā ne, ntaa ña ni Jēsuu nté o dé ñā. Kidáā ne, kue'en ní'i xio Jesúsui san ña ntini'i ñā uun ñūu é nani Bětsaida. ¹¹Ntá tsi dā kútuni ñá'a sán ne, íntikãñ ná Jesúsui. Jesúsui san ne, dōo vá'a o dé ña ni ñā, kaka'an ná ni ñā iña mí kadē kú'vé Xuva kō ne, ntavá'a ña ña nchokuvi.

¹²Dā kuãñ ne, xée etsin ña ntini'i ñā san mí tuví Jesúsui, ntáka'an ñā:

—Ká'an nto ni ñā'a san, na k'i'in ñā, kintúku ña mí kuntuo da'na ña ne, na kintúku ñā é ka'xi ña da mí'i ká ñūu é ntoo étsin i'a. Tsí i'a ne, ña túvī nee iñá iō kue'en tsi é ka'xi ñā —ka'an ñā.

¹³Ntá tsi Jesúsui ne, kaka'an ná ni ñā:

—Mii nto ku'e'é nto ña é ka'xi ñā —ka'an ñā.

Ne, kaka'an ná ntini'i ñā:

—Kūdii u'ún sa tañú'u ni úvī sa tsáka iō ti. çVá kikuiín ntu ntí é ká'xi un ntíf ntí ñá'a san? —ka'an ñā.

¹⁴Tsí iō ñá te u'un míil ñatí san ntōo ñā. Ntá tsi Jesúsui ne, kaka'an ná ni ña ntini'i ñā:

—Ká'an nto, na kuntōo ña uvi díko u'xi uvi díko u'xi ñá'a ña —ka'an ñā.

¹⁵Kuan o dé ña ne, íntōo ntíf ntíf ña'a san. ¹⁶Kidáā né, ki'i ntí'i Jesúsui é u'un tañú'u ni úvī tsákā. Íto ña e dukún kãñ ne, dā naku'é ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ña ne, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é tsí'i ña nta'a ña'a san. ¹⁷E'xi ntíf ntíf ña'a san da nté ku e ntá'a ñā. Dā kúvi é'xi ña ne, náku'un tsitū ká uxuvi xiká utsi i é ntoó ka.

**Kaka'án Pedru tsí Jesúsui ne,
ña é taxnuu Xuva kō**

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸Uun ntuvi ne, kaka'an ntâ'ví Jesúsui é da mii tsi ña ni ña ntini'i ñā ntōo ña ne, tsixe'e Jēsuu ñā:

—¿Neē ntú ña'a ú, tē ka'an ñá'a san?
—ka'an ña.

¹⁹ Nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautista nto. Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Iō túku ña ne, ntáka'an ña tsí ña ka'án naa Xuva ko, ña ntivu ntó, ña e ntóto xtuku é xi'i —ka'an ña.

²⁰ —Divi ntó ní, ¿neē ña'a ú, te kuini nto? —ka'an Jesús.

Pedru ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Divi ntó é Cristu nto, ña e táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

Dá kakā'an Jésuu tsí kuví ña

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Ntá tsi dóo ka'an Jésuu é ña ku ka'án ña nī nté uun ña'a nuu i sá'a.

²² Kaka'an ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíf ne, kantio e dóo nto'o ko. Dōo nantii ni'ni ñatā sán ko, divi ña nī tó'o dutú san nī mastrú lei. Ka'ní ña kó ne, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto u —ka'an Jesús.

²³ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ūn ntíf ntíf ña'a san:

—Tē xoó ncho kuntikín i kó ne, ña kú de ká ña kuenta iña mii ña ne, utén utén san ne, na kuntikín ñá ko, kuān te dóo nto'o dadii ña nī ko. ²⁴ Xoo é ncho nakakū mii i ntuvi iña í ne, kunaá ña. Ntá tsi tē xoo nakunaá i ntuvi iña í kuenta iñá ko ne, nakáku ña. ²⁵ ¿Neē ntu kaidiá'vi ñatíf san te nī'i ñá kanii ñūxiví san, te kūnaá mii ntu ñá ne, o tē natívi mii ñá kúñu ñá? ²⁶ Tē xoó kakuka'an nuu i tú'ūn kó ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíf ne, kuan kōo kuka'an nuu ko í di ntuvi dá nainú u é koó dā káxi'i nuu ka'nú u vata kaa Uvā kó nī ánje ñá, ña e dóo va'a. ²⁷ Nuú é ntaā i é ká'án u ni nto ne, iō nto é ntoo nto i'a vevíi ne, ña kúvi ntó tē ña di'na kiní nto mí'i kadé kú'vé Xuva kō —ka'an Jésuu.

Dā nádama kúñu Jēsuu

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ E kúvi te ūna ntúvi é kuān ó kaka'an Jésuu ni ñá ne, kúxēe ña uun xuku mí kúka'an ntá'ví ña. Ku'éen ña nī Pedru ni Sántiau ní Juaan. ²⁹ Nii dukuan káka'an ntá'ví ña ne, nádama nuu ña. Dóo ñá né, ntukui'xín kue'én ne, dōo kaxi'í nuu. ³⁰ Kidáā ne, xee díto uvi ña'a ñátii, ntatín ña ni ñá. Ña sá'a ne, Muisee ni Élia. ³¹ Un tsi kaxi'í nuu ka'nu ntíko diñi ña. Ntatín ña nté koo kada ntaa Jé-suu é kúvi ñá ñuu Jerusaleen. ³² Kuān te dóo ncho kidí Pedru ni ña ntiní'i ña ne, kuan tsí ó intító ña da íni ña Jesuu e dóo kaxi'í nuu ña, nī ntuvi ñátii, ña ntáñi ni'i ña. ³³ Kidáā né, kii nteé xio ñatíf san Jesuu, ku'éen ñá ne, kaka'án Pedrú san:

—Mastru, ¡nté kui vá'a ō é ntoo o i'á! Vi'i a vé ne, kada vá'a ō uni á vi'i xó'ō san, uun iña nto, uun iña Muísee, ni uun iña Élia —ka'an ña.

Ntá tsi Pedrú san ne, dotō tsí kaka'an ña; ntē ña íni ña ne nuu i é káka'an ña.

³⁴ Nii dukuan káka'an ñá ne, xée uun víkó ne, nākunuu tá'an dava ña ni ntati i né, dōo u'ví ña. ³⁵ Kidáā ne, mé'ñū viko vé'xi uun tátsín, kaka'an:

—Ña sá'a é I'xá mií kó, ña e dé kú'vé u. Kini vá'a nto nee é káka'an ña —ka'an tátsín san.

³⁶ Dā kúvi ka'an tátsín ne, íni ña tsí da mii tsi Jésuu tuví ña. Kidáā ne, diin diin tsi ntoo ña. Titín ntuvi e nté uun xoxo ni ká'an í ni túku ña'a nee iña é ini ña.

Dā ntavá'a Jesuu uun na kudii, ná nuu é ña vā'ā nima i

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Utén san ne, dā núu ña xuku ne, ñá tē nté kaa ña'a kuketú itsi ña Jesuu. ³⁸ Kidáā né, uun ña'a ñatíf, ña é nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, un ntii tsi káka'an ña:

—Mastru, vií nto da xe'e, koto nto i'xá ko, tsí kuan tsí kaa uun i'xá ko. ³⁹ Kiní nto tsí uun é ña vá'ā san katñin i ne, kade é uun ito tsi kakachu'u ntáa ne, kaxi'i míi ne, kaxii tiñu xú'u i di. Kantuku ku'i é ña vá'ā san i ne, ña ncho nangāvā i'xá ko. ⁴⁰ E ikān ú da xe'e nta'a ña ntini'i ntō é nakuitā ña é ña vá'ā san ne, ña ni kúvi vií ña —ka'an ña.

⁴¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—iNto'ō é ntoo nto vevíi ne, ntē ña ntákuinti'xe nto! ¡Dōó do'o nto! ¿Ntē ntu kaa ntuvi é kutúvi u ni ntō, é kūtíi kó nimá ko ni ntō? —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ta'xin i'xá o i'a —ka'an ña.

⁴² Dā vé kaxee étsein á na kudií san ne, nantáva é ña vá'ā san na nte ñú'u kán. Ēde e xi'i mii xtúku na. Ntá tsi Jesuú ne, dē tii ña ni é ña vá'ā san. Ntāvá'a ña na kudií san ne, naku'é'e ña na nta'a uva nā.

⁴³ Un ntíi ntíi ña'a san koó dā kúdu'va ña ne, dōó ka'nu kuíni ña ni Xuva kō.

**Dā kúvi uvi ito kaka'an
Jésuu é kuví ña**

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ñii dukuān ntaíto díto ña'a san nēe é kade Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

⁴⁴ —Kini vá'a nto é kāká'an u ne, ñá ku kúnáa ini nto; tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ntuvi u kuenta ntá'a ña ñuú i san —ka'an ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni ñē'e diki ña tú'un é kāká'an Jesuu, tsi dóo xú'ú o, kuini ña. Dōo ntaú'vi ña é tsixe'e ña Jēsuu nee ña é káni tú'un é kāká'an ña.

Xoo é dií ka kainuu á'vi i

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Kidáa né, eni ntu'u ña ntánatiin ña xoó ntu ña'a ña é dií ka kainuu á'vi i.

⁴⁷ Dā kútuni Jēsuu nee ña é ntádē kuení

ñá ne, kí'i ña uun i'xá san, xtúvi ñá i díni ñá ne, ⁴⁸ dá kaká'an ñá ni ñá'a san:

—Xoo é kí'i i uun a i'xá sa kuenta iñá ko ne, vata tsi te xú'ú kí'i ña ko. Xoo é kí'i i kó ne, vata tsi te kí'i ña ña táxnūu ko. Dukuān ne, xoó ña'a, ña é ña kainuu á'vi ña nto, kuini ntó ne, divi ña e dií dií ka kainuu á'vi ña kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

**Xoo é ña kaka'an ntée i ko
ne, kakuini'i ña kō**

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Nantíko kōó Juaán san, kaka'an ña:

—Mastru, é iniñiñi uun ña'a, ña é kakaku ni'i divi nto é kanakuita ñá é ña vá'ā san. Nti'i'í ne, ña ni ntíō nti é kuān koo vií ña, tsí ña te kaduku ntée ña kō —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá ku kuān xkoó de nto ni ñá, tsi xoo é ña kaka'an ntée i kō ne, kakuini'i ña kō —ka'an Jēsuu.

**Dā de tíi Jesuú san
ni Sāntiau ní Juaan**

⁵¹ Dā dokó sa xee ntúvi é ntāa Jesuu e dukún kán ne, kaka'an ña tsí da mii é kí'in ñá ñuú Jerusalem. ⁵² Di'na dá kí'in ñá ne, taxnūu ña ña'a é kí'in ñá uun ñuú lu'nti é tuví ñuú Samaria, é nantuku ña mí'i kutúvi da'na Jesuu. ⁵³ Ntá tsi ña ñuú Samariá san ne, ña ni ntío ñá é kutúvi Jesuu ñuú ña, tsi é kútuni ña é Jerusalem kí'in ña. ⁵⁴ Tēkú ña ntántikin ñá, Santiau ní Juaán ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, ¿ntio ntu nto é kákán nti é na kii ñu'u e dukún kán é na kōko kue'en ñá, vatā o dé Eliá san? —ka'an ñá ni Jēsuu.

⁵⁵ Ntá tsi xkókōó Jesuú ne, dē tíi ña ni ñá, kaka'an ña:

—¿Ñá iniñiñi ntu xoo é ntántikin nto?

⁵⁶ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ñá te vē'xi u é nakákú u ña —ka'an ña.

Kidāā ne, kué'en ña ūun ka túku ñuu lu'nti.

Ña é ntio i é kuntikín Jésuu

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷Nii dukuan kué'en ñá itsi kán ne, uun ña'a ne, kaka'an ñá ni Jésuu:

—Ntio ko é kuntikín u nto dá mí'i ka mí ki'ín nto —ka'an ña.

⁵⁸Kaka'an Jésuu ni ña:

—Ñúkuí san ne, iō xavi tí mí kaintoo vá'a ti. Láá, kiti ntaíko e dukún san ne, iō taka tí. Ntá tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, ña túvi mí'i kutúvi da'na díki ko —ka'an ña.

⁵⁹Kaka'an Jésuu ni túku ñá'a:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Ntá tsi kaka'an ñá'a san:

—Tó'ó, kuntētu kudii nto. Di'na nā kíku'xí u uvā kó —ka'an ña.

⁶⁰Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Na koo mií ña xí'í san. Nā kíkú'xí ña ntíxí ní'í ña ñā. Divín né, kué'én kúka'an ntódon ni ñá'a iña i mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

⁶¹Kaka'an túku ña'a sán ni ña:

—Kuntikín u nto, Tó'ō. Ntá tsi tá'xi nto é di'na kíká'án u ní ña ntoo nú vi'i kó kán —ka'an ña.

⁶²Ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Xoó ña'a, ña é ña kaíka ntaa itsi Xúva kō ne, ñá vādá mí kaidiá'vi ña mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

Dā táxnuu Jesuu uni díko uxuvi ñá'a

10 Rkontúvi ne, nāxaxnúu xtuku Xúva kō uni díko uxuvi ñá'a. Uvi úvi ñá'a ña táxnuu ña é kodo nuú ñá, kí'ín ña da mí'i ká ñuu mí dā vé kí'ín ñá.

²Kaka'an ñá:

—Dōó kue'e tsiñu iō, ntá tsi ña ntáde tsiñu ne, ñá tītín ña. Dukuān ne, kákan nto nta'a tó'o tsiñu san é na taxnúu ká ña ña é káda tsiñu. ³Vi'a ve ne, kue'én nto. Ntá tsi koto nto, tsí vata ntáa a le'ntú san

ntáa nto é ñā te díin nto, ntá tsi taxnúú u nto é kí'ín nto mí ntoo ña dóo díin san, é vāta ntáa ñañā ntáa ña. ⁴Ñá kú kuído nto itín nto, nte é kánú'u diu'un nto, nté ntí'xen nto. Ñá ku ká'an ntó ntiasi ní ña ntaíka itsi kán. ⁵Dā mí'i ká vi'i mí xēe ntó ne, nāxnuu viko nto vi'i san. Ká'an ntó é na vā'á tsi koo kuntuō ña nú vi'i ñā. ⁶Te ikán tuví uun ña'a, ña é ña te dū'xen dġki í ne, kuntaa é kúntoo vā'a ña nú vi'i ñā. Ntá tsi tē ña kuan ó ne, ñá kuntuā é kúntoo vā'a ña. ⁷Uun tsi vi'i san kuntuō nto ne, ñá nadāma nto. Ka'xí nto ne, ko'o nto nee é iō, tsí ña kaika má tsiñu sán ne, vā'a ó é naki'i ña xá'vi ñā. Ñá ku íka nto ta'án vi'i ta'án vi'i. ⁸Tē xee ntó uun ñuu mí ntio ña nto ne, ka'xí nto nee iña é tā'xi ña. ⁹Ntavá'a nto ña ntánchokuví san mí kí'ín nto. Ká'an nto ní ñā tsi é ve'xi étsein ntuvi é kadā kú'vé Xuva kō. ¹⁰Ntá tsi tē xee ntó uun ñuu mí é ña ntío ña nto ne, ntii nto itsi kán ne, ká'an ntó: ¹¹“;Un tsi nte xákā ñuuú nto é tiiñ dí'ín ntí ne, nakidí ntí vata koo é na kūtuni nto tsi ñá vā'a o ní ide nto ní ntí! Ntá tsi kini nto sá'ā, tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, é xee étsein nte mí ntoo ntó”, kuan kōo ka'an nto. ¹²Ntá tsi kaka'án u ní ntó tsí tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví sa ne, díí díí ka kue'e nto'o ña ñuuú tsikan é vata kaa ña ñuuú Sodoma.

Ñuu mí ña ni kuintí'xe ña'a san

(Mt. 11:20-24)

¹³;Ñā ntá'vi ide nto, ña ñuuú Coraziin! ;Ñā ntá'vi ide nto, ña ñuuú Betsaida! tsí tē dí ní kuvi nūu í e dóo na'nu san ñuuú Tiru ní ñuuú Siduun é vata ó kúvi ñuuú nto ne, ēmá tsi e natú'vi ña kuétsi ñā, nté ēmá tsi ñu'ú ña doo kueñi ne, dá'vi ña xāa kúñu ñā e dóo ntoo nta'xa ña. ¹⁴Ntá tsi tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví san ne, díí ka iō é nto'o nto é vata kaa ña ñuuú Tiru ní ña ñuuú Siduun. ¹⁵Divi ntó ní, ña ñuuú Capernaú ne, ;kí'ín ntú nto un tsi nte e dukún kan, te kuiní nto? ;Mí'i ntú? Tsí

un tsi nte e kunú kan kī'in nto —ka'an Jéssu.

¹⁶ Kaka'an túku ña ni ña ntini'i ñā:

—Xoo é kainí i tú'un ntō ne, vata tsi te mií ú kainí ñā. Xoo é kanakuitā i nto ne, vata tsi te xū'ú kanakuitā ñā ko di. Xoo é kanakuitā í ko ne, kanakuitā ñā ñā táxnūu kó di —ka'an Jéssu.

Dā naxee ña é uni diko uxuvi ñá'a

¹⁷ Nti'i únì diko uxuvi ñá'a sán ne, dōó diní ña náxee ña, ntáka'an ñā:

—Tō'ó, un tsi nte é ña vá'ā san ntákuinti'xe i ntí da ntáka'án nti kuenta iña nto —ka'an ñā.

¹⁸ Kaka'an Jéssu ni ñā:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí iní u dá kō'xó tó'ō e ña vá'ā san e dukún kām é vata kaa ntuve ñū'u dá kaxi'í nuu. ¹⁹ Ini nto tsí xu'u tá'xí u é kúvi víí nto é kāka nuú nto koó san, ō tdu'mé san. Tā'xí u é kúvi víí nto ní é ña vá'ā sán, kuān te dōó ntii, é ntē ña vada nto ni'i kui'i. ²⁰ Ntá tsi ña ku nakunuu dīnī nima nto tsí é ña vá'ā san ntákuinti'xe i nto, ntá tsi na nākunuu dīnī nima nto tsi é ūve na'a dívi ntó e dukún kām —ka'an ñā.

Dōo dīnī Jesuu

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ura dú'va tsi i xé'e Espiritú Sánту san é nākunuu dīnī kué'en nima Jéssu ne, kaka'an ñā:

—Xuva, Tō'ó e dukún kan ni ñūx-iví san, nata'xi ú sintiá'vi nta'a nto, tsí nañé'e ntó ña ntā'ví san nuu i é xtúvi xu'ú nto iña ña e dōo ki'in ini í, ña e dōo tu'vé i. Dukuān ó de nto, Xuvā, tsí kuan ō ntío nto —ka'an ñā—.

²² Xuvā kó ne, kuān o ntío ña é tā'xi ñá ko é un nti'i nūu i é iō. Nté uun xoxo ini i xoo é i'xá Xuva kō; mií tsi Xuva ko ini ñā. Nté uun xoxo ini i xoo é Xuva kō; mií tsi i'xā ñā, ni ñā é ncho kué'e i'xā ñā é kūtuni ñā —ka'an ñā.

²³ Kidāā né, ito ña ñā ntini'i ñā sán ne, diin diin tsi kaka'an xío ña ni ñā:

—¡Nté kui vá'ā ó xoo é kainí i nuu i é ntaíní nto! ²⁴ Tsí ka'án u ni ntō tsí ña te da dí ña ka'án naa Xuva ko ni réi san ntio ña é kiní ña sá'ā e ntaíní nto, ntá tsi ña ni kuvi kiní ña. Ntio ña é tekū ña sá'ā e ntátekú nto, ntá tsi ña ni kuvi tekú ña —ka'an Jéssu.

Nuu i iña ñá ñuú Samaria, ña dōo va'a

²⁵ Uun mastrú leí san ne, nákuñtitsí ña, kaka'an ñā ni Jéssu é kōto nteé ña ña nteé koo ka'an ña. Tsixe'e ña ñā:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo víí u vata koo é ni'í ko ntuvi vá'á iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ñā.

²⁶ Jesuú ne, kaka'an ñā:

—¿Nte ntú ó uve na'a lei e xtúví Xuva kō? ¿Nte ntú ó kaka'an, te kuiní o? —ka'an ñā.

²⁷ Nantíko kōo mastrú leí san, kaka'an ñā:

—“Na kuinima kó Xuva ko da kaniñ nima kó, niñ kué'en ini kō, kaniñ é kadē kuení kō né, na kuinima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima mí kō kúñu kō” —ka'an ñā.

²⁸ Kidāā ne, kaka'an Jéssu:

—Vá'ā ó vata ō nantiko koón kaka'an. Te kuān koo viin sá'ā ne, ní'í o ntuvi vá'á iña o —ka'an ñā.

²⁹ Ntá tsi mastrú leí san ne, ntio ña é nada'an ñā kúñu ñā né, tsixe'e ña Jéssu: —Ntá tsi ¿xoo ntu é ta'an nti'xe i ko? —ka'an ñā.

³⁰ Kidāā ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Uun ñatíí ne, ntii ña ñuú Jerusaleen, kué'en ña itsi ñuú Jericoo. Ítā nti'xin ña mí ñū'u ña du'ú ne, ido dú'u ña iña ñā. Nātavá ña un tsi nte dú'nu ñā ne, e'ní ña ñā. Dā náxtúvi íxí ñā ña itsi kām e doko sá kúvi ña. ³¹ Dā ku e ví'í ne, ítā nti'xin uun dutu itsi san. Iní ña ñatíí san ne, dá xio diñi itsi san inteé xio ña, kue'en

ña. ³²Kuan tsí o ita ntí'xin uun ña'a ña levita, ñá kaxntii dü'tú ne, dā íni ña ña ni'i kui'í i san ne, dá xio diñi itsi san díta ña, kué'en ñá di. ³³Ntá tsi uun ñatíí, ña vé'xi ñuú Samariá ne, ñivi tsi itsi san ítā nti'xin ña di. Dā íni ña ña ni'i kui'í i sán ne, ntuntá'vi ini ña ña. ³⁴Kidáā ne, xée etsin ña mí tuvi ña ne, dé cho'o ñá ña mí ni'i kui'í ña. Nakútsi nūu ña asete ni vñu mí ni'i kui'í san ne, kí'ni nuu ña doo. Kidáā né, xntekú ñá ña ata idú ña, dā kue'en ni'í ña ña uun vi'í mí kutuvi ña. Ikan ídē ña ña kuenta. ³⁵Tévāā san ne, ña ñuú Samariá ne, tāvá ña uví di-u'ún kui'xin é kuē'é ña tó'o vī'í sán ne, kaka'an ñá ni ñā: “Víí kudii nto kuenta ñátíí sa'a. Te kuē'e nantí'í ñá iña ntó ne, nta'vi ú tē ntíko kōó u”, ka'an ña. ³⁶Ví'í a vé ne, ká'ān: ¿Xoó ntu é ntuni i e kúvi ta'an nti'xe ñatíí, ña ntúku kui'í ña du'ú san, te kuini o? —ka'an Jesús.

³⁷Ne, kaka'an mástrú leí san ni Jēsuu: —Ña ntúnta'ví ini i ña san —ka'an ña. Kidáā ne, kaka'an Jesús: —Kuē'én ne, kuan tsi kōo víin di —ka'an ña.

Dá tuví Jesuu nú vi'í Marta ni Mária

³⁸Jesuu ni ña ntini'í ña ne, da kue'en dá kue'en ña itsi kán ne, xée ña ūun ñu. Ikān né, uun ñadī'í, ñá nani Martí ne, xé'e ña vi'í ña é kutúví Jesuú san. ³⁹Uun ta'an ña, ñá nani Mária ne, ítúví etsin ña nú dī'ín Jesuu é kīni ña é kākā'an ña. ⁴⁰Ntá tsi Martí san ne, dōó kadē kuení ña, tsi dóo iō tsīñu ñā é vī ña. Xée etsin ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tō'ó, ¿ñā ntu te káde nto kuenta tsí ta'an kó ne, ñá te kaxnchíi tún ko nu tsīñu ko? Ká'an nto, na xnxhii kúdíí tun ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

⁴¹Ntá tsi Jesuú ne, nantíko kōō ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Aí, Marta! Dōó kadē kuení o. ¿Ntē kuān nte kue'e ntu núu i é kadē kuení o? ⁴²Ntá tsi uun tsi nuu i e dóo nuu á'vi.

Mariá ne, é nakaxnúu ña uun nuu i e dóo vá'a é ntē xoxo kuvi naki'i núu i iña ña —ka'an Jesús.

Dá ñañē'e Jesúsú ña ntini'í ña nté koo ka'an ntá'ví ña

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 Uun ntuvi ne, tuví Jesuu, kaka'an ntá'ví ña. Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, uun ña'a ña ntini'í ñā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tō'ó, ñañē'e ntó nti nté koo ka'an ntá'ví nti vatā o ñañē'e Juaan Bautista ña'a, ña ntini'í ñā —ka'an ña.

²Kaka'an Jesúsú ni ña:

—Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, du'va koo ka'an nto:

Xuvā ntí, ña tuví e dukún kán, na kuiko ñu'u ñā'a sán nto.

Na kí'xi ntuvi é kixkadā kú'vē ntó ñuxiví a.

Vata tsí ó de nto e dukún kán ne, kuān tsi koo víí nto ñuxiví a dí.

³Ta'xí nto é ká'xi nti é vī'a é ütēn.

⁴Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsi nti, vata tsí ó ntáde ka'nu iní nti ni un ntí'í tā'an nti, ña tanuu iñá nti.

Ñá ku dā vá'a ntó é kō'xó ntēé nti é kōto ntee é ña vá'a sán nti.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō —ka'an Jesúsú.

⁵Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Víí ka o kuéntá ni: Te ūun ntó ió ña dóo vá'a tiin ni'í ntō ne, kí'in nto dava ñūu nú vi'í ña kán, ká'an ntō: “Ñā tá'xi kudii nto uni ítā nto te ñaki'í nteé u, ⁶Tsí uun ña'a ña dóo vá'a tiin ni'í ú ne, dā ve xee ña nú vi'í kó kán é vē'xí ña itsi kán ne, ña tuví neé kue'en tsi é kuē'e ú ka'xí ñā”, koo ka'an nto. ⁷¿Vá ká'an ntú ña tuví má vi'í kán: “Ñá ku natēku du'xen ntó ko, tsi xi'í ko ne, é kantí'u. E tuví ntáa u ni i'xá ko. Ña kúvi nākuntísi u é tā'xi u é ntio nto”, koo ka'an ña? ⁸Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí, kuān

té ña ntio ña nakuntísi ña é kué'é ña é kaikán ña vá'a tiin ni'i ña ne, kué'le ña vata kaa é kantio ña vata koo é ña natekú du'xen ká ña ña. ⁹ Dukuān é kaka'án u ni ntō: Kákan ntō ne, ní'i ntō. Nantuku ntō ne, nani'i ntó di. Te nake'xen ntō xi'í ne, nakaán ña. ¹⁰ Tsi xoo é kaikan i ne, ní'i i. Xoo é kanantuku i ne, nani'i i di. Xoo é kanake'xen i xi'í ne, nakaán ña di.

¹¹ Te ūun nto é uva i'xá nto ne, tē kaikan i'xá nto tsákā é ká'xi'ne, çvákue'é ntu nto i koo é ká'xi? ¹² O tē kaikan ntívi é ká'xi'ne, çvákue'é ntu nto i tdu'me é ká'xi ti? ¹³ Ntá tsi ntō'o é kini ntáa ntō ne, ini nto é kué'le nto é vá'a iña i'xá nto. çÑā ntu te díí díí ka ini Xúva kō, ña é tuví e dukún kán, é kué'le ña un tsi nte Espíritū Sántū san xoo é kaikan i ntá'a ña? —ka'an Jesús.

**Ntáka'an ña tsí e ña
vá'a san kaxntíi Jesuu**

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Uun ntuvi ne, kanakuítá Jesuu é ña vá'a san e dé ñi'i uun ña'a ñatíi. Dā ntíi ne, kúvi náka'an ñā ñi'í san. Koó dā kúdu'va ña'a san. ¹⁵ Ntá tsi iō ñā ne, ntáka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, kanakuítā ñā é ña vá'a san tsí kaxe'e Belsēbuu, tó'o e ña vá'a, é kúvi víi ña nakūnu ña i —ka'an ña.

¹⁶ Iō ñā ne, ncho koto nteé ña ña. Íkan ñā é vii ñā nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kán. ¹⁷ Ntá tsi kutuni Jesús nee e ntádē kuení ña'a sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Dā mí'i ká ñuu mi ntánāa núu ña ni tā'an ña ne, kunaá ñuu ña. Tē ntánāa núu mi ña ni ña ví'i ña ne, kiin ví'i ña. ¹⁸ Dukuān né, tē tó'o e ña vá'a sán naa ni tā'an í ne, çnté ntu koo kuvi vii? Sá'a kaká'án u ni ntō, tsi ntáka'an nto tsí kata'xi Belsēbuú san é kúvi víi u nákuíta ú e ña vá'a san. ¹⁹ Ntá tsi te kuān ó ne, çxoo ntu kaxe'e i é kúvi víi ña'a nto é

nakuítā ñā é ña vá'a san? Dukuān né, mi ñā ntánañ'e ña tsí ña te nuu é ntaā i e ntáka'an ntó iñā ko. ²⁰ Ntá tsi te Xuva ko káta'xi ña é kakuvi víi u é kanakuítá u é ña vá'a san ne, kani tú'un tsi é xee Xúva kō mí ntōo nto é kadā kú'vē ñā iña nto.

²¹ Te uun ñatíi, ña e dóo ntii ini í ne, dóo iō tu've ña é kade ña kuenta ví'i ña ne, ñá te neé kuvi iña ña. ²² Ntá tsi te vē'xí uun ña'a, ña é díí ka ntii ini ka xtúku i é naā ñā ni ña ne, kuvi víi ña ni ña. Kidāā ne, nakuido ña un ntí'i káā é Kanada'an nūu ña kúnu ña ní é un ntí'i iña ñā, dá kué'le xio ña é ido ña san.

²³ Xoo é ña kañ'e i e da xe'e kó ne, kaka'an ntée ña ko. Xoo é ña kaxntíi ko é natáká u ne, da díí ka kaeté xaa ña.

E ña vá'a é kantiko kōo

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Tē ntíi uun é ña vá'a nima ñá'a sán ne, kaika ñuu itsí kán, kantukū mí'i kú-tuví da'na. Tē ña ni nani'i í ne, kada kuení i: “Ntiko kōo u, nú'ū u nú ví'i kó kán mí kii u”, koo kada kuení i. ²⁵ Te nāxēe ne, nani'í i nima ñatíi san vata kaa uun ví'i mí dóo vá'a ntúntoo, mí dóo vá'a o ntúva'a. ²⁶ Kidāā ne, kí'in xtúku kínakueka ú'xē ká e ña vá'a e díí díí ka kini ntáa. Kidāā ne, un ntí'i é únā san kí'vi é ku'un nima ñatíi san. Kidāā ne, dá díí díí ka natívi ña é vata kaa dí'na —ka'an ña.

Nee iña é dodíni ntí'xe

²⁷ Nií dukuan káka'an Jesús sá'a né, uun ña'a ñadí'i, ña tuvi mé'ññ ña'a sán ne, kachu'u ntáa ña:

—¡Nté kui vá'a ñadí'i, ña é nakáku nto, ña é nātsitsí nto! —ka'an ña.

²⁸ Ntá tsi divi ñā ne, kaka'an ña:

—¡Nté kui dóo vá'a o xoo é kainí i tú'ūn é káka'an Xúva ko ne, dē ntaa ña! —ka'an Jesús ni ñá'a san.

**Ña'a, ña é kīni ntáa, ntaĩkan
ña nuu i e dóo ka'nu**

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Dā dóo náataká nuu ña'a san mí tuví Jesuú ne, eni ntu'u ña kākā'an ña:

—Ña'a, ña ntoo vevíí ne, dóo kīni ntáa ña. Ntaĩkán ñá nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e Xuva ko ña nuu i san, mii tsi é kué'é ña nuu i é vata ō kúvi nī ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Jōnaa. ³⁰ Tsí vata ō kúvi Jonaa nuu i iña ña'a, ña intóo ñuu Nínive kidáa ne, xu'u é vė̀xkúvi ú ñatíí ne, kuan kōo kuví ú nuu i iña ñá ntoo i'a vevii. ³¹ Tē xee ntúví é kōto nteé Xuva ko ñá'a, ne ñá'a ña ne, nakuntítsi reina iña ñuu é tuví nte díñi i kán e dóo ikā ne, tsi'i kuétsi ña ña, tsí reiná san ne, un vá'a tsi ika vė̀xíí ña é kīni ñá un nti'í é iní rei Salamuún san. Koto nto ve, tsí e xee úun ña'a, ña é díí ka ka'nu ña'a é Salāmuun. ³² Ña intóo ñuu Nínive kidáa ne, nakuntáñi ñá tē xee ntúví é koto nteé Xuva ko ñá'a sán ne, tsi'i kuétsi ña ña ntoo vevii. Tsí ña ñuu Nínive sán ne, nātivi iní ña kuétsi ña dá téku ña tú'un é kākā'an Jonaá san. Koto nto, tsí e xee úun ña'a, ña é díí ka ka'nu ña'a é Jonaa.

Ñuu é kāxi'í nuu kúñu kō

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Nté uun xoxo natúun i ñuu é kutuví xu'u, nte é kutuví má ētún san, tsí kuntékū dukun vata koo é naxi'í nuu mí kī'ví ña'a san. ³⁴ Tsí ntuxnuu kó ne, vata kaa ñuu é kāxi'í nuu kúñu kō kaa. Te vā'á ntuxnuu kó ne, kaniñ kúñu ko kāxi'í nuu. Tē ña vá'a ntuxnuu kó ne, kúñú ko ne, kutuví nee. ³⁵ Kuenta tsí viin tsí dá nēe ini o ne, ñú'u é io iña o ne, kūnee. ³⁶ Te kaniñ tsi kúñu o io ñuu ne, nté un siin ña kákunee ne, kinin un nti'í é vā'á ne, vata kaa te ñuu kaxi'í nuu kúñu ō —ka'an Jesuu.

**Dā tsi'i kuétsi Jesuu ña
fariseu ni mastrú lei**

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40;

Lc. 20:45-47)

³⁷ Dā kúvi ka'an Jesuú ne, kāna uun ña'a ña fariseú ña é kíká'xi ña nú vi'í ña kán. Kú'kí'v'í ña, itúvi ña nú mesa kán ne, ³⁸ dā kúdu'va ña fariseú san dá ini ña tsí ña ni dē ntáa Jesuu vátā xkoó ini ña é nta'a ña di'na dá ka'xí ña. ³⁹ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó, ña fariseú ne, ntánakate nto ata vásu ntó ni kō'o nto, ntá tsi nima ntó ne, nuu tsitu nuū i é kīni kaa e ntáde nto, e ntađú'u nto. ⁴⁰ ¡Nté kui kuān nte túntu ntú nto! ¿Vá ña ínii ntu nto tsí ña é de kú've ata i kán ne, di'vi tsi ñá é idé kú'vė̀ ña iní i kán di? ⁴¹ Ntá tsi kué'e nto ña ntā'vi é nuu nima ntó ne, dukuān né, ntuntoo nti'xe kaniñ kúñu ntó.

⁴² Ntá tsi ña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu! Ntō'ó ne, dóo kuenta ntáde nto ntánakii xio nto uun ta'vi i é ū'xí san iña é un nti'í nuū i xuku cho'o nto é nakué'e nto nta'a Xuva kō vata tsí o é kākā'an leí san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta tá'an nto te vii nto é vā'á ni ñá; ntē ña ntákuinima ntó Xuva kō. Sā'ā é kantio é vii ntó da ntánakué'e nto nta'a Xuva kō é kāduku ntée ña.

⁴³ ¡Ña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu!, tsi nú vi'í mí ntánataká nuu nto ne, dóo ntio nto é kuntōo nto nte nuu i kán ne, dóo ntio nto é kuiko ñuu ña'a san nto itsi mí ntafka nto.

⁴⁴ ¡Ña nta'ví ide ntú nto! tsí ntō'ó ne, vata ntáa ñañá é ña dító tuví má ñuu kán ntáa nto. Dā nēni tsi ña'a san, ntaído ntíta ña —ka'an Jesuu.

⁴⁵ Kidáa ne, nantíko kōo uun mastrú leí san, kaka'an ña ni Jesuu:

—Mastru, dá kuān ó kaka'an ntó ni ña tsikán ne, vata te kaka'an kīni nto ni ña di —ka'an ña.

⁴⁶ Ntá tsi kaka'an Jesuu:

—¿Ñā nta'ví ide ntú nto di, é mastrú lei nto! tsí ntánakuído nto ñā'a san da nte koo é ñā kutíí ká ñā. Ntá tsi ntó'ó ne, nté un siin ñā nchó tiin nta'a nto.

⁴⁷ ¿Ñā nta'ví ide ntú nto! tsí vatā o dé ñata ntō, ñā intōo kídaā e é'ní ñā ñā ntáka'án naa Xuva ko ne, kuan tsí ó ntáde nto di e ntáde vá'a nto ñāña ñā.
⁴⁸ Sá'ā é kata'xi kuenta é kütuni tsí dadii tsi nima ntó ni ñata ntō, ñā intōo kídaā. Divi ñata ntō san é'ní ñā ñā ne, divi ntó ntáde vá'a nto ñāña ñā.

⁴⁹ Tsí kaka'an Xúva kō, ñā dóo ki'in iní: “Taxnúu ú ñā ka'án naa kó ni pūstrú ko mí ntoo ñā. Iō ñā ne, ka'ní ñā'a san ñā. Iō ñā ne, kada xení ñā'a san ni ñā.” Kuan o ka'an ñā. ⁵⁰ Dukuān é veví ne, Xuva kō ne, ntákan ñā kuenta ñā'a, ñā ntoo vevii, kuenta iña nñī e éti un ntíí ñā ka'án naa Xuva ko, ñā é xi'i un tsi nté da iñi ntu'u ñūxívi sa. ⁵¹ É'ní ñā ñā ntáka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na da é'ni ñā Abeé san un tsi da nte rkontúvi da é'ni ñā Zacaria. É'ní ñā ñā má ūkún kán mé'nū nú naa kan ni má vi'i e dóo kuíko san. Dukuān é kaka'án u tsí Xuva kō ne, ntákan ñā kuenta iña ñā xi'i san ni ñā é ntoo vevii.

⁵² ¿Ñā nta'ví ntu nto, mastrú lei!, tsi dóo kutu ni'i nto ntakāá xi'i mí ntákūtú've ñā'a san. Ntē ñā ntakí'vi mii nto, ntē ñā da vá'a nto é kī'ví ñā'a, ñā é ntio i é kütú've i —ka'an Jésuu.

⁵³ Dá kakā'an Jésuu nuu i sá'ā ne, mastrú lei san ni ñā fariseú san ne, dóo kudiin ñā ni ñā. Eni ntu'u ñā ntánakutsu'un ñā ñā é ñā te da díi nuu i tsixe'e ñā ñā. ⁵⁴ Iní xu'u ñā te neé nuu i é kúvi xn-teé ixi ñā ñā kuenta iña tú'un é kaka'an ñā.

Kanañe'e Jesuu kuénta iña ñā é da mii rki xaa i kaka'an

12 Dukuān ne, ñā tē nté kaa nté kaa ñā'a nátaská nuu ñā. Uun ito tsi ntáedín nuu ta'an ñā. Dā éni ntu'u Jē-

suu kaka'an ñā ne, di'na tsi ñā ntini'i ñā kaka'an ñā ni ñā:

—Kuenta tsí vií nto ni u'xen iā ñā fariseu. Tsi dívi ñā né, da rki xaa ñā odo ntáka'an ñā, ñā te kaniñ nima ñā ntáka'an ñā. ² Tsí ñā tíví nee iña é koo xū'ú iña ko é ñā nátidito; ntē ñā tuví ne nuu i é ntē xoxo kiní i. ³ Dukuān ne, un ntíí nñī e ntáka'an nto mí neé san ne, kütuni ñā'ā san mí kaxi'í nuu ntuve ngántii san. Nee é diin diin tsi ntáka'an nto dá kánti'ú xi'i ntó ne, uun ito tsi kachu'u ñā, ka'an ñā nté rki vi'i kan.

Xoo ntu é ū'vi nti'xe ko

(Mt. 10:26-31)

⁴ Ntō'o e dóo vá'a tiin ú ni ntō ne, kaka'án u ni ntō é ñā ku u'ví nto xoo é ka'ní i kúñu kō. Tsí te kúví ne, ñā tíví nee é kuvi vií ka ñā ni kō. ⁵ Ntá tsi kaka'án u ni ntō xoo é díi ka u'ví nto. U'ví ntó ñā é kúvi naki'i ntuvi iña nto ne, da katé nuu ñā nto dô'vi kan. Divi ñā é u'vi ntí'xe nto ñā.

⁶ ¿Ñā ntu te kadíko ñā ū'un láā san é ūvi kúdií díu'un san? Ntá tsi nté uun ti ñā kakunáa ini Xúva ko tī. ⁷ Divi ntō né, un tsi nté idi díki nto ntánté'vi kui kui uun. Dukuān ne, ñā ku u'ví nto. Tsí divi ntō ne, díi díi ka nuu á'vi nto é vata ntáa láa, kiti é ñā te da díi san.

Xoo é nakíni i Jesuu núu ñā'a

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí un ntí'i ntō xoo é kanakíní i ko nuu ñā'a san veví ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, nakíní u ñā nuu ánje Xuva kō kídaā. ⁹ Ntá tsi xoo é kākuka'an nuu i é ka'án i iña ko nuu ñā'a san veví ne, kuan kōo vií u ni ñā nuu ánje Xuva kō kídaā.

¹⁰ Da xōo ka é ka'an nté e i ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí veví ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā. Ntá tsi xoo é ka'an kíní i iña Espíritū Sántū ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā.

¹¹ Tē kue'en ni'i ña nto vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, ò kí'in ni'i ña nto ntá'a ña kaxntēku kú've sán ne, ò ntá'a ña tsiñu na'nu i ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo nantiko koō ntó, nee é ká'an nto.

¹² Tsí tē xee úra i é ká'an ntó ne, Espírítu Sántu sán nañē'é ña nto nté koo ka'an nto —ka'an Jésuu.

Nee e dóo xii kaa iña ñá kuika

¹³ Uun ñá'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jésuu:

—Mastru, ká'an nto ni ēní ko, na tā'xi na é kāduku ntée ú iña uvá nti —ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú've u iña nto, é kē'nté dava ú iña nto? —ka'an ña.

¹⁵ Kidáā ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san:

—Kuenta tsí víi nto tē ña kuné'ū iní nto é íó iña ta'an nto. Tsí ña te nee é íó iña ko é kade i é vā'á koo kuntuo o ñūxiví sa —ka'an Jésuu.

¹⁶ Kidáā né, ntaa ña ni ñā uun nuu i:

—Uun ñatíi, ña dóo kuikā né, dōo vā'a kúvi é tātá ña. ¹⁷ Kidáā né, dōo dé kuení ña, kaka'an ña: “¿Nee ntu vii ú ve? Tsí ña túvi ka mí'i natsoo va'á u é tātá ko”, ka'an ña. ¹⁸ Dā dé kuení ña, kaka'an ña: “É iní u nee vii ú ve. Nakīn ú a vi'i atā sán ne, dá xntītsi u uun é díí ka ka'nu ka. Ikan nātsu'un vā'a nti'i u é tātá ko ni un nti'i é íó iñá ko. ¹⁹ Kidáā ne, ká'an mii ú ni nīmá ko: Nima míi ko, dívīn ne, ñá tē nté kaa iña o é ntoo vā'a ve. Kutuvīn da'nan ve. Ka'xín ne, ko'on; na nākunuu dīnī nima o.” Kuan kōo ka'an ña. ²⁰ Ntá tsi Xuva ko ne, kāka'an ña: “¿Ntē kuān nte túntun ntun! tsí niñú ve kuvīn. Iña o é ntoo vā'a ne, ¿xōo ntú iña i kuvīn?”, ka'an ña. ²¹ Dukuan ò ntákuvī ña'a, ña e ntátsoo vā'a dokuika iña mii i, ntá tsi dóo nta'vi ñá nuu Xuva ko —ka'an Jésuu.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña

(Mt. 6:25-34)

²² Kaka'an Jésuu ní ña ntini'i ñā:

—Sá'a ká'án u ni ntō: Ñá ku dē kuení nto nee é ká'xi nto; ntē ña ku de kuení nto nee é ku'un kutāvi nto. ²³ Tsí ntuvi iña kó ne, díí ka nuu á'vi é vāta kaa é ká'xi o. Díí ka nuu á'vi kúñu kō é vāta kaa dóo é ku'un ò. ²⁴ Koto nto nté o de rkáka san: Ñá katā'xi ti é tātá, ntē ña katá'vi ti, ntē ña tuvi mí'i ntánatsoo vā'a ti iña tí dī. Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é ká'xi ti. Ntō'ó ne, ¿ñā ntu te díí díí ka nuu á'vi nto é vāta ntāa láa san? ²⁵ Ntē uun ña'a nto ña kuvī víi nto é kuē'nu ka kúñu nto, nté un síin ka, kuān te dóo kadā kuení nto. ²⁶ Tē ña kuvī víi nto nte un síin sá'á ne, ¿nté kui ntádē kuení ntu nto tuku nuu i?

²⁷ Kóto nto nté o ntaé'nu láa san, é ntē ña ntáde tsiñu ne, ntē ña ntánakuido xu've. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí rei Salamuún ne, kuān te dóo va'a kue'en dóo ñá ne, ñá tē nté sa vā'a ito ña é vata ntāa láa san. ²⁸ Te Xuva ko kaxé'e ña e dóo vā'a ito ku'u é kaa má kú'ú kán vevíi ne, tevāā ne, tutun kuvī ne, ¿ñā ntu te díí ka kue'e kuenta víi ña nto nēe é ku'un nto, ntō'ó é ña ntákuinti'xe nto? ²⁹ Dukuan ne, ña ku nantí'i nto iní nto é ntuku ntō é ká'xi nto. ³⁰ Tsí ña'a, ña é ña ini Xúva kō né, dōo ntaítsu'un ña iña é un nti'i nuū i sá'a. Ntá tsi dívī ntō né, ío uun Xuva ntō, ña é iní nee é ntátaan núu nto. ³¹ Ntukū nuu iní nto nēe e vā'a é víi nto é ntio Xuva ko ne, ní'i ntō é un nti'i nuū i sá'a.

Natsoo vā'a o é nuu á'vi iña ko e dukún kán

(Mt. 6:19-21)

³² Ñá ku u'vi ntó, a le'ntu míi ko. Ñá tē nté sa titín nto, ntá tsi Xuva kō ne, ío ñá dodíni é tā'xi ña nto é vā'á iña ña. ³³ Nadiko ntō é íó iña nto ne, dá kuē'é nto ña ntátaan núu i san. Kuan kōo

kavá'a nto itín nto é ña kakuátā é kuntōo vǎ'a iña ntó e dukún kan ntií dañu ntúvi. Tsi íkān ne, ña kakí'vi ña du'u, ntē ña kadúku tí iña ko. ³⁴Mí'i ntōo é nuu á'vi iña ntó ne, ikan kuntōo nima ntó dī.

Kantio é kōo tú'vē ko

³⁵Na kōo tú've nto du'nu nto ni ñū'u é nātuún nto. ³⁶Vií nto vata tsí o dé ña ntáde tsiñu, ña ntántétu tó'o i, ñā é ñe'e mi tánta'a ña'a. Tē náxee ñā ne, kanake'xen ñā xi'í ne, ura tsí i nakaan. ³⁷Nté kui dñi tó'ō ña ntáde tsiñu san e ntántító ña te naxēé ña. Nuú é ntaa i é kākā'án u ni ntō tsí ðivi tsí tó'o ñā ne, nákuntēé ña donúu ñā ne, da ká'an ñā tsí na kuntōo ña ntáde tsiñu san nú mēsa ñā ne, mii to'o ñā tsu'un ko'o ña é kǎ'xí ña. ³⁸Nté kui vǎ'a ña ntáde tsiñu san, tsí kuān te davá ñūú ne, ō e ve'xi túvi ne, ntántító ña tē nēe tó'o ñā. ³⁹Na kūtuni nto sǎ'a. Tē dí ini tó'ō vi'í san neé ura ki'xi ñā du'ú san ne, koo tú'vē ña kuntētu ña. Ná kué'é ña itsi é kí'vi ña du'ú san má vi'í ñā é ki'í dú'u ña iña ña. ⁴⁰Kuan ðivi ntō dí ne, na kōo tú've nto, tsí dā nēe ini nto ntuvi dá ña ntántétu nto xee ña vexkúvi ñatīi —ka'an Jesús.

Ña ntáde tsiñu vǎ'a ní ña ntáde tsiñu, ña é ña vǎ'a

(Mt. 24:45-51)

⁴¹Pedrú ne, katsixe'e ñā:

—Tō'ó, ¿vǎ kantáa ntu nto nuu i sǎ'a é da mii tsí iña mii ntí ne, ō iña un ntíí ñā'a san? —ka'an ña.

⁴²Kaka'an Tó'o kōo:

—¿Xoó ntu é ña ntáde tsiñu odo ñūu, ñā é díí ka vǎ'a, ñā é díí ka kade ntaa, ñā é kākā'an tó'o i é kodo ñūu ñā iña ñā ntoo nú vi'í ñā é kué'é ñā é kǎ'xí ña te xee úra i? ⁴³¡Nté kui vǎ'a ña ntáde tsiñu, ña kade ntaa san! Tē náxee tó'o ñā ne, é un ntí'í kāde ntaa ñā vatā o uvé tsiñu ña. ⁴⁴Nuu é ntaa ntí'xe i é kākā'án

u tsi tó'o ña ne, xtuví ñā ña é kuēnta víi ñā é un ntí'í é io iña ña. ⁴⁵Ntá tsi te ña ntáde tsiñu san kade kuení ña tsí kukuíí ka dá náxee tó'o ñā ne, kani ntu'u ña kadā xení ña ni ña ntáde tsiñu ni'í ña, te tíí, te ñādí'í ne, kani ntu'u ñā é kō'o ña, é kǎ'xí ña, é kada ki'vi ñā. ⁴⁶Kidāā ne, da nēe ini tsí ña naxee tó'o ñā ntuvi dá ña kantétu ña, tsí ña íni ña neé ura naxée ña. Kidāā ne, nakí'í ña tsiñu ñā ne, natee xío ña ña é kí'in ñā ni ñā'a, ña é ña ini de ntáa san.

⁴⁷Ña ntáde tsiñu, ña é ini nēe e ntío tó'o i ntá tsi ña te ío tu've ña, ntē ña ni de ntáa ña é kākā'an tó'o ñā né, dōo naká'xi va'a tó'o ña ñā. ⁴⁸Ntá tsi ña ntáde tsiñu, ña e ñā ini nee e ntío tó'o i ntá tsi idé ña nee iña e ñā ini ña ne, ní'í ñā é ntō'o ña dī, ntá tsi ña dóo nee. Tsí xoo é díí ka kue'e ní'í i ne, díí ka kue'e kantio é kue'é ña ña nguii san. Xoo é díí ka kue'e ntada ña kuénta ntá'a i ne, díí ka kue'e kantio é kǎda ntaa ña.

Kii nteé xio ta'an ña'a san kuenta iña Jesús

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹Vé'xi u e xnteé ñu'u ú ñuxiví sa. ¡Dōo ntio kó tē dí kai'xi vevíi! ⁵⁰Io úun nuu i e dóo nto'o kó rkontúví ne, un vǎ'a tsí kantí'í iní ko un tsi da nte inú kava. ⁵¹¿Vǎ vē'xí ntu ú vata koo é kuntoo vǎ'a ñā'a san ñuxiví sa, te kuiní nto? ¡Ñā'a ní san! tsí ve'xí u é kii nteé xio ta'an ñā'a san kuenta iña ko. ⁵²Tsí un tsi nte vevíí ne, kii nteé xio ta'an ñā'a. U'un ñā'a san uun tsi vi'í ntoo ñā. Uni ñā'a ñā naa núu ña ní ña uvi ñā'a sán ne, ña uvi ñā'a sán ne, naa núu ña ní ña uni ñā'a san. ⁵³Uva í ne, naa núu ña ní i'xǎ ñā. I'xǎ ña ne, naa núu ña ní uva ñā. Dí'í ñā ne, naa núu ña ní dióko ñā. Dióko ña ne, naa núu ña ní dí'í ñā. Ntúntí ña ne, naa núu ña ní énu ñā. Énú ña ne, naa núu ña ní ñuntí ñā —ka'an Jesús.

Nuu i nté koo kuvi ntuvi sa'a

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Kaka'an Jesúsú ní ña'a san:

—Tē íni nto tsí ñu'u vikó san xe'e i kán ne, ura tsi ntáka'an nto é kíin davi. Kuan kōo kuvi nti'xe. ⁵⁵ Dá kaínu tatsin xe'e í kán ne, ntáka'an nto é vē'xí ntuvi ka'ni. Kuan kōo kuvi nti'xe. ⁵⁶ Nto'ó ne, da mii tsí rki xaa nto nteku é ntáka'an nto. Nto'ó e dóo íni nto é ká'an nto nté koo kúvi e dukún kan ni ñūxiví a ne, ¿nté kuí ña ntáñe'e díki ntu nto núu i é kata'xi Xuva kō nté koo kuvi ntuvi é ntóo o vevii?

**Koón ntiin é ntūv'an
nī ña ntaínchu'vi o**

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Nté kui ña káde kú'ven mīin nee é vā'a iña nto? ⁵⁸ Tē xoó ña'a kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i é tsi'i kuétsi i ó ne, koón ntiin nātiin vā'an ni ña itsi kán vata koo é ña kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i san. Tsí tē ña tsíñu i san ntada ña o kuénta ntá'a sntadún san ne, xnuu kutu ña ó viutun. ⁵⁹ Kaka'án u ni ó tsí ña ntiin viútun san un tsi da nte ntá'vin nti'in é kakan ña — ka'an Jesúsú ni ña.

Kantio é nadama ó nima ko

13 Ntuvi tsikán ne, ió ñá san ne, kué'en ña mí tuví Jesuú ne, ntaa ña ni ña tsí Pilatú san ne, ē'ní ña ña ñatíi, ña ñuú Galileá ne, da nádaká ña niñi ña ni niñi kití san é kué'é ña doméni iña Xuva ko.

² Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Vá díí ka ntu ió kuetsí ña kuān o kúvi san é vata ntáa ña ñuú ña, te kuiní nto, é kuān o ntó'o ña? ³ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi ña'nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, un nti'i ntó kuví nto dí. ⁴ Un nti'i ña xe'un uni ñá'a san xi'i ña da núu vi'i dūkun é nani Silūeé ne, ¿díí ka ntu ió kuetsí ña é vata ntáa ña é intóo ñuú

Jerusaleén, te kuiní nto? ⁵ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi ña'nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, kuví nti'i ntó dí —ka'an ña.

Kuenta iña utun é ña kakíi kiti i

⁶ Kidáa ne, kantáa Jesuu núu i sá'a:

—Uun ñatíi ne, í'xi ña uun utun ígu ñu'u ña. Kué'en ña kükoto ntódo ña te kákii kiti ígū sán ne, nté uun ti ña kakii ti. ⁷ Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña kade kuenta útun san: “Koto nto tsi é uni kuía é kaki'xi da tá'an u ne, nté uun ígu sán vata ní'i ko ti. Nakiin nto utun ti vata koo é ntūñné ñu'u san, tsi é ntaā i é ntitsi”, ka'an ña. ⁸ Ntá tsi ña kade kuenta útun sán ne, kaka'an ña: “Na kūntitsi mīi ka uun kuíá, ni dukuan naxtívítá u nte'u nú ditsín i ne, dá tsōo ú cho'o é kué'nu vá'a. ⁹ Te kii kiti i kidáa ne, vá'a ó. Tē ña'á ne, dá nakíin nto”, ka'an ña. —Kuan ó ntáa Jesuu nuu i sá'a.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña dí'i, ña kúti'i

¹⁰ Uun ntuvi dá ió dá'nā ne, kanañe'e Jesuu ñá'a san nú vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. ¹¹ Ikán tuví uun ña dí'i, e xe'un uni kuía é nchokuví ña. Tsí uun é ña vā'a san dé tí'i ña. Ña ni kúvi ntuntāa ña nté un síin. ¹² Dā íni Jesuu ñá ne, kāna ña ña, kaka'an ñá ni ña:

—É ntuvá'an kuí'i o vé —ka'an Jesúsú ni ña.

¹³ Kidáa ne, xntee tá'an Jesuu ntá'a ña ñad'i san. Ura tsí i ntuvá'a ña ne, dá éni ntuvu ña kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ¹⁴ Ntá tsi tó'o vi'i mí ntánataká nuu ña ne, dōo kúdiin ña tsí ntavá'a Jesuu ñá'a san ntuvi dá ió dá'na ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Íñu ntuvi ió é kada tsíñu ó né, ña'nto, tsi ntūvi é kúvi ki'xi nto dá kuch'ó nto; ñá te ntūvi dá ió dá'na san ki'xi nto —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Jesúsú:

—Ntó'ó ne, da mii rki xaa nto nteku e ntáka'an nto. ¿Ñá ntu ntánantuté nto

duntiki nto ni búru nto é kǐ'in ti kiko'ó ti ntute ntuvi dá iō dá'na san? ¹⁶ Tsí ña ðǐ'í sá'a ne, tatá vi'i Abraan ña, ntá tsi é kǔvi xe'un uni kuía e nteé kimi ña kui'í sá'a é xē'é é ña vá'a san ña. ¿Vá ña ntu kuvi nakuitá u kui'í ña ntuvi dá iō dá'na? —ka'an Jésuu.

¹⁷ Dá kǎ'an Jésuu sá'ā ne, un ntǐ'í ñā ntaínchu'vi ña kúka'an nuu ña é kuān ó kaka'an Jésuu ni ña. Ntá tsi ña'a sán ne, dōó ðíní ña e dóo ka'nu nuu i é idé Jesuu.

Kuenta ña tsíkǎn kuli

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Kidáā ne, kaka'an Jésuu:

—¿Nté ō ntu mí kadē kǔ've Xuva kō? ¿Nee iná ntu é kuvi ntada dadǐi o?

¹⁹ Vata kaa kudǐi uun tsíkǎn kuli é kuetsi kuē'en e kaí'xi uun ñatií má ña ñá kǎn ne, kēne un tsi da nte kúvi utun. Kuka'nu ne, un tsi nte láa, kiti ntaíko, de vá'a ti taka tí nta'a i —ka'an ña.

Kuenta ña ú'xen iā

(Mt. 13:33)

²⁰ Ntá tsi kaka'an Jésuu dí:

—¿Nee iná ntu ntada dadǐi ú vata kaa mí kadē kǔ've Xuva kō? ²¹ Tsi mí kadē kǔ've Xuva kō ne, vata kaa uun tǐ'nti ú'xen iā e kí'í uun ñadǐ'í san ne, dá nadaka ña ú'xen san ni uní xkú've utsi trigu un tsi da nte náneñu vá'a ú'xen san —ka'an Jésuu.

Xi'í mí ña ni'í

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesuú ne, itā ntǐ'xin ña ñuú na'nu ni ñuú kuetsi, kanakuā'a ña ña'a san mí ita ntǐ'xin ña. ²³ Uun ña'a ñá ne, kēne ña, kaka'an ña:

—Mastru, ¿ñā titǐn ntu ña'a san, ña é kanakáku? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

Jesuú ne, kaka'an ña:

²⁴ —Koó ntii nto kǔkǐ'vi nto xi'í mí ña ni'í san. Tsí kaka'án u ni ntō tsí ña te da díi ña'a ncho kí'vi ña, ntá tsi ña

ni'í ña é kǐ'vi ña. ²⁵ Dā nákadǐ Tó'o vi'í san xi'í ñá ne, ntō'o é ñu'u mii nto kí'í kǎn né, nake'xen ntō xi'í san, ká'an ntō: “Nakaán nto xi'í nto, na kǐ'vi ntǐ”, koo ka'an nto. Ntá tsi ðivi ñā ne, ká'an ña: “Nto'ó ne, ntē ñá iní u mí vē'xí nto”, koo ka'an ña. ²⁶ Kidáā ne, kani ntu'u nto kǎ'an nto: “Ntǐ'í ne, ē'xí dadǐi ntǐ ni ntō; xi'í dadǐi ntǐ ni ntō ði. Tsí nakuā'a nto ña'a san itsi ñuú mii ntǐ”, koo ka'an nto. ²⁷ Ntá tsi nantiko kōo ñá, ka'an ña: “É kǎka'án u tsi ñá iní u nto. Kii nteé xio nto ko, tsí un ntǐ'í ntō ntáde nto é kǐni kaa.” Kuan kōo ka'an ña. ²⁸ Ikǎn ne, kueku nto ne, naka'xí ka'ñī nto nú'u nto tē ini nto Abraan ni Ísaa ni Jácoó, ni ūn ntǐ'í ntǐ'í ña ka'án naa Xuva ko tsí ntoo ña mí kadē kǔ've Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, é ñu'u mii ntō kí'í kǎn. ²⁹ Xée ñā'a, ñá vē'xí dá mí'í ká ðíñi ñuxiví sa, kixkúntōo ña, ka'xí dadǐi ña ni Xuva kō mí kadē kǔ've ña. ³⁰ Kǐni nto tsi kidáa ne, iō ña'a veví ne, dōó na'nu ña'a ña i'a ñuxiví sa, ntá tsi ña na'nu ñá'a ká ña nta'a Xuva kō. Iō ñá'a é ña te na'nu ñá'a ña i'a ne, ðivi ña e dóo na'nu ña'a ña nta'a Xuva kō —ka'an Jésuu.

Èku nteé Jesuu ñuú Jerusaleen

(Mt. 23:37-39)

³¹ Ntuvi tsikán ne, xéé ña fariseu, kaká'an ña ni Jésuu:

—Ntaka nto i'a, tsí Heródē sán ne, ncho ka'ní ña nto —ka'an ña.

³² Ntá tsi ðivi ñā ne, nantǐko koō ñá, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó ne, ka'an nto ni ñukuúí tsikan tsí veví ni útēn ne, nakuita ká u é ña vá'a san ne, ntavá'a ká u ña nchokuví san ði. Ídá ne, ntǐ'í tsiñu ko. ³³ Ntá tsi kantio é kǐ'in ka ú itsi kǎn veví ni útēn ni idé ði. Tsí ña kúvi é kúvi ña ka'án naa Xuva ko tē ña te ñuú Jerusaleén kuví ña. Kuan kōo ka'an ntó ni nā —ka'an Jésuu—.

³⁴¡Dōo u'vi kakúvi ko kuenta ña nto, ña ñuú Jerusaleen! ¡Tsi ntaé'ní nto ña e ntáka'an tú'un Xuva kō ne, ntáxé'e xuu nto ña é taxnuu Xuva ko kuēnta ña nto! ¡Ñá tē nté kaa kí'in itō ncho nataká nuu ú i'xá nto vatā ó de tsú'ūn san é kánataká nuu ti i'xá ti má nti'xin ti, ntá tsi ña ni ntío nto! ³⁵Koto ntō tsí xtuví mii Xuva ko vi'i nto ve. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi nté uun ito ká ña kīni ntó ko un tsi da nté tē xee ntúvi é ká'an nto: “¡Nté kui vá'a ō é vē'xí ña vé'xi kuenta ña Xuva ko!”, koo ka'an nto —ka'an Jésuu.

**Dā ntavá'a Jesuu úun
ñatii, ña é katsitu kuiñu**

14 Uun ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuu, kúka'xí ña nú vi'i ña odo nūu ña ñá fariseu. Ntaíto xū'ú ña nguii san nté koo víf Jesuu. ²Ikān tuví nuu Jēsuu úun ñatii, ñá katsitu kuiñu. ³Jesúú ne, tsixe'e ña mastrú leí san nī ña fariseú san, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá kúvi ntu ntavá'a ú ña nchokuví san ntuvi dá iō dá'na, ō ña kúvi ntu? —ka'an ña.

⁴Ña'a sán ne, diin diin sá kantóo ña. Kídáa ne, kí'i Jesuu ñá nchokuví san ne, dā ntavá'a ña ña, dā nátaxnūu ña ña é na nū'u ña. ⁵Kaka'an ñá nī ña fariseú san:

—¿Vá iō ntú nto te i'xá nto o te dūntiki nto kó'xo nuu ti ini pusu kán ne, vá ña natavá ntu nto ti, kuān te ntuvi dá iō dá'na? —ka'an ña.

⁶Ña ni kúvi nantiko kōo kue'en tsí ña é kākā'an Jēsuu ni ña.

**Núu i ña ña kakana
ñá mí kātánta'a ña'a**

⁷Dā íni Jesuu tsí ña'a, ña xéé vi'i viko sán ne, ntánakaxnúu ña mí'i e dóo vá'ā o é kuntōo ña nú mesá san ne, kaka'an Jēsuu ni ña núu i sá'a:

⁸—Tē xoó kakana i é kí'in ntó viko mí kātánta'a ña'a sán ne, tē xee ntó ne, ñá kú xkutúvi ntō nte nuu i kan, tsí te kí'xi

tuku ña'a, ña é díí ka ka'nu ña'a é divi ntō ne, ⁹kídáa ne, xéé ña é kána ña nto ntuvi ntó ne, ká'an ña ni ntō: “Xio kudii kutuví nto, tsí ña sá'á ne, kutuví ñá i'a”, koo ka'an ñá ni ntō. Kídáa ne, kuka'an nuu nto nakuntúsi nto, kikutúvi nto un tsi nte ata i kan. ¹⁰Ntá tsi tē xee nto mí kākana ña nto é kíkaxi nto ne, kükutúvi nto un tsi nte ata i kan. Kídáa ne, tē xee ña e kána nto sán ne, ká'an ñā: “Kuítā nti'xin nto nte nuu i san”, koo ka'an ña. Kídáa ne, kuiko ñu'u ña ntántoo nú mesá san nto. ¹¹Tsí xoo é kade ka'nu mii i kúñu i ne, tē kúvi ne, ní'i ñā doka'an; ntá tsi xoo é dutsi i veví ne, rkontúvi ne, díí ka kuka'nu ña'a ña —ka'an Jēsuu.

¹²Kaka'an xtúku ña ni ñatíí, ña e kána ña:

—Dá kāde vá'a nto é ká'xí ña'a nú vi'i nto kán ne, ña ku kána nto ña e dóo vá'a tiin ní'i ntō, nté ēní nto, nté ñavi'i nto, nté ñā kuika, ña ntoo etsin nú vi'i ntō. Tsí divi ñā né, kána ña nto dí é kíkaxi nto nú vi'i ña kán né, kuan kōo ntúdadii ña ni ntō. ¹³Ntá tsi da ntáde nto viko ne, kana nto ña ntā'ví san, nī ña e dúkuan ntā'ví da káku, nī ña natíin i san, nī ña kuāá san dí. ¹⁴Kídáa ne, dōo diní nto. Tsí divi ñā ne, ña kúvi ntudadii ña ni ntō. Ntá tsi divi ntō ne, ní'i nto é vā'á ña nto ntuvi te ntóto ña'a, ña é ide é vā'á ñuxiví sa —ka'an Jēsuu.

Núu i ña viko ká'nu é ēdé uun ñatii

(Mt. 22:1-10)

¹⁵Dā téku ña sá'ā ne, uun ña é tuví nu mesa kán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—¡Nté kui vá'a o xoo e kae'xí dadii i mí kadé kú've Xuva kō! —ka'an ña.

¹⁶Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Uun ñatíí ne, dōō ka'nu viko idé ña. Ñá tē nté kaa ña'a san kána ña é kíkaxi ña. ¹⁷Dā xéé ura i é ká'xí ña ne, taxnūu ña ña kade tsiñu ña ña é kükoto ñá ña'a san: “Kue'ēn ntó ve, tsi é iō tu'vé nti'i”, ka'an ña. ¹⁸Ntá tsi un ntíí ntíí ñá ne, éni

ntu'u nã ntáka'an nã nté kui nã ni kuvi k'ín nã. Nã é kuvi uun sán ne, kaka'an nã: “Ñu'u da ve ñíí ú ne, kantio é k'ín u kikoto ntódo u. Vii nto da xê'e, kada ka'nú ini nto ni ko tsí nã kúvi k'ín ú ve”, ka'an nã. ¹⁹Tuku ña'a ne, kaka'an nã: “Dã ve ñíí ú u'un ná'a dũntiki ne, kantio é kikoto ntéé ú tí tē va'á tí. Vii nto da xê'e, kada ka'nú ini nto ni ko”, ka'an nã. ²⁰Nã uun ká xtuku sán ne, kaka'an nã: “Xu'ú ne, dã ve kúvi tánta'a ú ne, dukuān ne, ña kúvi k'ín u”, ka'an nã. ²¹Dã náxee ña táxnũ ñá ne, kantaa ntí'í ña ni tó'o ñá nee iña é káka'an ñá mí ñe'e ña. Kidáá né, kũdiin tó'o ñá ne, kaka'an ñá ni ña kade tsiñu iña nã: “Kuē'en náne'en nú ā'ví kan ni itsi ka'nu kãn, ni da kanií má ñúú san, dá kuntēkan ña nta'ví san, kixni'in ña i'a, ni ñá dúkuan ntā'ví da káku, ni ña kuáá san, ni ñá nat'ín sán dī”, ka'an nã. ²²Dã ku e ví'í ne, náxee ña táxnũ ña, kaka'an ñá ni tó'o ñá: “É de ntáa u é káka'an nto, ntá tsi dóo kaniné ka”, ka'an nã. ²³Kidáá ne, kaka'an tó'o ña ni ñá: “Kuē'en itsi na'nu kan ne, kuē'en un tsi nte nu ráxa kãn, ká'an ni da xōo ka ña'a, kuétsi é viin ñá na k'íxi ñá vata koo é na tsítu ña ma ví'í ko. ²⁴Tsí kaka'án u ni ntō tsi nté uun ña'a, ña kana dí'na ú ne, ñá ni'í kué'en tsi ña é ká'xí ña”, ka'an tó'o ñá —ka'an Jesús.

Nuu i é ntii tũ'un é kuntikin ó Cristu

(Mt. 10:37-38)

²⁵Ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá Jesusu. Jesuú ne, xkokōo ñá ata ña, kaka'an ñá ni ñá'a san:

²⁶—Tē xoó ña'a ki'xi ña é ncho kuntikin ñá ko ne, ña kúvi vii ñá tē ñá dí'f ka kue'e ntío ña ko é vata kaa ntío ña uva ña ni di'í ñá, ni ñadi'í ñá ni i'xá ña, ni ení ñá ni tā'an ñá, ni kúñu mii ñá di. ²⁷Tsí ña kúvi vii ñá tē ña ntío ña nākunáa ña kúñu ñá é kuntikin ñá ko. ²⁸Te iō ntó ne, ntio nto é xntísi ntó vi'í ka'nu ne, çvã ña ntu te di'na kutuví nto kadã kuení

nto nté kaa nantí'í nto, te xēe tá'an ntu diu'un nto é kuvi kuntísi? ²⁹Tē ñá ne, xtuví ntó etí vi'í sán ne, é ntaā i kutuví dava. Un ntíí ntíí ña kainí ne, kani ntu'u ñá ka'an káni ña iña nto: ³⁰“Ñatíí sa'á ne, eni ntu'u ña kãde vá'a ña vi'í ña ne, nté ña ni kuvi vi'í ña nantí'í ñá”, koo ka'an ña. ³¹Ó te uun reí san ncho vii ña du'xen ni tũku reí ne, çvã ña ntu te di'na kutuví ña kadã kuení ña te xēe tá'an u'xi míl sntadun ña é kōó ntii ña vii ñá du'xen ni tũku reí, ñá ió òko míl sntadun i? ³²Tē íni ña tsí ña kuvi vi'í ña ne, taxnũ ña tú'un nta'a tuku reí san dá tuvi íka ká ña é kákan ña e nté koo kuntōo vá'a ña ni ñá. ³³Dukuān né, te xōo ña'a, ña é ña xtuví mii i uun ntí'í iña í ne, ña kúvi kuntikin ñá ko —ka'an Jesús.

Dã ña véñíí ka ñíí san

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴Kaka'an xtúku Jesusu nuu i sa'á di:

—Ñíí sán ne, dōo va'a. Ntá tsi tē kúnaa díko i ne, çnté ntu koo ntuvéñíí ka xtúku? ³⁵Ñá vādã mi kainuu á'vi ká i; da mií sa é nakuíta o. Xoo é kãtekú i ne, na káni i —ka'an Jesús ni ñá'a san.

Kuenta iña á le'ntu, kiti kúnaa

(Mt. 18:10-14)

15 Un ntíí ntíí ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma ni túku ña'a, ña é iō kuetsí i ne, xēe etsin ña mí tuví Jesusu é káni ña é káka'an ña. ²Dukuān ne, ña fariseú san ni mastrú leí san ne, ntáka'an káni ña iña Jesús, kaká'an ña:

—Ñatíí sa'á ne, ntaíka dadíí ña ni ñá di é iō kuetsí i ne, ntaé'xí dadíí ña ni ñá di —ka'an ña.

³Kidáá ne, kantaa Jesusu kuénta iña i sá'á:

⁴—çXoó ña'a ntu nto, te ió uun sientu lé'ntu ntó, tē kunaá tí uun tí ne, ñá ntu te tsoo míi nto kiti kimi díko xe'un kímí san, dá k'ín nto, kínantúku nto kiti kúnaá san da nte ko é nani'í nto tí? ⁵Tē

nání'i ntó ti ne, nakuntéku dokó nto ti ne, dōo dīnī nto dī. ⁶Tē náxee nto nú vi'i nto kán ne, kana nto ña vá'a tiin ni'i nto nī ña nú vi'i ntō ne, ká'an ntō: “Na nākunuu dīnī nima ntó nī ko, tsí e nání'í ko á le'ntú ko, kití kúnaa”, koo ka'an nto. ⁷Dukuān ne, ká'ān ú ni ntō tsí díí ka iō dodīnī e dukún kán te uun ñá'a, ñá iō kuetsí i, nativi iní ña kuetsí ñā, é vāta kaa ña kīmi díko xe'un kīmi ñá'a san, ña é vā'a, ña é ña tuvi kuetsí i nuu Xuva ko —ka'an Jésuu—.

Kuenta iña ñādī'i, ña nání'í diu'un i

⁸Uun ñādī'í ne, ió u'xi diu'un kui'xín iña ña. Tē kúnaa úun ne, ¿vá ñā ntu natúun ña ñu'u ña ne, dá ne'xín ñá da kanīí má vi'i ña kán? Kukuií kudu'va tsi nantuku ñā da nte ko é nani'i ña. ⁹Tē nání'í ñá ne, nataká nuu ntī'i ña ni ñādī'í, ña vā'a tiin ni'i ña, nī ña ntoo etsin nú vi'i ña kán, ká'an ñā: “Nā nakunuu dīnī nima ntó nī kó, tsi é nání'í ko diu'ún ko e kúnaa”, koo ka'an ña. ¹⁰Kaka'án u ni ntō tsí dukuān dīnī ánje Xuva ko kuēnta iña ñá iō kuetsí i tē nātivi iní ña kuetsí ñā —ka'an Jésuu.

Kuenta iña í'xa é kúkaka ntava túku ñuu

¹¹Kaka'an Jésuú san dī:

—Uun ñatīí ne, ió uvi i'xá ña. ¹²Na dutsi sán ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūvá, ta'xi nto iña nto é kāduku ntée u”, ka'an na. Kidáa ne, ē'nté dava ña é tātá ña é duku ntée na. ¹³Ntē vata kutīín ntuvi ne, i'xá ña, na dutsi sán ne, nātsu'un vā'a ntī'i na iña ná ne, dá kuē'en ná tuku ñuú mí doto tsí nánti'i lúku na diu'un na. Íde na un ntīí ntīí núu i é kīni kaa vata ka'án ini mí nā. ¹⁴Ntá tsi dā ntī'í kuē'en diu'un ná ne, xée ntūvi da dóo kutama da kanīí ñuu tsíkán ne, iñi ntú'ū kúnaa nteē na é ká'xí na. ¹⁵Kidáa ne, kué'en nā, kuntúku na tsiñu ni uun ñatīí, ña ñuú tsíkán ne, taxnúu ña ná rantsu ña é kī'ín

na, kikuenta vīi na kutsin ña. ¹⁶Ntío na é ká'xí na é kae'xí kutsín san da nte ko é nta'a na ne, ntá tsi xoxo ni xé'e i é ká'xí na. ¹⁷Kidáa né, dē kuení mii na, káka'an na: “¡Ntē ntu kaa díí ña ntáde tsiñu iō ñá nú vi'i uvā kó kán é iō é ntaé'xí ña ne, ntē dúkuan kántóo ka. Xu'ú ne, kax-í'í u dóko í'a! ¹⁸Á te nū'ú u mí tuví uvā kó kán ne, ká'ān ú ni ñā: Ūva, é ntuku kuetsí u ni Xuva ko, ni divi ntō dī. ¹⁹Ña nuu á'vi ká u é ká'án ka nto é i'xá ntó ko. Vi'i a vé ne, vií nto nī kó vatā ó de nto ni ña ntáde tsiñu iña nto. Kuan kōo ká'ān ú ni ñā”, ka'an na. ²⁰Kidáa ne, nākunūu itsi na, kunú'u na mí tuví uva nā.

Íkā ká ve'xí na, íni uva na nā né, ntuntā'ví ini ña na. Koó da kaxkainu uva nā kúnakuētú itsi ña na ne, nánume ña na, da é'xi ña xu'u na. ²¹Kidáa ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūva, é kō'xo nteé u nuu Xuva ko, ni divi ntō dī. Ñá tē nee nuu á'vi ká ko é ká'án nto é i'xá nto ko”, ka'an na. ²²Ntá tsi uva nā ne, kaka'an ñá ni ña ntáde tsiñu iña ña: “Nantukū náne'e nto du'nu é díí ka va'a dá nākunūu i'xá ko. Naxnúu nto dí'i ntá'a i dī. Na nākí'í ntī'xen vā'ā sán dī. ²³Kúkueká nto duntiki, kití díí ka de'én ne, dá ka'nī ntó ti dá ká'xi o ti é vīi o víkó san. ²⁴Tsí i'xá ko sá ne, e xí'i, kuíni ko, ntá tsi e ntóto xtuku. É kúnaá i'xá ko, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko i ve”, ka'an ña. Kidáa ne, eni ntu'u ñā idé ña víko san.

²⁵Ntá tsi i'xá ña, na kuvi atā sán ne, nuu na má tsiñu na. Dā náxee étsin na nú vi'i na kán né, tēkú na e dóo kaeku strumentú ne, ntaíte'e ña'a sán dī. ²⁶Kidáa né, kána na uun ña kade tsiñu sán ne, tsixe'e nā: “¿Neé ntu kakuvi i'a?”, ka'an na. ²⁷Ña kade tsiñu sán ne, kaka'an ñá ni nā: “É náxee ení o. Uva ō ne, táxnūu ña é kūví uun duntiki, kití dóo de'én san, tsi vā'a tsi ō náxee na”, ka'an ña. ²⁸Kidáa ne, kūdīín ení na, na kuvi atā sán ne, ntē ña ni ntío na ntí'vi na má vi'i na kán. ²⁹Kaka'an ná ni uva nā: “Divi ntō ne,

ini nto tsi éma tsi kaxntií ú nto, é ntē ña kadé do'ō ú ni ntō nté uun ito ne. Ntá tsi ntē ña kata'xí nto nté uun kudii a ndi'ú san é ví u viko ko nī na vá'a tiin ni'i u. ³⁰Ntá tsi veví ne, nāxee i'xá nto na sá'á, na é dotō tsí nantí'í diu'un nto ni ñadi'í kinī ntáa sán ne, kae'ní ka nto duntiki, kití dóo de'én san", ka'an ení na, na kuvi atá san. ³¹Kidáa ne, kaka'an úva na ni nā: "I'xá mií kó, xo'ōn né, ññ kue'en tsí ntuvi tuvín ni kó. Un nti'í é ió iñá ko ne, iña ō di. ³²Ntá tsi veví ne, e vá'a ō é vii o víko, tsi é nakūnuu dīnī nimá ko, tsí na ení o ne, e xí'li na, kuíni ko, ntá tsi kantíto na. É kūnáa na, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko ná ve", ka'an úva na ni nā —ka'an Jesús.

Kuenta iña ñá nteé nta'a i tsiñu, ña é dotō tsí nantí'í diu'un tó'o i

16 Jesuú ne, kantaa ña ni ña ntini'í ña nuu i sá'a di:

—Uun ñatií kuika ne, xío uun ñá'a, ña inté nta'a i tsiñu ña. Ntáka'an ñá'a san tsí ña sá'á ne, dotō tsí kanantí'í ña diu'un tó'o ña. ²Kidáa ne, kána tó'o ña ñá, kaka'an ñá ni ñá: "¿Neé ntu nuu i sá'a é kaka'an ñá'a san iña o? Ntadan kó kuenta tsiñu o ve, tsí ña kunteé nta'a ká o tsiñu ko", ka'an ña. ³Kidáa ne, dóo dé kueni ña nteé nta'a i tsiñu san: "¿Nté ntu koo víí u ve? Tsi tó'ō kó ne, naki'í ña tsiñu ko. Ña túvi ntií ko é kikutú u ne, kakuka'an nuú ko é kákán u doméní di. ⁴É iní u nté koo víí u ve, vata koo é naki'í ña'a sán ko nú vi'í ña kán dá ña tuví ka tsiñu ko", ka'an ña. ⁵Kidáa né, kána ña ña kui uun kui uun ña, ña é tanūu diu'un tó'o ña. Tsixe'e ña ña xee dí'na san: "¿Ntē ntú kaa tanūu nto iña tó'ō ko?", ka'an ña. ⁶Nantíko koō ñá, kaka'an ña: "Tanūu ú uun sientu varii ásete", ka'an ña. Kidáa ne, kaka'án ña nteé nta'a i tsiñu san: "Ū'un kuenta o. Kantí'í sá kutūvin, dá xntēén na'an uvi

díko u'xi várii tsi", ka'an ña. ⁷Kidáa né, tsixe'e xtuku ñá tukú ña'a san: "¿Ntē ntú kaa tanūu nto?", ka'an ña. Divi ña ne, kaka'an ña: "Uun sientu etún trigu", ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña: "Ū'un kuenta o. Kimi díko tsi xnteén na'an ve", ka'an ña. ⁸Tó'ó ña ne, iní ña tsi ña nteé nta'a i tsiñu, ña e dóo kini kaa sán ne, dōo ntíto ña nté koo víí ña. Tsí ña ntáduku ntéé ñuxiví sa ne, díka na ntíto ntáde ña ni tá'an ña é vata kaa ña'a, ña ntáduku ntéé Xuva kō.

⁹Xu'ú ne, kaka'án u ni ntō é na kada tsiñu ni'í ntō diu'un nto é io ñuxiví sa vata koo é na ni'í nto ña'a, ña vá'a tiin ni'í ntō, vata koo é, tē nti'í diu'un ntō ne, koo xoo é nakuído i nto mí kuntōo nto ntií dañu ntūvi.

¹⁰Ū'un ña'a, ña é kade ntaa núu i é dutsí né, kuan kōo kada ntaa ña nuu i e dóo ka'nu di. Ña'a, ña é ña kada ntáa nuu i é dutsí ne, ntē ña kada ntáa ña nuu i é ka'nu di. ¹¹Ntá tsi tē ñá ini de ntáa nto ni diu'un é iō ñuxiví sa ne, ¿xoó ntu é ntáda i kuenta ntá'a nto nuu i é vā'a ntí'xe? ¹²Tē ñá ini de ntáa nto ni nuu i iña túku ñá'a ne, ¿xoó ntu ta'xi i é kūvi iña mii nto?

¹³Nté uun ña'a, ña kade tsiñu ne, ña kúvi é koo uvi tó'o ña é uun ito tsi. Tsí kada xení ña ni ña uun ña'a sán ne, ña uun ña'a ká san ne, kuinima ñá ña. O ña uun ña'a sán ne, kuiní'í ña ña ne, ña é uun ká san ne, ñá vii ñá ña kuenta. Ña kúvi vii o tsiñu Xuva ko tē dóo kakuinima kó diu'ún san —ka'an Jesús.

¹⁴Ña fariseú san ne, dōo kuinima ñá diu'un. Dukuān né, eni ntu'vu ñá ntáka'an kini ña iña Jesús. ¹⁵Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Divi ntō ne, ntáde nto e dóo va'á nto nuu ñá'a san, ntá tsi Xuva kō ne, ini ña nte ntáa nima nto. Tsí nuu i e ntáde ka'nu ña'a sán ne, ñá ntio kue'en tsí Xuva kō.

Lei Muísee

¹⁶Lei é xntéé na'a Muísee ni tú'ūn é ka'an nã ka'án naa Xuva ko ne, idiá'vi un tsi nte ntúvi da íka Juaan. Ntá tsi nte ntúvi tsikán ne, e ntáka'an ntódo nã'a san tú'ūn va'á san iña i mí kadē kú've Xuva kō ne, un ntáí ntíí nã'a san ntáxio ntii nã é kī'ví nã.

¹⁷Ntá tsi díí ka nã ntii tu'un é ntí'í e dukún kan nī ñuxiví a é nadāma uun kudii letra ñã leí san.

Kuenta iña nã'a, ñã ntánatsoo mii ta'an

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸Te uun ñatíí kanaxtuví mii ñã ñadí'í ñã ne, tē tánta'a ñã ni tuku ñadí'í san ne, kade ñã é ko'xo nteē ñã nuu Xuva ko. Xoo é kātánta'a i ni tuku ñadí'í, ñã e náxtimii xī í ne, kade ñã é kākó'xo nteē ñã nuu Xuva kó dí.

Uun ñã'a ñã kuika ni Lázaru

¹⁹Uun ñatíí kuika ne, dōo va'á du'nu ñã. Da mii kuē'en tsí viko kade ñã utén utén; dōó ka'nu kade ñã. ²⁰Ikān tuví uun ñatíí, ñã e dōo ntā'ví, ñã é naní Lázaru. Dōó kate'u kúñu ñã. Tuví nteē ñã etí xí'í nã kuiká san. ²¹Vevíí tsi ká'xí ñã é kakó'xo má mēsa ñã kuiká san. Un tsi nte tñã sán ne, kaxéé ētsin ti é ncho nauví tī mí katē'ú san. ²²Uun ntuví ne, xí'í á ñã ntā'ví san. Kue'en ní'í ánjē san ñã é kutuví ñã ni Ābraan, mí ntoo ñã xi'i, ñã e ntántikin Xúva kō, mi dōo vá'á o. Xí'í ñã kuiká san dí ne, kántū'xí ñã dí.

²³Dā dōo kanto'o ñã kuiká san dō'vi kán ne, ntāni'i ñã nuu ñã, íní ñã Ābraán san e dōo ikā ntāñi ñã nī Lázaru san. ²⁴Kidāa ne, kāna ñã kuiká san ñã, kaka'an ñã: “Uvatā kó Ābraan, na ntuntā'ví ini nto ko. Taxnūu nto Lázaru san vata koo é na natsií ñã rkínta'a ñã ntuté san ne, dá kī'xi kudii ñã nantikó ñã xaa ko, tsí ñã te nté kaa kanto'o ko í'a mí

kaí'xí san”, ka'an ñã. ²⁵Ntá tsi kaka'an Ābraán san ni ñã: “I'xá ko, na naka'an o tsí divin né, dōo vá'á o kue'én o ntúvi dí'na. Ntá tsi Lázaru sán ne, dōo ntó'o ñã dí'na. Vevíí ne, e ní'í ñã é vá'á i'a ne, divin ne, kantó'o o. ²⁶Uun ká tuku nuu í dí: Íó uun xi'nti kunu mé'ñū ntí ni ntó. Dukuān né, tē xoó ñã'a ntoo ñã i'a é ncho kī'in ñã íkān ne, ñã kúvi kī'in ñã. Nté ñã ntoo ikān ne, ñã kúvi kī'xi ñã i'a dí”, ka'an ñã.

²⁷Kidāa ne, kaka'an á ñã kuiká san: “Víí nto da xe'e, úvā kó Ābraan, taxnūu nto Lázaru san nú vi'i uvā kó kán ²⁸vata koo é na ká'an nã ni ēní ko, ñã u'un ñã'a ká san, vata koo é ñã ku kī'xi ñã i'a mi dōo kanto'o ko”, ka'an ñã. ²⁹Ntá tsi kaka'an Ābraan: “Divi ñã ne, ntoo ni'i ñã tú'ūn e xntéé na'a Muísee ni ñã ka'án naa Xuva ko san é nakuā'a ñã. Na vii ñã kuenta sá'ā”, ka'an ñã. ³⁰Kidāa ne, nantíko kōo ñã kuiká san, kaka'an ñã: “Kuvi ní, uvā kó Ābraan, ntá tsi tē dí ntoto uun ñã'a ñã xi'í san ne, dā kíkoto ñã ñã ne, á te natívi iní ñã kuétsi ñã”, ka'an ñã. ³¹Ntá tsi Ābraán san ne, kaka'an ñã: “Tē ñã ntáde ñã kuenta tú'ūn é kaka'an Muísee ni ñã ka'án naa Xuva ko ne, nté dukuān ñã kuintí'xe ñã, kuān te ntoto ñã xi'í san”, ka'an Ābraán san —ka'an Jésuú san ni ñã'a san.

E dōo xii kaa é ntava nuu o nūu i é kini kaa

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 Kaka'an Jésuu ni ñã ntini'i ñã: —Ñii kuē'en tsí ntuví íó nuu i é ntava nuu o é kini kaa san. Ntá tsi te xōo ñã'a kaxé'le ñã itsi é víí ta'an ñã é kini kaa sán ne, jntā'vi ide ñã! ²Tē xoó ñã'a kade ñã é ntava nuu uun á i'xá san nuu i é kini kaa sán ne, díí ka vá'á ó tē dí ni nakuíta núu ñã ñã nú ntute ñū'u kān, kunū'ní nuu dukun ñã xuu xódó san. ³Kuenta tsí víí nto.

7Te nēe nuu i káde ta'an nto ne, kada t̄i nto ni nā vata koo é nā kuan koo víi nā. Te nātivi iní nā ne, kada ka'nu iní nto ni nā. 4Te kadē xení nā ni ntō né, kuān té u'xe íto é uun ntuvi ne, te ntiko koō nā u'xe íto é k̄a'an nā ni ntō tsí nā vá'a o dé nā ni ntō ne, kada ka'nu iní nto ni nā —ka'an Jesús.

É kūvi víi o da nēé ka nuu i e dóo ka'nu, te kakuinti'xe kō

5Nā ntini'i nā sán ne, ntáka'an nā ní Tó'o kō:

—Tā'xi ká nto e díí díí ka kuinti'xe nti —ka'an nā.

6Kidāā ne, kaka'an Xúva kō:

—Tē dí kuinti'xe nto ne, kuān té un s̄in vata kaa uun a ts̄kin kulí sa ne, kuvi ka'an ntó ni utun s̄a'a: “Nenen i'a ne, da nākuntú'xin xion má ntute n̄u'u k̄an”, koo ka'an nto. Utun sán ne, kuinti'xe i é k̄aka'an nto.

Kuenta iña nā ntáde tsiñu

7Te iō nto é ió nā kade tsiñu iña nto, nā é kaixkutu n̄u'u nto o kade nā kuenta k̄iti nto ne, tē náxee nā nú vi'i nto k̄an ne, ¿vá k̄aka'an ntú nto: “Kuítā ntí'xin, kutūvin nú mesá san”? 8N̄á'ā, tsí kaka'an nto: “Kadan va'ān é k̄a'xi u kuenta kuáa ne, kuntēen donúu o, tsu'un kó'ōn é k̄a'xi u. Tē kúvi é'xi ú, kúvi xí'i ú ne, dá kidāa kutūvín, ka'xín di”, xkoó ka'an nto. 9 ¿Vá k̄anakuéle ntu nto sintiá'vi ntā'a nā kade tsiñu iña nto é k̄ade ntaa nā tsiñu e teé tsiñu nto nā? 10Dukuān né, te divi ntō dé ntaa ntí'i nto é ntio Xuva ko ne, kantio é k̄á'an ka nto: “Ntí'i ne, nā tē nā kade tsiñu é kaidiá'vi nti, tsí kūdii idé nti nuu i é k̄aka'an nto”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

Dā ntavá'a Jesuu u'xi n̄á'a nā nako'xo kúñu i

11Dā kue'en Jesús n̄uú Jerusaleén ne, ítā ntí'xin nā n̄uú Samaria ni Gálilea.

12Dā xee nā uun n̄uú lú'nti ne, vé'xi ū'xi n̄á'a nā ntánchokuvi e ntánako'xo kúñu nā, ntá tsi kantáñi ikā nā ne, 13un tsi ntákachu'u nā, ntáka'an nā:

—Jesuu, Mastrú, na ntuntá'ví ini kudii ntó nti! —ka'an nā.

14Dā ini Jesuu nā ne, kaka'an nā:

—Kue'ēn ntó, kūnañé'e nto kúñu nto dūtú san —ka'an nā.

Da n̄i tsi kuē'en nā ne, ntuvá'a nā.

15Kidāā ne, uun nā ne, iní nā é ntuvá'a nā. Ntiko koō nā ne, n̄i kuē'en ini nā kaka'an nā e dóo ka'nu Xuva kō. 16Nákunchiti ntāa nā nuu Jesús. Un tsi nte n̄u'u k̄an nakuntéi nā é nakué'e nā sintiá'vi nta'a nā. N̄atí sa'á ne, nā n̄uú Samaria nā. 17Kidāā ne, kaka'an Jesús:

—¿N̄ā ntu te un ntí'i nto é u'xi n̄á'a nto e ntuvá'a nto kui'i nto? ¿Mí'i ntu kuē'en nā iin n̄á'a ká san? 18 ¿Da mii xntu nā vé'xi tuku n̄uú san e ntíko koō nā é k̄aka'an nā e dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an Jesús.

19Kidāā ne, kaka'an Jesús ni n̄atí san:

—Nakuntútsin, dā kunú'un nú vi'i o kan vē, tsi é ntúvā'an, tsi kuínti'xe o —ka'an nā.

Nté koo kixkadā kú'vé Xuva kō

(Mt. 24:23-28, 36-41)

20Nā fariseú san ne, ntátsixe'e nā amá kixkadā kú'vé Xuva kō. Nantíko kōó Jesus, kaká'an nā:

—Nā d̄itó te kini o núu ko mí kadē kú'vé Xuva kō. 21Nā kúvi k̄a'an o te i'a t̄uvi, o te ik̄an tuvi, tsi é n̄u'u ta'án o i —ka'an nā.

22Kidāā ne, kaka'an nā ni nā ntini'i nā:

—Xee ntūvi é ntio nto kini nto kuān te uun ntūvi tsi vata kaa ntuvi dá tuví u, xu'u é v̄xkúvi ú n̄atí ne, ntá tsi nā kiní ka ntó ko. 23Iō n̄á'a sán ne, ká'an nā: “I'a tuví nā”, o “Ik̄an tuví nā”, koo ka'an nā; ntá tsi nā ku kuínti'xe nto nā; nā ku n̄e'e nto é kuntik̄in ntó nā. 24Tsí xu'u é v̄xkúvi ú n̄atí ne, tē xee ntūvi é nainú u

ne, xi'í nuu da kanií dū'va e dukún kān. ²⁵Ntá tsi dí'na ne, dóo nto'o nto ne, kadā xení ña'a san ni nto, ña ntántoo ntuvi tsikan. ²⁶Vata ō kúvi ntuvi da íka Noeé san ne, kuan kōo kuvi dí ntuvi dá nainú u ñuxiví a. ²⁷Ntáxi'i ntaé'xi ña'a san, ntá-natánta'ta ta'an ña dí, un tsi da nte ntúvi é kúkí'vi Noeé san arká san. Dā néé iní ñá da nakontéku ntute sán ne, xi'í ün ntíí ntíí ña'a san. ²⁸Kuan tsi ō kúvi ntuvi da íka Loó san dí. Ñá'a sán ne, ntáxi'i ntaé'xi ña, ntáñií ña dí ne, ntádiko ñā dí. Ntáta'xi ña tatá ne, ntáxntañí ñá vi'i dí. ²⁹Ntá tsi divi tsi ntúvi da ntáka Loó san ñuú Sodoma ne, kó'xo ñū'u dú'xē nte e dukún kan, ni xūu é kai'xi vatá ō kakiin daví san ne, uun ito tsi ntí'i ña'a sán xi'i ña. ³⁰Kuan kōo kuvi dí tē xee ntúvi é kué'é Xuva ko kūtuni ñá'a san xoo ñá'a nti'xe u.

³¹'Ntuvi tsikán ne, tē xoó ña'a odo vídin ña rki vi'i ña kán ne, ñá ku ntí'vi ña iní vi'i ña kán é kīnaki'í ña iña ña. Ña ñu'u má kū'u kán ne, ntē ña ku naxée ña nú vi'i ña kán dí. ³²Naka'an nto ñadí'í Loo nté ō kúvi ña. ³³Xoó ña'a é ntio ña é nakakū ñá ntuvi iña ñá ne, nakunaá ña. Ntá tsi xoo ñá'a é kanakunaá ña ntuvi iña ña kuenta iñá ko ne, nakáku ña.

³⁴'Sá'a kaká'an u ni ntō tsi ñiñu tsikan ne, ntoo uvi ñá'a san, é uun tsi nu ito ntákidi dádii ña. Uun ña ne, naki'i Xuva ko ñā ne, uun ña ne, kutuví mii ña. ³⁵Uvi ñá'a ñadí'í ntántiko ña. Uun ña ne, naki'i Xuva ko ñā; uun ña ne, kutuví mii ña. ³⁶Uvi ñá'a ñatíí ñu'u ña má kū'u kán ne, uun ña'a ñā né, naki'i Xuva ko ñā; uun ña'a ñā né, kutuví mii ña —ka'an ña.

³⁷Kidāā ne, ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Mí'í ntū é kuān koo kuvi sá'ā? —ka'an ña.

Nántiko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Mí ntōo kúñu tē'ú san ne, ikān ntaíko nūu skuilú san —ka'an ña.

Kuenta iña ñadí'í kii ni ña kaxntékú kú've

18 Jesuú ne, kantaa ña uun nuu i é nañé'e ña é kā'an ntá'ví ō é ñií kué'en tsí ntuvi é ntē ña nativi iní kō. ²Kaka'an ña:

—Xío uun ña kaxntékú kú've san uun ñuu é ntē ña kaú'vi ñá Xuva kō né, ntē ña kaíko ñu'u ña ñā'a sán dí. ³Divi tsi ñuú tsikán ne, tuví uun ñadí'í kii é ió du'xen iña ña. Kué'en ña nta'a ña kaxntékú kú've san, kukakan ña kuétsi kuēnta iña ñá kanaa núu ni'i ñā. ⁴Dā dóo kútítín ntuvi ne, ña ni íde ña kaxntékú kú've san ñá kuenta. Ntá tsi da rkontúvi ne, dē kuení ña: “Ña kaú'vi ko Xuva ko, ntē ña kaíko ñu'ú u ña'a sán dí, ⁵ntá tsi ñadí'í kii, ña sā'á ne, dóo kanatekū du'xen ñá ko. Nada'an ú ña vata koo é ña ki'xí ka ña é natekū du'xén ka ñá ko”, ka'an ña.

⁶'Sá'ā é kākā'an ñá kaxntékú kú've, ña dóo kini kaa san. ⁷Xuva kō ni, ¿vá ñā ntu te nadá'an ña xoo é nakaxnúu ña é kúvi iña ña, ña é kaikan ntá'a ña ntē ntúvi ntē ñiñu? ¿Vá vii ntú Xuva kō é kuntētu ña? ⁸Ká'ān u tsí nada'an ña ñā é nte ña kukuíi. Ntá tsi te vē'xi u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ¿vá ñani'í ka ntú ko ña'a, ña e ntákuinti'xe i ñuxiví a? —ka'an Jēsuu.

Kuenta iña ñá fariseu ni ñá kaido diu'un xōo

⁹Kantaa Jesuu úun ká xtuku nuu i iña ñá e dóo va'á, kuiní mii i, ña ntánantii ni'ni tuku ñā'a. Kaka'an ña:

¹⁰—Uvi ñá'a ñatíí ne, kué'en ñā má ūkún kan, kūka'an ntá'ví ña. Uun ña ne, ña fariseu. Ña uun ña'a ká san ne, ña kaido diu'un xōo iña ñuú Roma. ¹¹Ña fariseú san ne, ntítsí ña ne, du'vā ó kaka'an ntá'ví ña: “Xuvā kó, kanata'xi ú sintiá'vi nta'a nto tsí xu'ú ne, ñá te vāta ntáa ña nguíi san kaa u: é dū'ú ña, kini ntáa ña ne, iō kuetsí ña dí; ntē ña te vāta kaa ña kaido diu'un xōo san kaa ú dí.

¹² Xu'ú ne, úvi ito é uun vite kaitúvi ixú u. Ku'éle kanatā'xi ú nta'a nto vata kaa é kāni'í ko", ka'an nā fariseú san. ¹³ Ntá tsi nā kaido diu'un xôo san ne, dōo íka kātúví nā; ntē nā ni ntaa ní'i nā dīki nā ni nuu nā e dukún kān. Da mii tsi e kaxé'le nā nta'a nā nima nā, kaka'an nā: “¡Xuva ko, na ntūnta'ví iní nto ko, tsí xu'ú ne, dōó iō kuetsí ko!”, ka'an nā. ¹⁴ Kaka'án u ni ntō tsí nā kaido diu'un xôo san ne, é dé ka'nu iní Xuva ko ni nā kuetsí nā, kúnū'ú nā ví'i nā. Ntá tsi nā fariseú san ne, nā'ā. Tsí nā é kade ka'nu mii kúñu i né, dōo kakó'xo nteē nā nta'a Xuva kō. Á nā ntā'ví san ne, divi nā e dóo ka'nu nā'a nā nta'a Xuva kō —ka'an Jéssu.

Dā nāxnuu viko Jesuu á i'xá kuetsí

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Kue'en ní'i nā'a san i'xá nā mí tuví Jesuu vata ko é na tñn nta'a nā i. Ntá tsi dā iní nā ntini'i nā né, eni ntu'u nā de tñi nā ni nā vexní'i i'xá i. ¹⁶ Kidáa ne, kāna Jesuu nā, kaka'an nā ni nā:

—Ku'éle nto itsi é na ki'xi mii i'xá san nta'a ko. Nā ku kādí nuu nto, tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, un ntíí ntíí nā'a ne, vata ntāa i'xá san ntāa nā. ¹⁷ Nuú é ntaā i é kāka'án u ni ntō: Xoó ncho kí'vi i mí kadē kú'vé Xuva ko ne, da mii é kuin-tí'xe nā Xuva ko vatā ó kakuinti'xe i'xá san. Tē nā'á ne, nā kúvi kí'ví nā —ka'an Jéssu.

Uun nātíí kuika kaka'an nā ni Jéssu

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Uun nātíí, nā odo nūú ne, katsixe'le nā Jéssu:

—Mastru va'á, ¿neé ntu vii ú vata koo é ní'í ko ntuvi vā'a iná ko ntii dañu ntúvi? —ka'an nā.

¹⁹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an nā:

—¿Nté kui kaka'an ntun é vā'á u? Tsí xoxo e vá'a i; mii tsi Xuva kō e dóo va'á

nā. ²⁰ Inin nté o kaka'an tú'ūn e xtúvi Xúva kō: “Nā ku kukídi ní'i nto nādí'i, nā é nā te nādí'i míi ō. Nā ku e'nín nā'a. Nā ku dū'un. Nā ku kā'án dovete iña nā'a. Kuikon ñu'un uva ō, ni dí'i ō dí'”, ka'an —ka'an Jéssu.

²¹ Kaka'an nātíí san:

—É un ntí'i sá'á ne, é dē ntaa ntí'i ú un tsi nte dá ku lú'nti u —ka'an nā.

²² Dā téku Jesuu sá'á ne, nantíko kōo nā, kaka'an nā:

—Uun sá nuu i é kākunaá iña o: nadikon ntí'in neé io iña ó ne, dá tsi'in nta'a nā ntā'ví san, tsí kuan kōo é koo dokuika iña o e dukún kān. Kidáa ne, ki'xin, dá kuntikín ko —ka'an nā.

²³ Ntá tsi dā téku nātíí san sá'á né, dōo kúnta'xa iní nā, tsi dóo kuika nā. ²⁴ Iní Jesuu tsí dóo kúnta'xa iní nā ne, kaka'an nā:

—¡Nté kui dóo ntii tū'un é kí'ví nā kuiká san mí kadē kú'vé Xuva kō! ²⁵ Díí ka nā ntii tu'un é kí'ví uun kameú san xavi xíki san é vata kaa nā kuiká san é kí'ví nā mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an nā.

²⁶ Nā téku i sán ne, ntáka'an nā:

—¿Xoó ntu é kúvi nakáku i kuan? —ka'an nā.

²⁷ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an nā:

—Nee iña é nā kúvi víí nā'a sán ne, Xuva kō ne, kúvi víí nā —ka'an nā.

²⁸ Pedrú ne, kaka'an nā:

—Ntí'i ne, é tsoo mii ntí'i ntí iñá nti e ntántikín nti nto —ka'an nā.

²⁹ Jesuú ne, kaka'an nā:

—Nuu é ntaā i é kāka'án u: Da xôo ka nā'a é xtúvi mii nā ví'i nā, o dí'i nā, o ēní nā, o uva nā, ō i'xá nā kuenta iña i mí kadē kú'vé Xuva kō ne, ³⁰ díí ka kue'é ka ní'i nā ñuxiví a; rkontúví ne, ní'i nā é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntúvi —ka'an Jéssu.

**Dá kūvi uni ʻito é kākā'an
Jésuu é kuvī ña**

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Kāna xio Jesuú san uxuvi ñá'a ña ntini'i ña ne, dá kakā'an ñá ni ña:

—Vevii ne, kí'in o ñuú Jerusaleen, mí kuintaa é un nti'i é uve na'a e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko san kuenta iñá ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatii. ³² Tsi ntada ña kó kuenta ntá'a ña vé'xi tūku ñuú san é kadā xení ña nī ko, é vii ña é kini kaa nī ko, é ti'vi dií ña kó di. ³³ Kani ña kó ñii é kanu'ni nuu utun ne, dá ka'ni ñá ko di, ntá tsi te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jésuu.

³⁴ Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni ñe'e diki ña; ntē ñá ini ña nee iña é kākā'an Jésuu, tsí nuu i sá'a ne, dōó xū'ú o kaka'an ña; ntē ña ni kuvī kí'in diki ña.

**Dā ntavá'a Jesuu úun ña
kuāa, ña ñuú Jericoo**

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Kué'en Jēsuú ne, dá xee étsin ña ñuú Jericoo ne, ikān tuvī uun ña kuāá itsi kán, kaikan ñá doméni. ³⁶ Da téku ña é ña te nté kaa ña'a san ntaíta ntí'xin ña ne, katsixe'e ña neé kakuvi. ³⁷ Ntáka'an ñá'a san tsi Jēsuú ne, ikan kuíta ntí'xin ña. ³⁸ Kidáa ne, un ntii tsi kakana ña kuāá san:

—Jesuú, i'xá Davii, na ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

³⁹ Ña odo nuú ne, de tí ña ni ña vata koo é na kútuvi kadin ña. Ntá tsi dá dií dií ka ntii kána ña:

—i'xá Davii, na ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, kántitsí Jesuú ne, dá táxnuu ña ña é kükueká ña á ña kuāá san. Dá xee ñá ne, tsixe'e Jēsuú ña:

⁴¹ —¿Neé ntu ntio o é víi u ni o? —ka'an ña.

Ña kuāá san ne, kaka'an ña:

—Mastru, ntio ko é ntūvá'a ntuxnuú ko —ka'an ña.

⁴² Jesuú san ne, kaka'an ña:

—Nakoton ve. É ntūvá'a ntuxnúu o vē, tsí ñi kué'en ini o kuínti'xe o —ka'an Jēsuú.

⁴³ Ura dú'va tsi i náxi'í nuu ñá kuāá san ne, dá kué'en ña kuntikín ñá Jesuu, kaká'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō. Un ntii ntí ña'a sán ne, dá íni ña nuu i sá'a ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō di.

Jesuu ni Záqueu

19 Xée Jēsuú ñuú Jericoo. Ítá ntí'xin ña mé'ñū ñuú san. ² Ikān tuvī uun ñatii, ñá nani Záqueu, ña é odo nuu iña ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma. Dōó kuika ña. ³ Ña sá'á ne, dōó ncho kiní ña xoo ñá'a é Jēsuú ña, ntá tsi ña ni kuvī kiní ña, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi nteē ñá ña ne, Zaqueú san ne, dōo lú'nti ña. ⁴ Kidáa ne, kué'en ña odo nuu ña ne, kúxēe ña rki utun é ntitsi ítsi kán mí kuíta ntí'xin Jesuu é kiní ñá ña. ⁵ Dá ita ntí'xin Jesuu íkán né, ʻito ña rki utún san, kaka'an ña:

—Zaqueu, kamá san nuun ve, tsí vevii ne, kantio é kutúvi u nú vi'i o kán —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kantí'i du'va tsi núu ña e dóo diní ña é kí'in Jesuu nú vi'i ña kán. ⁷ Dá íni ña'a sán ne, un ntii ntii ña ntáka'an kiní ña é kué'en Jēsuú kúikutúvi ña nú vi'i ña é iō kuetsi i. ⁸ Kidáa ne, náakuntitsí Zaqueu, kaka'an ñá ni Jēsuú:

—Koto nto, Mastru. Kué'e ú ña ntā'ví san dava é un nti'i é ió iñá ko. Tē xoó ña'a ki'i dú'u ú iña ñá ne, nantiko kōo u kimi itó ka xtúku —ka'an ña.

⁹ Kaka'an Jēsuú:

—E vevii xee ntúvi é nakáku ña ntōo nú vi'i sá'a, tsí ñatii sa'á ne, tatá ntí'xe Abraan ña. ¹⁰ Tsi xu'u é vëxkúvi ú ñatii ne, vé'xi u é kanantukú ú ña ntákunaa vata koo é nakákú u ña —ka'an Jēsuú.

Kuenta iñá diu'un

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Dā ntaíni ña'a san é kaka'an Jesús nūu i sá'a ne, ntaa ña ni ña ūun nuu i, tsí e xee étsin ña ñuú Jerusaleén ne, kūtuni ña tsi ntádē kuení ña'a san tsi é vevíí xee ntúví é kuiñi ntu'ū é kadā kú've Xuva ko ñūxivi sa.

¹² Kaka'an ña:

—Uun ñatíí, ña e dóo ka'nu ña'a ne, kué'en ña tūku ñuu vata koo é nī'i ña é vii ñá rei. Rkontúví ne, ntiko koō ñá.

¹³ Di'na dá kīi ña é ki'in ñá ne, kāna ña u'xi ñá'a, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kué'ē diu'ún san xe'ē ña ña, xe un xé un ñá, kaka'an ña: “Kada tsiñu ni'i ntō diu'un sá'a un tsi da nté nāxéé u”, ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi ña ñuú mii ñá né, kūné'ū iní ña ni ñá. Taxnūu ña ña é kūka'an ni ñá odo nūu san: “Ñá ntio ntí ñatíí sá'a é vii ñá rei iñá ntí”, ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kúkú've ña é vii ñá rei ne, ntiko koō ña, náxee ña ñuú ña kán. Dā náxee ñá ne, taxnūu ña é kīkaná ña ña ntáde tsiñu iña ña, ña é xē'ē ña diu'un, vata koo é kūtuni ñá te kué'e i'xá diu'un ña é'nu é xe un xé un ñá. ¹⁶ Ña é kuvi ūun sán ne, ntáda ña kuenta, kaká'an ña: “Tō'o, diú'un ntō ne, ú'xi íto nteku é'nu”, ka'an ña. ¹⁷ Kaka'án rei san: “Nté kui dóo vá'ā o, tsí ñiñ ne, dōo vá'á kaden tsiñun. Vi'i a vé ne, kadān kú'ven u'xi ñuu, tsi dén ntaan kuān te nté kaa kudii é tā'xí u o”, ka'an ña. ¹⁸ Xée xtuku ña uun ña'a sán ne, kaka'an ña: “Tō'o, diú'un ntō ne, ú'un íto ká xtuku ni'i é vāta kaa”, ka'an ña. ¹⁹ Dukuān ne, kaka'an xtúku rei san ni ñá dí: “Ñiñ ne, kada kú'ven u'un ñuú”, ka'an ña.

²⁰ Kidáá ne, xée ña uun ña'a ká san, kaka'an ña: “Tō'o, i'a ni'i ú diu'un nto é xtuví vá'á u, e xnúu ta'án u dodúkun ko. ²¹ Tsi u'ví ko nto, tsí ñiñ ne, uun ñatíí e dóo ka'xí nima nto. Kanakuido nto nee iña é ña ni tsoo ntó ne, katiin

nto é tāta mí ña ni í'xi nto”, ka'an ña. ²² Kidáá ne, kaka'án rei san: “Ñiñ ne, ká'án o ni den tsiñun, vatā ó kaka'án ne, nuu é ntaā i e dóo ka'xí nima ko. Tsi inin tsí kanakuido ú nee iña é ña ni tsoó u ne, katiin u mí ña ni í'xi ú dí. ²³ Dukuān ne, ñtē kui ña ni de tsiñu ní'in ntun diu'ún ko vata koo é ni'i kúdií kó i'xá i tē náxéé u nú vi'i ko?”, ka'an ña. ²⁴ Kaka'an ñá ni ña nto san: “Naki'i nto diu'ún san ne, dá kué'ē nto ña é kuvi ide u'xi íto san”, ka'an ña. ²⁵ Ntáka'an ña: “Tō'o, ntá tsi ña tsíkán ne, é io ū'xi íto ká xtuku iña ña”, ka'an ña. ²⁶ Nantíko kōo rei san, kaka'an ña: “Sá'ā ne, ká'ān u: Xoo é iō iña í ne, ní'i ká ña, ntá tsi xoo é ña tuvi iña í ne, nakí'i nti'i ña, kuān té ña kué'e é iō iña ña. ²⁷ Kuenta iña ña é ntákune'u iní i nī kó ne, ña é ña ni ntio i é vii ú rei ne, kixní'i nto ña i'a ne, dá ka'ni ntó ña nuú ko”, ka'án rei san —ka'an Jesús.

Dā xee Jesús ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Dā kúvi ka'an Jesús sá'ā ne, kué'en ká ña ñuú Jerusaleen. ²⁹ Dā dokó sa xee ña ñuú Befagee ni ñuú Betaniá etsin nú xūku é nani Ólivú ne, taxnūu ña uvi ña'a, ñá ntini'i ñá, ³⁰ kaka'an ñá ni ñá:

—Kue'en ntó ñuú lu'nti é tūvi étsin i'a. Tē xee ntó ne, ikān ntee tiin uun a búru é ntē vata xoxó kuntēku í ti. Nantuté nto ti ne, dá kixní'i nto tí. ³¹ Tē xoó tsixe'e i nté kui kanantuté nto a búru sán ne, ká'an ntō tsi Tó'o nto kántio ña ti —ka'an ña.

³² Kué'en ñá táxnuu ña san ne, nāni'i ña é un ntí'i vatā ó kaka'an Jesús ni ña. ³³ Dā nántuté ña burú san ne, katsixe'ē tó'o tí:

—¿Nté kui kanantuté ntu nto burú ko? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko koō ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó kántio ña ti —ka'an ña.

³⁵ Kue'en ní'i ña tí mí tuví Jesuu. Tsidó ña dōo ñá ata a búru sán ne, dá nakaa ña Jesús áta tí. ³⁶ Ña'a sán ne, tsōo ña doo

ña ítzi kán mí ita ntí'xin Jesuu. ³⁷ Dā xee étsin ña mí dokuntíi xuku Olívu sán ne, un ntíí ntíí ña ntántikin ñá ne, dōo diní ña. Kidáá né, uun tsi vántiñi ña ntáka'an ñá e dōo ka'nu Xuva ko kuénta iña i é un ntí'i nūu i e dōo ka'nu é idé ña e íni ña. ³⁸ Ntáka'an ña:

—¡Dōó ka'nu Rei, ñá vē'xí nta'a Xuva kō! ¡Na ta'xi Xuva kō é kuntoo vā'a o ni ñá ví'i antívi! ¡Dōó ka'nu Xuva ko, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

³⁹ Kidáa ne, iō ñá fariseú, ña ñu'u ta'an mé'ñu ñā'a sán ne, ntáka'an ña:

—Mastru, kada tíi nto ní ña ntántikin nto —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi nantiko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Te ñā'a san koo kádin ñā ne, un tsi nte xúu san kani ntu'u kāchu'u —ka'an ña.

⁴¹ Dā xee étsin Jesuu ñuú Jerusaleén ne, ito ña ñuú san ne, da éku ña kuénta iña í, ⁴² kaka'an ña:

—¡Tē dí ni ínín kuān te uun ntúvi vevii e nté koo kutūvín va'an! Ntá tsi vevii ne, núu i sá'a ne, dōó xu'u iō. Ña kúvi kinin.

⁴³ Ví'i a vé ne, vé'xi ntūvi é kini kaa iña o é ña ntaínchu'vi ó ne, kada xení ña ni ō. Kidáa ne, xntitsi ña ntó'ō é kádfí nuu ña ntíko diñi o. ⁴⁴ Dá uun ito tsi nāntí'i ntodó ña o. Ka'ní ña ña'a o. Nākatsin ntíí ntíí ñá da nēé ka e kátūv'í iña o, tsí ña ni kutúni ō ura dá ki'xí Xuva kō é nakakū ñá o —ka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu íni ukun

(Mt. 21:12-17;

Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Kidáa ne, kúkí'ví Jesuu má ukún ka'nu kán né, eni ntu'u ñā kíñu'u ñā ña ntádikō nu kí'i kán. ⁴⁶ Kaka'an ñá ni ñā:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “V'i kó ne, ví'i mí ka'an ntá'ví ña'a”, ka'an Xúva kō. Ntá tsi dívi ntō ne, ntáde tsiñu ni'i nto vata kaa ví'i ña du'u —ka'an Jesuu.

⁴⁷ Utén utén xee Jésuu ini ukún kán é nañē'e ñá ña'a san. Ntá tsi tó'o dūtu ni mastrú lei, ni ña tsiñu i ne, ntánantukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu. ⁴⁸ Ntá tsi ña ni kuvi ní'i ña nté koo víi ña, tsí un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntaíni va vā'a sa ña é kāka'an Jésuu.

¿Xoó ntu teé tsiñu i Jesuu?

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

20 Uun ntuvi ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañē'e ñá ña'a san nté koo nakáku ña. Xée dūtu ñá odo nūu, ni mastrú lei san, ni ñatā san. ² Kidáa ne, ntáka'an ñá, tsixe'e ña Jēsuu:

—Ka'an ntó ní nti: ¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo víi nto sá'a? ¿Xoó ntu teé tsiñu i nto? —ka'an ña.

³ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú dí ne, tsixe'ē ú nto uun nuu i. Nantiko koō ntó, ka'an nto: ⁴ ¿Xoó ntu teé tsiñu i Juaan é kuan kōo nakutsi ntute ña ña'a san: Xuva kō né, ō ña'a san? —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, eni ntu'u ñā natíin mii ñā, ntáka'an ña:

—Te ká'an o é Xuva kō teé tsiñu ña ña ne, nantiko koō ñá, ka'an ña: “¿Nté kui ña ni kuíntí'xe ntu nto ña kuan?”, koo ka'an ña. ⁶ Ntá tsi te ká'an o tsí ña'a san teé tsiñu ña ña ne, kudliin ñá'a sán ne, kué'e xuu ña kō. Tsí un ntí'i ñā'a sán ne, iō ntaa iña ña tsí Juaán san ne, kaka'an ñá kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

⁷ Dukuān ne, nantíko koō ña, ntáka'an ñá tsi ñá ini ña xoo teé tsiñu i Juaan é nakūtsi ntute ña ña'a san. ⁸ Kidáa ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú dí ne, ña ká'an ú xoo teé tsiñu i ko é kúvi víi u nuu i sá'a —ka'an ña.

Kuenta iña ñá ñu'u nta'a i é tāta

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Kidáa ne, eni ntu'u Jēsuu kántaa ña nuu i sá'a, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Uun ñatíí ne, í'xi ña xō'lo tinti'lo mãña ñá kãn. Rkontúví ne, dē'xé ña é tãta ña é kada tsiñu ni'i tãan tuku ña'a. Kidãã ne, kué'en ña xio ñuu. Dã kútítín ntuvi kue'en ñá ne, ¹⁰ taxnūu ña ña kade tsiñu iña ña e kíkakan ña é kadūku ntée tó'lo ñã, ntá tsi dã xee ñá kade tsiñu sán ne, ē'ní ña ña, dá nantiko koó ña ña da mii ntã'a ña. ¹¹ Kidãã né, taxnūu tó'lo tĩnti'lo san uun ká tuku ña'a, ña kade tsiñu iña ña, ntá tsi ña tsikán di ne, dōó kini ō ka'an ñá ni ñã né, ē'ní ña ña di. Da mii tsi ntã'a ña ntíko koó ña. ¹² Tō'lo í sán ne, taxnūu xtuku ña ña kade tsiñu iña ña, ñá kuvi úní san. Ntá tsi ña ñu'u nta'a í tinti'lo san ne, ntuku kui'i xtúku ña ña ne, dã kíñu'u ña ña kí'í kãn.

¹³ Kidãã né, tō'lo ñu'u sán ne, kaka'an ña: “¿Neé ntu vii ú ve? Á te taxnūu ú i'xá mii ko. Da mii é kuiko ñu'u ña ñã”, ka'an ña. ¹⁴ Ntá tsi ña ñu'u nta'a tinti'lo sán ne, dã íni ña i'xá ña ne, ntáka'an ñá xe un xé un ñã: “Ña sã'a é dūku ntée ña iña uva ña. Ka'ní o ña vata koo é xo'lo vii o tó'lo ñu'u san”, ka'an ña. ¹⁵ Dukuãné, kíñu'u ña ña ñu'u uva ñã ne, dã é'ni kue'en ñá ña —kuan ō ka'an Jesuu ni ñá'a san.

Kidãã ne, tsixe'e Jēsuu:

—¿Neé ntu vii tó'lo í sán nĩ ñá ñu'u nta'a í é tãtã san, te kuini nto? ¹⁶ Vi'i a vé ne, á te kĩ'in ña kíkã'ni ña ña ñu'u nta'a í san, dá tsu'un nta'a ña é tãta ña tuku ñá'a —ka'an Jesuu.

Ntá tsi dã téku ña'a san sã'ã ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui sa! ¡Ñã te kuan koo kúvi! —ka'an ña.

¹⁷ Ntá tsi Jesuú ne, ito ña ña ne, dá kakã'an ñá ni ñã:

—Vi'i a vé ne, ka'an nto neé kani tú'un é ũve na'a sã'a:

Xúu é nantii ní'ni ña xntãñi ví'i sán ne, divi e dí'í ka nuu á'vi i, ka'an. ¹⁸ Da xōó ka ña'a, ña é ntãva ntodo nú xūu sã'a ne, tá'nu kué'en ña. Ntá tsi te xōo ñá'a kó'xo nuu xúu san ata

ñá ne, un tsi kuvi utsi kúñu ñã —ka'an Jesuu.

¹⁹ Tō'lo dutú san nĩ mastrú leí san ne, ntio ña é tĩin ña Jesuu úra í tsíkan, tsi kútuni ña é kãntaa Jesuu núu i sã'a kuenta iña ña, ntá tsi u'vi ñá ña'a san.

Kuenta iñá diu'un xōo

(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

²⁰ Kidãã ne, taxnūu ña ña'a é kíkoto xú'u ña Jesuú ne, ide sã ña vatã ó de ña'a, ña e dōó vá'a, tsi ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu ntá'a ña tsiñu i. ²¹ Kidãã ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru, iní nti tsi nuu é ntaã í é un nti'í é kãka'an nto dá kanañē'e ntó nti ne, iní nti tsí ña káde nto kuenta ñá'a san nte ntãã ña, tsí kaka'an ntãã nto nté koo kuntuo o vatã ó ntio nti'xe Xuva kō. ²² Dukuãné, ¿vã'á ntu ō e ntã'vi ō diu'un xōó san iña ñuú Romá ne, ō ña vá'a ntu ō? —ka'an ña.

²³ Ntá tsi Jesuú ne, kütuni ña é ña te nĩ kué'en ini ña katsixe'e ñã ne, kidãã ne, kaka'an ñá ni ñã:

—¿Nté kui ncho koto nteé ntu nto ko? ²⁴ Vi'i a vé ne, nãñe'e ká nto ko uun diu'ún san. ¿Xoó ntú nuu i é ntée san; ō xoó ntu divi í e ntée na'á san? —ka'an ña.

Nantíko koó ñá, ntáka'an ña tsí nuu ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma ntée.

²⁵ Kidãã ne, kaka'an Jesuú:

—Kué'e ntō ña tsiñu ka'nu i san nee é kãduku ntée ña ne, kué'e nto Xuva kō nee iña é iña ña —ka'an Jesuu.

²⁶ Ña ni kúvi ni'i ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu kuenta iña tú'ün é kãka'an ñá mé'ñū ña'a san. Koó dã kúdu'va ña é kuã nte íni ña nté koo nantiko koó ñã ne, diin diin sa intóo ña.

Kuenta iña i é ntoto o tē xi'i o

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Rkontúví ne, kué'ēn ña saduceú san, kukoto ñá Jesuu. Tsí divi ñã ne, ña

ntákuinti'xe ña te nuu é ntaā i é ntoto o tē xi'í o. Dukuān né, tsixe'e ña Jēsuu núu i sá'a:

²⁸—Mastru, ini nto tsí Muiseé ne, xn-tée na'a ña tsí te uun ñatíí kuví ña ne, ntukíí ñadí'í ña é nté ña ni xío i'xá ña ne, kantio é nātánta'a ñadī'í kíí san ni ēní xii ña vata koo é kōo i'xá ña ni ñā kuenta iña ñá xi'í san. ²⁹Uun ito ne, ió u'xe ñá'a ení ña. Ña é kuví uun sán ne, tánta'a ña ne, xí'í ña dí'na dá kōo i'xá ñadí'í ña. ³⁰Ña é kuví úvī san ne, natánta'a ña ni ñadī'í kíí san. Xí'í ñā dí ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. ³¹Kidáa ne, nātánta'a ña é kuví ūnī san ni ñadī'í san. Dukuān né, un nti'í ñā e kúvī u'xe ñá'a sán ne, xí'í nti'í ña e nté uun i'xá ña ña ni xío. ³²Kidáa ne, xí'í ñadī'í san dí. ³³Vi'í a vé ne, tē ntóto ña da xi'í ña ne, ¿xoo ntu é kuví ña dí'í i ña? Tsí un nti'í ña é u'xe ñá'a san tánta'a ña ni ñadī'í san —ka'an ña.

³⁴Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñuxiví sa ne, ñatíí ni ñadī'í san ne, ntátánta'a ña. ³⁵Ntá tsi tē xoo é nī'í i é xēe e dukún kán ne, ntoto dadíi ña nī ña xi'í san ikán ne, tē tíí te ña dí'í ñá ne, ña tánta'a ká ña. ³⁶Tsí ña kuví ka ña, tsí ntuví ña vata ntáa ánjē san, ntuví ña i'xá Xuva kō, tsi e ntóto ña. ³⁷Uun tsi nte mii Muisee kaká'an ña tsí ntoto ña xi'í san da xntée na'a ña iña xuku é kai'xi san. Ikán ne, kaka'an ña tsí Xuva kō né, diví Xuva Ābraan ni Ísaa ni Jácoo. ³⁸Xuva kō ne, ñá te Xuva ñā xi'í i, tsí Xuvā ña ntantíto ña. Tsí kuenta iña Xúva kó ne, é un nti'í ñā ntantíto ña —ka'an ña.

³⁹Kidáa né, ió mastrú lei san ne, ntáka'an ña:

—Vá'ā ó kaka'an ntó, Mastru —ka'an ña.

⁴⁰Kidáa ne, ú'vī ña e tsixe'e ká ña ña.

¿Xoo ntu é uvatā Cristu?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹Jesú ne, tsixe'e ñā:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto é Cristú ne, i'xá Davii ña? ⁴²Diví tsi Dāvii kaká'an ña ini tutú Sálmū san:

Xuva kō ne, kaka'an ñā nī Tó'ō ko:

“Kutúvín díñi kua'a kó san

⁴³un tsi da nté natsi'í ú ña ntaínchu'vi o má xe'e ó san”, ka'an ña.

Kuan ō ka'an Dávii. ⁴⁴Ntá tsi ¿nté ntu koo kuví víí Cristu i'xá ika Dāvii? Tsí mii Dāvii san ne, kaka'an ña e Tó'ō ña ñā —ka'an Jēsuu ni ña.

Dā tsi'í kuétsi Jesuu mástrú lei

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40;

Lc. 11:37-54)

⁴⁵Un nti'í nti'í ña'a san ntaíni ña dá kaká'an Jēsuu ni ña nti'í'í ñā:

⁴⁶—Kuenta tsí víí nto nī mastrú lei, tsí dóo ini xku'un ña doo nani, ta'an i e ntañú'u ña e dóo ki'in iní í san, da ntaíka ña. Dōo ntio ña é ká'an ñá'a san ni ñā ntiusi da ntaíka ña mé'ñū ñuú san. Tē xee ñá má vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san ni vi'í viko sán ne, ntánantuku ñā mí'í e díí ka vá'ā o é kuntōo ña. ⁴⁷Ña tsikán ne, ntánakuido nuu ña vi'í ñadī'í kíí san. Ntá tsi dóo na'a ntáka'an ntá'ví ña vata koo é ña kutuni ñá'a san te dóo kini ntáa ña. Ña kuān ntáa sán ne, díí ka kue'e ní'í ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Diú'un é xē'é ña dí'í kii, ña dóo ntā'ví

(Mr. 12:41-44)

21 Jesú ne, ntāni'í ña nuu ña, kaito ña ña kuika nté o de ña e ntát-su'un ña diu'un ini etún san. ²Ikán dí ne, iní ña uun ñadī'í kíí ntā'ví, kaxnúu ña úvī diu'un kuaán kuétsi sán ini etún san. ³Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u tsi díí ka nuu á'ví diu'un é kaxnuu ñadī'í ntā'ví san é vāta kaa e tsú'un un nti'í ña nguii san. ⁴Tsí ña nguii sán ne, kúdií diu'un é ntoó ka iña ña xe'é ña, ntá tsi ñadī'í

ntâ'ví san ne, xé'le ntî'i ña vata kaa é ió iña ña —ka'an Jéssuu.

**Dá kakā'an Jéssuu é
nāntatsin xúkūn ka'nu san**

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵Iō ñá'a sán ne, ntáka'an ña tsi xúkūn ka'nu sán ne, ñá tē nté kaa vá'ā o, tsi dóo va'á xuu kúvi, ni é iō iní i kán é xé'lé ña'a san doméni. Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

⁶—Vé'xi ntúvi é un ntî'i sá'a e ntáiní nto ne, nantatsin ntî'i. Nté uun ká xuu ña kodo ntî'i tá'an —ka'an ña.

**Núu i é vē'xí é kúvi
di'na dá ntî'i ñuxiví sa**

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷Kidáa ne, tsixe'le ña ñā:

—Mastru, ¿amá ntu é kuān koo kuvi sá'a? ¿Neé ntu nuu i kuvi di'na dá kuan kōo kuvi? —ka'an ña.

⁸Kaka'an Jéssuu:

—Kuenta tsí víi nto vata koo é ña kaní nta'ví ña'a san nto, tsi ñá te da díi ñá'a kí'xi ña é ká'an ña é divi ñā é Cristu ña ne, ká'an ñā tsi é xee ntúvi i é ntî'i ñuxiví sa dí, ntá tsi ña ku xkuntíkin ntó ña. ⁹Te tēkú nto mí kakuvi du'xēn, mí ntánāa ñá'a sán ne, ñá ku u'ví ntó, tsi sá'ā ne, kuétsi é kuān koo kuvi di'na, ntá tsi vata xéé ntúvi é ntî'i —ka'an ña.

¹⁰Kidáa ne, kaka'an xtúku ña ni ñā:

—Uun ñuú ne, nāá ni tūku ñuú san ne, ña tsiñu i sán ne, víi ña du'xen ni tūku ña tsiñu i. ¹¹Iō vadá ñuú san ne, dóo ntii tāan; kutamá ña'a sán ne, kunūu kui'i e dóo ntii iní i, e dóo katíin ña'a san. Koo nuu i e dóo donchu'ví koo kuvi é vē'xí e dukún kán dí.

¹²'Ntá tsi di'na dá kuvi un ntî'i sá'a ne, divi ntó ne, tiin ña nto. Kada xení ña ni ntó. Kí'in ní'i ña ntó é kōto nteé ña nto ví'i mí ntánataká nuu ña Israee. Tsu'un kutu ña nto viütun. Kí'in ní'i ña nto ntā'a rei ni ñá tsiñu ka'nu i san dí kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ko. ¹³Kuan kōo ni'i

nto itsi é ntaa nto ni ñā'a kuenta iñá ko. ¹⁴Tsun rkó tsiñu nto víi nto é ña koo tú'vē nto di'na nté koo nantiko koó nto é nada'an ntó kúñu ntó. ¹⁵Tsí xu'ú ta'xi u tú'ün e dóo kuki'in iní ntó vata koo e nté uun ña ntaínchu'vi nto ña kuvi víi ña ni ntó, é ntē ña kuvi ka'an nteé ña nto. ¹⁶Ntá tsi divi ntó ne, dá'vi ña'a san nto dóvete, un tsi nté uva nto, ni éni'nto, ni ñavi'í ntó, ni ña dóo vá'a tiin ni'i ntó dí. Iō ntó ne, ka'ní ña nto. ¹⁷Dá kaníi ñuxiví san ne, ñá ntio kue'en ñá'a san nto kuenta iñá ko. ¹⁸Ntá tsi nté uun idi díki nto ña kunáa. ¹⁹Na kútií nto nima ntó ne, kuan kōo ni'i ntó ntuvi iña nto.

²⁰'Ntá tsi tē iní nto tsi ntánti'u nuu sntadún san ñuú Jerusaleén ne, kidáa ne, kūtuni nto tsi e xéé ntúvi é nantatsin ntî'i. ²¹Kidáa ne, ña ntioo ñuú Judeá ne, na kūnu ñá, ntaa ñá rki uku kan. Ña ntioo ñuú Jerusaleén ne, na ntii ña, kí'in ña. Ña ñu'u má kú'u kán ne, ñá ku naxéé ka ña ví'i ña. ²²Tsí ntuvi tsikán ne, kiní ña'a san dóxo, tsí da mii é kúntaa ntî'i é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō. ²³¡Ntā'vi ide ñádî'i, ña é ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, ni ñadî'i, ña ntánatsísi i'xá i! tsí ña te kú've nto'o ña'a san, tsí uun doxo ka'nu kuvi ñuú sa'a. ²⁴Iō ñá ne, ka'ní nuu ña ñā káa. Iō ñá ne, kí'in ní'i ña ña viütun é tuku e túku ñuu dá kaníi ñuxiví sa. Ña'a, ña é ña ni kuintí'xe i Xuva kō ne, kodo ntî'i ña ñuú Jerusaleen un tsi da nté ku é kúntaa ntúvi e xtúvi Xúva kō.

**Nté koo nainu xtúku
u, xu'u é vē'xí u'ú ñatíi**

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵'Kidáa ne, koo dóxo é kīni o núu ngántii, ni xōo, ni kīmí san. Ñuxiví sa ne, dōo kúdana ña'a un ntíi ntíi ñuú san ne, dōo ú'ví ña e dóo donchū'ví koo kuvi ntute ñu'u kán é kākā'an ñu'u. ²⁶Ña'a sán ne, kúvi nuu ña e dóo ntaú'ví ña e ntádē kuení ña nee iña é kākuví ñuxiví sa. Un vá'a tsi kantá nuu nuu i é ió e

dukún kán. ²⁷ Kidáá ne, kiní ña tsí xu'u é vëxkúvì ú ñatíi ne, nainú u mé'ñū viko nu'u e dóo iō ko é víi u é un ntí'í, e dóo kaxí'í nuu ka'nu u. ²⁸ Te ññi ntu'u é kuān koo kuvi sá'a ne, nākuntāñi nto, ntaa ni'í nto dikí nto, tsí ntuvi tsikán ne, nakáku nto —ka'an Jesús.

²⁹ Kaka'an ña kuenta iña i sá'a:

—Koto nto utun ígu san, o da nēe ka utun. ³⁰ Tē ñni nto tsí kanakōdó xuku i ne, kutuni ntó tsi é vë'xi étsin ntuvi ka'ni. ³¹ Dukuān né, tē ñni nto é kuān koo kuvi sá'a ne, kutuni ntó tsi é vë'xi étsin ntuvi é kadā kû'vé Xuva kō.

³² 'Nuu é ntaā i é un ntí'i sá'a kuntaa dí'na dá kúvì ña'a, ña ntántoo vevii. ³³ E dukún kan ni ñūxívì sa ne, ntí'í, ntá tsi tú'tūn é kākā'án u ne, da mií é kuntaa.

³⁴ 'Kuenta tsí víi nto. Ñá ku dā vá'a nto é na ntūka'xi nima ntó é víi nto é kīni kaa. Ñá ku nakuiní nto kúñu ntō é kada kī'vì ntō. Ñá ku ntē dúkuan kadā kuení nto nee é kantio nto ñūxívì a, vata koo é ña da née iní nto xee ntúvì tsikan, ³⁵ é vata kaa chitō. Tsi vé'xi nti'xe ntuvi tsikan iña un ntí'í ña'a san, ña ntoo da kaniñ dū'va ñūxívì a. ³⁶ Na kōo tú'vë ntó ne, nguentúvì tsi ka'an ntá'vì nto vata koo é nakáku nto é un ntí'í nūu i é kuān koo kuvi, vata koo é kúvì xee ntó nta'a ko, xu'u é vëxkúvì ú ñatíi —ka'an Jesús.

³⁷ Ntuvia ā ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañē'e ñá ña'a san. Niñú a ne, rki uku é nani Ōlivu kañē'e ña. ³⁸ Tévāá du'va tsi ntáxee ntí'í ña'a san má ukún kán é kīni ña é kākā'an Jesús.

Dā náataká nuu ña'a san é ntukū nuu iní ña nté koo tiin ña Jesuu

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 E xée étsin viko da ntaé'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā. Viko sá'a ne, é naka'ān ña Israeé san nté ō nakáku Xuva ko ña dā ntáka ña ñuú Egítō. ² Kidáá né, tō'ó dutu ní mastrú leí

san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu, tsi ntaú'vì ñá ña'a san.

³ Kidáá ne, kúkii é ña vá'ā san nima Júda, ñá nani Iscariote, ña é uun ña'a uxuvi ñá'a pustrú san. ⁴ Ña sá'a ne, kué'en ña, kükoto ñá tó'ó dutu ni ñá odo nūu iní ukún kán, nté koo víi ña é ntāda ña kuenta Jesúsú ntá'a ña. ⁵ Kidáá né, dōo diní ña. Xé'e ña xu'u ña é kué'ē ña diu'un Júda san. ⁶ Divi ña dí ne, xé'e ña xu'u ña ne, dā éni ntu'u ña ntukū nuu iní ña nté koo ntada ña Jesuu kuénta ntá'a dutu é ntē xoxó kīni i.

Dā xee ntúvì é ká'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Kidáá ne, xée ntúvì é ká'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen íā ne, divi tsi ntúvì dí ne, kantio é ka'ni ñá a le'ntu iña vikó san. ⁸ Kidáá né, taxnūu Jesúsú Pedru ní Juaán san, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó, kütsoo tú've nto é ká'xi o iña viko san —ka'an ña.

⁹ Divi ña né, tsixe'e ña:

—¿Mí'í ntū ntio nto é káda vá'a nti? —ka'an ña.

¹⁰ Nantúko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Te kúkí'vì nto ñuú san ne, nani'í ta'an nto úun ñatíi, ñá ni'í uun xoó ntute. Kuntikín ntó ña un tsí nte nú ví'í mí ntí'vì ña ne, ¹¹ dá ká'an ntó ni tó'ó ví'í san: “Katsixe'ē Mastrú san nto: ¿Mí'í ntu vā'á o mí kúvì ka'xí u ni pustrú ko iña vikó san?”, kuan kōo ka'an nto. ¹² Kidáá né, nañē'e ñá nto uun ne'u ví'í ka'nu mí odo ntí'í ta'an san mí iō tu'vé ne, ikan káda vá'a nto é ká'xi o —ka'an ña.

¹³ Kué'en ña né, nāni'í ntí'xe ña un ntí'í é kākā'an Jesúsú ne, dā de vá'a ña é ká'xí ña kuenta iña vikó san. ¹⁴ Dā xee úra í ne, Jesuu ní pustru ñá ne, kántōo ña nú mesa kan. ¹⁵ Kidáá ne, kaka'an Jesúsú:

—Ñá tē nté kaa ntio ko é ká'xí dadíi ú ni nto viko sá'a dí'na dá kúvì u. ¹⁶ Ká'ān

ú ni ntō tsi nté uun ito ká ña ka'xí ka ú iña viko san un tsi da nté kūntaa é un ntí'i iña Xuva ko mí kadē kú'vē ña —ka'an ña.

¹⁷ Kidáa né, kí'i ña e'xin é ñu'u ntute tinti'ó ne, dā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, kaka'an ña:

—Kí'i nto sá'a ne, dá ko'o dava nto ni tā'an nto xe un xé un ntō. ¹⁸ Ká'an ú ni ntō tsi nté uun ito ña ko'ó ka ú ntute tinti'o un tsi da nté kí'xi Xuva ko, kixkada kú'vē ña —ka'an ña.

¹⁹ Kidáa ne, kí'i ña tañú'u san, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña é kā'xí ña, kaka'an ña:

—Sá'a né, kūnú ko é ntūvi kuenta dóx-i'í kán kuenta iña nto. Vii nto sá'a vata koo é naka'an ntō ko nté ō dé u kuenta iña nto —ka'an Jesúsú san.

²⁰ Kuan ō dé ña ni e'xin san di dā kuvi é'xi ña, kaka'an ña:

—E'xin sá'a ne, núu i é xē é ta'xi Xuva ko xū'u ña é kāti ú niñí ko kuenta iña nto. ²¹ Ntá tsi veví ne, ñatíi, ña diko xu'ú ko ne, tuví dadíi ña ni ko nú mesá sa. ²² Veví ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, da mii é kí'fn u itsi e tá'xi Xuva kō, ntá tsi jñā ntu ntá'vi ide á ñatíi, ña é diko xū'ú ko san! —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, ení ntu'u ñā ntátsixe'e tā'an ña xe un xé un ñā:

—¿Xoó ntu ñá'a, ña diko xū'u ñá san? —ka'an ña.

¿Xoó ntu é díi ka nuu á'vi i?

²⁴ Kidáa ne, ntánatín ñā kuenta iña i xoo é díi ka nuu á'vi i, te kuiní ña. ²⁵ Ntá tsi kaka'an Jesúsú:

—Rei iña ña túku ñuú san ne, dōo ntádē kú'vē ñá iña ñá ñuú ña. Ntá tsi ntáka'an mii ñā e dóo vá'ā ó de ña ni ñā'a ña. ²⁶ Ntá tsi divi ntō ne, ñá ku kuān xkoó de ntō. Dā xóo ká ña'a nto, ña dóo nuu á'vi i ne, na vii ña vata tsi kaa uun ña kuetsí, ña é kui dutsi i. Xoo é kade kú'vē i ne, na vii ñá vata kaa ña é kaxn-

tií. ²⁷ ¿Xoó ntu é díi ka nuu á'vi i kuan: ña tuví ntu nú mesá san ne, ō ña kat-su'un ko'o? ¿Ñā ntu te ñá tuví nú mesá san? Ntá tsi xu'ú ne, vata kaa ña katsu'un ko'o san kaa u é tuví u ni ntō.

²⁸ Divi ntō né, ñi kuē'en tsí ntuvi é ntoo nto ni ko dá kanto'o kó da nēé ka nuu i. ²⁹ Xu'ú ne, ta'xi ú itsi é kadā kú'vē ntó vata ō tá'xi uva kō é kada kú'vē u.

³⁰ Mí kadē kú'vē u ne, dadíi tsi ko'o ká'xi o ni ntō nú mesá ko. Kuan koo kuntōo nto é kadā kú'vē nto iña uxuvi táta ña Israeé san di —ka'an ña.

Dá kakā'án Jesuu é kā'án Pedru tsi ñá ini ñá ña

(Mt. 26:31-35;

Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Sá'a kākā'an Jesúsú:

—¡Aí, Simuun! Koton tsí tó'ō e ña vá'ā san ne, kaikan o é kí'dí nuu o vatā ó de o ni trigu. ³² Ntá tsi xu'ú ne, é ikán u kuenta iña o vata koo é ña xtuvín miin é kakuinti'xe o. Divín né, te ntiko kōon é kuinti'xe o kó ne, xntiin ení o vata koo é díi ka kuinti'xe ña di —ka'an Jesúsú ni ña.

³³ Kaka'an Símuún san:

—Tō'o, é iō tu'vé u é kí'fn u ni nto, kuān te viútun, kuān te dóxi'í kán di —ka'an ña.

³⁴ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Pedru, kaka'án u ni ō tsí veví ne, di'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an tsí ñá inín ko —ka'an ña.

Dā xee ura é kōto nteé ña Jesuu

³⁵ Kidáa né, tsixe'e Jēsuu ña ntiní'i ñā:

—Dā táxnūu ú nto é kí'in nto e nté itin ntó ne, nté ññi e kañú'u diu'un nto, nté ntí'xen ntó di, ¿vá neé ntu kunaá nteé nto? —ka'an Jesúsú.

—Ñá tē nee —ka'an ña.

³⁶ Kidáa ne, kaka'an Jesúsú:

—Ntá tsi veví ne, nadama. Xoo é ió itín i ne, na kuído ñá, ni ññ é xku'ún di-u'un ña. Xoo é ña tuvi káa i ne, na nadiko ña kútuun ñá ne dá kuíin ña káa ña. ³⁷Tsí kaka'án u ni ntō tsí kantio é kúntaa ntí'i é káka'an tú'un Xuva kō: “Ide ña ni ña vatā ó de ña nī ñá iō kuetsí i”, ka'an. Tsí é un ntí'i é ūve na'a kuenta iñá ko ne, kuetsí é kúntaa ntí'i —ka'an Jesús.

³⁸Ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:
—Tō'ó, i'a ió uvi káa —ka'an ña.
Divi ña ne, kaka'an ña:
—Xée o tsi sá'a —ka'an ña.

Dá káka'an ntá'ví Jesuu má utun Getsemanii

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹Kidáa né, kii Jesuu, kué'en ña xūku é nani Ōlivu vátā xkoó ini ña. Ña ntini'i ña ne, ntántikin ñá ña, kue'en ña. ⁴⁰Dá xee ña íkán ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Kantá'ví ntó vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kini kaa —ka'an ña.

⁴¹Kidáa ne, kii nteé xio Jesuu, kué'en ika ña vata kaa mí nakuíta o xuu. Nákunchiti ña é ka'an ntá'ví ña. ⁴²Kaka'an ña:

—Ūvá, tē ntio nto ne, nakakū ntó ko é kanto'o kó nuu i sá'a. Ntá tsi ña víi nto é ntio kó, tsi é ntio mii ntō —ka'an ña.

⁴³Kidáa ne, vé'xi ūun ánjē iña Xuva ko é xntii ña ña. ⁴⁴É kuān nte kantó'o ña ne, ññ kué'en ini ña kaka'an ntá'ví ña ne, uun tsi katoó na'nu nte ñú'u kan tñin ña é vata ito niñi.

⁴⁵Dá kúvi ka'an ntá'ví ña ne, nákun-títsi ña, kue'en ña mí ntoo ña ntini'i ña. Divi ña ne, e ntákidi ña, tsi dóo kunta'xa ini ña. ⁴⁶Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nté kui kuān nte ntákidi ntú nto? Nakuntāñi ntó ne, dá ka'an ntá'ví nto vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kini kaa —ka'an ña.

Dā tñin ña Jesuu

(Mt. 26:47-56;

Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Kaka'an dúkuan Jesuu da xée ñá'a san é ña te da díi ña. Ña é nani Júdā, ña é kuvi ūxuvi ñá'a pustru ñá ne, odo nuū ña vé'xi ña nuu ñá'a san ne, dá xee ná mí tuví Jesuú san ne, dá é'xi ña xu'u ña. ⁴⁸Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—Xo'ón, Júdā, ¿vá xū'u ntu kó ka'xin é dikōn kó, xu'u é vēxkúvi ú ñatii? —ka'an ña.

⁴⁹Ña ntántoo ni Jēsuú san ne, ntaíto ña nee é kuvi ne, tsixe'e ña:

—Tō'ó, ¿ka'ní nuu ntu o ña káa san? —ka'an ña.

⁵⁰Uun ña'a ña né, ntuku kui'i ñá ña kade tsiñu iña tó'ō dutú san, ē'nté ña lo'xo kua'a ña. ⁵¹Ntá tsi kaka'an Jesús:

—Na koo mii nto ña. Kuan tsi koo na kōo —ka'an ña.

Kidáa ne, tñin nta'a Jēsuu ló'xo ña kade tsiñu san ne, ntuvá'a. ⁵²Kidáa ne, kaka'an ñá nī tó'ō dutu ni ñá odo nūu ini ukún kan, ni ñatā san, ña xee é tñin ña:

—Divi ntō ne, odo nto káa ni ūtun, é vāta te ña du'ú u. ⁵³Da itúvi ú ni ntō utén utén ini ukún kán ne, ntē ña ni tñin ntá'a ntō ko, ntá tsi ura í e dóo neé sa ne, divi ūra i é káduku nteé nto e ntáde ntō nuu i é kini kaa —ka'an Jesús.

Dá kakā'án Pedru é ñá ini ná Jesuu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Kidáa ne, tñin ña Jesuu, kué'en ni'i ña ña nú vi'i dutu ñá odo nūú san. Kué'en Pedru, kántikin íka ika tsi ña. ⁵⁵Íkán tñvi ña ñu'u nu kí'i kán ne, da túni ña ntíkō diñi nchú'un san. Kátūvi Pedrú san ni ñá di. ⁵⁶Kidáa né, uun ñad'i, ña é kade tsiñu sán ne, imí ña é íkán tuví Pedrú san nchú'un san katúni ña ne, ínté'á ña ña ne, kaka'an ña:

—Ñā sāl'á ne, dadīi íka ña ni ña tsikan —ka'an ña.

⁵⁷ Ntá tsi Pedrú san ne, tee xu'ú ña, kaka'an ñá ni ñadī'í san:

—Xu'ú ne, ñá iní u ña é kākā'an ntó san —ka'an ña.

⁵⁸ Dā kú e ví'i ne, é tūku ña'a ínī ña ña ne, kaka'an ña:

—Divin né, kakuini'i o ña tsikan —ka'an ña.

Ntá tsi Pedrú san ne, kaka'an ña:

—|Ñā'á ni san! Ñā te diví ú —ka'an ña.

⁵⁹ Dā kúvi uun urá ne, é tūku ña kaka'an ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí ña sāl'á ne, dadīi íka ña ni ña tsikan, tsí dadīi ñuu ña ñuú Galilea —ka'an ña.

⁶⁰ Kidāā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Ñá iní u nee é kākā'an nto —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i dá kakā'án Pedrú ne, kána tsi lí'xī san. ⁶¹ Kidāā ne, xkokōtó Jesuu, mí tuví Pedru. Kidāā ne, nánū'ú Pedru iní ña nté o kaka'an Jesúsú ni ña tsí di'na dá kána lí'xī sán ne, úni ito ka'an ñá e ñá iní ñá xoo ñá'a ña. ⁶² Kidāā ne, kíí Pedru kí'i kán ne, dōo éku ña.

Dā narkínteē ñá Jesuu

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ñatíí, ña ntáde kuenta Jesúsú ne, narkínteē ñá ña ne, e'ní ña ña. ⁶⁴ Ēdí ña ntuxnúu Jesúsú ne, dā ntáka'an ñá ni ña:

—Ká'ān ve, ¿xoo ntu é'ni i o? —ka'an ña.

⁶⁵ Dōó titín ka nuu i é ntáka'an káni ña ni ñá di.

Dā intítsi mē'ñu Jesuu nuu ñá tsiñu i

(Mt. 26:59-66;

Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Dā tuví san ne, nátaská nuu ñatā ña Israeé san ní tó'ō dutu ní mastrú léí san. Kue'en ní'i ña Jesúsú mé'ñū ña tsiñu ña'nu i ne, dá íkán tsíxe'e ña ñā:

⁶⁷ —Ká'an é nuu é ntaā i te Cristu ntí'xen —ka'an ña.

Divi ñā né, kaka'an ña:

—Te kā'án u tsí divi ú ne, ntē ña kuin-tí'xe nto ko. ⁶⁸ Te tsixe'e ú nto dí ne, ntē ña nantiko koó nto é kā'án u. ⁶⁹ Ntá tsi un tsi nté veví ne, xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, tuví u diñi kua'a Xuva kō, ña é díí ka ka'nu kue'en —ka'an ña.

⁷⁰ Kidāā ne, un ntíí ntíi ña tsíxe'e ña ñā:

—Kidāā ne, ¿divi ntūn é i'xá Xuva kō kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jesúsú:

—Mii xntō ntáka'an ntó nee ñá'a u —ka'an ña.

⁷¹ Kidāā ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū kantio ká kō ña é kā'an ntaa? Tsí tutun mii ko téku ko e kéne ña kaka'an ña —ka'an ña.

Dā intítsi mē'ñu Jesuu núu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14;

Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

23 Kidāā ne, un ntíí ntíi ñá nakun-táñi ñá ne, dá kue'en ni'i ña Jesúsú ntá'a Pílatu. ² Íkán éni ntu'u ña da'ví ña ña dovete, ntáka'an ña:

—E ní'i ntí ñatíi sa'a é kanatívi ñá ñuú ntí. Kaka'an ñá tsí ña vá'a o e ntá'vi ntí diu'un xōo íña ñuú Romá san. Kaka'an ñá di tsí divi ñā é Cristu ñá, divi ñā é kúvi ña reí di —ka'an ña.

³ Kidāā ne, tsixe'e Pílatú san Jesuu:

—¿Vá divin ntūn é kūvin Rei íña ñá Israeé san? —ka'an ña.

—Mii xnto kākā'an nto —ka'an Jesúsú.

⁴ Kidāā ne, kaka'an Pílatu ni tó'ō dutu ní ña'a san:

—Ñá kánani'í ko kuétsi ñatíí sa'a —ka'an ña.

⁵ Dā díí díí ka xío ntíi ñā'a san, ntáka'an ña:

—Vé'xi ña, kanakutsu'un ña ñā'a san nchú'un é kanañe'e ñá kaniñ ñūú Judeá

ne, nté ñúú Galileá ne, un tsi nte í'a di —ka'an ña.

Dā intítsi mē'ñú Jesuu nuu Heródē

⁶Dā téku Pilatu sá'a ne, tsixe'e ña te ñatíí sa'á ne, ña ñúú Galilea ña. ⁷Dá kakā'an ña tsí divi ñúú ñá ne, taxnúu ña ña nta'a Heródē, ña tsiñu na'nu i ñúú Galilea, tsí tuví ña ñúú Jerusalem ntúvi tsikan. ⁸Dā íni Heródē san Jesúsú ne, dōo díní ña tsí e títin ntuvi é ntio ña é kini ñá ña, tsi téku ña e ntáka'an ñá'a san ña ña. Ntio ña é kini ña é víí ña nuu i e dóo ka'nu. ⁹Dōo tsíxe'e ña ñá, ntá tsi ña ni ká'an kue'en tsí Jesuu. ¹⁰Ikān ntāñi tó'ō dutú san ni mastrú leí san, e dōo ntát-si'i kuetsi ña ña. ¹¹Kidāá ne, Heródē san ni sntadun ñá ne, dē xení ña ni Jēsuu. Nārkínteē ñá ña ne, naxnúu ña ña du'nu e dōo va'a vata kaa é kainúu rei. Kidāá né, nataxnúu xtuku Heródē san ña nta'a Pilatú san. ¹²Ntuvi tsikán ne, dōo vá'ā o tiin Pilatú san ni Hēródē sán, kuān te ntuvi dí'na ne, dōo ínchu'vi ta'an ña.

Dā ntúvi kuenta Jesúsú é kuví ña

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15;
Jn. 18:39-19:16)

¹³Kidāá ne, Pilatú san ne, nātaká nuu ña ni tó'ō dutú san, ni ña tsiñu i, ni ñá'a sán ne, ¹⁴dá kakā'an ñá ni ñá:

—Divi ntō é vēxní'i nto ñatíí sa'á nta'a kó ne, ntáka'an nto tsí kanatívi ñá ña'a san, ntá tsi xu'ú ne, tsixe'e' ú ña nuu ntó ne, ñá ni nani'í nti kuetsi ña nté uun nuu i vatā o ntáka'an nto. ¹⁵Nte Heródē ña ni nani'í ña kuetsi ña. Dukuān é nataxnúu xtuku ña ña nta'a ko. Koto nto tsí ña té neé ni íde kue'en tsí ña é kuví ña. ¹⁶Nanto'ō ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an Pilatú san. ¹⁷Tsi dá kakūvi viko sá ne, da mii é nakāka xaa Pilatú san uun ña'a, ña ñu'u kutu, xoó ña'a é ntio ña'a san é ntii ña.

¹⁸Ntá tsi kuédadii tsí éni ntu'u ña ntákachu'u ña:

—¡Ka'ní nto ña sá'á ne, nakāka xaa nto Barabaá san! —ka'an ña.

¹⁹Barabaá san ne, nuu kutu ñá, tsí idé ña du'xen ni ña ñuu í ne, ē'ní ña ña'a.

²⁰Pilatú san ne, ntio ña é nakāka xaa ña Jesúsú ne, kaka'an xtúku ña ni ñá'a san.

²¹Ntá tsi díí díí ka ntii káchu'u xtúku ña:

—¡Na xnteē ntó ña ntiká krusi kan! ¡Na xnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

²²É kuví ùni íto káka'an xtúku Pilatú san:

—¿Nee iñá ntu é kini kaa idé ña? Tsi ña kánani'í ko kuetsi ña é kuetsi é kuví ña. Nanto'ō ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an ña.

²³Ntá tsi ña'a sán ne, ntaxío ntii ña ntáka'an ña tsí da mii é na nākuntée ña ntiká krusí san. Un tsi vāntiñi ña ntáka'an ña. Kūvi idé ña ni'í ña é ntio ña.

²⁴Pilatú san ne, idé ña vatā o ntáka'an ñá'a san. ²⁵Nakāka xaa ña ñatíi, ña nuu kutu viutun san kuenta iñá i é idé ña

du'xen ni e é'ní ña ña'a sán di, ntá tsi ntāda ña kuenta Jesúsú san nta'a ña'a san vata koo é vii ñá ni ñá nee é ntio ña.

Dā intée Jesuu ntíkā krusi

(Mt. 27:32-44;
Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶Dā kue'en ni'í ña Jesúsú é na xnteē ñá ña ntiká krusí ne, tiin ña uun ñatíi, ña ñúú Cirene, ñá nani Símúun, ñá vé'xi uun rantsu. Kuetsi é idé ña'a san ña é kuni'í ña krusí san é kuntikin ñá ata Jesúsú san.

²⁷Ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá ña ne, ñá te da díi ñádfíí san dōo u'vi ntákuví ña, ntaéku ña kuenta iñá Jesúsú.

²⁸Dā íto Jesúsú san ñádfíí san ne, kaka'an ña:

—Nto'ó, ñádfíí Jerusalem, ñá ku ntē dúkuan ēku nto kuenta iñá ko, ntá tsi kueku nto kuenta iñá mii nto ni i'xá nto.

²⁹Tsi vé'xi ntúvi é ká'an nto: “Nté kuān nte va'á ña'a san, ña é ña ni kuví kóo

i'xá i, nī ña é ña ni ñú'u i'xá i í'xi i, nī ña é ña ni natsitsi í'xá dí", koo ka'an nto.
³⁰ Kidáa né, kani ntu'u ñā'a san ká'an ña é na nūu xuku san mí ntántoo ña, é ntio ña é kutāvi núu ña é kunuu xū'u ña.
³¹ Ntá tsi te kuan koo ntáde ni'i ña utun xi'í sán ne, ¿ntē ntú koo vií ña ni útun itsí san kuan? —ka'an Jesúsú san.

³² Kue'en ní'i ña ūvi ña'a ña kini ntáa é dādii ka'ní ña ña ni Jesúsú. ³³ Dā xee ñá xuku é nani Xkādiki Ntíxi sán ne, ikān nāxnteē ñá Jesuu ntíkā krusi, ní ntuvi ñá'a ña kini ntáa san: uun ña ne, diñi kua'a Jesuu intée ña; uun ña ne, diñi datsin ña intée ña. ³⁴ Jesúsú ne, kaka'an ña:

—Ūvá, kada ka'nu iní nto ni ñā, tsi ñā ini ñā nee iña ntáde ña —ka'an ña.

Sntadún san ne, nārkínteē ñá doo Jé-suu xoo é kūvi vií i ni'i i. ³⁵ Ña'a sán ne, ntāñi ña, ntaíto ña ne, un tsi nté ña tsiñu i san ntánarkínteē ñá Jesuu, ntáka'an ña:

—Ña sāl'a ne, nakākú ña tuku ña'a. Vi'i a vé ne, na nakākú mii ña kúñu ña, tē nuu é ntaā i é Cristu, ña é nakaxnúu Xuva kō —ka'an ña.

³⁶ Sntadún san ne, nārkínteē ñá ña. Xée ētsin ña ne, xé'le ña ntídi íā é kō'o ña. ³⁷ Ntáka'an ñá ni ñā:

—Te divín é Rei iña ñá Israeé ne, nakākún miin kúñu ō —ka'an ña.

³⁸ Nteé letra díki krusí san é kaka'an tú'un griegú, ni tú'un latiín, ni tú'un he-breu, kaká'an: “Ña sā'a é Rei iña ñá Israeé”, ka'an.

³⁹ Uun ña'a ñā du'ú san, ña nteé ntiká krusí san ne, kaka'an ña:

—jTē nuu é ntaā i é Cristún ne, nakākún miin kúñu ō ne, nakākún nti dí! —ka'an na.

⁴⁰ Ntá tsi ña uun ña'a sán ne, kaka'an ñá ni tā'an ña:

—¿Ña kaú'vi ntú o Xuva kō? Tsí divín né, divi tsi nūu i kantó'o o dí. ⁴¹ Ntá tsi xo'ō né, iō nuu i e ntánto'o kō, tsi ntan-tá'vi o kuétsi kō e ntúku nuu ō. Ntá tsi

ñā sāl'a ne, ñá tē neé kue'en tsí ni ide ña é kīni kaa —ka'an ña.

⁴² Kidáa ne, kaka'an ña:

—Jesuu, na naka'an ntō kó tē xee nto mí kadā kú'vē nto —ka'an ña.

⁴³ Kidáa ne, kaka'an Jesúsú:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ō tsí ve-ví kutúvín dadiin ni ko mí ntántoo ña kuínti'xe i, ña é xi'i —ka'an ña.

Dā xi'i Jesúsú

(Mt. 27:45-56;

Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Un tsi nte da ká'ñu ntuvi ne, un tsi nte kaeku uni kuáa ne, kūneé da kaniñi ñūxivi sa. ⁴⁵ Kūnee ngántií san. Uvi dáva ntíi dōxi é rkāa nuu ini ukún ka'nu kān. ⁴⁶ Kidáa né, un ntii tsí káchu'u ntáa Jesuu, kaká'an ña:

—jŪva, ntada ú kuenta nímá ko nta'a nto ve! —ka'an ña.

Dā kúvi ká'an ña sá'a ne, xí'i ñā.

⁴⁷ Dā íni tó'ō sntadun ñá ñuú Romá san nté ō kúvi ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é ñatií sa'á ne, dōo valá ña; ña túvi kuétsi ña —ka'an ña.

⁴⁸ Un ntí'i kue'en dú'va ña ntaíto neé kúvi ne, kúnū'ú ña, koó dā ntaxé'le ña nta'a ña nima ñá e dóo u'vi ntákúvi ña.

⁴⁹ Un ntí'í ntíi ñá ini Jesúsú, ni ñadí'i, ña ntántikin ñá un tsi nte ñūu Galileá ne, intāñi ika ñā, ntaíto ña nté ō kúvi.

Dā inuu ntú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61;

Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Uun ñatií, ñá nani Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea é kāduku ntée ñuú Judeá ne, dōo valá ña'a ña. Úvē ta'an ña ña tsiñu na'nu i san iña ñá Israeé. ⁵¹ Ña sāl'a ne, kantétu ñā amá xee ntúvi é kadā kú'vé Xuva kō. Ñá ni kui dadii ña ni ña tsiñu i, ña nguii san. ⁵² Divi ñā ne, kué'en ña, kükoto ña Pilatú san é ntākan ña kúñu Jesúsú. ⁵³ Kidáa ne, nanúu ña ña

ntiká krusí san ne, dā nánxnuu ta'án ña ña doo kui'xin e dóo va'á ne, dā kukú'xi ña ña iní ñañā mí kántii iní xuu, mí vāta kunuu ntú'xi ña'a. ⁵⁴Ntuvi tsikán ne, ntuvi e ntáxio tú've ña é kuiñi ntu'u ntúvi é iō dá'na san.

⁵⁵Ñadī'í, ña vexnī'i Jēsuu un tsi nte ñūú Galileá ne, ku'e'en ñā né, dā íto nuu ña ñañā san, ntaíto ña nté ō kanúu kúñu Jēsuu. ⁵⁶Kidāā ne, kúnū'ú ñā ne, da de vá'a ña ntute cho'o vídin e dóo vá xkonuu, ni ū'xen xukú san dī. Kidāā ne, íntoo da'na ñadī'í san ntuvi dá iō dá'na san, vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō.

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 Ntuvi dá naki'i o vīte san ne, ku'e'en xtuku ñadī'í san nú ñañā Jēsuu, ni'i ña cho'o vídin é de vá'a ña. ²Dā xee ñā ne, iní ña tsí xuu é itávī núu nú ñañā sán ne, é xīo nakutúvi. ³Kúkī'ví ña, ntá tsi ña ni naní'í ka ña kúnū Tó'o ko Jēsuu. ⁴Koó dā kúdu'va ña. Ntē ñā iní ka ña nté koo ví'í ña. Kidāā ne, da née iní ña iní ña uvi ñatīi é ntañī etsin ña nuu ña. Ñū'u ña doo ku'xin é kaxi'í nuu kue'en. ⁵Ñā tē nté kaa u'ví ñadī'í san, naxkā'nu ntei ña diki ña nte ñū'u kán. Ntá tsi ñatī'í san ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui ntánantuku ntu nto ña é kántíto san mé'ñū ña xi'í san? ⁶Xóxō ñā i'a, tsi e ntóto ña. Naka'an ntō nté o ka'an ña dá itúvi ká ña ñūú Galilea. ⁷Divi ñā é vēxkúvi ña ñatī'í ne, ka'an ña é da mīi é ntūvi ña kuenta ntá'a ñā iō kuetsi i é na xnteē ñā ña ntiká krusi kan. Ntá tsi tē kúvi uni ntúvi xi'í ñā ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña —ka'an ñatī'í san.

⁸Kidāā ne, nánū'u ñadī'í san iní ña tú'ūn é kākā'an Jēsuú san ni ñā. ⁹Dā ntáka ña nú ñañā sán ne, ntántaa ña un ntī'í sá'a ní ū'xi ñin pustrú san, ni ña nguii sán dī. ¹⁰Ña ni'i tú'un ñā pustrú san ne: María Madálena, ní Juana, ni María, dī'í Sántiaú san dī, ni ñadī'í, ña nguii san.

¹¹Da ntáka'an ñadī'í san, kuiní pustrú san da téku ña. Ntē ña ni kuintí'xe ña.

¹²Ntá tsi Pedrú ne, kīi ña, koó da káinu ña kue'en ñā nú ñañā san. Dā íto nuu ña iní i kán ne, koó da mīi sá doo ku'xin san iní ña. Kidāā ne, kúnū'ú ña nú ví'í ña kán. Koó dā kúdu'va ña é kuan ō kúvi.

Itsi ñūú Emauu

(Mr. 16:12-13)

¹³Divi tsi ntúvi tsikán ne, uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu ku'e'en ña ñūú Emauu, ñuu é tuvī te ū'xi ñin kilumétru é un tsi nté Jerusaleen. ¹⁴Kué'en ñā, ntántaa ña un ntī'í nuū i e kúvi. ¹⁵Ñīi dukuān ntatīn ña ne, xée Jēsuú san, eni ntu'u ñā ntaíka dadīi ña ni ñā. ¹⁶Kuān te iní ña Jēsuú san ne, ñā ni kutūni ña xoo ñá'a ña. ¹⁷Kidāā né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neé ntu e ntántaa nto dā ve'xí nto ítsi kán? —ka'an ña.

Íntāñī nta'xa ñā. ¹⁸Uun ña'a ña, ñā naní Clíofá san ne, kaka'an ña:

—¿Vá xīo ñūú ntu vé'xi nto e ñā ini nto nté ō kúvi ñūú Jerusaleen ntúvi sa'a? —ka'an ña.

¹⁹Kidāā ne, kaka'an Jēsuu:

—¿Ntē ntu o kúvi? —ka'an ña.

Ntáka'an ña:

—Ntántaa ntí kuenta ñā Jēsuu, ña vé'xi ñūú Nazaree. Divi ñā ne, ña é ka'án naa Xuva ko ña. Dōō iō ña é vii ña; dōō ini ña nté koo ka'an ña núu Xuva ko, ni ūn ntī'í ntī'í ña'a san. ²⁰Ntá tsi tó'ō dutú san nī ña tsiñu i sán ne, ntāda ña ña kuentá vata koo é na kuvī ñā ne, xnteē ñā ña ntiká krusi kan. ²¹Ntī'í ne, ntantétu nti é divi ñā é nakakū ñā ña Israeé san. Ntá tsi veví'í ne, é kúvi uni ntúvi é ita ntí'xin un ntī'í sá'a. ²²Iō ñā dī'í, ña ntini'i ntí ne, dā kúdu'va ntí nuu i e ntáka'an ña. Tsí tevaá du'va tsi ñe'e ña nú ñañā san. ²³Ntá tsi ña ni naní'í ña kúñu Jēsuú ne, ntiko koō ña, náxee xtúku ña mí ntōo ntí kán. Ntántaa ñā tsi xée ánje san nuu

ña. Ntáka'an ánjē san tsí Jesuú ne, kantíto ña. ²⁴Kidáa ne, iō ñá ntini'i ntí ne, ñé'e ñá nú ñañā san, ixkoto ntódo ña. Iní ña vatā o ntáka'an ñádī'í san ne, ntá tsi ña ni iní ña Jesuu —ka'an ña.

²⁵Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Neé ntu diki díki nto é ña ni kuin-tí'xe nto é un nti'í e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko? ²⁶¿Vá ñā ntu te kantío é ntó'o Cristu, ña táxnuu Xuva kō, di'na dá kué'é Xuva kō é kodo nuū ña? —ka'an ña.

²⁷Kidáa né, eni ntu'u ñā ñañé'e ñá ña nté o kaka'an tú'un Xuva ko kuēnta iña ña. Eni ntu'u ñā nté tutu é de vá'a Muiseé ne, ni un nti'í tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko.

²⁸Dā xee étsin ña ñuú mí kí'in ñá ne, íde Jesuú vata tsi te kí'in ka ña itsi kán.

²⁹Ntá tsi tee kóo ña ña, ntáka'an ña:

—Kutuví ntó nī nti tsí e kuáa vevii. E dóko sá kúnee —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en Jēsuu é kuntuo ña ni ñā. ³⁰Dā intóo dadīi ña ni ñā nú mesa kán ne, kí'i Jesuu tañú'ū ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Dā kátsin dava ña tañú'ū sán ne, dá tsí'í ña nta'a ña.

³¹Ura dú'va tsi i náxi'i nuu ñá ne, kūtuni ña tsí ña é Jēsuu. Kidáa né, ntoko ñu'u mii Jēsuu. ³²Kidáa ne, ntáka'an ñá xe un xé un ña:

—¿Ñā ntu te ntāa e dóo diní ñu'u nima kó dá kantaa ñá ni ko dá vé'xi o ítsi kán, dá kanañē'e ñá kō tú'un Xuva kō? —ka'an ña.

³³Ura dú'va tsi i nakuntāni ña, ntíko koō ñá, kúnú'u xtuku ña ñuú Jerusaleen, mí nāni'í ta'an ña u'xi íin ña'a pustru é nātaká nuu ña ni ña ntini'í ñā.

³⁴Ntáka'an pustrú san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i e ntóto Jesuu. É iní Simuun ña —ka'an ña.

³⁵Kidáa ne, ntuví ña ntántaa ña nté o kúvi itsi kán ne, nté o nákiní ña Jesuú dá kátsin dava ña tañú'ū san.

Dā ntii díto Jesuu mé'ñū pustru ña

(Mt. 28:16-20;

Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶Ntoo dukuan ñā, ntáka'an ñá nuu i sá'a ne, da née iní xñá ntii díto Jesuú san mé'ñū ñā, kaka'an ñá ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntuo nto —ka'an ña.

³⁷Dōó u'ví ña. Ntádē kuení ña tē ntaíni ña ntati ñā. ³⁸Ntá tsi kaka'an Jēsuú san:

—¿Nté kui kuān nte ntaú'ví ntú nto? ¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto? ³⁹Koto nto nta'a kó ni dī'ín ko. Divi tsí ú. Koto nto kó ne, tiin nta'a ntō kó ñi, tsí te uun ntati ñā'a ne, ña tíví kúñu í, nté xiki i vata kaa ú xu'u —ka'an ña.

⁴⁰Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, nánē'e ñá ña nta'a ña ni dī'ín ña ñi. ⁴¹Dā iní ña ntoo sán ne, naku'un dīnī nima ñá, ntá tsi koó dá ntákudu'va ña é ña ni kuintí'xe ña é ñi nti'xe ñā. Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Ío ntú kudii é ká'xi ó i'a? —ka'an ña.

⁴²Kidáa ne, xé'e ña ñā un sīin tsákā, kiti kádun nuu. ⁴³Kí'í ña né, dá é'xi ña mé'ñū ña ntoo san. ⁴⁴Kidáa ne, kaka'an ña:

—E kúvi kó ne, ñi'vi é kaka'án u dá tūvi dukuan ú ni ntō. É kaka'án u tsí kantio é kuntuo un nti'í é úve na'a tutu é de vá'a Muiseé san ni ña ka'án naa Xuva ko, ni tūtu é naní Sálmu ñi, mi é kaka'an kuénta iñá ko —ka'an ña.

⁴⁵Kidáa ne, nánē'e ñá ña é nakini vá'a ña tú'un Xuva kō ne, ⁴⁶kaka'an ña:

—Kuān ó uve na'a tsí Cristú ne, kantio é kúvi ñá ne, kantio é ntōto ña ñi tē kúvi uni ntúvi. ⁴⁷Kantio é ka'an ntódo nto ni ñā'a san kuénta iña ñá kanií ñuú Jerusaleen ni dá kanií ñuixiví san ñi. Kué'e nto na kūtuni ñá'a san kuénta iña ña tsí da mii é kantio é natívi iní ña kuétsi ñā ne, dukuān ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā. ⁴⁸Ñi'vi ntō é ini nto ne, ntada ntaa ntó nuu i sá'a. ⁴⁹Kiní nto ve

tsí xu'ú ne, taxnūu ú Espíritu Xuva ko kuēnta iña ntó, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na. Ntá tsi kuntōo xnto i'a ñuú Jerusaleén san un tsi da nté tē ni'i nto ntíi ntō é ta'xi Xuva kō —ka'an Jēsuu ni ña.

Dā kuntáa Jesuu e dukún kán

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Kidáā ne, kue'en ní'i Jēsuu ña ntīn'i ñā diñi ñuú san, un tsi nte ñuú Betania.

Ntāni'i ña nta'a ña ne, dā náxnuu viko ña ña. ⁵¹ Nii dukuan kánaxnuu viko ña ña ne, kii nteé xio ña ña, kuntáa ña e dukún kán. ⁵² Ña intóo sán ne, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā né, ntiko koō ña, kunú'u ña ñuú Jerusaleen e dóo diní ñu'u nima ña. ⁵³ Nii kuē'en tsí ntuvi ntoo ña má ukún kán, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Juan

Tū'ún Xuva kō e kúvi ñatii

1 Nte dá iñi ntu'u ñúxivi sa ne, e dúkuan tuvi Tú'ún san. Tuví dadii ña ni Xuva kō né, Xuva ko ña di. ² Divi ñā é tuví dadii ña ni Xuva ko ūun tsi nte dá iñi ntu'u ñúxivi sa. ³ Un ntíi ntíi é ió ne, mii ñā de kú'vē ña. Ña túvi nee iñá te ña ni de kú'vē ña. ⁴ Divi ñā é kantito ña ne, tǎ'xi ña un nti'í é io. Ntuvia iña ñá ne, kaxi'í nuu iña ko un ntíi ntíi o. ⁵ Kaxi'í nuu ñu'ú san mi dóo neé ne, ña kúvi vii é neé san nánta'va.

⁶ Xío uun ñā'a, ña táxnuu Xuva kō, ñá naní Juaan. ⁷ Divi tsiñu ña é kāda ntaa ña iña ñu'ú san, vata koo é na kuinti'xe un ntíi ntíi ña'a san Xuva ko kuēnta iña tú'ún é kākā'an ña. ⁸ Ñá tē dǎvi ñā e kúvi ñā ñu'ú san, tsí da ti tsi táxnuu Xuva ko ñā é kā'an ñá kuenta iña ñu'ú san. ⁹ Ña e kúvi ñu'u nti'xe ne, vé'xi ña ñúxivi san ne, nāxi'í nuu ña iña un ntíi ntíi ña'a san.

¹⁰ Ika ña ñúxivi sa ne, kuān te mii ña de kú'vē ñá ne, ña ntoo ñúxivi sa ne, ñá ni nakiní ña ña xoo ñá'a ña. ¹¹ Xée ña ñuú mii ñā, ntá tsi ña ñuú ña ne, ña ni ntío ña nakiní ña ña. ¹² Ntá tsi xoo ñá'a, ña é nakiní ña ne, xé'e ñā é kúvi ña i'xá Xuva kō, da xōó ka ña'a, ña e ntákuin-ti'xe i ña. ¹³ Kuvi ña i'xá Xuva kō ne, ñá tē ntákaku ña vata ō ntákaku ña'a ñux-ivi; ñá te ñā'a san ntáde ña é kōo i'xá ña, tsí mii Xuva kō ntío ña é kúvi ña i'xá ña.

¹⁴ Divi Tū'ún tsikán ne, kuvi ñatíi ne, íntoo ña ni kō. Iní o tsi dóo va'á ña ne, dōo kakuinima ñá kō. Da mii tsí é nuu é ntaā í kaka'an ña. Vá'á kue'en ñá vata ō va'á Xuva kō, tsí da xé i'xá mii ña ñā. ¹⁵ Juaan sán ne, kaka'an ñá kuenta iña ña:

—Ña sá'á ne, divi ñā é kākā'án u kuenta iña ña. Divi ñā é vé'xi ña ata kō

ne, dií ka ka'nu ña'a ña é xu'u, tsí dií ka di'na tuví ña da káku u —ka'an ña.

¹⁶ É nī'i ko, un ntíi ntíi o, é vā'á iña ña, e dá mii tsí é ntékú ka doméni e tá'xi ña kō. ¹⁷ Tsí leí san ne, xée ntā'a Muísee, ntá tsi e dóo kakuinima Xúva ko ko, ni tū'un é nuu é ntaā í san ne, xée kuēnta iña Jesúcristu. ¹⁸ Nté uun ito vata xoó kiní i Xuva kō. Ntá tsi i'xá mii ñā e dóo kakuinima ñá ne, kantada ntaa ñá ni kō nté kaa Xuva kō.

É kākā'án Juaan Bautista kuenta iña Jesúcristu

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña Israee, ñá ntoo Jerusaleén ne, taxnúu ña dutú san nī ña levitá san é tsixe'e ñā Juaán san xoo ñá'a ntu ña. ²⁰ Juaán san ne, kantada ntaa ñā, kaka'an ñá ni ñā:

—Ña te dǎvi u é Cristú u —ka'an ña.

²¹ Tsixe'e xtuku ña ñā:

—¿Xoó ntu ña'a nto kuan? ¿Ō ña Elia ntú nto, kuān? —ka'an ña.

—Ñā'á ni san —ka'án Juaan.

—¿Vá divi ntu ntō ña ka'án naa Xuva ko, ña tsíkan? —ka'an ña.

—Ñá'ā —ka'an Juaan.

²² Kidāā ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Ká'an nto xoo ñá'a nto vata koo é kúvi ka'an ntí nī ña táxnūu ntí. ¿Nté ntu koo ka'an nto kuenta iña mii nto? —ka'an ña.

²³ Kidāā ne, kaka'án Juaan:

—Xu'ú ne, kúdiu uun tatsin é kaika má kú'u kan, é kakana: “Na kōo tú've ntó itsi ntaa kuēnta iña Tó'o kō”, vata ō xntée na'a ñá ka'án naa Xuva ko, ñá nani Isāia, kídaā —ka'an ña.

²⁴ Ña táxnūu ña fariseu é kā'an ñá nī Juaán ne, ²⁵ tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kanakútsi ntute ku nto ña'a sán tē ña te Crístu nto, tē ña te Élia nto, tē ña te divi ña ka'án naa Xuva ko ntō? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'án Juaan ni ñā:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kánakütsi ntute ú ña'a san. Ntá tsi ntitsí uun ña'a mé'ñu ntō, ña é vāta kīni nto. ²⁷ Divi ñā ne, rkontūvi vé'xi ña é xū'u, ntá tsi divi ñā né, odo nuū ña é xu'u. Tsí xu'ú ne, ñā tē neé nuu á'vi ko, nté nantii ú nti'xen ña —ka'an ña.

²⁸ Sá'ā kúvi ñuú Betania, divi ñūu é tuví uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí kanakütsi ntute Juaán san ña'a.

Jesuu, ña kúvi a le'ntu Xúva kō

²⁹ Utén san ne, iní Juaan tsí vé'xi Jesuu mí tuví ña ne, kaka'an ñā ni ñā'a san:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō, ña e ntá'vi kuétsi i ñna un ntií ntií ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa! ³⁰ Divi ñā é kākā'án u ni ntō tsí rkontūvi vé'xi uun ña'a, ña é odo nuu kue'en é xu'u, tsí e dúkuān tuví ña da káku u. ³¹ Nté xu'u ñā iní u xoo ñá'a ña, ntá tsi vé'xi u, véxnakutsi ntūte ú ña'a san vata koo é ña Israeé san ne, na nā kiní ña ña —ka'an ña.

³² Kaka'an xtúku Juaan:

—Iní u Espiritu Xuva kō dá vé'xi ña nte e dukún kán é vāta kaa paloma káa ña ne, kántékú nti'i ña ata tsío ña. ³³ Xu'ú ne, ntē vata kutúni ko xoo ñá'a ña, ntá tsi ña táxnūu ko é nakütsi ntute ú ña'a sán ne, kaka'an ñā ni ko: “Te kiní nto tsí inu ñū'u Espiritū mí ntitsi úun ña'a, te kutuvi ni'i ña ñā ne, divi ñā é ku'é é ña é kūnuu Espiritū Sántū nima ñá'a san.” Kuan ō ka'an ña. ³⁴ Xu'ú ne, iní u ña ve ne, ka'án u ni ntō tsí divi ñā é I'xá mii Xuva ko ñā —ka'án Juaan.

Ña ntántikin dí'na Jesuu

³⁵ Utén san ne, ntāñi xtúku Juaan ni uvi ñá'a, ña ntántikin ña. ³⁶ Dā iní ña tsi ita ntí'xin Jesuú ne, kaka'án Juaan:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō! —ka'an ña.

³⁷ Ntúvi ña'a, ña ntántikin Juaán san ne, tékú ña é kuān ó kaka'an ñā ne, kué'en ña, kúntikin ña Jēsuu kídaā.

³⁸ Xkokoto Jesuu áta ña ne, iní ña tsi ntántikin úvi ñā'a ñā'á san ñā ne, dá kakā'an ñā, tsixe'e ñā:

—¿Neé ntu ntánantuku ntō?

Ntáka'an ñā ni ñā:

—Mastru, ¿mí'i ntū tuví nto? —ka'an ña.

³⁹ Kaka'an ñā ni ñā:

—Kixkóto nto —ka'an ña.

Kué'en ña né, iní ña mí tuví Jesuú ne, ikān intōo ña ni ña ntūvi tsikan ūun ñūu, tsí e kuáa xee ña.

⁴⁰ Uun ña'a, ña e téku i é kākā'án Juaán ne, kúntikin ña Jesuu. Andree nání ña. Ení Simuun Pedru ña. ⁴¹ Di'na nántuku ña ēnī ña Simuún ne, kaka'an ñā ni ñā:

—É nāni'í nti Mesia, ña e ntáka'an ña é Cristu, ña táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

⁴² Ntēka Andree ña mí tuví Jesuu. Íto Jesuu ñā ne, kaka'an ña:

—Divin né, Simuun, i'xá Juaan. Ntá tsi xntántēe ú o Cefa —ka'an ña.

(Cefá ne, Pedru káni tú'un é griegu.)

Dā kána Jesuu Félipe ni Natánaee

⁴³ Utén san ne, kaka'an Jēsuu tsí ki'in ña ñuú Galilea. Ikān nāni'i ñā Felipé ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Kúntikin ko ve —ka'an ña.

⁴⁴ Felipé ne, ñuú Betsaida vé'xi ña, ikan ñūu Andree ni Pedrú di. ⁴⁵ Felipé ne, nántuku ña Natánaee ne, kaka'an ñā ni ñā:

—É nāni'í nti ña é kākā'an Muísee iní libru leí san, ni é kākā'an ñā ka'án naa Xuva kó di. Divi Jēsuu, i'xá Josee, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an ña.

⁴⁶ Kidāā ne, kaka'an Natánaee ni ña:

—¿Vá iō ntu é vā'a e kíi nuu ñuú Nazaree? —ka'an ña.

Kaka'an Félipe ni ña:

—Kixkóton ve —ka'an ña.

⁴⁷ Dā iní Jesuu tsi vé'xi Natánaee mí tuví ña ne, kaka'an ña:

—Un kaa ntí'xe uun ña'a ña Israee. Ñá ini eni nta'ví ña ña'a —ka'an ña.

⁴⁸ Kaka'an Nátanaee ni ña:

—¿Nté ó ini ntu nto ko? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña: —Íní u o dá nuun má tun ígu san di'na dá kána Felipe o —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an Nátanaee ni ña kídaa:

—Mastru, I'xá Xuva nti'xe ko ntō. Rei iña ñá Israeé san nto —ka'an ña.

⁵⁰ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Kakuinti'xe o tsí da xé kaka'án u é iní u o má tun ígu san? Ntá tsi da ve kinín nuu i é díf ka na'nu é vāta kaa nuu i sá'a —ka'an ña.

⁵¹ Kaka'an xtúku Jessuu:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Vī'i a vé ne, kiní nto e dukún kán é kantii ne, kiní nto ánje Xuva kō kantaa kantii ña mí tuví u, xu'u é vēxkúvi ú ñatii —ka'an ña.

Viko e katánta'a ña'a ñuú Canaa

2 Dā kúvi uni ntúvi ne, viko kakuvi é katánta'a ña'a ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea. Ikān tuví dí'i Jéssuu.

² Kána ña Jessuu ni ña ntiní'i ñā é kī'in ña víko sán di. ³ Dā ntí'i ntute tinti'ō sán ne, kaka'an dí'i Jéssuu ni ña:

—Ña túvi ká ntute tinti'ō san —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto ní kó, ñadī'i, tsí vata xée ura i íñá ko? —ka'an ña.

⁵ Kídaa ne, kaka'an dí'i ña ní ña ntát-su'un ko'o san:

—Vii nto nee iña é kā'an i'xá ko ni ntō —ka'an ña.

⁶ Ikān ne, ió iñu kidí é kūvi xuu, e dé tsiñu ni'i ña e ntúntoo ña vatā xkoó ini ña. É un é un kídī ne, kakii kú've te uun siēntu lítru. ⁷ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tsu'un tsitu nto ntūte kídī san —ka'an ña.

Tsu'un tsitu ña ntūte un tsi nte xú'u i ne, ⁸ kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kí'i ntodó nto ne, kue'ēn ni'i nto mí tuví vartuma kuinúu san —ka'an ña.

Kuān o dé ña. ⁹ Dā íto ntee vartuma kuinúu sán ntute e ntúvi ntute tinti'ō sán ne, ñá ni ini ña mí'i vē'xi. Ntá tsi ña ntát-su'un ko'o sán ne, ini ña, tsí divi ñā táva ña. Kána vartuma kuinúu san ñatii, ñá dā ve tánta'a sán ne, ¹⁰ kaka'an ñā ni ña:

—Un ntí' ntí' ña'a sán ne, di'na kat-su'un ña ntute tinti'ō é díf ka va'a san. Ntá tsi te ita ntí'xin kue'e xi'i ña ntántoo sán ne, kídaa táva ña ntute tinti'ō é ña te nté sa va'a. Ntá tsi divi ntō ne, dá ntē ve-víí katavá nto ntute tinti'ō é díf ka va'a —ka'an ña.

¹¹ Sá'a idé Jessuu ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea ne, kūvi di'na nuu i e dóo ka'nu idé ña vata koo é kūtuni ñá'a san tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kídaa né, kuinti'xe ña ntini'i ñā.

¹² Kídaa ne, kué'en ña ñuú Capernau ni dí'i ña ni ení ñá, ni ña ntini'i ñā di. Ikān intóo ña te ūvi uni ntúvi.

Dā ntántoo Jessuu ini ukún ña Israee

(Mt. 21:12-13;

Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Dā doko sá xee ntuvi viko e náka'an ña Israeé san ntuvi da nátāvā Xuva ko ñā ñuú Egítō ne, kúntāa Jessuu ñuú Jerusaleen. ¹⁴ Dā kukí'vi ñā má ūkún ka'nu kán né, nāni'i ña ña ntádiko duntiki, le'ntú, ni pālomá san. Ikān ntoo ña ntánadama diu'ún di. ¹⁵ Dā ini Jessú ne, de vá'a ña uun xo'o xume ne, dā tá'xi nūu ña ña'ā sán, nakúnu ña ñā má ūkún kan, ni ūn ntí' ntí' duntikí ni le'ntú ne, nantáva ña mēsa ñā ntánadama diu'ún san. ¹⁶ Kaka'an ñā ní ña ntádiko pālomá san:

—Kue'ēn ni'i nto láa san kí'i kán. Ña kú de nto vi'i Uvā kó vi'i xá'vi —ka'an ña.

¹⁷ Kídaa né, ña ntini'i ñā san nánū'u ña iní ña tsí kuān ó uve na'a kaka'an tú'un

Xuva kō: “Dōo u'vi kakúvi ko é kuān ó ntáde ni'i ña vi'i Uvā ko”, ka'an.

¹⁸ Kidāā ne, tsixe'e ña Israeé san ña:

—¿Neé ntu nuu i e dōo ka'nu nañé'le ntó nti kuān, vata koo é ni'i itsi nto é vii nto sá'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidāā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nakatsin nto xúkūn sa'á ne, tē kúvi uní ntúvi naxntísi xtúku u —ka'an ña.

²⁰ Kidāā ne, ntáka'an ña Israeé san:

—Úvi diko iñu kuia dé tsiñu ña'a e xn-tísi ña xúkūn sán ne, divi ntó ne, úní ntuvi tsi naxntísi ntó, ka'an nto —ka'an ña Israeé.

²¹ Ntá tsi xúkūn é kaka'an Jesús ne, kúnū mii ña kúvi. ²² Dukuān né, dā ntóto Jesuu rkontúvi é xi'i ñá ne, nánu'u ña ntini'i ña iní ña tsí kuan ó ka'an ñá sa'á ne, kuínti'xe ña tú'un Xuva kō é ūve na'á san, ni tú'un é kaka'an Jesús ni ñá di.

Iní Jesuu nima ñá'a san

²³ Dá tūvi Jesuu ñuú Jerusaleen ntuvi dá ñu'u viko, ñá te da dii ña'a kuínti'xe ña ña dá ini ña nuu i e dōo na'nu é idé ña.

²⁴ Ntá tsi Jesús ne, ñá ni intée ini ña ña'a san, tsí ini ña nte ntáa nima ña. ²⁵ Ña ni ntío é ká'an ñá'a san ni ña nte ntáa ta'an ña, tsí ini ña nté ntaa nima ún ntíí ntíí ña'a san.

Jesuu ni Nicódemu

3 Xío ūun ña'a ña fariseu, ñá nani Nicódemu, ñá tsiñu ñuú Israeé. ² Xée ñá é niñu mí tuví Jesús ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastru, iní nti tsí taxnuu Xuva ko ntó é nañé'e ntó nti. Tsí nté uun ña'a ña kuvi víi ña nuu i e dōo ka'nu vatā ó de nto tē ña te Xuva ko túvi ni'i ña ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ō: Xoxó kuvi kini i mí kadē kú'vé Xuva ko tē ña kaku é kuvi uvi ito —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Nicódemu ni ña:

—¿Nté ntu koo kaku xtuku o tē kuáta ō? ¿Vá kúvi ntu nakunuu xtuku o ini i'xí di'i kō é kaku xtuku ō? —ka'an ña.

⁵ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ō: Xoo é ña ña kaku i ni ntute ni Ēspíritū ne, ña kúvi kí'ví ña mí kadē kú'vé Xuva kō. ⁶ Nee é kakaku ni kúnū né, kúnū kúvi; ntá tsi nee é kakaku ni Ēspíritū ne, Espíritu káduku ntée. ⁷ Ñá ku da kudū'va o é kaka'án u ni ō é kantio é kaku xtukun. ⁸ Tátsin sán ne, kainu da mí'i ka mí ntio i. Kuān te díto é kaka'an ñu'ú ne, ntá tsi ntē ña kutúni mí vē'xí, ntē ña kutúni mí kí'ín di. Kuan tsi ió ña un ntí'i ñá'a, ña é kakuni'i Ēspíritu Xuva kō —ka'an ña.

⁹ Kidāā né, tsixe'e xtuku Nicódemu:

—¿Nté ntú ó sá'a? —ka'an ña.

¹⁰ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Divin é mastrun iña ñá Israeé ne, ¿vá ña ntu inin sá'a? ¹¹ Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ō. Ntáka'án nti nēe é iní nti. Ntántaa ntí nēe é iní nti, ntá tsi divi ntó ne, ña ntákuinti'xe nto nēe é ntáka'án nti. ¹² Tē ña ntákuinti'xe nto é kaka'án u ni nto iña i é ió ñuxiví sa ne, ¿nté ntu koo kuínti'xe nto te ká'án u ni ntó iña i é ió e dukún kán?

¹³ Tsi nté uun ñá'a vata ntaa ña e dukún kán. Mii tsí u é vē'xí u e dukún kán é vē'xí u í ñatii. ¹⁴ Vata tsí o dé Muisee é xkaa dukún ñá koó san ñuu itsí kán né, kuan tsi koo ntaa ntita dükún u di, xu'u é vē'xí u í ñatii. ¹⁵ Da xōó ka ña'a é kuínti'xe i kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña nti dañu ntúvi.

E dōo ntio Xúva ko ñuxiví sa

¹⁶ E vānchu'ūn ntío Xuva ko ñuxiví sa ne, tā'xi ña I'xá mii ña, vata koo é un ntí'i ñá'a, ña é kakuínti'xe i ña ne, ñá kunāá ña, tsí ntii dañu ntuvi kuntoo ña ni Xuva kō. ¹⁷ Tsi ñá ni taxnuu Xuvā kó ko, xu'u é I'xā ñá, ñuxiví sa é na nākunaá u nto, tsí táxnū ña ko é nakákú u nto.

¹⁸Xoo é kākuinti'xe i kó ne, nā nī'i nā é ntō'o nā kuenta iña kuétsi nā. Ntá tsi xoo é nā kākuinti'xe i kó ne, é io é ntō'o nā, tsí nā ni kuinti'xe nā ko, xu'u é I'xá mii Xuva kō. ¹⁹Dukuān ne, nī'i nā é ntō'o nā, tsí xee nū'ú san nūxivi' a, ntá tsi díí díí ka xkúntee ini nā mí nēe é mí kaxi'í nuu san, tsí da mii kué'en tsi é kini kaa ntáde nā. ²⁰Da xōó ka nā'a, nā é kade é kini kaa ne, nā ntío kue'en tsí nā nū'ú san. Ntē nā kaxee étsin nā mí kaxi'í nuu, vata koo é nā tídito nuu i é kade nā. ²¹Ntá tsi xoo nā'a, nā é kade é nuu é ntaā í ne, kaika nā mí kaxi'í vata koo é na tídito tsí kade ntaa nā vatā ó kaka'an Xúva kō é víi nā —ka'an Jéssu.

Kaka'an xtúku Juan Bautista ni Jéssu

²²Dā kúvī sá'ā ne, kué'en Jéssu ni nā ntīm'í nā nūú Judea. Ikān intóo nā, ntá-nakutsi ntute nā nā'a san. ²³Juaán di ne, kanakūtsi ntute nā nā'a, nā nūú Enoo é tuvi étsin nūú Saliin, tsí dóo io ntúte ikān. Ntāñe'e nā'a san ne, ntaítsi ntute nā. ²⁴Tsí vata kúnuu kutū Juan.

²⁵Ío nā ntántikín Juaán ne, eni ntu'u nā ntátiin nuu nā nī uun nā'a nā Israee kué'nta iña í vatā xkoó ini nā é ntántoo nā kúñu nā. ²⁶Kué'en nā mí tuví Juaán ne, ntáka'an nā ni nā:

—Mastru, nā itúvi ni'i nto diñi ntute ka'nu Jordaán san, nā é kākā'an ntó nī ntí ne, é kanakūtsi ntute nā nā'a di. Un ntíí ntíí nā'a san ntāñe'e nā nta'a nā ve —ka'an nā.

²⁷Kidāā ne, kaka'án Juan ni nā:

—Nā tūvī nee iña é nī'i kó tē nā te Xuva ko tá'xi nā. ²⁸Tékú nto lo'xo mii ntō é kākā'án u tsí nā te xu'u é Cristú u, ntá tsi xu'u di'na táxnūu nā ko. ²⁹Xu'ú ne, vata kaa nā vá'a tiin ni'i nā é da vé tánta'a kaa u. Dukuān dīni nā da téku nā é kākā'an nā tánta'a san. Dukuān dīnī ko di. ³⁰Dīvi nā ne, kantio é díí ka kaa

dukún ka nā. Xu'ú ne, kantio é nainu xuví u —ka'án Juan.

Nā vé'xi e dukún kán

³¹Nā vé'xi e dukún kán ne, díí díí ka ka'nu nā'a nā é un ntí'i o. Nā vé'xi nūxivi' a ne, nūxivi' sa kaduku ntée nā. Kaka'an nā iña i é ió nūxivi' sa. Ntá tsi nā vé'xi e dukún kán ne, díí ka ka'nu nā'a nā é un ntíí ntíí o. ³²Kaka'an nā nēe é ini nā, nēe e téku nā, ntá tsi nā ntákuinti'xe nā'a san é kākā'an nā. ³³Xoó nā'a, nā é kakuinti'xe i é kākā'an nā ne, ini nā tsí nuu é ntaā í kaka'an Xúva kō. ³⁴Nā vé'xi nta'a Xuva kō ne, kaka'an nā tū'un Xuva kō, tsi kaxé'e Xuva kō Espíritu nā. ³⁵Dōo kuinima Xúva ko I'xá nā ne, xé'e nā é kadā kú'vē nā da nēe ka ntí'i nuu i. ³⁶Xoo é kākuinti'xe i I'xá Xuva kō ne, ió ntuvi vā'á iña nā ntii dañu ntúvi. Xoo é nā kakuinti'xe i I'xá nā ne, nā tūvi ntuvi vā'á iña i tsí ntii dañu ntúvi kué'e Xuva kō é ntō'o nā.

Jesuu ni nādī'í nūú Samaria

4 Kūtuni nā fariseú san tsí díí ka ntán-tikin nā'a san Jesuú ne, díí ka titín nā'a kanakūtsi ntute nā é Juaán; ²kuān te nā te mii Jéssu kánakūtsi ntute nā nā'a san, tsí nā ntīni'i nā san. ³Tékú Jesuu sá'a ne, ntāka nā nūú Judea, kúnū'ú xtuku nā nūú Galilea.

⁴Dá kué'en nā itsi kán ne, ítā nti'xin nā nūú Samaria. ⁵Xée nā nūú Sica é kāduku ntée nūú Samariá san. Ikān tuvi étsin nū'u é xē'é Jacoo iña i'xá nā Josee. ⁶Ikān tuví pusu é xtúví Jacoo. Dōo kuitá Jesuu, tsí dóo kue'e íka nā ne, inūu da'na nā uun xo diñi pusú san. E dóko sa ká'ñu ntuvi kídaā. ⁷Xée uun nādī'í, nā nūú Samaria, é tavā nā ntute ne, kaka'an Jéssu ni nā:

—Tā'xin kudiin ntuté san na kō'ó u —ka'an nā.

⁸(Tsí nā ntīni'i nā ne, kué'en nā má nūú san, kukuíin nā é ká'xí nā.)

⁹Kaka'an nādī'i, ña ñuú Samariá san, ni Jēsuu:

—¿Nté kui xu'ú ntu kaikan ntó ntute é kō'o nto? Tsí xu'ú ne, ña ñuú Samariá u ne, nto'ó ne, ña Israee nto —ka'an ña.

(Tsí ñá vā'á odo ni'i tā'an ña Israee san ni ña ñuú Samariá ne, ntē ña ntáka'an ni'i ta'an ñá di.)

¹⁰Kidāā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñadī'í san:

—Tē dí inin neé kata'xi Xúva kō doméni; tē dí inin xoo ñá'a kaikan ñá ntute ne, divin é kákan ntúte nta'a ña ne, ta'xi ña ntute é kata'xi ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

¹¹Kaka'an nādī'í san ni ñā:

—Ntá tsi ña túvi nee iña é tāvá nuu nto ntute san, tsí dóo kūnu pusú san. ¿Mí'i ntu tāva nto ntute é ta'xi ntuvi vā'á iña kó kuan? ¹²¿Vá díí ka ka'nu ntu nto é uva ata ko Jācoo? Tsí divi ñā xtúvi ña pusú sa'á ne, i'a xí'i ña ntute, ni i'xā ñá, ni kīti ña di —ka'an ña.

¹³Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xoó ña'a é kaxi'i ntute sālá ne, da nuu da kuií tsí kaitsi ñá ntute. ¹⁴Ntá tsi tē xoó ko'o i ntute é tā'xí u ne, nté uun ito ñá itsí ka ña ntute. Ntute é kuē'é u ne, vata kaa mí kakene mii ntúte é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ntii ña ñuú ntúvi, kuan kaa nima ña —ka'an ña.

¹⁵Kaka'an nādī'í san ni ñā:

—Ún tā'xi nto kó ntute tsikán ni, vata koo é ña itsí ka kó ntute ne, ñá kixtāvá ka ú ntute i'a —ka'an ña.

¹⁶Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kunakuekán xii o ne, dá ki'xin xtukun.

¹⁷Nantíko kōó ñadī'í san, kaka'an ñá ni ñā:

—Xóo xii ko —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ñā kídaā:

—Vá'á o kaka'an tsí xoó xii o. ¹⁸Tsi é ū'un xii o ne, ña é tuvin ni'in veví ne,

ñá te xii mii o. Nuú é ntaā i é káka'an —ka'an ña.

¹⁹Kaka'an nādī'í san ni ñā:

—Divi ntó ne, kutuní ko ve tsí ña é káka'an naa Xuva ko nto. ²⁰Tatá vi'i ntí, ña intóo di'na ne, i'a kixka'an ntá'ví ña ni Xuva kō rki ukú sa'a, ntá tsi divi ntó é ña Israee ntó ne, ntáka'an nto é ntio é kī'in o ñuú Jerusaleen é ká'an ntá'ví o ni Xuva kō —ka'an ña.

²¹Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Na kuinti'xe o é káka'an u ni o: Tsi vé'xi ura é ña ki'xí ka nto nte í'a, nté ñuú Jerusaleen é ka'an ntá'ví nto ni Xuva kō.

²²Ntē ña ini nto xoo é ntánuu iní nto, ntá tsi ntí'í ne, iní ntí xoo é ntánuu iní ntí, tsí tatá Israee vé'xi ña é nakakú un ntí'í ñā'a san. ²³Ntá tsi vé'xi ntuvi ne, divi é ntoo o veví, é ña'a, ña ntánuu iní ntí'xe i Xuva kō né, kanī nima ñá ntikīn ña é nuu é ntaā i. Ña kuān ntáa san, divi ñā é kanantuku Xuva kō é nanū'u ñá iní ña ña. ²⁴Tsí Xuva kō ne, vata kaa tatsín kaa ña; ña kúvi kīnī o ña. Xoó ña'a é ntio ña é kuinima ntí'xe ña Xuva kō ne, ntio é ñi kue'éni iní ña nanū'u ñá iní ña ña —ka'an ña.

²⁵Kaka'an nādī'í san ni ñā:

—Ini u tsí ki'xi uun ña'a, ña taxnuu Xuva kō, ña é kuanī Cristu. Tē xee ñá ne, divi ña nañē'e ñá ko é un ntí'í —ka'an ña.

²⁶Kaka'an Jēsuu ni ñā kídaā:

—Divi san xu'u é káka'an ní'in —ka'an ña.

²⁷Kidāā ne, naxee ñá ntini'i ñā. Koó dá kúdu'va ña é káka'an ñá ni uun ñadī'í. Ntá tsi nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña é tsixe'e ña ñā nté koo, o nee núu i ntatíin ña ni ñadī'í san. ²⁸Ikan tsí xtúvi mii ñadī'í san xoó ña, dá kúnú'u ña má ñuú san, kaka'an ñá ni ñā'a san:

²⁹—Kamá san nto, kixkoto nto uun ñatíi, ña é káka'an ní ko nee ntí'í ntí'í é idé u. ¿Vá ñā ntu te divi ña é Cristu ña, ña táxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā né, kii ña, kue'en ñá ni ñā mí tuví Jesuu. ³¹ Nñi dukuan ña ntini'i Jēsuú ne, xe'e kuétsi ña ñā é ká'xi ña.

³² Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Īo é ká'xi u e ñá ini nto —ka'an ña.

³³ Ntátsixe'e tā'an ña:

—¿Vá xoó ntu e kixni'i i é ká'xi ña? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—É ká'xi u ne, divi é káda ntaa u é ntio ña táxnūu ko, é vii ntí'i ú tsiñu ña. ³⁵ ¿Vá ñā ntu té xkoó ka'an nto: “Kakunaá kimi xôo dá ta'vi ô”? Xu'ú ne, kaka'an u ni ntō: Koto nto itú san, tsi e dóo kakuaan é ta'vi o vē. ³⁶ Xoo é kita'vi i ne, ntuá'vi ña; nakuido ña nuu i e dóo nuu á'vi i ntii dañu ntúvi. Kidáā ne, ña nta'i'xi san kuntoo díni dadñi ña nī ña ntáta'vi san te kúvi. ³⁷ Nuú é ntaā í vata xkoó ka'an ña tsí uun ña kata'xi tatá ne, tuku ña katá'vi i. ³⁸ É taxnūú u nto é kitá'vi nto mí ña ni ixkú'xi nto. Tuku ña'a dé tsiñu ña ne, divi ntō va'á nto tsiñu ña ve —ka'an ña.

³⁹ Nñá te da díi ña ñuú Samariá san kuinti'xe ña Jesuu kuénta iña i e ntáa ñadñí san ni ñā, dá kakā'an ña: “Ña tsikán ne, kaka'an ñá nī ko é un ntí'í é idé u di'na”, ka'an ña. ⁴⁰ Dā xee ñá ñuú Samaria mí tuví Jesuú ne, tēe koó ña ña é kutuví ña. Íntoo ña ni ña ūvi ntúvi. ⁴¹ Kidáā ne, díí díí ka kue'e ña'a san kuinti'xe ña Jesuu kuénta iña tú'un é kaka'an ña. ⁴² Ntáka'an ñá'a sán ni ñadñí san:

—Ntákuinti'xe ntí ve, ntá tsi ñá te da mii tsí é kaka'an ntó nī ntí, tsí téku míí ntí é kaka'an ña. Kūtuní ntí tsí divi ntí'xe ña ña kixnákaku ñuxiví sa —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu i'xá ña tsiñu ka'nu i iñá rei

⁴³ Dā kúvi uvi ntúvi ne, ntaka ña ikān, kúnū'ú ña ñuú Galilea. ⁴⁴ Tsí vata ô ka'an míí Jesuú ne, nté uun ña'a, ña kaka'an naa Xuva ko ne, ñá tē ntaíko ñū'ū ña ñuú ña ña. ⁴⁵ Ntá tsi dā náxee

Jēsuu ñuú Galileá ne, dōo díni ña'a san é vē'xi ña. Tsí da xe ñe'e ña ñuú Jerusalem da kúvi viko sán ne, iní ña nee ntí'í ntí'í nuu i é idé Jesuu íkān.

⁴⁶ Nāxee xtúku Jesuu ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea, mí ntáda ña ntute kuíí san ntute tinti'o. Nuú Capernaú san ne, ikān tuvi úun ñatíí, ña kade tsiñu iñá reí ne, ētsin i'xá ña. ⁴⁷ Dā téku ña tsí e ntáka Jesuu ñuú Judeá ne, náxee ña ñuú Galileá ne, kué'en ña mí tuví ña, kúkoto ñá te kī'in ñá, kintavá'a ña i'xá ña, tsí dokó sa kúvi. ⁴⁸ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tē ña kiní nto nuu i é tā'xi kuentá, tē ña kiní nto nuu i e dóo ka'nu ne, ñá kuinti'xe nto —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an ñá tsiñu ka'nu i iñá reí san ni ñā:

—Vii nto da xē'e, ki'in kúdií nto, tsí dokó sa kúvi i'xá ko —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kunú'u nto nú vi'i nto kán, tsí i'xá nto ne, kantíto —ka'an ña.

Kuinti'xe ña tsiñu i san é kaka'an Jēsuu ni ñá ne, kúnū'ú ña. ⁵¹ Dā ve tsi kunú'u ña itsi kán ne, véxnakueto itsi ña ntáde tsiñu iña ña. Ntáka'an ñá ni ñā tsí kantíto i'xá ña.

⁵² Kidáā né, tsixe'e ña ñā neé ura iñi ntú'u ntuvá'a i'xá ña. Ntáka'an ñá ni ñā:

—Iku kaeku uun kuáa ntíko ka'ni san —ka'an ña.

⁵³ Kūtuní uva i'xá san tsí divi tsi ūra é kaka'an Jēsuu ni ña tsí kantíto i'xá ña. Kidáā né, kuinti'xe ña Jesuu, ni un ntíí ntíí ñavi'i ña.

⁵⁴ Sá'a kuvi ūvi núu i e dóo ka'nu é idé Jesuu da ntáka ña ñuú Judea, da náxee ña ñuú Galilea.

Dā ntavá'a Jesuu uun ña natíin, ña ñuú Betseda

5 Dā kútítín ntuvi ne, ide tuku ña Israeé san viko ne, kúntāa Jesuu ñuú Jerusalem. ² Ikān ne, tuví uun ntó'o mí kǎñú'u ntute etsin Xi'i Le'ntú san é nani

Bëtseda é tũ'un hébreu. Ió u'un corí-doo díni ntute sán ne, ³ñá te da díi ñá nchokuví san ntoo ña ñu'u kãn. Ió ñá ne, skuaã ña, xné'ë ña, ñá natíin i dí ne, ntantétu ña neé ura tē kanta nuu ntute san. ⁴Tsí un vé'xi ne, kaka'an ñá é kanainu uun ánjē nú ntūte san ne, kakanta nuu ntūte san. Xoó ña'a é di'na nakō'xó nuu i kúñu ī iní ntute sán tē kánta ne, ntuvá'a ña da neé ka nuu ku'í kakúvi ña. ⁵Ikãn tuví uun ñatíi é ōko xe'un uní ku'á é nchokuví ña. ⁶Iní Jesuu ña mí tuví ntaa ñá ne, kutūni ña tsí ña te dá vevii tuví nteē ñá ikãn. Kaka'an ñá ni ñā:

—¿Ntio ntu o é ntuvá'an? —ka'an ña.

⁷Kaka'an ñá natíin i san ni ña:

—Xōxó ña'a xntii i ko é nakíi nto'o kó iní ntute san te kánta ntute san. Dā ve tsi ncho kí'vi ú ne, é tũku ña'a kúnē'lé ña kũkí'vi ña —ka'an ña.

⁸Kaka'an Jesús ni ña:

—Nakuiñin. Nakí'in xuvi o ne, nakakan ve —ka'an ña.

⁹Ura tsí i ntuvá'a ña. Ntaa ni'i ña xuvi ña ne, nakaka ña. Ntuvi tsikán ne, ntuvi iō dá'na. ¹⁰Dukuān ne, ntáde tíi ña Israeé san ni ña dā vé ntuvá'a san:

—Vevii ne, ntuvi é ntoo da'na ō. Ña kuvi é ntaa ni'i nto xuvi ntō vevii —ka'an ña.

¹¹Kaka'an ñá ni ñā:

—Ña é ntavá'a kó ne, divi ña kaka'an ñá ni ko: “Ntaan ni'in xuvi o ne, nakakan ve” —ka'an ña.

¹²Kidáa ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Xoó ntu ña'a kaka'an ñá ni ō é na ntaan ni'in xuvi ō ne, dá nakakan? —ka'an ña.

¹³Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, ñá ini ña xoo ñá'a ña ntavá'a ña. Tsi Jesuú ne, kii nteé xio ña mé'ñũ ña'a san é ña te da díi ña ntoo ña ikãn. ¹⁴Dā rkontũvi nání'i tã'an Jesuu ña ini ukún ka'nu sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Koton ve, tsi é ntuvá'an. Ñá ku viín kan é kini kaa, tsí tē ñá'a ne, díi ka kue'e kui'i ní'i o —ka'an ña.

¹⁵Ñatíi san ne, ntāka ña, kue'en ña, kaka'an ñá ni ñā Israeé san tsí Jesuu nání ña é ntavá'a ña. ¹⁶Dukuān ne, íntikin nuu iní ña Israeé san Jesuu. Ncho ka'ni ña ña, tsí idé ña sá'a ntuvi é iō dá'na. ¹⁷Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Uvā kó ne, kade tsiñu ña un tsi nte vevii ne, dukuān é xũ'ú ne, kade tsiñu ú di —ka'an ña.

¹⁸Dukuān ne, díi díi ka ncho ka'ni ña Israeé san ña. Ñá te da mii tsí é ña ni de ntāa ña é kũtuví da'na ña ntuvi dá iō dá'na, tsí da xé kaka'an ña tsí Xuva kó né, divi ñā é uva mii ñā ne, kade ña tsí dadii ña ni Xuva kó.

Tsiñu é kũvi víi I'xá Xuva kó

¹⁹Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Ña kúvi neé vii u é kuenta iña míi ko, xu'u é I'xā ñá ko. Tsi dá mii é vii ú vatā ó de Uvā ko. Da neé ka nuu i é kade ña ne, divi tsí kade ú di, xu'u é I'xā ña. ²⁰Tsi dóo kakuinima Úvā kó ko, xu'u é I'xā ñá ko ne, kanañ'e ñá ko é un ntí'i nuū i é kade ña. Nuu i é díi díi ka na'nu nañ'e ñá ko vata koo é un tsi kudũ'va nto. ²¹Vatā ó de Uvā kó é kanantōto ña ña xi'í san ne, vata ō kaxe'é ña ntuvi iña ñá ne, kuān o tá'xi ña kó di é kũvi víi u kué'ē ú ntuvi iña i dá xōó ka tsi é ntio ko. ²²Ñá te mii Uvā kó é kākā'an ñá xoo é vá'a i, xoo é ña vá'a i, tsi é naxnuu nta'a ña ko é xũ'u víi u sá'a, ²³vata koo é kuan tsi koo kuiko ñu'u ntō kó xu'ú vatā o ntaíko ñu'u nto Uvā ko. Xoo é ña kaíko ñu'u i kó ne, ñá te kaiko ñu'u ña Uvā kó di, tsí divi ñā é táxnũu ña ko.

²⁴Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoó ña'a, ña é katekú i tú'ün kó ne kakuin-ti'xe ña ña táxnũu kó di ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Ñá ní'i ña é ntō'o ña. Tsí é itā ntí'xin doxi'í san iña ñá

ne, e nĩ'i ña ntuvi vā'á iña ñá ve. ²⁵ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi vé'xi ūra ne, e xéē vevii, é tēkú un ntíí ntíi ña xi'í san tatsín ko, xu'u é l'xá Xuva kō u. Xoó ña'a é kaeni tutun ñá ne, nĩ'i ña ntuvi vā'á iña ña. ²⁶ Tsí vata tsi kaa Uvā ko, é ió ntuvi iña mii ñá ne, kuan tsi ō tá'xi ña ko é kōo ntuvi iña míf ko dī, tsí xu'u é l'xá mii ña né, ²⁷ tā'xi ña ko é kadá kú'vé u é un ntí'i iña ña'a, tsí xu'u é vēxkúvī ú ñatīi. ²⁸ Ñá ku da kudū'va nto é kākā'án u sá'a, tsí xee úra i é un ntí'i ña xi'í san tekú ña tatsín ko. ²⁹ Kidáa ne, ntii ña nú ñañā ñā. Xoó ña'a é ēdē ña é vā'á ne, ntoto ña é nĩ'i ña ntuví va'á iña ña. Ntá tsi xoo ñá'a é ēdē ña é kini kaa ne, ntoto ña é nĩ'i ña dō'vi kan.

Xoo tá'xi i é kúvi víi Jesuu e káde ña

³⁰ Ña kúvī nee iña é vii ú kuenta iña míf ko. Vata tsi ó tēkú ko é kākā'an Úvā kó ne, kuan tsi ó kade kú'vé u dí ne, vá'a tsi ó e kade kú'vé u, tsi ñá te kuēnta iña míf ko kade u, tsí kuenta iña Xuva ko, ña táxnūu ko. ³¹ Ña kúvi ntantaa u iña míf ko, tsí ña kaidiá'vi. ³² Ntá tsi iō ña é ntantaa ña kuenta iñá ko. Iní u tsí kaka'an ñá nee iña é nuu é ntaā i iñá ko. ³³ Nto'ó taxnūu nto ña é tsixe'e Juaan iñá ko ne, nee iña é nantíko koō ñá ne, nuu é ntaā i. ³⁴ Ntá tsi ña káde ú kuenta é kākā'an ñá'a san iñá ko. Da ti tsi kaka'án u ni nto sá'á vata koo é kúvi nakáku nto. ³⁵ Juaán ne, vata kaa ñu'u é kai'xí ne, kaxi'í nuu ne, dōo díní nto é kuntōo da'na nto mí káxi'í nuu ñu'u ña. ³⁶ Ntá tsi ió xoo é ntāda ntaa í iñá ko é díi ka nuu á'vi ka é vāta kaa é ká'án Juaan. Tsí tsiñu é kade ú vevíí ne, mii tsi é kántada ntaa é Uvā kó xnúu ntá'a ña ko. ³⁷ Tsí Uvā kó, ña e táxnūu kó ne, mii ña kántada ntaa ñá iñá ko. Nté uun ito vata téku nto tátsin ña. Ntē vata kiní nto ña nté kaa ña. ³⁸ Ntē ña ni kánūu nima ntó tú'un ñā dī. Tsí ña ni kuíntí'xe nto ña táxnūu ña. ³⁹ Dōo vá'a ó ntánakua'a vá'a nto tú'un Xuva kō é

ūve na'a vata koo é nĩ'i ntó ntuví va'á iña ntó ntii dañu ntūvi, kuiní nto. Dīvī kuenta iñá ko é ūve na'a san. ⁴⁰ Ntá tsi ñá ntio nto kuntikin ntó ko vata koo é nĩ'i ntó ntuví va'á iña nto.

⁴¹ Xu'ú ne, ñá te kantukū u é kada ka'nu ña'a sán ko. ⁴² Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne ñá'a nto é ña te ntákuinima ntí'xe nto Xuva kō. ⁴³ Xu'ú ne, vé'xi ú kuenta iña Uvā ko ne, ña ntío nto é kutúvī u ni ntō. Ntá tsi te túku ñá'a ki'xi ña kuenta iña mii ñá ne, kidáā né, xtuví ntó ña. ⁴⁴ ¿Nté ntu koo kuíntí'xe nto ve? Tsí kúdii ntáde na'nu mii xnto tā'an nto, ntá tsi ña ntáde nto kuenta te ka'an Xúva kō tsi dōo va'á nto. ⁴⁵ Ñá ku dē kuení nto te xū'ú tsi'í kuétsi ú nto nuu Uvā ko, tsí mii Muísee san, ña ntántikin nto. ⁴⁶ Tsí tē dí ni kuíntí'xe nto é kākā'an Muísee ne, kuíntí'xe nto kó dī, tsí dīvi kuēnta iñá ko é ká'an ña. ⁴⁷ Ntá tsi tē ña kuíntí'xe nto e xntée na'a ña ne, ¿nté ntu koo kuíntí'xe nto tú'un kó kuan? —ka'an Jéssuu.

Dā xé'e Jesuu é'xi u'un míil ña'a

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 Dā kúvī sá'ā ne, Jesuú ne, kué'en ña xīo diñi míni Galilea, dívi tsi é kākā'an ña é Tiberiá dī. ² Ná te da díi da díi ñá'a san ntántikin ñá ña, tsí da xé ini ña nuu i e dōo ka'nu é kade ña, tsí kantavá'a ña ña ntánchokuví san. ³ Kúxēe Jesuu rkí ukú ne, da intóo da'na ña ni ña ntini'i ñā. ⁴ E dokó sa xéē ētsin viko é nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egítō, viko é kanatsu'un ka'nu ña Israeé san. ⁵ Dā xkókoto Jesuú ne, iní ña tsí ña te da díi ña'a ntántikin ñá ña ne, kaka'an ñá ni Fēlīpe:

—¿Mí'i ntū kíkuiin o é ká'xí un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ña.

⁶ Da ti tsi kaka'an ña é ntio ña é kōto nteé ña Felipe nté koo ka'an ña. Tsí ini míi ña nté koo víi ña. ⁷ Kaka'an Fēlīpe ni ña:

—Ntē ña xee tá'an é ūvi sientu â'ví tañú'u kuiin ō é kā'xi un ntíí ntíí ña'a san, kuān té un sīin —ka'an ña.

⁸ Uun ña'a ña ntini'i ñā, ñā nani Āndree, ení Simuun Pedrú ne, kaka'an ñā ni ñā:

⁹ —I'a ntisí uun na kudii, na é ni'i ú'un tañú'u sēvada ni úvi tsákā san, ntá tsi çnté ntu koo vii o sá'a é ña te da díi ña'a? —ka'an ña.

¹⁰ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Ká'an nto ni ñā'a sán, na kūntoo ña —ka'an ña.

Tsi dóo vá'a o nú ité san ne, ikan īntóo ñā, vata ū'un mīl é da mii tsi ñatii.

¹¹ Kidáā ne, kī'i Jesuu tañú'ū sán ne, dā naku'éle ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ñā, dā tsí'i ñā nta'a ña'a san, ñā ntoo nú ité san. Kuan tsí o dé ñā nī tsákā sán di. Xé'le ñā vata kaa e kutíi ña'a san é ka'xi ñā. ¹² Dā kúvi é'xi ntá'a ñā ne, kaka'an Jesús ni ñā ntini'i ñā:

—Nakuído nto utsi i é ntoó ka vata koo é ña te neé kate —ka'an ña.

¹³ Nākuído ña é ntoó ka ne, uxúvi ká xika útsi tañú'ū san kúvi. ¹⁴ Kidáā ne, dā íni ña'a san nuu i e dóo ka'nu é idé Jesuú ne, ntáka'an ñā:

—Nuu é ntaā i tsí ñā sá'a ne, divi ñā é káka'án naa Xuva ko, ñā é kī'xi ñuxiví a —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ñā tsí ntio ña'a san ñā é kue'e kuétsi ñā ñā é vii ñā rei. Kidáā né, kii nteé xio ñā ña'a sán ne, dā kuntáa xtuku ñā rki uku, mí kutuvi mii ña.

Dā íka Jesuu nú ntúte

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Dā kuáā ne, kúntíi ñā ntini'i Jēsuu nú ntúte san. ¹⁷ Kidáā ne, ñú'u ñā íni tun ntóo san ne, iñi ntú'u ita ntí'xin ñā mé'ñu ntute san é kī'in ñā ñuú Capernaú. É dōo kúneé ne, váta xēe Jesuu mí ñu'u ñā. ¹⁸ Kidáā né, dōo ido ntúte san, tsi dóo ntii kainu tatsin. ¹⁹ Dā ku íka tun

ntóo san te ū'ún ne, o iñu kilométru ne, íni ñā Jesuu é vē'xi ñā dí'in ñā, kaika ñā nú ntúte san. Dā xee étsin ñā nú tun ntóo san ne, dōo ú'vi ñā. ²⁰ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ñā:

—Ñá ku u'vi nto, tsí xu'u —ka'an ña.

²¹ Kidáā né, dōo diní ñā tsí kūxée Jesús iní tun ntóo san ne, ura tsí xee ñā diñi ntute san mí kī'in ñā.

Ntánantuku ñā'a san Jesús

²² Dā tuví tevāā sán ne, ñā ñu'u uun xo diñi ntute sán ne, kūtuni ñā tsí ñā ntini'i Jēsuu ne, ntāka ñā divi tsi tun ntóo san ntíko kōo ni'i ñā, ntá tsi ñā ni ñé'le Jesús ni ñā. ²³ Nī dukuan ntánaxee tun ntóo é vē'xi ñuú Tiberia, etsin mi é'xi ñā tañú'ū é naku'éle Tó'o kōo sintiá'vi nta'a Xuva kō. ²⁴ Dā íni ña'a san tsí xoxó Jesuu ni ñā ntini'i ñā ne, nakú'un ñā tun ntóo san, kue'en ñā ñuú Capernaú, kúnantúku ñā Jēsuu.

Tañú'ū é kata'xi ntuvi iña ko

²⁵ Dā náni'i ta'an ñā uun xo diñi ntúte sán ne, tsixe'le ñā ñā:

—Mastrú, çnté ntu ō xee ntó i'a? —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'án u tsí da ti tsi ntánantuku ntó ko tsí da xe tá'xi ú e é'xi nta'ā nto, ntá tsi ntē ñā te ni ñé'le dikí nto nuu i e dóo ka'nu e íni nto é idé u. ²⁷ Nā ku kada tsiñu nto é nī'i nto tañú'ū é kantí'i te kā'xi o. Kada tsiñu nto vata koo é nī'i nto tañú'ū é kata'xi ntuvi vā'á ñā nto ntii dañu ntúvi, tsí kaxntii. Táñu'ú sa'á ta'xi ú, xu'u é vē'xkúvi ú ñatii, tsí e xntée Uvā kó ko seu ñā —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, tsixe'le ñā'a san ñā:

—çNtē ntú koo kada tsiñu ntí vatā ó ntio Xuva ko? —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōo Jesús, kaká'an ñā:

—Sá'a tsiñu é ntio Xuva ko é vii nto: Na kuinti'xe nto ñā táxnūu ñā —ka'an ña.

³⁰ Kidáa ne, tsixe'e nā:

—¿Néé ntu nuu i nañ'éle ntó nti vata koo é kuinti'xe ntí nto tē íni nti? ¿Néé ntu nuu i e dóo ka'nu víi nto? ³¹ Uva ata ika kō ne, é'xi nā é nani mānaa nūu itsí kān. Tsí vatā ó uve na'a kaká'an é Xuva kō ne, xé'le nā tañú'ū é vē'xí e dukún kán é kā'xí nā —ka'an nā.

³² Kidáa ne, kaka'an Jesúsni ni nā:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō: Ñá te Muisee ni ta'xi nā tañú'ū é vē'xí e dukún kán, tsí mii Uvā kó tá'xi nā tañú'ū é nuu é ntaā i é vē'xí e dukún kán. ³³ Tsí tañú'ū é kata'xi Xuva kō né, divi é vē'xí e dukún kán, é kata'xi ntuvi vā'á iñā nā ñuxiví sa —ka'an nā.

³⁴ Ntáka'an nā ni Jēsuu:

—Tā'xi nto ntí tañú'ū tsikan utén utén ni —ka'an nā.

³⁵ Kidáa ne, kaka'an Jesúsni ni nā:

—Xu'u e kúvi ú tañú'ū é ta'xi ntuvi vā'á iñā nto. Xoó nā'a, nā é kuntikín í ko ne, nté uun ito ká nā kakín nā. Xoó nā'a, nā é kakuinti'xe i kó ne, nté uun ito ka nā ítsi nā ntute dí. ³⁶ Ntá tsi vatā ó kaka'an u ni ntō é kuān té ini ntó ko ne, ntá tsi vata kuinti'xe nto ko. ³⁷ Tsí un ntí'i nā é kata'xi Uvā kó ne, nta'a kó xee nā. Xoó nā'a, nā é kantikín ko ne, nté uun ito nā kiñū'u ú nā kí'i kán. ³⁸ Tsí vé'xi ú e dukún kán é víi u vatā ó ntio nā é taxnúu ko, nā tē díki tsi míf ko víi u. ³⁹ Sá'ā tá'xi nā é víi u: é nā nakunáa u nté uun e xnúu nta'a nā ko, tsí nantóto ntí'i ú nā ntuvi te ntí'i ñuxiví sa. ⁴⁰ Tsí Uvā ko ntio nā é na kiní un ntí'i nā'a sán ko, xu'u é l'xā nā ne, na kuinti'xe nā ko. Ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi ne, nantótó u nā ntuvi te ntí'i ñuxiví sa —ka'an nā.

⁴¹ Dukuān ne, ká'an ntéé nā Israeé san nā, tsí kaka'an nā é divi nā kúvi nā tañú'ū é vē'xí e dukún kán. ⁴² Ntáka'an nā'a san:

—¿Vá nā ntu te nā sā'a é Jēsuu, i'xá Josee? Tsí ini o úva nā ni dí'i nā. Dá

kaká'an xkú nā tsí e dukún kan vē'xí nā —ka'an nā.

⁴³ Dukuān ne, kaka'an Jesúsni ni nā:

—E xéé ó tsí ka'an ntéé nto kó ni tā'an nto. ⁴⁴ Xoxó kuvi kuntikín i ko tē nā te Uvā ko táxnuu nā i, vata ó táxnuu nā kó dí ne, nantótó u nā ntuvi te ntí'i ñuxiví sa. ⁴⁵ Tsí vatā ó uve na'a kaka'an nā ká'n naa Xuva ko: “Mii Xuva ko nañ'éle nā un ntí'ntí nā'a san”, ka'an nā. Dukuān né, dā xóo ká nā'a, nā é kateku í nā, é kakutú've i é kākā'an Úvā kó ne, kantikín nā kó dí.

⁴⁶ Nté uun xoxo vata kiní i Uva kō. Mii tsí u é vē'xí u nta'a nā é íni u nā. ⁴⁷ Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí xoo nā'a, nā é kuinti'xe i kó ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi. ⁴⁸ Xu'u é tañú'ū é ta'xi ntuvi vā'á san. ⁴⁹ Tsí uva ata ika ntó ne, e'xí nā manaa nūu itsí kán né, dā dúkuan tsi xí'i nā. ⁵⁰ Ntá tsi xoo nā'a, nā é kā'xí i tañú'ū é vē'xí e dukún kán ne, nā kúvi nā. ⁵¹ Xu'u kúvi ú tañú'ū é kántító é vē'xí e dukún kán. Xoó nā'a, nā é kā'xí tañú'ū sāl'a ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi. Tāñū'u é tā'xi ú ne, kúnú mii kó kúvi. Ta'xí u kúnú ko é ní'i nā ñuxiví sa ntuvi iñā nā —ka'an nā.

⁵² Kidáa ne, tsixe'e tā'an nā Israeé san, ntáka'an nā:

—¿Ntē ntú koo ta'xi nā sā'a kúnú nā é kā'xi o, é kuān ó kaka'an nā sa? —ka'an nā.

⁵³ Kaka'an Jesúsni ni nā:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō: Tē nā ká'xi nto kúnú ko, xu'u é vē'xí kúvi ú ntatí, tē nā ko'o nto ní'f ko dí ne, nā túvi ntuvi vā'á iñā nto. ⁵⁴ Tsí xoo nā'a, nā é kā'xí kúnú kó, ní' nā é kō'o ní'f ko ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi ne, nantótó ú nā ntuvi tē ntí'i ñuxiví sa. ⁵⁵ Tsi kúnú kó ne, ita ntí'xe nto kuvi; ní'f ko ne, ntute ntí'xe nto kúvi. ⁵⁶ Xoo é kā'xí i kúnú kó, ní' é kō'o ní'f ko ne, nuu nā nimá ko ne, nuu ú nima nā dí. ⁵⁷ Uva kō, nā táxnuu kó, ío ntuvi iñā nā. Dukuān

né, ió ntuvi iñá ko kuenta iña ña. Xoo é ká'xi i kúñū kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ñá kuenta iñá ko. ⁵⁸Kaka'án u kuenta iña tañú'u é vē'xi e dukún kán. Tāñū'u sa'á ne, ñá te vāta kaa manaa e é'xi ñata ntō, ña intóo kídaā, tsí dā dúkuan tsi xi'i ña. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ká'xi tañú'u sa'á ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

⁵⁹Sá'a kaka'an Jéssu dá nañ'é e ña ña Israeé san má vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú Capernau.

Tū'un e nté koo ni'i ko ntúvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi

⁶⁰Dōo titín ña ntántikin ñá ne, dā téku ña sá'a ne, ntáka'an ña:

—Dōo vi'xín ō tū'ūn sa'a. ¿Xoo ntu ku-tif i é ki'in dikí i? —ka'an ña.

⁶¹Kūtuni Jéssu tsí ña ni xkúntee iní ña é kaka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ñá xkúntee iní ntu nto é kaka'án u san? ⁶²¿Ntē ntú koo kuvi tē iní nto ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí, te kúntáa u e dukún kán mí'i e dúkuān tuví u? ⁶³Tsí Espírítū sán ne, diví ñá é káta'xi ña ntuvi iña ko. Ña kuntito ó te da mii tsí kúñū kō. Tū'un é kaka'án u ni nto ne, diví é vata kaa espírítū é káta'xi ntuvi vā'á iña nto. ⁶⁴Ntá tsi iō ntó ne, ña ntákuinti'xe nto é kaka'án u —ka'an ña.

Tsí iní Jessu nte dí'na xoo é kuinti'xe i ña ne, xoo é nadíko i ñá dī. ⁶⁵Kaka'an ña:

—Dukuān é kaka'án u ni nto dī'na tsí xoxó kuvi kuntikin í ko tē ña te Uvá ko tá'xi ña i —ka'an ña.

⁶⁶Nté ntúvi tsikán ne, dōo titín ña ntántikin ña, kii nteé xio ña ña. Ñá nī kántikín ka ñá ña. ⁶⁷Kidáā né, tsixe'e Jē-suu ña é uxuvi ñá'a, ña ntántikin ña:

—¿Ncho ki'in ntú nto dí? —ka'an ña.

⁶⁸Nantíko kōo Simuun Pedru, kaká'an ña:

—Xoo ka ntu é kuntikín ntí, tsi tū'un ntō né, diví é káta'xi ntuvi vā'á iñá ntí

ntii dañu ntúvi. ⁶⁹Ntí'í ne, é kuinti'xe ntí, é iní va'á ntí dī tsí diví ntō é Cristu nto, ña e dōo va'á nuu Xuva ko.

⁷⁰Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vá ñá ntu te ni nakaxnúu ú nto, é uxuvi ñá'a nto? Ntá tsi uun ña'a ntō ne, e ña vā'a kúvi nto —ka'an ña.

⁷¹Kaka'an ñá iña Júda Iscariote, i'xá Simuun. Tsí diví ñá é diko ña Jéssu rkontúvi, kuān té kaduku ntée ña uxuvi ñá'a, ña ntíni'i ñá san.

Ñá ni kuinti'xe ení Jessu san ña

7 Dā kúvi sá'ā ne, ika Jessu ñuú Galilea. Ñá ni ntío ká ña ki'in ña ñuú Judea san, tsí ncho ka'ní ña Israeé san ña. ²Dóko sá xee ntúvi e ntáde ña Israeé viko é káñú'u ña vi'i xo'o. ³Dukuān ne, ntáka'an ení Jessu ni ña:

—Ñá ku kutúvín i'a. Kuē'én ñuú Judea vata koo é na kíni ña ntíni'i ō san núu i é kaden. ⁴Tsí te xōo ñá'a ntio ña é kutuví ditó ña ne, ñá tē neé ka vii xu'ú ña. Tē ncho viin nuu i e dōo ka'nu ne, kuē'en mí kíni ña'a san o é da kaniñ ñuxivi —ka'an ña.

⁵Nté ení ñá ña ni kuinti'xe ña ña.

⁶Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Vāta xee ura iñá ko, ntá tsi diví ntō ne, kuvi vií nto da nēé ka ura nee iña é ntio nto vii nto. ⁷Ñá te nēe nuu i kainchu'vi ñá'a nto. Ntá tsi xu'ú ne, dōo ntañchu'vi ñá ko, tsí da xé kaka'an ntáa ú ni ña nee é kíni kaa ntáde ña. ⁸Kue'én ntó viko san. Xu'ú ne, ñá ki'in u vevii, tsí vata xee úra iñá ko —ka'an ña.

⁹Dā kúvi ka'an ña sá'a ni ña ne, ítuví ka ña ñuú Galilea.

Dā kue'en Jéssu viko

¹⁰Ntá tsi dā kue'en ení ña viko sán ne, da rkontúvi kii ña, kue'en ñá dī. Ntá tsi ña ni ñe'e ditó ka ña, tsí diin diin sá kue'en ña. ¹¹Ntánantukū ña Israeé san ña mí kakuví viko sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū tuví ñatīi tsíkan? —ka'an ña.

¹²Dōo ntáka'an ñá'a san kuénta iña ña. Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ñatīi tsikán ne, dōo val'á ña'a ña.” Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ñá'á ni san. Kūdīi kaéni nta'ví ña ña'a”, ka'an ña.

¹³Ntá tsi xoxó ni ká'an ntée i ña mé'ñu ñá'a san, tsí u'ví ña ña Israee.

¹⁴Dá kúdava viko sán ne, kúkí'ví Jesuu íni ukún kan, eni ntu'u ña nañé'e ñá ña'a san. ¹⁵Koó dá kúdu'va ña Israee san, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nte íni ntú ña sá'a? Tsí ntē ña ni nakuá'a ña —ka'an ña.

¹⁶Kidáá ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kanaané' é u ntó ne, ñá te dīki mií ko kaki'xi, tsí iña ña táxnuu ko. ¹⁷Tē xoo ntio i é vií i é ntio Xuva kō ne, kutuni ñá te nta'a Xuva ko vē'xi é kanaané' é u san, o te dīki mií ko katavá u. ¹⁸Xoo é katavá i dīki mií i é kaka'an ne, da ti tsi kanantuku ñá é vā'á iña mii ña. Ntá tsi xoo é kanantuku i é vā'á iña ña táxnuu i ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i. Ná tē nee iña é kini kaa nuu nima ña.

¹⁹¿Vá ña ntu te divi ntó e tá'xi Muisee lei? Ntá tsi nté uun nto ña ntáde ntaa nto é úve na'a. ¿Nté kui ntánantukū nuu iní ntu nto nté koo ka'ní nto ko? —ka'an ña.

²⁰Ntáka'an ñá'a san:

—¿Vá ña vá'a ntu nuu nima o! ¿Xoó ntu ncho ka'ní i o? —ka'an ña.

²¹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—Uun kudīi núu i é idé u ne, un tsi da ntákudu'va nto. ²²Muiseé ne, nánē'e ñá nto vatā xkoó ini nto é tē'nté un siin kúñū é íxi nto. (Ntá tsi ña te Muisee ni xtuví ña kuān xkoó ini nto, tsí uva ata ika kō, ña intóo nte kidaa.) Ntō'ó ne, kuān te ntuvi iō dá'na, kae'nté nto é íxi í'xa tíí san. ²³Tē kuvi te'nte é íxi í'xa tíí san ntuvi é iō dá'na vata koo é káda ntaa nto lei Muiseé ne, ¿nté kui ntákudīin ntu nto

ni ko e ntavá'a ú ñatīí san kanī kúñu ñá ntuvi dá iō dá'na? ²⁴Ñá ku ká'an ntée nto ña'a san dá dotō tsí nta'ini nto ña, ntá tsí te ká'an ntó iña ñá'á san ne, koto vá'a nto nee iña é ntáka'an nto —ka'an ña.

Kaka'an Jésuu mí vē'xí ña

²⁵Iō ña ñuú Jerusaleén san éni ntu'u ñá tsíxe'e ta'an ña:

—¿Vá ña ntu te ñá sá'a é ntánantuku ñá'a san é ka'ní ñá ña? ²⁶Un kaa ña ntitsi ña, kaka'an ñá ni ñá'a san, ntá tsi nté xoxo kaka'an í ni ñá. ¿Tē kuiní ntu ña tsiñu i san é divi ntí'xe ña é Cristu ña? ²⁷Xo'ó ne, ini ntú ku o mí'i vē'xí ña sá'a. Tsí te vē'xí Cristú ne, nté uun xoxó ini i mí'i kii ña te vē'xí ña —ka'an ña.

²⁸Kidáá ne, un ntīi tsí kéne Jesuu, kaká'an ña mí kanakuá'a ña ña'a san ini ukún ña Israee:

—Te iní ntó ko ne, ini nto mí'i vē'xí u. Ntá tsi ña te ni ki'xí u é mií ú ntio ko, tsí ña kaka'an é nuu é ntaā i san táxnūu ña ko. Ntō'ó ne, ntē ñá ini ntó ña. ²⁹Ntá tsi xu'ú ne, iní u ña, tsí íkan vē'xí u mí tuví ña ne, divi ñá e táxnūu ña ko —ka'an ña.

³⁰Kidáá né, ncho tiin ña ña, ntá tsi nté uun xoxo ni tiin ntá'a i ña, tsí vata xee tá'an ura iña ña. ³¹Ntá tsi ña te da díí ña kuántí'xe i ña ne, ntáka'an ña:

—Tē xee ñá táxnuu Xuva kō ne, ¿vá kūvi ntu víí ña e díí ka kue'e núu i e dóo ka'nu vatā ó de ña sá'a? —ka'an ña.

Ncho tiin ña fariseu Jésuu

³²Tékú ña fariseu e ntáka'an ñá'a san iña Jésuu. Ña fariseu ni dútu ñá odo núu san ne, tēé tsiñu ña ña mau ukun é tiin ña Jesuu. ³³Kidáá ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Uun da'na sá kutūví u ni ntó dá ntāa ú, kínakutūví u nī ña táxnūu ko. ³⁴Dōo nantuku ntó ko, ntá tsi ña naní'i ntó ko. Ntē ña kuvi xée nto mí kíkutūví u —ka'an ña.

³⁵ Kidāā né, ěni ntu'u ña Israeé san ntátsixe'e ta'an ñā:

—¿Mí'i ntu ntēe kíkutuvi ña sā'a é ña kuvi naní'i ko ñā? ¿Vá kí'in ntú ña xio ñuú san mí kaintóo xaa tātá ña Israeé? ¿Vá ikan ntu kí'in ña, kinakuá'a ña ñā'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san?

³⁶ ¿Nee iñā ntu kani túb'un é kākā'an ñā: “Nantuku ntō kó, ntá tsi ña naní'i ntó ko, tsi ña kúvi xēe nto mí kutúvi u?” —ka'an ñā.

Ntute vā'a é ña katú'u

³⁷ Ntuvi da ínú kava viko ka'nu sán ne, nákuñtsí Jesuu, kaká'an ñā:

—Tē xoo é kaitsi i ntúte ne, na kí'xi ña mí tuví u, na kō'o ñā. ³⁸ Tsí vatā ó uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō ne, xoo é kuinti'xe i kó ne, nima ñā kene ntute vā'a é ña katú'u nté un síin —ka'an ñā.

³⁹ Kaka'an ñā kuenta iñā Espíritū Sántū é kunū ña nima í xoo é kuinti'xe i ñā. Tsí vata ta'xi Xúva kō Espíritū Sántū san, tsí vata ntáa Jesuu e dukún kán.

Dā kii nteé xio ñā'a san

⁴⁰ Iō ñā'a san, da téku ña é kākā'an ñā ne, ntáka'an ñā:

—Ñā sā'á ne, ña ka'án naa Xuva nt'xe ko ñā, ña kaka'an túb'un Xuva kō —ka'an ñā.

⁴¹ Iō ñā ne, ntáka'an ñā:

—Ñā sā'á ne, Cristu ñā —ka'an ñā.

Ntá tsi iō ñā ne, ntáka'an ñā:

—¿Vá ñūú Galilea ntú sa kí'xi Cristu?

⁴² ¿Ñā ntu te uve ná'a kaká'an tsí Cristú ne, tatá ví'i Davii ñā? Kí'xi ña ñuú Beleen, tsí ikan ñūú Davii —ka'an ñā.

⁴³ Dukuān ne, kii nteé xio ñā'a san kuénta iñā Jesuu. ⁴⁴ Iō ñā ne, ncho kí'in ni'i ñā ña viutun, ntá tsi nté uun ña ña ni kene iní ña tñin ña ñā.

Ñá ni kuinti'xe ña tsiñu i san Jesús

⁴⁵ Nāxee mau ukun mí ntoo dutu ñā odo nūú ni ña fariseú san ne, tsixe'e ña māu ukún san:

—¿Nté kui ña ni kántēka ntu nto ñā? —ka'an ñā.

⁴⁶ Máu úkún san ne, nantíko koō ñā, kaka'an ñā:

—Nté uun ito vata tekú nti xoó kaka'an í vatā ó kaka'an ñā tsikan —ka'an ñā.

⁴⁷ Kidāā ne, ntáka'an ñā fariseú san ni nā:

—¿Vá éni nta'ví ntu ña nto dí? ⁴⁸ ¿Vá ntákuinti'xe ntu ña odo nūú iñā nto ni ña fariseú san? ⁴⁹ Ntá tsi ñā'a, ña e ñā iní leí san ne, da mii é ni'i ña é kunteka é kini kaa ñā —ka'an ñā.

⁵⁰ Nicodemu, ña é ixkoto ní'ni Jesuu dá kuáā ne, ña fariseu ñā dí ne, kaka'an ñā ni tā'an ñā:

⁵¹ —¿Vá kaka'an ntu leí san é dotō tsi dá'vi o kuétsi ka'nu ñā'a san te vata kiní o nee iñā é kade ñā, tē nté o kaka'an ñā dí? —ka'an ñā.

⁵² Nantíko koō ñā, ntáka'an ñā:

—¿Vá ña Galilea ntú nto dí? Nākua'a ixi nto é úve na'a é kākā'an Xúva kō, tsí ñuú Galileá san ne, nté uun ñā'a é ka'án naa Xuva ko vata túvi ditó ñā —ka'an ñā.

⁵³ Kidāā né, nādita ña itsi ña xe un xé un ñā, kunú'u ñā nú ví'i ñā.

Ñadĩ'í kini kaa

8 Ntá tsi Jesuú ne, kué'en ñā tí'i i má Tun Ōlivu kan. ² Dā tuví utun sán ne, nee xtúku ña má úkún kán. Un ntí ntí ñā'a xee xtúku ña mí tuví ñā. Ítūvi tíxi ñā ne, dá kanakuā'a ña ñā'a san.

³ Mastrú lei ni ñā fariseú san ne, xée ñā mí tuví Jesuú ne, nteka ña uun ñadĩ'í, ña é natúvi, ña é nuu ni'i uun ñatíi é ña te divi xii ñā. Xntitsi ñā ñadĩ'í san mé'ñū ñā'a sán ne, ⁴ kaka'an ñā ni Jēsuu:

—Mastrú, ñadĩí salá ne, natúvi ña é kade ña é kini kaa ni ñatíí san. ⁵Kaka'an lei Muísee tsi kué'e xuu o ña'a, ña kuān ó ntáde san. Divi ntō ni, ¿nté ka'an nto? —ka'an ña.

⁶Da ti tsi ntáka'an ña é kōto nteé ña ña vata koo é nĩ'i ña uun núu í é tsi'i kuétsi ña ña. Ntá tsi Jesuú ne, ítuví tixi ñá ñu'u kan ne, dá ká'u ña rkínta'a ña nú nte'ú san, é vata tsi tē ña ni tekú ña. ⁷Ki'in itō tsixé'e ña Jesuú ne, da kidáa ne, nákuini ñá, kaka'an ña:

—Xoó ña'a, ña é ña tuvi kuétsi í ne, dí'na ña na kani ntu'u ña nakĩ'in ñá xuí san —ka'an ña.

⁸Nákutitixi xtúku ña ne, dá ká'u xtúku ña nú nte'ú san. ⁹Dá téku ña'a san sá'a ne, eni ntu'u ña ntáka' ña kui uun kui uun ña. Dí'na tsi ñatā san ntáka' ña. Dá kúvi ne, koó da mii sá Jesuú ntií koó ña ni ñadĩí san. ¹⁰Kidáa ne, nákuntísi Jesuú, kátsixé'e ñá ñadĩí san:

—¿Mí'i ntú ntāñí ka ña kati'i kuétsi o? Nté uun ká xoxó kati'i kuétsi ká i o —ka'an ña.

¹¹Ñadĩí san ne, nantíko koó ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ká ña, Mastru —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jesuú ni ña:

—Nté xu'ú ña tsi'i kuétsi ú o. Kuē'én ve ne, ña ku ídēn ka é kini kaa —ka'an ña.

Jesuú ne, divi ña é kaxi'í nuu ña ñuxiví a

¹²Kidáa ne, kaka'an xtúku Jesuú ni ñá'a san:

—Xu'ú é kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa. Xoo é kuntikin í ko ne, ña káka mí nēe, tsí naxi'í nuu ú itsi ntuvi ña ña —ka'an ña.

¹³Dukuān ne, ntáka'an ñá fariseu ni ña:

—Xo'ōn né, da ti tsi kaka'an kuénta ña mii o. É káka'an ne, ñá tē neé nuu á'vi —ka'an ña.

¹⁴Nantíko kōó Jesuú, kaká'an ñá ni ña:

—Kuān te xu'ú kantada ntaa ú kuénta ña mii ko ne, ntá tsi nuu é ntaā í é káka'an u ni ntō. Tsí iní u mí'i vē'xi ú ne, iní u mí'i kí'in u dí. Ntá tsi divi nto ne, ntē ñá ini nto mí'i vē'xi ú, ntē ñá ini nto mí'i kí'in u dí. ¹⁵Nto'ó ne, ntádē kúvē ntó vata ó ntádē kueni ña ntoo ñuxiví sa, ntá tsi xu'ú ne, nté uun ña'a ña kade kúv'ú u nté o de ña. ¹⁶Ntá tsi tē dí kadā kúv'ú u ne, v'áa koo kadā kúv'ú u dí, tsí ña te da mí tsi ú, tsí ntuví u Uvā kó, ña táxnuu ko. ¹⁷Uve na'á lei nto tsí te ūvi ña'a ntada ntaa ña é dadíi tsi ntáka'an ñá ne, nuu é ntaā í e ntáka'an ña. ¹⁸Xu'ú ne, kuví ú uun é ntada ntaa u ñá ko ne, Uvā kó, ña táxnuu kó ne, divi ña kuví ūvi ña —ka'an ña.

¹⁹Kidáa ne, tsixé'e ñá'a san ña:

—¿Mí'i ntú tuvi úva o? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuú, kaká'an ña:

—Nto'ó ne, ñá ini ntó xoo ñá'a ú ne, ntē ñá ini nto xoo é Uvā ko. Tē dí ini ntó ko ne, ini nto Uvā kó dí —ka'an ña.

²⁰Sá'a káka'an Jesuú dá kanakuā'a ña ña'a má ūkún ña Israee, mí ñu'u v'áa etún diu'un ña ukun. Ntá tsi xoxó ni tñin i ña, tsí vata xée úra ña ña.

“Mí kí'in u ne, ña kúvi kí'in nto”

²¹Kaka'an xtúku Jesuú ni ñá'a san:

—Kí'in ú ve ne, nantuku ntō ko, ntá tsi divi ntō ne, kuví nto kuénta ña kuétsi nto. Tsi mí kí'in u ne, ña kúvi kí'in nto —ka'an ña.

²²Ña Israee san ne, ntáka'an ñá ni tã'an ña:

—¿Vá ka'ni mii ntú ña kúñu ñá é kuān ó kaka'an ña tsi mí kí'in ñá ne, ña kúvi kí'in o? —ka'an ña.

²³Kaka'an Jesuú ni ña:

—Nto'ó ne, ñuxiví sa ntoo nto. Xu'ú ne, e dukún kan vē'xí u. Nto'ó ne, ña'a ñuxiví sa nto. Ntá tsi xu'ú ne, ñá tē ña ñuxiví sa u. ²⁴Dukuān é kuan ō ka'an u

ni ntō tsí kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsí tē ña kuintí'xe nto kó é diví ú ne, da mii é kúvi nto kuenta iña kuétsi nto —ka'an ña.

²⁵ Kidáa né, tsixe'e ña ñā:

—¿Xoo ña'a ntun divīn kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jésuu ni ña:

—Nté dí'na kaka'án u ni ntō. ²⁶ Dōó titín nuu i é ntio koo ka'án u ni ntō: nee ñā'a nto, nte ntāa nto dí. Ntá tsí ña táxnūu kó ne, diví ñā é kākā'an ña é nuu é ntaā i. Tū'un é kākā'án u ni ntō i'a ñux-iví sa ne, diví e téku ko é kākā'an ñā nī ko —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsí ña ni ñē'e diki ña te kaka'an ñā iña Xuva ko. ²⁸ Dukuān ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Tē naxkaa dukun ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatí' ne, da kidáa kutūni nto tsí diví ntí'xe u. Kutuni ntó tsí ña te neé kade u é diki mii ko. Tsí vatā o nañé'e Úvā kó ko ne, dukuān ó kaka'án u ni ntō dí. ²⁹ Tsí ña táxnūu kó ne, nuu mé'ñu nuu dava ñā ko. Nté uun ito vata xtuví mii ñā ko, tsí nguentúvi kade ú nee iña é ntio ña.

³⁰ Dā ka'an Jésuu sá'a ne, dōó titín ña'a kuínti'xe ña ña.

I'xá Xuva ko nī ña ntáde tsiñu iña kuétsi san

³¹ Kidáa ne, kaka'an Jésuu ni ñā Is-raee, ña kuínti'xe i ña:

—Te kāda ntaa nto tú'ūn kó ne, kuví kuntikín ntó ko. ³² Kiní nto nee iña é nuu é ntaā í ne, diví é nakāka xaa nto —ka'an ña.

³³ Ña'a sán ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Nti'í ne, tatá vi'i Abraán nti. Nté uun ito vata kada tsiñu nti é kuétsi iña tuku ñā'a. ¿Nté kuān ó kaka'an nto é nakāka xaa nti? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jésuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoo é kade i kuétsi ne, ntáde tsiñu ña

iña kuétsi san. ³⁵ Ña kade tsiñu sán ne, da tuví taan ña nú vi'í tó'o ñā. Ntá tsi i'xá san ne, nguentúvi tsi tuví ni uva i. ³⁶ Dukuān né, te xū'u é I'xá Xuva kō ú nakāka xaa ú nto ne, kaka xaa nti'xe nto. ³⁷ Iní u tsí tatá vi'í Abraan nto. Ntá tsi ntánantuku ntō nté koo ka'ní nto ko, tsí ña ntío kuinti'xe nto tú'ūn é kākā'án u ni ntō. ³⁸ Xu'ú ne, kaka'án u nee iña é iní u iña Uvā ko. Diví ntō ne, ntáde nto nee iña é iní nto iña uva ntó dí —ka'an ña.

³⁹ Ntáka'an ñā ni ñā:

—¿Nti'í ne, Abraan úvā nti! —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaka'an ñā ni ñā:

—Tē dí nuu é ntāa ntí'xe i é i'xá Abraan ntó ne, ntáde nto vatā o dé Abraán san. ⁴⁰ Ntá tsi ntánantukū nuu iní nto nté koo ka'ní nto ko, xu'u é kākā'án u ni ntō é nuu é ntaā i e téku ko é kākā'an Xúva kō. Abraán ne, nté uun ito ña ni íde ña sá'a. ⁴¹ Ntó'ó ne, ntáde nto vatā o de úva mii ntō —ka'an ña.

Kidáa ne, ntáka'an ña:

—¿Nti'í ne, ñā te i'xa nta'ví nti! tsi úun tsi uvā ntí, diví ñā é Xuva kō.

⁴² Kaka'an Jésuu ni ña:

—Tē dí diví uva nti'xe nto Xuva kō né, kuinima ntó ko tsí diví ntā'a ña vé'xi u é tūví u vevii. Ñā te kuēnta iña mii ko vé'xi u, tsí diví ñā táxnūu ña ko. ⁴³ ¿Nté kui ña kúvi ntu kí'in diki nto tú'ūn ko? Tsí da xé ña ntío nto kiní nto é kākā'án u ni ntō. ⁴⁴ Ntó'ó ne, nta'a uva ntō, tó'o e ña vā'a san vé'xi nto. Tsí ncho víí nto nee iña é ntio i. Diví né, dukuan tsi ó kae'ní ña'a nte ntúvi dí'na. Ñā te iní ka'an tú'ūn é nuu é ntaā i, tsí ntē ña tuví é nuu é ntaā i nuu nima i. Dá kakā'an dōveté ne, nima mii i kākene é kākā'an. Tsi dōó vete ne, kuān ó kanañe'e i'xá i dí. ⁴⁵ Ntá tsi xu'ú ne, é nuu é ntaā i kaka'án u ni ntō, ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto ko é kākā'án u. ⁴⁶ ¿Vá iō ntú nto, uun ña'a ntō, é kúvi nañe'e ntó ko mí kō'xó ntee

u? Te kākā'án u é nuu é ntaā í ne, ¿nté kui ña ntákuinti'xe ntu nto ko? ⁴⁷Xoo é kāduku ntée i Xuva kō ne, kaini ña tú'un Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, ña ntáteku'nto, tsí ña te Xuva ko ntáduku ntée nto —ka'an Jesús.

É dukuān tuví Cristu di'na dá kaku Abraan

⁴⁸Kidāā ne, ntáka'an ña Israeé san ni ñā:

—Nuu é ntaā nti'xe i é kākā'án nti tsí ña ñuú Samaria nto, tsí nuu é ña vá'ā sán nima nto —ka'an ña.

⁴⁹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Nté uun é ña vá'ā san ña tuvi núu nimá ko. Xu'ú ne, kaiko ñu'u'ú Uvā ko, ntá tsi nto'ó ne, ña ntío nto kuiko ñu'u ntō ko. ⁵⁰Ñá te xū'u ntío ko é kada ka'nu ñá'a sán ko, tsí ío xoó ntio i é kuān koo. Divi ña kada kú'vē ña. ⁵¹Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoo é kada ntaa i tú'un é kākā'án u ne, ñá kúvī ña —ka'an ña.

⁵²Kidāā ne, ntáka'an ñá Israeé ni ñā:

—É ini nti'xe nti ve tsí nuu nti'xe é ña vá'ā sán nima nto. Abraán san ni un nti'í ña ka'án naa Xuva kó san ne, xí'i ña ne, ¿nté kui divi nto kākā'an ntó é ña ní'i nti doxi'í san te kada ntaá nti tú'un ntō? ⁵³¿Vá díí ka ntu ka'nu ña'a nto é vata kaa uvatā nti Abraan? Divi ña ne, xí'i ña, ni un nti'í ña ka'án naa Xuva ko. Divin né, ¿neé ntu ña'a kúvin kuan, te kuíni o? —ka'an ña.

⁵⁴Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē dí xu'u ka'án u tsi dóo ka'nu ña'a ú ne, ñá vādá kadiá'vi tú'un ko. Ntá tsi Uvā kó kaka'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ú, divi tsi ñā é ntáka'an nto é Uva nto ñā di. ⁵⁵Nto'ó ne, ñá ini ntó ña, ntá tsi xu'ú ne, iní u ña. Tē dí ka'án u e ñá iní u ñá ne, kantaku vete ú vatā ó de nto. Ntá tsi iní nti'xé u ña ne, kade ntaá u é kākā'an ña. ⁵⁶Dōo diní uvata nto Abraan tsi dóo

ncho kiní ña ntuvi é xēé u ñuxiví a. Dā ini ña ne, ñá tē nté kaa diní ña —ka'an Jesús.

⁵⁷Kidāā ne, ntáka'an ñá Israeé san ni ñā:

—Ntē vata xéen uvi díko u'xi kuia ó ne, ¿é kākā'án sa xkun e inin Abraan? —ka'an ña.

⁵⁸Kaka'an Jesús ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō. É dukuān tuví u di'na dá kaku Abraan —ka'an ña.

⁵⁹Kidāā né, ido ña Israeé san xuu é kuē'é xuu ña ñā, ntá tsi Jesuú ne, ntií xu'ú ñá ini ukún kán ne, dá kuē'en ña.

Dā ntavá'a Jesuu ún ña'a, ña e dúkuan kuā da káku

9 Dā ita nti'xin Jesuú ne, iní ña uun ñatíí, ña e dúkuan kuā da káku. ²Ña ntini'í ña né, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui e dúkuan kuāá ña sá'a nté da káku ña? ¿Kuētsí mii ntu ña né, o kuētsi úva ña, o kuētsí di'í ñā? —ka'an ña.

³Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Nté uun ña, ña túvi kuētsi ña. Tsi kuaā ña é da ti tsi na kini ña'a san nee iña é kúvi vií Xuva ko iña ña. ⁴Vevii é ntuví né, na ntí'í o tsiñu iña ña é táxnūu ko. Tsi nté uun xoxo kúvi kada tsiñu ká i tē kunee. ⁵Vevii é tuví u ñuxiví a ne, xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa.

⁶Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ēti ña díí ña ñu'u kán ne, de vá'a ña un sijn ntó'xō san, dá nakutsi núu ña nuu á ña kuāá san, ⁷kaka'an ñá ni ñā:

—Kuē'en, kukitín ve mí ñu'u vá'a ntute Silueé san —ka'an ña.

(Tū'un Silueé san ne, kani tú'un E Táxnūu Ña.)

Kuē'en ña, kúkití ña. Dā ntíko koō ñá ne, é naxi'í nuu ña. ⁸Kidāā ne, ña ntōo etsin nú vi'í ña kán, ñá ini é kuaā ñá ne, ntátsixe'e ta'an ñā:

—¿Vá ñā ntu te ña sa'a é xkütúvi ñā, kaikan ñā diu'un ítsi kǎn? —ka'an ñā.

⁹ Iō ñā ne, ntáka'an ñā:

—Divi ntí'xe ñā sa'a —ka'an ñā.

Iō ñā dī ne, ntáka'an ñā:

—Ñā'á ni san, ntá tsi vata te kuan ito ñā —ka'an ñā.

Ntá tsi mii ñā kakā'an ñā:

—Divi ú xu'u —ka'an ñā.

¹⁰ Kidáā ne, tsíxe'e ñā'a sán ñā:

—¿Nté kui kúvin ntun nákoton ve? —ka'an ñā.

¹¹ Nantíko koō ñā, kaka'an ñā:

—Ñatíi, ñā nani Jēsuú ne, de v'á'a ñā ntó'xō sán, dā xntá'a ñā ntuxnúú ko, dá kakā'an ñā nī kó: “Kuē'én, kūkitin mí ñu'u ntute Silueé san”, ka'an ñā. Ñé'e ntí'xe ú ne, dā kúvi kítí ú ne, ura dú'va tsi i nákotó u —ka'an ñā.

¹² Tsíxe'e ñā ñā kídaā:

—¿Mí'i ntū tuví ñatíi tsikan? —ka'an ñā.

—Ñā iní u mí'i tuví ñā —ka'an ñā.

Dā dóo tsíxe'e ñā fariseu ñā naxi'í nuu í san

¹³ Kuē'en ní'i ñā ñā kuāá san, ñā nǎx-i'í ntuxnúú i, mí ntoo ñā fariseu. ¹⁴ Tsi ntuvi iō dá'na da de v'á'a Jesuu ntó'xō é nakutsi núu ñā ntuxnúú ñā kuāá san.

¹⁵ Kidáā né, tsíxe'e ñā fariseu ñā nté o nǎxi'í ntuxnúú ñā. Kaka'an ñā nī ñā fariseu:

—Ntō'xo xntá'a ñā ntuxnúú ko. Dā kítí u ne, nǎxi'í nuú ko —ka'an ñā.

¹⁶ Kidáā ne, iō ñā fariseu, kaká'an ñā:

—Ñā te nta'a Xuva ko vē'xí ñā tsikan, tsi ñā kaíko ñu'u ñā ntūvi dá iō dá'na —ka'an ñā.

Ntá tsi iō ñā ne, kaka'an ñā:

—¿Nté ntu koo kuvi víi ñā iō kuetsí i uun nuu i e dóo ka'nu vatā o dé ñā tsikan? —ka'an ñā.

Ñā te úun tsi ntádē kuení ñā. ¹⁷ Tsíxe'e xtúku ñā ñā ntuvá'a san:

—¿Nté o dé kuení o iña ñā é nakaan ntuxnúú o san? —ka'an ñā.

Kaka'an ñā tsikan:

—Xu'ú kuiní ko ne, ñā kaka'án naa Xuva ko —ka'an ñā.

¹⁸ Ntá tsi ñā Israeé san ne, ñā ni kuin-tí'xe ñā tē nuu é ntaā i é kuaā ñā, ntá tsi é kainí ñā ve, dá ntē kána ñā uva ñā ni dí'i ñā, ¹⁹ tsíxe'e ñā ñā:

—¿Vá divi ntu i'xā ntó ñā sá'a? ¿Ntāa ntu ká'an nto e dúkuan kuāa ñā nté da káku ñā? ¿Nté ntu o kúvi nǎxi'í nuu ñā ve? —ka'an ñā.

²⁰ Kidáā ne, kaka'an úva ñā ni dí'i ñā:

—Iní nti tsí i'xá nti ñā ne, dukuan kuāa ñā nté da káku ñā. ²¹ Ntá tsi ñā iní nti nte o kúvi nǎxi'í nuu ñā ve. Ntē ñā iní nti xoo nákaan i ntuxnúú ñā. Tsíxe'e nto ñā, tsí e dukún kuia ñā ne, kuvi ka'an mí ñā ni ntō.

²² Kuan o ka'an úva ñā ni dí'i ñā, tsí da xe ú'vi ñā ñā Israeé san. Tsi ntánatiin ñā Israeé san te xōo ñá'a é ká'an ñā tsí nuu é ntaā i é Xuva kō táxnuu ñā Jesuú ne, natavá ñā ñā ini ukún kǎn. ²³ Dukuān é kuan o ka'an úva ñā ni dí'i ñā tsí e dukún kuia ñā ne, é kuvi ka'an mí ñā.

²⁴ Kána xtuku ñā ñā nǎxi'í ntuxnúú i sán ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Kuiko ñu'u nto Xuva kō. Iní nti tsí ñā tsikán ne, iō kuetsí ñā —ka'an ñā.

²⁵ Nantíko kōo ñatíi san, kaka'an ñā:

—Ñā iní u te iō kuetsí ñā o ñā'a, ntá tsi é iní u ne, kuāá u nte dí'na, ntá tsi veví ne, é kainí u ve —ka'an ñā.

²⁶ Tsíxe'e xtuku ñā ñā:

—¿Neé ntu dé ni'i ñā o dā nákaán ñā ntuxnúú o? —ka'an ñā.

²⁷ Nantíko koō ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—É kākā'an ntú ku ú ni ntō. Ntá tsi ntē ñā ni ide ntó ko kuenta. ¿Nté kui ntio ntu nto é ka'an xtúku ú ni ntō? ¿Vá ncho kuntikín ntú nto ñā dí? —ka'an ñā.

²⁸ Kidáā ne, náu'vi ñā ñā, ntáka'an ñā ni ñā:

—Xo'õn né, kuntikín ñá tsikan. Ntí'í ne, Muisee ntántikín nti. ²⁹ Iní nti tsí Xuva kō ká'an ñá ni Muiseé, ntá tsi ñá tsikán ne, nté ñá iní nti mí'í vè'xí ña —ka'an ña.

³⁰ Nantíko kōo ñátíí san, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Mpá! ¿Nté ò ntu e ñá ini nto mí'í vè'xí ña? Tsí ðivi ñā ne, nakaán ña ntuxnūú ko. ³¹ Iní ntú ku o tsí Xuva kō ne, ñá káini ñā ñá iō kuetsí i, tsí da ti tsi ñā é kanuu iní i ñā, nī ñā é kade ntaa é ntio ñā. ³² Nté uun ito vata tekú ko ñā ñā é kakuvi nakaan ntuxnūú ña e dúkuan kuāa nté da káku. ³³ Tē dí ñā te nta'a Xuva ko ni kí'xi ñá ne, ñá tē neé kuví víí ñā —ka'an ñā.

³⁴ Nantíko koō ñá, ntáka'an ñá ni ñā:

—Xo'õn é iō kuetsí o nté da kákun ne, ntio sá ku o é nakuā'an ntí ve —ka'an ñā.

Kidáa ne, kíñu'u ñā ñā ini ukún kán.

Ñā é ñā ntaíni ñā Xuva ko

³⁵ Tēkú Jesuu é kíñu'u ñā ñatíí san. Dā nání'i ta'an ñá ne, tsixe'e ñā ñā:

—¿Kákuinti'xe ntu o ñā vexkúvi ñatíí? —ka'an ñā.

³⁶ Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Ká'an nto nī ko xoo ñá'a, vata koo é kuínti'xe kó ñā —ka'an ñā.

³⁷ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—É ñin ñā. ðiví u é káka'an ní'in vevii —ka'an Jēsuu.

³⁸ Kidáa ne, nákunchiti ntāa ñā nuu Jēsuu, kaka'an ñā:

—Kakuinti'xe ko é nto'o é Tó'o kō —ka'an ñā.

³⁹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú ne, vé'xí ú ñuxiví a é kadā kúv'vé u, vata koo é na kíñi ñā kuāá san ne, vata koo é ñā kíñi ka ñā é vā'á ntuxnūú i san —ka'an ñā.

⁴⁰ Iō ñā fariseu, ñā ntáñi étsin ne, tēkú ñā dá kaká'an ñá sá'á ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Ntí'í ne, ¿vá kuaā ntú nti dí? —ka'an ñā.

⁴¹ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Tē dí kuāa ntí'xe nto ne, ñā túvi kuetsí nto. Ntá tsi ntáka'an nto tsi káini nto. Dukuān né, iō kuetsí nto —ka'an ñā.

Paxtú san ni lē'ntu ñā

10 Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō: xoó ñā'a, ñā é dotō tsí kakí'vi ini aku mí ñū'u le'ntú san, tē ñā té xi'i kan kukí'vi ñā ne, ñā du'u ñā. ² Ntá tsi ñā é kakí'vi xi'i kán ne, ðivi ñā é paxtu ntí'xe ñā. ³ Ñā nteé nta'a i xi'i áku sán ne, nakaán ñā tē xee páxtú san. Paxtú san ne, nākana ñā tí, kui uun kui uun xtí, kána ðiví ñá tí ne, ntátékú tí tatsin ñā. Kidáa ne, kákiñu'u ñā tí é kí'in tí ni ñā. ⁴ Tē kúvi kíí ntí'i tí ne, dá kí'in ñá, kodo nuū ñá, kuntikín tí ñā, tsí ini tí tatsin ñā. ⁵ Ntá tsi ñā ntaíntikín tí tuku ñá'a. Ntaínu tí ñā, tsí ñā ini tí tatsin ñā xoo ñá'a ñā —ka'an ñā.

⁶ Sá'á nátee ta'an Jesuu, kaka'an ñá ni ñā, ntá tsi ñā ni ñé'e díki ñā nee ñá ncho ka'an tú'un sa'a.

Jesuú ne, ðivi ñā é paxtu va'á ñā

⁷ Kidáa ne, kaka'an xtíku Jesuu ni ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō: Xu'u e kúvi ú xi'i mí kantí'vi á le'ntú san. ⁸ Da xóo ká ñā'a, ñā kí'xi dí'na é xu'ú ne, kúdi ñá du'u ñā. Ntá tsi ñā ni íde le'ntú san ñá kuenta. ⁹ Xu'ú ne, xi'i san kúvi u. Xoo é kí'ví i kuenta ñá ko ne, nakáku ñā. Ní'i ñā é vā'a é vata kaa le'ntu, kíti kantí'vi, kíti kantii ne, ntání'i tí ite va'a é ká'xi tí.

¹⁰ Ñā du'ú san ne, da ti tsi kantukū nuu iní ñā nté koo kí'i dú'u ñā tí, nté koo ka'ní ñā tí, vata koo é nantí'i ñā tí. Ntá tsi xu'ú ne, vé'xí ú vata koo é ní'i tí ntuví

va'á iña ti, é ña te neé kunaá nteē ti nté uun siin. ¹¹ Xu'u é paxtu va'á u. Paxtu va'á san ne, uun tsi nte ntúvi iña ña kaxé'e ña kuenta iña lé'ntu ña. ¹² Ña kade tsiñu, ña é dā ti tsi kantuá'vi é kade ña ti kuenta, é ña te divi ñā é tó'o ti, tē íni ña tsi vé'xi kiti kue'i sán ne, kuan tsī ó katsu'un mii ña lē'ntú san da kainu ña. Kidāā né, kiti kue'i sán katfín ti ti ne, dá katsoo xaa ti ti. ¹³ Ña tsikán ne, dā ti tsi kade ña ti kuenta é kaxi'í á'vi ña; ñā te kuēnta iña ñā te kúnaá ti ne, o ñā'a.

¹⁴⁻¹⁵ Xu'u é paxtu va'á u. Vata tsi kaa Uvā ko é ini ñā ko ne, iní u ñā di. Kuān ó iní u le'ntú ko ne, ini tí ko di. Uun tsi nté ntúvi iñā ko kué'e ú kuenta iña ti. ¹⁶ Ñu'u ká tuku le'ntú ko é ña te kaduku ntéē ti xáku sā'a. Ntio é kínakueká u tí di ne, kiní ti tatsín ko di. Kidāā ne, uun sá nakuvé ta'an ti, uun sá paxtu ti ntuví di.

¹⁷ Dukuān né, dōō kakuinimá Uvā kó ko, tsi nté ntúvi iñā ko kaxé'e u. Ntá tsi nani'i xtúku kó ntuvi iñā ko. ¹⁸ Nté uun xoxo kúvi naki'i ntuvi iñā ko. Mii u kué'e ú ne, mii tsī ú naki'í u di. Tsí kuan ó ka'an Úvā kó nī ko é víi u —ka'an ña.

¹⁹ Nāte'nte dáva ña Israeé san da téku ña tū'un sa'a. ²⁰ Titín ña ntáka'an ña:

—Nuu é ña vá'a nima ña. Kūdii káku-luku ña. ¿Nté kui ntáde ntu nto kuenta é káka'an ñā sa? —ka'an ña.

²¹ Ntá tsi ña nguī sán ne, ntáka'an ña:

—Ñā te kuān ó kaka'an ña é nuu é ña vá'a nima i. ¿Vá kūvi ntu vii é ña vá'a san nakaan nuu ñā kuāá san? —ka'an ña.

Ñā ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu

²² Ntuvi vi'xín kidaā da nátsu'un ka'nu ña viko é naka'an ña ntúvi da ntáda ña kuenta xúkūn ñuú Jerusaleen. ²³ Tuví Jesuu má ukún kán, kaika ña Coridoo Sálamuun. ²⁴ Uun tsi tavi núu ñā Israeé san Jesuu, ntáka'an ñā ni ñā:

—¿Amá ntu ka'an ntaan ní nti xoo ñā'an? Tē nuu é ntaā i é divin é táxnuu

Xuva kō ne, ka'an ntáan tsin vevii; ñā ku tee xū'un —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—É káka'an ntú ku ú ni ntō, ntá tsi ña ntákuinti'xe nto ko. Tsí tsiñu é kade ú kuenta iña Uvá ko ne, divi é kantada ntaa iñā ko. ²⁶ Ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto, tsí ña te divi ntō é le'ntú ko, vatā ó kaka'án u ni ntō. ²⁷ Tsí le'ntú ko ne, ntátekú ti tatsín ko. Iní u tí ne, ntántikin tí ko di. ²⁸ Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuvi iña ti ntii dáñu ntúvi. Nté uun ito ña kunáa ti, tsi nté uun xoxo kuvi nakuído núu i ti nta'a ko. ²⁹ Uvā kó, ña ntáda ti kuenta ntá'a kó ne, díí ka ka'nu ña é da xóo ká ñā'a. Nté uun xoxo kuvi nakuído núu i ti nta'a Uvā ko. ³⁰ Uun tsi kúvi ú ni Uvā ko —ka'an ña.

³¹ Kidāā né, ido xtuku ña Israeé san xuu é kué'le xuu ña ñā. ³² Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—É nañē'é u nto titín nuu i é vā'a e tá'xi Uvā ko é víi u. ¿Neé ntu nuu i é ncho kué'e xuu ntō ko? —ka'an ña.

³³ Nantíko kōo ña Israeé san, ntáka'an ñā ni ñā:

—Ñā te kuēnta iña núu i é vā'a e kué'e xuū ntí o, tsí da xé kaka'an tū'un e dóo xii kaa iña Xuva ko. Tsí xo'ōn ne, kūdii ñā ñuxiví san kúvin ne, dadii ncho viín vata kaa Xuva kō —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—¿Ñā ntu te uve ná'a kaka'an leí san iña nto: “Xu'ú ka'án u tsí ntiusi kúvi nto”, ka'an? ³⁵ Tsí ntiusi xntánteē ña é divi nta'a i e xee tū'un Xuva kō ne, ña kúvi kuído ntíta o lei e xtúvi Xuva kō.

³⁶ Te du'va ntū ó kaka'an Xúva kō ne, ¿nté kui ntáka'an ntú nto tsí ña vá'a o kaka'án u tsí xu'u é I'xá Xuva kō u? Tsí xu'ú ne, nté di'na náka'núu ña ko é kī'xi ú ñuxiví sa. ³⁷ Tē ña te tsiñu iña Uvá ko kadé u ne, na koo mii kuinti'xe nto ko.

³⁸ Ntá tsi kade u. Kuān té ña kuinti'xe ntō

kó xu'ú ne, kuinti'xe nto tsiñu é kade ú vata koo é kütuni ntó, na kuinti'xe nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó, uun tsi kuvi ña ni kó di —ka'an Jesús.

³⁹ Dukuān né, ntukū nuu iní xtuku ña nté koo tñin ña ña, ntá tsi ña ni kuvi víi ña, tsi ntíi ni'ni ña nta'a ña.

⁴⁰ Kidáā né, ntiko kōo xtúku Jesuu, kué'en ña ūun xo diñi ntute ka'nu é nani Jórdaan, mí di'na nakutsi ntúte Juaan ñá'a san. Ikān kanúu ña. ⁴¹ Nǎ te nté kaa ñá'a xee xtúku ñā mí nuu ña ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nté uun nuu i é dóo ka'nu ña ni idé Juaán san, ntá tsi un ntí'i é ká'an ñá iña ñá sa'á ne, nuu é ntaā i —ka'an ña.

⁴² Dōo titín ña'a san kuinti'xe ña Jesuu íkān di.

Dā xi'i Lázaru

11 Ítúvī uun ñatīi, ña nchokuvi, ñá nanī Lázaru, ñuú Betania. Íkan ñūú María san ni tā'an ña, ñá nanī Martí di. ² María, ta'an Lázaru sán ne, divi ñā é da'vi ña cho'o vídín san Jesuú ne, idi ña naítsi ña dí'in ña. ³ Dukuān ne, xé'e ña kuēnta ntá'a Jesuu tsí ta'an ña, ña e dóo vá'a tiin ni'i Jesúsú ne, etsin ña.

⁴ Ntá tsi dā téku Jesuu sá'a ne, kaka'an ña:

—Nǎ te kui'i é kuvi ña sá'a. Tsí da ti é na kīnī ña'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é na kīnī ña tsi dóo ka'nu I'xá Xuva kō di —ka'an ña.

⁵ Kuān te dóo kuinima Jesuu Márta ni Mária, ni ta'an ña Lázaru ne, ⁶ dā téku ña tsi etsin Lázaru sán ne, ítúvī ka ña uvi ntúvi mí tuví ña kān. ⁷ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Kí'in xtuku o ñūú Judea —ka'an ña.

⁸ Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, vātā e ná'a ntu ku ntántukū nuu iní ña Israeé san e kué'e xuu ña ntō ne, ¿vá kī'in xtúku ntu nto íkān? —ka'an ña.

⁹ Nántíko kōo Jesúsú, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá ña ntu te ntāā é uxuvi ura ío ntuvi ā? Tē xoó kaika i ntuvi ā ne, ñá kánaki'í ña, tsí kaxi'i. ¹⁰ Ntá tsi tē xoo é kaika i niñú a ne, kanaki'í ña, tsí kakunáa ntēe ñu'ú san mí kaika ña.

¹¹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Lázaru, ña e dóo vá tiin ni'i ō ne, e kídī ñā. Ntá tsi kī'ín u ve vata koo é nantótó u ña —ka'an ña.

¹² Kidáā ne, ntáka'an ña ntini'i ñā:

—Te kākidi ñá ne, é kantuvá'a ña ve —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi Jesuú ne, ncho ka'an ña tsí e xí'i ña, ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ma'ná san xee ña, kuiní ña. ¹⁴ Kidáā ne, xé'e Jesúsú kútuni ntaa ña, kaká'an ña:

—E xí'i Lázaru. ¹⁵ Dōo diní ko é xoxó u ikān, tsí díi ka vá'ā o xtuku é kuenta iña nto, vata koo é na kuinti'xe nto ve. Ntá tsi kī'in ó ve mí tuví ña —ka'an ña.

¹⁶ Kidáā ne, kaka'an Túmaá san, ña e ntántēe I'xa Uvī ne, kaka'an ñá ni enī ñá, ña nguii san:

—Kí'in ō vé, na kúvī dadii o ni ña ikān —ka'an ña.

Jesuu é kanantoto ña kō, é kata'xi ña ntuvi iña ko

¹⁷ Dā xee Jesúsú íkān ne, kütuni ña tsi e ntúkimi ntuvi Lázaru san. ¹⁸ Ñuú Betaniá ne, etsin tsi tuví ñuú Jerusaleén te io te ūni kilométru tsi é ikā. ¹⁹ Nǎ te da díi ña Israeé san xee ña nú vi'i Marta ni Mária é kué'ē ña doka'an nuú ini kuenta iña ta'an ña. ²⁰ Ura dú'va tsi dā kútuní Marta tsi vé'xi etsin Jesuú ne, kué'en ña, kükuetú itsi ña ña. Ntá tsi Maríā ne, ítúvī mii ña nú vi'i ña kān. ²¹ Kidáā ne, kaka'an Márta ni Jesúsú:

—Tē dí i'a tuví nto ne, ñá ni xī'i tá'ān ko. ²² Ntá tsi iní u tsí, kuān te vevíi kakan nto nta'a Xuva ko da nēé ka nuu í ne, ta'xi ña —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jesúsú ni ñā:

—Ta'an o ne, ntoto xtuku ña —ka'an ña.

²⁴ Kaka'án Marta ni ña:

—Iní u tsí ntoto ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa tē ntóto ntí'i ña xí'í san —ka'an ña.

²⁵ Kaka'an Jesús ni ña:

—Xu'u é kanantótó u ña'a. Xu'u é kata'xí u ntuvi ña ñá dí. Xoo é kuinti'xe i kó ne, kuān té xí'í ne, ntoto xtuku. ²⁶ Xoó ña'a é kántító ká ña ne, te kuinti'xe ña kó ne, ña kúvi ñá ntii dañu ntúvi. ¿Kakuin-tí'xe ntu o sá'a? —ka'an ña.

²⁷ Kaka'an ñá ni ñā:

—Kakuinti'xe kó nto, Mastru, tsí divi ntō ña é táxnuu Xuva ko, divi ntō é I'xá Xuva ko ntō, ña é kī'xi ñuxiví sa —ka'an Mártá san.

Dā éku Jesuu nú ñañā Lázaru

²⁸ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ntiko kōo ñá kunú'u ña ne, dā kána xū'u ña ta'an ña Maria, kaká'an ña:

—E xēé Mástru ko i'a, kakana ña o —ka'an ña.

²⁹ Ura dú'va tsi dā téku Mariá ne, nákuñtisi náne'e ña, kue'en ñá, kukoto ña mí tuví Jesuu. ³⁰ Váta xēe ña má ñūú san, tsí ikān tuví dukuan ña mi nání'i ta'an ñá Marta. ³¹ Ña Israee, ñá ntoo nú vi'i ña kán, ña ntaxé'e doka'nú iní sán ne, dā iní ña Maria é kantí'i du'va tsi nákuñtisi ña ne, kii ña, kuntikin ñá ña. Tsi kukuéku ña nú ñañā tā'an ña, kuíni ña. ³² Kidáa ne, dā xee Mária mí tuví Jesuu ne, nákuñchiti ntāa ña nú dī'in Jesuu, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Mastrû, tē dí tuví nto i'a ne, ta'an kó ne, ñá ni xí'i ña —ka'an ña.

³³ Dā iní Jesuu tsí kaeku Maria ni ñá Israee san ne, dōo u'vi kúvi ña. Kunta'xa iní ña. ³⁴ Kaka'an ñá ni ñā:

—¿Mí'i ntu ixkū'xí nto ñā? —ka'an Jesús.

Ntáka'an ñá ni ñā:

—Ni'í nto, kíkoto ntódo o —ka'an ña.

³⁵ Jesuú ne, ēku ña. ³⁶ Kidáa ne, ntáka'an ña Israee san:

—Koto ntō kuan. ¡Ntē ntu kaa dii ntío ña ña! —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ntu ku é kúvi idé ña nakáan nuu ñá kuáá san. ¿Ntē kui ña ni kuví vií ntu ña vata koo é ña kuví Lázaru san? —ka'an ña.

Dā ntótó Lázaru

³⁸ Jesuú ne, dōo u'vi kúvi xtuku ña dā xee ña nú ñañā san. Māvi kúvi ne, xúu kantí'u nuu mí kuíta ntí'xin ña.

³⁹ Kaka'an Jesús:

—Naki'i nto xuú san —ka'an ña.

Márta, ta'an ña xí'í san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mastru, á tē dōo kaxkonūu ña ve, tsí e ntu kimi ntuvi ña —ka'an ña.

⁴⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Ñā ntu te kaka'án u ni o tsí te kakuinti'xe o ne, kinin nté kaa díi ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

⁴¹ Kidáa né, náki'i ña xuú san ne, dā ntáni'i Jesuu núu ña e dukún kán ne, kaka'an ña:

—Ō Úva, ntadiá'vi nto tsi téku nto é kaka'án u. ⁴² É iní u tsí nguentúvi kaini nto nee é kaka'án u ni ntō. Ntá tsi kaka'án u é na tékú ña ntāñi í'a vata koo é na kuinti'xe ña tsi nuu é ntaā i é divi ntō táxnūu nto ko —ka'an ña.

⁴³ Dā kúvi ká'an Jesuu sá'a ne, niñ kué'en ini ña kána ña:

—Ñitiin dikan, Lázaru! —ka'an ña.

⁴⁴ Ntíi ntí'xe ña ntixí san ikān. Katinuu nta'a ña ni dī'ñ ña doó san ne, katavi núu nuu ña uun doo dúkun. Kaka'an Jesús ni ñá'a san:

—Nantuté nto ña, na nākaka ña —ka'an ña.

**Ntánantukū nuu iní ña'a
san nté koo ka'ní ña Jesuu**

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵Kidáá ne, kuinti'xe títín ña Israeé san, ña é ntēka Mariá, dā ínì ña nuu i é idé Jesuu. ⁴⁶Ntá tsi iō ñá ne, kué'en ña kúka'an véte ña ní ña fariseú san nté o dé Jesuu. ⁴⁷Kidáá ne, nataká nuu dutu ñá odo nūú ní ña fariseú san, da ntáka'an ña:

—¿Neé ntu víi o ve? Tsi dóo kué'e núu i e dóo na'nu é kāde ña sá'ā. ⁴⁸Tē xtúví o ñá ne, un ntíí ntíí ña'a san kuinti'xe ña ña. Kidáá né, ki'xi ña odo nūú ñuú Romá ne, nakatsin ntí'í ña xúkun ko ní ñūú kō dí —ka'an ña.

⁴⁹Uun ña'a, ñá nani Caífaa, dutu ñá odo nūu kuia tsikán ne, kaka'an ñá ní ñá:

—Nto'ó ne, ñá tē neé ini nto. ⁵⁰¿Ñā ntu te díí ka vá'ā o, kuiní nto, te uun ña'a tsi kúví kuenta iña ko é un ntí'í o vata koo é ña kunáa ñūú kō? —ka'an ña.

⁵¹Ntá tsi ña te dííki tsi mii ñá é káka'an ña sá'a, tsí da xé dutu ñá odo nūu kuia tsíkan ne, Xuva kō xe'é ña é ká'an ñá tsi Jesuú san ne, kuví ña kuenta iña ñuú ña.

⁵²Ñá te da mii tsi ñuú ñá dí, tsí vata koo é nataká nuu ntíí ntíí i'xá Xuva ko dā mí'í ka mí ntántoo ña. ⁵³Nté ntúvi tsikán ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu.

⁵⁴Dukuān é Jesuú ne, ña ní íka dító ka ña mé'ñū ña Israeé san, tsi kíí ña ñuú Judeá san, kué'en ña díñi i ñuu itsí san ne, dā xee ñá ñuu é nani Ēfraín ne, ikān intóo ña ní ña ntini'i ña.

⁵⁵Dóko sā xee víko dá naka'an ñá da nátava Xuva kō ña Israeé ñuú Egíto ne, ñá te da díí ñá ñu'u rantsú san ne, kúntāa ña ñuú Jerusaleen dí'na dá xēe víko san vatā xkoó ini ña é ntántoo ña kúñu ña.

⁵⁶Dōo nántuku ña Jēsuú ne, ntatiín ña ní tā'an ña da ñí ntáñí ñá ini ukún kán:

—¿Vá ña ntu ki'xi ña víko sa'á, te kuiní nto? —ka'an ña.

⁵⁷Tsi é káka'an tó'o dutú san ní ña fariseú san ne, tē xoo iní i mí tuví Jesuú ne, na ká'an ñá vata koo é kúvi tíin ña ña.

**Uun ñadí'í, ña da'ví
cho'o vídin dí'ín Jesuu**

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12 Íñu ntúvi dí'na dá kúvi víko san ne, xēe Jēsuu ñuú Betania. Ikān tuví Lázaru, ña nantoto ña dá xi'í ña. ²Dēv'á ña é ká'xí dadíí ña ní Jēsuu kué'nta kuáa. Martí ne, tsū'un ko'o ña. Lázaru ne, tuví dadíí ña ní ña ntoo ní mesá san. ³Kidáá ne, ki'í Mariá dāva lítru cho'o vídin e dí mii nardu kúvi. Ñá te nté kaa nuu á'vi. Dá'ví ña dí'ín Jesuú ne, dā naítsi ña idi ña. Íka díko cho'o vídín san kaníí má vi'í ña kán. ⁴Ntá tsi ntee tá'an uun ña'a ña ntini'i ñā, ñá nani Júda Iscāriote, i'xá Simuun, dívi ñā é rkontúvi díko ña Jēsuú ne, kaka'an ña:

⁵—¿Nté kui ña ní nadíko ntu ña cho'o vídín sa uní sientú ne, dá kué'é ña díu'un i iña ñá ntá'ví san? —ka'an ña.

⁶Ntá tsi Júdā sán ne, ñá te ní ká'an ña sá'ā é kantuntá'ví ini ña ña ntá'ví san. Kaka'an ña sá'a, tsí kúdii ñá du'u ña. Dívi ñā nteé nta'a ña itín díu'ún san ne, kaido mii ña é ñu'u iní i. ⁷Jesuú ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ñā. Tsi e dúkuan kāxnuu vá'a ña cho'o vídín san iña ko te intú'xi u. ⁸Tsí ña nta'ví san ne, nguentúvi tsi kuntoo ña ní ntō, ntá tsí xu'ú ne, ñá te nguentúvi é kiní ntó ko —ka'an ña.

Ncho ka'ní ña Lázaru

⁹Ñá te da díí ñá Israeé san ne, kútuni ña é tuví Jesuu ñuú Betaniá ne, xēe ñā mí tuví ña, ne, ñá te da mii tsí é kiní ñá Jesuú san, tsí da ti tsi é kiní ña Lázaru, ña é nantoto Jēsuu. ¹⁰Ntá tsi tó'o dutú san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Lázaru san. ¹¹Tsí da xé dívi kuetsí ña

é ña te da díi ña Israeé san ntaúve xío ña tsi ntákuinti'xe ña Jesuu.

Dā kukí'vi Jesuu ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹²Ñá te da díi ñá'a kué'en ña ñuú Jerusaleen é kūvi viko dá natává Xuva kō ña Israeé san ñuú Egiṭō. Utén san ne, kutuni ña é vē'xí etsin Jesuu ñuú Jerusaleen. ¹³Kidáá né, kátsin ña nta'a tun ñuú san ne, dā kíi ña, kué'en ña, kukuétú itsi ña ña. Un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Ntadiá'vi Xuva kō! ¡Nté kui dóo va'á ña é vē'xí kuenta iña Xuva ko, ña é kūvi Rei iña ñá Israeé! —ka'an ña.

¹⁴Dā náni'i Jesuu uun a búru ne, ín-tékú ña ti, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¹⁵Ñá ku u'vī o, ñúu Siuun.

Un kaa Rei o, vē'xi ña,

ntekú ña uun a búru,

ka'an.

¹⁶Ñá ni ñē'e díki ñá ntini'i ñā san nuu i sá'a kidaá. Ntá tsi dā kuntáa Jesuu e dukún kán ne, nánū'u ñá iní ña tsí kuān o úve na'a kaka'an iña ña é kuān koo víi ñā'a san ni ña.

¹⁷Ña é ntoo ni'i ñā da nantoto ña Lázaru e kána ña ña ntē nú ñāña ña kán ne, ntáka'an ñá neé ini ña. ¹⁸Dukuān ne, ñá te da díi da díi ñá'a kue'en ña é kukuétú itsi ña ña, tsí da xé kutuni ña e dóo ka'nu nuu i idé ña. ¹⁹Kidáá ne, ntáka'an ñá fariseú san ni tā'an ña:

—Íni nto ve, tsí ña te neé kuvi víi nto. ¡Tsi un ntíí ntíí ña'a san ntaíntikin ñá ña! —ka'an ña.

Ña griegu ntánantuku ña Jēsuu

²⁰Ntádaka núu ña griegú san mé'ñū ña xee ñuú Jerusaleen é kada ka'nu ña Xuva kō viko san. ²¹Ña sá'á ne, xée etsin ña mí ntitsí Felipe, ña vē'xi ñuú Betsaida é kadūku ntée ñuú Galileá ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Ntio ntí kiní nti Jesuu —ka'an ña.

²²Felipé ne, kué'en ña kūkoto ñá Andree. Kidáá ne, ntuvi ñá kūka'an ñá ni Jēsuu. ²³Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—E xée etsin ura é nāxi'í nuu ka'nu ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. ²⁴Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí tē ña kuví nuni tatá san tē ko'xó nuu ñu'u kán né, kuan tsi kaa tuvi. Ntá tsi te kúvī ne, ñá te da díi nuni katá'xi. ²⁵Xoo e dóo kakuinima i ntuvi iña i ne, kunaá ña. Ntá tsi xoo é ña ntío i ntuvi iña i i'a ñuxiví sa ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntií dañu ntúvi. ²⁶Xoó ña'a é ntio ña kada tsiñu ña iñá ko ne, na kuntikin ñá ko. Mí'i tūví u ne, é ikan kutúví ña kade tsiñu iña kó ni ko. Xoo é kade tsiñu iña kó ne, kada ka'nu Uvā kó ña di.

Kaka'an Jēsuu tsí kuví ña

²⁷'¡Dóo kakunta'xa iní ko ve! ¿Nee iñá ntu ka'án u? ¿Kā'an ntú u na nakákú Uvā kó ko nuu i sá'a? ¿Neé ntu ka'án u? Tsi é divi tsiñu vē'xi u é ntō'o ko sá'a. ²⁸Ūva, naxi'í nuu ka'nu ntō ve —ka'an Jēsúu san.

Kidáá né, kíi díto tatsín, nte e dukún kan kākā'an:

—É nāxi'í nuu ú ne, ntá tsi nāxi'í nuu xtuku u —ka'an tatsín san.

²⁹Dā téku ña ntāñi etsin sán tatsín san ne, kakatsin, kuiní ña. Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi ánje kākā'an ñá ni ñā.

³⁰Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá te kuēnta iñá ko tatsin sá'a, tsí divi kuēnta iña nto. ³¹E xée ntūvi é kadā kû'vé Xuva ko iña ñuxiví sa ve. Ví'i a vé ne, nantíi ña ña é kadē kû'vé ñuxiví sa. ³²Xu'ú ne, te kūntaá dukún u ñu'u sá ve ne, víi ú vata koo é na kuntikin un ntíí ntíí ñā'a sán ko —ka'an ña.

³³Sá'a kakā'an ña vata koo é kūtuni ñá'a san nté koo kuví ña. ³⁴Dukuān ne, nantíko koo ñā'a san, ntáka'an ñá ni ñā:

—Tékú nti tsí uve na'a kaká'an leí san tsí ña táxnuu Xuva kō sán ne, ntií dañu

ntuvi kutuvi ña. ¿Nté kuan ntū ó kaka'an é ña vexkúvi ñatíí ne, ntaa ña e dukún kán? ¿Xoo ña'a nti'xe ntu é vexkúvi ñatíí kuan? —ka'an ña.

³⁵ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Dutsi sá ntuvi xi'í nuu ñu'u mí ntoo nto. Kaka ká nto vi'í a iō ñu'ú san iña nto vata koo é ña kuaá nto itsi nto. Tsi ña kaika mí nēe ne, ntē ñá ini ña mí kí'in ña. ³⁶ Na kuinti'xe nto ñu'ú san vi'í a ió ka vata koo e xi'í nuu kuntōo nto —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an Jesús sá'a ne, ku'e'en ña kükutúvi xu'u ña mí ñá nani'í ñá'a san ña.

¿Nté o ntu é ña ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu?

³⁷ Kuān te ña te da díi núu i e dóo ka'nu idé ña nuu ña'á san ne, ñá ni kuin-tí'xe ña ña. ³⁸ Kuān o ntúntaa vatā ó kaka'an tú'un Isāia, ñá ka'án naa Xuva ko, dá kakā'an ña:

¿Xoo ntu kuinti'xe i tú'un é kaka'án o? ¿Xoo ntu é nañé'e Xuva kō nuu i e dóo ka'nu é kakuvi kade ña?

ka'an ña. ³⁹ Dukuān ne, ña ni kúvi kuin-tí'xe ña, vatā ó kaka'an xtúku Isaiá san: ⁴⁰ Tsi Xuva kō ne, nanée ñá nuu ña.

Dé ka'xi ña díki ñá dí vata koo é ña kuvi kiní ña, ntē ña kuvi kí'in díki ñá, vata koo é ña kuvi kuntíkin ñá ko ne, ñá ntavá'a ú ña dí.

⁴¹ Sá'a kaka'an Isaiá san, tsí nte dí'na ini ña nté koo naxi'í nuu ka'nu Jesuú ne, kaka'an ñá kuenta iña ña.

⁴² Ntá tsi titín ña odo núu san ne, kuin-tí'xe ña ña. Ntá tsi ña ni ká'án ditó ña mé'ñū ña'a san, tsí da xé ū'ví ña ña fariseú san tē da natava ña ña má vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé. ⁴³ Tsí díí ka ntio ña é vā'á koo ka'an ñá'a san iña ñá, naa i é vā'á koo ka'an Xúva ko iña ña.

Tū'ún Jesuu é kada kú've iña ñá'a san

⁴⁴ Un ntii tsi kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é kakuinti'xe i kó ne, ñá te da mii tsí ú kakuinti'xe ña, tsí kakuinti'xe ña Uvā kó, ña e táxnūu ko. ⁴⁵ Xoo é kainí i kó ne, kainí ña ña e táxnūu kó dí. ⁴⁶ Xu'ú e kúvi ú ñu'u é vē'xí u, vex-naxi'í nuu u ñuxiví sa vata koo é da xóo ka ña'a, ña é kuinti'xe i kó ne, ña káka ña mí nēe san. ⁴⁷ Tē xoó kateku i tú'un ko, ntá tsi ña káde ntaa ña, ñá te xū'ú kadā kú've u iña ña. Tsi ñá te vē'xí u ñuxiví sa vata koo é kadā kú've u iña ñá'a san, tsi vē'xí ú vata koo é na nākáku ña. ⁴⁸ Xoo é ña ntío i ko, é ña káde kuenta tú'un kó ne, ió xoo é kadā kú've í iña ñá tē xee ntúvi é ntí'i. Kidáa ne, ni'í ña é nto'o ña kuenta iña tú'un ko, tsí ña ni kuinti'xe ña é kaka'án u. ⁴⁹ Tsí ña te díki tsi míi ko kakene tú'un é kaka'án u san. Tsi Uvā kó, ña táxnūu kó ne, divi ña kaka'an ña nté koo ka'án u, nté koo naku'a ú ña'a san. ⁵⁰ Iní u tsi tú'un Uvā kó ne, divi é ta'xi ntuvi vā'á iña nto ntii dañu ntūvi. Xu'ú ne, da nēe ka tú'un é kaka'án u ne, kaka'án u vatā ó ntio Uvā ko —ka'an Jesuu.

Dā nákate Jesuu dí'in ña ntini'i ñá

13 Dā xee étsin viko da táva Xuva kō ña Israeé ñuú Egítō ne, ntoo Jesuu ni ña ntini'i ñá, ntaé'xi dadíi ña kuenta kuáa. Ini Jesús tsí e xée ūra i é ntāka ña ñuxiví sa é kí'in ña, kínakutúvi dadíi ña ni Xuva kō. Nii ku'e'en tsí ntuvi kuínima ñá ña'a ña, ña ntoo ñuxiví a. Nté uun ntūvi ñá ni xtuví mii ñá é kuinima ñá ña.

² Ntá tsi Júda Iscāriote, i'xá Simuún ne, é tsí'i tó'ō e ña vā'á san díki ña é diko ña Jēsuu. ³ Jesuú ne, é ini ña tsí nta'a Xuva ko vē'xí ña ne, é ini ña tsí ntaa xtuku ña nta'a Xuva kō dí. E ini ña tsí e xnúu nta'a Xuva ko ña un nti'í núu i. ⁴ Kidáa ne, nākuntísí ña é tuví ña nú

mēsa kán ne, dā nátavā nā du'nu nā, dā kí'i nā doó ne, xnteē nā í'xi nā. ⁵Kidáā né, xnūu nā ntute ini títí'í ne, éni ntu'u nā nákate nā dí'in nā ntini'i nā, da naítsi nā doo é ntee í'xi nā.

⁶Dā xee nā mí tuví Simuun Pedrú ne, kaka'án Pedrú san ni nā:

—¿Vá divi ntu nto nákate nto dí'in ko? —ka'an nā.

⁷Nantíko kōó Jesuu, kaká'an nā ni nā:
—Veví'í ne, váta kí'in diki o nee iña é kade u. Ntá tsi kí'in diki o rkontúvi —ka'an nā.

⁸Pedrú ne, kaka'an nā ni nā:
—¡Nté uun ito nā da vá'a ko é nakate nto dí'in ko! —ka'an nā.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an nā ni nā:
—Tē nā nákate ú dí'in o ne, nā kadūkun ntéen ko —ka'an nā.

⁹Kaka'an xtúku Simuún Pedru ni nā:
—¡Dukuān ne, nā te da mii tsi dí'in ko nakate nto ni; tsí nta'a kó ni díki ko dí! —ka'an nā.

¹⁰Jesuí ne, kaka'an nā ni nā:
—Xoo e ítsi i ne, nā ntío é ntuntoo ká xtuku kanií kúñu í, tsí da mii tsi dí'in í kantio é ntōo. Tsi e ntúntoo kanií kúñu nā. Kuan ntúntoo nto dí, kuān té nā te un ntí'í ntō —ka'an nā.

¹¹Tsí ini nā xoo é diko i nā. Dukuān é kaka'an nā tsí nā te un ntí'í nā e ntúntoo nā.

¹²Dā kúvī nákate nā dí'in nā ntini'i nā ne, nākunūu xtuku nā du'nu nā. Dā nakutúvi nā nú mesa kán ne, dá kakā'an nā ni nā:

—¿Kañe'e diki ntú nto nee iña idé u ni ntō? ¹³Ntáka'an nto tsí mastru ntó ko, tō'ó nto kó ne, v'á'ā ó vatā o ntáka'an nto, tsí divi nti'xe u. ¹⁴Te xū'u é mastru ntó ní tó'o ntō ne, nakate ú dí'in ntō né, kuan tsí koo víí nto, nakate nto dí'in tā'an nto dí. ¹⁵Tsí xu'u dí'na ú nañ'e'le ú nto nté koo víí nto ne, kuan tsí koo víí nto vatā o dé u ni ntō. ¹⁶Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí nā te díí ka ka'nu nā kade tsiñu

san e tó'o nā. Ntē nā te díí ka ka'nu nā táxnūu tó'o i san é nā e táxnūu nā. ¹⁷Te kañe'e diki nto sá'a ne, kada ntaa ntó ne, dōo diní koo kuntōo nto.

¹⁸¿Nā te kuēnta iña nto un ntí'í ntō é kaka'án u sá'a. Iní u xoo é nakaxnúu u. Ntá tsi kuntaa vatā o úve na'a kaká'an tús'un Xuva kō tsi dívi nā é kae'xí dadii ní kó ne, divi nā ntaa nā atá ko. ¹⁹Sá'a kaka'án u ni ntō dí'na da kúvi, vata koo te kúntaa ne, kuinti'xe nto é divi nti'xé u. ²⁰Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí xoo é kaiko nū'u i nā táxnūu ú ne, kaiko nū'u nā kó di; xoo é kaiko nū'u i kó ne, kaiko nū'u nā nā táxnūu kó di —ka'an nā.

Kaka'an Jésuu tsí dikō Júdā sán nā

(Mt. 26:20-25;

Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹Dā kúvi ka'an Jésuu sá'a ne, dōo kunta'xa iní nā ne, kaka'an nā:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Tsí uun nā'a nto ne, diko ntō ko —ka'an nā.

²²Ito nā ntini'i Jেসুú san ta'an nā, xe un xé un nā, tsí nā ini nā xoo iña i é kaka'án nā. ²³Uun nā'a nā e dōo kuin-ima Jেসুú ne, tuví nā diñi nā, kae'xí nā.

²⁴Íde Simuún Pedrú san nta'a nā ni nā tuví diñi Jesuu é tsixe'e nā nā xoó kuenta iña í é kaka'án nā. ²⁵Kidáā ne, diin diin tsí katsixe'e nā Jেসuu:

—Mastru, ¿xoó ntu é kuān ó kaka'an ntó san? —ka'an nā.

²⁶Nantíko kōó Jesuu, kaká'an nā:
—Divi nā é kué'le u tañú'ú é xnūu nto'o ú san —ka'an nā.

Kidáā né, xnūu nto'o nā uun ta'ví tañú'ú sán ne, xé'e nā Júdā, i'xá Simuun Scarioté san. ²⁷Dā é'xi Júdā san tañú'ú sán ne, ura tsí i kukí'vi tó'ō e nā v'á'ā sán nima nā. Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni nā:

—Kantí'í dú'va tsi viin nee iña é ncho viin —ka'an nā.

²⁸Ntá tsi nté uun nā ntoo ntaé'xi nú mesá san nā ni kutúni nā nté kui kuān

ó kaka'an nā ni nā sā'a. ²⁹Tsi Júdá sán ne, díki i nā, nā nteé nta'a i diú'un san. Iō nā kuiní nā ne, kaka'an Jésuu ni nā tē kíkuiín nā é kantio nā inā vikó san, o te kuē'é nā diu'un nā ntá'ví san.

³⁰Ura tsí i da kúvi é'xi Júdá tañú'ū sán ne, kīi nā kue'en nā é niñu.

Tū'ún xee e xtúví Jesuu

³¹Dā kíi Júdá san kué'en nā ne, kaka'an Jésuu:

—Vevíí ne, xu'u é vëxkúvi ú natií ne, kaxi'í nuu ka'nu u. Dukuān ne, kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dí kuenta inā ko. ³²Te kāxi'í nuu ka'nu Xuva ko kuēnta inā ko ne, kanaxi'í nuu ka'nu nā kó vatā ó kaxi'í nuu ka'nu mii nā ne, ura tsí i kuan kōo víí nā. ³³I'xá mii kó, nā ná'á ká kutuví dadii ú ni ntō. Nantuku ntō ko, ntá tsi, vatā ó kaka'án u ni nā Israeé san ne, kuan kōo ka'án u ni ntō di tsí nā kuvi kí'in ntō mí k'ín u. ³⁴Xtuví ni'í u nto tú'un xee san: é na kuinima ntó ta'an nto, xe un xé un ntō. Vata tsí ó kakuinimá ko nto ne, kuan tsi koo na kuinima ntó ta'an nto dí, ³⁵vata koo tē ini nā'a san tsi ntákuinima ntó ta'an nto ne, kutuni nā tsi ntántikin ntó ko —ka'an nā.

Dá kakā'an Jésuu tsí ka'án Pedru e nā ini nā nā

(Mt. 26:31-35;

Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶Kaka'an Símuun Pedru ni nā:

—¿Mí'i ntu k'ín nto, Tó'ō? —ka'an nā. Nantíko kōo Jesuu, kaká'an nā ni nā:

—Mí k'ín u ne, nā kúvi k'ín ní ko vevii, ntá tsi da nté rkontúvi ne, nakuntíkin ko —ka'an nā.

³⁷Pedru ne, kaka'an nā ni nā:

—Tō'ó, ¿nté kui nā kuvi ntu kuntikín u nto vevii? ¡Kuan te kué'e ú ntuvi inā ko kuenta inā nto! —ka'an nā.

³⁸Nantíko kōo xtúku Jesuu, kaká'an nā ni nā:

—¿Vá nuu é ntāa ntí'xe ntu i é kuē'en ntuvi inā o kuénta inā ko? Tsi nuu é ntaā i é kaka'án u ni o tsí di'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an tsi nā inín ko xoo nā'a u —ka'an nā—.

Jesúu ne, divi nā é kúvi nā itsi é kí'in o nta'a Xuva kō

14 Nā ku dē kuení nto. Kuntēe ini ntó Xuva kō né, kuntēe ini ntó ko di. ²Má ví'i Uvā kó ne, dōó io mí kuntuo o. Tē dí nā kuān ó ne, nā ni ká'án u ni ntō. Kí'in ú, kixtúvi tu've u mí kuntuo nto. ³Te kué'en u é xtúvi tu've u mí kuntuo nto ne, ki'xi xtuku ú, kixnakueká u nto, vata koo é kuntuo dadii nto ni ko mí kutuví u. ⁴Ini ntó itsi san é xēe nte mí k'ín u —ka'an Jésuu.

⁵Kaka'an Túmaá san ni nā:

—Mastru, nā iní nti mí'i k'ín nto. ¿Ntē ntú koo nani'i nti itsi i san? —ka'an nā.

⁶Ne, kaka'an Jésuu ni nā:

—Xu'u e kúvi u itsi nto; kaka'án u é nuu é ntaā i né, tā'xi ú ntuvi inā nto. Xoxó kuvi xee i ntá'a Uvā kó tē nā te kuénta inā ko. ⁷Tē dí ini ntí'xe nto kó ne, ini ntó Uvā kó di. Nte vevíí ne, é ini ntó xoo nā'a nā, tsi é dukuan iní nto nā di —ka'an Jésuu.

⁸Kaka'an Félipé san ni nā:

—Nañē'e ntó nti Uva ntō ni. Kuan tsi kaa é ntio nti —ka'an nā.

⁹Kaka'an Jésuu ni nā:

—¿Ntē o ntu, Felipe? Nā te dā vévii ntoo dadii ú ni ntō né, ¿ntē vata kinín ko? Xoo e ini i kó ne, é ini nā Uvā kó di. ¿Ntē kuān ó kaikan ntun é nañē'é u o Uvā ko? ¹⁰¿Vá nā ntu te kákuinti'xe o tsi úun tsí kúvi ú ni Uvā ko, tsi úun tsí kúvi Uvā kó ni kó di? Tsi tú'un san é kaka'án u ni ntō ne, nā te dēki tsi mii ko katavá u, tsí Uvā kó e nuu mé'ñu nuu dava nā kó ne, mii nā kade nā nuu i e dóo va'á san. ¹¹Na kuinti'xe nto ko é kaka'án u tsi úun tsí kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi nā ni kó di. Tē nā ntákuinti'xe nto é kaka'án u ne,

kuān te nuu i é kadé u san na kuinti'xe nto. ¹² Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí te xōo nā'a é kuinti'xe nā kó ne, víi nā nuu i é kadé u di. Ō díi ka ka'nu ká nuu i víi nā, tsí ntaa u mí tuvi Úvā ko. ¹³ Da nēé ka nuu i é kākan ntó nta'a kó ne, víi ú vata koo é xī'y nuu ka'nu Uvā kó kuenta iñá ko, xu'u é l'xā nā. ¹⁴ Da nēé ka nti'i nūu i é kākan ntó nta'a kó ne, ta'xí u nto.

Kaka'an Jesúsú tsí taxnūu nā Espiritū Sántū san

¹⁵ Tē ntákuinima ntí'xe ntō kó ne, kada ntaa nto tú'un é xtúvī u. ¹⁶ Kākān ú nta'a Uvā kó, na taxnūu nā uun nā'a, nā é xntii ntō né, kunuu mé'ñu kunuu dava nā nto ntii dañu ntūvi. ¹⁷ Espiritu sā'a ne, divi nā é tā'xi nā é kūtuni nto nee iñá é nuu é ntaā i. Nā kúvi kuinti'xe nā nūxivi sa nā, tsí nā kuvi kiní nā nā, ntē nā ini nā xoo nā'a nā. Ntá tsi divi ntō ne, ini ntó nā, tsí nuu nā nima ntó ne, nuu mé'ñu nā ntō.

¹⁸ Nā te tsoo mii kuē'én u nto, tsí ki'xi xtuku ú mí ntoo nto. ¹⁹ Nā ná'a ká kukuii dā nā kiní ka nā nūxivi san ko. Ntá tsi divi ntō ne, kiní nto ko. Tsí ni'i nto ntúvi iñá nto vatā ó ió ntuvi iñá ko di. ²⁰ Ntúvi tsikán ne, kutuni nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi kúvi nto ní kó ne, kuan divi ú ni ntō di. ²¹ Xoo é kaeni tutun i tú'un é xtúvī u ne, kade ntaa nā ne, divi nā é kákuinima ntí'xe nā ko. Xoo é kákuinima í ko ne, kuinima Úvā kó nā di. Xu'ú ne, kuinimá ko nā di ne, ntii dító u é kīni nā ko —ka'an Jesúsú.

²² Júdā, nā uun san, nā é nā te Iscarioté ne, kaka'an nā ni Jesúsú:

—Mastru, ¿nté kui ntii dító nto nuú nti ne, ntá tsi nuu nā nūxivi san ne, nā ntii dító nto? —ka'an nā.

²³ Nantíko kōó Jesúsú, kaka'an nā ni nā:

—Xoo é kákuinima í ko ne, kade ntaa nā tú'un e xtúvī u. Kuinima Úvā kó nā

ne, kixkuntoo dadii ntí ni nā, ntúvī u ni Uvā ko. ²⁴ Xoo é nā kákuinima í ko ne, nā káde ntaa nā tú'un é kākā'án u. Tsi tú'un é kākā'án u ni ntō ne, nā te dīki míi ko é kākā'án u, tsí divi tú'un Uvā ko, nā é táxnūu ko.

²⁵ Nūu i sā'a kaka'án u ni ntō víi a tuvi dukuán ka ú ni ntō. ²⁶ Ntá tsi Espiritū Sántū san, nā é xntii ntō, nā é táxnūu Uvā kó kuenta iñá ko ne, divi nā nanē'e nā nto é un nti'i nuū i. Ta'xi nā é naka'an nto un nti'i é kākā'án u ni ntō nte dí'na.

²⁷ Te kuē'én u ne, ta'xí u é vā'a koo kuntuo nto, vatā ó tuví u, nā te vatā ó kata'xi nā nūxivi sa. Nā ku dē kuení nto; ntē nā ku u'víi nto. ²⁸ Tsí kaka'án u ni ntō é kī'ín u, ntá tsi ki'xi xtuku u é kutúvī u ni ntō. Te nūu é ntaā i é ntákuinima ntó ko ne, kuntuo dīni nto, tsí kaka'án u tsi kī'ín ú nta'a Uvā ko. Tsí díi ka ka'nu Uvā ko é xu'u. ²⁹ Sá'a kākā'an ntáa ú ni ntō di'na dá kúvi vata koo é, tē kúntāa ne, kuinti'xe nto kídaa.

³⁰ Nā kuē'é ka ka'án u ni nto vē, tsi vé'xi é kadē kú've nūxivi sa. Nā tē neé kuvi víi ní ko, ³¹ ntá tsi víi u vata ó ka'an Úvā kó, vata koo é kūtuni nā nūxivi sa tsi dóo kakuinimá ko Uvā ko. Nakuntáñi ntó ve, dá kī'ín o —ka'an Jesúsú.

Xo'o tinti'o é nuu é ntaā i

15 Kaka'an xtúku Jesúsú:
—Xu'u é vata kaa xo'o tinti'o é nuu é ntaā i kaá u. Uvā kó ne, divi nā é kuēnta káde nā. ² Te uun ntidin i nā kakí tinti'o í ne, ka'nté nā. Ntá tsi te kakii tinti'o í ne, ka'nté ntodo nā nuu i vata koo é kuē'e kíti i kii ti. ³ Nto'ó ne, é ntúntoo nto kuenta iñá tú'un é kākā'án u ni ntō. ⁴ Kuve ta'an nto kó vatā ó ntee tá'an ú nto. Tsí te da mii tsi ntidin i sán, tē nā ntee tá'an xo'o i sán ne, nā kúvi kii kiti i. Kuan ntó'ó di, nté uun nto nā te neé kuvi víi nto tē nā ntee tá'an nto ko.

⁵Xu'ú ne, xo'o i kúvi u; ðivi ntō né, ntidin i kúvi nto. Xoo é ntee tá'an i kó ne, ntee tá'an ú ña ðí ne, dōó kue'e é vā'á vií ña. Tē ña te ntee tá'an nto kó ne, ñá tē neé kuvi vií nto. ⁶Xoó ña'a é ña ntee tá'an i kó ne, kiñu'u ña ña kí'i kán vata kaa ntidin i e kádun e ntánakuido ña'a san e ntátsu'un ña nchú'un kán é kōko.

⁷Te kunteē tá'an nto kó, te kunuu ini nto tú'un kó ne, kákan nto da neé ka é ntio nto ne, ní'i ntō. ⁸Dōó xi'í nuu ka'nu Xuva ko tē dóo kuē'e núu i é vā'a vií nto. Kuan kōo ntuví ntí'xe nto ña ntini'i ko. ⁹Vatā ó kakuinima Úvā kó ko ne, kuān ó kakuinimá ko ntó ði. Ñá ku xtuví mii nto é káka nto itsí ko, tsi dóo kakuinimá ko nto. ¹⁰Te kāda ntaa nto tú'un é xtúví u ne, ña xtúví mií u é kákuinimá ko nto, vatā o dé ntaa u é káka'an Úvā kó ne, ñá kaxtuví mii ña é kákuinima ñá ko ði.

¹¹Kaka'án u ni nto sá'á vata koo é na kūntoo díni ntó nī kó vatā ó tuvi díni u ði. Kidáa ne, kunuu díni kue'én nima nto. ¹²Sá'á e tú'un ko é xtúví u: Na kuinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinimá ko nto. ¹³Te nūu é ntaā i é kákuinima kue'en ko ña e dóo vá'a tiin ni'i o ne, un tsi nte ntúvi iña ko kué'e o kuēnta iña ña. ¹⁴Nto'ó ne, ña e dóo vá'a tiin ni'i ú nto te vii nto é káka'án u ni ntō. ¹⁵Vi'i a vé ne, ñá ká'án ka u te ña ntáde tsiñu iñá ko nto, tsí ña ntáde tsiñu sán ne, ñá ini ña neé kade tó'o ñá. Ntá tsi ña e dóo vá'a tiin ni'i ú kaka'án u nto, tsí kaka'an ntí'i ú ni ntō nee iñá kaka'an Úvā kó nī ko. ¹⁶Ña te ðivi ntō nakaxnúu ntō ko, tsí xu'u nakaxnúu ú nto ne, teé tsiñu u nto é kí'in nto, kinakáxa nto é vā'á san vata koo é na xntii. Kidáa né, da neé ka nuu i é kákan ntó nta'a Úvā kó kuenta iñá ko ne, ní'i ntō. ¹⁷Sá'a tsí é xtúví u é vii nto: é na kuinima ntó ta'an nto.

Ña ñuxiví san ntainchu'vi ña Jesuu ni ñá'a ña

¹⁸Tē ntainchu'vi ñá ñuxiví san ntó ne, na kūtuni nto tsí ði'na u ínchu'vi ñá ko. ¹⁹Tē ðí kudadii nto nī ña ñuxiví san ne, dōó ntio ña nto. Ntá tsi ña te i'a ntáduku ntée ká nto, tsí nakaxnúu ú nto ñuxiví san. Dukuān ne, ntainchu'vi ñá nto. ²⁰Nanū'u ntó ini'nto tú'un é káka'án u ni ntō: Tsi nté uun ña kade tsiñu ne, ñá tē ðí ka ka'nu ña'a ña e tó'o ñá. Vata o dé xení ña ni kó ne, kuan kōo kada xení ña ni ntō ði. Tē ðí ni ðe ntaa ña tú'un kó ne, kada ntaa ña e ntáka'an ntó ði. ²¹Un ntí'i sá'á nantō'o ña nto kuenta iñá ko, tsi ñá ini ña ña táxnūu ko.

²²Tē ðí ña ni kí'xi u é kixka'án u ni ñá ne, ña túvi kuétsí ña. Ntá tsi veví ne, ña túvi ká doka'an núu ini kuenta iña kuétsi ñá. ²³Xoo é kainchu'ví ko ne, kainchu'vi ña Úvā kó ði. ²⁴Ña túvi kuétsí ña tē ðí ña ni ini'nto nuu i é idé u e nté uun ká xtuku ña'a ña kuvi vií ña. Ntá tsi kuān te ini ñá ko ne, nté dúkuan ña ntío kue'en ñá ko, nté Uvā kó ði. ²⁵Ntá tsi kuan o kúvi vata koo é ntūntaa mí ūve na'a lei iña ña é káka'an: "Ínchu'vi ñá ko é nté ña tuví nee nuu i", ka'an.

²⁶Ntá tsi tē xee Espiritū é nuu é ntaā í san, ña vé'xi nta'a Uvā ko é xntii ña ntō né, ðivi ña ntáda ntaa ña kuenta iñá ko. ²⁷Ðivi nto ntáda ntaa nto kuenta iñá ko ði, tsí nto'ó ne, intóo dadii o un tsi nte dá iñi ntu'u.

16 Nūu i sá'á kaka'án u ni ntō vata koo é ña nativi ini'nto e ntántikin ntó ko te kúvi. ²Tsí nakunu ña nto má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Xée ntūvi te xoó ka'ní i nto ne, tsiñu Xuva kō kade ña, kuiní ña. ³Sá'a vii ñá ni ntō tsí vata kiní ña Úvā kó, nté xū'ú ði. ⁴Ntá tsi kaka'án u sá'a ni ntō vata koo tē xee ntúvi tsikán ne, nanu'u ntó ini'nto tsí ðivi é káka'án u ni ntō.

Núu í é kade Espíritū Sántū

⁴Ná ni ká'án u ni nto sá'á nte dá iñi ntu'u, tsí da xé tuví dadíi ká u ni ntō. ⁵Ntá tsi vevíi ne, kí'ín ú ve, kínakutúvi dadíi ú ni ña táxnūu ko. Nté uun nto ña kátsixe'e ntō ko mí kí'ín u. ⁶Da uun kakuvi, dōó ntoo nta'xa nto é kuan ō ka'án u ni nto sá'a. ⁷Ntá tsi kaka'an ntáa ú ni ntō tsí díi ka v'á'a o iña nto é kí'ín u. Tsí té dí ña kí'ín ú ne, ña kúvi kí'xi ña é xntii ntō. Ntá tsi te ku'e'én u ne, taxnūu ú ña é kunuu mé'ñu ña ntō. ⁸Te vē'xí ña ne, nañe'e ñá ña ñuxiví san nee iña é kuētsí ña, nee iña é v'á'a koo víi ña ne, nté koo kada kú've Xúva ko iña ña dí: ⁹kuenta iña kuētsí í é ña ni kuinti'xe ña ko; ¹⁰kuenta iña í é víi ña é v'á'a, tsi kí'ín u mí tuví Uvā kó ne, ñá kiní ka ntó ko; ¹¹kuenta iña í é kadā kú've Xuva ko iña ñá vatā o dé ña ni ña odo nūú iña ñá ñuxiví sa.

¹²Dōó titín ka nuu í é ncho ka'án u ni ntō, ntá tsi ña kutíi nto é tēku ntí'i nto vevii. ¹³Ntá tsi te vē'xi Espíritū é nuu é ntaā í san ne, nañe'e ñá nto é un ntí'í nee iña é nuu é ntāa ntí'xe i. Tsi ñá te díki tsi mii ña ká'an ña, tsí nee iña é tekū ñá ne, diví é ka'an ñá ni nto ne, nañe'e ña nto nté koo kuvi rkontúvi. ¹⁴Diví ñá né, kada ka'nu ña ko, tsí ni'i ña nee iña e iñá ko ne dá ta'xí ña é kūtuni nto. ¹⁵Un ntí'í é ió iña Uvā ko ne, kaduku ntée ú dí. Dukuān é kākā'án u tsí nañe'e ñá nto nee iña iñá ko é ni'i ña.

¹⁶Ña ná'a ká kiní nto ko, ntá tsi ña na'á ka xtúku ne, nakiní xtuku nto ko —ka'an Jesús.

Nadama donta'xá san dodíni

¹⁷Kidāā ne, iō ñá ntini'i Jesúsú ne, tsix-e'e tā'an ña xe un xé un ñā:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un sá'a é kākā'an ñá ni kō tsí ña na'á ka kiní o ñā ne, ña ná'a ká xtuku ne, nakiní xtuku o ñā, tsí kí'ín ñá nta'a Uva ñā? ¹⁸¿Nee

iñá ntu kani tú'un é kākā'an ña é ña na'á ka? Nā kañe'e díki kó ne nuu í é kuān ó kaka'an ña —ka'an ña.

¹⁹Kūtuni Jesúsú tsí ncho tsixe'e ña ña kuenta iña í sá'a ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Ntátsixe'e ta'an ntu ntō nee iñá ncho ka'án u dá ka'án u tsí ña na'á ka kiní nto ko, ña ná'a ká dá nakiní xtuku nto ko? ²⁰Nuu é ntaā í é kākā'án u ni ntō tsí kuéku nto ne, kunta'xa iní nto dí, ñi dukuan ña ñuxiví san ne, kuntoo díni ña. Ntá tsi kuān te kunta'xa iní nto vevíi ne, rkontúvi ne, nadama donta'xá san dodíni. ²¹Vata kaa ñadí'i, ña é dá vé kaku i'xá í ne, kanti'i iní ña tsí e xee úra i. Ntá tsi té kúvi káku i'xá ña ne, kunáni ñá e kaexnúu kúñu ña, tsi dóo díni ña kuenta iña í e káku i'xá ña é dá vé xee ñuxiví sa. ²²Diví ntō dí ne, ntánti'i iní nto vevii. Ntá tsi nakiní xtuku ú nto ne, naku'un díni nima ntó kídaā, uun dodíni e nté uun xoxo kuvi ka'nté nuu i.

²³Ntuvi tsikán ne, ñá té nee tsixe'e ká nto ko. Nuú é ntaā í é kākā'án u ni ntō tsí da nee ka ntí'i nuu í é kākān ntó nta'a Uvā kó ne, ta'xi ña te kākān ntó kuenta iñá ko. ²⁴Vevíi ne, vata kākān nto nté uun nuu í kuenta iñá ko. Kākān ntō ne, ní'i ntō, vata koo é kūntoo díni kue'en nto.

Jesúú ne, kúvi idé ña ni ñuxiví sa

²⁵Kantada dadíi ú nuu í sá'a, kaka'án u ni ntō. Ntá tsi vē'xí ntuvi é ña te kuan koo ka'án ka u, tsí ka'an ntāa ú ni nto iña Uvā ko. ²⁶Ntuvi tsikán ne, kākān nto kuenta iñá ko. Ntá tsi ña te kaka'án u ni ntō te kākān u nta'a Uvā kó kuenta iña ko. ²⁷Tsi Úvā kó ne, mii ña dóo kakuinima ñá nto, tsí da xe ntákuinima ntó ko ne, ntákuinti'xe nto é vē'xi ú nta'a Xuva kō. ²⁸Tsí nta'a Uvā ko kúí ú, vē'xí ú ñuxiví sa. Vevíi ne, ntaka ú ñuxiví sa dá ntāa xtuku u mí tuví Uvā ko —ka'an Jesús.

²⁹Ntáka'an ñá ntini'i ña ni ñā:

—Vevíí ne, kaka'an ntáa nto, é ña te kántada dadíi ká nto. ³⁰É iní nti ve tsi ini nto un ntíí ntíi núu i. Ntē ña ntio é xoxo tsixé'le i ntō. Dukuān e ntákuinti'xe nti tsi vé'xi nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

³¹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto ve? ³²Ntá tsi e xée ūra í ne, vevíí du'va tsi nakuíte xáa nto. Da díta da díta xnto itsi nto, xtuví mii ntó ko. Ntá tsi ña te da mii tsi u tuví u, tsi tuví ni'i Ūvā kó ko. ³³Kaka'án u ni nto un ntí'i sá'á vata koo é kúntoo vā'a nto, xoo é kantíkin í ko. Ñuxiví a ne, dōó nto'o nto. Ntá tsi ka'xi víí nto nima ntó, tsi e kúvi idé u ni ñuxiví sa —ka'an ña.

Kaka'an ntá'ví Jesuu kuénta iña ñá ntini'i ñā

17 Dā kúvi ka'an Jésuu núu i sá'a ne, ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kán, dá kakā'an ña:

—Ūva, e xée ūra í ve. Nāxi'í nuu ka'nu nto kó, xu'u é l'xā ntó ve, vata koo é nāxi'í nuu ka'nu ú nto dī. ²Tsi tá'xi nto tsiñu ko é kodo núu u iña un ntí'i kue'en dú'va ña'a san vata koo é kuē'é u ntuví va'á iña ña ntii dañu ntúvi, un ntíí ntíi ña'a, ña e nátsu'un nta'a nto ko. ³Sá'ā é ntuví vā'á iña ña: te ini ñá nto, divi ntō é Xuva ntí'xe ko nto, ni Jesūcristu, xu'u e táxnūu nto.

⁴Xu'ú ne, é dē ka'nu ú nto ñuxiví sa. É nantí'i u tsiñu e teé tsiñu nto ko é víí u. ⁵Vevíí ne, naxi'í nuu ka'nu nto kó nta'a nto ve, Ūvā, vata tsi o náxi'í nuu ka'nu nto kó ntē dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa.

⁶Ñā é nakaxnúu nto i'a ñuxiví sa é tsu'un nta'a ntō kó ña ne, é nañē'é u ña xoo é divi ntō. Tsí divi iña ntó ña ne, nátsu'un nta'a ntō kó ña ne, divi ñā kuínti'xe ña tú'un ntō. ⁷Ini ñá ve tsí da nēé ka nuu i e tá'xi nto kó ne, nta'a nto vé'xi. ⁸Tsi é nañé'e u ña tú'un e tá'xi nto ko. Tékú ña ne, kutuni ña é nuu é ntaā i tsí nta'a nto

vé'xi u. Kuínti'xe ña tsí divi ntō táxnūu nto ko.

⁹Mii ña é kaikán u kuenta iña ña. Ñá te kuénta iña ñá ñuxiví san, tsí kuenta iña ña e tá'xi nto ko, tsí divi iña nto ña. ¹⁰Un ntí'í nee iñá ió iñá ko ne, iña ntō dī; nee iña é iña ntó ne, iñā kó dī. Divi ñā ne, náxi'í nuu ka'nu ña ko.

¹¹Xu'ú ne, ñá kutúvi ka ú ñuxiví sa, ntá tsi divi ñā né, kuntōo ká ña ñuxiví sa. Tsí xu'ú ne, kñakutúvi ú ni ntō. Ūvā, divi ntō é vā'á kue'en nto ne, kúnuu mé'ñu kunuu dava nto ña e tá'xi nto ko vata koo é uun tsi kuví ña vatā ó uun tsi kúvi ú ni ntō dī. ¹²Dā itúvi dadíi ú ni ñā i'a ñuxiví sa ne, xu'ú nada'an ú ña kuenta iña ntó, un ntíí ntíi ña e tá'xi nto kó ne, ide ú ña kuenta. Ntē uun ña'a ña ña ni kunáa ña (da mii tsi ñā e dúkuan kúnaá san), vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un ntō.

¹³Vi'i a vé ne, ntiko kōó u mí tuví nto dan. Núu i sá'á kaka'án u da tuví ka u ñuxiví sa vata koo é na nāku'un dñi nima ñá vatā ó nuu dñi nimá ko dī. ¹⁴É nakué'e ú ña tú'un ntō. Ntá tsi ña ñuxiví sa ne, ntaínchu'vi ñá ña, tsí ña te ntáduku ntéé ká ña ñuxiví sa vata kaa u é ntē ña te ña ñuxiví sa ú dī. ¹⁵Ñá te kaikán u nta'a nto te natavā ntó ña ñuxiví sa, tsi é na kúnuu mé'ñu kunuu dava nto ña nuu i é kñi kaa san. ¹⁶Ñá te ntáduku ntéé ña ñuxiví sa, vata kaa ú xu'ú dī. ¹⁷Kué'e ntō é vii ñá da mii kuē'en tsi é vā'a é ntio nto, tsí ini ña tú'un ntō é nuu é ntaā i. ¹⁸Vata ō táxnūu nto kó ñuxiví sa ne, kuan koo taxnūu ú ña mé'ñu ña ñuxiví sa dī. ¹⁹Kuenta iña ñá ne, ntada ú ntuví iñá ko kuenta ntá'a nto vata koo é na ntāda ña ntuví iña ña kuénta ntá'a nto dī é na vii ñá nee iña é nuu é ntaā i.

²⁰Ñá te da mii tsi kuénta iña ña sá'a é kākā'an ntá'ví u, tsí kuenta iña ña é kuínti'xe i ko rkontúvi kuenta iña tú'un ñā. ²¹Kaikan u é uun tsi na kúvi ña, un ntí'i ñā, vata tsi kaa o xo'ō dí, Ūva, é uun

tsi kúvī ú ni ntō ne, uun tsi kúvī nto nī kó dī. Te uun tsi na kuvi ña ni kō dī vata koo é na kuinti'xe ña ñuxiví sa tsí ðivi nti'xe ntō táxnuu nto ko. ²²Naxi'í nuu ka'nu ú ña vatā ó naxi'í nuu ka'nu nto kó vata koo é uun tsi na kúvī ña vata kaa ú ni ntō. ²³Tsi úun tsi kúvī ú ni ñā ne, uun tsi kúvī nto nī kó dī, vata koo é uun tsi kuvi nti'xe ña. Kidáā ne, kutuni ñā ñuxiví sa tsí ðivi ntō táxnuu nto kó ne, dóó kakuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko dī.

²⁴Ó Úva, ðivi ntō tsú'un nta'a nto ñā kó ne, ntio ko é kuntoo dadī ña nī ko mí kutúvī u, vata koo é na kinī ñā ko é kǎxi'í nuu ka'nu ú nta'a nto. Tsí kakuinima ntó ko un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa. ²⁵Ó Úva, ðivi ntō e dóo va'á nto. Ña ñuxiví sa ne, ñá ini ñá nto. Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne, ña sǎ'á ini ñá tsí ðivi ntō táxnuu nto ko. ²⁶É kǎka'an ntaa ú ni ñā xoo ñá'a nti'xe nto ne, kuan kōo víi ka ú dī vata koo é na kuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko ne, vata koo é mií ú kutúvī u ni ñā —ka'an Jesús.

Dā tīin ña Jesús

(Mt. 26:47-56;

Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

18 Dā kúvī ka'an Jesús sá'a ne, kué'en ña ni ña ntini'i ña úun xo ðiñi xi'nti ntúte Cedruun. Ikān kukí'vi ña má utun tatá kan ni ña ntini'i ñā. ²Júdā, ña diko Jesúsú ne, ini va'á ña ikān, tsi dóo ki'in ito kǎnakuntóo dadī Jesús ni ña ntini'i ña ikān. ³Dukuān né, ntēka Júdā sntadun ni ña ntáde kuenta xúkūn, ña e táxnuu tó'ō dutú nī ña fariseú san. Xée ña ikān, odo ña ñū'ú, ni chū'un, ni káa é kǎ'ní nuu ña Jesús. ⁴Ntá tsi é ini Jesúsú un ntí'i nūu i neé kuvi ña ne, kī ña, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? — ka'an ña.

⁵Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—Jesuu, ñá ñuú Nazaree ntánantukū ntí ña —ka'an ña.

Kaka'an Jesúsú ni ña:

—Ðivi ú xu'u —ka'an ña.

Júdā, ña é diko ñá san ne, nntísí dadī ña ni ñā'a san. ⁶Dā ka'an Jesúsú tsí ðivi ñā ne, un ntíí ntíí ñā'a san nákaka ata ñā; ntāva ña kue'en ñá ñu'u kǎn. ⁷Kidáa ne, tsixe'e xtúku Jesúsú ña:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? — ka'an ña.

Ntáka'an xtúku ña:

—Jesuu, ñá ñuú Nazaree —ka'an ña.

⁸Dā nantiko koó xtuku Jesúsú, kaká'an ñá ni ñā:

—É kǎka'an xtúku ú ni ntō tsí ðivi ú xu'u. Te xū'ú ntánantuku ntō kó ne, na kǎ'in ká ña nguii san —ka'an ña.

⁹Kuan ó ka'an ñá vata koo é kūntaa tú'un é kǎ'an ña: “Úvá, ña e tá'xi nto kó ne, nté uun ña ña ni kunáa ña”, ka'an ña. ¹⁰Kidáa ne, Simuun Pedru táva nuu ña káa ñá né, dá é'nte tu'un ña lo'xo ña káde tsiñu iña dútu ñá odo nūú san; náki'i tú'un ñá lo'xo kua'a ña. Ña kade tsiñu sán ne, Malcu nání ña. ¹¹Jesúú ne, kaka'an ñá ni Pedru kídaā:

—Nǎxnuu vá'an káa ó. ¿Vá ña ntu te nto'ó ko dontíni é ta'xi Uvá kó ko é ntō'ó ko? —ka'an ña.

Dá nntísí me'ñu Jesúsú nuu Ánaa

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹²Sntadún san, nī tó'ó ña, nī ña ntáde kuenta xúkūn ña Israeé san ne, tīin ña Jesúsú, da kí'ni kutu ñá ña. ¹³Ði'na intéka ña ña mí tuví Anaá, ñuntíí dútu ñá odo nūú kuia tsikan, ñá nani Caífaa. ¹⁴Ðivi Caífaa ne, é kǎka'an ñá tsi díí ka vá'ā ó te úun tsi ña'a kuví ña kuenta iña un ntíí ña ñuú í san.

Dá kakā'án Pedru e ñá ini ñá Jesuu

(Mt. 26:69-70;

Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Ña ntini'i ñā, ña uun ká san, ni Si-muun Pedrú ne, ntíkin ñá Jesuu. Ini dútu ñá odo nūú san ña ntini'i ñā, ña é uun sán ne, dukuān ne, kúkí'ví ña ni Jēsuu iní vi'i dutu ñá odo nūú san. ¹⁶ Ntá tsi Pedrú ne, da nuū ntitsí ña atá xi'i kan. Kidáā ne, kué'en ña ntini'i ñā, ñá ini dútu ñá odo nūú san, kaka'an ñá ni tā'nu nteé nta'a i xi'í san te kūvi kuíta ntí'xin Pedru iní vi'i kán di. ¹⁷ Ta'nu nteé nta'a i xi'í san ne, tsixe'e tún Pedru:

—¿Vá ña ntu te divi ntō é kantikin ntō ña tsikan? —ka'án tun.

—Ña'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

¹⁸ Tsí da xe dóo vi'xín ne, ña ntáde tsiñu ní ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, tūún ña ñu'ú ne, dā ntátuní ña. Ikān ntitsí dadíi Pedrú san ni ñā, katuní ña di.

Dā íto ntee dutu ñá odo nūú san Jesuu

(Mt. 26:59-66;

Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Kidáā né, tsixe'e dūtu ñá odo nūú san Jesuu kuénta iña ñá ntini'i ña ne, kuenta iña nchú'un é kanakuā'a ña ña'a san. ²⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xu'ú ne, kaka'an ntaá u mé'ñū ña'a san un ntí'i kué'en dú'va ña. Nguentúvi tsi naku'á u ña má vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, ini ukún ka'nu sán di. Nté uun nuu i ña ni ká'an xu'ú u. ²¹ ¿Nté kui mií ú katsixe'e ntu ntō ko? Tsixe'e nto ñā'a san, ña téku i nté o kaka'án u. Divi ña ini ña nee iña é kāka'án u —ka'an Jēsuu.

²² Dá kakā'an ña sá'a ne, uun ña'a ña ntáde kuenta xúkūn sán, ña ntitsí etsin ne, xé'e nuu ña vinuu Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuan ntū ó kanantiko kōón kaka'an ni dūtu ñá odo nūú san? —ka'an ña.

²³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ña vá'a o kaka'án u ne, ká'an nto nee iña é ña vā'ā ó san ni. Ntá tsi te vā'á o kaka'án u ne, ¿nté kui xé'e nuu ntun vinuú ko kuan? —ka'an ña.

²⁴ Kí'ni kutu ña ña kídaā né, dā táxnūu Anaá san ña mí tuví dutu ñá odo nūu, ñá nani Caífaa.

Dá kakā'an xtúku Pedru tsi ñá ini ñá Jesuu

(Mt. 26:71-75;

Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Da ñī ntitsí Pedru, katúni ña nchú'un kán ne, kaka'an ñá'a san ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divín é ntini'in ña tsíkán di? —ka'an ña.

Ntá tsi divi ña ne, kaka'an ña:

—Ña'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, uun ña'a ña ntáde tsiñu iña dútu ñá odo nūú san, ñavi'i ña e é'nte Pedru ló'xo í ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divín é ini ú o ni ñā má utun tatá kán? —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an xtúku ña tsi ñá ini ñá ña ne, ura dú'va tsi i kána lí'xī san.

Dá ntitsí mè'ñū Jesuu nuu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14;

Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Kidáā né, ntāka ña nú vi'í Caífaa ne, dā kueni'i ña Jēsuu iní vi'í mè'ñū ña ñuú Roma. Dā ve vé'xi katúvi. Ña Israeé san ne, ña dí ni kī'ví ña iní vi'í mè'ñū san vata koo é ña naxe'é ña nta'a ña. Tsí te kuan kōo ne, ña kúvi kā'xí ña viko san. ²⁹ Dukuān né, ntíi Pílatu nu kí'í kán, kaka'an ña:

—¿Neé ntú nuu i ntátsi'i kuétsi nto ña sá'a? —ka'an ña.

³⁰ Nantíko kōó ñá, ntāka'an ñá ni ñā:

—Tē dí ña kini kaa ña ne, ña ntádā ntí ña kuenta ntá'a nto —ka'an ña.

³¹ Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni ña:

—Kue'ēn ni'i nto ñá ni. Kada kú'vē ntó iña ñá kuenta iñá lei míi ntō —ka'an ña.

Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Dōo xii kaá te ntí'i kué'e nti doxi'i dā xóo ká ña'a —ka'an ña.

³² Dukuan ō kúvi vatā ó kaka'an Jésuu nté koo kúvi tē xi'i ña. ³³ Kidáā ne, kún-tí'ví xtuku Pilatu iní vi'i mē'ñū san, dā kána ña Jesuu, kátsixe'e ña ñā:

—¿Vá divin ntūn é Rei iña ñá Israee? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá kuēnta iña mii ntú nto é kuān ó kaka'an ntó san ne, o dē xé tuku ña'a san kaka'an ñá ni ntō? —ka'an ña.

³⁵ Nantíko kōó Pilatu, kaká'an ña:

—¿Vá ña Israee ntú u? Ña ñuú mii o nī tó'ō dutú san ne, divi ñā ntáda ña o kuenta ntá'a ko. ¿Nee ntu den? —ka'an Pilatú san.

³⁶ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá te ñūxivi sa kade ú rei. Tē dí ñūxivi sa kade kú'vé u ne, nté du'xen víi ña ntáde tsiñu iñá ko vata koo é xoxo ntada í ko kuenta ntá'a ña Israeé san; ntá tsi ña te i'a káde kú'vé u —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Pílatu ni ña kídaā:

—¿Vá dukuan ntū é rei ntí'xen? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Mii nto kākā'an nto é reí u. E divi tsiñu káku u. Dukuān ne, vé'xi ú ñūxivi sa vata koo é ká'án u nee iña é nuu é ntaā i. Xoo é ntio i é nuu é ntaā í ne, katekú ña é kākā'án u —ka'an ña.

³⁸ Tsixe'e Pílatu ña kídaā:

—¿Nee iñá ntu é nuu é ntaā í kuan? —ka'an ña.

Dā ntúvi Jesuu kuēnta é kuví ña

(Mt. 27:15-31;

Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Dā kúvi tsixe'e ña sá'á ne, kii xtuku ña, kaka'an ñá ni ña Israeé san:

—Nté uun kuétsi ña sá'á ña kánani'í ko. ³⁹ Ntá tsi nto'ó ne, vatā xkoó ini nto é nantii ú uun ña'a ña nuu kutū mé'ñū viko sá ne, ¿ntio ntu nto é nantii ú Rei iña ñá Israee? —ka'an Pílatu.

⁴⁰ Un ntíi ntíi tsi ña'a san káchu'u ña, ntáka'an ña:

—¿Ñá te ña tsikan nantii ntó ña, tsi Barabaá san! —ka'an ña.

Barabaá san ne, ña kae'ní ña'a.

19 Kidáā né, ki'i Pilatú san Jesuú ne, da táxnū ña é natīnuu ña ña xo'ō ume. ² Sntadún san ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku iñu, da xntéku ña dikí Jésuú ne, da xnúu ña ña doo tīnta. ³ Xée ētsin ña mí ntísi ña ne, da ntáka'an ñá ni ñā: —¿Ntiusi ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ñá, dā kátu nuu ña vinuu ña.

⁴ Kii xtuku Pilatú san ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Un kaa ña sá'a é nantii ú ña nuu nto vata koo é na kūtuni nto tsí ña ni naní'i ko nté uun kuétsi ñā —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, ntii Jesuu é ntéku le'e iñu san dikí ñá ne, nuu ña doo tīntá san. Kaka'an Pílatú san ni ñā'a san:

—¿Un kaa ñatíi sa'a! —ka'an ña.

⁶ Dá ini tó'ō dutú san nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¿Na nākuntée ña ntiká krusi! ¿Na nākuntée ña ntiká krusi! —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Pílatú san ni ñā:

—Ku'ēn ni'i mii nto ñá ni, dá naxntēe ntó ña ntiká krusi kan. Tsí xu'ú ka'án u ne, ña túvi nee kuétsí ña —ka'an ña.

⁷ Dā nantíko kōó ña Israeé san, ntáka'an ñá ni ñā:

—Lei iñá nti ne, kaka'an tsí da mií é kuví ña, tsí dotō tsí kaka'an ña é I'xá Xuva ko ña —ka'an ña.

⁸Dā téku Pilatú san sá'a ne, díí ka ū'vi xtúku ña. ⁹Kúntí'ví xtuku ña iní vi'i me'ñú san ne, dá kaká'an ñá ni Jēsuu:

—¿Mí'i ntu ñūu vé'xin? —ka'an ña.

Ntá tsi Jesuu ne, ñá ni kā'an kue'en ña.

¹⁰Dukuān ne, kaka'an Pílatú san ni ña:

—¿Nté kui ña kaká'an ntún ni ko? ¿Vá ña ntu ínín tsí kuví vií u naxntēe ú o ntiká krusí, o kuví nakáka xaa ú o? —ka'an ña.

¹¹Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Ntē ña kuví kadan kú'ven iñá ko tē ña te Xuva ko ni ta'xi ña o. Dukuān ne, díí ka iō kuetsí ña e ntáda kó kuenta ntá'a o —ka'an ña.

¹²Nté ūra tsikán ne, ntukū nuu iní Pilatú san nté koo nantii ña ña. Ntá tsi ña Israeé san ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¡Te nantii nto ña sá'á ne, ñá te vā'á tiin nto ni Cesa! tsí te xōo ñá'a é káka'an ña é rei ñá ne, kaka'an ntée ña Cesá san —ka'an ña.

¹³Dā téku Pilatu sá'a ne, nantii ña Jēsuu. Kidáā ne, nákutúví ña nú mesa ví'i me'ñú san mí nani Gābata, é káni tú'un Nú Xūu san é tú'un hébreu. ¹⁴Dā ká'ñu ntuví sispre víkó san ne, kaka'an Pílatú san ni ña Israeé san:

—¡Un kaa rei nto! —ka'an ña.

¹⁵Ntá tsi un tsi ntákachu'u ña'a san ntáka'an ña:

—¡Kuē'en ni'i ntó ña! ¡Kuē'en ni'i ntó ña! ¡Dá naxntēe ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ñá'a san.

Kaka'an xtúku Pilatú san ni ñá'a san:

—¿Vá naxntēe ntú u rei nto ntíkā krusi kan? —ka'an ña.

Nántiko kōo tó'ō dutú san, ntáka'an ña:

—Xoxó ka xtúku é reí nti, tsí da mii tsi Cesá san —ka'an ña.

¹⁶Kidáā né, ntáda kuenta Pílatú san Jēsuu é na naxntēe ñá ña ntiká krusi kan. Tiin ña ña né, dá kue'en ni'i ña ña.

Dā nakuntée Jesuu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44;

Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷Ntii Jesuu, ntéku dokó ña krusi ña, kue'en ña mí nani Gōlgota é káni tú'un Xkidiki Ntíxi kán é tú'un hébreu. ¹⁸Ikān naxntēe ñá ña ntiká krusí san ni ūvi ñá'á ka ñatii. Uun ña nteé ña diñi kua'a ña ne, uun ña nteé ña diñi datsín ña. Jēsuu ne, nuu mé'ñu ña. ¹⁹Pilatú san ne, táxnūu ña kuvá'a ta'vi rkunū é kuntēe dikí krusí san é káka'an: “Jesuu, ñá ñuú Nazaree, Rei iñá ñá Israeé”, ka'an. ²⁰Dōó titín ña Israeé san nakuá'a ña tú'un sa'á, tsí mi naxntēe ñá Jesuu ntiká krusí ne, ētsin ñuú ka'nu. Úni tú'un san uve na'a: tú'un hébreu, latiín, ni tú'un griegú di. ²¹Tō'ó dutu iñá ñá Israeé san ne, ntáka'an ñá ni Pilatú san:

—Ñá ku xntēe nto: “Rei iñá ñá Israeé”. Díí ka vā'á ó te xntēe nto: “Ña é káka'an é Rei iñá ñá Israeé” —ka'an ña.

²²Ntá tsi Pilatú san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Ē xntēe na'a ú ne, é kuan tsi koo —ka'an ña.

²³Dā kúví naxntēe sntadún san Jesuu ntiká krusí san ne, ki'i ña doo ñá ne, dá kátsin dava ña kimi ta'vi. Uun ta'vi uun ta'vi ni'i ñá xe un xé un ña. Dā kí'i ña du'nu kani ñá di, ntá tsi du'nu ñá ne, kantāa tsi nte dukun i un tsi nte xú'u i; ña túví mí'i xí'i ta'an. ²⁴Dukuān ne, sntadún san ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—Ñá nakatsin o sá'a; díí ka vā'á ó te nadíki ó xoo e ní'i i —ka'an ña.

Kuan ō dé ña vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Kátsin dava ña doó ko. Nadíki ña xoo é ni'i i dú'nú ko”, ka'an. Kuān o dé sntadún san.

²⁵Dí'i Jēsuu ni ta'an dí'i ña, María, ñadí'i Clíofa, ni María Madaléná ne,

ntáñi étsin ña nú krusí san mí ntéé Jesuu. ²⁶ Dā íni Jesuu dí'i ña ni ña ntini'i ñā, ña e dóo kuinima ñā ne, kaka'an ñā ni dí'i ñā:

—Nakunúu nta'a nto i'xá nto dan —ka'an ñā.

²⁷ Dā kakā'an xtúku ña ni ña ntini'i ñā:

—Nakunúun nta'an dí'i ō dan —ka'an ñā.

Nté ntúvi tsikán ne, nákunuu nta'a ña ntini'i ñā sán dí'i Jesuu.

Dā xi'i Jesuu

(Mt. 27:45-56;

Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸ Dā kúvi sá'a ne, íni Jesuu tsi é kuntaa ntí'i vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, kaka'an ñā:

—Kaitsí ko ntute —ka'an ñā.

²⁹ Ikān tuví uun kídí ntídi íā ne, xnuu nto'o ña uun tí'nti dóo ne, dā xntídō ñā díki chñ ne, da xní'ni ña xu'u ñā. ³⁰ Dā kúvi xí'i ña ntídi íā sán ne, kaka'an ñā:

—É kúntaa ntí'i ve —ka'an ñā.

Kidāā né, nāxka'nu ntei ña díki ñā ne, xí'i ñā.

Dā í'xi nūu uun sntadún san káa má xkintika Jesuu

³¹ Ntúvi sá'á ne, ntúvi é koo tu've iña víko ka'nu san. Ña Israeé ne, ña ni ntífo ñā é kúve ka kúñu ña ntiká krusí ntúvi dá iō dá'na, tsi dóo ka'nu ntúvi tsikan. Dukuān ne, kaka'an ñā ni Pilatú san te kué'é ña itsi é ka'nu ña xkidá'nta ña uve ntiká krusí san vata koo é na kúvi kantí'i ña ne, dá kúvi nanuu nteé ña ña ntiká krusi. ³² Kidāā ne, kué'en sntādún san, kuka'nu ña xíki dá'nta ña ata iko díñi Jesuú san. ³³ Ntá tsi dā xee étsin ña mí rkāa nteé Jesuú ne, kūtuni ña tsi é xí'i ñā. Dukuān ne, ñā ni e'nu ña xiki dá'nta ñā.

³⁴ Ntá tsi uun ña'a sntadún san ne, í'xi nūu ña káa ñā má xkintika Jesuú ne, ura

tsí i kíi niñi ni ntute. ³⁵ Xu'u é kantaa ú ni nto sá'á ne, íni u nee iña kúvi. Kaka'an ntáa ú ni ntō vata koo é na kuinti'xe nto dí, tsí íni u tsi nuu é ntaā i é kākā'án u. ³⁶ É un ntí'i nūu i sá'a kúvi vata koo é kúntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nté uun xiki ña ña ni tá'nu”, ka'an. ³⁷ Uun ká xtuku nuu i kaká'an tú'un Xuva kō dí: “Kiní ña'a san ña é í'xi nūu ña káa kúñu ñā”, ka'an.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61;

Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Dā ita ntí'xin kúvi sá'a ne, vé'xi uun ñā'a, ñā nani Jōsee, ña nūú Arimatea. Kuinti'xe xu'ū ña Jesuu tsí da xé ū'ví ña ña Israeé san. Dívi ña íkan ñā nta'a Pilatú san te kué'é ña itsi é naki'i ña kúñu Jēsuu. Pilatú san ne, xé'e ña itsi é kuān koo ví' ñā. Kidāā ne, ixnakí'i ña kúñu Jēsuú ne, dā kue'en ni'i ñā. ³⁹ Ikan tsí xee Nícodemu, ña é ñe'e é niñu, ixka'an ñā ni Jēsuu, ódo ñā vata oko u'xi kílu cho'o vídin é kadāka dú'xe utun ni ū'xen xaví san. ⁴⁰ Ntúvi ña náki'i ña Jesuú ne, dā náxtinuu ñā ña doo kui'xin e xntá'a ña u'xen cho'ó san vatā xkoó ini ñā Israeé san. ⁴¹ Mí nāxntēē ñā Jesuu ntíká krusí san ne, íkan étsin má utun tata. Ikān tuví uun ñaña xēe mí é vata xoxo kunuu ntú'xi i. ⁴² Ikan tsí xnuu ntú'xi ña Jesuu, tsi íkan étsin tuví ñañā san, tsí da xé kuenta iña i é kāxio tū've víko iña ñā Israeé san.

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

20 Ntúvi dá naki'i vítē san ne, ntikin ni'ni ká kue'en María Madālena nú ñaña kán. Dā íto ña ne, íni ña tsí e xío tuví xuu é katāvi núu xu'u ñañā san. ² Kaxkainu ña kue'en ña mí ntoo Simuun Pedru ni ña ntiní'i ñā, ña e dóo kuinima Jēsuu. Kaka'an ñā ni ñā:

—É nātavá ña Mastru ko nú ñaña ña kãn né, ntē ñá ini o mí'i kũnaxnúu ña ña —ka'an Maríã san.

³Kidáã né, kii Pedru ni ña ntini'i ñã, ña uun san, kue'en ñá nú ñaña kãn. ⁴Ntúvi ñá koo da ntaínu ña kue'en ña, ntá tsi díí ka inú ka ña é ña uun san. Di'na ña xee ña nú ñaña san. ⁵Náxkã'nu ntei ña diki ña, íto ni'ni ña iní ñaña sán ne, iní ña doó san, ntá tsi ña ni kí'vi ña. ⁶Kidáã ne, xée Simuun Pedrú san ne, dã kukí'vi ña iní ñaña sán ne, ikãn íni ña doó san. ⁷Ta'vi dōo é ítinuu diki Jesúsú ne, ñá te tūví dadii ká ni dōo ka'nú san, tsí e xío tuví kata'nu va'a. ⁸Kidáã ne, kúkí'ví ña uun ña'a sán di, ña é xee dí'na nú ñaña sán ne, dã íni ña ne, kuĩnti'xe ña. ⁹Ntá tsi vata kí'in diki ña é uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō tsí da mií é ntoto ña tē xi'i ña. ¹⁰Kidáã né, ntiko kōó ña ntini'i ñã, kunú'u ña nú vi'i ña kãn.

**Dã ntii díto Jesuu núu
María Madãlena**

(Mr. 16:9-11)

¹¹Ntá tsi Maríã sán ne, ntitsí ña diñi ñaña san, kaéku ña. Kuan tsí ó kaeku ña, náxkã'nu ntei ña diki ña, íto ni'ni ña iní ñaña sán ne, ¹²iní ña uvi ña'a ánjē san é ñu'u ña doo kui'xin. Ntoo ña nú xuu mí intéku kúñu Jēsuu. Uun ña'a ña tuví ña dikí ñaña sán ne, uun ña'a ña tuví ña xe'e i kan. ¹³Tsixe'e ña ñã:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadĩ'i? —ka'an ña.

—Tsí kue'en ni'i ña Mastru kó ne, ntē ñá iní u mí'i xnúu ña ña —ka'an ñá ni ñã.

¹⁴Dã ve tsi kaka'an ña sá'a ne, xkokōto ñá ne, ikan tsí íni ña Jesuu ntítsí ña, ntá tsi ña ni iní ña te divi Jēsuu. ¹⁵Jesúú ne, tsixe'e ña ñã:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadĩ'i? ¿Xoó ña'a ntu kanantukũn? —ka'an ña.

Ña kaito ntodo útun tatá san, kuíni Maríã sán ne, kaka'an ñá ni ñã:

—Te divi nto kuē'en ni'i ntó ña ne, ká'an nto ni ko mí'i náxnuu nto ñã vata koo é kí'in u, kínaki'í u ña —ka'an ña.

¹⁶Dá kakã'an Jesúsú ni ñã:

—¿Maríã! —ka'an ña.

Dã xkókoto ña, kaka'an ñá ni ña tū'un hébreu san:

—¿Rabuni! (é kãni tú'un Mastru) —ka'an ña.

¹⁷Dá kakã'an Jesúsú ni ñã:

—Ñá kũ dí tiin nta'ãn ko, tsí vata ntãã u mí tuví Uvã ko. Ntá tsi kuē'en mí ntãntoo ení ko ne, ká'an ni ñã tsí ntaa u mí tuví Uvã ko, é divi ña Uva ntō di, tsí uun tsi Xuva ko ni ntō —ka'an ña.

¹⁸Kidáã ne, kuē'en Māría Madãlena san, kuka'an ñá ni ña ntini'i ñã:

—¿É iní u Mastru kó ve! —ka'an ña.

Kidáã ne, ntaa ña ni ña tū'un é kãka'an Jesúsú ni ñã.

**Dã ntii díto Jesuu mí
ntãntoo ña ntini'i ñã**

(Mt. 28:16-20;

Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹Dã kuáa divi tsi ntūvi é kuvi uun vité san ne, kantí'u tsí xi'í san mí ntoo ña ntini'i ñã, tsí da xe ntaú'ví ñá ña Israeé san. Ikan tsi kúkí'vi Jesuu, ntítsí ña mé'ñu ña kãn ne, kaka'an ñá ni ñã:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁰Dã kúvi ka'an ña sá'a ne, nãñē'e ñá ña nta'a ña ni xkintika ñã. Ñá tē nté kaa naku'un díni nima ñá ntini'i ñã da íni ña Jesuu. ²¹Kidáã ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ñã:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto. Vata ō táxnuu Uvã kó ko ne, kuan koo taxnúu ú nto di —ka'an ña.

²²Dã kúvi ka'an ña sá'a ne, tĩ'ví nteē ñá ña, kaka'an ñã:

—Naki'i nto Espíritū Sántū san. ²³Da xōó ka ña'a é kãda ka'nu iní nto ni ña kuētsí ña ne, é ntĩ'i kuētsi ñã. Ntá tsi da xōó ka ña'a é ña kada ka'nú ini nto ni

ña kuétsi ña ne, é kuan tsi koo kuétsi ñā
—ka'an ñā.

Dā ñni Tumaá e ntóto Jesuu

²⁴ Ntá tsi Tumaá san, uun ña'a ñā é kuvi uxuvi ñá'a ñā ntini'i ñā, ñā e ntán-tēe I'xa Uví ne, xóxō ñā da ntii dító Jesuu. ²⁵ Ntá tsi ntáka'an ñá ntini'i ñā, ñā nguii san ni ñā:

—É íni nti Mastru kó ve —ka'an ñā.

Ntá tsi Tumaá san ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Vá ntāa ntu? Tē ñā kiní u mí dūku tsikí san nta'a ñā, tē ñā naki'ví u rkinta'á ko mí dūkú san ne, o tē ñā naki'ví u nta'a ko mí kanúu xkintika ñā dí ne, ñā kúvi kuinti'xe ko —ka'an ñā.

²⁶ Dā kúvi ūna ntúvi ne, ntoo xtuku ñā ntini'i ñā má vi'i kán né, ikān tuví Tumaá san di. Kanti'u tsí xi'i ntóo ñā, ntá tsi xee xtúku Jesuu, ntítsi ñā mé'ñu ñā, kaka'an ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ñā.

²⁷ Kidáā ne, kaka'an ñā ni Tumaá san:

—Nakí'vín rkinta'a o i'a ne, koton nta'a kó san ve. Tā'xin nta'a o, dá nakí'vín xkintikā kó san. Ñá ku kuān nte dó'on; na kuinti'xe o ko —ka'an ñā.

²⁸ Nantíko kōó Tumaá san, kaka'an ñā ni ñā:

—¡Tōó mīi ko! ¡Xuva ntí'xe ko! —ka'an ñā.

²⁹ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Vi'i a vé ne, kakuinti'xe o tsí da xe ínín ko. Ntá tsi jnté kui va'á ñā'a, ñā é kakuinti'xe i kó kuān te vata kiní ñā ko! —ka'an ñā.

Nuu i é de vá'a ñā tutú sa'a

³⁰ Ñá te da díi ka nuu i é idé Jesuu núu ñā ntini'i ñā é ñā ni úve na'a tutú sa'a. ³¹ Ntá tsi nuu i sá'a úve na'a vata koo é kuinti'xe nto tsí Jesuú ne, divi ñā é táxnuu Xuva ko ñā né, divi ñā é I'xá Xuva ko ñā di. Te kuinti'xe nto ñā ne, ní'i nto ntuvi vā'á iña ntó kuenta iña ñā.

Dā ntii dító Jesuu núu ú'xe ñá'a ñā ntini'i ñā

21 Dā rkontúvi e kúvi sá'a ntii dító Jesuu mí ntoo ñā ntini'i ñā etsin nu míni ká'nu é nani Tiberia. Sá'ā kúvi da ntii dító ñā.

² Ikān ntoo dadii Simuun Pedrú san ni Tumaá, ñā e ntántēe I'xa Uví, ni Natanāee, ñā vé'xi ñuú Canaa é kāduku ntēe ñuú Galilea, ni ntuvi i'xá Zebedeu, ni úvi ka xtúku ñā ntini'i Jéssuu. ³ Simuun Pedrú san kaka'an ñā ni ñā:

—Xu'ú ne, tsákā kitáva u —ka'an ñā.

Ntáka'an ñā ni ñā:

—Kí'ín ntí ni ntó di —ka'an ñā.

Kué'en ñā, ñu'ú ñā tun ntōó san. Ntá tsi niñu tsikán ne, nté uun tsákā ñā ni tavá ñā. ⁴ Ntá tsi dā ve'xi túvi ne, ikān ntii dító Jesuu, ntítsi ñā diñi ntute san. Ntá tsi ñā ntini'i ñā ne, ñā ni íni ñá te divi Jéssuu. ⁵ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Ō dá!, ¿vāta ntu ní'i nto tsákā san? —ka'an ñā.

—Vátā —ka'an ñā.

⁶ Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Nakuítá nuu nto xunu nto diñi kuá'a nto sán ne, ikan ní'i ntó ti —ka'an ñā.

Kuān o dé nti'xe ñā ne, ntē ñā ni kuvi natavá ka ñā xunu san e dóo ñu'u tsitu ku'e'en tsákā san. ⁷ Ñā ntini'i ñā, ñā e dóo kuinima Jéssuú ne, kaka'an ñā ní Pedrú san:

—¡Divi mastru kó ñā! —ka'an ñā.

Dā ve tsi téku Pedrú san é divi Tó'o ñā ne, nákunū ñā du'nu ñā, tsí kantí ñā nuu ñā, dā entíta ñā íni ntute san. ⁸ Da ñi vē'xí ñā nguii sán íni tun ntōó san, ntáñu'u ñā taraxá san é ñu'u tsitu tsákā san. Ñá te nté sa ikā ñu'u ñā nú ntúte san; ió te ūun sientu métrū. ⁹ Dā núu ñā tun ntōó san nú ñuti kán ne, ikān íni ñā é kai'xi ngíñu'u, nteku ítun tsákā san ni tañú'u san. ¹⁰ Kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Na kī'xi nto uvi a tsáka, kiti dā ve táva nto san —ka'an nā.

¹¹ Kūxee xtuku Simuun Pedrú san iní tun ntóo san ne, kanañu'u nā taraxá san ñu'u kán. Uun ito tsi ñu'u tsitu kuē'en taraxá san tsáka na'nu ntí'i, uun sientu uvi díko uxuni tí. Kuān te dóo kue'e tí ne, nté ña ni ntatsin táraxá san. ¹² Kaka'an Jéssuu ni nā:

—Kixká'xi nto kuenta teváa —ka'an nā.

Kidáa ne, nté uun nā'a nā nā ni kene iní nā tsixe'e nā nā xoo nā'a nā, tsí da xé ini nā tsí divi ntí'xe nā é Tó'o nā. ¹³ Xée ētsin Jesuú ne, dā nánuu ntá'a nā tañú'u sán, xe'é nā nā. Kuan tsí o dé ña nī tsákā sán dí.

¹⁴ E sá'a kúvi ūni íto e ntii díto Jesuu núu nā ntini'i nā dā ntóto nā é xi'i nā.

Kaka'an Jéssuu ni Símuun Pedru

¹⁵ Dā kuvi é'xi nā ne, kaka'an Jéssuu ni Símuun Pedru:

—Símuun, í'xá Juaan, ¿vā díí díí ka ntu kakuinima ó ko é sá'a? —ka'an nā.

Kaka'an Pedru ni nā:

—Ini ntú ku nto, Mastru, tsí ntio kó nto —ka'an nā.

Kaka'an Jéssuu ni nā:

—Ku'é'en é ká'xí a le'ntú ko sán ni —ka'an nā.

¹⁶ É kúvi uvi íto tsixe'e Jéssuu nā:

—Símuun, í'xá Juaan, ¿kakuinima ntú o ko? —ka'an nā.

Kaka'an nā ni nā:

—Nuu é ntaā i, Mastru. Ini nto tsí ntio kó nto —ka'an nā.

Kaka'an Jéssuu ni nā:

—Kuenta vīin le'ntú ko sán ni —ka'an nā.

¹⁷ É kúvi uni íto tsixe'e xtuku nā nā:

—Símuun, í'xá Juaan, ¿ntio ntu o ko? —ka'an nā.

Pedrú san ne, dóo u'vi kúvi nā é uni íto tsixe'e nā nā tē ntío nā nā ne, kaka'an nā ni nā:

—Mastru, divi nto ini nto é un ntí'i. Divi nto ini nto tsí ntio kó nto —ka'an Pedrú san.

Kaka'an Jéssuu ni nā kídaa:

—Ku'é'en é na ká'xi le'ntú ko sán ni. ¹⁸ Nuu é ntaā i é káka'an u ni ō. Dā kúvin ñatíí kuetsí ne, nákunūun du'nu o dá kī'in da mí'i ka mí ntio o. Ntá tsi tē kuátān ne, kóo da nakāan ntá'a o ne, tuku nā'a naxnúu nā o du'nu ó ne, dá kī'in ni'i nā o mí'i nā ntío o é kī'in.

¹⁹ Kuan ō ka'an Jéssuu vata koo é kūtuní Pedru nté koo kuvi tē xi'i nā, vata koo é ká'an nā'a tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáa ne, kaka'an nā ni nā:

—¡Kuntikín ko! —ka'an nā.

Uun nā'a nā ntini'i Jéssuu, nā e dóo kuinima nā

²⁰ Dā xkókoto Pedru ata nā ne, iní nā tsí kantikín nā uun nā'a nā, nā e dóo kuinima Jéssuu, nā e itúvi diñi nā da é'xi dadíi nā da kúvi viko san, nā é tsixe'e xoo nā'a é díko i nā. ²¹ Dā ini Pedru nā ne, katsixe'e nā Jéssuu:

—Nā sá'a ne, ¿nté ntu koo kuvi nā? —ka'an nā.

²² Kaka'an Jéssuu ni nā:

—Tē ntio ko é kutuví nā da nté nainu xtúku ú ne, ¿vá neē ntú kuenta iña o? ¡Divín né, kuntikín ko! —ka'an nā.

²³ Dukuān ne, kuiní nā ntákuinti'xe i san tsí nā kuví ntí'xe nā tsikan. Ntá tsi nā te ni ká'an Jéssuu e nā te kuví nā. Da mii tsí é káka'an nā: “¿Vá neē ntú kuenta iña ó te ntio ko é kutuví ka nā dā nté nainu xtúku u?” kuan ō ka'an nā.

²⁴ Divi nā ntini'i Jéssuu, nā tsikán ne, divi ú xu'u é kantaa ú ni ntō nee iña e íni u. Xu'u téa na'á u tú'un sa'a. Ini o tsí nuu é ntaā i é káka'an u.

²⁵ Jesuú ne, díí ka tētín ka nuu i é idé nā dí. Tē dí ni ūve na'a un ntíí ntíí sá'a ne, á te nté nā xee tá'an ñuxiví sa é kuntōo tutu é ūve na'a kaka'an iña nā.

Nté ò dé tsiñu pustru Xúva kō

Dā ntántétu pustrú san Espíritú Sántú

1 Xu'ú é Lucá u ne, táxnūú u tutú nta'a nto, Teófilu. Tutú é dé va'á di'ná u ne, ntaa ú ni nto un nti'í é edé Jesuu, ni un nti'í é nakuá'a ña ña'a nté ntúvi dá eni ntu'u ña ²da nté ntúvi é kúntáa ña e dukún kán. Di'na dá kúntáa ña e dukún kán né, dē kú'vē ñá uxuvi ñá'a, ña é víi pustru ña ña ne, nán'e ñá ña nté koo víi ña. Tsí xe'e Espíritú Sántú é kútuni ña nté koo ka'an ñá ni ña. ³Kidáa ne, xí'i ña ntiká krusi. Ntá tsi da rkontúvi é xi'i ñá ne, mii ña nti dító ña mí ntoo pustru ña. Dōó ki'in itō nti dító ká ña da nté xee tá'an uvi díko ntuvi. Dōó kue'e edé ña vata koo é kuinti'xe pustru ña tsí ntoto nti'xe ña ne, kaka'an ñá ni ña iña mí kadē kú'vé Xuva kō.

⁴Dā intóo dadíi ká ña nī pustru ñá ne, kaka'an ñá ni ña é ña ku ntaka ña ñuú Jerusaleen.

—Kuntétu ntó i'a da nté ni'i nto é kaka'an Úvā kó, vata ò ka'án u ni nto kídaa. ⁵É ini nto tsí Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña kō; ntá tsi ña kukuí ka dá nainu mí Espíritú Sántú san é kunūu ñá nima nto —ka'an Jesuu ni ña.

Dá kúntáa Jesuu é dukún kán

⁶Ña náataká nuu ni Jesuú ne, tsixe'e ña ña:

—¿Vevii ntu é nakāku ntó ñuú ña Israeé san? —ka'an ña.

⁷Kidáa né, kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá te ntō'o é kāduku ntée nto é kūtuni nto nee ntúvi víi Uvā kó nuu i é víi ña. Tsí kuenta iña mii ña é kade ña. ⁸Ntá tsi te inuu Espíritú Sántú san é kunūu ña nima ntó ne, divi ña xntii ña ntó é ká'an ntó xoo ñá'a ú ni ña ntoo ñuú Jerusaleen san. Da kidáa né, kue'ën ntó ñuú Judea ni ñuú Samaria ne, ku'élen ka

nto dá kanii ñuxivi. Kue'ën ntó, kuka'an ntódo nto ni ñá'a xoo ñá'a ú —ka'an ña.

⁹Dā kúvi ka'an Jesuú ne, kúntáa ña e dukún kán. Mē'ñú viko nu'u kúntáa ña ne, ñá ni iní ka pustru ñá ña. ¹⁰Kuan tsí o ntáñi ña, ntaíto díto ña e dukún kán mí kúntáa ña ne, dá nēni ñá xee uvi ánje Xuva kō, ñu'u ña doo kui'xin.

¹¹Ntáka'an ánje sán ni ña:

—Ō ñá ñuú Galilea, ¿nté kuān nté ntaíto díto ntu nto e dukún kán? Tsí divi tsi Jesuu, ña é naki'i Xuva kō né, vata tsí ó kúntáa ña e dukún ne, kuan tsi koo nainu xtúku ña ñuxiví a —ka'an ña.

Dā de kú've ñá Matia é nākunúu ña naa Júda

¹²Kidáa ne, ntáka ña xuku é nani Ōlivú san. Ntíko koō ñá, kunú'u ña ñuú Jerusaleen é ña tuvi nté uun kilometru.

¹³Dā náxee xtúku ña ne, kúxee ña má ví'i nínu kán. Divi ña ntoo sán ne: Pedru, ní Juaan, ni Sántiau, ni Ándree, ni Félipe, ni Túmaa, ni Bártulu, ni Máteu, ni túku Santiau, i'xá Alfeu, ni Símuun Zélote, ni Júda, ení Santiau. ¹⁴Nguentúvi ntánataká nuu un nti'í nti'í ñá, ni ení Jesuu, ni dí'i ña María, ni tuku ñadi'í di, é ntáka'an ntá'ví ña ni Xuva kō.

¹⁵Uun ntuvi ne, náataká nuu vata te uun sientu oko ña'a, ña kuinti'xe i Jesuu. Kidáa ne, náakuntísi Pedru é ká'an ñá ni ña ne, kaka'an ña:

¹⁶—Eni, é ini nto tsí da mii é kuvi nee iña é kaka'an Espíritú Sántú sán ne, nté ntúvi di'na xe'é ña tú'ün é xntée na'a Davii iña Júdā san. Tsi Júdā sán ne, divi ñá é intéka ña ña'a é tññ ña Jesuu. ¹⁷Divi ñá ne, dadíi tsi pustru ntí ni ña. ¹⁸Ntá tsi é ini ntó nté ò kúvi ña. Tsi kí'i ña diu'un é díko ña Jesuú ne, ñii ñá uun itsi ñu'u. Kidáa ne, kantei ña, ko'xó ña. Ntáta i'xí ña ne, uun ito tsi kíi nti'i ití ña ne, xí'i ña. ¹⁹Tēku nti'í nti'í ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, nté ò kúvi ña. Dukuān né, in-tántéé ñu'u san Aceldama, é kani tú'un

Ñū'u Niñi. ²⁰ Kuān ó uve na'a libru é nani Salmu, kaka'an:

Na kuiñi ixu vi'i ña ve;
xōxō kuntōo ká i ikān,
ka'an líbrú san. Xío ūve na'a túku,
kaka'an:

É túku ña'a nakunúu ña naa ña,
é vii ñá tsiñu é edé ña,
ka'an líbrú san.

²¹ 'I'a ntoo ña'a é dadii tsi íka ntí ni ñā nguentúvi dá kātúvi Tó'o ko Jēsuu ní ntí,
²² nté ntūvi dá itsi ntute ña nta'a Juuan un tsi da nté ntūvi é kūntáa ña vi'i antívi. É kántio ne, uun ña'a kuntee tá'an ña ntí é ntuvi ñā ntí uxuvi ñá'a ntí é ntáda ntaá ntí nee é ini ntí, é ká'án ntí ni ña'ā tsí nuu é ntaā i e ntóto Jesuu dá xi'i ña —ka'án Pedru.

²³ Kidáā ne, nakaxnúu ña úvi ña'a: uun ña'a, ñá nani Jōsee Barsabaa (Justo nání ña di), ni ūun ña'a, ñá nani Mátia.

²⁴ Ntáka'an ntá'ví ña kídaā:

—Xuva, divi ntō é ini nto nimá ntí xe un xé un ntí ne, tā'xi ntó na kūtuní ntí xōo ñá'a é ntio nto ²⁵ é vii ñá pustru nto, é nakunúu ña naa Júda. Tsí Júdā ne, nákunāā ña tsiñu ña dá kuan ō dé ña é kini kaa, dá ku'ēn ñá mí kadūku ntée ña —ka'an ña.

²⁶ Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, nadíki ñá te kii xoo ñá'a é víi pustrú san. Dā kíi ne, dúku ntée Matíá san. Ura tsí i intee tá'an ña ni ū'xi íñ pustru, ñá nguii san.

Dā ínūu Espíritū Sántū

2 Dā xee tá'an ntuvi é kúvi viko iña ñá Israee, viko é nani Pentecōsteé ne, dadii ntoo ntíí ntíí ña kuínti'xe i san.

² Dā nēni ñá uun káñu'ū tsí nte e dukún kan, vatā ó te tātšin dóo ntii kainu ne, koó da kake'xen nī kava má vi'i mí ntoo ña. ³ Kidáā ne, ntii díto ñu'u kai'xi. Kaxi'í nuu ñu'u san díki ñá xe un xé un ña.

⁴ Kidáā ne, ínūu Espíritū Sántū san nima ñá ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ña é túku e

túku tú'ūn, tsí xe'e Espíritū Sántū san é kúvi ka'an ña.

⁵ Ntuvi sá'á ne, xee ntíí ntíí tatá vi'i ña Israee, ña e dóo ntaínuu iní i Xuva kō. Dā mí'i ká ñuu vé'xi ña, xée ña ñúú Jerusaleen é vii ñá nchu'un Xuva kō. ⁶ Dā tékū ntíí ntíí ña'a san tsi dóo ntii kaka'an ñu'ú ne, ikan tsi náataká nuu ntíí ntíí ña. Ña é da ve xée sán ne, é túku e túku tú'ūn ntáka'an ña. Koó dá kúdu'va ña da téku ña tú'un ña e ntáka'an ña kuínti'xe i san. ⁷ Koó dá kúdana iní ña ne, ntánatíñ ña ni tā'an ña, ntáka'an ña:

—¿Vá ña ntu te ña ñuú Galilea, ña kuān ó ntáka'an san? ⁸ ¿Nté kuí ntátekú ntu ko tú'un é ntáka'an ña, vata tsi tē dadii tú'un ko ni ñā? ⁹ Tsí xo'ō ne, é xío xío ñuu ko: ñuú Partia, ni ñúú Media, ni ñúú Elan, ni ñúú Mesopotamia, ni ñúú Judea, ni ñúú Capadocia, ni ñúú Puntu, ni ñúú Asia, ¹⁰ ni ñúú Frigia, ni ñúú Panfilia, ni ñúú Egtō né, iō ñá ne, vé'xi ñá un tsi nte ñuu África, é díi ka ikā é ñuú Cirene. I'a ntoo ña ñuú Romá di; iō ñá ne, ña Israee ña; iō ñá ne, dadii tsi ntántikin ñá Xuva ko ni ña Israee. ¹¹ I'a ntoo ña ñuú Cretá di, ni ña ñuú Arabia. Ntá tsi un ntíí ntíí o ntáteku ko é ntántaa ña ni kō nté o de Xuva kō e dóo kaxntii ña kō né, divi tsi tú'ūn mii kō ntáka'an ña —ka'an ña.

¹² Koó dá kúdu'va ña nee iña é kākuví ne, ntátsixe'le tā'an ña:

—¿Mí'i ntu vé'xi é kuan ō ntáde ña'a san? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi iō ñá ne, da ntáxkuntée ña, ntáka'an ña:

—Tē dóo ñu'u tsitū nima ña vínu xee —ka'an ña.

Nté ō ka'án Pedru ni ña'á san

¹⁴ Kidáā ne, nákuñtāñí dadii Pedru ni pustru ñá u'xi íñ san é ká'an ñá ni ñā'a sán ne, un ntii tsi kéne ña, kaka'an ñá ni ñā:

—Un nti'i kuē'en dú'va ntō, ña ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleén ne, vi'a ve ne, kini vá'a nto é ka'án nti ni ntō. ¹⁵Ña'a sá'a ne, ña te kí'vi ñā. Ini nto tsí dā ve kaeku iin tevāa. ¹⁶Ñā'á ni san, tsi sá'a ne, kakuvi vata ō ka'an Jóee dá ka'an ñá naa Xuva ko é ūve na'a nté ntūvi di'na, kaka'an ña:

¹⁷Te xēe tá'an ntuvi é nti'i ñuxiví ne, táxnūú u Espíritū Sántū ko é kunūu ña nima ñá'a, ña ntoo dá kanií ñuxiví.

Kidáa ne, ká'an i'xā ntó, te tii, te ñadī'i, naá ko.

Na kuetsí sán ne, vata koo kuvi é nākueni na, kiní na é nāñe'é u na.

Ñatā sán ne, ñuun ení kán nañē'é u ña nté koo kuvi rkontuvi.

¹⁸Ntuvi tsikán ne, taxnūú u Espíritū Sántū ko

é kunūu ña nima ñá ntáde tsiñu kuenta iñá ko, te tii, te ñadī'i ñá ne,

da kidáa ká'an ñá naá ko.

¹⁹Ta'xi ú kuenta é dukún kán ne, ñuxiví a kii niñí ne,

koko ñu'ú ne,

dōo kene u'me vata kaa viko nu'u.

²⁰Kuneé ngantíi ne,

koko kuē'e kue'é xoo, vata ito niñí, di'na tē xee tá'an ntuvi é nāinu Tó'o kō.

Kidáa ntūvi e dōo ka'nu, e dōo vá'a ō.

²¹Dā xoó ka ña'a, ña é kaku ni'i i Tó'o kō ne,

nakáku ña,

ka'an Jóee san kídāa.

²²Un nti'i kuē'en dú'va nto, ñatíi Israee, kini vá'a nto é ká'án nti ni ntō: Tsí Jesuu, ñá ñuú Nazareé ne, divi ñā e dōo va'á ña ni Xuva kō. É ini ntó tsí xe'é Xuva kō é kūvi víi ña nuu i e dōo na'nu mé'ñu ntō né, dōo kue'e kuénta tá'xi ña vata koo é na kūtuni nto tsí mii Xuva kō táxnūu ña ña. ²³Ntá tsi dā ntúvi ña kuenta ntá'a nto, vata tsi ō dé kú've Xuva ko nté ntúvi di'na ne, divi ntō tiiñ nto ña ne, e'ni'nto ña dā xe'é nto itsi é naxntēe

ñá kini ntáa san ña ntíkā krusi. ²⁴Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ña. Ña ni kúvi víi doxi'í san ni ñā. ²⁵Tsí kuān ó uve na'a nte ntúvi di'na, kaka'án rei Davii kuénta iña ña:

Ini u tsí nguentúvi katuví u ni Xuva kō.

Ñá kau'vi kue'én ko,

tsí divi ñā kunuu mé'ñu kūnuu dava ña ko.

²⁶Dukuān é nakūnuu dīnī nimá ko ne, dōo dīnī ko, kaka'án u.

Nakutúvi va'á kue'en kúnū ko,

²⁷tsi ñá xtuví mii ntó nimá ko doxi'í kán;

ntē ña ta'xi nto é tē'u kúnū ko,

tsí xu'u é i'xā nto e dōo va'á u.

²⁸Divi ntō nañē'e ntó ko

nté koo ni'í ko ntuví va'á iñá ko.

Xu'ú ne, nakunúu dini kue'én nimá ko

é kutúví dadíi ú ni ntō.

Kuan ō ka'an Dávií san kídāa.

²⁹'Ēni, é ini nto tsí xi'i úva ata ko Dávií ne, dā intú'xi ña. Tsí i'a tuvi dukuan

ñáña ñā mí intú'xi ñā. ³⁰Ntá tsi Davii ne, kaka'an ñá naa Xuva ko é kuān ó kaka'an

ñā. Ini ña tsí Xuva kō xe'é ña xu'u ña tsí uun i'xá ika ña kunūu naa ña é víi ñá

rei iñá ko, xo'ō e ñá Israee o. ³¹Dukuān né, vata tsí ó te nte di'na ini Davii nté

koo kuvi ne, ka'an ña kuenta iña é ntoto Cristu dá xi'i ña, tsí ña kunuu mii nima

ñā mí ñu'u nima ñá xi'i; ntē ña tē'u kúnū ñā di. ³²Ne, kuan ō kúvi nti'xe, tsí Xuva

kō ne, nantóto ña Jesuu. Un ntíi ntíi nti é uxuvi ñá'a ntí, ntáde ntaá nti tsí ini

nti tsí nuu é ntaā i é ntóto ña dá xi'i ña. ³³Kidáa ne, kúntāa ña é kutuví ñá nta'a

kua'a Xuva kō é kada kú've ñá, tsi dōo iō ñá é víi ñā. Kidáa ne, táxnūu Xuva

kō Espíritū Sántū sán, vatā ó kaka'an ñá nte di'na ne, divi ñā kade ña é un nti'i é

ntáini nto nī é ntátekú nto é kākúvi ve-vii. ³⁴Tsí ña te rei Davii san ña é kúntāa

vi'i antívi, tsí mii Dávii kaká'an ña:

Kaka'an Xúva ko ni Tó'o kó:

“Kutúvín diñi kua'a kó,

³⁵ dā nté kūvi vii ntí'i ú nī ña ntaínchu'vi o",
ka'an Xúva kō.

Kuan ō ka'an Dávii kídaā.

³⁶ Na kūtuni ntí ntí ña Israeé san tsí nuu é ntaā i tsí divi Jēsuu, ña é náxntee nto ntíkā krusí ne, divi ñā é nakaxnúu Xuva ko ñā é vii ñā Tó'o kō, é vii ñā Cristu, ña é nakākú kō —ka'án Pedru ni ña.

³⁷ Dā téku ña'a san é kākā'an ñá ni ñā né, dōo u'vi kúvi ña. Tsixe'e ñā Pedru ní pustru ñā nguí san:

—Ēni, ¿nté ntu koo víi nti é ntūvá'ā ntí ni Xuva ko vē? —ka'an ña.

³⁸ Kidāā ne, kaka'án Pedru ni ñā:

—Natu'vi nto kuétsi nto nta'a Xuva kō ne, kutsi ntute nto xé un xé un nto kuēnta iña Jēsuu, vata koo é kāda ka'nu iní Xuva ko kuétsí nto ne, ta'xi ña Espiritū Sántū é kunūu ña nima nto. ³⁹ Tsi tá'xi Xuva ko xū'u ña é kuān koo víi ña ni ko ni i'xā kó, ni ūn ntí ntí ña'a, kuān te dōo ikā ntoo ña, da xōo ka ña'a e kána Xuva kō é kūvi ña iña ña —ka'an ña.

⁴⁰ Dōo na'a kākā'án Pedru ni ñá ne, dōo kue'e é kākā'an ñá ni ñā. Kaxé'e ña ña itsi, kaka'an ña:

—Kii nteé xio nto ña kini ntāa san ve —ka'an ña.

⁴¹ Dōo titín ña'a kuínti'xe ña é kākā'an ñá ne, itsi ntute ñā. Iō ñá te ūni mīl ñā'a, ña é nakuvé ta'an ntuvi tsikan nī ña kuínti'xe i san. ⁴² Ña sá'á ne, dōo dé ntaa ña un ntí'í é nañé'e pustrú san ña ne, dōo dé ntaa ña nataká nuu ña é kátsin dava ña tañú'u nī é ká'an ntá'ví ña ni Xuva kō dí.

Ntuvi iña ña kuínti'xe i san dá iñi ntu'u é nataká nuu ña

⁴³ Xuva kō né, dōo xntíi ña pustrú san é vii ñá nuu i e dōo na'nu, e dōo titín kuenta xé'e ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, dōo u'ví ña. ⁴⁴ Ña kuínti'xe i sán ne, dadíi tsi ika ña ne, uun tsi nima

ñā. Kaxntii tā'an ñá ni da nēé ka é iō iña ña. ⁴⁵ Diko ña iña míi ña ne, dā náke'nté dava ña diu'un i, tsí'i ña nta'a ta'an ña xé un xé un ña vata kaa é kátaan nuu ña. ⁴⁶ Utén utén nataká nuu ña ini ukún ka'nu kán ne, dadíi é'xi ña nú vi'i ña kán, kátsín dava ña tañú'ú. Dōo diní ñu'u nima ñá ne, nté ña ni de ná'nu ña ni tá'an ña. ⁴⁷ Da mii kué'en tsi é nānu'u ñá iní ña Xuva kō ne, dōo vá'a ka'an ñá'a san iña ña. Utén utén ne, dukuān ntákutitín ña'a, ña nakáku Xuva kō.

Dā ntúva'a ña xné'e

3 Uun ntuvi ne, kué'en Pedru ní Juaan, kúntāa ña má ukún ka'nu kán dá kaeku uni kuáa, ura i é ntáka'an ntá'vi ñá'a. ² Dā xee ña xi'i ukún kán ne, iní ña é vēxni'i ña'a san uun ñátii, ña é natín dí'in i nté dā káku. Utén utén kaxee ni'i ña ña ne, kaxtúvi nteé ñá ña xi'i ukún kán, xi'i é naní E Dóo Va'a. Ikán xkutúvi ñá, kaikan ñá doméni nta'a ña ntáxee má ukún kán. ³ Dā iní ña tsí vé'xi Pedru ní Juaan é kī'vi ña má ukún kán ne, íkan ña diu'ún doméni nta'a ña. ⁴ Pedru ní Juaan ne, ito ña ña ne, kaka'án Pedru san ni ñā:

—Koton nuú nti —ka'an ña.

⁵ Kidāā né, ito ñá nuu ña tē nee kué'e ña ña, kuíní ña. ⁶ Ntá tsi Pedru ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ña túvi kué'en tsí diu'ún ko. Ntá tsi ió iñá ko é tá'xi ú o: kuenta iña Jesúcristu, ña ñuú Nazaree, ká'án ú ni ō: Nakuntítsin, kakan ve —ka'án Pedru.

⁷ Kidāā ne, írkāa Pedru ntá'a ña é xn-tii ña ña nakuíni ñá ne, ura tsí i ntu-vá'a dí'in ñā. ⁸ Koó dā kaentíta ntaa ña nakuntítsi ña ne, dā éni ntu'u ñā kaika ña. Kúkí'ví dadíi ña nī Pedru ní Juaan má ukún kán ne, koó dā kaentíta eninú ña kaika ña, kaka'an ñá e dōo ka'nu Xuva kō. ⁹ Iní ntí ntí ña'a san é kaika ña, kananu'u ñá ini ña Xuva kō ne, ¹⁰ koó dā kúdu'va ña'a san dá ini ña é ntūvá'a ña, tsí ini ña é divi ñā é kaitúvi nteé ña

xi'i é nani E Dóo Va'á san é kaikān ñā doméni.

Dā ka'an ntódo Pedru Corídoos Salámuun kan

¹¹ Ñatíí san ne, kuan tsi ó karkaa ña Pedru ní Juan, é ña ni ntío ña é nangāva ña ña. Un ntíí ntíí ña'a sán ne, koó dá kúdu'va ña ne, ntaínu ñā, vé'xi ña mí ntoó ñā, uun itsi ini ukun kan mí é nani Corídoos Salámuun. ¹² Dā ini Pedru é vé'xi ña'a sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ō ñā Israee, ¿nté kui koo da ntákudu'va ntu nto é kuan ō kúvi? ¿Nté kui kuān nte ntaínté'a ntu nto nti? ¿Vá divi ntū ntí kuvi idé ntí é ntūvá'a ña sá'a? ¿Va dóo ntu ió ntí é ntavá'a ntí ña xnē'e? Kuān te dóo ntaínuu ini ntí Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu vií ntí ntavá'a ntí ña sá'a? ¹³ Ña'á ni san, tsí Xuva kō, ña inúu ini uva ata ko Ábraan ni Ísaa ni Jácoó ne, divi ñā de kú'vē ñā é mii i'xā ñā Jesuu kodó nuū ña. Divi ñā é ntáda nto ña kuenta ntá'a ña tsínu i. Dā ntío Pilatu é nangāva ña ña ne, divi ntō ne, ña ni ntío ntō. ¹⁴ Jesuú ne, dōo vá'a ña. Ña túvi nee kuetsí ña. Ntá tsi ña ni ntío nto é nangāva ña ña. Divi ntō ne, íkan ntō é nantíi ña uun ña'a ñatíi, ña é'ni ña'a. ¹⁵ Dukuan ō é'ni nto ña kata'xi ntuvi iña ko. Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña. Ntí'í ne, iní ntí tsí nuu é ntaā i é kuan ō kúvi. ¹⁶ Vevíí ne, divi Jēsuu kúvi idé ña é ntūvá'a ña sá'á, ña é kainí nto, tsí dá kaku ni'i ña Jēsuú ne, nakunúu ntíi ña. Tsí dá kuínti'xe ña Jesuú ne, kutíi ña ntuva'a vá'a ña, vata tsi ō kaini ntó un ntí'i ntó ve.

¹⁷ É iní u, ení, tsí divi nto ni ña odo nuū iña nto ne, ña ni iní ntó xoo ñā'a é Jesuu da é'ni nto ña. ¹⁸ Ntá tsi dukuan ō dé ntaa Xuva kō é kākā'an ña nté ntūvi di'na dá ntáka'an ñā ka'an naa ña é da mii é ntō'o Cristu, ña nakaxnúu ña. ¹⁹ Dukuan ne, nadama nto nima kíni kaa nto ne, nakuní'i nto nima vá'á nto. Xnúu nto nima nto é kākā'an Xúva kō,

vata koo é nākate ña kuétsi ntō. Kidáā ne, ta'xi ña é nakunuu díní nima ntó ne, ²⁰ taxnuu ña Jesucristu, ña é nakaxnúu ña nte ntūvi di'na é kodo nuū ñā kuenta iña ko. ²¹ Vevíí ne, da mii é kutuví ñā vi'i antívi, kantétu ña dá nté xee tá'an ntuvi é ntāva'a xeé xtuku Xuva ko ñūx-iví, vatā ó ntáka'an ñā ka'an naa Xuva ko, ña intóo nte e ná'a, dá xe'é Xuva kō é kūtuni ña nté koo kuvi. ²² Tsí Muiseé ne, kaka'an ñā ni ñata kō, ña intóo kídaā: “Xuva kō né, taxnúu ña uun ña'a é divi tsi tātá ko, é ka'an ña naa ña, vata tsí o táxnúu ña ko. Kini va'a vá'a nto nee ntí'i ntí'i é kā'an ñā ni ntō, ²³ tsí te xoo ñā'a ña ntío ña kuínti'xe ña é kākā'an ñā ne, kunaá ña. Kii nteé xio ta'an ña ña Israee”, ka'an Muisee nte kídaā.

²⁴ Kuan ō ka'an ntíí ntíí ña ka'an naa Xuva ko. Di'na Samuee, ni ún ntíí ntíí ña ka'an naa Xuva ko, ña é vē'xí ata ña, ntáka'an ntódo ña nté koo kuvi vevii. ²⁵ Xuva kō ne, xé'e ña xu'u ná uva ata ntō, ña intóo di'na. Kuvi iña ntó di, tsí ntoo nto naa ña vevii. Tsí Xuva kō ne, kaka'an ñā ni Ábraan: “Kuenta iña í'xá nto ntuviko un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo dá kaníi ñūxivi”, ka'an ña. ²⁶ Dukuan né, dá táxnúu Xuva ko I'xā ñā ne, di'na kuenta iña ntó táxnúu ña, vata koo é ntāviko ña nto, vata koo é nātu'vi nto kuétsi ntō — ka'an Pedru ni ña.

Dā ntāñí Pedru ní Juan núu ña tsínu i

4 Pedru ní Juan ne, ntáka'an dúkuan ña ni ñā'a san dá xee dutu iña ñā Israee, ni tó'o sntadun iña úkūn ka'nu, ni ña saduceu. ² Dōo dutsí kuíni ña ni Pedru ní Juan, tsí ntánakuā'ña ña ña'a san tsí nuu é ntaā i é ntoto xtuku o tē xi'i o, tsí ntóto Jesuu dá xi'i ña. ³ Kidáā né, tññ ña ña, tsú'un kutu ña ñā vi'i utun. Uun ñūú ñū'u kutu ñā, tsí e kuáa da tññ ña ñā. ⁴ Ntá tsi dóo títín ña'a kuínti'xe ña da téku ña tū'ūn é kākā'an ña. Kidáā ne,

xée tā'an te u'un míil ña'a kuínti'xe ña Jesuu, é da mii kuē'en tsí ñatí san ne, kaxio ñadĩ'í san di. ⁵ Utén sãn ne, un ntíí ntíí ña odo nūú iña ñá Israeé san, ni ñata, ni mastru lei iña úkũn sãn ne, nataká nuu ña ñuú Jerusaleen, ⁶ ni dũtu, ñá odo nũu, ña nani Ānaá, ni ũn ntíí ntíí ñav- i'í ña, ni Caifaa, ní Juaan, ni Aléjandrú di. ⁷ Kidáã né, kãná ña Pedru ní Juaan é xntãñi me'ñũ ñá ña, da tsixe'e ña ña:

—¿Xoó ntu tá'xi i itsí é kuãn koo víi nto? —ka'an ña.

⁸ Pedrú ne, dõo nuu Espíritũ Sántũ nima ñá, kaka'an ña:

—Un ntíí ntíí ntó, ñata, ña odo nūú iña ñá Israee: ⁹ te ntio nto tsixe'e ntó ntí nté õ xntíí ntí ña xne'é ne, nté õ kúvi ntuvá'a dí'in ña ne, ¹⁰ kini vá'a nto ve é kãka'án nti ni ntó, tsí ntio ntí é kũtuni ntó ni ũn ntíí ntíí ña Israee tsí Jesucristu, ñá ñuú Nazaree, ña naxntéé ntó ntiká krusi, ña nantóto Xuva kō né, divi ña kúvi idé ña é ntũvá'a ña sã'a. I'a ntisí ña nuu ntoo. Ini nto tsí ña vādã ká ña ntuvi. ¹¹ Jesuú ne, vata kaa xuu núu i kaa ña. Divi ntó ne, vata ntãa ña ntãxntãñi ví'i ntãa nto, é nãkuíta nto xuu e díí ka va'á, xuu e kúvi xuu núu i. ¹² Tsí xõxõ xtuku ka é kúvi nakákú i kō, tsí mii tsi Jẽsuu é kũvi víí ña. Kuan õ dé kũ'vé Xuva kō —ka'án Pedru ni ña.

¹³ Ña tsiñu i sãn ne, koó dã kúdu'va ña dá ini ña tsí ña te kau'vi kué'en tsi Pedru ní Juaan é ka'an ña, kuãn té ñá te tu've ña, ñá te na'nu ñã'a ña. Da kidáã kútuni ña é dadĩ'í fka ña ni Jẽsuu. ¹⁴ Ikãn ntisí ña ntuvá'a sãn di. Dukuãn ne, ñá ni kútuni ñá nté koo ka'an ntée ña ña. ¹⁵ Kidáã ne, nantíi ña ña mé'ñũ juntã san ne, da ntãnatĩn mii ñã, ¹⁶ ntãka'an ña:

—¿Nté ntu koo víi o ni ñã? É ínĩ ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsí idé ña uun nuu i é dõo ka'nu. Ña kúvi kã'an o té ña nuu é ntaã i. ¹⁷ Ntã tsi ña ntío ko é kũkue'e núu i. Dukuãn ne, kué'e o ña

itsi e nté uun ito ka ña ka'an xtúku ña kuenta iña Jẽsuu —ka'an ña.

¹⁸ Kidáã né, kãna xtuku ña ña, kaka'an ñá ni ñã:

—Nté uun ito ka ñá ku kã'án ka nto ni ñã'a kuenta iña Jẽsuu —ka'an ña.

¹⁹ Ntã tsi Pedru ní Juaán ne, nantíko koõ ñá, kaka'an ñá ni ñã:

—Mii nto kadã kuení nto ve. ¿Nee iña é díí ka va'a é víí ntí, te kuini nto: é kuin- ti'xe ntí é ntãka'an ntó ne, õ é kuinti'xe ntí é kãka'an Xúva kō? ²⁰ Nti'í ne, da mii é kã'án nti ni ña'a un ntí'í é ínĩ nti é edé Jesuu, un ntí'í e téku ntí é nakuã'a ñá nti —ka'an ña.

²¹ Ña tsiñu i sãn ne, da mii tsí de tíi ña ni ñã né, dã nakaka ña ña. Ña ni kúvi kué'é ña ña é ntõ'o ña, tsi ú'vi ñá tẽ dõo ka'an ñã'a san. Tsí un ntíí ntíí ña'a sãn ne, da mii kué'en tsi ntãka'an ña e dõo ka'nu Xuva kō é kuan õ kúvi. ²² Tsí ña xne'e, ña é kuan õ ntuvá'a dí'in i sãn ne, e ítã nti'xin uvi díko kuia ña.

Nté õ ka'an ntã'ví ña kuínti'xe i san

²³ Dã ntíi Pedru ní Juaan ví'i utun kãn ne, kué'en ñã mí ntoo ta'an ña, ña kuín- ti'xe i, kuntãa ña ni ñã nee ntí'í ntí'í nuu i é kãka'an dutu ñá odo nūú san ni ñatã san ni ña. ²⁴ Dã téku ta'an ña ne, uun tsi nima ñá ka'an ntã'vi ntíí ntíí ñá ni Xuva kō:

—Xuvã, divi ntó é Xuva nti'xe ntí nto; divi ntó e dõo ka'nu nto. Mii ntó dé kú'vé ntó e dukún kan ni ñũxiví a, ni ntute ñu'u kãn, ni un ntí'í é io. ²⁵ Mii nto ni Ēspíritũ Sántu ntó ne, xé'e nto tú'ũn é kã'an ña kade tsiñu iña nto, rei Davíi san, dá kakã'an ñá naá nto nté ntũvi di'na, kaka'an ña:

¿Nté kui dõo ntãkudiin ñá tuku ñuú san?
¿Nté kui doto tsí ó ntãntukũ nuu ínĩ ña'a san?

²⁶ Kuntãñi ntée ntíí ntíí rei iña ñũxiví, nataká nuu ntíí ntíí predente ñuú san dá ntãa ña ata Xuva ko

ní Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō, ka'an Dávií san kídaā.

²⁷ Kuan ō kúvi nti'xe tsí rei Heróde ni Pōncio Pilatú ne, nataká nuu ña má ñūú a nī ña Israee ni ña é ña te ña Israee, nátee ta'an ña xu'u ñá, ntukú nuu iní ña nté koo ka'ní ña I'xá nto Jesuu, ña e dóo va'á, ña nakaxnúu nto. ²⁸ Dukuan ō dé ntaa ña un nti'i nuu i vata tsi ō dé kúlvē ntó nte ntúvi di'na é kuān koo kuvi. ²⁹ Vi'a ve ne, koto nto, Xuvā, nté o ntáde ña e ntaínchu'vi ñá nti. Xntii ntō ntí é ña ku u'ví nti é ká'an ntódo nti ni ñā'a san tú'un nto, tsí iña nto kade tsiñu nti. ³⁰ Nátāntēe nto nta'a nto ña nchokuvi, ntvá'a nto ñā. Xntii ntō ntí é kúvi víi nti nuu i e dóo na'nu, e kue'e kuenta kue'e u ña kuenta iña Í'xá nto Jesuu e dóo va'á ña —ka'an ña.

³¹ Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, tē'xén nuu vi'i mí ntōo ña. Ínūu Espíritū Sántū nima ñá, un ntií ntií ñá ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō, tsí ña te ntaú'vi kue'en tsí ña.

Da nēē ka é iō iña ñá ne, iña ntií ntií ñá

³² Un ntií ntií ña kuínti'xe i sán ne, uun tsi nima ña, uun tsi é ntádē kuení ña. Nté uun ña ña ni de víni ña é ntio ta'an ña. Tē nee iña é iō iña ñá ne, ñá ni ká'an ñá te iña mii ña, tsí iña ntií ntií ñá, ka'an ña. ³³ Pustrú san ne, dōó iō diki ña é ká'an ñá ni ñā'a tsí ntóto Jēsuu dá xi'i ña. Dōo vá'a ō intóo ña, tsí Xuva ko inuu mé'ñu ña ñā. ³⁴ Nté uun ña ña ni taan núu ña, tsí tē xoó ña'a é iō ñu'u í ne, ō vi'i i ne, nadiko ñā ne, dá xēe ni'i ñá diu'un i ³⁵ é ntāda ña kuenta ntá'a pustrú san. Kidāā ne, nake'nté dava ña, na kuído ta'an ña, xoo ñá'a é kātaan núu i. ³⁶ Kuān o dé uun i'xá ña Levii, ñá nani Jōsee, ñá vē'xí ñuú Chipre. Pustrú san ne, xntāntēe ñá ña Bernabee, é kāni tú'un Ña Kanaxnuu Ka'nu Nima Ko. ³⁷ Divi ñā né, nadiko ña

ñū'u ña ne, da xee ni'i ñá diu'un i, ntāda ña kuenta ntá'a pustrú san.

Nté ō kúvi Anania ni Sáfira

5 É tuku ñatii, ña é nani Anānia, ni ñádi'í ña, ña é nani Sáfirá ne, nádiko ña uun itsi ñū'u ña di. ² Ntá tsi ña sá'á ne, kí'i ña diu'un í ne, xnūu vá'a ña dava é kúvi iña mii ña. É ntóó ka kúdi'i ne, ntada ña kuenta ntá'a pustrú san.

—Kuān sá kaa diu'un i —ka'an ña.

Ñádi'í ñá ne, uun tsi xu'u ntáde ña é kuān koo ka'an ña. ³ Kidāā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Anania, ¿nté kui xnúu ntu nto nima nto é kāka'an Tó'ō é ña vá'ā san? ¿Nté kui kaka'an ntú nto dovete ni Espíritū Sántū dá kí'i nto dava diu'un ñū'u san é kuvi iña mii nto? ⁴ ¿Ñá ntu te iña mii nto ñū'u sán di'na dá nadiko ntó? ¿Ñá ntu te iña mii ntó diu'un í di? ¿Nté kui kene iní ntu nto é kuan ō dé nto? Tsí ña te ñā'a san é kaeni nta'ví nto ña, tsí mii Xuva kō —ka'án Pedru ni ña.

⁵ Ananiá ne, dā téku ña é kāka'an ñá ni ñā ne, nantúve ña ne, xi'i ñā. Dōo u'ví ntií ntií ña'a san da kútuni ña nte o kúvi ña. ⁶ Kidāā ne, xēe na kuetsi ne, dá'vi nuu na kúñu ña dōó ne, dā kue'en ní'i na ña, kúku'xí na ña.

⁷ Dā ita ntí'xin uni úra ne, xēe ñádi'í ña. Váta kutūni ñá nte o kúvi xií ña. ⁸ Pedrú ne, tsixe'e ña ñā:

—Ká'an vē: ¿Dū'va ntu kaa inuu á'vi ñū'u é nádiko ntó? —ka'an ña.

—Kuan tsi kaa inuu á'vi —ka'an ña.

⁹ Kidāā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—¿Nté kuí kéne iní ntu o ni xií o é kuan ō dé vete nto ni Espíritū Sántū? I'a kuntí'xi na kuetsi, na ixkú'xi xií o. Vi'a ve ne, kiku'xí na o di —ka'an ña.

¹⁰ Ura tsí i nantúve ña nuú Pedrú ne, xi'i ñā. Kidāā ne, xēe na kuetsi sán ne, iní na tsi é xi'i ña. Tává na ña é kíkū'xí na ña diñi xií ña. ¹¹ Un ntií ntií ña kuínti'xe

i sán nī ña ñuu i sán ne, dōo u'ví ña da kútuni ña nte o kúvi.

Dā ntuvá'a ña nchokuvi

¹² Pustrú san ne, dōó kue'e kuénta xē'é ña; dōó ki'in itō idé ña nuu i e dóo na'nu mé'ñū ña'a san. Un ntíí ntíí ña kuín-ti'xe i sán ne, dadíi náataká nuu ña ini ukún ka'nu kán mí nani Corído Salámuun. ¹³ Ñá nguii sán ne, dōo u'ví ña é kuve ta'an ña ña, kuān te dóo vá'a ka'an ñá'a san iña ña. ¹⁴ Ntá tsi dā díí díí ka kuínti'xe ña'a san Tó'o ko Jesucristú ne, dōo titín ña nákuve ta'an ña ña kuín-ti'xe i san, te tii te ñadi'í ña. ¹⁵ Xee ní'i ña ña nchokuví dí, tsōo ña ña nú ito, tsōo ña ña nú xūvi ítsi kán vata koo te āma kuita ntí'xin Pedrú ne, kuān té ntati kúdii ña duku ntée ña ne, ntuvá'a ña, kuini ña. ¹⁶ Xée ñá'a san, ña ntoo etsin ñuú Jerusaleén dí. Ñá te da díi ñá xee ña, odo ñá ña nchokuví, ni ña ñu'u é ña vá'a nima í ne, un ntíí ntíí ñá ntuvá'a ña.

Dā ñú'u kutú pustrú san vi'i utun kán

¹⁷ Kidáa ne, dutu ñá odo nūú ni ūn ntíí ntíí ña saduceu, ñá ntii ní'i ñá né, kūne'u iní ña nī pustrú san. ¹⁸ Tíin ña ña, tsú'un kutu ña ñá vi'i utun. ¹⁹ Ntá tsi divi tsi niñú san xee uun ánje Xuva kō, nákaán ña xi'i vi'i utun, da nantíi ña pustrú san, kaka'an ña:

²⁰ —Kue'en ntó, kuntañi ntó ini ukún ka'nu kán ne, ká'an nto ni ñá'a san nté koo ní'i ña ntuví xéé iña ña —ka'an ñá nī pustrú san.

²¹ Kué'en ñá. Dā tuví ne, kúnti'ví ña ini ukún ka'nu kán ne, dā éni ntu'u ña nakuá'a ña ñá'a san.

Dā xee dútu ñá odo nūú san ni ña ntii ní'i ñá né, tává ña junta ká'nu ni ūn ntíí ntíí ñata, ña odo nūú iña ñá Israeé ne, dā teé tsiñu ña maú san é kinakueká ña pustrú san vi'i utun kán. ²² Dā xee ñá vi'i utun kán ne, ¿mí'i ntu kí'xi ká pustrú san? Xoxó ka ña. Kuan tsi ō ntíko kōo

maú san. Ntántaa ña nī ña ñe'e jútā san, kaka'an ña:

²³ —Dā xee ntí vi'i utun kán ne, é kantí'ú xi'i i ne, ikān ntáñi ntée sntadún san atá xi'i i kan, ntáde ña kuenta; ntá tsi dā nákaán ntí xi'i í ne, xoxó ñu'u ká i —ka'an ña.

²⁴ Dutu ñá odo nūú san ni tó'o sntadun úkún ka'nu sán ne, dā téku ña é ntáka'an maú san ne, dōo ítsu'un ña nté koo nainú kava ña nuu i sá'a. ²⁵ Ura tsí i xee úun ñatíi, kaka'an ñá ni ñá:

—Un ntáa ña é tsu'un kutu ntō vi'i utun. Ikān ntáñi ñá ini ukún kán, ntánakuá'a ña ña'a san —ka'an ña.

²⁶ Kidáa ne, ñé'ē tó'o sntadún san ni māú san, ixnatíin ña ñá. Ntá tsi diin diin tsi nátiin ña ña, tsi ú'vi ñá te kué'é xuu ñá'a san ña. ²⁷ Dā náxee ní'i ña ñá ne, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta ká'nu san ne, dá kaká'an dútu ñá odo nūú san ni ñá:

²⁸ —Ntí'í ne, un ntii tsi ka'án ntí ni ntō é ña ku nakua'á ka nto ña'a san kuenta iña Jesuu. Divi ntō né, dā díí díí ka ntáde nto. É ini ntíí ntíí ña ñuú Jerusaleen tú'un é ntánakuá'a nto ña ne, ntadá'vi ntō ntí kuétsi í é xi'i Jesuu —ka'an ña.

²⁹ Kidáa ne, Pedru ní pustru ñá nguii sán ne, nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Díí díí ka nuu á'vi é kuínti'xe ntí Xuva kō é ña'a san. ³⁰ Divi tsi Xuva kō, ña é inúu ini uva ata kō, ña é intóo nte ntívi dí'na ne, divi ñá nantoto ñá Jesuu, ña é'ní nto dá náxnteē ntó ña ntiká krusi kan. ³¹ Xuva kō ntáa ní'i ña ña, kuntáa ña é kutuví ñá díni kua'a ña, é kodo nuú ña, é nakakú ñá kō. Dukuān né, te nā-tu'vi o kuétsi ko, xo'ō é ña Israeé ō ne, ní'i ko é káda ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō. ³² Sá'a é ntaxé'e ntí kuenta, ni Espíritū Sántū san, tsí ta'xi Xuva kō Espíritū Sántū é kunūu ña nima ko te kuínti'xe ko ñá —ka'án pustrú san.

³³ Dā téku ña tsiñu i san é ntáka'an ñá ne, dōó dutsi kuini ña. Ncho ka'ni

ña pustrú san. ³⁴Ntá tsi uun ña'a, ña fariseu, ñá nani Gamalieé ne, mastrú lei iña ñá Israee ñá, ne, dōo íko ñu'u ñā'a san ña. Divi ñā ne, nákuntísi ñā, kaka'an ñá te nantíi ñā pustrú san ki'i kan uun da'na. ³⁵Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā tsiñu i san:

—Ñā Israeé, kadā kuení va'ā ntó nté koo víi nto ni ñā sā'a. ³⁶Tsí emá tsi ne, xío uun ñatíi, ñá nani Teudá ne, dōó ka'nu ncho víi ñā. Xío te kímí sientu ñátíi, ñā ntíkin ñā. Ntá tsi dā kúvi ne, ñā'a é'ní ñā ñā ne, kidáā nákuite xáa ntíi ntíi ñā ntíi ni'i ñā. Kidáā ne, xío da'na. ³⁷Rkontúví, ntuvi dá naka'vi ñā ñā'a sán ne, ñá nani Júdā, ñā ñuú Galileá ne, dōó ka'nu ncho víi ñā ne, ñá te da díi ñā'a intíkin ñá ñā di. Ntá tsi xi'i ñá di ne, dā nákuite xáa ntíi ntíi ñā intíkin ñā. ³⁸Dukuān é kākā'án u ni ntō é na tsoo mii nto ñā sā'a. Ñá ku kini ntéé ka ntó ñā. Tsí te kuēnta iña ñā'a é ntánakuā'a ñā ne, koó da'na mii. ³⁹Ntá tsi te kuēnta iña Xuva ko é ntánakuā'a ñā ne, ñā kúvi víi nto é kini nteé ntó ñā. Kuenta tsí víi nto ve vata koo é ñā ka'an ntéé nto Xuva kō —ka'an Gámalieé san.

⁴⁰Xío ntaa iní ñā tsiñu i san é kākā'an ñā. Kidáā ne, nákana ñā pustrú san é ntí'xi xtuku ñā. Dā náxee ñá ne, nátii nuu ñā ñā xo'ó ne, dá kakā'an ñá ni ñā é ñā ku ka'án ka ñā iña Jéssu. Kidáā ne, nakáka ñā ñā. ⁴¹Dā ntíi pustrú san mé'ñū juntá san ne, dōo diní ñā, tsí xe'é Xuva kō é ntō'o ñā kuenta iña Jéssu. ⁴²Ñá ni tee dā'na kue'en tsí ñā é nakuā'a ñā ñā'a san. Nguentúvi ntáka'an ntódo ñā ni ñā'a san kuenta iña Jéssu ini ukún ka'nu kan ni nú vi'i ñā'a sán di.

Ñā u'xe ñā'a, ñā é xntíi

6 Ntuvi tsikán ne, kütítín ñā kuínti'xe i Cristu. Kidáā ne, xío ñā'a é ntáka'an tú'un griegu éni ntu'u ñā tsi'i kuétsi ñā ñā ntáka'an tú'un hēbreú san, ntáka'an ñá tsí ñādí'i kii, ñā ntáka'an tú'un griegú

san ne, ñá kuē'e tsi ntáni'i ñā mí káxi'i é ká'xi ñā utén utén, tsi díi ka kue'e ntáni'i ñādí'i kii, ñā ntáka'an tú'un hēbreú san. ²Dukuān ne, uxúvi ñā'a pustrú san kána ñā un ntíi ntíi ñā kuínti'xe i san é nataká nuu ñā. Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tē ntí'i víi ntí tsiñu é kuēnta víi ntí ñā'a sán ne, ñā kúvi víi ntí é nakuā'a ntí nto tú'un Xuva kō. ³Díi ka vá'ā ó, ení, divi ntō nakaxnúu nto u'xe ñā'a ñā'a nto é koto ñā tsiñu sā'a. Nakaxnúu nto ñatíi, ñā e dōo ini nté koo víi i, ñā e dōo nuu Espíritū Sántū nima i, ñā ntafko ñu'u ñā'a sán ne, divi ñā é víi ñā tsiñu é kuēnta víi ñā ñā ñā'a san, é tsi'i ñā é ká'xi ñādí'i kíi san. ⁴Divi ntí ne, da mii tsí é ká'an ntá'ví ntí ni é nakuā'a ntí ñā'a tú'un Xuva kō —ka'an ñā.

⁵Ñá nguii sán ne, xkúntee iní ñā é ntáka'an pústrú san. Kidáā né, nākaxnúu ñā u'xe ñā'a, vatā ó ka'an ñā: di'na Esteba, ñā e dōo kainuu iní i Xuva kō, e dōo nuu Espíritū Sántū nima ñā; kidáā ne, Felipe, ni Prócuru, ni Nicānoo, ni Tímuún, ni Pārmēna, ni Cúlaa. Culaá san ne, ñuú Antioquia vé'xi ñā, ntá tsi kantíkin ñá Xuva ko vatā o dé ñā Israee dá éni ntu'u ñā kuínti'xe ñā Cristu. ⁶Ntēka ñā u'xe ñā'a ñatíi san, kue'en ni'i ñā ñā mí ntoo pustrú san. Pustrú san ne, xn-tekū ñá nta'a ñā dikí ñá u'xe ñā'a sán ne, ka'an ntá'ví ñá iña ñā da xnuú nta'a ñā ñā tsiñu san.

⁷Kidáā né, dōo ite xáa tú'un Xuva kō né, kütítín ñā kuínti'xe i Tó'o ko Jéssu, ñā ntoo ñuú Jerusaleen. Ikān ne, titín dutu ñá Israee kuínti'xe ñā di.

Dā tñn ñā Esteba

⁸Estebá san ne, dōo ki'in itō idé ñā nuu i e dōo ka'nu, tsí Xuva kō dōo xn-tíi ñā ñā ne, nāxnuu viko ñā ñā. Koó dā kúdu'va ñā'a san da iní ñā. ⁹Ntá tsi ió ñā vé'xi úkūn é nani Ñā Nakáku, ni ñā vé'xi ñuú Cirene, ñuú Alejandria, ñuú Ciliciá, ni ñuú Ásiā ne, ñá ni xkúntee iní ñā é

kāka'an Ésteba. Tuku ō dé kuení ña ne, eni ntu'u ña ntánāa núu ña ni ñā. ¹⁰ Ntá tsi ña ni kuvi víí ña ni ñā, tsi dóo vá'ā ó kaka'an ña, tsí xe'e Espíritū Sántū san é kūtuni ña nté koo ka'an ña. ¹¹ Kidáā ne, ntá'vi ña ña'a san é dā'ví ña Esteba dóvete. Tsi'i ña diki ña é kā'an ña tsí kāka'an kīni Esteba ña Muísee ni ña Xuva kó dí. ¹² Dukuan ō nateñu núu ña ña'a sán, ni ñata, ni mastrū lei Xúva kō. Kidáā né, dā nēni tsi Esteba, tñin ña ña, kue'en ni'i ña ña mí ntoo ñá odo nūu, ntáde ña junta. ¹³ Xee ní'i ña ña é kā'an dóveté san ne, ntáka'an ña:

—Ñā sā'á ne, dōó kaka'an ntée ña vi'i Xuva kō né, dōó kīni ó kaka'an ñá ña lei san dí. ¹⁴ Tékú nti é kāka'an ña tsí Jesuu, ñá ñuú Nazaréé ne, nakatsin ña vi'i Xuva kō ne, nadama ña é vatā xkoó ini ō e xtúví Muisee —ka'an ñá ka'an dóveté san. ¹⁵ Kidáā ne, un ntíí ntíí ña odo nūú san ni ña ntoo sán ne, ito ña Estebá ne, iní ña nuu ña e xi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu nuu ánjē.

Nté ō nantíko kōó Esteba

7 Kidáā ne, kaka'an tó'ō dutu ña ñá Israeé san, katsixe'e ña Ésteba:

—¿Ntāa ntu é ntáka'an ñá sā'a? — ka'an ña.

² Kidáā né, eni ntu'u Ésteba kaká'an ñá ni ñā:

—Un nti'i kuē'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto, kīni nto é kāka'an u ni ntō: Ini nto tsí Xuva kō, ña dóo ka'nu, ntií dító ñá nuu uva áta ko Ábraan nte ntúvi di'na, dá tūvi dukuan ña ñuú Mesopotamia, di'na dá kī'in ña é kikutúvi ña ñuú Haraan. ³ Ne, kaka'an Xúva ko ni Ábraan: “Xtuvīn miin ñuú o ni ún ntíí ntíí ñavi'i o, kuē'én xio ñuu mí nañē'é u o ve”, ka'an ña. ⁴ Kidáā ntáka Ábraan ñuú Caldea, kuē'en ña, kukutuví ñá ñuú Haraan. Rkontúvi ne, xi'í uva ña né, Xuva kō kíxnteká ña ña, xee ña ñuu sá'a mí ntoo ó vevii. ⁵ Ntá tsi Xuva kō ñá

ni xē'é ña ñu'u é kūvi ña mii ña, nté un siin. Ntá tsi xē'é ña xu'u ña é dā nte rkontúvi kué'e ña ña ñu'ú san. Tē xi'i ñá ne, kuvi ña i'xá ña ni i'xá ika ñá dí, kuān te ntuvi tsíkán ne, váta kōo i'xá ña. ⁶ Sá'a kāka'an Xúva ko ni Ábraan: “I'xá o ne, xio ñuú kuntōo ña; ñá te ñuú mii o kuntōo ña. Kidáā né, dōo kīni koo víí ña'a san ni ñā. Kí'i ña ña é kuētsi é kāda tsiñu ña ña ña. Kímí sientu kuia é kuan koo nantō'o ña ña. ⁷ Ntá tsi kuē'e u é ntō'o ña ñuu tsíkan e kuán koo nantō'o ña i'xá o. Kidáā ntií i'xá o ñuu tsíkan, naxee ñá ñuu sá'a ne, i'a tsi kuntoo ña, kunuu ini ñá ko”, ka'an Xúva ko ni ñā. ⁸ Kidáā ne, xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraan ne, dē kú'vē ña é tē'nte un siin kúnū é ixi un ntíí ntíí i'xa tíí san vata koo é dító e ntáduku ntée ña Xuva kō. Dukuān né, dā káku i'xá ña é nani Ísaá ne, dē ntaa Ábraan, é'nté ña kúnū é ixi i da kúvi ūna ntúvi káku ne, kuan tsí o dé Isaa ni i'xá ña é nani Jácoo ne, kuan tsí o dé xtuku Jacoo ni ún ntíí ntíí i'xá ña, divi ñá é uva ūxuvi tátá ña Israee.

⁹ I'xá Jacoo san ne, kūne'u iní ña ni ení ña, ñá nani Jōseé ne, díko ña Jōseé san. Ña ñuú Egítō ñi ña ña é kāda tsiñu ñá ña ña. Ntá tsi ínūu mé'ñu Xuva ko Jōseé san ne, ¹⁰ náakákú ña ña é kánto'o ña. Xé'e ña e dóo ki'in iní Josee nté koo víí ña ne, xé'e ña e dóo kuinima ref ñuú Egítō sán ña, divi rei, ñá nani Farāuun. Ref san ne, nákañuú ña Josee é kodo nuú ñá ñuú Egító ni nú vi'i ña kán dí.

¹¹ Kidáā ne, kútama ñuú Egító ni ñuú Canaan. Ñá ni ni'i ñáta kō é kā'xi ña. Dōo ntō'o ña dókō. ¹² Ntá tsi xee tú'un nta'a Jacoo tsí ió trigu ñuú Egító sán ne, táxnūu ña i'xá ña, divi uva ata ika kō. ¹³ Dā kúvi uvi íto ñe'e ñá ne, da kidáā xē'é Josee kútuni ña é eni míi ña ña ne, kidáā kútuni Fárauun é ñavi'i Josee san ne, tátá Israee ña. ¹⁴ Kidáā ne, táxnūu Josee tú'un é kī'in úva ña Jácoo, ni ún ntíí ntíí ñavi'i ña, kikuntōo ña ñuú Egító.

Úni diko xe'un nã'a ña ¹⁵xée ña é kun-tõo ña ñuú Egítõ. Ikã xi'í Jacoó ni ñata kõ, ña intóo di'na. ¹⁶Dã rkontúvi dá xi'í ñá ne, kue'en ní'í ña ña ñuú Siqueén ne, ikan intú'xi ña ñaña e ñíi Abraan ntá'a i'xá Hamoo.

¹⁷E dóo káxa ñá Israeé san ñuú Egítõ da xee étsin ntuvi é ntúntaa é kãka'an Xúva ko dã xe'é ña xu'u ña ni Ābraan. ¹⁸Kidáã ne, xée tũku ña'a é vii ñá rei ñuú Egítõ ne, rei tsikán ne, ña ni ñni ñá xoo e Jósee. ¹⁹Rei sa'á ne, ãni nta'ví ña ñata kõ né, dõo nantó'o ña ña. Dẽ kú'vẽ ña é nakuitã ñá un nti'i i'xa tí san é dã ve kakaku vata koo é na kũvi, tsí ntio ña é nantĩ'i ña tatá kõ. ²⁰Ntuvi tsikán ne, kãku Muisee. Uni xóo xtúvi xu'u ña i má vi'í ña kãn é nakuẽ'nu ña i, tsi dóo ntio Xuva ko i. ²¹Dã ña ni kuvi víf ka ña ni i né, da mii é xtuví xaa ña i. Kidáã né, ðivi tsí dióokõ ref san kí'í ña i ne, nakuẽ'nu ña i vata tsi te i'xá mii ñã. ²²Dukuã ne, kutú've Muiseé san é un nti'í é ini ña Egító ne, dõo ini ña nté koo ka'an ñá ne, dõó iõ ña é vii ñá nee nti'í nti'í.

²³Dã nti'í ña uvi díko kuiá ña ne, dẽ kuení ña é kĩ'in ña, kikoto ní'ni ña ña'a ña, ña Israeé san. ²⁴Ikã ini ña tsí uun ña'a ña Egító kanantó'o ña uun ña'a ña Israe. Muiseé ne, nadá'an ña ñã'a ña, ña Israeé san ne, e'ni ña ña Egító san. ²⁵Kuiní ña té kũtuni ña'a ña é Xuva kõ táxnũu ña ña é nakákũ ñá ña. Ntá tsi ñá te kuan õ ni ñe'e díki ña Israeé san. ²⁶Tuku ntuvi ne, ta'an túku Muisee úvi ña'a ñá Israe, ntánaã ñá ne, ntio ña é naka'nté nuu ña, kaka'an ña: “¿Nté kui kuã ó de ntu nto? Tsí ñá vã'á õ é naa o ni ta'an kõ”, ka'an ña. ²⁷Kidáã ne, uun ña'a ña, ña é kadẽ xení ni tã'an i ne, tĩ'vi nũu ña Muisee, kaká'an ña: “¿Xoó ntu kaka'an i é kadã kú'vẽ nto iñá nti, é xntékũ ku'vẽ ntó nti? ²⁸¿Vá ka'ni ntú nto ko vata õ é'ni nto ña Egító san iku?”, ka'an ña. ²⁹Dã téku Muisee é kãka'an ñá ne, ñu ña ñuú Egító, kué'en ña, kukutúvi

ñá ñuú Madaaan. Ikã éni vi'í ña ne, xío úvi i'xá ña.

³⁰Ítã nti'xin uvi díko kuiá ne, uun ntuvi kaika Muisee má kũ'u kan etsin xuku é nani Sinãii. Ikã ini ñá é kai'xi ntá'a utun sán ne, ntii díto uun ánje Xuva kõ mé'ñũ ñu'u é kai'xí san. ³¹Koó dã kú-du'va Muisee da ini ña ne, xée étsin ña é koto díto ña. Tékũ ña tatsin Xúva kõ é kãka'an ñá ni ña: ³²“Xu'ú ne, Xuva ñata o Ābraan, Ísaa, ni Jacoo”, ka'an ña. Koó dã kan'í Muisee e dóo ũ'ví ña ne, ú'vi ñá é koto ña ñu'u san. ³³Ne, kaka'an Xúva ko ni ña: “Nantiin nti'xen o, tsí ñu'u mí ntĩsín san ne, ñu'u kuíko. ³⁴Xu'ú ne, é ini u é kuã nte ntántó'o ña'a ko ñuú Egító. É tékũ ko e dóo nta'ví o ntátaan nuu ña. Dukuã é vẽ'xi ú é nakákũ u ña. Ni'ín ve, tsí nataxnũu ú o ñuú Egító”, ka'an ña.

³⁵Kuã te nántii ni'ni ñata kõ san Muisee dá ntãka'an ña: “¿Xoó ntu kaka'an i é kadã kú'vẽ nto iñá nti, é xntékũ ku'vẽ ntó iñá nti?”, ne, ðivi ñã é taxnuu Xuva kõ é kadã kú'vẽ ntí'xe ña, é nakákũ ñá ña Israeé san, tsí kuã ó kaka'an Xúva ko ni ña da ntii díto ánje san mé'ñũ ũtun é kai'xí san. ³⁶Ðivi Muiseé san é nátava ña ñata kõ san da ntãka ña ñuú Egító. Ðivi ña e dé ña nuu i e dóo na'nu. Dõo kue'e kué'nta xe'é ña dã intóo ña ñuú Egító, dã ita ntí'xin ñata ko Ntute Ñũ'u Kué' é ne, da ñi ika ña uvi díko kuia má kũ'u kán ði. ³⁷Ðivi tsi Muisee é kãka'an ñá ni ña Israeé san: “Xuva ko ne, taxnũu ña uun ña'a, ña é ka'án naa ña vata tsí ó de ú xu'u, uun ña'a, ña é ðivi tsi tãta ko”, ka'an Muisee. ³⁸Muisee xtúku tsi san é itúvi ña ni ñata kõ da nátaká nuu ña má kũ'u kán ne, ðivi ña kãka'an ñá ni ñãnjẽ rki uku Sínaai da xe'é Xuva kõ tú'un ñã é kãta'xi ntuvi iñã ko é kãda ntaa o.

³⁹Ntá tsi ñata kõ sán ne, ña ni ntío ña kuintĩ'xe ña Muiseé ne, nántii ni'ni ña ña. Tĩvi ini ña e ntãka ña ñuú Egító

ne, ntio ña é ntiko kōo xtúku ña. ⁴⁰ Kidáá né, kaka'an ñá'a sán ni Ároon: “É ntio ntí ne, káda vá'a nto é kúvi xuva ko, é kodo nūú nuu ko, tsí ñá ini o nté o kúvi ni Muisee, ñá natavá ko ñuú Egitó”, ka'an ña. ⁴¹ Kidáá ntavá'a naá ñá uun i'xá duntiki e kúvi ti xuva ñá né, e'ní ña kiti kantító nti'xe é ká'mi ña ti nuu kítí ntuvá'a naá san vata kaa doméni é kué'é ña ti. Tavá ña dodíni iña xuva ña e ntavá'a naa mí ña. ⁴² Xuva kō né, tsoo mii ña ña kí-daa, ku ika ña ña ne, xé'e ñá é dotō tsí kunuu iní ña ngántii ni xoo ni ūn ntíí ntíí xntívi é ió e dukún kan, vatā ó uve na'a iní tutu é de vá'a ña é kaka'án naa Xuva ko kídaa:

¿Amá ntu tá'xi nto kó doméni kiti é'ni nto
da íka nto má ku'u kan da ñi é ūvi díko
kuiá san?

⁴³ Da mii kué'en tsi é ido nto vi'i doo iña
xuva nto Moloó ne,
ido nto xntívi iña xuva nto Refaan.
Ñá te divi ú ntánuu iní nto ko,
tsí kudii e ntáva'a naa mí nto ntánuu iní
nto.

Dukuān né, natává u nto ñuú nto ne,
natsoo ú nto díí ka ikā é ñuú Babilonia,
ka'an Xúva ko nī ña Israeé san.

⁴⁴ Dā íka ñata kō má kú'u kán ne, ín'i
ñá vi'i doo e kúvi xúkūn, mí ñu'u vá'a
lei iña Xuva ko, divi é ntáva'a naá ña'a
san vata tsi o nañé'e Xuva kō Muisee.
⁴⁵ Xúkūn vi'i doó san ne, kuvi iña ñata
kō kídaa ne, kuan tsí ó ntaído ñá dá xee
ñá ni Jōsuee dá idé ña du'xen nī ña xio
ñuu, é kí'i ña ñu'u ña, tsí Xuva kō nan-
tii ña ña é ña te ña Israeé san vata koo
é kúvi kuntoó ñata ko ñuú sa'a. Ne, i'a
katúvi xúkūn vi'i doó san nté ntūvi dá
itúvi rei Davii. ⁴⁶ Rei Davií san ne, dōo
ntio Xuva ko ñá. Ncho xntitsí ñá xúkūn
ká'nu iña Xuva ko, é divi tsi Xuva ñata
ko Jācoo; ⁴⁷ ntá tsi rei Salamuun kúvi idé
ña xntitsí ñá xúkūn san. ⁴⁸ Ntá tsi Xuva
kō, ña e dōo ka'nu sán ne, ñá te ñni ukun

e xntitsí ña'a san kutuví ña. Tsí vatā ó
kaka'an ña é kaka'án naa Xuva kó ne:
⁴⁹ Vi'i antívi ā tuví u, kadē kú'vé u.

Ñuxiví san ne, vata kaa teu é nteku nti'i
dī'in ko kaa.

¿Nté ntu kaa vi'i é xntitsí ntō iñá ko?

¿Ō mí'i ntu kūtuví da'na u?

⁵⁰ ¿Ñá ntu te xú'u e dé kú'vé u neé nti'i
nti'i é io?

ka'an Xúva kō.

⁵¹ Un nti'i kué'en dú'va nto ne, ¿nté
kuān nte ló'o ntu nto? ¿Ñá ntátekú
kue'en xnto? Vata tsi tē ña ín'i nto xoo
é Xuva kō. Ñá ntákuinti'xe kue'en xnto
é kaka'an Espíritū Sántū san. Dadii xnto
ni ñata ntō. ⁵² Dōo nantó'o ña da xōó ka
ña'a, ña é ka'án naa Xuva kó ne, e'ní
ña ña'a, ña é kaka'an é kí'xi uun ñatíí,
ña e dōo va'a é taxnuu Xuva kō. Veví
ne, é kí'xi ñá ne, divi ntō díko nto ñá
né, e'ní nto ña dī. ⁵³ Divi ntō ni'i ntó lei
iña Xuva ko e kíxni'i ánĵe san kídaa ne,
ntē ña ni kuintí'xe nto lei san. —Kuan ō
ka'an Ésteba ni ñá odo nūu iña ñá Israeé
san.

Dā xi'i Ésteba

⁵⁴ Dā téku ña'a san é kaka'an Éstebá
ne, kúdiin kué'en ña. Veví tsi ka'xí
kue'en ñá ña, kuiní ña. ⁵⁵ Ntá tsi Estebá
ne, dōo nuu Espíritū Sántū nima ña. Ntāa
ni'i ña nuu ñá e dukún kan, iní ña Xuva
kō e dōo kaxi'í nuu ka'nu ña ne, ntitsí
Jesuu díñi kua'a ña. ⁵⁶ Kidáá né, kaka'an
ña:

—¡Un kaa é kainí u! Nākaán vi'i antívi
ne, kainí u Ña Vexkúvi Ntāii, ntitsí ña
díñi kua'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵⁷ Ntá tsi dutú san ne, kúdiin kué'en
ña é kuān ó kaka'an ña. Édí ña lo'xo
ñá ne, koó da vāntiñi ña tñin ña Esteba,
⁵⁸ kue'en mí'i ña ña diñi ñuú kán né, ikān
xe'é xuu ña ñá. Ña ntátsi'i kuétsi ñá sán
ne, tsoo vá'a ña doo ña nta'a uun ná
kuetsí, ná naní Saúlū.

⁵⁹Ntá tsi, da niñ ntáxe'é xuu ña ña ne, kaka'an ntá'ví Esteba, kaka'an ña:

—Tō'ó ko Jesuu, naki'i nto nimá ko —ka'an ña. ⁶⁰Kidáa ne, nakunchíti ña ne, un ntii tsi káka'an ña:

—¡Xuvā, ka'nu víi nto nima ntó ni ña sá'a tsí kuān ó ntáde ña ni ko! —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, xí'i ña.

Nté o nantó'o Saúlū ña ntákuinti'xe i

8 Saúlū ne, iō ñá dodíni é ká'ní ña'a san Esteba.

Dívi tsi ntūvi tsikan iñi ntu'u é dóo ntánantó'o ña'a san ña ntákuinti'xe i Jesuu, ña ntoo ñuú Jerusaleen. Ne, inu ntíi ntíi ñá, dotō tsí kue'en ña, kukuntóo ña ñuú Judea ni ñuú Samaria. Mii sá pustrú san kantóo ña ñuú Jerusaleen. ²Ntá tsi iō ña'a, ña é dóo ntánuu iní i Xuva kō né, dívi ñá i'xí ña Estebá ne, dōo éku ntee ña ña. ³Da niñ Saúlū né, kuan tsí ó de ña, kanantó'o ña ña ntákuinti'xe i san. Kata'vi ña xi'i ña'a sán ne, katavá ña ña, te tíi te ñadī'i, é tsu'un kutu ña ña ví'i utun kán.

Dá kakā'an ntódo ña tú'un va'á san ñuú Samaria

⁴Ntá tsi ña kuínti'xe i, ña e éka ñuú Jerusaleen ne, ta'án ñuu ta'án ñuú kue'en ña, ntáka'an ntódo ña tú'un va'á iña Jesuu. ⁵Uun ña'a, ñá nani Félipé ne, kué'en ña uun ñuu é káduku ntée ñuú Samariá ne, ikan káka'an ñá ni ñá'a iñá Cristu. ⁶Nataká nuu ña'a san é kini ña é káka'an ñá ne, uun ito tsi kuínti'xe ntíi ntíi ñá é káka'an Félipé. Ntaíni va'a vá'a sa un ntíi ntíi ña'a san é káka'an ñá ni ñá ne, ntaíni ña tsí kade ña nuu i e dóo na'nu. ⁷Xíō ña'a, ña é ñū'u é ña vá'á nima í ne, koó dā ntákachu'u ntáa é ña vá'á san da ntántii nima ñá'a san. Ne, dōo titín ña natíin ni ña xne'é dí ne, ntu-vá'a ña. ⁸Uun ito tsi náku'un dini kue'en nima ñá'a san, ña ntoo ñuu tsíkan.

⁹Ntá tsi uun ñatíi, ñá nani Simuún ne, tatān ña. Ēmá tsi kade tatan ña, kaeni nta'ví ña ña ntoo ñuú Samaria, kaka'an ñá tsi dóo ka'nu ña'a ña. ¹⁰Un ntíi ntíi ña'a san, te kuetsi te na'nu ña ne, dóo ntaíni ña é káka'an ñá ni ña ne, kuínti'xe ña ña, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, dōo iō ñá é víi ñá. Vatā ó kade Xuva kō kade ña —ka'an ñá'a san.

¹¹Dōo kuínti'xe ña'a san ña, tsí koó dā ntákudú'va ña nuu i é kákuvi kade ña. Tsi éma tsi kuān ó de ña, kaeni nta'ví ña ña'a san. ¹²Ntá tsi dá xee Félipé ne, eni ntu'u ña kaka'an ntódo ña iña i mí kadē kú'vé Xuva kō, kaka'an ñá kuenta iña Jesúcristu. Kuínti'xe ña'a sán ne, titín ña ítsi ntute ña, te tíi te ñadī'i. ¹³Uun tsi nte Simuun kuínti'xe ña, ítsi ntute ña dí ne, dā éni ntu'u ña intíkin ñá Felipe. Koó dā kúdu'va ña é kaíni ña nuu i é dóo na'nu san ni e dóo kue'e nuu i é edé ña.

¹⁴Kidáa ne, xée tú'un nta'a pustru, ñá ntoo ñuú Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña ñuú Samaria tú'un Xuva kō né, ikān táxnuu ña Pedru ní Juaan, kué'en ña. ¹⁵Dā xee ña ñuú Samariá ne, ka'an ntá'ví ñá iña ñá ntoo ikān vata koo é ní'i ña Espíritū Sántū. ¹⁶Tsí nté uun ña vata kunūu Espíritū Sántū nima ña; mii tsi kuēnta iña Tó'o ko Jesuu ítsi ntute ña. ¹⁷Kidáa ne, Pedru ní Juaan xntéku ña nta'a ña díki ñá'a san ne, inūu Espíritū Sántū nima ña.

¹⁸Dā íni Simuun tsí ní'i ña'a san Espíritū Sántū san dá xntéku pustrú san nta'a ña díki ñá ne, kaxe'e kuétsi ña ña diu'un, ¹⁹kaka'an ña:

—Ta'xí nto é kúvi víi u vatā ó de nto, vata koo é tē xntekú u nta'a ko díki ñá'á san ne, ní'i ña Espíritū Sántū sán dí —ka'an ña.

²⁰Kidáa kakā'án Pedru ni ña:

—¡Ñá tē diu'un o é ntio ko! ¡Na kūnaán miin ní diu'un o, tsí kuān ó kadē kuení o é kuiin diu'un o é kata'xi Xuva kō doméni! ²¹Ñá te sá'a é káduku ntéen,

tsí ña te vá'a nima o nuu Xuva ko. ²²Natu'vin kuetsi o, kákan nta'a Xuva kō é kāda ka'nu iní ña ni ō é kuān ó kadē kuení o. ²³Tsí divin ne, dōo kúvé nima o, dōo kúkaven ni kuetsí o —ka'án Pedru ni ña.

²⁴Kidáā ne, kaka'an Símuun:

—Mii nto kákan ntó nta'a Xuva kō é ña kuan koo kúvi ko vatā ó kaka'an ntó san —ka'an ña.

²⁵Pustrú san ne, dā kúvi ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko, ni dā kúvi ntaa ña ni ñā'a é un nti'i é ínī ña ne, kúnū'ú ña ñuú Jerusaleen. Ítā nti'xin ña titín ñuu é kāduku ntée ñuú Samariá di ne, ikān ka'an ntódo xtuku ña tú'ūn va'á ina Jesúristu.

**Dá kakā'an Félipe ni ñatíí,
ña vé'xi ñuú Etiopía**

²⁶Kidáā ne, ntii dīto uun ánje Xuva ko nūu Félipe, káka'an ña:

—Kuē'en máa i kán mí nuu ítsi é kaíta ntí'xin ñuú Jerusaleen é kāñe'e ñuú Gaza —ka'an ña.

Itsi sāl'a ne, da mií má kū'u mí xoxo ntoó i. ²⁷Felipé ne, kué'en ñā ne, itsi kán tá'an ña uun ñā'a ñatíí, ña vé'xi ñuú Etiopía. Ña tsikán ne, ña tsiñu i, diki í ña iná reina ñuú Etiopía, ñā nani Cāndace. Itsi kan vē'xí ña sa'a é ñe'e ña ñuú Jerusaleen é vií ñā nchu'ún ina Xuva ko. ²⁸Ntiko koō ñā ñuú ña kán ne, nuu vá'a ña iní vi'i é kāñu'u idu. Nuú ña, kanakuā'a ña tutu é de vá'a Isaía, ña kaka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na.

²⁹Kidáā ne, kaka'an Espiritū Sántū sán ni Félipe:

—Kuē'én, kūntikin ví'i é kāñu'u idú san —ka'an ña.

³⁰Koó dā kainu ña, kue'en ñā ne, xēe ntíkin ña vi'i é kāñu'u idú san. Tékú ña é kanakuā'a ña ñuú Etiopía san tutu é de vá'a Isaía ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Kāñe'e diki ntu nto é kanakuā'a nto san? —ka'an ña.

³¹Ña ñuú Etiopía san ne, kaka'an ña:

—¿Mí'i ntu? Dōó xu'ū ó kaka'an. ¿Xoó ntu kuvi víi i nañē'e í ko neé kani tú'un? Kixkene nto, kutuvi ntó diñi ko —ka'an ñā ni ñā.

—Kuvi di —ka'an Félipe.

³²Mí kanakuā'a ña tú'un Xuva kō né, du'vā ó kaka'an:

Tsí ntēka ña ña é ka'ni ñā ña vata kaa uun a le'ntu é ka'ni ña i; vata tsi kaa uun a le'ntu e dōo to'o, é ña te kaitsu'ūn dá kādeté ña idi i ne, kuān koo kuvi ña; diin diin tsi kutuvi ñā di;

ñā ká'an kue'en tsí ña.

³³Nantii ni'ni ña ña ne,

ñā ni ñē'e me'ñu ña é kūtuni ña kuetsi ñā.

¿Mí'i ntu xio i'xá ña?

Tsí náki'i ñā'a san ntuvi ina ña nūxivi sa. Sá'a kakā'an tú'un Xuva kō mí nakua'a ña.

³⁴Kidáā né, katsixe'e ña ñuú Etiopía san Felipe, káka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ká'an nto ni ko: ¿Xoó ntu ina i é kaka'an ñā sāl'a, ña é kaka'án naa Xuva ko? ¿Ina mii ntu ña kaká'an ñā ne, ō ina tuku ñā'a? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

³⁵Kidáā né, eni ntu'u Félipe, kaka'an ñā ni ña, kanañē'e ñā ña nee é kani tú'un tú'un Xuva kō mí kanaku'a ña ne, kaka'an ñā ni ña ina Jesús. ³⁶Kidáā né, dā ita ntí'xin ña uun itsi mí io ntúte ne, kaka'an ñā ñuú Etiopía san:

—I'a io ntúte. ¿Vá ña kuvi ntu te kutsi ntuté u vevii? —ka'an ña.

³⁷—Nté kui ñā'a, te kaniñ nima ntó kakuinti'xe nto —ka'an Félipe. Ne, kaka'an ñā ñuú Etiopía san:

—Kakuinti'xé ko tsí Jesucristú ne, I'xá Xuva ko ñā —ka'an ña.

³⁸Kidáā ne, kaka'an ña é nākuntitsi da'na idú san. Nūu ña, ntuvi ñā Felipe, kué'en ña nú ntute san ne, ikan tsi nakutsi ntúte Felipé san ña. ³⁹Dā ntíi ña diñi ntute kán ne, xio kue'en ní'i Espiritú

Sántū san Felipe. Nte kidáā ña ni iní ka ña ñuú Etiopía san ña; ne, dōó diní ña, nakunuu itsi xtuku ña. ⁴⁰ Felipé ne, é ñuú Azoto túvi ña dá kutuni ñá ne, ika ña ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ña tú'ün va'á iña Jesús un tsi da nté xee ña ñuú Cesarea.

Dā nátivi ini Saúlū

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

9 Da nii kākudiin dukuan Saúlū ne, kainchuví ñá ña kuínti'xe i Tó'o ko Jesús, ncho ka'ní ña ña. Dukuān ne, kué'en ña, kūkoto ñá tó'ō dutu. ² Ikan ña tūtú é kué'é ña un ntí'i dūtu úkun ñuú Damascu é ni'i ña itsi é tīn ña ña é kuínti'xe i Jesuu, te tīi te ñadī'i, é kī'in ni'i ña ña vi'i utun ñuú Jerusaleen. ³ Ntá tsi da xee étsin ña diñi ñuú Damascú ne, koó dā kúdu'va ña dá xil'í nuu ñu'u é vē'xi e dukún kán. ⁴ Nantúve Saúlū ñu'u kán ne, kidáā téku ña uun tatsin é kāka'an ni ña:

—Saúlū, ¿nté kui kanantō'on ntun ko? —ka'an tátsín san.

⁵ Kidáa ne, tsixe'ē Saúlū:

—¿Xoó ntu ña'a nto? —ka'an ña.

Ne, kaka'an tátsín san:

—Xu'u é Jesuu. Diví ú e dóo kanantō'on ko. ¿Nté kui kantukun kui'in mīin ntun kúñu o? —ka'an ñá ni Saúlū san.

⁶ Saúlū ne, koó da kánf'i kantei ña, kaka'an ña:

—Tó'o, ¿neé ntu ntio nto é víi u? —ka'an ña.

Ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nakuntítsin, kué'én ñuú Damascú ne, ikan ká'an ñá nee iña é viin —ka'an ña.

⁷ Natii, ña ntaika dadii ni Saúlū né, dōo ú'vī ña, tsí téku ña tatsín san, ntá tsi nté uun xoxo ni iní ña.

⁸ Kidáa ne, náakuntítsí Saúlū é tūví ña ñu'u kán. Ntá tsi dā nákaán ña ntuxnúu ña ne, ñá ni xil'í kué'en tsi. Kañū'u ña nta'a ña, kué'en ní'i ña ña ñuú Damascu.

⁹ Ikán katúvi ña uni ntúvi ne, ñá ni xil'í

nuu ña; ntē ña ni e'xí ña ne, nté ntūte ña ni xil'í ñá dī.

¹⁰ Ñuú Damascú san tuví uun ña'a ña kuínti'xe i Jesuu, ñá nani Anānia. Kaka'an Tó'o ko ni ñá, vata tsi tē ntítsí ña nuu ña, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ó né, Anania! —ka'an ña.

—I'a tuví u —ka'an ña.

¹¹ Kidáa ne, kaka'an Tó'o ko ni ñá:

—Nakuntítsin ne, kué'én itsi é nani Ítsi Ntaa. Ne, ikan kué'én, tsixe'én nú vi'i Júda te tuví uun ñatīi, ñá nani Saúlū, ñá vē'xi ñuú Tarsu. Tsi vevíi ne, ikān tuví ña, kaka'an ntā'ví ña. ¹² Ne, é xé'e ú é kiní ñá tsí uun ñatīi, ñá nani Anānia, ntítsí ña nuu ña, kúkī'ví ña iní vi'i ña kán né, xntekū ñá nta'a ña diki ñá vata koo é nāxi'í ntuxnúu ña —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹³ Ananiá ne, ntíko koó ñá, kaka'an ña:

—Ini ntó, Tó'ō, tsí é dóo ntáka'an ña'a iña ñá sá'a. Ntáka'an ñá tsi dóo kini idé ña ni ña kuínti'xe i nto, ña ntoo ñuú Jerusaleen. ¹⁴ Vevíi ne, xee ña i'a, ni'i ña tutú é xe'e tó'ō dutú san é tīn ña un ntíí ntíí ña'a, ña é ntákaku ni'i divíi nto —ka'an Anania.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Tó'o ko ni ñá:

—Ña té ini. Kue'én kán, tsi é nakaxnúu ú ñatíi sa'a é ká'an ña kuenta iñá ko ni ün ntíí ntíí ña'a, ña túku ñuú, ni ña odo nūu iña ñá ne, ni ña Israeé san dī. ¹⁶ Nañé'é u ña é ña te nté kaa ió é ntō'o ña kuenta iñá ko —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹⁷ Kidáa ne, kué'en Anānia nú vi'i mí tuví Saúlū. Kúkī'ví ña ne, xntekū ñá nta'a ña diki ña, kaká'an ña:

—Ení ko, Saúlū, ña ini nto tsí Tó'o ko Jesús ne, diví ñá é ntii dítō ña mí'i itsi vé'xi nto ne, diví ñá táxnūu ña ko é vē'xi ú vata koo é na nāxi'í xtuku ntuxnúu nto ne, vata koo é kunūu Espiritū Sántū san nima nto —ka'an Anania san.

¹⁸ Ura dú'va tsi i ntíi ntee vata kaa diden é nuu nti'u ntuxnúu ña ne, nākiní xtuku ña. Kidáa ne, náakuntítsí Saúlū ne,

ura tsí i ítsi ntute ña. ¹⁹Kidáa né, ē'xí ña ita ne, nakunúu ntii ñā. Kūkuuí ña katúvi ña ni ñā kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Damascu.

Dá kakā'an ntódo Saúlū ñuú Damascu

²⁰Ura tsí i eni ntu'ū Saúlū kaka'an ntódo ña ini ukún ña Israee, káka'an ñā tsí Jesuú ne, ñā ñā é I'xá Xuva kō. ²¹Un ntíi ntíi ñā'a san ne, ntafni ña Saúlū ne, kōó dā kúdu'va ña da téku ña é kaka'an ña. Ntáka'an ñā'a san:

—¿Ñā ntu te ñā sā'a e dóo inchu'vi ña ña kuínti'xe Jesuu, ñā ntoo ñuú Jerusaleen? ¿Ñā ntu te i'a vé'xi ña, vex-tiin xtuku ña ñā'a é kunteka ña ña nta'a tó'o dutu? —ka'an ñā'a san, ntátsixe'e tā'an ña.

²²Ntá tsi Saúlū ne, díi ka xio ntii ña kaka'an ntódo ña. Un tsi kúdana iní ña Israee, ñā ntoo ñuú Damascu, tsí Saúlū ne, kanañē'e ña ña tsí Jesuú ne, ñā ñā é Cristu ñā, ñā ñā é intétu o ni ñāta kō é kixnakakū ñā kō.

Dā náka'ku Saúlū é ncho ka'ni ña Israee san ña

²³Dā kú titín ntuvi ne, ña Israee san natée ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Saúlū san. ²⁴Ntá tsi kú-tuní Saúlū é kuān koo víi ña ni ñā. Ntē ntúvi, ntē nínū ntantétu ña ña xi'i kan mí kii ña ñā ñā ñuú san, é ka'ni ñā ñā. ²⁵Ntá tsi ña kuínti'xe i Jesuú san ne, xnū ña Saúlū iní xika ka'nu niñū a ne, nanúu ña ña ntíkā nto'o é kanti'u núu ñā ñuú san ne, dukuan o nakáku ña.

Dā náxee Saúlū ñuú Jerusaleen

²⁶Dā náxee Saúlū ñuú Jerusaleen ne, ntio ña é kuntoo dadii ña ni ña kuínti'xe i san; ntá tsi un ntíi ntíi ña ú'vī ñā ñā, tsí ña ni kuínti'xe ña te nūu é ntaā i é kuínti'xe Saúlū Jesuu. ²⁷Ntá tsi un ñā'a, ñā nani Bernabeé ne, intéka ña ña nta'a pustru, kántaa ña ni pustrú san nté

o iní Saúlū Tó'o ko Jēsuu ítsi kán ne, nté o kaka'an Tó'o ko ni ñā ne, nté o dé ñā da itúvi ña ñuú Damascu, é ntē ña ni u'ví kue'en ña kaka'an ntódo ña ñā Jesuu. ²⁸Saúlū ne, kátúvi ña ñuú Jerusaleen, ika dadii ña ni pustrú san da mí'i ká mí ñē'e ñā. ²⁹Ñā te kau'vī ñā kaka'an ñā ñā Tó'o ko Jēsuu, kánantiko kōó ñā tú'un é ntáka'an ña Israee, ñā ntáka'an tú'un griegu; ntá tsi ña Israee san ne, dōo ntuku nuu iní ña nté koo ka'ni ña ñā. ³⁰Dā kútuni ña kuínti'xe i sán ne, ntēka ña Saúlū ñuú Cesareá ne, ikān táxnuu tuku ña ña ñuú Tarsu.

³¹Da kidáa ne, kántōo vá'a un ntíi ntíi ña kuínti'xe i da mí'i ka mí ntoo ña: o ñuú Judeá ne, o ñuú Galilea, o ñuú Samaria. Dōo vá'a o intóo ña ne, dōo ntánuu iní ña Tó'o ko Jēsuu. Nāxnuu ka'nu Espiritū Sántū nima ñā ñā ñā, dōo kútítin ña kídāa.

Da ntuvá'a Enea

³²Da ñā kaika Pedru ta'an ñuú ta'an ñuú, kaito ní'ni ña ña kuínti'xe i ne, nakuíta ntí'xin ña, íto ni'ni ña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Lidá ñā. ³³Ikān nání'i ña uun ñatíi, ñā nani Enea. E una kuía ntékú ña nú íto ña é natfín ña. ³⁴Pedru ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Nakuntítsin, Enea, tsí Jesucristú ne, é ntává'a ña o. Naxntítsin íto o vē — ka'an ña.

Eneá ne, ura dú'va tsí i nakuntítsi ña.

³⁵Un ntíi ntíi ña ntoo ñuú Lida ni ñā ntoo ñuú Saruún ne, iní ña é nakuntítsi ña. Kidáa né, tsoo mií ñā é ntántikin ña dí'na ne, eni ntu'u ñā intfín ña Tó'o ko Jēsuu.

Dā ntótō Dórcā é xi'i ña

³⁶Xío uun ñadí'i, ña kuínti'xe i, ñā nani Tābita (é ncho ka'an Dórcā é tú'un griegu), ña tuví ñuú Jope. Ñadí'i sa'á ne, dōo vá'a o dé ñā, dōo xntíi ña ña kataan núu i. ³⁷Ntuvi tsikán ne, iñi ntú'ū

nchókuví ña ne, xí'i ñā. Dā kúvī ntántoo ña ña ne, xtuví ñā ña má vi'i nínu kán, tsí ūvi odo nti'i tá'an vi'i ñā. ³⁸Tuvi étsin ñuú Jopé san ñuú Lida, mí tuví Pedru. Íni ña kuínti'xe i san tsí ikán tuví ña ne, táxnūu ña uvi ñā'a ñātíi é kúkoto ña ñā:

—Kantí'i sá nto kue'ēn ntó ñuú Jope —ka'an ñā.

³⁹Kidāā ne, kué'ēn Pedru ni ñā. Dā xee ñā ne, kue'en ní'i ñā ñā má vi'i mí tūví ntāa ñā xí'i san. Un ntíi ntíi ñādí'i kíí ntoo ñā, ntaéku nteé ñā ñā. Nánē'e ñā Pedru dá'ma ni dū'nu e dé vá'a Dórcā dá katúvi ñā. ⁴⁰Kidāā né, kii ñu'u Pedru ñā, un ntíi ntíi ñā ne, inchítí ñā, kaka'an ntá'ví ñā. Kidāā ne, kaito ñā nuu ñā xí'i san, kaka'an ñā:

—¡Tābita! ¡Nakuntítsin! —ka'an ñā.

Ura dú'va tsi i nákaán ñā nuu ñā ne, dá íni ñā Pedrú san ne, nákutuví tixi ñā. ⁴¹Irkāa Pedru ntá'a ñā, naxntísi ñā ñā. Kidāā ne, kána ñā ñā kuínti'xe i san ni ñādí'i kíí san, nánē'e ñā ñā tsi e ntóto ñā. ⁴²Un ntíi ntíi ñā'a, ñā ntoo ñuú Jopé ne, téku ñā é kuan ō kúvi ne, ñā te da dii ñā kuínti'xe ñā Tó'o ko Jēsuu. ⁴³Pedrú ne, kúkuíi ka ñā katúvi ñā ñuú tsikan nú vi'i Símuun, ñā é katsoo itsi ñii kiti.

Pedru ni Córneliu

10 Ñuú Cesareá ne, tūví uun ñatíi, ñā nani Córneliu, ñā de kú've iña uun sientu sntadun é nani Itāliano. ²Ñā sá'a ne, dōo vá'a ñā'a ñā ni ūn ntíi ntíi ñavi'i ñā. Kuān te ñā te ñā Israee ñā, ntá tsi dōo kanúu ini ñā Xuva kō né, dōo íni xntii ñā nee é kátaan núu ñā Israee, é nguentúvi ini ka'an ntá'vi ñā ni Xuva kō. ³Uun ntuvi dá kaeku uni kuáa ne, koó dá kúdu'va Córneliu dá xēe núu ñā uun ánje Xuva kō. Kaka'an ánje sán ni ñā:

—¡Córneliu! —ka'an ñā.

⁴Córneliú ne, dōo u'ví ñā da íto ñā nuu ánje sán ne, katsixe'e ñā ñā:

—¡Neé ntu ntio nto, Tó'ō? —ka'an ñā.

Kidāā ne, kaka'an ánje san:

—É tēkú Xuva kō é kāka'an ntá'vín ni ñā ne, ini ñā tsí kaxntiin ñā kataan núu i. ⁵Vi'a ve ne, taxnūun ñā'a ñuú Jope é kikana ñā uun ñā'a, ñā nani Símuun Pedru. ⁶Tuví ñā nú vi'i tuku Símuun, ñā katsoo itsi ñii kiti. Diñí ntute ñu'u kán tuví vi'i ñā. Símuun Pedrú san ne, ka'an ñā ni ō nté koo viin —ka'an ánje sán ni Córneliu.

⁷Dā ntáka ánje san da kúvi ka'an ñā ni ñā ne, kidāā kána ñā uvi ñā'a ñā kade tsiñu iña ñā, ni sntadun, ñā e dōo kaxntii ñā, ñā e dōo kanuu ini i Xuva kō, ⁸kantaa ntí'i ñā ni ñā vata ō ka'an ánje san ni ñā, dá táxnūu ñā ñā é kī'in ñā ñuú Jope.

⁹Tévāā san ne, dá xee étsin ñā ñuú Jopé ne, ñā tsi ūra kuxée Pedru rkí vi'i kán é kúka'an ntá'ví ñā, tsí é ká'ñú ntuvi. ¹⁰Dōo kakakin ñā, ntá tsi da ñii kákuvá'a é ká'xi ñā ne, vata kuvi é nakueni o, ¹¹íni ntú'ú íni ñā é nákaan e dukún kán ne, vé'xi vāta kaa uun doo mánta ka'nu é kantikín kútū ngimi ntíkō diñí i ne, un tsi nte mi tūvi ñā nakutúvi. ¹²Ini doo mánta sán ñu'u un nti'i kiti, kiti ío kimi dí'in i, ni kiti ntáñu'u xído i, ni un nti'i nūu láa san, kiti ntaíko e dukún kán. ¹³Kidāā né, tēkú ñā uun tátsín i é kāka'an ni ñā:

—O ne, Pedru, ka'nín kiti sá'a, dá ká'xín ti —ka'an tátsín san.

¹⁴Ntá tsi nantiko kóo Pedru, kaka'an ñā:

—¡Ñá'á, Tó'ō! tsí nté uun ito vata ka'xí u kiti kuān ntāa san, kiti é ka'an nto é ñā vá'a é ka'xi o. Tsí dōo xii kaa é kuān koo ka'xi u é ñā Israee u —ka'an ñā. ¹⁵Ntá tsi kaka'an xtúku tatsín san ni ñā:

—Nuu i é ntantoo Xúva kō ne, ñā ku ká'an té ñā vá'a —ka'an.

¹⁶Úni ito kuan o kúvi. Kidāā ne, kúntāa doo mánta san e dukún kán. ¹⁷Pedrú ne, koó dá kúdana ini ñā nee iñā kani tū'un é xēe núu ñā ne, ñā tsi ūra í xee ñātíi san, ñā e táxnūu Córneliu, ntáñí ntée ñā ñā, ntátsixe'e ñā vi'i Símuun.

¹⁸ Tsixe'e ña xi'i kan te ikān tuví ña nani Simuun Pedru.

¹⁹ Pedrú ne, nteku dukuan ñá rki vi'i kan, kadē kuení ña nuu i é xēe núu ña. Kidáa ne, kaka'an Espiritū Sántū sán ni ñā:

—Pedrú, kuē'én, kūkoton, tsí uni ña'a ntánantuku ña ō. ²⁰ Kuē'én ni ñā mí'i ki'in ni'i ña o. Kuān te ñá te ña Israee ña, ñá ku dē kueni o, tsí xu'ú kaka'án u é kixkueka ña o —ka'an Espiritū Sántū san.

²¹ Nūu Pedru mí ntāni ñátí san, ña táxnūu Corneliu. Kidáa ne, kaka'án Pedru:

—Xu'u é ntánantuku ntō ko. ¿Nēe ntú tsiñu vé'xi nto? —ka'an ñá ni ñā.

²² Nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Ña nani Cōrneliu, tó'ō sntadun, táxnūu ña ntí. Dōo va'á ña'a ña, dōo kanuu iní ña Xuva kō ne, dōo vá'a tiin ñá ni ūn ntíí ntíí ña Israee. É kākaka'an ánje Xuva ko ni ñā é kāna ña nto é ki'in nto nú vi'i ña kán vata koo é kiní ña nee iña é kā'an ntó ni ñā —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Kuítā nti'xin nto má vi'i a, kuntōo da'na nto —ka'an ña.

Tévāá san ne, kuē'én Pedru ni ñá ne, kaxio ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jope, é kuē'en ñá ni ñā di.

²⁴ Uun ká tuku ntuvi ne, xēe ña ñuú Cesarea. Ikan kántétu Corneliu ni ūn ntíí ntíí ñavi'i ña ni ña vá'a tiin ni'i ña, ña e kána ña. ²⁵ Dā xeé Pedru nú vi'i ña kán ne, vé'xi Cōrneliu, náknunchiti ña nūu ña é kunuu iní ñá ña. ²⁶ Ntá tsi Pedrú ne, naxntitsi ñá ña, kaka'an ña:

—Nakuntítsi nto, tsí ñatí ni'i tsi ko ntō —ka'an ñá ni Cōrneliu.

²⁷ Ntatiin ña, kúntí'vi ña iní vi'i kán né, iní Pedru e dōo ntoo ña'a. ²⁸ Ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Ini nto tsi dōo xii kaa é kuntōo dadíi ñá Israee ni ña tuku ñuu; ntá tsi dā vé nañē'e Xúva kō ko tsí ña kúvi kálán u te

ñā vá'a da xōo ka ña'a, kuān té ña te ña Israee ña. ²⁹ Dukuān ne, ñá ni de díkó u é ki'xi ú da kána nto ko. Ká'an nto vé: ¿néé ntu tsiñu kána nto ko? —ka'an ña.

³⁰ Kidáa ne, kaka'an Cōrneliu:

—Dā kú kimi ntuví ne, ura sá'a tuví u, kaka'an ntá'ví u má vi'i kó a ne, dā nēni ko ntitsi uun ñatíi nuú ko, ña e dōo kaxi'í nuu doo í ne, ³¹ kaka'an ñá ni ko: “Cōrneliu, é tēkú Xuva kō é kākaka'an ntá'vín ni ñā ne, ini ña tsí kaxntiin ña kataan núu i. ³² Vi'a ve ne, taxnūun ña'a ñuú Jope é kíkaná ña ña nani Simuun Pedru. Tuví ña nú vi'i tuku Simuun, ñá katsoo itsi ñi kiti, ña tuví díni ntute ñu'u kán. Te ki'xi ña ne, io é kálán ñá ni ō”, ka'an ñá ni ko. ³³ Dukuān ne, ura dú'va tsi i táxnūu ú tú'un é ki'xi ntó ne, dōo vá'á o dé nto é vé'xi nto. Veví ne, i'a ntoo nti'í ntí nuú Xuva kō é kīni ntí un nti'í e ntío Xuva kō é kā'an ntó ni ntí —ka'an Cōrneliu.

Dā nañé'e Pedru ñá'a san nú vi'i Cōrneliu

³⁴ Kidáa né, eni ntu'ū Pedru, kaká'an ñá ni ñā:

—Veví ne, kutuní ko tsí nuu é ntaā i é dadíi tsi ntío Xuva ko kō, un ntíí ntíí ō, kuān te ñá Israee o, kuān te xio ñuú kō, ³⁵ tsí naki'í ña da xóo ka ña'a e kuínti'xe i ña, e kade é vā'á, da mí'i ká ñuu ñuxiví a. ³⁶ Tsí Xuva kō ne, ká'an ña ni ña Israee nté koo kuntuo vá'a o ni ña kuēnta iña i é edé Jesucristu, divi ñā é Tó'o ko, ūn ntíí ntíí o. ³⁷ É ini nto nte o kúvi dá kaníi ñuú Judea ni ñuú Galilea. Tsí di'na Juaan Bautista íka ña, kaka'an ntódo ña é nātivi iní ko kuétsi kō ne, kutsi ntute ō. ³⁸ Kidáa ne, xēe Jesuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Tsí Xuva kō ntío ña é kúvi víi ña nee ntí'í ntí'í, tsi dōo nuu Espiritū Sántū nima ña. Kidáa né, ika ña, kade ña nuu i é vā'á, kantavá'a ña ña'a é ñu'u nta'a tó'ō é ña vá'á san. Tsí mii Xuva kō nuu mé'ñu ña ña. ³⁹ Divi ntí ne, kuvi ntada ntaá ntí tsí iní ntí un nti'í é edé ña da

íka ña ñuú Judea ni ñuú Jerusaleen. Ña'a é'ni ña ña, é naxnteē ñá ña ntíkā krusi kan. ⁴⁰Ntá tsi da kúvi uni ntúvi ne, nantóto Xuva ko ña ne, tá'xi ña é kímí nti ña. ⁴¹Ñá te un ntíí ntíí ña'a san ni ini ña ña da ntoto ña, ntá tsi mii ntí ini ntí ña. Tsí nte dí'na náxaxnuu Xuva kō ntí é ntāda ntaá nti nee é ini nti. Tsí nti'í ne, dadii intóo nti ni ña ne, dadii é'xi nti ni ña da ntóto ña é xi'í ña. ⁴²Kidāā né, Xuva kō téé tsiñu ña nti é ntāda ntaá nti tsí ñi Jēsuú, ña e dé kúlvé Xuva kō é xntēkú ku'vé ñá un ntíí ntíí ña'a, ña ntántito ne, ō ña xi'í. ⁴³Tsí nte ntúvi dí'na ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko tsí da xōó ka ña'a, ña é kuínti'xe i Jesuú ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña kuenta iña Jēsuu —ka'án Pedru ni ña.

Ña é ña te ña Israeé ne, ni'í ña Espíritū Sántū

⁴⁴Kaka'an dúkuān Pedru ni ña da xee Espíritū Sántū, inúu ña nima ña ntaíni tú'un san, un ntíí ntíí ña. ⁴⁵Ña kuínti'xe i, ña Israeé, ñá vé'xi dadii ni Pēdrú ne, koó dā kúdu'va ña é kuān ó inúu Espíritū Sántū nima ñá'a san, kuān te ñá te ña Israeé ña. ⁴⁶Tsi téku ña é ntáka'an ña tú'un e ñá ini ñá ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. ⁴⁷Kidāā ne, kaka'án Pedru:

—¿Nté kui ña kuvi kutsi ntúte ña sá'a? Tsí é ntūdadii ña ni ko é dadii nuu Espíritū Sántū nima ña —ka'an ña.

⁴⁸Kidāā ne, xé'e ña itsi é kútsi ntute ña'a san kuenta iña Jesúcristu. Dā kúvi itsi ntute ña ne, ntáka'an ñá ni Pēdrú te kúkuíí ka ñá kutuví ñá ni ña.

Dā xe'é Pedru kuénta ntá'a ña kuínti'xe i, ña ñuú Jerusaleen

11 Xée tú'un nta'a pustrú san ni ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña é ña te ña Israeé tú'un Xuva kō. ²Ntá tsi dā ntíko kōo Pedru ñuú Jerusaleén ne, dōo

ntáka'an ña kuínti'xe i, ña Israeé san, ntátsi'í kuétsi ña ña, ³ntáka'an ña:

—¿Nté kui kí'vi ntu ntō má vi'í ña é ña te ña Israeé? ¿Nté kui é'xi dadii ntu nto ni ñá? —ka'an ña.

⁴Kidāā ne, eni ntu'ū Pedru kantāa ña ni ña un nti'í e kúvi nte dá iñi ntu'ū, kaka'an ña:

⁵—Xu'ú ne, dā itúvi ú ñuú Jope, kaka'an ntá'ví u ni Xuva kō ne, xée nūú ko uun doo mánta ká'nu é kantikín kútu ngimi ntíkō diñi i. Nte e dukún kán vé'xi ne, un tsi nte mi túvi ú nakutúvi. ⁶Dā íto vá'a ú doo mánta san ne, iní u odo da nēé ka nuu kiti é ío kimi dí'in i, kiti diin, ni kiti ntáñu'u xído i, ni láa, kiti ntaíko e dukún kán. ⁷Kidāā téku ko uun tatsin é kaka'an ní ko: “Nakuntísin, Pedru, ka'nín kiti san, dá ka'xín ti”, ka'an tátsín san. ⁸Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u: “¿Ñá'á, Tó'ó! tsí nté uun ito vata kuan koo vi'í u ni kiti é ká'an nto é ña vá'a é ká'xi o”, ka'án u. ⁹Kidāā ne, kaka'an xtúku tátsín san nte e dukún kán, kaka'an: “É ntantoo Xuva kō ne, ñá ku ká'an té ña vá'a”, ka'an tátsín san. ¹⁰Úni ito kuan ō kúvi ne, dá kúntáa e dukún kán. ¹¹Ura dú'va tsi i xee úni ña'a ñatíí nú vi'í mí tuví u. Nté ñuú Cesarea vé'xi ña, vexnántuku ña ko. ¹²Kidāā ne, kaka'an Espíritū Sántū san ní ko é ña ku dé kuení ko é kí'in u ni ñatíí san mí kí'in ni'í ñá ko, kuān té ña te ña Israeé ña. Dadii ñe'é u, ni nti'í iñu ení ko ña sá'a, kí'vi nti'í ntí iní vi'í ñatíí, ñá nani Cōrneliú. ¹³Corneliú san ne, kántaa ña ni ntí nté ō ini ña uun ánje Xuva kō, ntítsi ña má vi'í ña kán ne, kaka'an ánje sán ni ña: “Taxnūún ña'a ñuú Jope, na kikoto ñá uun ña'a, ñá nani Simuun Pedru, ¹⁴tsí ñi ña ká'an ñá ni ō nté koo nakákú Xuva ko o ni ūn ntíí ntíí ñavi'í o”, ka'an ña. ¹⁵Kidāā né, dā éni ntu'ū ú kaka'án u ni ña'a sán ne, ura tsí i xée Espíritū Sántū san, inúu ñá nima ún ntíí ntíí ña'a san, vata tsí ó inúu ñá nima ko xo'o dá iñi ntu'ū. ¹⁶Kidāā né, naka'án

kó tú'ün é kākā'an Tó'o ko Jēsuu kidaā dá kākā'an ña: “Nuu é ntaā i tsí Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña nto. Ntá tsi xu'ú ne, ña te ntúte nakútsi ntute ú nto, tsí ta'xi u é kunūu Espíritū Sántū nima nto”, ka'an ña. ¹⁷ Vevíi ne, te Xuva ko kaxé'e ña tuku ña'a vata tsi ō tá'xi ña ko xo'ō dá kuínti'xe kō Tó'o ko Jesūcristū ne, ña kuínti'xe kō Tó'o ko Jēsuu —ka'án Pedru ni ña.

¹⁸ Dā téku ña'a san é kākā'án Pedru ni ñá ne, ñá ni kā'án ka ña. Da mii tsí é dé ka'nu ña Xuva kō ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i tsí kaxé'e Xuva kō é vā'á iña ña é ña te ña Israeé di. Tsí kaxé'e ña é kúvi nativi iní ña kuétsi ñá dí ne, dukuān é ni'i ña ntuví va'á iña ña nta'a Xúva ko vata ō ni'i ko xo'ō —ka'an ña.

Ña kuínti'xe i, ñá ntoo ñuú Antioquia

¹⁹ Ña kuínti'xe i san kué'en ña, kukuntóo ña un tsi nte ñuú Fenicia ni ñuú Chipre, ni ñuú Antioquiá di dá dóo nanto'o ña'a san ña dá xi'i Ésteba. Ikān ntáka'an ntódo ña tú'ün é vā'á san. Ntá tsi da mii tsí é ntáka'an ñá ni ña Israeé san; ñá ni kā'an ñá ni ñā'a, ña é ña te ña Israeé. ²⁰ Ntá tsi xío ña kuínti'xe i, ña vé'xi ñuú Cirene ni ñuú Chipré ne, dá xee ñá ñuú Antioquiá ne, eni ntu'u ña ntáka'an ñá ni ñā'a, ña é ña te ña Israeé tú'ün va'á iña Tó'o ko Jēsuu. ²¹ Xuva kō xntíi ña ña ne, dukuān né, titín ña'a, ña é ña te ña Israeé san tsóo mii ña nēe é kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'u ña kuínti'xe ña Tó'o kō.

²² Dā téku ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, é kuínti'xe ña é ña te ña Israeé ne, kidāā táxnūu ña Bernabee, kué'en ña ñuú Antioquia. ²³ Dā xee ña ikān né, iní ña tsí dóo vá'ā o dé Xuva ko ni ñā'a sán ne, nakunuu díní nima ña. Kidāā ne, xé'e ña itsi un ntíí ntíí ña'a san, ntáka'an ña:

—Uun tsi nima ntó kuínti'xe nto Tó'o ko Jēsuu. Ñá ku xtuví mii nto ña —ka'an ña.

²⁴ Tsí Bernabee san ne, dōo va'á ña'a ña. Dōo nuu Espíritū Sántū nima ñá ne, dōo kuínti'xe ña Xuva kō. Kidāā né, dōo kukue'e ña'a, ña kuínti'xe i Tó'o kō.

²⁵ Kidāā ne, kué'en Bernabee ñuú Tarsu, kúnantúku ña Saúlū. ²⁶ Ikān nání'i ña ña ne, ñe'e ní'i ña ña ñuú Antioquia. Ikān kantóo ña ni ña kuínti'xe i san uun kuia nií. Dōo titín ña'a nakuā'a ña. Divi ñuú Antioquiá san éni ntu'u ña xntánteē ñá cristianu ña kuínti'xe i san.

²⁷ Ntuvi tsikán ne, xío ña ntáka'án naa Xuva ko ñuú Jerusaleen. Xee ña sā'a ñuú Antioquia. ²⁸ Ne, uun ña'a ña, ñá nani Āgabú ne, nákontitsí ña mé'ñū ña kuínti'xe i san, kaka'an ntódo ña tú'ün é xe'é Espíritū Sántū é kütuni ña, kaka'an ñá e dóo koo tama dá kanií ñūxivi. Ne, kuan ō kúvi ntí'xe ntuvi dá de kú've ñá nani Claudiu. ²⁹ Kidāā ne, ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquiá ne, xío ntaa iní ña é xntii ña tā'an ña, ña ntoo ñuú Judea, váta tsi kaa kutíi nuu ña. ³⁰ Dukuān né, tēe tsiñu ña Bernabee ni Saúlū é kī'in ni'i ña doméni iña ña kuínti'xe i nta'a ñata, ña odo nūú ñuú Judea.

Dā xi'i Sántiau ni dá inúu kutū Pedru

12 Ntuvi tsikán ne, eni ntu'ū rei Heróde kanakutsu'un ña ña kuínti'xe i. ² Tēe tsiñu ña sntadún san é kika'ní ña Santiau, ení Juaan. Kāa é ntiko ntuví o diñi i é'nté tu'un ña diki ña. ³ Dā iní Heróde é xkúntee ini ña Israeé san é kuān o dé ña ne, tīin ña Pedrú di. Sá'ā kúvi da kúvi viko é naka'an ñá nté ō nakáku Xuva ko ñā ñuú Egdō. ⁴ Dā tīin ña Pedrú ne, xnuu kutu ña ñā vi'i utun, tsóo ña kimi ítsi kimi kimi sntadun é vii ñá ña kuenta. Un tsi da nté kuíta ntí'xin viko, da kidāā natavā ñá ña é xntitsí me'ñu ñá ña. ⁵ Ntá tsi da nií nuu

kutū Pedrú ne, ntáka'an ntâ'ví ña kuínti'xe i san íña ña nté ntúvi nte níñu.

Dā nántii Xuva kō Pedru ví'i utun kân

⁶Uun niñu di'na dá xēe ntúvi e xtúví Heróde é natavā ñá ña ne, kakidí Pedru mé'ñū sntadun, kanú'ni ña uvi kádena. Ntáñī ntēe sntadun áta xi'i kán di, e ntáde ña kuenta xí'í vi'i útun san. ⁷Kidáa ne, vé'xi ánje Xuva kō ne, xi'í nuu iní vi'i utun kân. Ánjē sán ne, tiin nta'a ñá Pedru vata koo é nantōto ña ña ne, dá náxntitsi ñá ña, kaka'an ña:

—¡Kamán san, nakuntísin! —ka'an ña.

Kidáa ne, kadena é kánū'ni nta'a ña ne, kó'xō. ⁸Kaka'an ánjē sán ni ñā:

—Naxnū'nín doo í'xi o, nakuní'nin nti'xen o —ka'an ña.

Dā kúvi ña ne, kaka'an xtúku ña:

—Nakunúun kutuun ó ne, kuntikín ko —ka'an ña.

⁹Kidáa né, ntii ña, kuntikín ña ánjē san. Ntá tsi ña ni kutúni ña tē nuu é ntaā i. Da ñuu éni kân, kuiní ña. ¹⁰Dā ita ntí'xin ña uvi itsi mí ntoo sntadún san ne, xee ñá uun xi'i e kúvi káā é kantii itsi ka'nu kân ne, nákaan mí xi'í san. Kii ña, kue'en ña nte mí ntí tuku itsi. Da kidáa xtúví mii ánjē san ña.

¹¹Dā ntútuni Pedrú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i tsí Xuva kō ne, táxnū ña ánje ñá é nakakū ñá ko, tsí Heróde ni ūn ntí ntí ña Israeé san ncho ka'ní ña ko —ka'an ña.

¹²Dā kútuní Pedru tsí nuu é ntaā i é nakáku ña vi'i utun kân ne, kué'en ñá nú vi'i Mária, di'f̄ Juaan, ñá naní Marcú di. Ikān né, dōo ntoo ña'a, ntáka'an ntâ'ví ña. ¹³Nake'xen ñá xi'í ne, vé'xi ūun ta'nú kuetsi, ta'nú naní Rode, é kükotó tun xoo ñá'a. ¹⁴Dā téku tun é tásín Pedrú ne, ñá ni nakáan tun xi'í san, tsí dóo díní tun ne, kaxkainu ntaá tun, kue'én tun, kukotó tun ña'a san, tsí ntitsí ntēe Pedru

atá xi'i kan. ¹⁵Ntá tsi ña ni kuínti'xe ña'a san. Tē da kaka'án tun, kuiní ña. Ntá tsi ñā kue'én ini tún kaka'án tun tsí nuu é ntaā i. Kidáa ne, kaka'an ñá é kúdii ntíxi Pedru é iní tun.

¹⁶Ntá tsi Pedrú ne, ntitsí ntēe dúkuan ña, kanake'xen ñá xi'í kan. Dā nákaán ña xi'í san ne, iní ña tsí divi ntí'xe ña. Koó dá kúdu'va ña. ¹⁷Ntá tsi Pedrú ne, kanakuiko ñá nta'a ña vata koo é ña ku neé ka'an ña'a san. Kidáa ne, kántaa ña ni ñá nté o dé Xuva ko ni ñá dá natavā ñá ña vi'i utun kân, kaka'an ña:

—Kue'én ntó, kukoto nto Santiau ni ūn ntí ntí ení kō vata koo é kūtuni ña —ka'an ña.

Kidáa ne, ntáka Pedru, kué'en ñá xio itsi.

¹⁸Dā tuví ne, un vá'a tsi itsu'un sntadún san, tsí xoxó ka Pedrú san vi'i utun kân. ¹⁹Reí Heróde sán ne, dōo nantúku ña ñá, ntá tsi ña ni nani'i kué'en ñá ña. Kidáa né, dōo tsíxe'e ñá sntadun, ñá ntáde kuenta xí'í san, nte o kúvi ntí Pedru. Dā kúvi tsíxe'e ña ñá ne, kaka'an ña é na kúvi ntí ntí sntadún san. Divi tsi ntúvi kii Heróde ñuú Judea, kué'en ña kukutúvi ña ñuú Cesarea.

Dā xi'í rei Heródē

²⁰Heróde ne, dōo kúdiin ña nī ña ntoo ñuú Tíru ni ñuú Siduun. Ntá tsi xee ñá'a san, ntáka'an ñá ni ñá naní Blastu, ñá kade tsiñu ña reí san. Ntáka'an ña tsí ntio ña é ntúvá'a ña nī reí san, ntio ña é kuntōo vá'a ña, tsí divi tsi ñuú reí san e ntákii un ntí ntí e ntaé'xi ña. ²¹Heróde ne, xtuví ñá uun ntuví é ká'an ñá ni ñá. Dā xee ntúvi sán ne, nákunū ña doo vá'a ña, nákutúvi ña nú tēu ñá ne, dá éni ntu'u ña káka'an ñá ni ñá'a san. ²²Ñá'a sán ne, koó da vāntiñi ña, ntáka'an ña:

—¡Ñá te da ña'a ña kaka'an, tsí Xuva kō! —ka'an ña. ²³Kidáa ne, ura dú'va tsi i xēe ūun ánje Xuva ko, ntuku kui'í ñá Heróde, tsí dóo ka'nu ncho víí ña ne, ñá

te ni de ka'nu ña Xuva kō. Kidáā ne, tĩntaku tsi é'xi ti ña ne, xí'í ñā.

²⁴Ntá tsi kidáā ne, ñā te da dīi ñā'a téku ña tú'un Xuva kō né, dōo kútítĩn ña kuínti'xe i san.

²⁵Bernabee ni Saúlū né, dā ntí'í tsiñu ña ñuú Jerusaleén ne, ntíko kōo xtúku ña ñuú Antioquia ní Juaan, ña é nani Marcú dí.

Dā éni ntu'u Bernābee ni Saúlū dé tsiñu ña iña Xuva ko

13 Ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquia ne, iō ñā ne, ntáka'an ñā naa Xuva ko; iō ñā ne, ntánakuā'a ña ñā'a tú'un Xuva kō. Ña sāl'á ne: Bernabee, ni Símuun, ñā nani Ña Nteē dí; ni Lūciú, ña vé'xi ñuú Cirene; ni Manāeen, ña é'nu dadīi ni Hērode, ñā odo nūu ñuú Galilea; ni Saúlū dí. ²Uun ntuvi sāl'á ne, ntoo ña, ntáka'an ntā'ví ña ni Xuva kō; ntoo ixu ñā dí. Kidáā né, kaka'an Espíritū Sántū san ni ña:

—Nakaxnúu nto Bernabee ni Saúlū é vii ñā tsiñu é ntio ko —ka'an ña.

³Kidáā né, dā kúvi ka'an ntā'ví ña, dā kúvi intóo ixu ñā né, xntekū ñā nta'a ña díki Bernābee ni Saúlū, da táxnūu ña ña é kí'in ña, kikadá tsiñu ña iña Xuva ko.

Dā ka'an ntódo pustrú san ñuú Chipre

⁴Kidáā ne, kué'en ñā, ntuvi ña, e táxnūu Espíritū Sántū sán ña, xée ña ñuú Seleucia. Ikān ñú'u ña tun ntóo ka'nu é kí'in ñā ñuú Chipre, ñuu é tuví mé'ñu ntute ñu'u kán. ⁵Dā xee ñā ñuú Salamina é tuví diñi ntute ñu'u kán né, ikān éni ntu'u ñā ka'an ntódo ña tú'un Xuva kō ini ukún ña Israee. Ntīi ni'í ñā Juaan, é xntii na ñā dí.

⁶Kué'en ñā, ita ntí'xin ña kanīi ñuú san dá ntē xee ñā ñuú Pafu. Ikān nání'í ñā uun ñā'a ña Israee, ñā nani Barjēsuu, ñā tatan. Kaeni nta'ví ña ñā'a é kākā'an ñā naa Xuva ko; ntá tsi ñā tē nuu é ntaā i é kākā'an ñā. ⁷Ña sāl'á ne, dōo vá'a

tiin ña ni ña tsiñu i ña odo nūu, ñā nani Sergiu Paulu, ña e dōo kí'in iní i. Kakana Sergiu Paulú san Bernabee ni Saúlū, tsí ntio ña kini ña tú'un Xuva kō. ⁸Ntá tsi ña tatan Barjesuu, ñā nani Ēlima dí ne, e'nté nuu ña vata koo é ña kuínti'xe Sergiu Paulú san. ⁹Kidáā ne, Saúlū, ñā nani Pablú dí ne, dōo xntí'í Espíritū Sántu ña né, ito va'a vá'a ña Elima, ¹⁰kaka'an ña:

—Xō'on e dōo kaenin nta'vín ñā'a, e dōo kini ó den, xō'on é i'xá TÓ'ō é ña vá'a, xō'on é ña ntío o é vā'á, ¿amá ntu teén da'nan é kanāxnteén xo'on itsi vā'á iña Xuva ko? ¹¹Vi'a ve ne, Xuva ko tā'xi ña o é ntō'o o, é kūkuaan ne, ñā iní o nēe ntúvi naxi'í nuu o —ka'án Pablu ni ña.

Ura dú'va tsi i kúneé kue'en nuu ña. Kaika ña, kantuku ñā xoo é kuñu'u i ña, tsí ña kaíni kue'én ka ña. ¹²Dā iní Sergiu Paulú san é kuan ō kúvi ña ne, kuínti'xe ña Tó'ó ko Jēsuu, tsí koó dā kúdu'va ña é kuān nte vá'a tú'un é kākā'án Pablu iña Xuva ko.

Dā xee Pablu ni Bernābee xío ñuu é nani Antiōquia

¹³Kidáā né, ntáka Pablu ni ún ntí'í ntí'í ta'an ña ñuú Pafu, ñú'u ña tun ntóo ka'nu, xée ña ñuú Perge, é kaduku ntee ñuú Panfilia; ntá tsi Juaán ne, tsoo mii ña ña, kunú'u ña ñuú Jerusaleen.

¹⁴Kidáā né, ntáka ña ñuú Perge, kue'en ña xio ñuu é nani Antiōquia, é kāduku ntee ñuú Pisidia. Ikān ne, ntuvi dá ntoo da'na ña ne, kúkí'vī ña ini ukún ña Israee ne, ikān intóo ña uun da'na. ¹⁵Kidáā ne, da kúvi nakua'a ñā'á san tutú lei Muísee ní tutú e de vá'a ña ka'án naa Xuva ko ne, ña odo nūu iña úkūn sán ne, kāna ña Pablu ni Bernābee, kaka'an ñā ni ñā:

—Ēní, te iō kúdií é kā'an nto é kuē'e nto itsi ñā'a sán ne, ká'an nto ni ñā vevii —ka'an ña.

¹⁶Kidáā ne, nākuntĩtsí Pablu, káde ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ñā'a sán ne, kaka'an ña:

—Un nti'i ku'e'en dú'va nto, ña Israee ni ña nguí san, ña ntaíko ñu'u Xuva kō ne, kini nto é ká'án u ni ntō: ¹⁷ Xuva kō, ña é nakaxnúu uva ata kō ña Israee, ña intóo kídaā né, de ka'nu ña ñata kō da intóo ña ñuú Egítō, é ña te ñuú mii ñā. Xíu ntii Xuva kō nátavā ñā ñata ko ñuú tsikan. ¹⁸ Ne, kutíi Xuva kō nima ñā ni ñā da dóo du'xen dé ña da ññ ika ña má kú'u kan é uvi díko kuíá san. ¹⁹ Uun ito tsi nantí'i Xuva kō é ū'xe ñuu na'nu é intóo ñuú Canaán ne, dā e'nté dava ña ñu'u san, xé'e ña un ntíí ntíí ñata kō.

²⁰ 'Rkontúví ne, de kú'vē ñā ña kada kú've iña ña'a san kimi sientu nte dáva kuia, uun tsi nte ntúvi da ika Samuee, ñā ka'án naa Xuva ko. ²¹ Kidáā ne, íkan ñata kō sán uun rei é kadā kú'vē ña. Xé'e Xuva ko Sāuu, i'xá Kii, ñatíí tatá Benjamiin, é vii ñā rei iña ña uvi díko kuia. ²² Rkontúví da nantii Xuva ko Sāuú ne, naxnúu ña Davii é vii ñā rei iña ña. Kaka'an Xúva ko iña Dávii: “Íní u tsí Davii, i'xá Isaií ne, uun tsi nima ñā ni ko. Vii ñā da nēé ka nuu i é ntio ko”, ka'an Xúva kō. ²³ Taxnuu Xuva ko ūun i'xá ika Dāvii, divi Jēsuu, é nakakū ñā ko, xo'ō é ña Israee ó, vata ō ka'an Xúva kō kídaā. ²⁴ Tsí di'na Juaan kí'xi ña, kixka'an ntódo ña ni ūn ntíí ntíí ña Israeé san é na nātivi iní ña kuétsi ñā ne, na kútsi ntute ña. Da kidáa kí'xi Jesuu. ²⁵ Di'na da kuví Juaán ne, kaka'an ña: “¿Xoó ntu ña'a u, té kuini nto? Ñā te xū'ú é nakaxnúu Xuva kō é kadā kú'vé u iña nto, tsí divi ñā né, dā ve vé'xi ña. Xu'ú ne, ntē ña nuu á'vi u é nantii ú nti'xen ña, tsí divi ñā é ká'nu ña'a ña”, ka'án Juaan.

²⁶ 'Ení ko, i'xá tatá Abraan, ni ñā nguí san, ña ntaíko ñu'u Xuva kō ne: iña nto tú'ün e táxnūu ña nté koo nakáku ō. ²⁷ Tsí ña ntoó ñuú Jerusaleen ni ñā odo nūú san ne, ñā ni kutūni ñā xoó nti'xe é Jesuu dá kí'xi ña. Ntē ña ni ñé'e diki ña tú'ün é ūve na'a é ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko, ña intóo kídaā. Ntánakuā'a ña

tú'ün san ma ukún kán vata dá sábadu, ntá tsi ña ni ini ña é divi tsi ña dé ntaā ñā vata ō uve na'a kaka'an, dá ka'an ña é kúví Jesuu. ²⁸ Kuān té ña tuví nēe kuetsí ña, ntá tsi íkan ña nta'a Pílatu é na kué' é ña itsi é ká'ní ña ña. ²⁹ Ne, dā kúvi dé ntaa ntí'i ña un ntí'í é ūve na'a é kúvi Jesuu ne, nántii ntēé ña ña ntiká krusí ne, kue'en ní'i ña ña nú ñaña ñā. ³⁰ Ntá tsi Xuva kō nantóto ñā ña. ³¹ Ne, dóo kí'in itō ká ntii díto ña. Íni ña'a ña, divi ñā'a é dadíi ntáka ña ñuú Galilea é xee ñā ñuú Jerusaleen. Divi ña sá'a ntáda ntaá ña ni ñā'a san nee e íni ña.

³² 'Divi ntí di ne, ntántaa ntí ni ntō tú'ün e dóo vá'a é káka'an Xúva ko ni ñata kō, ña intóo di'na. ³³ Veví ne, é dē ntaa Xúva kō é káka'an ñā ni ñata kō kí-daā, tsí nantóto xtúku ñā Jesuu kuénta iña ko xo'ō. Vata ō ūve na'a ini sálmú é kuví ūví ne: “Divín é i'xá mii ko. E tá'xi ú ntuvi iña o vevii”, ka'an Xúva kō. ³⁴ Nté di'na kaka'an Xúva kō tsí nantóto ña ña vata koo é ña te'u kúñu ña tē xi'i ña, tsí uve na'a kaká'an ña: “Nuu é ntaā i é tā'xi ú o é vā'á, vata tsi ō ka'án u ni Dávii”, ka'an ña. ³⁵ Dukuān ne, é tūku sálmú ūve na'a, kaka'an: “Ñā kué' é nto itsi é tē'u kúñu i'xá nto, ña e dóo va'a”, ka'an ña. ³⁶ Tsí Davii ne, nuu é ntaā i e xntíi ña ña intóo dá itúvi ña, vatā ó káka'an Xúva kō é vii ña. Dā xi'i ñā ne, dadíi kantú'xi ña ni ñata ñā ne, té'ū kúñu ñā di. ³⁷ Ntá tsi kúñu Jēsuu é nantóto Xuva kō ne, ñā ni tē'u. ³⁸ Sá'a káka'an u ni ntō, tsí ntio ko é kūtuni nto, ení, tsí kuenta iña Jēsuu é kúvi víí Xuva kō kada ka'nu iní ña ni ko kuétsi kō. ³⁹ Ne, kuenta iña ñā di ne, un ntíí ntíí ña'a, ña é kuínti'xe i ña ne, nakate Xuva ko kuetsi ñā. Tsí ña ni kúvi víí lei Muíseé san nakate kuétsi kō; ntá tsi divi Jēsuú ne, kúvi idé ña é ntuntoo kuétsi kō. ⁴⁰ Kuenta tsí víí nto vata koo é ña nto'o nto vatā ó uve na'a ntáka'an ñā intóo di'na, ña ka'án naa Xuva ko, é káka'an:

⁴¹ Koto nto, un ntíí ntíí ntó ve, vata ō nto é kanantii ni'ni ña nto ne, koó dā kúdu'va nto vé te ini ntó nté koo vií u ne,

kuan tsí koo kunaá nto.

Tsí xu'ú ne, vií u uun nuu i e dóo ka'nu é ña kuintí'xe kue'en nto,

kuān te ká'an ñá'a ni ntó tsí nuu é ntaā i.

Kuan ō ka'an Xúva kō kídaā —ka'án Pablu.

⁴² Dā ntíí Pablu ni ña ntíí ní'í ñā ukún ña Israeé san ne, ntáka'an ñá'a san ni ñā:

—Vií nto da xe'e, ki'xí xtuku nto sábadu vité ve, kixntaa ntó ni ntí vatā ó kantaa ntó vevii —ka'án ña.

⁴³ Ne, dā ntíí ña ma ukún kán ne, titín ña Israeé ni ña túku tatá, ña é dadíi tsi kuínti'xe i Xuva kō ne, kuntikín ñā Pablu ni Bernábee. Dìvi ñā ne, ntáka'an ñá ni ñā'a san te ña tee dá'na ña é kuntikín ñā Xuva kō, tsí ìvi ñā é xntíi ña ña.

⁴⁴ É kuvi ūvi sabadú san ne, da kanií ñūú san náaká nuu ña é kiní ñá tú'un Xuva kō. ⁴⁵ Kidáā né, iní ña Israeé san e vánchu'un títín ñā'a ntoo ña ne, dōo kúne'u iní ña. Èni ntu'u ña ka'an ntée ña Pablú ne, ká'an kini ña iña ñá dí. ⁴⁶ Pablu ni Bernábee ne, ñá ni ū'ví kue'en ña é nantiko koó ñá ne, kaka'an ña:

—Dì'na nto é ña Israeé nto é kántio é ká'án ntí ni ntó tú'un Xuva kō, ntá tsi ña ncho kini nto tú'un ñā. Mii ntó ntádē kuení nto é ña te neé nuu á'vi nto é ní'í nto ntuví va'á nta'a Xúva kō. Dukuān ne, xio ki'ín ntí, kika'an ntódo ntí tú'un Xuva ko ní ña é ña te ña Israeé san. ⁴⁷ Tsí kuān o dé kú've Xuva kō, kaka'an ñá ni kō:

É xtúví u o é viin vata kaa uun ñu'u iña ñá xio ñuu, ña é ña te ña Israeé, vata koo é na nākáku ñā'a dá kanií ñūxivi,

ka'an Xúva kō —ka'án Pablu.

⁴⁸ Dā téku ña ntoo san, ña é ña te ña Israeé ne, náku'un díni kue'én nima ñá,

ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu tú'un Xuva kō ne, un ntíí ntíí ña é nakaxnúu Xuva kō é ní'í ña ntuví va'á iña ñá ne, kuínti'xe ntíí ntíí ña. ⁴⁹ Kidáā ne, kue'en ní'í ñā'a san tú'un Xuva kō. Kué'en ñā, ntáka'an ñá ni ñā'a san da mí'í ka mí ntaíka ña ñuú sa'a. ⁵⁰ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñādí'í, ña e dóo va'á ñā'a, ña e dóo ntánuu iní i Xuva ko, ni ñata, ña odo nūú ñuú san. Tsi'í ña díki ña é nateñu nuu ña Pablu ni Bernábee, é nantii ña ña ñuú san. ⁵¹ Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, nakidi ña xáka dí'in ña vata koo é kütuni ñá'a san é ña vá'a o ni ide ña ni ñā ne, dá kue'én ñá ñuú Iconiu. ⁵² Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, dōo díni ña ntoo ña, tsi dóo nuu Espíritū Sántū nima ña.

Dá kakā'an ntódo Pablu ni Bernábee ñuú Iconiu

14 Dā xeé Pablu ni Bernábee ñuú Iconiu ne, kúkí'ví ña ini ukún ña Israeé ne, eni ntu'u ña káka'an ntódo ña ni ñā'a san. Dōo vá'ā ó kaka'an ña. Dukuān ne, vánchu'un títín ña Israeé ni ñá'a é ña te ña Israeé dí, kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu. ² Ntá tsi iō ñá Israeé é ña ni kuínti'xe ña. Dìvi ñā nateñu nūu ña ña é ña te ña Israeé san ne, tsi'í ña díki ña é kadā kuení kini ña iña ña kuínti'xe i san. ³ Kidáā né, na'ā intóo Pablu ni Bernábee ñuú tsikan ne, ñá ni ū'ví kue'en ña é ká'an ntódo ña, tsí ini ña tsí Xuva ko kaxntii ña ñā. Ntáka'an ña é kuān nte vá'ā o dé Xuva ko ni kō. Xuva kō né, ntāda ntaa ña é káka'an ñá iña ña, tsí xe'é ña ntii ñā é kúvi vií ña nuu i e dóo na'nu, e dóo kue'e kuenta kué'e ña. ⁴ Ntá tsi ña ntoo ñuu tsikán ne, ñá te dadíi tsi ó ntádē kuení ña; tsi iō ñá ne, ña Israeé ntántikín ñá ne, iō ñá ne, pustrú san ntántikín ña. ⁵ Kidáā ne, ña Israeé san ni ña nguii sán ne, natee tá'an ña xu'u ña ni ña odo nūu iña ña, é ntukū nuu iní ña nté koo nantó'o ña pustrú san ne, nté koo kue'é xuu ña ña dí. ⁶ Ntá tsi kütuni

Pablu ni Bernábee ne, inu ña, kue'en ña ñuú Lистра ni ñuú Derbe, ñuu é ntáduku ntée ñuú Licaunia. Kué'en ña ntíkō diñi ñuú san di, ⁷ntáka ña, ntáka'an ntódo ña tú'un va'á iña Jesús.

Dā xe'é xuu ña Pablu ñuú Lистра

⁸Ñuú Listrá ne, ítūví uun ñatīi, ña natīin dí'in i. E dúkuan kaa ña nte da káku ña. Nté uun ito ña ni kuvi kaka ña. ⁹Ña sá'á ne, tekú ña é kaka'an Páblu. Pablú ne, ito vá'a vá'a ña ña ne, kūtuni ña tsí ñi kue'én ini ña intée ini ña é kūvi ntuvá'a ña. ¹⁰Kidáa ne, un ntíi tsi kaka'án Pablu ni ña:

—¡Nakuntítsin! —ka'an ña.

Koó dā kaentíta ntaa ñatīí san nakuntítsi ña ne, eni ntu'u ña kaika ña. ¹¹Dā íni ña'a san é kúvi idé Pablu ntavá'a ña ña ne, koó da vañi ña ntatīin ña:

—¡É i'a xée úvi ñá'a é uva kō é vē'xí nte e dukún kán ne, vata ntáa ñatīi ntáa! —ka'an ñá'a san é tū'ún Licaunia ntáka'an ña.

¹²Ntáka'an ña é Bernábee ne, divi uva ña, ñá nanī Zeú ne, ntáka'an ña é Pablú ne, divi uva ña, ñá nanī Herme, tsí divi ña é kaka'an ntódo ña. ¹³Kidáa ne, xée dutu úkun Zeu é tuví diñi ñuú kán. Xée ña, ntēka ña duntiki ni le'e é ntukutu lāa. Tsí ntio ña'a san é ka'ni ñá duntikí san é kuē'é ña doméni iña pústrú san, tsí xuva ña, kuíni ña. ¹⁴Ntá tsi dā kútuni Bernábee ni Páblu é ncho víi ña'a sán ne, nākatsin ña du'nu ñá vata xkoó ini ña da dóo u'vi kakúvi ña ne, koó dā ntánu ña kue'en ña mé'ñū ña'a san ne, un ntii tsi ka'an ñá ni ña:

¹⁵—¿Nté kui kuān ó ntáde ntu nto? Ntí'í ne, ñatīí ni'í ntí nto. É ve'xi ntí é ká'an ntódo ntí ni ntō vata koo é xtuví mii nto é dótō tsi ntaíntikín nto é ña kaidiá'vi vata koo é kuntikín ntó Xuva kō, ña kantíto. Divi ña de kú'vē ñá ví'i antí'vi ni ñūxiví, ni ntute ñu'u, ni un ntí'í é ío da mí'í ka. ¹⁶Ntuvi dí'na ne, xé'e

Xuva kō é kuntikín ñá'a da nēé ka itsi e ntío ña; ñá ni ē'nté nuu ña. ¹⁷Ntá tsi ña ni tsoo míi kue'en ñá nto, tsi náñe'e ñá nto é Xuva nti'xe ko ña da é dóo vá'á o dé ña ni ntō. Tsí kanakīin ña davi nte e dukún kán ne, kata'xi ña é kūvi é tata, kata'xi ña é kō'o é ká'xi ntó, kanaxnuu díni ñá nima nto.

¹⁸Sá'a ka'án pustrú san ni ña. Ntá tsi dá kuētsi kúvi idé ña é'nte nuu ña é ká'ni ña'a san duntikí san kuenta iña ña.

¹⁹Kidáa ne, xée ña Israee, ña vé'xi ñuú Antioquia ni ñuú Iconiu, tsí'i ña díki ña'á san é kuē'é xuu ña Pablu. Dā kúvi ne, kii ñu'u ña ña diñi ñuú san, tsí e xí'i ña, kuíni ña. ²⁰Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, nātaká nuu ña, ntáñi ntée ña ña. Kidáa ne, nākuntítsi Pablu, kú'k'ví xtuku ña má ñuú Lистра. Utén san ne, kué'en ña, ntuvi ñá Bernabee, ñuú Derbe.

²¹Dā kúvi ka'an ntódo ña tú'un va'á san ñuú Derbé ne, kūvi idé ña e dóo titín ña'a kuínti'xe ña Jesús. Kidáa ne, ntíko koó ñá, ita ntí'xin xtuku ña ñuú Lистра, ni ñuú Iconiu, ni ñuú Antioquia. ²²Ikān ne, nátsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san, ntáka'an ñá ni ña é ña ku tee dá'na ña é kuínti'xe ña Xuva kō ne, xé'e ña é kūtuni ña tsí kue'e ío é nto'o ko ñūxiví a é xée o mí kadē kú'vé Xuva kō. ²³Kidáa ne, nakaxnúu ña ñatā, ña é kodo nūu é un é un xúkun ña kuínti'xe i. Ka'an ntá'vi ñá, intóo ixu ña ne, dā ntáda ña ña kuenta ntá'a Tó'o kō, ña é intée ini ña.

Dā náxee xtúku Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia

²⁴Kidáa ne, íta nti'xin ña, ntuvi ña, dá kaniñ ñuú Pisidia, xee ña ñuú Panfilia. ²⁵Kué'en ña, kúka'an ntódo ña ñuú Pergé ne, dá kuē'en ña ñuú Ataliá di. ²⁶Ikān ñu'ú ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña, náxee ña ñuú Antioquia, mí eka ña da táxnūu ña kuínti'xe i san ña é vii ñá tsiñu é xe'e Xúva ko ña. Ne, é kūvi dé

ntaa ntí'i ña tsiñu san. ²⁷ Dā ve tsi náxee ña ñuú Antioquiá ne, kāna ña un ntí'f ntí'f ña kuínti'xe i san é na nataká nuu ña ne, dá ntaa ña ni ña un ntí'f nté o dé Xuva ko ni ñā, nté o xe'é ña itsi é kuínti'xe ña'a, ña é ña te ña Israeé san di. ²⁸ Kidáā né, dōo na'a íntoo ña ni ña kuínti'xe i san.

Dā xió junta iña ñā odo nūu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusaleen

15 Ntuvi tsikán ne, xío ñatii, ña e éka ñuú Judea, xee ña ñuú Antioquiá ne, ikān éni ntu'u ñā ntánañē'e ña ña kuínti'xe i san, ntáka'an ña:

—Tē ntio nto nakáku nto nta'a Xuva kō né, da mii é tē'nte un siin kúnū é ixi nto, vata o xtúvi Muísee é vii o —ka'an ña.

²Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, ñā nī xkúntee iní kue'en tsí ña é ntáka'an ñā tsikan. Dukuān ne, ña kuínti'xe i sán ne, nakaxnúu ña Pablu, ni Bernábee, ni uvi uní ka ení ña, ña kuínti'xe i di, táxnūu ña ña é kī'in ñā ñuú Jerusaleen, kíkoto ña pustrú san, ni ñata, ña odo nūú iña ña kuínti'xe i san, tsíxe'e ña kuēnta iña i é kākā'an ñā'a san é vii ña.

³Kué'ēn ña kuínti'xe i san, kunteka itsi ña ña. Dā ita ntí'xin ña ñuú Fenicia ni ñuú Samariá ne, ikān ntāa ña ni ña nté o kuínti'xe ña é ña te ña Israeé san, é tsoo mii ñā e kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'u ñā ntántikin ñā Xuva kō. Dā téku ña kuínti'xe i sán ne, dōo díní ña.

⁴Dā xeé Pablu ni Bernábee ñuú Jerusaleén ne, kué'en ñā mí ntoo ña kuínti'xe i san, nī pustrú san, ni ñata, ña odo nūú iña ñā ne, dōo díní ña dá xee ña. Ikan tsí ntāa ña ni ña un ntí'f nté o dé Xuva ko ni ñā. ⁵Ntá tsi ió ña fariseu, ña kuínti'xe i, ntáka'an ña tsí da mii é tē'nte kúnū é ixi ña é ña te ña Israeé san, é da mii é kāda ntaa ña lei Muísee di.

⁶Kidáā né, mii tsi pustrú san ni ñata, ña odo nūú iña ña kuínti'xe i san, nataká nuu ña, ntánatíin ña nté koo ka'an ña.

⁷Dā ku e ví'i ntánatíin ña ne, nákontitsí Pedru, kaka'an ñā ni ñā:

—Ení, é ini nto tsí Xuva kō ne, nté di'na nakaxnúu ña ko é kā'án u ni ñā'a, ña é ña te ña Israeé san, tú'un va'á iña Tó'o ko Jēsuu vata koo é kuínti'xe ña ña. ⁸Xuva kō ini ñā nima ko nté ntaa ne, nāñē'e ñā kō tsí intée ini ña é kī'i ña ña'a, ña é ña te ña Israeé san, tsí xe'é ña é kunūu Espiritū Sántū nima ñā vata tsi o dé ña ni ko xo'ō dá kuínti'xe ko ñā. ⁹Veví' ne, é ntudadii ña ni kō, tsí Xuva kō ntántoo ña nima ñā di dā kuínti'xe ña. ¹⁰Vi'a ve ne, ¿nté kui kakini nteē ntó Xuva kō? Ña kúvi nakuido o ña'a san é kada ntaa ña un ntí'f e xko'o ini o e xtúvi ñata kō é vii o. Tsí nté ñata kō, nté xo'ō, ñā ni kútfi o kāda ntaa o. ¹¹É ini nto tsí domēni tsi nakáku o nta'a Xuva kō ne, dómēni tsi nakaku ña é ña te ña Israeé san dí tē kuínti'xe ña —ka'án Pedru ni ña.

¹²Kidáā ne, diin diin tsi nakuntoo ña vata koo é kīni vá'a ña é ntáka'an Pablu ni Bernábee, é ntaa ña ni ña un ntí'i nuú i e dōo na'nu é edé Xuva ko ni ña é ña te ña Israeé san. ¹³Dā kúvi ntāa ntí'i ña ne, eni ntu'u Sántiau kaká'an ñā ni ñā:

—Kini nto ve é kākā'án u ni nto, ēni: ¹⁴Ntāa Simuun Pedru ní kō nte o dé Xuva kō. Tsi nté di'na xe'é ña itsi é ni'i ña é ña te ña Israeé san é vā'á nta'a ña, ña é nākaxnúu ña é kuvi i'xá ña. ¹⁵Sá'ā né, vata tsí ó uve na'a nte dí'na dá ka'an ñā ka'án naa Xuva ko:

¹⁶Da kidáā ne, ntí'xi ú, naxtúvi u uun i'xá Davii é vii ñā rei vata o dé Davii da itúvi ña.

¹⁷Kidáā ne, un ntí'f ntí'f ña'a, ña é ña te ña Israeé,

ñā é nakaxnúu ú é kúvi ña iñā ko ne, divi ñā nantúku ñā kó é kuntikin ñā ko.

¹⁸Sá'a kākā'an Xúva kō; nté di'na tá'xi ña kútūni ko tsí kuan kōo kuvi,

ka'an ñā ka'án naa ña kídaā.

¹⁹Dukuān ne, ká'ān ú tē ña nateñu núu ō ña é ña te ña Israeé san e xtúvī mii ña é kuinti'xe di'na ña vata koo é kuntikin ñá Xuva kō. ²⁰Mii tsī é taxnuu o tūtú iña ña, ká'an o ni ñā é ñá ku ká'xi ñá kúnū kiti é intáa ntéé xuva ñā, ña inúu ini ña ne, ña vii ña é kini kaa ni ñadī'í ne, ñá ká'xi ñá kúnū kiti é ña ni kii ntí'í niñi i, nté niñí ti ña ká'xi ña. Sá'a tsī ká'án ō é vii ña. ²¹Tsí ini ña'a é kuān koo vii o nté ntūvi di'na. Tsí dā mí'í ka ñuú iō ñá ntáka'an ntódo lei Muísee, tsí vata dá sábadu ntánakuā'a ña leí san má úkún ña Israeé san —ka'an Sántiau.

²²Kidāā ne, pustrú san ni ñatā sán, ni ūn ntí'í ntí'í ñá kuinti'xe i sán ne, íntēe iní ña é nakaxnúu ña uvi ña'a ení ña é kí'in ñá ni Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia. Nakaxnúu ña Juda Barsabaa ni Sílā. Ñatí'í sa'á ne, dōō na'nu ña'a ña iña ña kuinti'xe i san. ²³Táxnūu ña tutú dī é kí'in ni'í ña. Kaka'an tutú san:

“Ntí'í é pustrú nti, ni ñata, ña odo nūú, ni ūn ntí'í ntí'í ñá kuinti'xe i ne, taxnúu ntí ntiusi iña ení nti, ña é ña te ña Israeé, ña ntoo ñuú Antioquia, ni ñūú Siria, ni ñūú Cilicia dī. ²⁴Dā vé kutuní nti tsi iō ña'a, ña ñe'e ñuú mí ntoo nto, ña é nateñu núu ña nto vata koo é nādama nto é ntákuin-ti'xe nto. Ña tsikán ne, ntáka'an ña tsí da mii é tē'nte kúnū é ixi ntó, da mii é kāda ntaa nto lei Muísee. Ntá tsi ña te ntí'í ní taxnúu ntí ña. ²⁵Dukuān né, un tsi dē kuení nti é nākaxnúu ntí uvi ña'a ení nti é taxnúu ntí ña é kí'in ña ni Bernábee ní Pablu, ení kō, ña dóo kakuinima ko. ²⁶Divi ñā ne, ñá ni u'vī ni'í ña ntuvi iña ña, é kuān te na kuví ña kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu. ²⁷Dukuān ne, táxnūu ntí Júda ni Sílā, é ká'an mí ña ni ntō, é nañē'e ñá nto un ntí'í sá'a. ²⁸Sá'á xío ntaa iní nti ni Espiritū Sántū, é ña vā'a ō é nantō'o ntí nto. Mii tsi nuū i sá'a é kantio é vii nto: ²⁹Ña ká'xi nto kúnū kiti e xntáa ntéé ña'a xuva ñā; ñá ka'xi ntó niñi ti, nté kiti é ña ni kii vā'a niñi ti. Ñá

vii nto é kini kaa ni ñadī'í dī. Sá'a tsī é ká'án nti ni ntō: Te kāda ntaa nto sá'a ne, vā'a koo kuntōo nto”, ka'an ñá ini tutú san.

³⁰Kidāā né, kii ña, kue'en ña mí táxnūu ña ña ñuú Antioquia. Dā náxee ñá ikān né, kāna ña un ntí'í ntí'í ña kuin-ti'xe i san é na nātaká nuu ña é kuē'le ña ña tutú san. ³¹Dā kuví nakua'a ña tutú san ne, náku'un dñí nima ñá, tsi dóo vā'ā ó kaka'an. ³²Júda ni Sílā ne, ña ntáka'án naa Xuva ko dí ne, dōo nāt-su'un ka'nu ña nima ñá kuinti'xe i san, ntaxé'e ña ña itsi nté koo ví'í ña. ³³Dā kú titín ntuvi ntoo ña ikān ne, ña kuinti'xe i san nátsu'un itsi ña ña, kaka'an ñá ni ña: —Va'a vā'a tsi kunú'u nto mí ntoo ení nto, ña táxnūu nto —ka'an ña.

³⁴Ntá tsi Sílā né, ntio ña é kūkuif ka ña, kutuvi ñá ñuú Antioquia. Ñá ni nū'u kantí'í ña. ³⁵Pablu ni Bernábee dī ne, kántoo ña ni ñā. Dōo titín ka ña kántoo ña é nakuā'a ña ña'a san, kaka'an ntódo ña tú'un Tó'o ko Jēsuu.

Dá kuē'én Pablu, kúka'an ntódo ña e kuví ūvi iō

³⁶Dā kú titín ntuvi ne, kaka'an Páblu ni Bernábee:

—Kí'in xtuku ō, kikoto ní'ni o ení kō, ña kuinti'xe i san, da mí'í ká ñuu mí ñe'e o, íxka'an ntódo ō tú'un Tó'o ko Jēsuu. Kikoto ntódo ō nté o de ña —ka'an ña.

³⁷—Kuvi ni —ka'an Bernábee—. Ntá tsi kunteka ō Juaan Marcú dī —ka'an ña.

³⁸—Ñá'ā —ka'án Pablu—. Tsí divi ñā né, tsoo mii ña kō dá ñe'e o ñuú Panfilia. Ñá ni de ntaa ñá tsiñu ña —ka'án Pablu.

³⁹Kidāā ne, naa núu ña ntuvi ñá ne, kii nteé xio tá'an ña. Bernábee ne, kué'en ña, ntēka ñá Juaan Marcú. Ñu'u ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña ñuú Chipre. ⁴⁰Pablú ne, nākáxnūu ña Sílā é kí'in ni'í ña ña. Kué'en ñā, ntuvi ña, da kuví ka'an ntá'vī ení ña iña ña. Ntáka'an ña é na kúnuu mé'ñu, kúnuu dava Xuva ko

ña. ⁴¹ Kidáa ne, ítā nti'xin ña ñuú Siria ni ñuú Ciliciá ne, ntánatsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san.

Dá kuē'en dádii Timoteu ní Pablu ni Sílā

16 Pablú ne, xée ña ñuú Derbé ne, dá kuē'en ñá ñuú Listra. Ikān ne, nāni'i ña uun ña'a, ña kuínti'xe i, ñá nani Timóteu. Di'i ña ne, ña Israeé ne, kakuin-ti'xe ña Jesuu. Uva ña ne, ñá te ña Israeé ña, tsí ña griegu. ² Un ntií ntií ña kuínti'xe i, ña ñuú Listra, ni ña ñuú Iconiú ne, kaka'an ñá tsi dóo va'á ña'a Timoteu. ³ Ntío Pablu é dádii ki'in ñá ni ñá, ntá tsi di'na te'nte kúnū é ixí ñá vata koo é ña kadá kuení kini ña Israeé, ñá ntoo mí kī'in ña, tsí ini ntií ntií ñá tsí uva ñá ne, ña griegu. ⁴ Un ntií ntií ñuu mí kaita nti'xin ñá ne, xé'e ñá é kūtuni ení ña, ña kuínti'xe i san, tú'ūn e táxnūu pustrú san ni ñata, ña odo nūu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusaleen, é kākā'an ñá ni ñá nté koo víi ña. ⁵ Dukuān ne, díí díí ka ñi kue'én ini ña'a san kuínti'xe ña Xuva kō. Utén utén kakutitín ña kuínti'xe i.

Dā íni Pablu é kii dito úun ñatíí, ña ñuú Macedonia

⁶ Ña ni xé'e Espíritū Sántu itsi é kī'in ña, kika'an ntódo ña tú'ūn san ñuú Asia, tsí xio ñuu ntío ña é kī'in ña. Dukuān ne, ñuú Frigia ni ñuú Galacia ita nti'xin ña ne, ⁷ xée ña diñi ñuú Misia. Kidáa ne, ntío ña é kī'in ña nte ñuú Bitinia, ntá tsi Espíritū Sántū sán ne, ña ni ntío xtúku ña é kī'in ñá ikān. ⁸ Dukuān ne, ído ntúú ña ñuú Misia, kúntíí ña ñuú Troa, mí kanaxee tún ntóo na'nu. ⁹ Níñu tsikán ne, xée nūú Pablu úun ñatíí, ña ñuú Macedonia. Ntitsí ña, kaka'an ña: “Kí'xi kudii nto ñuú nti, dá xntii ntō nti”, ka'an ña. ¹⁰ Dá kuān o íni Pablú ne, xío ntií nti é kī'in nti ni ña ñuú Macedonia, tsí kútuní nti tsí mii Xuva ko kākana ña

nti é kī'in nti, kika'an ntódo nti ní ña ntoo Macedonia tú'ūn va'á san.

Dā xé'e Pablu ni Sílā ñuú Filipu

¹¹ Kidáa ne, ñu'ū nti tun ntóo ka'nu ñuú Troa, kue'en ntáa nti ñuu é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán, ñuu é nani Samōtracia. Utén san ne, xée nti ñuú Neapoli. ¹² Da kidáa xé'e nti ñuú Filipu, mí ntoo ña vé'xi ñuú Roma. Dívi ñuu é díí ka ka'nu é un ntií ntií ñuu é káduku ntée ñuú Macedonia. Titín ntuvi intóo nti ikān. ¹³ Dā xee ntúvi iō dá'na ne, ntii nti diñi ñuu san, kue'én nti diñi ntute ka'nu kán mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña'a san, kuíni nti. Ikan tsi ñu'ú nti, ntáka'an ntódo nti ni ñadī'í, ña náta'ká nuu ikān, tú'ūn va'á iña Jesuu. ¹⁴ Uun ña'a, ñá nani Lidiá ne, ñuú Tiatira vé'xi ña. Doo kué'e kadiko ña. Ña sāl'á ne, dóo kanuu iní ña Xuva kō. Xuva kō dé vitā ñá nima ñá vata koo é kiní ña é kākā'an Pablú ne, kuínti'xe ña. ¹⁵ Kidáa ítsi ntuté ña ni ūn ntií ntií ñavi'i ña ne, kaka'an ñá ni nti:

—Te kadē kuení nto é nuu é ntaā i e kuínti'xe kó Tó'o ko Jesūcristú ne, kí'xi nto, kixkúntōo nto nú vi'í kó kán —ka'an ña.

Xé'e kuétsi ña nti é kuntōo nti.

¹⁶ Uun ntuvi ñe'e xtúku nti mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña. Dá kué'én nti itsi kán né, tā'án nti ni ūun ta'nú kuetsi, ta'nú nuu é ña vá'ā nima í ne, dōo kue'é diu'un ni'í tun iña tó'ō tún tsí kanakoto ntodó tun. ¹⁷ Tá'nu sāl'á ne, ín-tikín tun nti ne, koó da kākachu'u ntáa tún, kaka'an tun:

—Ñatíí sa'á ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko, ña e dóo ka'nu ne, ntáka'an ñá ni kō nté koo nakáku o nta'a Xuva kō —ka'an tun.

¹⁸ Titín ntuvi kuan o dé tun, da nté ña ni kutíí ká Pablú nima ña. Kidáa né, xkokōto ña, kaka'an ñá ni é ña vá'ā san é nuu nimá tun:

—Kuenta iña Jesúcristu, ntíin nimá tun —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntíi é ña vá'ā san.

¹⁹Tō'ó tun ne, dā kútuni ña tsí ña tuví ka nté koo ni'i ñā diu'ún ne, tīin ña Pablu ni Sílā, íntēka ña ña nta'a ña tsíñu i un tsi nte me'ñú i kán. ²⁰Ntāda ña ña kuenta ntá'a to'o, kaka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, ña Israee ñá ne, ntá-natēnu nuu ña ña ñuú kō. ²¹Tsí un ntí'i é vatā xkoó ini ña ñuú ña kán ntánañē'e ñá kō ne, ña kúvi vii o, tsí xo'ō ne, ña ñuú Roma o —ka'an ña.

²²Kidáā ne, un ntíi ntíi ña'a san ínchu'vi ñá ña ne, xé'e tō'ó san itsi é nantíi ñá ña ne, dā natíi nuu ña ña ntuku. ²³Un vá'a tsi natíi nuu ña ñá ne, dā tsú'un kutu ña ñā vi'i utun. Tēe tsiñu ña ña kade kuenta xí'i vi'i útun é kuēnta tsí vií ña vata koo é ña ntii ña. ²⁴Ña kade kuenta xí'i vi'i útun sán ne, dē ntaa ña é kākā'an tó'ó san ne, tsú'un kutu ñā Pablu ni Sílā ūun tsi nte iní i kán ne, ini útun tsu'un ntido ña dī'in ña vata koo é ña kaka ña.

²⁵Dā kú dava ñuú ne, ñu'u Pablu ni Sílā, ntáka'an ntá'ví ña, ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ne, ntaíni ntíi ntíi ña ñu'u kutū san. ²⁶Dā nēni ña dá un vá'a tsi ntii táan. Dá kanī vi'i utun san kantá nuu. Kidáā né, nākaan míi ūn ntíi ntíi xí'i vi'i utun sán ne, ntii nuu ta'an ntí'i kadena é odō kútu dī'in ña ñu'u kutū san. ²⁷Da kidáā ntóto ña kade kuenta xí'i vi'i útun san. Dā kútuni ña tsí kantii ntaa ntí'i xí'i vi'i útun sán ne, ura tsí i táva ña káa ñā é kā'ni mii ña kúñu ñā, tsi é ntíi ntíi ña ñu'u kutū san, kuíni ña. ²⁸Ntá tsi Pablú ne, un ntii tsí ka'an ña:

—jÑá ku kuān xkoó de ntō! tsí ntí'i ne, i'a ñu'u ntí'i nti —ka'an ña.

²⁹Kidáā ne, ña kade kuenta xí'i vi'i útun sán ne, íkan ña ñū'ú ne, kaxkainu ña kukí'vi ña iní vi'i utun kán. Koó da kání'i ña inchí'i ña nú dī'in Pablu ni Sílā.

³⁰Kidáā ne, nantíi ña ñā vi'i utun sán ne, tsixe'e ña ñā:

—Dívi ntō, ¿nté ntu koo vií u é nakáku ú nta'a Xuva kō? —ka'an ña.

³¹—Kuinti'xe nto Tó'o ko Jesúcristú ne, nakaku ntó nta'a Xuva ko, ni ūn ntíi ntíi ñavi'i nto dí —ka'an ñā ni ñā.

³²Ne, ntáka'an ntódo ña ni ñā tú'ūn va'á iña Xuva kó, ni ūn ntíi ntíi ña ntōo nú vi'i ña kán dí. ³³Dívi tsi niñú san ne, ña kade kuenta xí'i vi'i útun sán ne, nākate nuu ña mí ni'i kui'í Pablu ni Sílā. Kidáā né, itsi ntute ña, ni ūn ntíi ntíi ñavi'i ña dí. ³⁴Kidáā ne, kúxee ni'i ñā Pablu ni Sílā iní vi'i ña kán né, ikān xe'é ña é kā'xi ña. Dōo díní ña ni ūn ntíi ntíi ñavi'i ña tsi e kuinti'xe ña Xuva ko vē.

³⁵Dā tuví ne, táxnūu to'ó san mau é kükoto ná te nantii ña Pablu ni Sílā.

³⁶Kidáā ne, kākā'an ñá kade kuenta xí'i vi'i útun san:

—É tā'xi to'o ítsi é nantii ú nto. É kūvi ntii nto ve ne, vá'ā o vá'a tsi kuē'en nto —ka'an ña.

³⁷Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Mí'i ntū? Tsi ntí'i ne, ña ñuú Romá nti ne, dívi ñā natíi nuu ña ntí ntuku mé'ñū ña'a san dá vāta xntekú ku've ñá leí san íñá nti. Dotō tsi tsú'un kutu ñā ntí vi'i utun. Vevíi ne, ntio ña é nantii xu'ū ñá nti. jÑá'a! Na ki'xi mii ñā, dá nantii ña nti —ka'an ña.

³⁸Kidáā né, ntiko kōo maú san, kunú'u na ne, ntaa na ni tō'ó san é kākā'an Pablu. To'ó san ne, dōo u'ví ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma. ³⁹Kidáā ne, kué'en ña, kúnaka'nu ña iní Pablu ni Sílā ne, kidáā ne, nantíi ña ña, kaka'an ña:

—Vií nto da xe'e, ntii nto ñuú nti —ka'an ña.

⁴⁰Dā ntíi ña vi'i utun sán ne, kúnū'ú ña nú vi'i Lidia. Ikān náta'ká nuu ña un ntíi ntíi ení ña, ña kuinti'xe i sán ne, nāxnūu ka'nu ña iní ña. Da kidáā ntíi ña, kue'en ña.

Dā itsú'un ña ñuú Tesalonica

17 Kué'en Pablu ni Sílā, ita ntí'xin ña ñuú Anfipoli ni ñuú Apolonia, xée ña ñuú Tesalonica, mí tuví xúkūn ña Israee. ²Vata xkoó ini Pablú ne, ñé'e ñā má ūkūn kan ntūvi dá iō dá'na. Ūni ito ñe'e ña é tíin ña ni ñā'a san, ³kanañē'e ña ña mí uve na'a Tú'un Xuva kō nte dí'na é da mii é ntō'o Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō ne, da mii é ntotō xtuku ña te xi'i ña. Kaka'an ña:

—Divi tsi Jēsuu é kaka'án nti ni ntō né, divi ñā é Cristu ñā, divi ñā é taxnuu Xuva ko ñā —ka'an ña. ⁴Iō ñā Israee san ne, kuinti'xe ña é kaka'an Páblu ne, kúdadii ñā ni Pablu ni Sílā. Ñā te da dii ñā griegu, ña é ntánuu iní i Xuva ko, ni ñadī'i, ña e dóo na'nu ña'a ne, kuinti'xe ña di. ⁵Ntá tsi ña Israee, ña é ña ni kuinti'xe i ne, kūne'u iní ña ni ñā. Kidáá né, ide ña é nataká nuu natii kini ntáa, na é dotō tsí ntāñi dú'xen nu á'ví kán. Nataká nuu na ne, dá nakutsú'un na da kaniñ ñuú san. Kidáá ne, ínti'u na nú vi'i ña nani Jāsuun, ntánantuku nā Pablu ni Sílā é ntāda na ña kuenta ntá'a ña tsíñu i. ⁶Ntá tsi ña ni naní'i na ña. Mii tsi Jāsuun, ni túku ení ña, ña kuinti'xe i san naní'i na. Ntāñū'u na ña, kue'en ni'i na ña nta'a ña tsíñu i san ne, koó da vāntiñi na ntáka'an na, ntátsi'i kuétsi nā Pablu ni Sílā:

—Ñā sā'á ne, da kaniñ ñuxiví a ntafka ña, ntánakutsú'un ña ñā'a. Veví ne, un tsi nte í'a xee ñā ve ne, ⁷Jasuún san ne, xé'e ña vi'i ña é kuntōo ña. E ntáde ña sá'a ne, dóo xíi kaa. Ñā te kaiko ñu'u ña rei ñuú Roma, tsí ntáka'an ña é iō túku rei, ñā nani Jēsuu —ka'an na.

⁸Un ntíí ntíí ña'a san ni ña tsíñu i san ne, dóo ítsu'un ña da téku ña sá'a. ⁹Kidáá né, ki'i ña diu'un Jāsuun ni ña ntíí ní'i ña ne, nangáva ña ñā.

Dā intóo Pablu ni Síla ñuú Berea

¹⁰Dā kuáa ne, táxnūu ña kuinti'xe i san Pablu ni Sílā é na kī'in ñā ñuú Berea. Dā xee ñā ikān ne, kué'en xtūku ña má ūkūn ña Israee. ¹¹Ña Israee, ñā ntoo ñuú Bereá san ne, díí ka vita ini ña é ña ntoo ñuú Tesalonica, tsí ññi kue'én ini ña ntaíni ña Tú'un Xuva kō ne, utén uten nántuku ñā mí ūve na'a Tú'un Xuva kō da nté kutuni ñā tē nuu é ntaā i é kaka'an ñā ni ñā. ¹²Dukuan ne, dóo tíñ ña Israee kuinti'xe ña, ni ña griegú di, tē tíí te ñadī'í, kuān te dóo na'nu ña'a ña ne, kuinti'xe ña di. ¹³Ntá tsi dá kútuni ñā Israee, ñā ntoo ñuú Tesalonica, é kaka'an ntódo xtuku Pablu tú'un Xuva ko ñuú Bereá ne, xée ñā é nakutsu'un xtūku ña ña'a san. ¹⁴Ntá tsi ña kuinti'xe i sán ne, ura tsí i táxnūu ña Pablu é na kī'in ña nu ntute ñu'u kan. Mii tsi Síla ni Timōteu kántoo mii ña ñuú Berea. ¹⁵Ña ixntéka itsi Pablú ne, kué'en ña ni ñā un tsi nte ñuú Atena. Dā ntíko kōo xtūku ña, kaka'an ñā ni Síla ni Timōteu é na kī'in kantí'i ña, kíkuntóo ña ni Pablu.

Dā itúvi Pablu ñuú Atena

¹⁶Ñi dukuān tuví Pablu ñuú Atena é kantétu ña Síla ni Timōteú ne, dóo dé kuení ña dá ini ña tsí ña ntoo ñuú Atená ne, da mii kue'en tsí sántu ntūvá'a naa iō iña ña. ¹⁷Dōó ki'in itō ñe'e ña má ūkūn kán é natfín ña ni ña Israee san ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntánuu iní i Xuva kō. Utén utén ñe'e ña nu á'ví kán dí, kaka'an ñā ni ña ntánataká nuu ikān. ¹⁸Ikān ne, xío ña'a, ña ntántikin túku nchu'un iña ñā nani Epicurú ne, xío túku ña'a, ña ntántikín nchu'un é nani ēstoicu. Ña sā'á ne, ntáka'an ña:

—¿Neé ntu kani tú'un é kuān nte kaká'an ña? —ka'an ña.

Íō ñā ne, ntáka'an ña:

—Vata tē é tūkú xuva ncho nañe'ē ñā kō —ka'an ña.

Tsí Pablú ne, kaka'an ntódo ña tú'ün va'á iña Jesúsú ne, kaka'an ñá e ntóto xtuku ña dá xi'i ña. ¹⁹ Kidáa ne, ntánteka ñá Pablu, kue'en ní'i ña ña uun mí nani Areopagu, mí é dukuān ntánataká nuu ñata ña odo nūu, ntaxé'e ña itsi ña ñuú i san. Tsixe'e ñá Pablu:

—Ká'an xeeé kúidii ntó, na kīni ntí neé nchu'un xee é vexní'i ntó. ²⁰ Tsí ntí'í ne, ñá te kãne'e dikí ntí é kãka'an nto, tsí tuku nchu'un é iní ntí. Nañe'e kudii ntó ntí nee é kani tú'un é kãka'an nto — kaka'an ña.

²¹ Tsí ña ñuú Atena ni ña da xee ntóo ikān né, da mii ku'e'en tsi nchó kini ña nee é dā ve kakuvi é natíin ña.

²² Kidáa ne, náakuntísi Pablu mé'ñū ña'a san Areopagu kán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Divi ntó, ña ñuú Atena, é iní u tsí dōó ió xuva ntó e ntānuu iní nto. ²³ Dā ítá ntí'xin ú ñuú nto, kaito dító u nee ntí'í ntí'í iña nto e ntānuu iní nto ne, nāni'í ko uun nú naa kan mí ūve na'a kaka'an: “Iña xúva kō, ña e ñá ini o xoo ñá'a”, kaka'an. Divi tsi xuva ntó, ña e ñá ini ntó ne, divi Xuva kō é kãka'án u ni ntó vevii.

²⁴ Tsí Xuva kō né, dē kú'vē ñá ñuxiví ni un ntí'í é ió. Divi ñá Tó'ó e dukún kan ni ñuxiví a. Ña te ví'i mí de vá'a ña'a tuví ña. ²⁵ Nté ña túvi nee iña é kúvi ku'éle o ñá, tsí ña tuví nee iña é kãtaan núu ña. Mii ña kãta'xi ña ntuvi iña ko ni tatsin é ta'ni o, ni un ntí'í é ió iña ko, xe un xé un o.

²⁶ Uun tsi ñáni ko dé kú'vé Xuva ko un ntí'í ntí o é ntoo o da kani ñuxiví a. Mii ñá de kú'vé ña nté kaa ntuvi kuntoo o ñuxiví a ni mí'i ñuú kuntoo o, xe un xé un o. ²⁷ Kuān o dé Xuva kō, tsi ntío ña é nantuku o ñá, un ntí'í ntí o, da nté koo é nani'í ko ña. Ntá tsi ña te nté sa ikā tuví ña, ²⁸ tsí divi ña ta'xi ña ntuvi iña ko, ni é kakantá nuu o, ni é tuví o. Kuān ó uve na'a, kaka'an ñáta ntó, ña de vá'a tutú san, kaka'an ña: “Xo'ó ne, i'xá

Xuva ko o”, kaka'an ña. ²⁹ Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva kō kúvi o ne, ña kúvi kã'an o é Xuva ko da nēé ka ntí'í, tē kaá kuaan, tē kaá kuí'xín, o xuu e ntáva'a naa ña'a vata o dé kuení mii ña é vata kaa Xuva kō. ³⁰ Ntuvi di'na ne, dé ka'nu iní Xuva ko ni ña intóo kídaa e kuán o dé ña, tsí ña ni iní ña nté koo víi ña. Ntá tsi veví ne, ntio Xuva kō é nadama o nima kīni kaa ko. ³¹ Tsi e xtúví Xuva ko ūun ntuvi é xntékú ku'vē ñá da kani ñuxivi. Tsí é nakaxnúu ña uun ñatíi, ña é xntéku kú've. É ini ó xoo ñá'a, tsí nantóto Xuva ko ñá dá xi'i ña —kaka'an ña. Dukuan o kaka'an Pablu ni ña.

³² Dā téku ña'a san é kãka'án Pablu é ntóto xtuku uun ña'a é xi'i ñá ne, ió ña ntáxkuntée ña ña. Ió ñá ne, ntáka'an ña: —Dá nte ūun ká tuku ntuvi kaka'an ntó ni ntí sá'a —kaka'an ña.

³³ Kidáa né, kii Pablu, ku'e'en ña. ³⁴ Ió ñá ne, kantikín ñá Pablú ne, kuínti'xe ña é kãka'an ña. Uun ña'a ñá ne, Dionisiu nání ña; tsiñu ña Areopagu. Uun ñad'í, ña nani Damarí di ne, ió ka tuku ña'a kuínti'xe i di.

Dā itúvi Pablu ñuú Corintu

18 Kidáa né, ntíi Pablu ñuú Atena, ku'e'en ña ñuú Corintu. ² Ikān nání'i ña uun ñatíi, ñá Israee, ñá nani Āquila. Ñuu é nani Pontu vé'xi ña. Vata e ná'a xee ña, ntuvi ñá ñad'í ña, ñá nani Prisila. Tsí e ntíi ña ñuú Italia da nakunú rei Claudiu ún ntí'í ntíi ña Israee san ñuú Roma. Ku'é'en Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne, ³ ikan tsí katúvi ña ni ñá. Dadii tsi de vá'a ña ví'i doo, tsí divi tsi tsiñu ini ñá di. ⁴ Vatā dá ió dá'na ne, kañe'é Pablu má ūkún kan, kanañe'e ña ña Israee san ni ña é ña te ña Israee san di nté koo kuínti'xe ña Tó'lo ko Jesúristu.

⁵ Dā xee Síla ni Timóteu, é vè'xí ña ñuú Macedoniá ne, nguentúvi kaka'an ntódo Pablu tú'ün va'á san, kaka'an ñá ni ña Israee san tsí Jesuú ne, divi ñá é Cristu,

ñá nakaxnúu Xuva kō. ⁶ Ña Israeé san ne, naa núu ña ni ñā ne, dōó kini ka'an ñá ni ñā. Dukuān ne, Pablú ne, nākidi ña doo ña vata koo é kué'é ña kuenta é ña te vá'a o ntáde ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—Kuenta iña mii nto ve te ña ní'i nto é vā'a nta'a Xuva kō. Xu'ú ne, ña túvi kuétsí ko, tsí é kākā'án u ni ntō. Vi'a ve ne, xio ñuú ki'ín u, kíka'an ntódo ú ni tūku ña'a, ña é ña te ña Israeé —ka'an ña.

⁷ Kidáa ne, ntii ña má ūkún kán, kué'en ña má vi'i ñá nani Justo, ña dóo kanuu iní i Xuva kō. Etsin tsi mí ntitsi xúkún san tuví vi'i ña. ⁸ Ña odo núu ini ukun, ñá nani Crispú ne, kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu ni ún ntíí ntíí ñavi'i ña. Ñá te da dii ña'a, ña ñuú Corintú dí, dā téku ña é kākā'án Pablú ne, kuínti'xe ña ne, itsi ntute ña. ⁹ Uun niñú ne, vata tsi tē íni Pablu é kākā'an Xúva ko ni ñā:

—Ñá ku u'vi o é kākā'an ntódon. Kuan tsi koo ka'an vātā ó den, ¹⁰ tsí xu'ú kunuu mé'ñū ú o. Xōxó kuvi víi i ni o, tsi dóo iō ñá'a ko ñuú sa'a —ka'an Xúva ko ni ñā.

¹¹ Kidáa ne, uun kuia nte dáva kátúvi ña ñuú Corintu, nakuá'a ña ña'a san tú'un Xuva kō.

¹² Ntúvi tsikán ne, dā inúu ñá nani Gáliuun, de kú'vē ñá ñuú Acayá ne, nā-taká nuu ña Israeé san ne, tñin ña Pablu, kué'en ní'i ña ña nta'a ña tsíñu i ne, ¹³ ikān tsí'i kuétsi ña ña, ntáka'an ña:

—Ñatíí sa'á ne, kanañē'e ñá ña'a é kúnuu ini ñá Xuva kō, ntá tsi ña te vatā ó kaka'an leí san. Dōo xíi kaa é víi o é kākā'an ña —ka'an ña.

¹⁴ Dā vata kani ntú'u Pablu ká'an ñá ne, di'na ña tsíñu ka'nu i Galiuún san kaka'an ñá ni ña Israeé san:

—Tē dí dóo xii kaa nti'xé nuu i é kanañē'e ña ne, kiní u é ntátsi'i kuétsi nto, ¿nté kui ña'a? ¹⁵ Ntá tsi ntó'ó ne, kúdií kuénta iña lei míi nto ntánāa núu nto. Mii nto kadā kú'vē ntó ve. Ñá te xū'u é kāduku ntée ú sá'a —ka'an ñá ni ñā.

¹⁶ Kidáa ne, kii ñu'u ña ña kí'i kán ne, ¹⁷ ña ntáñí ntée kán né, ntáva ntodó ña ñá odo núu iña úkún, ñá nani Sōstené ne, ikan tsí é'ni díin ña ña nuu ña tsíñu i san. Ntá tsi Galiuún san ne, ña ni íde ña kuenta.

Dā ntíko kōo Pablu ñuú Antioquíá ne, kué'en ña kūka'an ntódo ña é kuvi ūni íto

¹⁸ Pablú ne, na'ā itúvi ña ñuú Corintu. Kidáa ne, kaka'an ñá ni éni ña ña kuínti'xe i san é nú'u xtúku ña ñuú Siria. Kántéká ña Prisila ni xíi ña Aquila, kué'en ña. Di'na dá ntáka ña ñuú Cencreá ne, kúntíí tdu'u dǫkí Pablu váta koo é kue'e ña kuenta tsí xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō.

¹⁹ Kidáa ne, ñu'u ña tun ntōó ka'nu, xee ñá ñuú Efesú ne, ikān kantóo mii Prísila ni Áquila. Pablú ne, di'na dá ntaka ña ne, kué'en ñā má ūkún kán é kākā'an ñá ni ña Israeé. ²⁰ Ña Israeé san ne, ntáka'an ña:

—Vii nto da xe'e, kutúvi ká nto ni ntí —ka'an ña.

Ntá tsi ña ni ntío Pablu. ²¹ Dā ntáka ña ne, kaka'an ña:

—Da mii é kantio é kutúvi u ñuú Jerusaleen é kúvi viko. Te Xuva kō ntio ñá ne, nti'xi xtuku ú, ntixkoto ni'ni ú nto —ka'an ña.

Kidáa ne, nákunūu ña tun ntōó ka'nu da ntáka ña ñuú Efesu, kué'en ña.

²² Dā xee ñá ñuú Cesareá ne, di'na ñuú Jerusaleen ita ntí'xin ña é kākā'an ñá ntiusi ni ña kuínti'xe i sán ne, da kidáa ntíi ña, kué'en ña ñuú Antioquia. ²³ Dā kú titín ntúvi itúvi ña ikān né, eni ntú'u xtuku ña ika ña. Ítā nti'xin xtuku ña ñuú Galacia ni ñuú Frigia é xntíi ña ña kuínti'xe Xuva ko, nátsu'un ka'nu ña iní ña.

Dá kakā'an ntódo Apolo ñuú Efesu

²⁴ Ntúvi tsikán ne, xée uun ñatíi, ñá nani Ápolo, ñuú Efesu. Ñuú Alejandria vé'xi ña, ntá tsi ña Israeé ña. Ña sa'á ne, dōo vá'á ó kaka'an ña, kaka'an ntódo ña;

dōo ini ña tú'un Xuva kō é ūve na'a nte dí'na. ²⁵ Dōo ini ñá nchu'un Xúva kō dí. Nñi kue'én ini ña kaka'an ntódo ña ne, nuu é ntaā í un nti'í é kaka'an ñá iña Jesús, kuān te mii tsi é nakutsi ntute Juaan Bautista ini ña. ²⁶ Ñá te kau'vī ña, kaka'an ntódo ña ini ukún ña Israeé san. Dā téku Prisila ni Áquila é kaka'an ña ne, kāna xio ña ña ne, nánē' é ka ñá ña iña Xuva ko. ²⁷ Apoló ne, ntio ña é kī'in ñá ñuú Acáya. Xíō ntaa iní ña kuínti'xe i san. Táxnū ña tutú nta'a ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Acaya, na vā'á koo nakuetu ña Apoló san tē xee ña ikan. Dā xee ñá ñuú Acayá ne, dōo kue'e xntí ña ña kuínti'xe i Jesuu, tsí dóo vá'ā o dé Xuva ko ni ña. ²⁸ Tsí Apoló ne, dōo ini ña nté koo ka'an ñá ni ña Israeé san mé'ñū ña'a san, kanañ'e ñá ña tsí nuu é ntāa ntí'xe i tsí Jesuú ne, divi ñá é Cristú, divi ñá é nakaxnúu Xuva ko ñá é kodo nuú ñá, vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō nte dí'na.

Dā itúvi Pablu ñuú Efesu

19 Nii dukuān tuví Apolo ñuú Corintú ne, kué'én Pablu, ita ntí'xin ña itsí rki uku kan, xée ña ñuú Efesu. Ikān nání'i ña títin kudii ña kuínti'xe i san. ² Pablú ne, kaka'an ñá ni ña, katsix-e'e ña ña:

—¿Inúu ntu Espíritū Sántū nima nto dá kuínti'xe nto? —ka'an ña.

—Á te ña'a. Ntē vata kiní nti xoo é Espíritū Sántū —ka'an ña.

³ Kidáā né, katsix-e'e xtuku Pablu:

—¿Neé ntu nchu'un e ini nto dá itsi ntute nto? —ka'an ña.

—Nchu'ūn é kaka'an Juaan Baútista —ka'an ña.

⁴ Pablú ne, kaka'an ña:

—Tsí Juaán ne, náakutsi ntūte ña ña'a vata koo é kué' é ña kuenta é nādama ña nima kiní kaa ña. Ntá tsi Juaán ne, kaka'an ñá te kuínti'xe ko uun ña'a, ña é dā ve vé'xi. Ña tsikán ne, e xée ñá. Jesuu nani ña —ka'an ña.

⁵ Dā téku ña'a san é kaka'an ñá ne, itsi ntute xtuku ña, ntákaku ni'i ña Tó'o ko Jesús. ⁶ Kidáā né, dā xntékú Pablu ntá'a ña dikí ñá ne, ínūu Espíritū Sántū nima ñá ne, eni ntu'u ñá ntáka'an ñá tuku tú'ūn e ñá ini ñá ne, ntáka'an ñá tú'ūn é xe' é Xuva ko ñá. ⁷ É un nti'i ñá ne, iō ñá te ūxuvi ñá'a ña.

⁸ Uni xóo ñe' é Pablu má ūkún ña Israeé. Ñá ni u'vī kue'en ña é ká'an ña. Kaka'an ntódo ña, kaka'an ña tsí Xuva kō né, divi ñá é kadē kú'vē ña. Kaka'an ñá ni ñá é vā'á vata koo é kuínti'xe ña Tó'o ko Jesús. ⁹ Ntá tsi iō ñá ne, dōo ka'xi nima ña. Ña ni ntío ña kuínti'xe ña ña. Ntáka'an xení ña iña tú'ūn va'á san. Kidáā ne, xio kue'én Pablu, tsóo mii ña ña ne, kántēka ña ña kuínti'xe i san, kue'en ni'i ña ña nú vi'i skuela mí naku'á'a ñá nani Tiranú ne, ikān natfín ña ni ñá utén uten. ¹⁰ Uvi kuíā é kuān o dé ña. Dukuān ne, un ntií ntií ña'a, ña ntoo da kanií ñuú Asia, tē ña Israeé, tē ña é ña te ña Israeé ne, tékú ña tú'ūn Tó'o ko Jesús. ¹¹ Xuva kō ne, xe'e ñá é kúvi ví Pablu nuu i e dóo na'nu é nté uun ito vata kiní ña'a é kuān koo kúvi. ¹² Ntáñe'e ni'i ña'á san da neé ka doo é tiin nta'á Pablu, te doo dúkūn, o tē doo núu ne, ntáxe'e ña ña nchokuví san ne, ntuvá'a ña. Ntií nti'i é ña vá'á é ñu'u nima ñá dí.

¹³ Ntuvia tsikán ne, iō ñá Israeé é ntaíka ña, ntánatava ña é ña vá'á é ñu'u nima ñá'a san. Ntákaku ni'i ña Tó'o ko Jesús dá natavā ñá ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña Jesús, ña é kaka'an ntódo Pablu iña i, ka'án u ni o: ¡Ntíin nima ña! —ka'an ña.

¹⁴ Du'va o dé u'xe éni, i'xá dutu ñá odo nūu iña ñá Israeé, ñá nani Éseva. ¹⁵ Uun ntuvia ne, nantíko kōo é ña vá'á san:

—Xu'ú ne, iní u xoo e Jesús. Iní u xoo é Pablú dí. Ntá tsi nto'ó ne, ¿xóo ntu ña'a nto? —ka'an.

¹⁶ Kidáā ne, kúdiin ñá ñu'u é ña vá'á san nima í, ntāva ntodó ña ñatíí, ña u'xe

ñá'a san. Kūvi dé e ña vá'a sán ni ñā ni'i kuí'i ñā ne, koó dā ntántíí ña kii ña nú vi'i ñā. ¹⁷ Un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuú Efesú, tē ña Israeé, tē ña é ña te ña Israeé ne, kūtuni ñā nte o kúvi ne, dōo u'ví ña ne, dōo vá'a ka'an ñā iña Tó'o ko Jēsuu.

¹⁸ Ñā te da dii ña kuínti'xe i xee ña é nāna'ma ña kuétsi ña mē'ñú ña'a san.

¹⁹ Ñā te da dii ñā tátán xee ñā di. Xee ní'i ña tutu é ntánakoto ntodó ña. Kidáā né, ē'mi ña tutú san mé'ñú ña'a san. Kántē'ví tutú san nté kaa xee tá'an xá'vi i ne, ínūu á'vi te ūvi díko u'xi miil diu'un kuí'xin.

²⁰ Dukuān ne, ñā te da dii ña'a kuínti'xe ña tú'un Xuva kō, tsi kūtuni ña tsí Xuva kō né, dōó iō ntíi tū'ún ña.

²¹ Rkontúví dá ita ntí'xin sá'ā ne, kaka'án Pablu é kī'in ña, kikoto ni'ní ña ña ntoo ñuú Macedonia ni ñā ntoo ñuú Acaya nté o de ña ne, dá kī'in ña un tsi nte ñuú Jerusaleen.

—Tē ntáka ú ñuú Jerusaleén ne, kuétsi é kī'in u ñuú Roma —ka'an ña.

²² Kidáā ne, táxnūu ña uvi ña'a, ña é xntii ñā, ñā nani Timōteu ni Rastú ne, odo nuū ñā, kue'en ña ñuú Macedonia. Nii dukuān kúkuíi ka Pablu itúvi ña ñuú Asia.

Dā ítsu'un ña ñuú Efesu

²³ Ntuvi tsikán ne, kuvi du'xen kuēnta iña tú'ún va'á iña Jēsuu. ²⁴ Tsí uun ñatíi, ñā nani Dēmetriú ne, kāā kuí'xín kade tsiñu ni'i ña, kantavá'a naa ña xúkun kuetsi vata ntāa xúkūn santu é nani Diana. Titín ña'a ntáde tsiñu ni'i ñā ne, kué'ē diu'un ntáni'i ña. ²⁵ Demetriú ne, kāna ña ña ntáde tsiñu ni'i ña ni un ntí'i ñā'a, ña ntáde tsiñu sá'a. Nataká nuu ña ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Divi ntō ne, ini ntó tsi dōo va'á ntuvi iña ko é ntáde o tsiñu sá'a. ²⁶ Ntá tsi é kūtuni nto tsí kaika uun ñatíi, ñā nani Pablu, kaká'an ntódo ña, kaka'an ñā tsi santu é ntavá'a nāā ña'a ne, ñā tē nuu é ntaa i é Xuva kō. Ne, kūvi idé ña e dōo

titín ña'a kuínti'xe ña é kākā'an ña. Ñā te da mii tsi ñuū ko, tsí da kaniñ ñuú Asia. ²⁷ Sá'ā né, dōo xii kaa; tē ña'á ne, ntí'i tsiñu kō. Ñā te da mii tsi tsiñu kō dí, tsí dí'i kō Dianá di ne, ñā kuiko ñu'u ká ña'a xúkun ñā. Tsí dí'i kō né, dōó ka'nu ña'a ña. Da kaniñ ñuú Asiá ne, da kaniñ ñuxivi ntaíko ñu'u ñā'a san ña —ka'an ña.

²⁸ Dā téku ña'a san é kākā'an ñā ne, dōo kúdiin ña. Un tsi vāntiñi ña ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñuú Efesu! —ka'an ña.

²⁹ Kidáā né, tiin ña uvi ña'a, ña ñuú Macedonia, ña íka dadii ní Pablu, ñā nani Gayu ni Áristarcú ne, ntaíñu'u kaduun ña ña ini nto'o mí náataká nuu ña'a. ³⁰ Pablú ne, ntio ña é kī'vi ña dí é ká'an ñā ni ñā'a san, ntá tsi ña ni ntío ña kuínti'xe i san é kī'vi ña. ³¹ Uun ña'a ña vá'a tiin ni'i ña, ña odo nūu ñuú Asia dí ne, táxnūu ña tutú nta'a Pablu é ña ku kī'vi ña íkán. ³² Un tsi vāntiñi ñā'a san, ntákachu'u ña ne, é tūku e túku nuu i ntáka'an ña. Dōo titín ña ne, ntē ñā ini ña nee tsiñu náataká nuu ña. ³³ Kidáā ne, ña Israeé san tsí'i ntido ñā uun ña'a, ñā nani Alejandru, é na ká'an ntódo ña ni ñā'a san. Alejandrú san ne, kade ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a san, tsí ntio ña nada'an ñā ña Israeé san. ³⁴ Ntá tsi dā kūtuni ñā'a san tsí Alejandrú ne, ña Israeé ñā ne, koó da vāntiñi ña ntákachu'u ña. Úvi ūra ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñuú Efesu! —ka'an ña.

³⁵ Kidáā né, kūvi dé strivanu, intóo kadin ñā'a san. Ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ō ñā ñuú Efesu, kini nto é ká'án ni ni ntō. Ini ntíí ntíí ña'a tsí ñu ko Éfesú ne, kaduku ntée ñuu ko é vii ó kuenta xúkun iña dí'i kó Diana, ña é dōo ka'nu, é vii ó kuenta sántu ña é kō'xó e dukún kán. ³⁶ Xōxó kuvi ka'an i te ñā'a. Dukuān né, diin diin tsi kuntōo nto. Di'na kada kuení nto nté koo víi nto. ³⁷ Tsí ñatíí sá'a,

ña é vēxní'i ntō ne, ñá ni kā'an káni ña iña dī'i ko. ³⁸Tē nee iña é tsi'i kuétsi Demetriu ni ña ntáde tsiñu ni'i ña ne, kantíi vi'i me'ñú kán; ntoo ña ntáxntékú kú've. Na kí'ín ka ña, kika'an ñá ni ña tsiñu i te nēe nuu i tsi'i kuétsi ta'an ña. ³⁹Tē nee ka tuku nuu i é ntio nto ka'an ntō ne, kúvi ka'an nto dá kōo junta. ⁴⁰Tsi dóo ió kuenta te kúdiin ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma é kuān ó de o. Tsi du'xen iña ña tsiñu ka'nu i ntáde o vevii, kuini ña. ¿Nēe ntu ka'an o ni ña te tsixe'e ña kō nté kui vāntiñi ntu o ntóo o i'a? —ka'an ña. ⁴¹Dā kúvi ka'an ñá ne, nantáka ña ñá'a san, kunú'u ña.

Dā itúvi Pablu ñuú Macedonia ni ñuú Grecia

20 Dā intóo kadin ña'a sán e dóo it-su'un ña ne, Pablú ne, kāna ña ña kuínti'xe i san é ku'e'e ña ña itsi. Kidáā né, nānume ta'an ña ne, dā ntíi ña, kue'en ña ñuú Macedonia. ²Dā mí'i ká ñuu mí kaika ña ne, dōo kaka'an ñá ni ñá'a san vata koo é kíi nima ña. Kidáā ne, xée ña ñuú Grecia. ³Uní xōó katúvi ña ikān. Kidáā né, ntio ña é ku'un ña tun ntóo ka'nu é nū'u ñá ñuú Síria dá kútuni ña tsí ntántukū nuu iní ña Israeé san. Dukuān ne, ntíko koō ñá itsi ñuú Macedonia, kunú'u ña. ⁴Titín kudii ña'a kue'en ni'i ñá di. Kue'en ní'i ña Sopa-ter, i'xá Piru, ña ñuú Berea; ni Aristarcu ni Ségundu, ña ñuú Tesalonica; ni Gáyu, ña ñuú Derbe; ni Timōteu; ni Tiquicu ni Trófimú, ña ñuú Asia. ⁵Odo nuú ñá, kue'en ña ñuú Troa ne, ikān intétu ña ntí. ⁶Ntí'í ne, dā inú kava viko é ntaé'xi ña tañú'u dukuān ne, ntíi ntí ñuú Filipu. Ñú'u ntí tun ntōo, kué'en ntí. Dā kúvi ū'un ntúvi ne, xeé ntí, nāni'i ta'an ntí ña ñuú Troa. Ikān ne, uun vité intóo ntí.

Dā itúvi Pablu ñuú Troa

⁷Kuaá sabadu náataká nuu ntíi ntíi ntí é nakatsin dava ntí tañú'u, vatā o dé kú've

Tó'o ko Jesūcristu. Pablú ne, kuan tsí ó kaka'an ntódo ká ña dá ku davā ñúu, tsí ntaka ñá tevāa san. ⁸Kué'e ñu'u kaí'xi iní vi'i nínu kán mí náataká nuu ntí. ⁹Uun natíi, ná nani Eüticu ne, ntéku na ventana kan. Dā dóo na'a kaka'án Pablú ne, xée nā ma'na ne, uun ito tsi kídí na. Kidáā ne, kó'xo na un tsi nte ñú'u kán. Tsi vi'i sán ne, úni odo ntí'i ta'an. Dā ínaki'í ña na ne, e xí'i nā. ¹⁰Pablú ne, nūu ña mí tuví na ne, katavi ntódo ña na, nānume ña na ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Ñá ku dē kuení nto. ¿Kantíto na! —ka'an ña.

¹¹Kidáā ne, kúxēe xtúku Pablu má vi'i nínu kán ne, dā nákatsin dava ña tañú'u san, da e'xí ña ne, dá kakā'an ntódo xtuku ña un tsi da nté tuví. Da kidáā ntáka ña, kunú'u ña. ¹²Ña'a sán ne, kunu'u ní'i ña natíi san, ntúka'nu iní ña tsí kantíto na.

Dā ntáka ña ñuú Troa, kué'en ña ñuú Miletu

¹³Ntí'í ne, odo nūu ntí, naku'ún ntí tun ntōo, ñé'ē ntí ñuú Asuun. Pablú ne, dī'ín ña kaika ña. Nakunúu ña tun ntóo san té xee ña, ká'an ña. ¹⁴Nāni'i ta'án ntí ña ñuú Asuún ne, ikān nakú'un dadíi ntí ni ña tun ntóo san, dá ku'één ntí ni ña ñuú Mitilene. ¹⁵Tévāá san ntíi ntí, kue'één ntí, ído ntúu ntí ñuú Quio. Tévāá xtuku ne, xée ntí ñuú Samu. Íntōo da'na ntí ñuú Trogiliu ne, dá tevāa xeé ntí ñuú Miletu. ¹⁶Ntio Pablu é kuído ntúu ña ñuú Efesu váta koo é ña kukuíi ña ñuu Ásiā, tsí ntio ña é kantí'i xee ña ñuú Jerusalem, váta koo é kutuvi ñá te kúvi viko é kākā'an ñá Israeé é viko é kanakué'e ña sintiá'vi iña é tāta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ni ñátā, ña ñuú Efesu

¹⁷Dā xeé ntí ñuú Miletú ne, taxnūú Pablu tú'ún é kí'xi ntíi ntíi ñata, ña odo

nūú iña ña kuínti'xe i ñuú Efesu. ¹⁸Dā xee ñátā sán ne, kaka'án Pablu ni ña:

—Íni nto nté o dé u é tuví u ni ntō nté ntúvi dá xee ú ñuu Ásia ā. ¹⁹Tsí kuenta iña Xúva kō kade tsiñu u. Ñá te kā'nu ncho víi u. Íni nto nté kaa ntute nūú kō éti ú kuenta iña ntó ne, nté o ntó'o kó nta'a ña Israeé san dā ntúku nuu iní ña nté koo víi ña nī ko. ²⁰Ñá te ni dē vīni u é kā'án u ni ntō nee ntí'i ntí'i é kántio é kūtuni nto. Tsí kanakuā'á u nto mé'ñū ña'a ne, nú ví'i mii nto nakuā'á u nto dī. ²¹Dadii tsi kaka'án u ni ñā'a, te ñá Israeae, te ña é ña te ña Israeae ñá ne, na xtuvī mii ña é kīni kaá ne, na víi ña é vā'a. Kaka'án u ni ña te kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu. ²²Vi'a ve ne, da mií é kī'ín u ñuú Jerusaleen, kaka'án Espíritū Sántu nī ko. Ntē ñá iní u nté koo kuví ko íkan tē xee u. ²³Divi tsí é dā mí'i ká ñuú kañé'é u ne, kata'xi Espíritū Sántū é kūtuní ko tsí da mií é ntó'o kó, da mií é xnuu kutu ñá kó ví'i utun te xéé u ñuú Jerusaleen. ²⁴Ntá tsi ñá té ini kuān té kuví u, te kāda ntáa ú tsiñu e tá'xi Tó'o ko Jēsuu é víi u: divi tsi tsiñu ko é kaka'án ntódo u tú'ún va'á iña Xúva ko e dóo kakuinima ñá kō.

²⁵Divi ntō ne, é kaka'án ntódo ú ni nto iña Xúva ko, nté koo kuntoo o ntā'a ñá ne, iní u tsí ña kiní ka nto kó ñuxiví a. ²⁶Dukuān ne, kīni vá'a nto é kaka'án u ni ntō, tsí nté uun nto ña kuví ká'an nto te ña ni de ntáa ú iña nto. ²⁷Tsí ña te ni dé vīni kue'én u é kā'án u ni ntō é un ntí'i é kaka'án Xúva kō. ²⁸Kuenta tsí víi ntō kúñu nto ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i san é tá'xi Espíritū Sántū é divi nto kodo nuū ntó iña ña. Víi nto vatā ó de paxtu é kade ña kuenta á le'ntu ña. Kuenta tsí víi nto un ntíí ntíí ña kuínti'xe i Tó'o kō san, tsí niñi mii ña éti ña kuenta iña ña dá xi'i ña. ²⁹Iní u tsí rkontuvi dá ntaka ú ne, ki'xi ña'a é nakutsu'un ña nto, vata tsí ó de xteé, kiti diin, é ña te kántuntā'ví ini ti a le'ntú san. ³⁰Iō ñá'a iña ntó dī ne, kuān koo víi ña dī. Tsí ka'an ñá dovete

é ntio ña é kintūkin ña kuínti'xe i sán ña. ³¹Kuenta tsí víi nto é ña kani nta'ví ña nto. Ñá ku kūnāa iní ntó tsí xu'ú ne, uni kuía katúvi u, nakuá'a ú nto nte ntúvi nte niñu ne, ñá te un siin ntute nūú kō éti ú kuenta iña ntó xee un xé un ntō.

³²Vi'a ve né, kuntoo ni'i nto Xúva kō. Kuntoo ni'i nto tú'un va'á san é kaka'án ñá dī. Tsí dóo kaidiá'vi tú'un Xúva kō é kūtú've nto, vata koo é ni'i nto é vā'a é kāduku ntée i'xá Xúva kō, vata koo é dadii kuve ta'an nto ni ūn ntíí ntíí ña é nakaxnúu Xúva kō é kūvi i'xá mii ña. ³³Xu'ú ne, ñá tē ni ntío ko nee iña, o di-u'ún ne, o doo vá'a iña ña'a. ³⁴Ini nto tsí mií ú dé tsiñu ú vata koo é ni'i ko nee iña é ntio kó, nee iña é ntio ña ntíi ni'i ú dī. ³⁵Dukuan tsí o dé u vata koo é nañé'é u nto nté koo víi nto. Tsí te kuan kōo ne, kuví xntii o ta'an kō nee é kataan núu ña. Tsí naka'an ko tú'un é kaka'án Tó'o ko Jēsuú ne: “Díí díí ka dīnī ña kaxe'é san é ña kanakí'i san”, ka'an ña. —Sá'ā ka'án Pablu ni ña.

³⁶Dā kúvi ka'an ñá ne, ínchiti ñá, kaka'án ntá'ví ña ni ñatā san. ³⁷Ēku ntíí ntíí ña. Kidáā né, nanume ta'an ña nī Pablu, e'xi ña xu'u ña. ³⁸Dōo u'vi kúvi ña tsí kaka'án ña tsí ña kiní ka ña ña. Kidáā ne, kue'en ní'i ña Pablu un tsí nte mi túvi tun ntóo san.

Dá kuē'én Pablu ñuú Jerusaleen

21 Dā tsóo mii tā'an ntí ni ñatā, ña ñuú Efesú san ne, nakú'ūn ntí iní tun ntóo san é kī'ín nti. Kue'en ntáa ntí ñuu é nanī Koo. Uun ká tuku ntuvi xee ntí ñuú Ródā ne, da xee ntí ñuú Patara. ²Ikān nání'i nti uun tun ntóo é kī'ín ñuú Fenicia. Ní'ū nti tun ntóo san, kue'én nti. ³Dā kīí ditó nti ñuú Chipré ne, ido ntúú nti diñi datsin ntí ne, dá kuē'én ka ntí ñuú Siria. Dā xee ntí ñuú Tirú ne, ikān itúvi da'na tun ntóo san vata koo é natavā ña xídō san. ⁴Ikān nání'i nti ña kuínti'xe i Jesuú ne, dadii intóo ntí ni ña

ũun vite. Un ntĩĩ ntĩĩ ñá ntáka'an ñá nĩ Pablu:

—Ñá ku ñe'e ntó ñuú Jerusaleen —ka'an ña.

Tsi é xe'e Espíritū Sántū san kútuni ña te dóo nto'o Pablu te kí'ín ñá ikān. ⁵Ntá tsi da xee tá'an ntuvi ne, ntĩĩ ntĩ, kue'én ntĩ. Íntēka itsi un ntĩĩ ntĩĩ ña'a sán ntĩ ni ñadi'ĩ ñá ni i'xá ñá, íntēka ña ntĩ nte díñi ñuú kán. Dá xeé ntĩ ni ña díñi ntute ñu'u kán ne, ntánchitĩ ntĩ, ntáka'an ntá'ví ntĩ. ⁶Kidáá né, nānume ta'an ntĩ ni ñā. Dá náku'ún ntĩ iní tun ntóo san ne, kúnū'ú ña'a san.

⁷Ntĩĩ ntĩ ñuú Tiru, kué'en ntĩ ñuú Tolemaida. Ikān ixkoto ní'ni ntĩ ení kō, ña kuínti'xe i san. Uun ñūū kantóo ntĩ ni ñā. ⁸Dá tevāā ne, ntĩĩ ntĩ, kue'én ntĩ ñuú Cesarea. Ikān ñe'é ntĩ nú vi'i Fēlīpe, ña kaka'an ntódo tú'ún va'á san. Dívi ñā é nakaxnúu ña da nakaxnúu ña u'xe ñá'a, ña é xntĩĩ san. ⁹Ío kimi dióko ñā, ta'nú ña ni tánta'a, ta'nu ntáka'an náa Xuva ko. ¹⁰Dá kú titĩn ntuvi ntoo ntĩ ikān ne, xée uun ñatĩĩ, ña vé'xi ñuú Judea, ñá nani Āgabū. Ña ka'án naa Xuva ko ñá dí, tsí kaxé'e Xuva ko kútuni ña nté koo kuvi. ¹¹Dá xee ñá mí ntoo ntĩ ne, kí'i ña nguenuu í'xi Pablu, kí'ní nuu ña nta'a ña ni dí'ín ña, kaka'an ña:

—Kaka'án Espíritū Sántū tsí kuān koo kuvi tó'o nguenuu sá'a, tsí ña Israee, ñá ntoo ñuú Jerusaleén ne, kuān koo kí'ní ña ña ne, dá ntāda ña ña kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

¹²Dá téku ntĩ é kaka'an ñá ne, un ntĩĩ ntĩ ni ña ntoo ikān ne, ntáka'án ntĩ nĩ Pablu:

—Vii nto da xe'e, ñá ku ñe'e ntó ñuú Jerusaleen —ka'án ntĩ.

¹³Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo ntánti'i iní nto kuenta iñá ko? Tsí dóo u'vi kúvi ko é kuān ó ntáka'an nto. Veví ntíká nimá ko. Xu'ú ne, é iō tu've ko. Ñā té ini, kuān té koo

kútu u, kuān té kuvi u ñuú Jerusaleen kuénta iña Tó'o ko Jēsuu —ka'an ña.

¹⁴Dā ña ni kuvi víi ntĩ ni ñā ne, ñá ni kā'án ka ntĩ. Mii tsí é kaka'án ntĩ:

—Nā kuvi nee iña é ntio Xuva ko —ka'án ntĩ.

¹⁵Kidáā ne, natsoo vá'a ntĩ iñá ntĩ, dá kúntāa ntĩ nĩ Pablu ñuú Jerusaleen.

¹⁶Dadii kue'én ntĩ ni ña kuínti'xe i, ña vé'xi ñuú Cesarea. Kue'en ní'i ñā ntĩ nú vi'i mí kúntōo ntĩ, vi'i ñatĩĩ, ña vé'xi ñuú Chipre, ñá nani Nāsuun. Dívi ñā ne, nté ntūvi dí'na kuínti'xe ña Jesuu.

Dá kué'én Pablu, kúkoto ní'ni ña Jacóbo

¹⁷Un ntĩĩ ntĩĩ ta'an ko, ña kuínti'xe i sán ne, dóo diní ña dá xeé ntĩ ñuú Jerusaleen. Dōo vá'ā o dé ña nĩ ntĩ. ¹⁸Dā kúvi uvi ntūvi ntoo ntĩ ne, ñe'é ntĩ nĩ Pablu, ixkoto ní'ni ntĩ Jacóbo. Ikān ntoo ntĩĩ ntĩĩ ñata, ña odo núu san dí. ¹⁹Pablú ne, kaka'an ñá ni ñā ntiusi ne, dá kantaa ña ni ñā é un ntĩ'ĩ é xe'e Xuva kō e kúvi idé ña mé'ñū ña é ña te ña Israee. ²⁰Dā téku ña é kaka'án Pablú ne, dóo ntákaku ní'i ña Xuva kō. Kidáā ne, kaka'an ñá nĩ Pablu:

—Ini ntó, eni, tsí ña te nté kaa miil ta'an ko ña Israee é kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu. Un ntĩĩ ntĩĩ ñá ne, ntáka'an ñá tsi da mií é kāda ntaa o lei é xtūví Muisee. ²¹Tsí e téku ña tsí dívi ntó né, kanakuā'a nto ña Israee é ntoo xio ñuu é ña kantío é kāda ntaa ña lei é xtūví Muisee, é ña kantío é kā'nté ña kúnū é ixi i'xá ña ne, é ña kantío é vii ñá vata xkoó ini o dí. ²²Vi'a ve ne, ¿nté ntu koo vii o ve? Tsí da mií é nataká nuu ña tē kútuni ñá tsi é xeé nto. ²³Sá'a vii nto: I'á ntoo kimi ñátĩĩ, ña é xe'é xu'u i Xuva kō tsí iō é vii ña. ²⁴Kué'en ní'i nto ñátĩĩ sa'a é dadii ntuntoo nto ni ña nta'a Xuva kō. Xntiĩ nto ña nēe kataan núu ña dí, vata koo é kúvi kúnti' díki ña. Dukuān koo kútuni ntĩĩ ntĩĩ ña'a san tsí ñá tē nuu é

ntaā i é ntáka'an nā iña nto. ²⁵ Kutuni nā tsí divi ntō ne, kade ntaa ntí'i nto lei san. Nā kuínti'xe i san, nā é nā te nā Israeé ne, e táxnūu ntí tutú nta'a nā te mii tsi sāl'á é nā kuvi vií nā: nā kā'xi nā kúnū é xntāa ntéé nā'a san nú nāa nā; nā kā'xi nā niñi kítí; nā kā'xi nā kúnū kítí é kué'ne; nā vii nā é kini kaa ni nādī'i tá'an nā. Sá'a tsi kakā'án ntí ni nā é nā vii nā —ka'an nātā san ní Pablu.

Dā tīn nā Pablu má ūkún nā Israeé san

²⁶ Kidāā ne, kue'en ní'i Pablu kimi nā'a, nātí san. Utén san ne, dadīi ntún-too nā ni nā ntā'a Xúva kō ne, da kí'vi nā ini ukún ka'nu é kué'é nā kutuni dutú san nté kaa ntuvi da nte te kuvi ntúntoo nā, tsí da kidāa kā'mi nā kití nú nāa kan é kué'é nā doméni iña Xuva ko.

²⁷ Ntá tsi dá dokó sa xee tá'an u'xe ntúvi ne, nā Israeé, nā vé'xi nūu Ásiā né, dā íni nā tuví Pablu má ūkún kán ne, nákutsu'un nā ūn ntíí ntíí nā'a san. Tīn nā Pablú ne, ²⁸ koó da vāntiñi nā, ntáka'an nā:

—jō né, nā Israeé, xntii ntō nti! Nā sāl'á ne, divi nā é kaika nā dá kaniñ nūx-ivi, kanakuá'a nā nā'a é kā'an ntée nā ko, xo'o nā Israeé. Kaka'an ntée nā lei Muíseé ne, nā te kaiko nū'u nā xūkún sa'a. Veví ne, ntíi ni'i nā nā é nā te nā Israeé, kakí'vi ni'i nā nā má ūkún a ne, ntáde dentu nā xūkún sa'a e dóo kuíko —ka'an nā.

²⁹ Sāl'ā ntáka'an nā, tsí nté vi'i íni nā é ntíi ni'i Pablu úun nātíi, nā vé'xi nūú Efesu, nā nani Trōfímú ne, te kī'vi ni'i nā nā ini ukún ka'nu kán, kuini nā.

³⁰ Dōo ntaítsu'un nā'a san da kaníi nūú san. Un ntíí ntíí nā'a san ne, koó dā ntáxkainu nā, vé'xi nā. Tīn nā Pablu, ntāñū'u nā nā, nātavā nā nā má ūkún kan ne, dā nākadi kutu nā xi'i ūkún san. ³¹ Veví tsi ka'ní nā Pablu dá xee tú'un ntā'a tó'ō sntadun nūú Roma tsí

dóo ntaítsu'un nā'a san da kaniñ nūú Jerusaleen. ³² Ura tsí i kána nā sntadún san ni nā odo nūú iña nā ne, koó dā ntáxkainu nā, xee nā mi náta'ká nuu nā'a san. Dā íni nā'a san tsí e xee tó'ō sntadún san ni ūn ntíí ntíí sntadún san ne, téé da'na nā e ntaé'ní nā Pablu. ³³ Kidāā ne, xée ētsin tó'ō sntadún san, tīn nā Pablú ne, kaka'an nā é kōo kútu nā ūvi kádena. Da kidāā tsíxe'e nā xōo nā'a nā ne, nté ō dé nā. ³⁴ Ntá tsi koó da vāntiñi nā'a san, ntákachu'u nā ne, é túku e túku nuu i ntáka'an nā. Ntē nā ni kuvi teku tó'ō sntadún san é ntáka'an nā. Dukuān ne, kaka'an nā é kī'in ni'i nā Pablu mí ntoo sntadún san. ³⁵ Dā xee ētsin nā nú rkuei kán ne, da mii é intéku doko sntadún san Pablu, tsí dóo ntákudiin nā'a san. ³⁶ Ntántikin ntíí ntíí nā'a san nā, ntákachu'u nā:

—jKa'ní nto nā! —ka'an nā.

Dá kakā'án Pablu ni nā'a san, kanadá'an nā kúnū nā

³⁷ Dá dā vé kukí'vi nā ni nā íni i mí ntoo sntadún san ne, kaka'án Pablu ni tó'ō sntadún san:

—Iō nuu i é kā'án u ni ntō —ka'an nā.

—¿Vá kakā'an ntún tú'un griegu? —ka'an tó'ō sntadún san—. ³⁸ ¿Nā ntu te dívín é nā nūú Egítō, nā e dóo nakut-sú'un nā'a sán kidāā é vii nā du'xen iña nā tsiñu ka'nu i, nā é nteka kimi míl nā díki dú'xen san má kū'u kan? —ka'an nā, tsíxe'e nā.

³⁹ —jNā'á ni san! —ka'án Pablu—. Xu'ú ne, nā Israeé u. Vē'xí u nūú Tarsu, nūu é kāduku ntée nūú Cilicia, é nā te nūú lu'nti. Vii nto da xe'e, ta'xi kudii nto itsi é kā'án u ni nā'a san —ka'an nā.

⁴⁰ —Ká'an kán ní —ka'an tó'ō sntadún san.

Kidāā ne, ntísí Pablu nú rkuei kan, kade nā ntā'a nā tē diin diin tsi kuntōo kadin nā'a san. Dā intōo kadin nā ne,

eni ntu'ū Pablu kaká'an nā ni nā tú'ūn hebreu:

22—Un nti'i kuē'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu ntó, kini nto é kāká'an u ni ntó é kanada'an ú kúñū ko —ka'án Pablu.

²Dā téku nā'a san tsí tú'ūn hebreu kaká'an nā ne, diin diin tsí kantóo nā. Pablú ne, kaka'an nā:

³—Xu'ú ne, nā Israeé u. Tsí kaku ú nūú Tarsu é kāduku ntée nūú Cilicia, ntá tsi é'nu ú nūú Jerusaleen. I'a nakua'á u nta'a mastu Gámaliee. Kútú'vē kó un nti'i vatā ó kaka'an lei e xtúvi nāta kō, nā intóo di'na. Xu'ú ne, nīi kue'én ini ko dé ntaa u é un nti'í é kāká'an Xúva kō, vata tsí ó ntáde ntíi ntíi ntó vevii. ⁴Ixn-tí'kīn ú nā kuínti'xe i Jesuú san ne, ntuku kui'í u nā, e ntío ko é kúví nti'í nā. Ixtíin ú nā, te tíi, te nādí'í nā, e tsú'un kutū ú nā vi'í utun kān. ⁵Iní dutu nā odo nūú ni ūn ntíi ntíi nā tsiñu i san tsí nuu é ntaā i é kāká'an u ni ntó. Tsí dīvi nā tá'xi nā tutu é kī'in ní'i ú iñā nā Israeé, nā ntoo nūú Damascu. Ikān nē'é u ínantukū ú nā kuínti'xe i san e kī'in ní'i u nā nūú Jerusaleen vāta koo é ní'i nā é ntó'o nā.

Dá kantāa Pablu ni nā nté ō kúvi da kuínti'xe nā

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶Dá nūu ú itsi kān é dokó sa xee ú nūú Damascú ne, dā ká'ñu ntuvi ne, dā nēní ko xi'í nuu nū'u ntí'kō diñi ko, nū'u é dóo kaxi'í nuu é vē'xí e dukún kān. ⁷Uun ito tsi nantúvē ú nū'u kān. Kidāā téku kó tatsin é kāká'an ní ko: “Saúlū, Saúlū, ¿nté kui kantukun kui'in ntún ko?”, ka'an tátsin san. ⁸Kidāā ne, tsix-e'ē u: “¿Xoó nā'a ntu nto, Tó'ō?”, ka'án u. Dīvi nā ne, kaka'an nā: “Xu'ú ne, Jesuu, nā nūú Nazareé u. Dīvi u é kantukun kui'in ko”, ka'an nā ni ko. ⁹Nā ntíi ní'i ú ne, dā kúdu'va nā dá ini nā tsí kaxi'í nuu, ntá tsi nā ni tekú nā tatsin é kāká'an ní ko. ¹⁰Xu'ú ne, kaka'án u: “¿Néé ntu ntio

nto é víi u ve, Tó'ō ko?”, ka'án u. Kidāā kāká'an Tó'ō ko ní kó: “Nakuntítsin ve. Kue'ēn kán nūú Damascu. Ikan tā'xi nā kutuni o un nti'í nté ō kukū've tsiñu é viin”, ka'an nā. ¹¹Xu'ú ne, kukuāá u da xi'í nuu nū'ú san. Dukuān né, nā ntíi ní'i ú ne, ntāñū'u nā ko, ixntéka nā kó nūú Damascu.

¹²'Ikān tuví uun nātíi, nā nani Anā-nia, nā e dóo kade ntaa lei Muísee. Un ntíi ntíi nā Israeé, nā ntoo nūú Damascú ne, dōo vā'a ka'an nā iñā nā. ¹³Xée nā, ntítsi nā diñi kó ne, kaka'an nā ní kó: “Ō éni Saúlū, na nāxi'í nuu nto”, ka'an nā. Ura tsí i naxi'í nuu ko ne, kakuvi kainí u nā. ¹⁴Kidāā ne, kaka'an nā ní kó: “Xuva kō, nā é inúu ini nāta kō ne, nté ntūvi di'na é nakaxnúu nā nto é kūtuni nto nee iñā é ntio nā, é kiní ntó I'xā nā, nā e dóo va'a, é tekū ntó tatsin nā di. ¹⁵Tsí ntaa nto ni nā'a un nti'í é ini nto; ká'an nti'í nto ni nā é un nti'í e téku nto é kāká'an Xúva ko ni ntó. ¹⁶Vi'va ve ne, nā ku kukuíi ka nto. Kue'ēn ntó, kukutsí ntute nto. Nakate nto kuétsi ntó, kaku ní'i nto dīví Jesuu”, ka'an nā ni ko.

Dá kantāa Pablu nté ō táxnuu Xuva ko nā é kī'in nā, kíká'an ntódo nā ni nā é nā te nā Israeé

¹⁷Dā ntí'ko kōo u, naxee ú Jerusaleén a ne, nē'é ú, ixka'an ntā'ví u má ūkún ka'nu kān. Kidāā ne, vata kúvi é nakuení u, ¹⁸iní u Tó'ō ko Jēsuu, kaka'an nā ní kó: “Kantí'í sá kuē'en. Ntakan nūú Jerusaleén ve, tsí nā ntoo i'a ne, nā kuin-tí'xe nā é kāká'an kuenta iñā ko”, ka'an nā. ¹⁹Ne, kaka'án u ni nā: “Xuvā kó, é ini ntíi ntíi nā'a san nté o dé u é nē'é u má ūkún kān, e íxtiin ú nā kuínti'xe i nto. Tsi dóo naká'xi va'á u nā ne, da tsú'un kutū ú nā vi'í utun kān. ²⁰Ntitsi dító u da xe'é xuu nā'a san Ésteba, nā kaka'an ntódo tú'un ntó. Tsi kúdadii ko é ka'ní nā nā ne, xu'u íto ú doo nā ntáxe'é xuu nā”, ka'án u ni nā. ²¹Ntá tsi kaka'an xtúku

Tó'o ko nī ko: “Kue'ēn kán ni, tsí taxnūu ú o e dóo ika kī'in. Tsí kī'in mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee”, ka'an ñá nī ko — ka'án Pablu.

Dā itúvi Pablu nta'a tó'ō sntadún san

²² Ntaíni ña'a san é kaka'án Pablu da nté kaka'an ña tsí kī'in ña mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee. Kidáā né, eni ntu'u ña ntákachu'u ña:

—¡Ka'ní nto ña! ¡Ña kúvī ká kutuvi ñá ñuxiví a! —ka'an ña. ²³ Kuan tsí ó de ña'a san, ntákachu'u ña ne, ntántata ntaā ñá du'nu ña, ntánantavā ña xáka dī. Ña ni ntío ña kuntōo kadin ña. ²⁴ Dukuān ne, kaka'an tó'ō sntadún san é naki'vī ñá Pablu iní i mí ntoo sntadún san ne, dā naká'xi va'ā ñá ña da nte koo e ntíka ña xu'u ña. Tsí ntio ña é kūtuni ña nté kuān nte ntákudiin ña'á san ni ñā. ²⁵ Ntá tsi da kí'ni ña Pablu é naká'xi va'a ñá ña ne, katsixe'e Pablu sntadun ñá odo nūu san, tsí ikan tsí ntitsí ña:

—¡Ña ntu te dóo xii kaa te naká'xi va'a ntó ko é ña ñuú Romá u? Ntē vata kuntekú kú'vé iná ko —ka'an ña.

²⁶ Sntadun ñá odo nūu san ne, dā téku ña é kaka'án Pablú ne, kué'en ña, kükoto ña tó'o ñā, kaka'an ña:

—¿Nté koo víi nto ña tsikan? Tsí ña ñuú Roma ña —ka'an ña.

²⁷ Kidáā ne, kué'ēn tó'ō sntadún san mí tuví Pablu, tsíxe'e ñā:

—¿Nuu é ntaā ntú i é ña ñuú Roma ntó? —ka'an ña.

—Nuu é ntaā i —ka'án Pablu.

²⁸ —Diví ú ne, dōo kue'é diu'un nantí'i u é víi u ña ñuú Roma —ka'an tó'ō sntadún san. Pablú ne, kaka'an ña:

—Ntá tsi diví ú ne, dukuān ña ñuú Romá u nté dā káku u —ka'an ña.

²⁹ Kidáā né, kii nteé xio ta'an sntadun, ña é dā vé naká'xi vā'á Pablu, xtuví mii ña ña. Tó'ō sntadún san ne, ú'vī ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma ña, tsí diví ñā é kaka'an ña é kōo kútu ñā.

Kaka'án Pablu ni ñáta ña odo nūu iná ñá Israee

³⁰ Tó'ō sntadún san ne, ntío ña kutuni ña nté kui ntátsi'i kuetsi ntí'xe ña Israee san Pablú ne, utén san ne, nántii nūu ña kadena é kāmú'ni Pablu. Kidáā né, kána ña ñá odo nūu iná dutu ñá Israee ni ñata ña odo nūu, é vii ñá junta, da nátavā ñá Pablu, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta.

23 Pablú ne, ito ña ña'a san mé'ñū juntá ne, kaka'an ña:

—Ēní, nté ntūvi da káku ú un tsi nté vevii ne, kade ntaá u é kaka'an Xúva kō. Nā kākutuní ko te kīni kaa é kade u —ka'an ña.

² Kidáā ne, tó'ō dutu, ñá nani Anāniá ne, kaka'an ñá nī ña ntāñi étsin san é kátú nuu ña xu'u Pablu. ³ Pablú ne, kaka'an ña:

—¡Kuān koo víi Xuva ko ni o, xō'on é kāden uvi nuu i! ¿Nté kui i'a tuvín kaxntēkún kú'ven iná ko vatā ó kaka'an leí san ne, xō'ón ne, kaidon ntítan leí san é kaka'an te ka'ní ña ko? —ka'an ña.

⁴ Ña ntāñi étsin sán ne, ntáka'an ñá nī Pablu:

—¿Ña káu'vī ntú o te dóo kīni o kaka'an ni tó'ō dutu Xúva kō? —ka'an ña.

⁵ —Ēní, ñá ni iní u te tó'ō dutu ña. Tsi uve na'ā Tú'un Xuva kō é ña kuvi ka'an kīni o iná ñá odo nūu ñuuo —ka'an ña.

⁶ Kidáā né, kūtuní Pablu tsí dava ña ntáde juntá san ne, ntántikin ñá nchu'ún ña saduceu; dava ña ne, ntántikin ñá nchu'ún ña fariseu. Ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—Ēní, xu'ú ne, ña fariseú u, tsí ña fariseu úvā kó dī. Diví tsi nuu i é ntáxn-tēkú ku'vē ntó iná ko vevii. Tsí kakuinti'xe ko tsí ntoto xtúku o tē xi'i o —ka'an ña.

⁷ Du'va ó ka'an ñá ne, ura tsí i eni ntu'ū ña fariseú san ntánaa núu ña nī ña saduceú san. Uun ito tsi te'nte núu

juntá san. ⁸Tsí ña saduceú san ne, ñá ntákuinti'xe ña te ntoto xtuku o tē xi'i ó, ntē ña ntákuinti'xe ña te ió ánje. Ntē ña ntákuinti'xe ña te ió nima ko. Ntá tsi ña fariseú san ne, ntákuinti'xe ña é un nti'i nuú i sá'a. ⁹Un tsi vāntiñi ña'a san, ntánaa núu ña. Ío mastru lei ñá fariseú ne, nākuini ña, ntánantiko koō ña é ntáka'an ña saduceú san, ntáka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, ña túvi nee nuu i ni idé ña. Te káka'an nti'xe ánje ni ña ne, ña kúvi naa núu o ni Xuva kō —ka'an ña.

¹⁰Uun ito tsi kúdiin kué'en ña'a san, ntánaa núu ña. Tō'ó sntadún san ne, ú'vi ñá te ni'i kui'i Pablu. Dukuān ne, táxnūu ña sntadún san é kūnatáva ña Pablu mé'ñū juntá san ne, da ntíxnteka ña ña, nakunuu vá'a ña iní i mí ntoo sntadún kán.

¹¹Kuáa ütén san ne, ntitsí Tó'ó ko Jesūcristu díñi Pablu, kaká'an ñá ni ñā:

—Ñá ku dē kuení o, Pablu, tsí kuan tsí koo ka'an kuénta iná ko ñuú Roma váta tsí ó é káka'an kuénta iná ko ñuú Jerusaleén a —ka'an ña.

Da ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña Pablu

¹²Tévāá san ne, uun tññ ña Israeé san nátee ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Pablu, ntáka'an ña:

—Xo'ō ne, ña ko'o o, ña ká'xi o tē ña ká'ni o Pablu. Na ta'xi Xuva kō é nto'o ko tē ña kuan koo víi o —ka'an ña.

¹³Ñá te da ūvi díko ñatíi, ñá xe'é xu'u i é kuān koo víi ña. ¹⁴Kué'en ña, kūkoto ña tó'ō dutu ni ñātā san, ntáka'an ña:

—Nti'í ne, e xé'ē ntí xu'u nti é ña ka'xi kue'éen nti da nté kūví ka'ní nti Pablu. ¹⁵Divi nto ni ūn ntíí ntíí ñatā, ña ntáde juntá san ne, kákan nto ntá'a tó'ō sntadun te tevāa nāntixntéka ña Pablu mé'ñū juntá san vata koo é tsixe'e ká nto ña. Ntá tsi nti'í ne, koo tú've nti é ká'ní nti ña ítsi kán di'na dá xēe ña mí ntoo nto —ka'an ña.

¹⁶Ntá tsi téku a kuetsi Pablu é ntáka'an ña nté koo víi ña. Kidāá ne, ku'éen na ví'i mí ntoo sntadún san, xé'e nā é kūtuní Pablu tsí ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña ña. ¹⁷Pablú ne, kána ña sntadun ñá odo nūu, kaka'an ña:

—Kue'en ni'i nto ná kudií sa ntá'a tó'ō ntō, tsi íō é ká'an ná ni ñā —ka'an ña.

¹⁸Kue'en ni'i ña na mí tuví tó'ō sntadún san, kaka'an ña:

—Ñá nuu kutū, ñá naní Pablú ne, kána ña kó, kaka'an ñá tē ki'in ni'í u na kudií sa mí tuví nto, tsi íō nuu i é ká'an ná ni ntō —ka'an ña.

¹⁹Tō'ó sntadún san ne, írkāa ña nta'a na, kué'en xio ña ni nā né, katsixe'e ñā:

—¿Neé ntu ncho ka'an ní ko? —ka'an ña.

²⁰Ne, kaka'an na:

—Ña Israeé ne, é xiō ntaa iní ña é kakān ñá nta'a nto te kintéka nto Pablu tevāa mé'ñū junta san é tsixe'e ká ña ña.

²¹Ntá tsi ña ku kuinti'xe nto é ntáka'an ña, tsí ña te nuu é ntaā i. Tsí ña te da uvi díko ña'a ñatíi ntánti'u ñá itsi kán. É xé'é ña xu'u ña nta'a Xuva kō tsí ña kó'o, ña ká'xi ña da nté kūví ka'ní ña Pablu. Veví ne, da mii tsí e ntántétu ña nté koo ka'an nto —ka'an ña.

²²Kidāá ne, nantíi tó'ō sntadún san na, kúnū'ú na ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá ku ká'an ni ña'a te kaká'an ní ko —ka'an ña.

Dā ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña tsiñu ka'nu i Feli

²³Kidāá né, kána tó'ō sntadún san uvi ña'á sntadun ñá odo nūu, kaka'an ñá ni ñā:

—Nākoo tú'vē ntó uvi sientú sntadun, ni ūni díko u'xi sntadun, ñá ntántodó idu, ni ūví sientu ñá odō kaa, tsí kaeku iin níñu ve ki'in ntó ni ña ñūú Ceesarea. ²⁴Nākoo tú'vē ntó idú di é kun-

tékú Pablu, vata koo é vā'á koo xee ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i Feli —ka'an ña.

²⁵ Kidáā ne, de vā'a ña tutú táxnūu ña nta'a ña tsiñu ka'nu i san, kaka'an ña:

²⁶ “Xu'ú, Claudiu Lisia, táxnūu u ntiusi nto. ²⁷ Sá'a tsi é ká'án u ni ntō: Tsi ña Israeé san ne, é tiin ña ña sā'a é ncho ka'ní ña ña. Ntá tsi dá kutuní ko tsi ña ñuú Roma ñá ne, ñé'ē ú ni sntādún ko é nakákú nti ña. ²⁸ Ntio kó kutuní ko nee núu i é ntátsi'i kuétsi ña ña. Dukuān ne, ñe'e ní'i ú ña mé'nū junta ñña ñá Israeé san. ²⁹ Ntá tsi kúdi i ñña lei ñña mii ña é ntátsi'i kuétsi ña ña. Ña túvi nēe nuu i é ká'ní o ñá. Ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ñá. ³⁰ Ntá tsi é kūtuní ko tsi ña Israeé san ne, ntántukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña ña. Dukuān ne, ntada ú ña kuenta ntá'a nto. Ne, é kāká'án u ni ña Israeé san tē kíká'an ñá ni nto te nēe nuu i é ntátsi'i kuétsi ña. Sá'a tsi é ká'án u ni ntō”, ka'án tó'ō sntadún san ini tutú san.

³¹ Niñú sá'á ne, kué'ēn sntadún san, kue'en ni'i ñá Pablu. Xee ñá ñuú Antipatri. ³² Tévvā san ne, ntiko koo ntí'í ntí'í sntadún san, ntaíka ña d'í'in ña, kúnú'u ña vi'i sntadún san. Mii tsi sntadun, ñá ntántódó idú san ne, kué'ēn ká ña ni Pablu. ³³ Dá xee ñá ñuú Cesareá ne, xé'e ñá tutú san nta'a ña tsiñu ka'nu i san ne, dá ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña. ³⁴ Dá kúvi nakua'a ña tsiñu ka'nu i san tutú san ne, tsixe'e ñá Pablu mí'i ñuú ña. Dá ka'an ñá tsi ñuú Ciliciá ne, ³⁵ kaka'an ñá tsiñu ka'nu i san:

—Kini ú nee é ntáka'an ña ñña nto tē xee ña ntátsi'i kuétsi nto —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an ñá te kunuu kutú Pablu má vi'i ka'nu ñña rei Heródē.

Dá kanada'ān Pablu kúñu ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i

24 Dá kúvi u'un ntúvi ne, xéé tó'ō dutu, ñá nani Anānia, ni ñātā sán, ni uun ña kanada'ān, ñá nani Tértulu. Xéé ntí'í ntí'í ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i san

é tsi'i kuétsi ña Pablu. ² Kidáā kána ña Pablu é kī'xi ña ne, da éni ntu'u Tértulu san katsi'i kuétsi ña ña. Kaka'an ñá ni ña tsiñu ka'nu i, ñá nani Felí san:

—Divi ntō é káde nto e dóo vā'á ó ntoo nti. E dóo ini nto nté koo kadā kú've nto ne, é kantuvá'a ñuu kó vevii. ³ Divi ntō né, dóo ka'nu ñá'a nto. Dá mí'i ká ntoo ntí ne, da mii kué'en tsi e ntánaku'e'ē ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta ñña nto, é kuān nte vā'á ó kade kú'vē nto. ⁴ Vi'a ve ne, ñá ntio ntí natekú du'xén nti nto. Uun da'na tsi kini kudii nto é ká'án nti ni ntō. ⁵ Tsi ñatí'í sa'á ne, dóo du'xen de ñá. Da mii kué'en tsi é kanakutsu'un ñá ña Israeé san dá mí'i ká ñuu. Tsi odo nuú ñá ñña ña ntántikin Jésuu, ñá ñuú Nazaree. ⁶ Ntio ña é nativi ñá xúkun ká'nu ntí dī. Kidáā né, tiin ntí ña. Tsi ntio nti é xn-tékú kú'vē nti ñña ñá vatā ó kaka'an leí nti. ⁷ Ntá tsi ura tsi i xee tó'ō sntadun, ñá nani Lisia ne, dá kuétsi nangava ñá Pablu da tñn ntí ña. ⁸ Kidáā ne, kaka'an ñá ni nti é kī'ín nti, kitsi'i kuétsi ntí ña nta'a nto. Te mii nto tsixe'e nto ñá ne, kutuni nto nee ntí'i ntí'i nuú i é ntátsi'i kuétsi ntí ña —ka'an ña.

⁹ Un ntí'í ntí'í ña Israeé san ne, ntāda ntaa ña é kāká'an ña. ¹⁰ Kidáā ne, éde ña tsiñu ka'nu i san ntá'a ña é ká'án Pablu. Pablú ne, kaka'an ña:

—Vi'a ve ne, dóo diní ko é nakákú u kúñu kó nta'a nto, tsí iní u tsí divi ntō ne, é tñtñ kuia kadē kú'vē ntó ñuú sa'a. ¹¹ Kuvi ntada ntaa nto tsí da ve kúvi uxuvi ntúvi xee ú Jerusalem é nanu'u ú iní ko Xuva kō. ¹² Ñá tē nee ni ide u. Ñá te ni nāa núu ú ni ñā'a san; ñá te ni nakutsu'ūn ú ña, nté ini ukún ka'nu kan, nté ini ukún kuetsi, nté itsi kán dī. ¹³ Ña kúvi ntāda ntaa ña nuu i é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii. ¹⁴ Mii tsi nuú i sá'ā é nuu é ntaa i é ntáka'an ña ñña ko: Tsi kanuu iní ko Xuva kō, ña é inúu ini ñātā ntí, ntá tsi kanuu iní ko ña vatā ó de ña ntántikin Jésuu, é ntáka'an ña é tūku nchu'un. Ntá

tsi kakuinti'xe ko un nti'i vatā ó kaka'an lei Muísee ni ún nti'í é úve na'a, ntáka'an nā ka'án naa Xuva ko nté ntúvi di'na.

¹⁵Vata tsí ó kuinti'xe ña Xuva kō né, kuan tsí ó kakuinti'xe kó tsí ntoto xtúku o tē xi'i ó, kuān te vá'a o, kuān té ña vá'a o. ¹⁶Dukuān ne, kaxió ntii u é kāda ntaa ntí'i u é kaka'an Xúva kō, vata koo é ña koo kuétsi ko nta'a Xuva ko ni tā'an ko.

¹⁷É kú títín kuia é kaika ú xio ñuú ne, ntiko kōó u ñuú ko é kixni'í u diu'un é xntii ú ña ñuú ko, é kixkué'e ú doméni iña Xuva kó di. ¹⁸Sá'a tsí é kāde ú da íni ña Israeé san kó, ña vé'xi ñuú Asia, dá tūví u má ūkún ka'nu kán. Xu'ú ne, é ntūntoo ú nta'a Xuva kō dá ini ña ko. Nte'vi tsi ña'a ntoo ña nī ntí má ūkún kán ne, diin diin tsi ntoo ntí ni ñā; ñá te ni itsu'un ñā. ¹⁹Tē dí ni ki'xi ña tsikán ne, kuvi ka'an ñá te nee iñá ni ídé u é tsi'i kuétsi ña ko. ²⁰Ntá tsi kuvi ka'an ñá ntoo san tsí ña te nee iñá ni ídé u dá tūví u mé'ñū junta iña ñá Israeé san. ²¹Uun tsi nuu i é kúvi tsi'i kuétsi ñā kó ne: tsí un ntii tsi kaka'án u ni ñā: “É kaxntékú ku'vé nto iñá ko vevii, tsí kakuinti'xe ko tsí ntoto xtuku o tē xi'i o.” Kuan ó ka'án u ni ñā —ka'án Pablu.

²²Felí ne, é dōo kue'e íni ña nchu'un iña Jésuú ne, ntio ña é nainú kava ña nuu i sá'a. Dukuān ne, kaka'an ña:

—Te ki'xi tó'ō sntadun, ñá nani Lisía ne, da kidáa kiní ka ú nuu i sá'a —ka'an ña.

²³Kidáa ne, kaka'an ñá nī sntadun ñá odo nūu te kōto ká ña Pablu, ntá tsi ñá te kunuu kutu kué'en ña, tsí kuvi kaka kudii ña ne, kuvi ki'xi ña vá'a tiin ni'i ñā é xntii ña ña tē nee iña é kátaan núu ña.

²⁴Dā kú títín ntuvi ne, ntí'xi xtuku Feli ni ñadi'í ña, ñá nani Drūsila. Divi ñā ne, ña Israeé ña. Kidáa kána ña Pablu é ká'an xtúku ña ni ña iña é kuinti'xe ko Jesūcristu. ²⁵Pablú ne, kaka'an ñá ni ña iña é ña víí ó é kini kaa, é kadā kuení va'a kó nté koo vii o, tsi vé'xi ntuvi é xn-

tékú kú'vé Xuva ko iña ko. Kidáa ne, ú'ví Feli é kuān ó kaka'an ñá ne, kaka'an ñá nī Pablu:

—Kué'en kán ve. Tē amá kune'é ko ne, kana xtúkú u o —ka'an ña.

²⁶Tsí kadē kuení Feli te kué'e Pablu diu'un vata koo é nantii ña ña. Dukuān ne, ki'in itō kána ña ña é ká'an ñá ni ñā.

²⁷Ítā ntí'xin uvi kuia é kuan ó dé ña. Da kidáa ne, ngává Feli, nákunūu ñá nani Porciu Festu tsíñu ña. Felí ne, kuan tsí ó xnúu kutu mii ñā Pablu, tsí ntio ña é vā'á koo ka'an ñá Israeé san iña ña.

Dá ntísí Pablu nuú Festu

25 Da kidáa xeé Festú san é nákunúu ña tsiñu é vii ñá ña tsiñu ka'nu i. Dā kúvi uni ntúvi xee ñá ne, ntáka ña ñuú Cesarea, kuntáa ña ñuú Jerusaleen. ²Dá tūví ña ikān ne, xéé tó'ō dutu ni ñá odo nūu iña ñá Israeé san nta'a ña e tsi'i kuétsi ña Pablu. ³Íkan ña nta'a ña te vii ñá da xe'e taxnūu ña tú'un é nāntixntéka ña Pablu ñuú Jerusaleen. Tsí ntántukū nuu íni ña nté koo ka'ni ña ña ítsi kán. ⁴Ntá tsi Festú ne, tuku ó dé kuení ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—Pablú sa ne, nuu kutu ña ñuú Cesarea. Xu'ú ne, dā ve ki'in xtúkū ú ikān.

⁵Vá'á ó tē dí kī'ín ntí ni ña odo nūu iña nto. Tē neé kuetsi ío iña ñá ne, kuvi tsi'i kuétsi nto ña ikān —ka'an ña.

⁶Kúvi ka úna u'xi ntúvi itúvi ña ñuú Jerusaleén ne, dá ntíi ña, kue'en ña ñuú Cesarea. Utén san ne, nákutúvi ña me'ñúu juntá ne, dá táxnūu ña ña é kīnantéka Pablu. ⁷Ura tsí i dá xee ñá ne, nātaká nuu ña Israeé, ña vé'xi ñuú Jerusaleen, ntí'kō diñi ña ne, ñá te da díi kuetsi ka'nu dá'vi ña ña. Ntá tsi ña ni kuvi víí ña ntada ntaa ña é ntáka'an ña. ⁸Pablú ne, kanada'an ña kúñu ña, kakā'an ña:

—Ña túvi nēe kuetsí ko. Ñá tē nee iñá ni ide ú e ña vá'a iña lei ñá Israeé, nté iña xukun san, nté iña rei ñuú Roma —ka'an ña.

⁹Festú ne, ntio ña é vā'á koo ka'an ñá Israeé san iña ña. Dukuān né, katsixe'e ñā Pablu:

—¿Ntío ntu nto ki'in ntó ñuú Jerusaleen váta koo é ikan xntékú kú'vé u iña nto? —ka'an ña.

¹⁰—Ñā'á ni san —ka'án Pablu—. Xu'ú ne, i'a tuví u mé'ñū junta iña rei ñuú Roma. Da mií é xntékú ku'vé ntó iñá ko ve. É ini vá'a nto tsí ña tuví nee kuetsi é kúvi dá'vi ña Israeé san ko. ¹¹Tē dí nee iñá ni ide ú e dóo xii kaá ne, kuvi ka'ní nto ko, ¿nté kui ña'a? Ntá tsi kúdií dovete ntáka'an ñá iñá ko. Ñá te nuu é ntaā i é ió kuetsi ko. Dukuān né, xōxó kuvi vii i ntadá ko kuenta ntá'a ña. Xu'ú ne, ntio ko é mii rei ñuú Romá san xntékú ku'vé ñá iñá ko —ka'an ña.

¹²Kidāā ne, natfin Festu ni ñá tsiñu i san ne, dá kakā'an ña:

—É kākā'an ntó tsí ntio nto é mii rei ñuú Romá san xntékú ku'vé ñá iña ntó ne, kuan kōo. Da mií é kī'in ntó nta'a ña ve —ka'an ña.

Dá ntisí Pablu nuú rei Agripa

¹³Dā kú titín ntuvi ne, xēe rei, ñá nani Āgripa ni tá'an ña, ñá nani Berēnice, ñuú Cesarea, vekkóto ni'ni ña Festú san. ¹⁴É ku titín ntuvi ntóo ña ne, dá kakā'án Festu ni ña kuénta iñá Pablu:

—I'a ne, nuu kutu uun ña'a ñatíi, ña é xnuu kutu mií Feli da ngáva ña tsiñu ña.

¹⁵Dā ñé'ē ú Jerusaleén ne, un ntíi ntíi tó'ō dutu ni ñáta ña odo nūu iña ñá Israeé san ne, ntátsi'i kuetsi ña ña. Ntio ña é ku'éle u itsi é ka'ní ñá ña. ¹⁶Kaka'án u ni ñá tsí ntí'i é ña ñuú Romá nti ne, ñá kuān xkoó iní ntí. Ñá iní ntí é dotō tsi ku'éle ntí itsi te ka'ní ñá ña'a tē ña dí'na xntékú kú'vé nti iña ña, vata koo é kúvi ka'an ñá nuu ñá kaka'an véte san é nada'an ñá kúñu ñá. Dukuan ō ka'án u ni ñá. ¹⁷Dā xee ñá i'a ne, ñá ni kukuíi ko é xntékú kú'vé u iña ña. Tsí utén san ne,

kutúvi u mé'ñū junta. Kidāā kána ú ñatíi san. ¹⁸Dā nakuntáñi ña Israeé san, ntát-si'i kuetsi ña ña ne, tē dóo ka'nu kuetsi dá'vi ña ña, kuini ko. ¹⁹¿Mí'i ntú? Tsí kúdií núu i iñá nchu'ún mii ñá ntánāa núu ña ni ñā: Ntánatíin ña iña uun ñatíi, ña nani Jēsuu. E xí'i ñā, ntá tsi Pablú san ne, kaka'an ñá tsi kantíto ña. ²⁰Xu'ú ne, ñá ni iní u nté koo xntékú kú'vé u nuu i sá'a. Dukuān né, tsixe'e ú ña te ntio ña é kī'in ñá ñuú Jerusaleen váta koo e íkan xntékú kú'vé u iña ña. ²¹Ntá tsi ña ni ntío ña. Kunuu kutu mii ña dā nté mii rei ñuú Roma kúvi xntékú ku'vé ñá iña ñá, ka'an ña. Kidāā ne, kaka'án u te kunuu kutu mii ká ña da nté kúvi ntada ú ña kuenta ntá'a rei san —ka'an ña.

²²Agripá ne, kaka'an ñá ni Festu:

—Ntio kó kiní u ñatíi sa'a —ka'an ña.

—Kuvi ni. Utén kiní nto ña —ka'án Festu.

²³Utén san ne, xée Āgripa ni Berēnice. Dōo ntáde na'nu ñá dá vé'xí ña é kī'ví ña iní vi'i mé'ñū kan ni ūn ntíi ntíi sntadun ñá odo nūú, ni ñā'a, ña e dóo na'nu ña'a. Festú ne, kána ña Pablu é kī'xi ña. ²⁴Kidāā ne, kaka'an ña:

—Ō rei Agripa, ni un ntí'i kue'en dú'va nto, ña ntoo i'a ne: é ini ntó ñatíi sa'a. Un ntíi ntíi ña Israeé, ñá ntoo ñuú Jerusaleen, ni ñá ntoo ñuú sa'a ne, da mii ku'e'en tsi é ntátsi'i kuetsi ña ña. Koó da vāntiñi ña, ntáka'an ñá ni kó é kúvi ña.

²⁵Ntá tsi xu'ú kuini ko ne, ñá te neé ni ide ña é kúvi ña. Mii ñá ntio ña é ntāda ú ña kuenta ntá'a rei ñuú Romá ne, kuān koo víi u. ²⁶Ntá tsi ñá iní u nté koo kada vá'a u kuetsi ñá é taxnūu ú ña nta'a rei san. Dukuān ne, i'a vexni'i ú ña dí'na nta'a nto, rei Agripa, ni ún ntíi ntíi ntó é ntoo nto, vata koo é tsixe'e nto ña ne, dá kúvi ka'an ntó nté koo kada vá'a u kuetsi ñá. ²⁷Tsí ¿ntē ntú koo víi u taxnūu ú ña nta'a rei san tē ña tuvi kuetsi ñá? —ka'an ña.

**Dá kanakākú Pablu kúñu
ñā nta'a rei Agripa**

26 Kidáā ne, kaka'an Ágripa ní Pablu:

—Vi'a ve ne, ta'xi ú itsi te kā'an ve, te ncho nakākun kúñu ō —ka'an ña.

Pablú ne, nakāa ñā nta'a ña ne, da éni ntu'u ña kākā'an ña:

²—Kini ntō, rei Agripa, dóo diní ko tsí i'a ntitsí u nuu nto vevii é nantiko kōó u un nti'i nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko. ³Tsí divi ntō né, dōo vá'a ini nto vata xkoó ini o, xo'o é ña Israeé ne, dōo vá'a ini nto é un nti'i nuú i é ini natfín o ni ta'an kō. Dukuān ne, víi nto da xe'e, kini kúdií nto é kā'án u ni ntō.

**Ntuvi iñá Pablu dá
vata kuinti'xe ña Jesuu**

⁴Ini ntií ntíí ña Israeé san nté kaa ntuvi iñá ko nte da ku lú'nti u. ⁵Ini ñá ko nte da káku ú ñuú mii kó ne, dá é'nu ú ñuú Jerusalem. Ēmá tsi ini ñá ko. Tē dí ntio ña ne, kuvi ka'an ña tsí xu'ú ne, ña fariseú u. Ini nto tsí nti'í ña fariseú ne, divi nti é dí dí ka dé ntaa ntí lei Muísee. ⁶Vevii ne, da mii sá é kantétu u tē amá ntuntaa tú'un é kākā'an Xúva ko ni ñata kō, ña é intóo nte dí'na, dá kakā'an ñá tsí nantoto xtuku ñá ko tē xi'i o. Kuenta iña i sá'a é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii. ⁷Ne, divi tsi nuú í e ntantétu uxuvi tátá ko ña Israeé tē amá ntuntaa. Dukuān né, ntē ntúvi, ntē níñu ntánanu'u ñá iní ña Xuva kō. Kini ntō, rei, divi tsi nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko. ⁸¿Vá ña kákuinti'xe ntu nto te kúvi víi Xuva kō é nantoto xtuku ña ko tē xi'i o?

**Dá kantāa Pablu nté o dé ña dá
ntuku kui'i ñá ña kuinti'xe i san**

⁹Xu'ú ne, dē kuení ko di'na tsí vá'ā o é kade ú é káinchu'ví u ña kuinti'xe i Jesuu, ñá ñuú Nazaree. ¹⁰Kuan ō dé u dá itúvi u ñuú Jerusalem. Ná te da dii

ñā kuinti'xe i san é tsu'un kutū ú ña ví'i utun. Tsí mii tó'ō dutú san tá'xi ña itsi é kuān koo víi u ne, kūdadii kó ni ñā dá kakā'an ñá tsiñu i san te kuví ña. ¹¹Ki'in itō nanto'ó u ña má ūkún kán vata koo é kākā'an ña tsí ña te nuu é ntaā i e ntákuinti'xe ña Jesuu. Inchu'vi kué'ēn ú ña. Un tsi nté xio ñuú ñe'é u íntuku kuí'í u ña.

**Dá kantāa Pablu nté ō
kúvi da kuinti'xe ña**

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹²Divi tsi tsiñu é ñe'é u ñuú Damascu. Tsi tó'ō dutú san táxnū ña ko é kuān koo víi u é ká'ín u. ¹³Vi'a ve ne, ká'án ú ni ntō, rei, nté ō kúvi ko dá kaika ú itsi kán. Dā ká'ñu ntuvi ne, da nēní ko íni ú ñu'u é vē'xí e dukún kán. Kaxi'í nuu ñu'ú san ntíkō diñi kó ni ña ntií ni'í u. Díí díí ka kaxi'í nuu ñu'ú san é ngántii. ¹⁴Uun ito tsi nantúve ntií ntíí nti itsi kán. Kidáā ne, tēkú ko uun tatsin é kākā'an ní ko tú'un hēbreu: “Saúlū, Saúlū, ¿nté kui kuān ó kantukun kui'ín ko? Dá kantukun kui'ín mīn kúñu ō é kuān ó kaden”, ka'an ña. ¹⁵“¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'ō?”, ka'án u. Ne, kaka'an Tó'o ko nī kó: “Xu'ú ne, Jesuú u. Divi ú é kantukun kui'ín ko. ¹⁶Vi'a ve ne, nakuntísin ve, tsi íō nuu i é ntií ditó u é kinín ko: tsí nakaxnúú ú o é víin tsiñu ko. Ntio ko é ntaan ni ñá'a tsi é inín ko vevii ne, kuan koo ntaan ni ña é nañē'é u o rkontuvi. ¹⁷Xu'ú ne, kūnuu mé'ñu, kūnuu davá u o tē nee iña é ncho vii ña Israeé san ni ō né, o tē nee iña é ncho vii ña tuku ñuú san ni ō. Tsi táxnúú u o ve é ká'ín xio ñuu, ¹⁸é nañē'en ñá'a san xoo é divi u, da nte koo é xtuví mii ña itsi mi dóo nee iña tó'ō é ña vá'á sán ne, kuntikin ñá itsi vā'á iña Xuva ko, itsi mi dóo vá'a kaxi'í. Kidáā né, tē kuinti'xe ña kó ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña ne, dadii ni'í ña é vā'á nta'a Xuva ko ni ūn ntií ntíí ña'a, ña é nakaxnúú Xuva kō é kúvi i'xá mii ñā”, ka'an ñá nī ko.

Nté ō dé ntaá Pablu é kaka'an Xúva ko ni ñā

¹⁹Dukuān ne, rei Agripa, dé ntaa ntí'i ú é nāñe'e Xúva kō ko. ²⁰Di'na ñe'é u ñuú Damascu ne, dā ñe'é u ñuú Jerusalem, ni ún ntí'í ntí'í ñuu é ntáduku ntée ñuú Judea. Da kidáā ñe'é u un tsi nte mi ntóo ña'a, ña é ña te ña Israee. Ñé'é ú, ixka'an ntódo ú ni ña te tsoo mii ña kuetsí ña ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō ne, dá vīi ñá é vā'á vata koo é kūtuni ñá'a tsi é nī'i ña nima vá'a ña nta'a Xuva kō. ²¹Tsíkan tsi é tíin ña Israee san ko ini ukún ka'nu kán é ncho ka'ní ña ko. ²²Ntá tsi Xuva kō inuu mé'ñu ña kó ne, kuan tsí ó kainuu mé'ñu ña kó vevíi di. Dukuān ne, i'a ntitsí u, kaka'an ntódo ú ni nto, un ntí'i kuē'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto. Tú'ún é kāká'án u ni ntō né, divi tsí tú'ún e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na, ni Muisee, ntáka'an ntódo ña ni ñā'a nté koo kuvi. ²³Tsí ntáka'an ñá tsí Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō né, da mii é ntō'o ña ne, di'na ña ntoto xtuku ña tē xi'i ñá ne, kidáā ka'an ntódo ña ni ñā'a, ña Israee san ni ña tuku ñuú san, tsí ni'i ña é vā'á nta'a Xuva ko tē kuínti'xe ña ña. Dukuan ō ka'an ñá ka'án naa Xuva kó san —ka'án Pablu.

Ntio Pablu é kuínti'xe Agripa

²⁴Festú ne, koó da kakachu'u ña é kuān ó kaka'án Pablu.

—¡Dá kakūlukun mīin, Pablu! E kuān nté kue'e kánakuā'an tutú san, tsíkan kāde i é kākūlukun ve —ka'an ña.

²⁵—Ñá te kākūlukú u. Nuu é ntāa ntí'xe i é kāká'án u ni ntō. Ñá te da kaka'án u. ²⁶Kini ntō, rei Agripa, dívi nto ini nto é kāká'án u. Ñá te kaū'ví ko é kāká'án u ni ntō nuu i sá'a. ¿Va ñá ini ntú nto nté ō kúvi Jesucristu? Ñá te iō xu'u é kuan ō kúvi. ²⁷Kini ntō, rei Agripa, ¿ñā ntu te kakuínti'xe nto é ntáka'an ñá

ka'án naa Xuva kó san? Kakuínti'xe nto, ¿nté kui ña'a? —ka'an ña.

²⁸Agripá ne, kaka'an ñá ni Pablu:

—¡Dókō sá ni kúvin viin é kuínti'xe kó Jesuu! —ka'an ña.

²⁹—Kuān te uun dá'na tsi, kuān te dóo na'a kūkuií ne, kaikán u nta'a Xuva ko te divi nto ni ún ntí'í ntí'í ña ntóo san, ña ntaíni é kāká'an ú ni ntō ne, kudadii nto ni ko. Ntá tsi ña ntío ko é kōo kútu ntō —ka'an ña.

³⁰Kidáā ne, náakuntāñí reí san ni ña tsiñu ka'nu i san, ni Berēnice, ni ún ntí'í ntí'í ña nguíi san, ³¹ntíi ña. Ntátíin ña ni tā'an ña, ntáka'an ña:

—Ñatíi sá'á ne, ñá te nee iñá ni ide ña é kúvi ña; ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ñā —ka'an ña.

³²Kaka'an Ágripá san ni Festú san:

—Kuvi ntii ña vi'i utun tē dí ña ni ká'an ña tsí ntio ña é mii rei ñuú Roma xntékú ku'vē ñá iñā ña —ka'an ña.

Kué'en Pablu ñuú Roma

27 Dā xee ntúvi é kī'ín Pablu ñuú Romá ne, ñé'é ú ni ñā di. Pablu ni túku ñá ñu'u kutū ne, ntúvi ña kuenta ntá'a sntadun ñá odo nūu, ñá naní Juliú. Odo nuú ñá uun sientú sntadun iñā rei ñuú Roma. ²Ñú'ū ntí ni ña tun ntóo ka'nu é vē'xí ñuú Adramitu. Te kué'en tun ntóo san ne, kuítā ntí'xin ñuu é ntóo diñi ntute ñu'u kán, ñuu é kāduku ntée ñuú Asia. Kué'en ntí iní tun ntóo san ne, dadíi kue'én ntí ni Arístarcu, ña vé'xi ñuú Tesalonica, ñuu é kāduku ntée ñuú Macedonia. ³Utén san ne, xéé ntí ñuú Siduun. E dóo kaiko ñu'u Juliú san Pablú ne, xé'e ña itsi é kī'ín ña nú vi'i ña vá'a tíin ni'i ña vata koo é xntii ñā Pablú tē nee iñā é kātaan núu ña. ⁴Dā ntáka ntí ñuú Siduún ne, kué'en ntí diñi ñuu é naní Chipre, mí e díi ka ña kadúku tatsin, tsí dóo kainu tatsin mí kue'én ntí. ⁵Kidáā ne, kué'en ntí mé'ñu ntute ñu'u kán, ido ntúú ntí ñuú Cilicia ni ñuú Panfilía ne,

da xée ntí ñuú Mira, ñuu é kāduku ntée ñuú Licia.

⁶ Ikān ne, naní'í tó'ō sntadún san uun tun ntōo é kī'ín ñuú Italia. Ñuú Alejandra vé'xi. Kaka'an ñá é kū'un ntí iní tun ntōo san ne, dá kuē'en xtúku ntí. ⁷ É títín ntuvi kue'én ntí ne, kukuí kukuí tsi ntaíka ntí. Dá kuētsi xéé ntí ñuú Nidu. Ña ni kúvi kī'ín ntáa ká ntí, tsi de dóo tatsín ne, kidáa kuē'én ntí diñi ñuú Creta, mí ña dóo neé kaduku tatsín. Ído ntúú etsín ntí ñuú Salmuun. ⁸ Kidáa ne, dá kuētsi kakuvi kaika tun ntōo san diñi ntute ñu'u kán, xéé ntí mí é naní Bueno Puertu, etsín ñuú Lasea.

⁹ E dóo kúkuí ntí ne, dóo ío kuenta te kī'ín ka ntí, tsí e dokó sa xee ntúvi ví'xin. Dukuān ne, xé'ē Pablu ítsi nté koo víi ña, ¹⁰ kaka'an ña:

—Ō ne, róo, kakutuní ko tsí dóxo kini o te kī'ín ka ō. Tsí kunaá tun ntōo san ni xídó i ne, kunaá ō dí, kuiní ko —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi sntadun ñá odo nūu san ne, ña ni íde ña kuēnta é kāká'an Pablu. Mii tsi ide ña kuenta é ntáka'an ñá kanakáká tun ntōo san ni tó'o í. ¹² Tsi mí ntóo da'na ntí ne, ñá vā'á o é kuntōo ntí dá ntūvi ví'xin, tsí dóo kaduku tatsín. Dukuān ne, dókó sá un ntíí ntíí ñá ntio ña é kī'ín ka ntí ntute ñu'u kán da nté xéé ntí ñuu é nani Fēnice, túku ñuu é tuví xio diñi ñuú Cretá ne, ikan kuntōo ntí dá ntūvi ví'xin. Tsi íkān ne, ña dóo neé kaduku tatsín é vē'xi nínu kán.

Dā dóo ntii kainu tatsín davi mé'ñu ntute ñu'u kán

¹³ Dā iñi ntuvu kaínu kudii tatsín ka'ní san ne, vá'a koo kuví te kī'ín ntí, kuiní ña. Kidáa ne, naki'í ña káa é katiín ntíí é kōó da'na tun ntōo san ne, dá kuē'én ka ntí, ntaíka etsín ntí ntíkō diñi ñuú Creta. ¹⁴ Ntá tsi da nēni ntí iñi ntuvu é dóo ntii kainu tatsín é vē'xi nínu kán. ¹⁵ Un ntii tsi kāduku ntée tatsín san tun ntōo ntí

ne, ñá ni kūtí ka kī'ín mí vē'xí tatsín san. Tsíkān ne, ñá ni xío ntíí ká ntí é kī'ín ntí. Dotō tsí kue'én ntí mí kati'vi tatsín san ntí. ¹⁶ Ítā ntí'xin ntí mí tuví ñuú lu'nti é naní Claudia, mí kaedí nuu kudii tatsín san ne, dá kuētsi kúvi náki'ni kutú ntí tun ntōo lu'nti é kántikin áta tun ntōo ka'nu san. ¹⁷ Nādita ntí ne, dá nāxntékú va'á ntí iní tun ntōo ka'nu kán. Kidáa né, nāxnuu nenu ña xo'o ata tún ntōo ka'nu san vata koo é ña ntii nuu tá'an. Ú'vi ñá te dūku ntée tun ntōo san de've nú ñuti é kādita. Dukuān ne, nakí'í ña doo ntakin é kādita tatsín san ne, dotō tsí xtuví ñá é kāká tun ntōo san. ¹⁸ Ñá ni xío kadin kue'én tsi tatsín san. Utén san ne, eni ntuvu ñá ntaéte nuu ña xido san ntute ñu'u kán. ¹⁹ Dā kúvi uní ntúvi ne, mii ntí éte nuu ntí utun tún ntóo ni dóo é kādita tatsín san. ²⁰ Títín ntuvi ita ntí'xin e ña díto ngántii, nté xntívi. Da mii kuē'én tsí tatsín san kainu. Kidáa né, da mii é kunaá ntí, kuiní ntí.

²¹ É kú títín ntuvi ñu'u ntíté ntí ne, kidáa ne, nākuntítsi Pablu, kaká'an ña:

—Ō ne, róo, tē dí ni kuintí'xe nto é kāká'an u ni ntōo né, tē ña ni ntáka o ñuú Cretá ne, ñá kuan ō ni kunáa iña nto. ²² Ntá tsi kiní nto é kāká'an u ni ntōo ve: Ñá ku dē kuení nto, tsí nté uun ō ñá kunáa o. Mii tsi tun ntōo san kunaa. ²³ Iní u, tsí xu'ú ne, iña Xúva kō u; kuenta iña ñá kade tsiñu u. Vetún ne, xéé ūun ánjē e táxnuu Xuva kō, ntii díto ña nuú ko ne, ²⁴ kaka'an ñá ni ko: “Ña ku ú'vi ó, Pablu, tsí da mii é xēen mí tuví rei ñuú Roma da nté xntékú ku've ñá iña o. Dukuān ne, kunuu mé'ñu Xuva ko o ni ūn ntíí ntíí ña ntaíkan ni'in. Nté uun ña ña kunáa ña kuenta iña o”, ka'an ñá ni ko. ²⁵ Dukuān ne, náku'ūn ka'nu nima ko, un ntíí ntíí o. Tsi kakuintí'xe ko tsí kuan koo kuví vata ō ka'an Xúva ko ni ko. ²⁶ Mii tsí é dūku ntée o uun ñuu é tuví mé'ñu ntute ñu'u kán —ka'an ña.

²⁷ Dā kú xe'un ntúvi ntaíka ntí ne, dotō tsí ntaíka ntí mé'ñu ntute ñū'u é nani Adria. Dā kú dava ñúu ne, kūtuni ñá ntánakaka tun ntóo san tsí ña te íka ntóo ntí ñu'u kán. ²⁸ Kí'i kú'vē ña nté kaa kúnū ntute sán ne, xée ta'an oko xe'un uun métrū. Kué'ēn ká nti un siin né, kí'i kú've xtúku ña. Kidáa ne, oko ú'xē métrū. ²⁹ Ú'vi ñá te duku ntée ta'an tun ntóo san xuu. Dukuān ne, nantí ña kīmi káa í é katiin ntiā ata tún ntóo san, ntáka'an ntá'ví ña te tūví náne'e. ³⁰ Ña ntánakaka tun ntóo san ne, ntukū nuu iní ña nté koo nakakū ña kúnū ña. Kidáa ne, nanúu ña tun ntóo lu'ntí san vata tsi te nantii xtúku ña káa í é katiin ntií nuu i kan. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i, tsí ncho kunu ña. ³¹ Pablú ne, kaka'an ñá nī tó'ō sntadún san ni ūn ntíí ntíí sntadun ña:

—Da mií é naku'un mií na iní tun ntóo san. Tē ña'á ne, kunaa ntíí ntíí o —ka'an ña.

³² Kidáa né, ē'nté sntadún xo'o é kantikín tún ntóo lu'ntí san vata koo é kí'in ni'í ntuté san.

³³ Dā dokó sa tuví ne, kaka'án Pablu ni ūn ntíí ntíí ña'a san te ká'xi kúdii ña. Kaka'an ñá ni ña:

—É kú xe'un ntúvi é ña ntaé'xi nto, é da mií tsí é ntántétu nto. ³⁴ Vi'a ve ne, víi nto da xe'e, ka'xí kudii nto, na naku'ún ntií ntó, tsí nté uun nto ña kunáa nto —ka'an ña.

³⁵ Kūvi ka'an ñá ne, dā kí'í ña tañú'u sán ne, dā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō mé'ñu ūn ntíí ntíí ña'a san. Kidáa né, kátsin dava ña tañú'u sán ne, dā é'xi ña. ³⁶ Kidáa ne, náku'ún ka'nu nima ña, un ntíí ntíí ñá ne, kuan ō kí'í ña tañú'u sán, dā é'xi ña. ³⁷ Tsí uví sientu úni díkō xé'un uun ña'a nti é ñū'u ntí tun ntóo san. ³⁸ Dā kúvi é'xi nta'a ntí ne, eni ntu'ū ntí ntaété nuu ntí trigu é ntoó san iní ntute ñu'u kán vata koo é ntúkamá kudii é kuido tun ntóo san.

Dā ntíi nuu ta'an tun ntóo san ntute ñu'u kán

³⁹ Dā tuví ne, ñá ni iní ñá ntánakaka tun ntóo san mí'i ñuú xeé nti. Ntá tsi díto uun itsí mí ío ñuti, mí vā'á o é nākutúvi tun ntóo san. Tē dí kuví ne, ntío ña é naki'ví ñá tun ntóo san ikán. ⁴⁰ Dukuān né, ē'nté ña xo'o é kántikin káa í é ntátiin ntií sán, tsóo mií ña iní ntute ñu'u kán né, dā nántuté ña xo'o é ntánu'ní utun é ntánakaka nuu ña tun ntóo san. Kidáa ne, náxnteē ñá doo ntakin é kādita tatsín san núu i kán ne, dá kué'én nti nte mí ío ñutí san. ⁴¹ Ntá tsi dā ntaíka nti mí e dóo kaido ntute sán ne, dúku ntéé nti de've nú ñuti é tuví má ntute kán. Tīin nuu kue'en núu tun ntóo san nú ñutí san. Áta í ne, uun ito tsi ntíi nuu ta'an da dóo ntií duku ntée ntute san.

⁴² Kidáa né, ntío sntadún san é kuan tsí koo ka'ní ña ña ñu'u kutū sán vata koo é ña kunu ña. ⁴³ Ntá tsi tó'ō sntadún san ne, ñá ni xē'é ña itsí é kuān koo víi ña, tsí ña ni ntío ña é kúvi Pablu. Kaka'an ñá tē xoo é kūvi duté i ne, di'na ña nako'xó nuu ña kúnū ña iní ntute kán ne, dá kí'in ña, kiduté ña te kūvi ntií ña diñi i kán. ⁴⁴ Ña nguú sán ne, kūvi kí'í ña rkunū sán ne, o da nēé ka ta'vi i tun ntóo san é dute núu ña tē ntíi ña diñi i kán. Dukuān ne, vá'a tsi ō ntíi ntíí ntíí nti diñi i kán.

Dā itúvi Pablu ñuú Malta

28 Dā nakákū ntíí ntíí nti diñi ntute ñu'u kán né, tā'xi ña é kūtuní nti tsí Malta nani ñuú tsikan é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán. ² Ña ñuu íkán né, dōo va'á ña'a ña nī nti. Tūun ña ñu'u é tūnī nti, tsí kuan tsí ó kakiin daví san ne, dōo vi'xin. ³ Pablú ne, nākuído ñá tutun sán ne, da ve katsu'un ña nchú'un kán da kíí koo, tīin tí nta'a ña. ⁴ Ña ñuu íkán né, dá iní ña tsi tīin tí nta'a ña ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—Ñā tsikán ne, á te ñā'a é'ni ñā. É ntaā í nakáku ñā kúñu ñā ntute ñu'u kán, tsí kuví ñā ve, tsi íō kuetsí ñā nta'a Xuva kō —ka'an ñā.

⁵Ntá tsi Pablú ne, dā nákidi ñā nta'a ñā ne, kó'xō nuu ti nchú'un kán. Ñā té ni kúvi ñā. ⁶Tsí te ūra tsí i tsitu ñā ne, ō kuví ntii ñā, kuiní ñā'a san. Dā kú e ví'i ntántétu ñā te nté koo kuví ñā ne, dā íni ñā tsí ñā té neé ni kúvi ñā ne, nativi iní ñā. Kidáā né, eni ntu'u ñā ntáka'an ñā tsí Pablú ne, xuva ñā ñā, ka'an ñā.

⁷Etsin tsi mí ntoo ntí ne, íō nū'ū é kāduku ntée ñā odo nūú ñuú tsikan, ñā nani Publiu. Divi ñā kākā'an ñā te kuntōo nti nú vi'i ñā kán. Úni ntūvi intóo nti nú vi'i ñā kán ne, dōo vá'ā o dé ñā ni nti. ⁸Publiú san ne, nchokuví uva ñā. Ka'ni kaxé'e ñā ne, da'xin kaxío ñā di. Kué'ēn Pablu, kúkoto ní'ni ñā ñā ne. Dā kúvi ka'an ntá'ví ñā iñā ñā ne, xntēe tá'an ñā nta'a ñā ñā ne, ntūvá'a ñā. ⁹Kidáā ne, xéé ntíí ntíí ñā nchokuví san, ñā ntoo ñuú tsikán ne, ntūvá'a ñā di. ¹⁰Dukuān né, dōo íko ñu'u ñā'a san nti. Dōo kue'é doméni tá'xi ñā nti. Dā xee ntúvi é ntāka ntí ñuú ñā ne, tsū'un ñā iní tun ntōo san un ntíí ntíí é ntio nti.

Dā xéé Pablu ñuú Roma

¹¹Uni xōo intóo ntí ñuú ikān. Dā ntāka ntí ne, nākú'ūn ntí tun ntōo é itúvi dá ntūvi ví'xin. Ñuú Alejandria vé'xi tun ntōo san. Uve santu ntúvá'a nāa nuu i é nani Cāstoo ni Pólu. ¹²Kué'ēn ntí iní tun ntōo san, xéé ntí ñuú Siracusá ne, ikān intóo ntí uni ntúvi. ¹³Kidáā ne, kué'ēn ntí, ntaíka ntí ntíko diñi ntute san, xéé ntí ñuú Regiu. Utén san ne, iñi ntú'u kaínu tatsin é vē'xí máa i kán. Kidáā ne, kué'en xtūku ntí ne, da kúvi uvi ntúvi ne, xéé ntí ñuú Puteuli. ¹⁴Ikān né, nāni'i ta'an nti ñā kuínti'xe i. Ntáka'an ñā te kuntōo kudii ntí uun vite. Kidáā ne, kué'ēn ká nti ñuú Roma. ¹⁵Ñā kuínti'xe i, ñā ñuú Romá san ne, tēku ñā tsí kí'ín

nti ne, véxkuntétu ñā ntí un tsi nte ñuu é nani Foro de Ápiu ni tūku ñuu é nani Uni Tabérna. Dā íni Pablu ñā ne, nakué'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, dōo nakunúu ka'nu nima ñā. ¹⁶Kidáā né, dā xéé nti ñuú Romá ne, ntāda tó'ō sntadún san ñā ñu'u kutū san kuenta ntá'a tó'ō sntadun, ntá tsi xe'é ñā é xio kutúví Pablu má ví'i mii ñā. Mii tsí é tuvi ni'i ñā uún sntadun é vii ñā ñā kuenta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ñuú Roma

¹⁷Dā kúvi uni ntúvi ne, kāna Pablu un ntíí ntíí ñā odo nūu iñā ñā Israee, ñā ntoo ñuú Roma, náta'ká nuu ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ení, xu'ú ne, ñā tē nee nuu i é kini kaa ni ide ú ni tā'an ko ñā Israee, nté ñā te nee ni ka'an ntée u nte xkoó ini ñāta kō, ñā intóo nte dí'na. Ntá tsi xnúu kutu ñā kó ñuú Jerusaleén ne, dā ntāda ñā kó kuenta ntá'a ñā ñuú Romá san. ¹⁸Kidáā né, dā kúvi tsíxe'e ñā kó ne, ntio ñā é nantii ñā ko, tsí ñā tuví nee kuetsí ka'nu iñá ko vata koo é kúvi u. ¹⁹Ntá tsi ñā Israee san ne, ñā ni ntío ñā é nantii ñā ko. Dukuān ne, kuétsí é kaikán u te mii rei ñuú Romá san xntēku ku'vē ñā iñá ko, kuān té ñā tuví nēe nuu i é tsí'i kuétsi ú ñā ñuú ko. ²⁰Dukuān é kakaná u nto, un ntíí ntíí nto, é ká'an u ni ntō, tsí kuenta iñá Cristu, ñā é ntantétu o, xo'ō ñā Israee, é odō kútu ú kadena vévii —ka'an Pablu.

²¹Ñā Israee san ne, ntáka'an ñā:

—Ñā iní nti. Nté ñā ntoo ñuú Jerusaleén san ñā ni taxnūu ñā tú'un iñā nto. Nté ñā vé'xi ikān ne, ñā ni ká'an kíni ñā iñā nto. ²²Ntí'í ne, ntio ntí kiní nti nee é kakuínti'xe nto. Tsí da mii tsí iní nti tsí da kanií ñūxivi ne, dōo ntáka'an ntée ñā ñā kuínti'xe i Jesuu —ka'an ñā.

²³Dukuān né, xtuví ñā uun ntuvi é nāni'i ta'an ñā ni Pablu. Kidáā ne, díi ka kue'e ñā'á xee ñā nú vi'i mí tuví ñā. Pablú ne, nté tevāa un tsí da nte kuáa

kaka'an ntódo ña ni ñā. Kaka'an ñā nté
 ō dé Xuva ko kadē kú'vē ña, kanatíin ña
 ni ñā da nte koo e kuínti'xe ña Jesuu,
 tsí kanañē'e ñā ña mí ūve na'a kaka'an
 léi Muísee, nté o kaka'an tú'ūn é de vá'a
 ña é xe'é Xuva kō é kūtuni nté koo kuvi.
²⁴ Íó ña Israeé san ne, kuínti'xe ña é
 kākā'án Pablu, ntá tsi iō ná ne, ña ni íde
 ña kuēnta tú'ūn é kākā'an ña. ²⁵ Ñá ni
 xío ntaa iní ña ni tā'an ña. Kuan tsi ō kíí
 nteé xio ña, kunú'u ña. Uun sá nuu i é
 kākā'án Pablu ni ña dá vāta ntaka ña:

—Espíritū Sántū né, dōo íni ña nté koo
 ka'an ñā tú'ūn é xe'é ña é kā'an ñā ka'án
 naa Xuva ko, ña Isaía, ni ñata kō, ña é
 intóo di'na, kaka'an ña:

²⁶ Kuē'én, kūka'an ni ñā Israeé san:

Kuān té dá'a sa tekú nto,
 ntá tsí ña kuínti'xe nto.
 Kuān té dá'a sa kóto nto,
 ntá tsi ña kutúni nto.

²⁷ Tsi dóo ka'xí nima nto,
 dóo lo'o ntō,

é nuu nti'u ntúxnūú nto.

Tsi ña ntío nto kiní nto,
 ñā ntío nto kutuni nto,
 ñā ntío nto kuínti'xe nto,
 ñā ntío nto natu'vi nto kuétsi ntō
 vata koo é ntavá'a ú nto.

Kuan ō xe'é Espíritū Sántū é kā'an Ísaia
 ni ñata kō kídaā. ²⁸ Kini nto tsí vi'a ve ne,
 taxnuu Xuva kō tú'ūn va'á iña Jesúcristu
 ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israeé san. Divi
 ñā ne, kuínti'xe ña —ka'án Pablu.

²⁹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ntíi ntíí ntíí
 ña Israeé san ne, da mii kuē'en tsi é ntá-
 natíin ña tú'ūn é kākā'an ña.

³⁰ Pablú ne, uvi kuíā katúvi ña ikān
 né, mii ñā ntá'vi ña vi'i mí katúvi ña.
 Dōo diní ña dá vē'xí un ntíí ntíí ña'a, ña
 vexkóto ni'ni i ña. ³¹ Kaka'an ntódo ña ni
 ña iña mí kadē kú'vé Xuva ko, kanakuā'a
 ña ña iña Tó'o ko Jesúcristu. Ñá te kaū'ví
 kue'en ña é kā'an ñā ni ñā né, ntē xoxo
 ni edí nuu i é kā'an ña.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Roma

É kākā'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Roma

1 Xu'u é Pablú u ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístu u. Tsí Xuva kō náki'i da'an ñā ko é víi u pustru ñā ne, tēe tsiñu ñā ko é kā'an ntódo u tú'un e dóo va'á san nté koo nakáku ō, ²vata ō xe'é Xuva ko xū'u ñā nte ntúvi di'na nta'a ñā ka'an náa ñā, ñā é de vá'a tú'un e dóo va'á san ³iña l'xá ñā, Tó'o ko Jesúcrístu, ñā kanakákú kō. Dā káku ñā ñuxiví a ne, tatá vi'i rei Davií san kúvi ñā, ⁴ntá tsi i'xá mii Xuva ko ñā vata ō ka'an Espíritū Sántū, ñā e dóo va'á san. Divi ñā né, dōó ntii iní ñā, da xe ntóto ñā dá xi'i ñā.

⁵Divi kuēnta iña ñā é nī'í nti é víi nti pustru ñā. Dōo vá'ā o dé ñā nī nti e tēe tsiñu ñā nti é kā'an ntódo nti tú'un iña ñā ni ñā'a, ñā ntántoo da mí'í ká ñuu, vata koo é na kuinti'xe ñā Xuva ko kuēnta iña ñā. ⁶Divi ntō dí, kana Xuva ko ntō é kuntikín ntó Jesucristu. ⁷Dukuān né, taxnūu u tú'un sa'á iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto e ntántoo nto ñuú Roma, tsi dóo ntio Xuva ko ntō né, kāna ñā nto é kūvi nto iña ñā. Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístu ne, na nāxnuu viko ñā nto. Na tā'xi ñā é vā'á koo kuntōo nto.

Pablú ne, ncho kí'in ñā kikoto ní'ni ñā ñuú Roma

⁸Di'na ne, naku'e ú sintiá'vi nta'a Xuva kó kuenta iña Jesúcrístu ni kuēnta iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto. Tsi dá vādá ka ne, ntáka'an ñā'a san iña nto tsi dóo vá'ā o ntákuinti'xe nto Xuva kō. ⁹Kutuni Xúva kō tsí kanī nimá ko kade tsiñu ú iña ñā, é kākā'an ntódo u tú'un va'á san iña l'xá ñā. Iní ñā tsí ñā te kátee da'na u é kakaku ní'í u nto dá kakā'an ntá'ví u ni ñā. ¹⁰Kaikán u nta'a Xuva kō

tsí tē ntio ñā ne, na tā'xi ñā itsi é kikoto ní'ni ú nto. ¹¹Dōó ncho kiní u nto vata koo é xntii ú nto é kūtuni vá'a nto iña Xuva ko, vata koo é na kuinti'xe vá'a nto ñā di. ¹²E ncho ka'án u ne, é nakíí nima tá'an kō, xé un xé un ō. Xntii ú nto é na kuinti'xe vá'a nto ne, xntii ntō kó di vata koo é na kuinti'xe vá'a ká ko di.

¹³Ntō'ó ta'an ko, ntio ko é na kūtuni nto tsí e dóo kí'in itō ncho kikoto ní'ni ú nto. Ntá tsi neé nti'i tsi kakuvi da ti vata kuvi kí'in u. Ncho kí'in ú mi ntántoo nto vata koo é na nāni'í ko ñā kúnaa nima í san, ñā ñu'u ta'án nto, vatā o nāni'í ko nima ñá xio ñuú san di. ¹⁴Xu'ú ne, vata te tanūu ú iña un ntií ntií ñā'a san, kuān te ñā e dóo tu've í ne, kuān te ñā e dóo ntā'ví di, kuān te ñā e dóo kí'in iní í di ne, ō dóo tuntu ñā. ¹⁵Dukuān e dóo kanti'í iní ko é kí'in ú ñuú Romá di vata koo e kíka'an ntódo ú ni ntō tú'un va'á san iña Xuva ko.

É kūvi vii tú'un va'á san

¹⁶Ñá tē neé kakuka'an nuú ko te kā'án u tú'un va'á san. Tsí divi é kūvi vii é nakákú Xuva ko da xōó ka ñā'a, ñā é kuinti'xe i, di'na ñā Israeé san ne, o kuān te ñā túku tatá i di. ¹⁷Tsi tú'un va'á san ne, kanañē'e ko nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō: tsí da mii kuē'en tsí é na kuinti'xe ko ñā. Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Xoó ñā'a, ñā é ntuvá'a ni Xuva kō tsi kuinti'xe i ñā ne, ní'í ñā ntuví vā'á iña ñā”, ka'an.

Nee iña é kuētsí ñā'a san

¹⁸E dúkūn kan vé'xi e dóo donchu'ví koo nto'o ñā'a é kaxe'é Xuva ko kuēnta iña kuētsí ñā kini ntāa san. Tsi da xé ñā vá'a nima ñā ne, ntē ñā da vá'a ñā é kiní ta'an ñā nee iña é nuu é ntaā í iña Xuva ko. ¹⁹Iní vá'a ñā nee iña é kūvi kiní o iña Xuva ko, tsí mii ñā xe'é ñā é kūtuni ñā. ²⁰Ñā kúvi kini o nté kaa Xuva kō, ntá tsi nté da de kú've Xuva ko ñuxiví san ne,

kutuni ko tsi dóo ka'nu ña. Kutuni ko tsí Xuva nti'xe ko ñā dá ini o un nti'i nuū i é de kúlvē ña. Dukuān ne, xoxó kuvi ka'án i tē ñá ini i te ió Xuva kō. ²¹ Kuān té ini ña é ió Xuva kō ne, ña ni ntío ña kunuu ini ñá ña, ntē ña ni ntio ña nakué'e ña sintiá'vi nta'a ña di. Dukuān né, eni ntu'u ñā dé kuení ña da nēé ka nuu i é kini kaa é ntē ña váda mí kaidiá'vi. Vata tsi tē ña té neé ini kue'en ña. ²² Dotō tsi ntáka'an ñá e dóo ki'in ini ña, ntá tsi dóo tuntu ña. ²³ Ña ni ntío ña kunuu ini ñá Xuva kō, ña é kántíto ntii dañu ntūvi ne, ín uu ini ñá nuu i é de vá'a mii ñā. Ntāvá'a naā ñá ña'a, ña ntáte'u kúñu i tē xi'í, nī láa, kīti ntaíko sán di, ni kīti é ngimi dí'in i, ni kōó san di. Divi tī ntáde ña xuva ñā.

²⁴ Dukuān ne, ña ni íde ká Xuva ko ña kuēnta vata koo é na víi mii ña dá nēé ka nuu i é kini kaa é ncho víi ña. Ntaxé'e ña doka'an tá'an ña. ²⁵ Náa i é nantuku ña nēe é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ntánantuku ñā dovete. Kudii núu i é de vá'a Xuva kō san ntaínúu ini ña ne, ntá tsi ñá te ntaínúu ini ña mii ña é de vá'a san, tsí mii ñā é ntio é kada ka'nu o ña ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

²⁶ Dukuān né, tsoo mii Xuva ko ñā é na víi mii ñá da nēé ka nuu i é kini kaa é ntio ña. Un tsi nté ñadī'í san ntánatsoo mii ña xī ña ne, da ntaíntóo ni'i ña ñadī'í ni'i ña. ²⁷ Kuan tsi o ntáde ñatíf san di, e ntánatsoo mii ña ñadī'í ñá ne, da ntáde ña kuétsi ni ñatíf ni'i ña. Ntē ña ntákuka'an nuu ña e ntáde ña é kini kaa san ni tā'an ña. Kuétsi mii ña te kaxé'e Xuva ko ñā é ntō'o ña, da xe dóo kinī o ntáde ña.

²⁸ Dā xé ña ni ntio ña'á san kutuni ñá xoo é Xuva kō ne, tsoo mii Xuva ko ñā é na víi ka ña da nēé ka nuu i é kini kaa e táva dikí mii ña. ²⁹ Un tsi ñu'u tsitū nima ña é un nti'i nuū i é kini kaa: Ntákidi ni'i ña tuku ñadī'í, ña é ña te ñadī'í mí ñā. Ntáde xení ña ni tā'an ña. Dōo ntákuinima ña iña ta'an ña. Ntáde ña é un nti'i

nuū i é kini kaá di. Dōo ntákune'u iní ni tā'an ña. Ntaé'ní ta'an ña. Ntánāa núu ña ni tā'an ña. Ntaéni ntā'ví ña ta'an ña. Ntántukū nuu iní ña é un nti'i nuū i é kini kaa. Ntáde vete ña ni tā'an ña. ³⁰ Ntáka'an kīni ña iña ta'an ña. Ná ntío kue'en tsí ña Xuva kō. Dōo xení ña. Dōo na'nu ncho víi ña. Dōo ntáde na'nu ña nuu ña'á san. Ntántukū nuu iní ña é víi ña é kini kaa san. Ña ntákuinti'xe ká ña é ntáka'an úva ña ni di'í ña. ³¹ Ná ntio ña kini ña é vā'a. Ña ntáde ntaa ña é ntáka'an ña. Ña ntákuinima ña nté uun ña'a. Ná ini ña é káda ka'nu iní ña ni tā'an ña. Ña ntántunta'ví ini ta'an ña. ³² Ña kuān ntáa sán ne, ini ña tsí kaka'an Xúva ko te xōo ñá'a é kuān ó kade ña ne, ní'i ña doxi'í san. Tsí kuān té ini ñá ne, ña ntáde ña kuenta. Kuan tsi o ntáde ña ne, dōo diní ña te kuan tsi o ntáde ta'an ña di.

Kade ku've Xuva kō nee iña é nuu é ntaā i

2 Divin é kaxntékún kú'vén ta'an o ne, ñá ku ká'an te ña tuvi kuétsi o divin di. Tsí da nēé ka nuu i é kaxntékún kú'vén ta'an o ne, kaxntékún kú'vén miin kúñu o di, tsí divin ne, dadii tsi kaden vatā ó de ña di. ² Ini o tsí Xuva kō ne, kaxntékú ku've ñá nee é nuu é ntaā i iña ña é kuān ó kade san. ³ Divin é kaxntékún kú'vén ta'an o ne, ¿dadii xntu ku kuān ó den ni ñá'a, ña é iō kuetsí i san? ¿Vá ñā ntu ní'i o é ntō'o o é ta'xi Xuva kō, kuiní o? ⁴ ¿Nté kui kanantiin ni'nin ntun e dóo vá'a o de Xuva ko ni o? ¿Vá ñā ntu ní'i o é ntō'o o, tsi dóo ka'nu iní Xuva ko, te kuini o? Dōo vá'a o de nti'xe Xuva ko ni kō. Dukuān é ntio ña é natū'vi ko kuétsi ko ntā'a ña. ⁵ Ntá tsi divin né, dóo dol'ōn. Ná ntio o é ntiko kōón nta'a Xuva kō. Kadā'vin kuétsi miin kúñu o é káteen vá'an é ntō'o o san é ni'i o tē xee ntúvi é ta'xi Xuva kō é nto'o kō. Da kidáa ne, kutuni ko tsi dóo vá'a o xntéku kú've

Xuva ko iña kó ⁶ tē nakene ntódo ña kō, xe un xé un ō, nee iña é idé ō. ⁷ Iō ñá ne, ntáxio ntii ña é vii ñá nuu i é vā'a. Ntántukū nuu iní ña é kā'an vá'a Xuva ko iña ña ne, ntántukū nuu iní ña nté koo ni'i ñá ntuvi vā'á iña ña é ña ntí'i. Ña sāl'a ne, kué'e Xuva ko ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. ⁸ Ntá tsi iō ñá'a, ña é da mii tsi e ntádē kuení i ña mii í ne, ñá ntío ña kuinti'xe ña é nuu é ntaā i, tsí ncho vii ña é kīni kaa san. Kudiin Xúva ko ni ña ne, kué'e ña ña é ntō'o ña. ⁹ Un ntíi ntíi ña'a, ña e ntáde é kīni kaa sán ne, un vá'a tsi nto'o ña kídāā, un vá'a tsi nanti'i ña iní ña, di'na ña Israeé san ne, da kidāā ne, ña é tūku tatá i sán di. ¹⁰ Ntá tsi un ntíi ntíi ña'a, ña e ntáde é vā'á san ne, kué'e Xuva ko ña e dóo va'á iña ña. Ká'an Xuva kō tsi dóo va'á ña ne, kué'e ña é vā'á koo kuntōo ña di, di'na ña Israeé san ne, da kidāā né, ña nguui sán di.

¹¹ Kuenta iña Xuva kó ne, nté uun xuvi uun nínu ō, tsi kuédadii ntí'i tsō. ¹² Un ntíi ntíi ña'a, ña e ñá ini lei Muísee san ne, kūnaá ña te iō kuetsí ña. Ntá tsi ña kué'e Xuva ko ña é nto'o ña vatā ó kaka'án leí san, tsí ña ntáduku ntée ña lei tsíkan. Ña é ntoo ni'i leí san ne, xntēkú kú'vé Xuva ko ña vatā ó kaka'án leí san. ¹³ Ñá tē ña e ntátekú tsi i leí san é vā'á ña nuu Xuva ko, tsí tē ntáde ntaa ña é kaka'an. ¹⁴ Ntá tsi ña tuku tatá i sán, kuān té ña ini ñá leí san ne, ntáde ntaa ña diki tsi mii ña vatā ó kaka'án leí san ne, vata tsi te iō lei iña ña. ¹⁵ Ntá tsi tē kade ña é vā'á ne, dito tsí nuu leí san nima ña. Diki mii ña ini te vā'á ó kade ña ne, ō ña vā'á ó de ña. ¹⁶ Kuān koo kuvi te xee ntúvi é xntēkú kú'vé Xuva ko kuénta iña Jesúcristu núu i é ñu'u xū'ú nima ñá'a san, vatā ó kaka'an tú'ūn va'a é kaka'an ntódo ú san.

Ña Israeé san ni lei Muísee

¹⁷ Divin é kaka'an tsí ña Israeén ne, tuvin ni'in lei Muísee san ne, dóo ka'nun

kuini o é inin Xúva kō di. ¹⁸ Dōo ínin nee é ntio Xuva kō é vii o. Dōo ínin nee iña é dií ka va'a é vii o, tsi dóo tu'vé o leí san. ¹⁹ Dōo ínin nté koo nañē'en ñá kuáá san itsi, nté koo naxi'ín nuun nuu ña'a, ña ntántoo mí iñi nēé san, kuini o. ²⁰ Dōo ínin nté koo nañē'en ñá tuntú san, nté koo nakuá'an i'xa ikín san é ña te neé ini, kuíni o. O te dā xé tuvín ni'in leí san ne, dōó ki'in iní ó, dōó inin nee iña é nuu é ntaā i, kuini o. ²¹ Divin é kanakuá'an ta'an o ne, ¿nté kui ña kánaku'a'an miin ntūn kúñu ō kuan? Divin é kaka'an ntódon é ña ku dú'u ō ne, ¿nté kui miin ntūn ne, kadú'un? ²² Divin é kaka'an é ña víi ō é kīni kaa ni ñadī'i ñá'a sán ne, ¿nté kui miin kūn né, kuān ó kaden? Divin é ña ntío kue'en tsí o santu e ntúvá'a nāá san ne, ¿nté kui kaidon dú'un ntun é ā'ví i é iō ini ukún i kán kuan? ²³ Divin né, dōó ka'nu kaden é ínín leí san, ntá tsi kaidon ntítan Xuva kō, tsí ña káden ntaan é kaka'an ña. ²⁴ Nuú é ntaā i é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō é divi kuetsí o e ntáka'an kīni ña tuku tatá i san iña Xuva ko.

²⁵ Te káden ntaan leí san ne, kainuu á'vi ntí'xe é tē'nte kúñu é ixi ó vata koo é dító na'a i é kádukun ntéen Xuva kō. Ntá tsi tē ña káden ntaan leí san ne, é ntaā í te tē'nte. ²⁶ Tē ña tuku tatá i san kada ntaá ña vata tsí ó kaka'án leí san ne, kuān té ña ni tē'nte kúñu é ixi ñá ne, kuédadii tsi ña ni ñá é te'nte é ixi í san kuenta iña Xuva ko. ²⁷ Kidāā ne, ña é káde ntaá leí san ne, kuān té ña ni tē'nte ñá ne, xntēkú ku'vé ñá o, tsí ña káden ntaan, kuān te ínín leí san, kuān te tē'nte kúñu é ixi o. ²⁸ Tsí uun ña'a, ña é ña Israeé ntí'xe ne, ñá te da mii tsi atā í san é kuntéé na'a i, ²⁹ tsí na kuntéé na'a i nima ñá san di. Kuān te káde ña é un ntí'i vatā ó kaka'án leí san ne, ntá tsi te vā'á nima ñá ne, divi é nuu á'vi iña Xuva ko. Ña te ñá'a san ká'an ña te dóo va'á ña, tsí mii Xuva ko ká'an ñá tē dóo va'á ntí'xe ña.

3 Te kuān ó ne, ¿vá ñā ntu te vá'a ó é vii o ñā Israeé san? ¿Vá ñā ntu te kaidiá'vi é tē'nté kúñū é íxi ko? ² ¿Mí'i ntū é ñā'a? Tsi dóo titín nuu i é kaidiá'vi. É kuvi ūun ne: xtúvī Xuva ko tū'ún ñā nta'a ñā Israeé san é na kuntoo ni'i ñā. ³ Ntá tsi te iō ñā é xtuvī mii ñā é kakuin-ti'xe ñā Xuva kō ne, ¿vá dukuan ntū é xtuvī mii Xuva ko é kāda ntaa ñā é kākā'an ñā? ⁴ ¿Ñā'á ni san! tsí Xuva kō né, da mii é kakuntaa ntí'i é kākā'an ñā, kuān té un ntíi ntíi ñā'a sán ne, dóo vete ñā. Tsí vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Kūtuni ñā'a san tsí nuu é ntaā i é kākā'an.

Kuvi viín te xntékú ku've ñā o, ka'an.

⁵ Ntá tsi tē díí díí ka kutuni ñā'a san tsi dóo va'á kue'en Xúva ko te kiní ñā tsí xo'ō né, dóo kini ntáa ó ne, ¿nté ntu koo ka'an o? ¿Vá ká'an ntú o tsí ñā vá'ā ó de Xuva ko te kata'xi ñā kō é nto'o ko kuēnta iña kuétsi kō? (Kaka'án u vatā o dá doto tsí ntáka'an ñā'a san.) ⁶ ¿Ñā'á ni san! tsí tē dí Xuva ko kini kaa ñā ne, ¿nté ntu koo xntékú ku've ñā ñuxiví san? ⁷ Tē dí dovete é kākā'án u sa kade i é nāx-i'í nuu ka'nu é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ¿nté kui kaka'an kú ñā é iō kuetsí ko kuan? ⁸ ¿Ō díí ka ntu vá'ā o é vií u é kini kaa san vata koo é na ki'xi é vā'á san? Tsí iō ñā ne, kudii dovete ntáka'an ñā é kuān ó kanakuā'a ntí. Ntá tsi ñā kuān ntáa sán ne, vá'ā ó te ni'i ñā é nto'o ñā nta'a Xuva kō é kuān ó ntáka'an ñā.

Un ntí'i o iō kuetsí kō

⁹ ¿Nté ntu koo ka'an ó kuan? ¿Va díí ka ntu va'á ñā Israeé san é ñā nguii sán, te kuini nto? ¿Ñā'á ni san! Tsi nte dí'na nañé'e nti e kuédadii ntí'i tsō é iō kuetsí ko, kuān té ñā Israeé ó, kuān té tuku tatá kō. ¹⁰ Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: ¿Nté uun xoxo káde i é vā'a!

¹¹ Nté uun xoo é nuu dikí i é vā'a. Ntē ñā xoxó kanantuku i Xuva kō.

¹² Un ntí'i ñā ntádita ñā itsi mii ñā. Un ntí'i ñā natví ñā nima ñā.

¿Nté uun ñā tē kade ñā é vā'a!

¹³ Ini dukun ñā ne, vata kaa ñāñā é kántii ntaa.

Xaa ñā ne, dovéte kakā'an.

Ñii xu'u ñā ne, xi'i ntídí koó san.

¹⁴ Ñu'u tsitu xū'u ñā tú'ún e dóo kini kaa.

¹⁵ Xtun dí'ín ñā ne, koó dá ntafnu kantaa é kāti niñi ñā'á san.

¹⁶ Dā mí'í ka ntaíka ñā ne, ntádē xení ñā ni ñā'a san, ntánant'ō ñā ñā dí.

¹⁷ Ñā ini ñā é vā'á koo kuntoo ñā ni tá'an ñā.

¹⁸ Ñā ntaú'vi kue'en ñā Xuva kō, ka'an.

¹⁹ Vi'a vé ne, ini o tsí da nēé ka nuu i é kākā'án leí san ne, iña ñā e ntáduku ntée i. Tsí tuví leí san vata koo é da kanií ñūxiví san kó'xo nteē ñā kuenta iña Xuva ko, é xoxo kuvi ká'an i é ñā tuvi kuétsi i. ²⁰ Tsi nté uun ó ñā kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko te kāda ntaa o é kākā'án leí san. Tsí leí san ne, da ti tsi é kūtuni ko é iō kuetsí kō.

Ntuvá'a o ni Xuva ko te kuinti'xe ko ñā

²¹ Vevíí ne, é nañé'e Xuva ko kō nté koo ntuvá'a o ni ñā ne, ntá tsi ñā te kuénta iñá leí san. Tsí leí san ni tū'un é ká'an ntódo ñā ka'án naa Xuva ko kídaā ne, ntada ntaa ²² tsí ntuvá'a o ni Xuva kō, un ntíi ntíi o, te kuinti'xe ko Jesūcristú san. Kuédadii tsi kade ñā ni kō, xe un xé un ó, ²³ tsí un ntíi ntíi o ntáde o kuétsi. Xoxó kuvi xee tá'an i e dóo va'a é iō iña Xuva ko. ²⁴ Ntá tsi dóo vá'ā o dé Xuva ko ni kō, tsi tá'xi ñā doméni é ntuvá'a o ni ñā. Tsí nakáku ñā ko kuétsí ko kuénta iña Jesúcristu. ²⁵ Tsí Xuva kō né, taxnúu ñā Jesucristu é kāti ñā niñi ñā vata koo e ntá'vi ñā kuétsi kō. Kade ka'nu iní Xuva ko ni ko te kuinti'xe ko Jēsuu. Tsí dívi

ña kanañē'e ñá kō tsí Xuva kō né, dōo va'á ña. Te kuan tsi ō nakuíta nti'xin ña kuétsi ña é intóo kídaā ²⁶Tsi dóo ka'nu iní ña ni ñá né, kuan tsi ó kanañē'e ñá kō vevíi di e dóo va'á ña é kánakate ña kuétsi ko te kakuinti'xe ko Jēsuu.

²⁷Kidáā ne, ¿mí'i ntu kuvi ka'an o e dóo divi o nūu Xuva ko? Ña kúvi. Tsi ña te é káde ntaa o leí san, tsí da xe é kakuinti'xe ko ñā. ²⁸Dukuān ne, xée ō kútuni ko tsí ntuvá'a o nuu Xuva ko te kakuinti'xe ko ñā, ñá tē é káda ntaa o leí san. ²⁹Xuva kō ne, ¿vá mii ntu Xuvā ña Israeé san ña? ¿Ñā ntu te Xuvā ña tuku nūú san di? ¿Nté kui ña'a? ³⁰Tsi uun tsi Xuva kō, ña é kantavá'a nima ña é kakuinti'xe i ña, kuān te tē'nte é ixi ñá ne, o kuān té ña'a. ³¹Kidáā ne, é kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ¿vá kanakatsin ntu ō leí san? ¡Ñá'á ni san! tsí díí díí ka ntii káda ntaa o leí san te kakuinti'xe ko ñā.

Kini o nté ō dé Abraan

4 Vi'a vé ne, ¿neé ntu ni'i uva ata ko Ábraán san, te ká'an o? ²Tē dí ni ni'i Ábraán san ntuvi vā'á iña ña kuenta iña i é vā'a é idé ña ne, kuvi víi ka'nu ña kídaā, ntá tsi ña te núu Xuva ko. ³Tsi kutuni ko nté o ūve na'a kaka'an tú'un Xuva ko iña ña: “Tsi Ábraán sán ne, da xe kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān é káka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña”, ka'an. ⁴Vi'a vé ne, te iō ñá kade tsiñu ne, ñá tē doméni káde tsiñu ña, tsi kuétsi é ntuá'vi ña kuenta iña tsiñu é kade ña san. ⁵Ntá tsi xoo é kakuinti'xe i Xuva kō, ña é kánakate kuétsi ña é kini ntáa sán ne, kuān té ña ni ide ña nté uun é vā'a, ntá tsi ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō tsí da xe kuínti'xe ña ña. ⁶Kuan tsi ka'an Dávif san di, dá kaká'an ña tsi dóo diní ña'a san, ña é ntuvá'a ni Xuva ko, kuān te nté uun nuu i é vā'a ña ni ide ña. ⁷Sá'a káka'an Dávif san:

Nté kui vá'a ña'a, ña e dé ka'nu iní Xuva ko ni i nuu i é idé ña, ña é nakate Xuva ko kuétsi i.

⁸Nté kui vá'a ña'a, ña é ña kade Xuva ko kuēnta kuétsi i, ka'an ña.

⁹¿Vá da mii xntū ña é tē'nte é ixi i ntáduku ntée ña é ni'i ña é vā'á san nta'a Xuva kō? ¿Ñā ntu te kaduku ntée tuku ña'a sán di, kuān té ña ni te'nte é ixi ña? Tsi vatá ō kaka'an dí'na ntí ne, Ábraán sán ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō tsí da xe kuínti'xe ñá ña. ¹⁰Ntá tsi, ¿amá ntu ntuvá'a ña ni Xuva kō? ¿Dā rkontúvi e tē'nte é ixi ñá san ne, o dí'na ntu? Ñá te dā rkontúvi, tsí dí'na dā te'nte é ixi ña. ¹¹Tsi rkontúvi ne, tē'nte é ixi Ábraán san é vata kaa na'a i tsí dí'na ntuvá'a ña ni Xuva kō da kuínti'xe ña ña. Dukuān né, divi Ábraán san kuvi ña vata kaa uva ūn ntíí ntíí ña'a, ña é ntákuinti'xe i Xuva ko, kuān te ña'a, ña é ña ni tē'nte é ixi i, tsi kuan tsi o ntántuvá'a ña ni Xuva kō di. ¹²Dadíi tsi kúvi ña ūvá ña é te'nte é ixi i san, tē ntákuinti'xe ñá ña dí, vata tsi o dé uva ata ko Ábraán san dá vāta tē'nte é ixi ña.

Kakuntaa e tá'xi Xuva ko xu'u ña, te kakuinti'xe ko ñā

¹³Xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraán san tsí ñuxiví sa ne, kuvi iña ñá ni ūn ntíí ntíí i'xá ña. Ñá te ni ká'an Xúva ko ni Ábraán san te dā xé kade ntaa ñá leí san, tsí da xe kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña. ¹⁴Tsi tē dí da mii tsi ña é ntoo kuenta iñá leí san ni'i ña é vā'a é káka'an Xúva kō ne, é ntaā i e kuínti'xe ko Xuva kō, tsí ña váda kaidiá'vi é ta'xi Xuva ko xu'u ña te kuan ō. ¹⁵Tsi te kuēnta iñá leí san ntoo ō ne, da mií é ni'i ko é nto'o kō. Ntá tsi tē dí ña tuví leí san ne, ña túvi kuétsi ko tē ña ni de ntáa o vatá ō kaka'an.

¹⁶Dukuān ne, núu i é xe'é Xuva ko xū'u ña é kué'é ña doméni i'xá Ábraán

san ne, kuenta iña i é kuinti'xe ña. Ñá te da mii tsi ña ntáde ntaa leí san é ni'i ña sá'á, tsí da xōo ka ña'a, ña e ntákuinti'xe i Xuva ko vatā o dé Abraán san. Dukuān ne, kuvi ka'an o tsí Abraan sán ne, kuvi ña uva ata ko ün ntíi ntíi o. ¹⁷ Kuan ō kúvi vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Xu'u dé kú've u o é viín uva ñā'a, ña ntántoo da vādá ka ñuu." Kuan ō ka'an Xúva ko ne, kuinti'xe Abraán san tsí kuvi vií Xuva kō, ña é kanantōto ña xi'i, ña é kadē kú've nuu i é ntē vata koo.

¹⁸ Kuān té ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá Abraán san ne, ntá tsi kaniñ nima ñá inúu ini ña é kaka'an Xúva kō ni ñá tsí ña te nté kaa i'xá ña koo. Dukuān é kuvi ña uvatā ña ntántoo da vādá ka ñuu san, vata ō ka'an Xúva ko ni ñā e dóo titín i'xá ña koo. ¹⁹ Abraán san ne, kuān té é uun sientu kuía ña, ntá tsi ña ni tee dá'na ña é kuinti'xe ña é kōo i'xá ña vatā ó kaka'an Xúva ko ni ña, kuān té ini ña tsi é ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá ña. Ini ña tsí ñadi'í ñá Sará ne, vata kúvi kōó kue'en tsi i'xá ña. ²⁰ Ñá ni dē kuení ña tē ña kada ntaa Xúva ko nuu i é xe'é ña xu'u ña ni ñā. Ñá ni xtuví mii ña é kuinti'xe ña, tsí da díí díí ka kuinti'xe ña ne, kaka'an ña tsí dóo ka'nu Xuva kō. ²¹ Ini vá'a ña tsí kuvi vií Xuva ko da nēé ka nuu i é káta'xi ña xu'u ña. ²² Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsí dóo va'á ña kuenta iña i e dóo kuinti'xe ña.

²³ Ñá te da mii tsi kuēnta iña Ábraán san é ūve na'a é kaka'an Xúva kō e dóo va'á ña'a ña, ²⁴ tsí kuenta iña kó di. Tsí kuān koo ka'an Xúva ko iña kó te kuinti'xe ko ña, diví ñā é nantōto ña Tó'o ko Jēsuu dá xi'i ña. ²⁵ Tsi Tó'o ko Jēsuú ne, ntūvi ña kuenta doxi'í san kuenta iña kuétsi kō né, dā ntóto xtuku ña vata koo é ta'xi ña ko ntuvi vā'á iña kó nuu Xuva ko.

É ntuvá'a o ni Xuva kō

5 Dukuān ne, é ntuvá'a o ni Xuva kō, da xe kuinti'xe ko ñā. E vá'a tsi ō ntántoo o ni Xuva ko ve kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristú san. ² Tsí da xé kuenta iña ña é ni'i ko é vā'á nta'a Xuva kō, tsi ntánuu iní ko ñā. Ne, kutu ntántoo o ni ñā di. Dōo diní ntoo ō ve, tsí ntantétu ō é ta'xi Xuva kō e dóo va'á iña ná tē náxee o ntá'a ña. ³ Ñá te da mii tsi sá'á di, tsi dóo diní kō dí tē nee iña e ntánto'o ko ñūxiví sa. Tsí te dóo ntánto'o kō né, kuan kōo kutú've ko é díí ka kuka'nu iní kō. ⁴ Te kuka'nu iní kō né, dōo va'á koo kuita nti'xin vá'a ko tē íto nteé Xuva ko kō. Te itá nti'xin vá'a o ne, ntánuu iní ko tsí ni'i ko é vā'á nta'a Xuva kō. ⁵ Ñá te da ti tsi é ntaā i e ntánuu iní ko Xuva kō é ni'i ko é vā'á nta'a ña, tsi tá'xi Xuva kō Espiritú Sántū san, é kunūu ña nima kó ne, kata'xi ña é kūtuni ko tsi dóo kakuinima Xúva ko kō.

⁶ Tsi dá ña ni kuvi nakakú mii ō kúñu kō ne, ura va'á xi'í Cristu kuēnta iña ko, xo'ō e dóo kini ntáa ō. ⁷ Á tē nté uun xoxo é ku'e'é ntuvi iña i kuēnta iña tá'an i, kuān te dóo va'á ña'a ña. Á te dā mii ío ñá'a, ña é kenē ini i é kúvi kuenta iña ña e dóo va'á kue'en. ⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, nāñ'e ñá kō tsí dóo kakuinima ñá ko, tsí Cristú san xi'í ñá kuenta iña kó xo'ō, kuān te dóo ío ka kuétsi kō. ⁹ Vevíí ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva ko kuēnta iña níñi e éti ña ne, ¿vá ñā ntu te díí ka nakakū ñá ko é nto'o kō san? ¹⁰ Xo'ō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō da xé xi'í I'xá ña kuenta iña kó, kuān té ña ni ntío ko ña kídaā. Vi'a vé ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva kō né, ¿ñā ntu te díí díí ka ni'i ko ntuví va'á iña kó nta'a ña kuenta iña ntuvi iña I'xá ña? ¹¹ Ñá te da mii tsi sá'á di, tsí dóo diní ko kuntuo o ni Xuva kō vevii, da xe é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu.

Adaan ní Cristu

¹² Kidāā ne, uun ña'a tsi ñatíí san idé ña é kǐ'ví kuétsi san ñúxivi a. Kuenta iña kuétsi sán ne, xée doxi'í san di. Dukuān ne, un ntíí ntíí ña'a san duku ntée ña doxi'í san, tsí un ntíí ntíí ñá idé ña kuétsi san. ¹³ Un tsi nte dí'na dá xtūvi Xuva kō leí san ne, é dukuan iō kuétsi ñuxivi sa. Ntá tsi ña ni kátávi ña'a san kuétsi, tsí da xé vata koó leí san. ¹⁴ Ntá tsi kuvi idé doxi'í san ni ũn ntíí ntíí ña'a san nte ntúvi da fka Ādaán san un tsi nte da fka Muisee. Tsí xi'i un ntíí ntíí ña'a, kuān té ña te ni de dó'o ña vatā o dé Ādaán san. Tsí divi nāa Ādaán san ña é kǐ'xi rkontuvi.

¹⁵ Ntá tsi kuétsi Ādaán san ne, ña kúvi ntada dadíi o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsí uun ña'a tsi ñatíi ntúku ña kuétsi sán ne, dukuān né, dōo titín ña'a xi'i ña. Ntá tsi díí díí ka vā'ā o dé Xuva ko ni kō e tá'xi ña kō doméni uun ña'a ká ñatíi, ñá nani Jesūcristú ne, ñá te nté kaa ña'a ni'i ña é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña ña. ¹⁶ Kuétsi Ādaán san ne, ña kúvi ntada dadíi o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsí kuenta iña úun tsi kuétsi Ādaán san é vē'xi é nto'o ko iña un ntíí ntíí ña'a san. Ntá tsi doméni e tá'xi Xuva kō né, divi é ntuvá'a o ni ña, kuān té ña te da díi kuétsi kō. ¹⁷ Kúvi idé doxi'í san dé kǐ'vé kuenta iña kuétsi uun ña'a tsi ñatíí san, ntá tsi díí díí ka kada kǐ'vē ó, xo'ō é ni'i ko e dóo va'á iña Xuva kó, xo'ō é ni'i ko doméni é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña úun ká xtuku ñatíi, ñá nani Jesūcristu.

¹⁸ Dukuān ne, un ntíí ntíi o ní'i ko é nto'o ko kuēnta iña kuétsi é idé Ādaán san. Ntá tsi kuenta iña núu i é vā'a é idé Jesucristú ne, ní'i ko ntuví vā'á iña ko, un ntíí ntíi o é nākate ña kuétsi kō. ¹⁹ Tsí da xé ña ni kuintí'xe uun ña'a ñatíí san é kākā'an Xúva kō ne, ñá te da díi ña'á san xio kuétsi ña. Ntá tsi kuenta iña i é idé ntaa úun ká tuku ñatíí san é kākā'an

Xúva kō ne, ñá te da díi ña'a ntuvá'a ña ni Xuva kō.

²⁰ Kúki'ví leí san vata koo é díí díí ka kukue'e kuétsi san. Ntá tsi dā kúkue'e kuétsi sán ne, díí díí ka vā'ā o dé ka xtúku Xúva ko ni kō. ²¹ Tsí vatā o dé kǐ'vé kuétsi san e tá'xi doxi'í iña kó ne, kuan koo na kāda kǐ'vé doméni é kata'xi Xuva kō, é ni'i ko ntuví va'á iña ko nti dañu ntúvi kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

E xǐ'i o kuēnta iña kuétsi san, ntá tsi ntantíto o kuēnta iñá Cristu

6 ¿Nté ntu koo ka'an o vé kuan? ¿Vá ntukū ká ntu o kuétsi san vata koo é díí ka kada ka'nu iní Xuva ko ni kō? ² ¿Ñā'á ni san! ¿Nté ntu koo kuntōo ká xtuku o é ntuku o kuétsi san?, tsí vata tsi tē xi'i o kuēnta iña i. ³ ¿Ñá iní ntú nto tsí dā ítsi ntute o ne, uun tsi kúnū ntúvi o ni Jesūcristú san ne, vata tsi te dādíi xi'i o ni ñá dí? ⁴ Dukuān né, dā ítsi ntute o né, vata tsi tē intú'xi dadíi o ni ña dí vata koo é ntoto xtuku o ni ña é ni'i ko ntuví xēé iña ko, vata o ntóto xtuku Cristu dá xi'i ñá, tsí dóo ka'nu Xuva kō.

⁵ Tsí te dadíi o nī Cristu dá xi'i ñá ne, kuan tsí koo ni'i dádíi ko ni ña ntuví vā'á iña ko. ⁶ Iní o tsí nima kǐni kaa ko nakūntee dadíi nī Cristu ntíkā krusi kan vata koo é na ntí'i é kúvi víí kuétsi san ni ko. Dukuān ne, ña kantío é víí ka o é ntio nima kǐni kaa kō. ⁷ Tsí tē xi'i ó ne, ntí'i kuétsi kō. ⁸ Tē xi'i dádíi o nī Cristú san ne, kanuu iní kō tsí kuntoo dadíi o ni ña. ⁹ Iní o tsí da xe ntóto Cristu dá xi'i ñá ne, nté uun ito ña kuví ka ña. Ña kúvi ká vii doxi'í san ni ña. ¹⁰ Dā xi'í Cristú san ne, uun ito tsi xi'í ñá kuenta iña kuétsi san. Ntá tsi é kántíto ña vevíí ne, kuenta iña Xuva ko túvi ña. ¹¹ Víí nto kuenta tsi é xi'i ntó kuenta iña kuétsi san, ntá tsi ntantíto nto kuenta iña Xuva ko, é uun tsi kúvi nto ni Jesūcristu.

¹² Dukuān ne, nā ku da vā'a ká nto é kadā kû've kuétsi san iña nto é vii ntó da neé ka nuu i é ntio nima káni kaa nto. ¹³ Nā ku ntáda nto kúñu nto kuēnta é na vii nté un siin é kini kaa san. Tsi ntada nto kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō. Vata tsi tē ntóto xtuku nto é xi'i nto. Ntada nto kaniñ kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō vata koo é na kada tsiñu ni'i ña ntó é vii nto é vā'a. ¹⁴ Nā ku dā vā'a ká nto é kúvi vií kuétsi san ni nto, tsi ña té leí san ntántikín ka nto, tsi vevii ne, ntántikín ntó Xuva kō, ña e dóo dé ka'nu iní i ni ntó.

¿Xoó ntu kuvi tó'o kō?

¹⁵ ¿Nté ntu koo vii o vé, te kuini nto? ¿Vá vií ka ntú o kuétsi san dá ña ntántikín ka o leí san, da xe ntántikín o Xuva ko ve, ña e dóo vā'a o de ni kō? ¡Ñā'á ni san! ¹⁶ Vá ña ntu íni nto tsi tē ntáda nto kúñu nto kuēnta ntá'a uun ña'a é vii nto é di mii tsi e ntío ña ne, kuvi ña tó'o ntó. Da mii é káda ntaa nto é kaka'an ña. Te kuétsi san é kúvi tó'o ntó ne, ní'i ntó doxi'í san. Ntá tsi te Xuva kō é kúvi tó'o ntó né, te káda ntaa nto é kaka'an ña ne, ní'i nto ntuvi vā'á iña nto. ¹⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō tsi di'na ne, di mii tsi é kaka'án nima káni kaa nto idé nto. Ntá tsi vevii ne, kaniñ nima nto ntákuinti'xe nto tú'ün é nuu é ntaa í vata o nañé'e ña nto. ¹⁸ É ntii ni'ni nto kuétsi san vé ne, e kúntí'vi nto tsiñu vā'á san ve. ¹⁹ (Kanté tsi tú'ün ña ñuxivi san é kaka'án u ni ntó tsi dóo vitá o ini nto.) Vatā o dé nto di'na e ntáda nto kúñu nto kuēnta é vii ntó nuu i é kini kaa sán ne, kuan tsi koo ntada nto kúñu nto kuēnta vevii é vii ntó nuu i é vā'a é ntio Xuva kō.

²⁰ Tsi dā íka nto itsi kini kaa sán ne, íka xaa nto é vii nto é vā'a. ²¹ Ntá tsi ¿neé ntu ta'xi kídaā é idé nto nuu i é kōo da ntákuka'an nuu nto vevii? Tsi kúdií doxi'í san kata'xi. ²² Ntá tsi vevii ne, é nākaka xaa nto kuenta iña kuétsi san.

Vevii ne, kúntí'vi nto é vii nto é kaka'an Xúva kō. Sá'ā ne, kata'xi ká kudii é kúntōo vā'a nto nuu Xuva kó ne, ní'i nto ntuvi vā'á iña ntó ntii dañu ntúvi. ²³ Tsi kúdií doxi'í san ni'i kó te kúntikín o kuétsi san. Ntá tsi doméní san e tá'xi Xuva kō ne, é koo ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi, te kúntikín o Tó'o ko Jesücristu.

¿Nté ntu ó de leí san ni ña tánta'a?

7 ¿Vá ña ntu te íni nto tsi kadē kû've leí san iña ña'a nii dukuan kántíto ká ña? ² Uun ñadi'í san, ña tánta'a ne, kuétsi é kúntikín ña xii ña nii dukuan kántíto ká ña. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, ñá kadē kû've ka leí san iña ñadi'í san. ³ Dukuān né, te kanadikí nteē ña ni tuku ñatíí da nii kántíto ká xii ña ne, kakó'xo nteē ñá leí san. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, ñá kadūku ntée ká ña leí san. Nā tē neé nuu i te natánta'a ña ni tuku ñatii.

⁴ Dukuān ó kuvi ni ntó dí, ta'an ko. Tsi dā xi'i Cristú san ne, vata tē xi'i dádií nto ni ña kuēnta iñá leí san. Vevii ne, ntáduku ntée nto tuku xii nto, ña e ntóto dá xi'i vata koo é na kōo nuu i e dóo va'a é ntio Xuva kō. ⁵ Tsi nii dukuān ntáde ká o é ntio nima káni kaa ko sán ne, dā díí díí ka ntáde o nuu i é kini kaa san tē kutuni ko tsi kaka'án leí san é ña kuan koo víi o né, divi tsi nuu i é ní'i kó doxi'í san. ⁶ Ntá tsi vi'a vé ne, é nūu nteé leí san ata ko, tsi leí san é uve tñin o kídaā né, vata tsi tē xi'i o kuēnta iña í ne, e ntaíka xaa o ve, vata koo é na vii o é ntio Xuva kō, tsi ní'i ko ntúvi xéé iña ko, ñá te dā míi tsi é káde ntaa o lei átā é úve na'a kaka'an é vā'a é vii o.

Kuétsi é kadē kû've iña ko

⁷ Te du'vā ó ne, ¿vá ká'án ntu o tsi leí san ne, iō kuétsi í? ¡Ñā'á ni san! Tē dí ña leí san ne, ñá iní u nee iña é kuétsi ko. Tē dí ña kaka'án leí san é ña kúvi kuiníma ko iña ta'an kó ne, ñá iní u te ña vā'a i é

kuān koo vii o. ⁸Ntá tsi kúvi íde kuétsi san ní ko, tsí da xé kaka'án leí san é ña kúvi naki'i núu o iña ta'an kó ne, dā díí díí ka idé u. Tē dí ña túvi leí san ne, ña ni kúvi víí kuétsi san ní ko. ⁹Dukuān ne, xío ntúvi iñá ko di'na dá vāta kutúní ko te ío kuétsi ko, tsí ña ni kutúní ko nee iña é kaka'án leí san. Ntá tsi dā xé leí san ne, ntóto kuétsi ko. Kidaā né, vata tsi tē xi'í u kuenta iña i. ¹⁰Tsí leí san ne, náa í é xee ni'i ntúvi iñá ko ne, xee ní'í doxi'í san. ¹¹Kúvi ide kuétsi san éni nta'ví ko kuenta iñá leí san. Vata tsi te divi é'ni ko.

¹²Dōo va'á leí san, tsi dóo va'á tú'ún e xtúví Xuva kō. Dōo ntaa kaká'án di. ¹³¿Vá ká'an ntú o tsí nuu i é vā'á san é ta'xi doxi'í san iñá ko? ¿Ñá'á ni san! Dā xé kuétsi san é ide é ní'í ko doxi'í san. De tsiñu ni'i kuétsi san leí san vata koo é ní'í ko doxi'í san. Tsi leí san nañ'é'le ko tsi kuétsi sán ne, dōo kini kaa.

¹⁴Ini o tsí leí san ne, vé'xi nta'a Xuva kō. Ntá tsi xu'ú ne, kudii ña ñuxiví sa u é tuví u vata kaa ña kade tsiñu iña kuétsi san. ¹⁵Ñá iní u nté kui kuān ó kade u. Tsi ñá te kade ú nuu i é ncho víí u, ntá tsi nuu i é ña ncho víí u ne, di'na ká kade u. ¹⁶Ntá tsi dá kade ú nuu i é ña ncho víí u sán ne, kakutuní ko tsi dóo vá'ā ó kaka'an ntí'xe leí san. ¹⁷Dukuān ne, ña te mī ú kade ú nuu i é ña ncho víí u san, tsí da xe kuétsi é nūu nimá ko sán ne, divi é kade i. ¹⁸Kakutuní ko tsí ña tuví nté uun nuu i é vā'a é nūu nimá ko, tsí kudii ña ñuxiví sa u. Kuān te dóo ntio ko é víí u é vā'á ne, ña kúvi víí u. ¹⁹Tsí ña kade u é vā'a é ncho víí u, ntá tsi kade u é kīni kaa san é ña ncho víí u. ²⁰Dukuān né, tē kade ú nuu i é ña ncho víí u sán ne, ñá te xū'ú kade ú, tsi kuétsi é nuu nimá ko sán ne, divi é kade i. ²¹Kakutuní ko tsí kuān ó kakuvi ko: Dā ncho víí u nuu i é vā'a sán ne, vata tsi te kantikín é kīni kaa sán ko. ²²Dōo kakuinimá ko lei Xúva kō, ²³ntá tsi kúñu kó ne, kantikín túku lei é

kaedí nuu i é kadē kuení ko ne, vata te katee tīn ko vata koo é na víí u é ntio i. Divi sán lei iña kuétsi san.

²⁴¡Ñá ntá'vi idé ntu u! ¿Xoó ntu nakakū í ko doxi'í é kantikín kúñu kó san? ²⁵¡Nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña Tó'o ko Jesúcristu, tsí divi ñá é nakáku ña ko! Dukuān ne, dǫkí kó san ne, ncho vii é vā'a é ntio Xuva kō ne, ntá tsi kúñu kó san ne, ncho vii é kuntikín kuétsi san.

Kaxntii Ēspírítu Xuva ko kō é vii o é ntio ña

8 Dukuān ne, ña túvi ká nte kui ka'an ntee Xuva kó ko, xo'ō e ntánuu iní ko Jesúcristu, xo'ō é ña ntáde ká o é ntio nima kīni kaa ko, tsi ntáde o é ntio Espírítu Xuva kō. ²Tsí te kadē kú'vé Espírítu Sántu san iña kó ne, kanakakū ñá kō é ña kada kú'vé ka kuétsi san ni dóx-i'í san iña ko. Tsí Espírítu sán ne, divi ñá é kata'xi ña ntuvi vā'á iña kó tē ntánuu iní ko Jesúcristu. ³Tsí leí san ne, ña ni kúvi vii é nādama nima kīni kaa kō, tsí da xé ña ni kúvi víí o é káda ntaa o e xtúví Xuva kō. Dukuān né, taxnuu Xuva ko Ī'xá mii ñá é kaku ña vatā o ntákaku ña'a, ñá iō kuetsí i. Vi'a vé ne, ña kúvi kadā kú'vé ka kuétsi san iña ko, tsí nantí'í Cristu é kúvi víí kuétsi san ni ko dá xi'i ña ntíkā krusi kan kuénta iña ko. ⁴Íde ña sá'ā vata koo é kúvi kada ntaa o é kaka'án leí san é vā'a é vii o. Tsí xo'ō ne, ña ntáde ká o kuénta é kaka'án nima kīni kaa kō, tsi ntáde o kuénta é kaka'an Espírítu san.

⁵Ña ntoo vata tsi ó ntoo ña e dúkuan iō kuetsí i ne, da ti tsi ntánti'i iní ña kuenta iña mii ña. Ntá tsi ña e ntáde ntaa é kaka'an Espírítu Sántu sán ne, ntánti'i iní ña nee iña é ntio Espírítu Sántu san. ⁶Te ntí'i iní kō é da ñi ku'én tsí kuenta iña iña ñuxiví san ne, ní'í kō doxi'í. Ntá tsi te ntí'i iní ko kuénta iña Espírítu Sántu sán ne, ní'í ko ntuvi vā'á iña

ko é kuntōo vá'a o. ⁷ Ña é da nii ku'e'en tsí kuenta iña i é ntio nima káni kaa i ntánti'i iní ña ne, ntaínchu'vi ñá Xuva kō, tsi ñá ncho kada ntaa ña lei Xúva kō. Ntē ña kuvi víi ña di. ⁸ Dukuān ne, ña e ntáde ntaa é kākā'an nima káni kaa i ne, ña kúvi víi ña é ntio Xuva kō. ⁹ Ntá tsi ntó'ó ne, ña ntáde ká nto é káni kaa san, tsí ntáde ntaa nto é kākā'an Espíritū Sántū san te nuu é ntāa nti'xe i é nūu Espiritu Xuva kō sán nima nto. Ntá tsi xoo ñá'a, ña é ña te nūu Espiritū Cristú san nima í ne, ñá kadūku ntée ña Cristu.

¹⁰ Ntá tsi tē nuu Cristú nima ntó ne, kuān te kuvi kúñu nto kuēnta iña kuétsi sán ne, ta'xi Espiritū san é ña kuvi nima ntó tsi é ntuvá'a nto ni Xuva kō. ¹¹ Te nūu nti'xe Espiritu Xuva kō sán nima ntó ne, ta'xi Xuva kō é ntōto kúñu ntō di. Ní'i nto ntuvi xēe iña nto. Tsí Xuva kō, ña nantoto Jesú Cristu rkóntuvi é xi'i ñá ne, ta'xi ña é ntōto kúñu ntō é ní'i doxi'i san di kuenta iña Espiritu ña é nūu nima nto.

¹² Dukuān né, ta'an, iō é ntio Xuva kō é káda ntaa o, ntá tsi ña te ntío ña é víi ka o é kākā'an nima káni kaa kō, ¹³ tsí te víi nto é kākā'an nima ntó ne, ní'i nti'xe nto doxi'i. Ntá tsi te xntii Ēspiritū Sántū san nto é ña da vá'a ká nto é kadā kú'vé nima káni kaa ntō ne, ní'i nto ntuvi vā'a iña nto.

¹⁴ Tsí un ntií nti' ña'a, ña ntántikin Espiritu Xuva kō né, divi ña é i'xá Xuva kō kúvi ña. ¹⁵ Ntá tsi ña ni ta'xi Xúva ko ntō Espiritū Sántū san vata koo é tēe kuétsi ña ntō é víi nto é ntio ña é u'vi ntó ña. ¡Ñá'a ni san! Ta'xi ña ña vata koo é kūtuni nto tsí i'xá Xuva kō kúvi ntō. Espiritū Sántū sán ne, ta'xi ña é kúvi ka'an o ni Xuva ko: “Ūvā, Uva mii kó nto”, koo ka'an o. ¹⁶ Tsí mii Ēspiritū san kantada ntaa ña nima ko tsí i'xá nti'xe Xuva kō kúvi o. ¹⁷ Tsí da xé i'xá Xuva kō kúvi o ne, ní'i ko iña Xuva ko e xtúví xio ña iña i'xá ña. Dadii tsi ní'i ko ní Cristu. Tsí tē

dadii ntó'o ko ni Cristú ne, dadii xi'i nuu ka'nu o ni ña di.

É vā'a é kī'xi rkontuvi

¹⁸ Iní u tsí ña té ini te ntō'o kudií ko ntuvi sāl'a, tsi ñá te nté kaa é vā'a é ní'i kó rkontuvi. ¹⁹ É un nti'í é de kú'vé Xuva kō ne, dóko sa ña ntákutíi kuntétu da nté xēe ntúvi é nañ'e Xúva ko i xoo e kúvi i'xá ña, tsi dóo ncho kiní ña. ²⁰ Un nti'í é de kú'vé Xuva kō né, nti'i. Ña te mí ntio i, tsí da xé kuān o ka'an Xúva kō é kúvi. Ntá tsi ntantétu ²¹ ntuvi é nakāku Xúva ko i. Kidāa ne, ñá kadā kú'vé ka doxi'i san iña i, tsí nakākú Xuva ko i vata koo é kúvi kaka xaa mí kaxi'i nuu vata o ntaika xaa i'xá Xuva kō. ²² Ini o tsí un tsi nté veví ne, un nti'í é de kú'vé Xuva kō ne, dadii ntánaki'ti é ntánto'o i vatā ó kanto'o ña kanakaku i'xá san. ²³ Ntē ña te mii tsi sá'a, tsí xo'ō ne, ntánto'o kō di. E tá'xi Xuva ko kō Espiritū Sántū san é kodo nuu un nti'i nuū i é vā'a é ta'xi ña kō. Dā ntantétu o ne, ntaéku nteé o ntúvi dá náki'i kue'en Xúva ko kō é kuvi o i'xá ña. Kidāa ne, nadama ña kúñu ata kō kúñu xēe san. ²⁴ Iō neé ntantétu o nte dá nakākú Xuva ko kō. Ntá tsi te ní'i ko nee iña é ntantétu o ne, ñá kantio é kuntetū ká o. ¿Vá xo'ō ntu kantétu ká i nuu i é ní'i i? ²⁵ Ntá tsi te kántétu o nuū i é vata ní'i kó ne, da mii é kutíi ko kuntétu ká o.

²⁶ Du'vā ó di, kaxntii Ēspiritū Sántū san ko é ña kuvi víi o é ncho víi o. Tsi ñá ini ó neé nuu i é kákan o da ntáka'an ntá'ví o. Ntá tsi kaka'an Espiritū Sántū san ni Xuva ko kuēnta iña ko. Un tsi kaxkoo káni ña é ntē ña tuvi tú'un. ²⁷ Xuva kō, ña kaito nteé nima ñá'a sán ne, ini ñá nee iña é ncho ka'an Espiritū Sántū san. Tsí Espiritū Sántū sán ne, kaikan ña nta'a Xuva ko nuū i é ntio Xuva kō é ku'é ña ña ntáduku ntée ña.

É kŭvi víi kue'en o

²⁸ Ini o tsí Xuva kō ne, kade ña é kōo é vā'a é un ntí'í é kakuvi nī ña ntákuinima i ña, ña e kána ña é víi ña é ntio ña. ²⁹ Tsí ini Xúva kō nte dí'na xoo kuínti'xe i ña ne, nakaxnúu ña ña nte dí'na vata koo é ntŭvi ña vata kaa I'xá ña. Tsí Cristú ne, dí'na ña kúvi ña I'xá nuu i é vata kaa un ntí'í ení ña ni tā'an ña. ³⁰ Xoó ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō nte dí'na ne, kána ña ña dí. Xoó ña'a, ña e kána ña ne, ká'an ñá tsí ña tuví ka kuétsi ña. Xoó ña'a, ña é nakate Xuva ko kuétsi i ne, kada ka'nu Xuva ko ñā dí. ³¹ ¿Nté koo ka'an o iña i sá'ā? Te Xuva kō nuu mé'ñu ña kō ne, ¿xoo ntu kuvi víi i ni kō? ³² Ntē ña ni de vīni Xuva ko I'xá mii ñā é kŭvi ñā kuenta iña ko un ntí'í ntíi o. Te ūun tsi nte I'xá mii ñā tá'xi ña kō ne, ¿mí'í ntŭ é ña víi ña da xe'e é ta'xi ña ko un ntí'í nēe é kantio kō dí? ³³ ¿Xoo ntu kuvi tsi'í kuétsi i ña é nakaxnúu Xuva kō? Tsí mii Xuva ko kākā'an ña tsí ña tuví ka kuétsi ñā. ³⁴ ¿Xoo ntu kuvi kué'e i dō'ví san iña ña? Tsí mii Jesŭcristú san ne, xí'í ña kuēnta iña ñā ne, dā ntóto xtuku ñā ne, tuví ña diñi kua'a Xuva kō, kaikan ñā kuenta iña ko. ³⁵ ¿Nēe ntu é kŭvi víi é nāki'í nteé xio ko vata koo é ña ntío ká Cristu ko? ¿Vá kŭvi ntu víi da ntánto'o ko, ō da dōo ntii tu'un, ō da ntáde xení ña'a san ni ko, ō dá ntoo ntité o, ō dá ña tuví é kunuu o, ō dá ío nuu i e dōo donchu'vi, ō da ntáni'í kó doxi'í san? ³⁶ Tsí vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne:

Kuenta iña ntó ne, utén utén ntaú'ví nti tē xoó ka'ní i nti.

Ntí'í ne, vata ntāa kudii a le'ntú san ntāa ntí,

kiti ntánakuē'nu ña vata koo é kā'xi ñā ti,

ka'an.

³⁷ Ntá tsi nté uun nuu i sá'a ne, ña kúvi víi é ña ntío ká Cristu ko. Tsi ntío ña kō né, nntii ña kō é kŭvi víi kue'en o ni é

un ntí'í sá'a. ³⁸ Ini vā'a u tsí ña te neé kuvi víi é ña ntío ká Xuva ko kō: nté doxi'í san, nté ntŭvi iña ko, nté ánjē san, nté ña odo nŭú iña é ña vā'ā san, nté ña ntádē kŭ'vé e dukún kán, ³⁹ nté mí'í e dōo dŭkun, nté mí'í e dōo kŭnu, nté da nēe ka nuu i é de kŭ'vé Xuva kō ña kuvi víi é ña ntío ká Xuva ko ko, xo'ō e ntánuu iní ko Xuva ko Jesŭcristu.

Nakaxnúu Xuva ko tátā ña Israee

9 Vata kaa u xu'u é kantikín u Cristú ne, kaka'án u é nuu é ntaā i, ñā kaka'án u dovete, tsí nimá ko ne, Espiritŭ Sántŭ san kade kŭ'vé ñā ne, kaka'an ñā tsi nuu é ntaā i é kākā'án u ² tsí un vā'a tsi kakunta'xa iní ko. Nii kuē'en tsí ntŭvi dōo u'vi kakúvi ko, ³ tsi dōo ntio ko é nakākú ña nŭú ko, ña tatá ko. Tē dí kaidia'vi iña ñā ne, ka'án u te nakuítá Cristú ko, kuān te ta'xi ñā ko é ntō'o kó naa ña nŭú ko, ⁴ ña Israee san. Nakaxnúu Xuva ko ñā é ntŭvi ña i'xa kiín ña. Nañ'e Xúva ko ñā tsi dōo ka'nu ña. Xé'e Xuva ko xŭ'u ña ni ña nté koo víi ña é vā'á ni ñā rkontuvi. Xé'e ña ñā leí san kuenta iña Muísee. Ini ña tsí Xuva kō ne, ínŭu mé'ñu ña ñā. Ini ña nee é kākā'an Xúva kō é kué'é ña ña. ⁵ Uva ata ika ñā Israee san ne, dōo na'nu ña'a ña. Tatá ña káku Cristu da vexkúvi ña ñatíi. Dívi ña né, Xuva ko ñā, ñā kadē kŭ've é un ntí'í. Kada ka'nu o ña ntii dañu ntŭvi. Kuan koo na kō.

⁶ Ntá tsi ña te kaka'án u tsí ña ni de ntāa Xúva kō é xe'é ña xu'u ña ni ña Israee. Kaka'án u tsí vevíi ne, ña Israee san ne, ñā te un ntí'í ntíi ña é ña Israee ntí'xe ña. ⁷ Ntē ña te un ntí'í ntíi tatá vi'í Abraán san é i'xá nti'xe ña. Tsí da xé Xuva ko kākā'an ñā ni Ābraan kídaā: “Tatá vi'í o ne, ki'xi kuenta iña i'xá o Isaa”, ka'an ña. ⁸ Sá'a katā'xi é kŭtuni ko tsí ña te un ntí'í ntíi i'xá san e káku iña Abraan é ntáduku ntée Xuva kō. Tsí kaka'an Xúva kō tsí i'xá nti'xe ña ne, da mii ña é káku iña i'xá

ña, ña é xe'le Xuva ko xū'u ña é kuē'le ña ña. ⁹Tsí xe'le Xuva ko xū'u ña ni Abraán san kídaā: “Ntuvi sā'a da kuía ve ne, dā náxee xtúku ú ne, kaku i'xá Sara”, ka'an ña.

¹⁰Ntá tsi ió ka é nañē'e ú nto. Xíó i'xa uvi íña Rebecá ne, uvata ika ko Ísaá ne, uva i'xá san ntúvi ña. ¹¹⁻¹²Kuān té vata káku, kuān té vata víi nuu i é kīni kaa ne, o nuu i é vā'á ne, ká'an Xuva ko ni ñad'í san tsí kada kú'vé i'xa é kuvi úví san íña ení i, kuān té i'xa nuu í san. Kuan ō ka'an Xúva kō vata koo é kūtuni ko tsi díví ñā kanakaxnúu ña. Nā te nee va'a tsi úun na ne, éde na é vā'a, ntá tsi da xé díví ñā ntío ña ne, kanakaxnúu ña na. ¹³Uve na'a mí kakā'an tú'un Xuva kō: “Dōó ntio kó Jacóbo, ntá tsi ña ni ntio kué'én tsí ko Esauu”, ka'an ña.

¹⁴¿Nté koo ka'an ó ve? ¿Vá ká'an ntú ō tsí ña vā'a ó de Xuva kō? ¿Ñā'á ni san! ¹⁵Tsí kade ña vatā ó kaka'an ñá ni Muísee: “Vii u é vā'á ni ñā. Ntunta'ví ini kó xoo ñá'a é ncho ntunta'ví ini kó ña”, ka'an ña. ¹⁶Dukuān ne, ñá te kuēnta íña ñátíi san é ntunta'ví ini Xuva ko ni ña, kuān te káde ña nuu i é vā'á ni ñā, tsí da xé mii Xuva kō ntio ña é vii ná ni ñā é vā'a. ¹⁷Kaka'an tú'un Xuva kō nté ō kaka'an ñá ni rei Fáruuun, rei íña ñá ñuú Egito: “É tá'xi u é víin rei vata koo é kīn'í ña'a tsi dōo ka'nu u é xntií ú o. Kídaā ne, kutuní uun ntíi ntíi ña'a, ña ntoo ñuxiví san, xoo ñá'a u”, ka'an ña.

¹⁸Dukuān né, kantunta'ví ini Xuva ko da xōó ka ña'a é ncho ntunta'ví ini ña ña ne, kaxé'le ña é kada do'o da xōó ka ña'a é ntio ña.

¹⁹Á te iō nto é ncho ka'an ntó ni kó ve: “¿Nté kui kaka'an ntú Xuva kō tsí ió ka kuétsi kō kuan, te ña kuvi víi o tūku nuu i é nakaxnuu ña é vii o?” Á te kuān koo ka'an ntó ve. ²⁰¿Nté kui nantiko koó ntu nto é kākā'an ntó ni Xuva kō é da mii ñā'a nto? ¿Vá ká'an ntu kídí nte'u

é kúvā'a san ni ña de vā'a san: “¿Nté kui kuan ntu ō de vā'a nto ko?”, ka'an? ²¹¿Ña kuvi víi ntu ña de vā'a kídí san da neé ka nuu i é ntio ña ni nté'ú san? Tē ntio ña ne, kuvi ki'i ña un sīn ti'nti nte'ú san ne, dá kadā vā'a ña uun a kídí e dōo tíi kaa é kada tsiñu ni'i ñā dá iō víko san. Kuvi ki'i ká ña tuku ta'vi díví tsi tī'nti nté'ú san ne, dá káda vā'a ña tuku kídí é ña dōo neé tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña ütén uten.

²²Tē dí Xuva kō ntio ña é nañē'e ñā kō tsi dōo diin ñá ne, dōó iō ña é vii ná di ne, dá kuétsi é kākutií ña nima ñá ni ñā'a, ña é ni'i é ntō'o i, ña é iō tu've i é kúvi. ²³Tē ntio ñā nañē'e ñá ko nuu i e dōo nuu á'vi íña ña dá ta'xi ña kō é vā'á íña ña tsí ntunta'ví ini ña ko. Xtúvi tu've ñá kō nte dí'na é ni'i ko é vā'á íña ña. ²⁴Tsi kána ña ko, kuān te ñá Israeé o, kuān te ña é ña te ña Israeé o. ²⁵Vatā ó uve na'a kaka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ōsea:

Ña é ña te ña'a mií ko kídaā ne,
ká'ān u tsí ña'a kó ña ve.

Ña é ña ni ntío ko kídaā ne,
ká'ān u tsi dōo ntio kó ña ve.

²⁶Díví tsi ñūu mí kaka'án u kídaā é ña te ñá'a ko ñá ne,

ká'ān ú ni ña ve tsí ntuvi ña i'xá mií kó,
ka'an Xúva kō, ña kantíto,

ka'an Ōseá san. ²⁷Ntá tsi kaka'an Ísaiá san íña tátá ña Israeé san: “Kuān té ña te da díi táta ña Israeé san, kuān té vata dii ñuti ntute ñú'u kan ña ne, ñá titín ña é nakáku ña. ²⁸Tsí ña nā'á ka dá káda ntaa nt'í Xuva kō é kākā'an ña. Nā kukuíi ka ña é kuē'le ña é nto'o ko íña un nt'íi ñā ñuxiví san”, ka'an Ísaiá. ²⁹Vatā ó kaka'an Ísaiá kídaā:

Tē dí Xuva kō, ña e dōo ka'nu, ña ni tsoo ña tatá kō ne,

vevíi ne, e xí'i ntí'i o vatā o xi'i ñá intóo ñuú Sodoma ni ñuú Gomora kídaā,
ka'an ña.

Tū'un é vā'á san iña ñá Israeé

³⁰ ¿Nté ntu koo ka'an o kuénta iña i sá'á kuan? Dukuān ne, kutuni ko tsí ña é ña te ña Israeé san, ña é ña ni ntúku nuu ini i nté koo víí ña vata koo é ntuvá'a ña ni Xuva kō ne, ntuvá'a ña ni ñá tsi kuínti'xe ña ña. ³¹ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntánantuku ñá nté koo ntuvá'a ña ni Xuva ko kuénta iña leí san ne, ña ni kutíí ña kada ntaa ña é kākā'án leí san. ³² ¿Nté kuí san? Tsí kuví ntuvá'a ña ni Xuva ko tē kade ña é kākā'án leí san, kuíni ña. Ñá ni kutūni ña tsí mii Xuva ko kūvi ntavá'a ña ña te kuínti'xe ñá ña. Dukuān né, vata te xūú naki'í ña, ³³ vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō:

Koto nto, tsí ñuú Siuún ne, xtūví u uun ña'a,
ñá é kūvi vata kaa xuu mí nāki'í ña'a san,
mí ntāva ña.

Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kuínti'xe i ña ne,
ñá túví nté koo kuka'an nuu ña kuénta
iña ña,

ka'an.

10 Tā'án, kanī nimá ko ntio ko te nakáku ña tatá ko, ña Israeé san. Un vá'a tsi kaka'an ntá'ví u ni Xuva ko kuénta iña ña vata koo é ni'í ña é vā'á nta'a Xuva kō. ² Kuví ka'án u kuenta iña ña tsí ini va'á u tsi dóo ncho víí ña é ntio Xuva kō, ntá tsi ñá ini ntí'xe ña nté koo víí ña vatā ó ntio ña. ³ Tsí vata kutúni ña nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō ne, ncho víí mii ñá é ntuvá'a ña ni ñá. Ña ni íde ña kuénta dá kakā'an Xúva ko ni ñá nté koo ntuvá'a ña ni ñá. ⁴ Tsí Cristú san ne, de ntaa ntí'i ña leí san. Dukuān ne, ntu-vá'a o ni Xuva ko, da xōo ka ña'a o, te kakuínti'xe kō Cristu.

⁵ Tsí vatā ó uve na'a kaká'an Muísee kídaā nté koo ni'í ko ntuví va'á iña ko kuenta iña leí san: “Da xōo ka ña'a, ña é kūtíi kada ntaa ntí'i é kākā'án leí san ne, ni'í ña ntuví vā'á iña ña”, ka'an ña. ⁶ Ntá tsi kaka'an Xúva ko kuénta iña i é

ntuvá'a o ni ñá tsi kuínti'xe ko ñá: “Ñá ku dē kuení nto te ió xoo é kūvi kaa i e dukún kán vata koo é nanūu ña Cristu ñúxiví a. ⁷ Ntē ña ku dé kuení nto te ió xoo é kūvi kíi un tsi nte iní totsín kan vata koo é natavā ñá Cristu mé'ñū ña xi'í san”, ka'an ña. ⁸ ¿Nté ntū ó kaka'an tú'un Xuva kō kuan? Kaka'an: “Ñá te nté sa ntii tú'un é ni'í nto tú'un va'á san, tsí etsín tsi tuví tú'un sán ne, diví tsi tú'un é kākíí xu'u o ni é nūu nima ó dí”, ka'an. Tū'un sa'á ne, diví tú'un va'a é ntáka'an ntódo ntí nté koo kuínti'xe ko Xuva kō. ⁹ Tsí te ká'an ó ni xū'u ko tsí Jesuú ne, Tō'ó nti'xe ko ñá ne, te kuínti'xe kō tsí nantoto Xúva ko ñá rkontuvi é xi'í ñá ne, nakáku o. ¹⁰ Tsí te kanī nima kó kuínti'xe kō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō. Te ká'an o tsí nuu é ntaā i e Tó'o nti'xe ko Jēsuú ne, nakáku ña kō.

¹¹ Tsí vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne: “Da xōo ka ña'a, ña é kánuu iní i ña ne, ña túví nté koo kuka'an nuu ña”, ka'an. ¹² Ñá te e túku e túku ntáa ña Israeé san é vāta ntáa ña tuku tatá i san. Tsí uun tsi Tó'o ko ūn ntíí ntíi o. Utén utén kaxé'e ña e dóo va'á iña dá xōo ka ña'a, ña e ntaíkan ntá'a ña. ¹³ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Da xōo ka ña'a, ña ntaíkan nta'a Xuva kō ne, nakáku ña”, ka'an. ¹⁴ Ntá tsi, ¿nté koo kakan ñá'a san nta'a Xúva ko te vāta kuínti'xe ña ña? ¿Nté koo kuínti'xe ña ña te vāta tekú ña iña ña? ¿Nté koo tekú ña tē ña xoxo ka'an ntódo i tú'un Xuva ko ni ñá? ¹⁵ ¿Nté koo ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko tē ña xoxó taxnuu i ña? Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Ñá te nté kaa vá'a o tē xee ñá vexní'i tú'un va'á san”, ka'an.

¹⁶ Ntá tsi ña te un ntíí ntíí ña'a san ntaíni ña tú'un va'á san. Tsí kaka'an Ísaia kídaā: “Xuvā, ¿xoo ntu e kuínti'xe i tú'un va'á san dá kakā'án ntí?” ka'an ña. ¹⁷ Dukuān né, da mii é kantio é ká'an ñá ni ko tú'un Xuva ko vāta koo é tēku ko iña Cristú ne, dá kuínti'xe ko ñá.

18 Ntá tsi xu'ú ne, katsixe'e ú te dā xé ña ni tekú ntu ña. Nā ntāa, tsi téku ña, ¿nté kui ña'a? Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: Da kaniñ ñūxiví san dító tatsin ña. Tū'un e ntáka'an ñá ne, íte xaa da kaniñ ñūxiví a, ka'an. 19 Katsixe'e xtukū ú nto te ña ni ñé'e díki ntú ña Israeé san tú'ün san. Tsí dí'na Muisee xntée na'a ña tsí kuān ó kaka'an Xúva kō: Víf u é kúne'u iní nto kuenta iña úun ña'a san, ña é ña te uun tsi tatá i vatā ó uun tsi tatá nto. Víf u é kūdiin nto kuenta iña ñá tuku ñuu, mí é ña te neé ini, ka'an Xúva kō. 20 Rkontúvī ne, ñá ni ū'ví kue'en tsí Isaia dá kakā'an ñá vatā ó kaka'an Xúva kō: Ña'a, ña é ña ni nantúku kó ne, nāni'i ñá ko. Ña'a, ña é ña ni tsixé'e i kó ne, nañē'e ú ña nté kaa u, ka'an ña. 21 Kaka'an Xúva ko iña ñá Israeé san dí: “Nii kuē'en tsí ntuvi nakáa ú nta'a ko é nānumé u ña'a san, ña é ña ni kuintí'xe i ko, ña é ña ncho vii nee iña é ntio ko”, ka'an ña.

Ña Israeé, ña é nakaxnúu Xuva ko

11 Katsixe'e ú nto ve: ¿Vá nakuitā ntú Xuva ko ña'a mii ñā? ¿Ñā'á ni san! tsí mií ú ne, ña Israeé u. Uva ikā kó Abraán ne, divi tátá vi'i kó Benjamiín dí. 2 Ñá ni nakuíta Xúva ko ña'a mii ñā, ña é nakaxnúu ña nte dí'na. ¿Ñá ini ntú nto nté o kakā'an tú'un Xuva kō mí katsi'i kuétsi Eliá san ña Israeé san? Tsí kaka'an ña: 3 “Xuvā, ē'nī ña ña ntáka'an kuénta iña nto ne, nākatsin ña naa ntó dí. Da mií sá u ntoó u é kántító ká u ne, ncho ka'ní ña kó dí”, ka'an ña. 4 Ntá tsi kaka'an Xúva ko ni ñā: “Íó u'xe míil ñatii, ña é xtuví xío ú kuenta iñá ko. Nté uun ito ña ni kanchíti ña nūú Baá, divi é de vá'a ña

tuku ñuu san é víi xuva ñā”, ka'an Xúva kō. 5 Kuān ó veví dí. Ntoo ká ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō é vii ña é vā'á ni ñā. 6 Dā xé mii Xuva kō ntío ña é vii ña é vā'á ni ñā ne, ñá te kuénta iña i é vā'a é idé ña'a san. Tē nakaxnúu Xuva ko ñā'a san kuénta iña i é vā'a e ntáde ña ne, ña kúvi ká'an o tsí nakaxnúu ña ña tsí mii ña ncho víi ña é vā'á ni ñā.

7 ¿Nté ntu koo ka'an ó ve? Tsí ña ni naní'i ña Israeé san nuu i e dóo ntá-nantuku ñā. Da mií ñā'a, ña é nakaxnúu Xuva ko ne, nāni'i ña. Ntá tsi ña nguúí sán ne, da díí díí ka dé ka'xi ña nima ña, vata ó uve na'a 8 kaka'an tú'un Xuva kō: “Xé'e Xuva kō é ntuka'xi díki ña vata koo é ña tekú ña. Un tsi da nte veví ne, ña ntaíní ña, nte ña ntátekú ña”, ka'an. 9 Daví san ne, kaka'an ñá dí: Na kō'xó mii ñā da ntáde ña dodíni kuénta iña i é un ntí'í é íó iña ña. Na kō'xó ntee ñá nuu i é kīni kaa vata koo é na kuē'é Xuva ko ñā é ntō'o ña. 10 Na kúneé kue'en ntúxnūú ña vata koo é ña kiní ka ña. Vata kaa ntuvi é kutuví ñá ne, na nakaka tí'i kuē'en ña, ka'an ña.

É nakáku ña'a, ña é ña te ña Israeé

11 Katsixe'e ú nto ve: Dā xé kō'xó ntéé ña Israeé san nuu Xuva kó ne, ¿vá nakuitā ntú Xuva ko ñā? ¿Ñā'á ni san! Ntá tsi da xé ña ni ntío ña Israeé san kuintí'xe ña Cristú ne, ña tuku ñuu san ní'i ñā e dóo va'á nta'a Xuva kō vata koo é na kúne'u iní ña Israeé san ni ñā. 12 Vía ve né, te ní'i ñūxiví san e dóo va'a tsí ña ni ntio ña Israeé san kuintí'xe ña Cristú ne, te ní'i ña tuku tatá i san é vā'a tsi ntú-dutsi ña Israeé san dí ne, ¿nté kuān nte vā'á ó te ntiko kōo un ntíí ntíí ña Israeé san é kuintí'xe ña Xuva kō! 13 Kaka'án u ni nto vē, ntō'o é ña tuku ñuu nto, tsí táxnuu Xuva kō ko é ká'án u

ni nto kuēnta iña ñá ne, dōó ka'nu tsiñu ko, kuiní ko. ¹⁴ Kuān ó kaka'án u vata koo é na kūne'u iní ña ñuú ko, ña Israeé san. Tsi kídaā né, ti kaa te iō ña é tekū ña dá kakā'án u ni ña nté koo nakáku ña. ¹⁵ Tē ntuvá'a ña ñuxiví san ni Xuva kō tsi éte xio ña ña Israeé san ne, díí díí ka vá'á ó te nāki'i xtuku ña ña. Vata tē ntóto ña xi'í san tē xi'í ña. ¹⁶ Te kuē'é o uun ta'vi ū'xen tañú'u san nta'a Xúva kō ne, kanií tī'nti i é kāduku ntée ña di. Te xō'o utun san kúvi iña Xuva kó ne, nta'a i sán ne, da mii é kāduku ntée ña di. ¹⁷ Ío tun olívu va'á san é ká'nté tu'un ña'a san nta'a i ne, dá nātiin ntee tá'an ña nta'a tun olívu ku'ú san vata koo é díí ka va'á kití i kii. Kuan ō kúvi ni ō díí, xo'ōn é ña te ña Israeen, tsí vata tē é'nte tu'un Xuva ko ñá'a ña vata koo é nī'i o é vā'á dadii ni ña Israeé san. ¹⁸ Ñá ku ká'an te díí ka ka'nun é vata kaa nta'a i e é'nte Xuva kō. Tē ncho víin ka'nun ne, naka'an ō tsí kudii nta'a i kúvin. Ñá te kuēnta iña o é xi'i kutu xō'o i, tsí kuenta iña xo'o í san é ntitsin kutun.

¹⁹ Á te ká'an ve: “Ntá tsi é'nte tu'un Xuva ko nta'a mii i vata koo é nātiin ntee tá'an ña ko”, koo ka'an. ²⁰ Nuu é ntaā i é kaka'an, ntá tsi é'nte tu'un ñá ña tsí ña ni kuintí'xe ña Cristu. Tíin nteen kutun da mii tsí é kākuinti'xe ká o ña. Dukuān ne, ñá ku dē kuení o tē dóo ka'nun, tsí koton tsin kuenta iña mii o. ²¹ Tsí te ña ni ntunta'ví ini Xuva ko nta'a mii ūtun sán ne, nté xo'ōn ña ntunta'ví ini ña o di. ²² Koton tsi dóo va'á Xuva kō ne, ntá tsi dóo diin ñá di. Tsi dóo diin ñá nī ña ntáde é kīni kaa, ntá tsi dóo va'á koo víí ña ni o te víin nee iña é ntio ña. Tē ñá'a ne, ka'nté tu'un ñá o di. ²³ Ña Israeé di, te ntiko koō ña é kuinti'xe ña Xuva kō ne, nātiin ntee tá'an xtuku ña ña. Tsí kuvi víí Xuva ko nātiin ntee tá'an xtuku ña ña. ²⁴ Tsí xo'ōn né, vata kaa nta'a tun olívu ku'ú san é tē'nte kaan ne, nātiin ntee tá'an tun olívu va'á san, kuān té ña

te ñi'vi tātá o. Ña Israeé san ne, vata ntáa nta'a tun olívu va'á san ntáa ña. Dukuān ne, díí díí ka ña ntii tu'un é nātiin ntee tá'an xtuku utun é ñi'vi tātá mii i.

Nakáku ña Israeé san te kúvi

²⁵ Tā'án, ntio ko é na tekū nto tú'ün é iō xu'ú iña Xuva ko, vata koo é ña ku kadá kuení mii ntō e dóo tu'vé nto: tsí dava tsi ña Israeé san ne, ntáde do'o ña kuēnta iña Xuva ko. Ntá tsi kuan ō tá'xi Xuva kō é kúvi da nte koo é nakáku titín ña'a, ña é ña te ña Israeé san, vatā ō ntio Xuva kō. ²⁶ Tē kúvi un ntí'i sá'a ne, nakáku un ntíi ntíi ña Israeé san. Tsí vatā ó uve na'a kaká'an tú'ün Xuva kō: Nté ñuú Siuun ki'xi ña é nakakū ko. Naki'i ña é kīni kaa é nūu nima Jácoo. ²⁷ Kídaā ne, kuntáa tú'ün é xē'e ú xu'u kó ni ñá tsí nakate u kuétsi ñá, ka'an.

²⁸ Dā xé ña ni ntío ña Israeé san tú'ün va'á san ne, ntaínchu'vi ñá Xuva kō. Dā xé kuān o dé ña ne, nto'ó ne, ní'i ntō é tekū ntó tú'ün va'á san. Ntá tsi Xuva kō ne, ntio dukuan ñá ña Israeé san, tsí nakaxnúu ña ñata ñá, ña intóo dí'na. ²⁹ Ñá kanatívi iní Xuva ko xōo ñá'a, ña é kána ña, nte é kaxé'e ña di. ³⁰ Ntúvi dí'na ne, ñá ni kuinti'xe nto Xuva kō. Ntá tsi vevíí ne, ní'i ntō é vā'á nta'a Xuva kō tsi xtúvi mii ñá Israeé san e ntákuinti'xe ña ña. ³¹ Ña Israeé san ne, ña ntákuinti'xe ña Xuva ko vevíí vatā o dé nto nte dí'na. Kuan ō xé'é Xuva ko itsí é kuān koo víí ña vata koo é ntuntā'ví ini ña nto ne, kuan koo ntuntā'ví ini ña ña Israeé san di. ³² Tsí Xuva kō xé'é ña é kuédadii un ntíi ntíi ña'a san é ña kuvi ntii mii ñá é kīni kaa san e ntáde ña un ntí'i ñá, vata koo é tē kúvi ne, nañē'e ñá ña tsí dadii tsi kantuntā'ví ini ña ña un ntíi ntíi ña.

³³ ¡Nté kuān nte ka'nu Xúva kō! Tsi dóo ini ña nté koo víí ña. Dóo ini ña nee é vā'a. Ña kúvi kutūni ko nté o kadē kuení ña ne, ntē ña kuvi kí'in dikí ko nté koo

é kuān ó de ña ña. ³⁴ Tsí “¿Xoó ntu ini i nté o kadē kuení Xuva kō? ¿Xoó ntu nañé'e i ña é kuān koo víí ña? ³⁵ ¿Xoó ntu kuvi kué'e i doméni e dóo ka'nu iña Xuva ko vata koo é na ntānáa Xuva ko iña i?” ³⁶ Tsí Xuva kō ne, de kú'vē ña é un ntí'í né, divi ña kākā'an ña nté koo vii é un ntí'í é io. Un ntí'í é ió ne, kuenta iña ña. Na kā'an o tsi dóo va'á kue'en Xúva ko ntii ña ña ntūvi. Kuan koo na kōo.

Nakué'e o ntūvi iña ko nta'a Xúva kō

12 Dukuān né, tā'an, da xe dóo ntun-ta'ví ini Xuva ko kō ne, kaikán u nto vata koo é nakué'é nto kúñu nto kuēnta iña Xuva ko vata kaa doméni é kántíto kaa iña ña. Xtuví mii nto é kīni kaa ne, víí nto da mii é ntio ña. Kidáā ne, kunuu ini ntí'xe nto Xuva ko vatā ó ntio ña é vii nto. ² Nā ku dā vá'a nto é kā'an ñá'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, nté koo kuntōo nto. Ntá tsi kué'e nto é nadama Xuva kō nté o ntádē kuení nto. Kidáā ne, kutuni ntó nee iña é ntio Xuva kō. Tsí tē ini o nee é ntio ña ne, kutuni ko nee iña é kāduku ntée ña, nee iña e xkúntee iní ña, nee iña é vā'á kue'en.

³ Tsí da xe dóo vā'á o dé Xuva ko nī kó da tá'xi ña kó tsiñu sá'á ne, kuvi ka'án u ni ūn ntí'í ntí'í nto tsí ña ku dé kuení nto te dóo ka'nu ña'a nto. Ntá tsi koto nteé va'a nto nima nto nté kaa ntákuinti'xe nto vatā o tá'xi Xuva kō é vii nto. ⁴ Uun tsi kúñu kō, ntá tsi ió e túku e túku ta'ví i. É un é un ta'ví i sán ne, é túku e túku tsiñu i. ⁵ Xo'ó e ntákuinti'xe kō né, kuān te títín ña'a o né, vata te uun ña'a tsō da ntákuinti'xe kō Cristu. Kidáā ne, ntaín-tee tá'an o ūun ntí'í ntí'í o é uun tso kuvi o.

⁶ Ntá tsi tá'xi Xuva kō é kūvi vii o, xé un xé un o, e túku e túku nuu i vatā ó é vā'á iña ko, kuíni ña. Vii ó vata o tá'xi ña é kūvi vii o. Tē tá'xi ña é kā'an o tú'un ña ne, ká'an o vatā ó ntákuinti'xe kō. ⁷ Te tá'xi ña é xntii o ta'an kō ne, xntii vā'á o

ñā. Tē xoó ña'a ntio Xuva kō é nakuā'a ña ña'a ne, na nakuā'a vá'a ña ña'a san. ⁸ Tē xoó ña'a ni'i ña é naxnúu ña nima tá'an ña ne, na naxnúu ña nima ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é kā'nté dava ña é vā'á ña ne, ñá ku kadā víni ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é kadā kú'vē ñá ne, na kōó ntii ña kadā kú'vē ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é xntii ña ña ntátaan núu i ne, na kūnuu dīni nima ña é xntii ña ña.

Nté koo víí ña ntákuinti'xe i san

⁹ Kaníi nima ntó kuinima ntí'xe nto ta'an nto. Nā ku ntío kuē'en nto nuu i é kīni ntáa, ntá tsi kuntikín ntó da mii nuu i é vā'a. ¹⁰ Kuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i, vata tsi te ta'an mii nto ñā. Níi kue'én ini nto kuiko ñu'u nto tā'an nto.

¹¹ Koo ntii nto kāda tsiñu nto. Nā ku kudu'xen ntó. Kaníi nima ntó kada tsiñu nto kuenta iña Xuva ko.

¹² Kuntōo dīni nto, tsí ini nto tsí kuntuo nto ni Xuva kō rkontuvi. Na kūtíí nto da ntánto'o nto. Nā ku xtuví mii nto e ntáka'an ntá'ví nto níi kuē'en tsí ntuvi.

¹³ Kué'e ntó nee iñá kataan núu ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kué'e nto ví'i nto é kuntōo ta'an nto, ña ntaíka ítsi san.

¹⁴ Kákan nto nta'a Xuva ko te vii ña é vā'á ni ña'a, kuān te ntáde ña ni ntó é kīni kaa. Kuān koo víí ntí'xe nto. Nā kákan ntó nta'a Xuva ko te kué'é ña e dóo nto'o ñā'a san.

¹⁵ Kuntōo dīni ntó ni ñā'a da ntántoo dīni ña. Kueku nto ni ñā da ntaéku ña.

¹⁶ Kuntōo vá'a nto ni tā'an nto. Nā víi ka'nu nto, tsi kuédadii tsi víí nto ni ña ntá'ví. Nā ku dē kuení nto e dóo ini nto é un ntí'í.

¹⁷ Nā vii nto é kīni kaa ni ñā'á, kuān te kuán o de ña ni ntó. Víí nto é vā'á vata koo é ña té nee ka'an ñá'a san é kuétsí nto. ¹⁸ Koó ntii ntó é kuntōo vá'a nto ni ūn ntí'í ntí'í ña'a vata kaa é kūtíí nto. ¹⁹ Nā ntānáa nto tē kade ña'a san é kīni kaa ni

ntō, ta'an e dóo ntio kó, tsi kué'e nto é ntánáa Xuva ko ni ñā. Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: "Xu'ú ntanáa u. Xu'u kué'e ú ñā é ntō'o ñā", ka'an Xúva kō. Kuān ó kaka'an tú'un ñā. ²⁰Ntá tsi víi nto vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: "Te kākakin ñā kade xení ni ntō ne, kué'e ntō é kǎ'xi ñā. Tē kaitisi ñá ntute ne, kué'e nto ntute na kō'o ñā. Te kuane kōo víi nto ne, un tsi nturkue'e ñā é kākuka'an nuu ñā tsí kade ñā é kini kaa ni ntō", ka'an. ²¹Ñá ku dā vǎ'a nto é kūvi víi é kini kaa san ni nto, ntá tsi víi nto é vǎ'á vata koo é kūvi víi nto ní é kini kaa san.

13 Un ntíf ntíf ñā'a ne, kantio é kāda ntaa ñā é kākā'an ñá tsiñu i, tsí ñā kúvi kadā kú'vé ñā tsiñu i san tē dí ñā ni xé'le Xuva kō é kadā kú'vé ñā. Ñā ntádē kú'vé vevíi ne, Xuva kō xtúví ñá ñā e ntádē kú'vé ñā. ²Dukuān ne, xoó ñā'a, ñā é ñā káde ntaa é kākā'an ñá tsiñu i ne, ñá káde ñā é ntio Xuva kō é víi o. Xoó ñā'a, ñā é kuān ó ntáde ne, ní'i ñā é ntō'o ñā. ³Xoó ñā'a, ñā e ntáde é vǎ'á ne, ñā túvi nté kui u'ví ñá ñā tsiñu i san. Ntá tsi xoó ñā'a, ñā e ntáde é kini kaa ne, iō nuu i nté kui ntaú'ví ñá ñā. Tē ñā ntío o é u'ví o ñá tsiñu i sán ne, viin é vǎ'a. Te viin é vǎ'á ne, ká'an ñā tsi dóo va'an. ⁴Xuva kō né, xtuví ñá ñā é víi ñá tsiñu sǎ'a vata koo é kōo é vǎ'á ni kō. Ntá tsi te kade ō é kini kaa ne, u'ví ntí'xe ko ñā, tsí ñā te da kaká'an ñā é ta'xi ñā kō é nto'o kō. Tsí ñā kade tsiñu iña Xuva kó ne, ta'xi ñā ko da nēé ka é nto'o kō é kākā'an Xúva kō, te víi o é kini kaa. ⁵Dukuān ne, kada ntaa o é kākā'an ñá tsiñu i, ñá te da mii tsi é ní'i ko é nto'o ko tē ñā kada ntáa ō, ntá tsi da xé kaka'án nima ko tsi vǎ'á o é kuān koo víi o. ⁶Dukuān ó, kantio e ntá'vi o diū'un xoó san, tsí ñā tsiñu i sán ne, ntáde tsiñu ñā kuenta iña Xuva ko da ntáde ñā ko kuēnta.

⁷Kué'e nto ñā é un ntí'í é káduku ntée ñā. Tē neé diu'un kaikan ñá tsiñu i sán ne, ntá'vi nto. Tē diu'un xóo kaikan ñá

ne, kué'e ntō dí. Te kǎ'nu ñā'a ñā né, kuiko ñu'u nto ñā.

⁸Ñá vǎ'á o te kuita nuu o iña ñā'a. Ntá tsi dóo vǎ'a o te kuinima kó ñā, un ntíf ntíf ñā. Xoó ñā'a é kākūinima ñá ta'an ñā ne, kade ntaa ñā é kākā'án lei Xúva kō. ⁹Tsí kaka'án lei san: "Ñá ku kidi ní'i nto ñád'í'í tuku ñā'a; ñá ku kǎ'ní'í nto ñā'a; ñá ku kí'i dú'u nto; ñá ku nakuído nuu nto iña tuku ñá'a", ka'an. Kada ntaa o sǎ'a, ni da nēé ka xtuku lei e xtúví Xuva ko te víi ó, vatā ó kaka'an sǎ'a: "Kuinima ó ta'an o vatā ó kakuinima ó kúñu mii ō", ka'an. ¹⁰Tsí te kakuinima kó ta'an kō ne, ñá víi o é kini kaa ni ñā. Dukuān né, te kakuinima kó ta'an kō ne, kada ntaa o é kākā'án lei Xúva kō.

¹¹Kantio é víi ntó vatā ó kaka'án u, tsi íni nto nté ō ntúvi e ntántoo o ñūx-iví a vevii. Na ntútuni ntó ve, tsí ntuvi dá naki'i kue'en Xúva ko kō ne, díi díi ka ētsin tuví vevii é vāta kaa da kuínti'xe di'na kō. ¹²Ntuvi é kini kaa sán ne, dóko sǎ ntí'í. Dóko sǎ xee ntúvi dá kí'xi xtuku Cristu. Dukuān né, xtuví mii o e ntáde ō é kini kaa san. Na kōo tú've kó ntuvi tsikan vatā ó iō tu'vé sntadún san dá kí'in ñá du'xēn. ¹³Vii ō é vǎ'á ve, vatā ó de ñā'a, ñā ntáduku ntée Xuva kō. Ñá ku de kí'vi ō; nté kí'in o viko mi dóo ntáde kí'vi ñā'a. Ñá ku kidi ní'i o ñád'í'í, ñā é ñā te ñád'í'í míi kō; ntē ñā víi o da nēé ka nuu i é kini kaa ni ñád'í'í, ni ñatíi. Ñā nǎá ó; ntē ñā ku kuíñi ko ta'an kō. ¹⁴Ntá tsi kué'e ntō é nadá'an Tó'o ko Jesūcristu nto. Ñá ku dē kuení ka nto nee iña é ntio nima kini kaa nto, vata koo é ñā víi ka nto é kini kaa.

Ñá ku kǎ'an ntée o ta'an kō

14 Te kí'xi uun ñā'a, ñā é vāta kuin-tí'xe vǎ'a i ne, kué'e nto na kutuví ñā. Ntá tsi ñā naa núu nto ni ñā kuēnta iña i é kadē kuení ñā. ²Iō ñá ne, kuví ka'xí ñā da nēé ka nuu i, kuíni ñā. Ntá tsi ñā é vāta kuínti'xe vǎ'a i sán ne, ñá

vá'á o é ká'xí ña kúnū, kuiní ña. ³Ña é kaē'xí ntí'i da nēé ka nuu i ne, ñá ku dē kuení kini ña ña ña ña kaé'xi kúnū san. Ña é ña kaé'xi sán ne, ñá ku ká'an ñá te ña vá'a o de ña é kaē'xí da nēé ka ntí'i. Tsi ñú'u nta'a Xuva ko ñá di. ⁴¿Xoó ña'a ntun, te kuini o, é ká'an te vá'a ó ne, o tē ña vá'a ó de ña kade tsiñu ña tuku ñá'a san? Tsi kuenta ña tó'o mii ña te vá'a o de ña ne, o tē ña vá'a ó de ña. Vii ntí'xe ña é vá'a, tsi kué'e Xuva kō é kuān koo víi ña.

⁵Iō ñá ne, iō ntúvi e díf ka ka'nu é tūku ntuvi, kuiní ña. Tuku ña'a ne, dadii tsi un ntí'í ntí'í ntuvi san, kuini ña. Koo ntaa iní nto nee ña é kākuinti'xe nto é un é un nto. ⁶Xoó ña'a, ña é kadē kuení i tsi díf ka ka'nu uun ntuvi é tūku ntuvi ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō, kuiní ña. Xoó ña'a, ña é ña káde ka'nu ntuvi tsikán ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō díf, kuiní ña. Xoó ña'a, ña é kaē'xí da nēé ka nuu i ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō, kuiní ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Xoó ña'a, ña é ña kaé'xi é un ntí'i ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō, kuiní ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō di.

⁷Ñá tē ntántoo o ñūxiví sa kuenta ña mii ko. Ntē ña kuví o kuēnta ña mii kó di. ⁸Te kuntuo o ñūxiví sa ne, vii o vata koo é kūvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō. Te kūvi ó ne, kuví o váta koo é kūvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō. Tsi kuān te ntántoo ká o, kuān te kuví o ne, ntáduku ntéé o Xuva kō. ⁹Tsi xi'í Cristú ne, ntóto xtuku ña vata koo é vii ña Tó'o ña xi'í san ne, ni ña ntantíto sán di.

¹⁰Xō'ón ne, ¿nté kui kaka'an ntéen ntun ta'an o tsí ña vá'a o nuu i é kade ta'an o? Xō'ón di ne, ¿nté kui kainchu'vin ntún ta'an o dí? Tsi un ntí'i o kuntāñi ó nuú Cristu dá ká'an ñá xoo é

vá'a i ne, xoo é ña vá'a i di. ¹¹Tsi tú'un Xuva kō ne, kaka'an:

Nuu é ntaā i é kāká'an u, ka'an Xúva kō, tsí nakunchíti un ntí'í ntí'í ña'a nuú ko.

Ká'an un ntí'í ntí'í ña'a san tsí Xuva kō né, dóo ka'nu ña,

ka'an ña. ¹²Kidáa ne, ká'an o ni Xuva ko kui kui uun o nee ña é idé o xé un xé un o.

Ña kú de o é kō'xó ntéé ta'an ko nuú i é kini kaa san

¹³Dukuān ne, náa i é ká'an ntéé o ta'an kō ne, koó ntii o é ña víi o nee ña é kō'xó ntéé ta'an kō, o nēe nuu i é natívi iní ña é kākuinti'xe ña. ¹⁴Iní u tsí ña tuvi nee ña é da mií e dóo dentu káa, tsí kuan o nañé'e Xúva ko Jēsuú ko. Ntá tsi tē kuiní ña'a san tsí ña vá'a o é vii ñá ne, ñá vá'a o ntí'xe é vii ña. ¹⁵Ntá tsi te da mií é ká'xín da nēé ka nuu i, kuān te dóo u'vi kakúvi ta'an o kuenta ña í ne, ñá kakuinima ntí'xe o ta'an o. Ñá ku kué'en é kūnaá ta'an o kuenta ña i é ncho ka'xin, tsí xi'í Cristu kuénta ña ñá di. ¹⁶Ñá ku vii ntó nee nuu i vata koo é ña kuvi ka'an káni ñá'a san kuénta ña i é kade nto. ¹⁷Tsi mí kadē kú'vé Xuva kō né, ñá té ini nee é ka'xi o ne, o nee é ko'o o. Ntá tsi sá'a ntio Xuva kō é vii ó ne: Vii o é vá'a, vatā ó kaka'an ña. Kuntōo vá'a o ni ta'an ko, ni Xuva kō di. Kunū dñí nima kó di. Un ntí'í ntí'í sá'a ne, ní'i ko kuénta ña Espíritū Sántū san. ¹⁸Xoó ña'a é kuān ó kade ña dá kade tsiñu ña ñá Cristú ne, dóo diní Xuva ko ni ña. Ká'an ñá'a sán di tsi dóo vá'a ó de ña.

¹⁹Dukuān ne, koó ntii o é kuntuo vá'a o ni ta'an kō. Xntii ta'an o e díf ka kuin-ti'xe ko Xuva kō. ²⁰Ñá ku natívin tsiñu Xuva ko kuenta ña i é ncho ka'xin. Nuú é ntaā i tsí ña tuví da nēé ka nuu i é ká'xín é ña vá'a. Ntá tsi te kō'xó ntéé ta'an o kuenta ña i é kaē'xín ne, ñá vá'a o den. ²¹Tsi díf ka vá'a o é ña ka'xin kúnū, nté ko'on vinú, nté ña víin da nēé

ka nuu i é na kō'xó ntēé ta'an o. ²²Nee iña é kuinti'xe o kuenta iña i sá'ā ne, iña mii o ni Xuva kō. Dōo diní ko te vii o é ini o tsí ntio Xuva kō é vii o. Kidáā ne, ña túvi nté kui ka'án nima ko tsi ña vá'a o de o. ²³Ntá tsi te xōó ña'a e ña ini ña te vā'á o é ká'xi ñá ne, o tē ña vā'ā o é ká'xi ñá da nēé ka ne, tē kuvi é'xi ña ne, iō kuetsí ña, tsí ña kaé'xi ña vatā ó kakuinti'xe ña. Tsí da nēé ka nuu i é viín ne, tē ña kuinti'xe o te vā'á o é viín ne, kaden kuetsí te viín.

Vii o é ntio ta'an kō, ñá ku vii o nee iña é ntio mii kō

15 Xo'ō e ntákuinti'xe vá'a kō ne, kantio é xntii o ta'an kō, ña é vata kuinti'xe vá'a i san, vata koo é kūtuni ña nee é vā'a. Ña kú de o kuēnta da mii iña mii ko. ²Vii o é vā'á, e xkúntee iní ta'an kō, é un é un o, vata koo é vā'á koo ni ñá, vata koo é dií dií ka na kuinti'xe ña di. ³Tsí Cristú ne, ña ni íde ña nee iña é ntio mii ñá. Tsi kúvi ña vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: “Dā ka'an káni ña'a san iña ó ne, dúku ntēé u xu'ú di”, ka'an. ⁴Tsí un ntí'i tú'un Xuva kō é ūve na'a nte ntúvi di'na ne, úvē na'a vata koo é na kūtú've kō nté koo kuntoo o. Tsi tú'un ñá ne, kaka'an nté koo kutíi kō é na kuntetu o ni nté koo kunuu ka'nu nima kó di. Dukuān ne, ntantétu o é ni'i ko é vā'á nta'a Xuva kō. ⁵Xuva kō, ñá é káta'xi é kūtíi kō, é nāku'ún ka'nu nima kó ne, na tā'xi ña é uun tsi kadā kuení nto ni tā'an ntó vatā o nañē'e Jesucristu ko é vii o, ⁶vata koo é uun tsi tatsin ntó ni ūun tsi diki nto kada ká'nu nto Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesucristu.

É ká'an ntódo ña tú'un va'á san iña ña é ña te ña Israeé san

⁷Dukuān ne, vá'a koo vií nto ni tā'an nto xe un xé un nto vatā o dé Cristu ni ntó vata koo é na kada ka'nu ña Xuva kō. ⁸Tsí kaka'án u ni ntó tsi kí'xi Cristu váta

koo é xntii ñá ña Israeé san é kūtuni ña nee iña é nuu é ntaā í iña Xuva kó ni é ntāda ntaa ña tú'un é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñata kō kídaā. ⁹Kí'xi ña di vata koo é ká'an ña é ña te ña Israeé san tsi dóo va'á Xuva kō é ntuntá'ví ini ña ña. Kuān ó kakuvi vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō mí káka'an Dávii:

Kada ka'nu ú nto mé'ñū ña'a, ñá é ña te ña Israeé san.

Kata ú iña nto tsi dóo ka'nu nto, ka'an ña. ¹⁰Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō di:

Kuntōo díní ntó, ña é ña te ña Israeé, ni ñá'a, ña ntáduku ntēé Xuva kō,

ka'an. ¹¹Kaka'an xtúku di:

Un ntí'í ntí'í ña'a, ña da nēé ka tatá i ne,

jna kada ka'nu ña Xuva kō!

ka'an. ¹²Isaí di ne, kaka'an ña:

Kene ntita ditsin tatá vi'i Isaí.

Kii uun ña'a, ña é kadā kú've iña ñá ntōo da mí'i ká ñuu.

Divi ñá ne, kuntee ini ñá ñuu san ña, ka'an.

¹³Tsí Xuva kō, ña é kata'xi é vā'a é kuntetu o né, na tā'xi ña é kuntōo díní nto; na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto di, nto'o é intēé ini nto ña. Na tā'xi ña Espíritū Sántū san é xntii ña ntō é kaniñ nima ntó kuntetu nto é vā'á koo vií Xuva ko ni ntō.

¹⁴Ntō'ó ta'an mii ko, iní u tsí divi ntō ne, ini vá'a nto é vii nto é vā'a. Ini vá'a nto nté koo ka'an nto é kúvi kué'e nto ta'an nto itsi. ¹⁵Ntá tsi iō nuu i é ña ni u'ví ko é ká'án u ni nto dā táxnūu u tú'un sa'á iña ntó, vata koo é ña kunáa ini nto. Kade u sá'ā tsí kuan o tá'xi Xuva ko tsíñu va'á san iña ko ¹⁶é vií u vata kaa dutu iña Jesucristu, é nañē'e ú ña é ña te ña Israeé san tú'un va'á iña Xuva ko. Vata tē nakué'e ú ña nta'a Xuva kō vata kaa doméni e dóo xkúntee iní ña. Kuvi kí'i ña ña, tsi e xtúvi tū've Espíritū Sántū san ña é kúvi ña iña Xuva ko.

¹⁷ Vata kaa ú xu'u é kākuinti'xe kó Jesucristú ne, e dóo ka'nu kuiní ko é kāde tsiñu ú iña Xuva ko. ¹⁸ Nā tē nee iñá kenē iní ko é kā'án u ni ntō, mii tsi é nté o dé Cristu ní ko é kā'án u nī ña é ña te ña Israeé san vata koo é na kuinti'xe ña Xuva kō. Kuinti'xe ña da téku ña tú'un é kākā'án u ni ña, ni dā íni ña nté o dé u ¹⁹ dá xe'é u kuenta nuu i e dóo na'nu ne, ni nuú i e dóo va'á san di é xntii Espiritū Sántū sán ko. Dukuān ne, nté ñuú Jerusaleen ún tsi nte ñuú Liricú ne, kaka'an ntódo ú kanī tú'un va'á san iñá Cristu. ²⁰ Tsi xió ntii u é kā'an ntódo u tú'un va'á san da mí'i ka mí vāta kutúni ñá'a san xoo é Cristu i. Kidāā ne, ña kúvi kā'an ñá'a san te nāki'i nuu ú tsiñu tuku ña'a. ²¹ Ncho víi u vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō:
Ña é vāta xoxo ka'an í ni ñā ne, kutuni ñá ve.
Ña é vāta teku í kuenta iña ñá ne, kiní ña ve,
ka'an.

Ncho kí'fn Pablu ñuú Roma

²² Dukuān ne, ña ni kúvi kī'fn u kíkoto ní'ni ú nto, kuān té kí'fn itō ntío ko é kī'fn u. ²³ Ntá tsi vevíi ne, é ntī'i tsiñu kó i'a. Dukuān ne, ñá te dā vévii dóo ncho kí'fn u, kíkoto ní'ni ú nto ne, ²⁴ te Xuva kō ntio ña ne, kuftā nti'xin ú te kuē'én u ñuú Spaña vata koo é kuvi kuntōo dñi kúdií nto nī kó ne, dá kuvi xntii kúdií ntó ko é kī'fn ka u. ²⁵ Ntá tsi di'na iō tsiñu kí'fn u ñuú Jerusaleen vata koo é xntii kúdií u ta'an ko, ña ntoo ikān. ²⁶ Tsi ña ntoo ñuú Macedonia ni ñuú Acayá ne, dē kuení mii ñā é na natāka ñá diu'un iña ña dóo ntā'ví san, ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntoo ñuú Jerusaleen. ²⁷ Dōo dñi ña tsi kuvi xntii kúdií ña ta'an ña, ñá ntā'ví san. Ntá tsi iō uun nuu i é itá nuu ña é ña te ña Israeé san iña ñá Israeé san. Tsi ña ntákuinti'xe i, ña Israeé san ne, taxnúu ña ña'a vata koo é kú-

tuni ña é ña te ña Israeé san iña Xuva kó di. Dukuān né, te ní'i ña'a, ña é ña te ña Israeé san, iña Xuva kó kuenta iña ñá Israeé san ne, kantio é kuē'é ña é kūnāá ntéé ña Israeé san ñuxiví sa di. ²⁸ Dukuān ne, te kúvi dé ntaá u tsiñu sá'a, tē xe'e ú ña diu'un san ne, kuftā nti'xin u mí ntoo nto te kuē'én u ñuú Spaña. ²⁹ Iní u tsi te xéé u mí ntoo nto ne, xee ní'i ú nuu i e dóo va'a é nāxnuu viko Cristú ko.

³⁰ Kuenta iña Xuva ko Jesúristu, ni kuénta iña i é kātā'xi Espiritū Sántū san é kuinima kó ta'an kō ne, kaikan ú nta'a nto, tā'án, te xntii ntō ko é kanī nima ntó ka'an ntā'ví nto ni Xuva ko kuēnta iñá ko. ³¹ Kákan nto nta'a Xuva kō é na nada'an ñā ko dá ncho víi ña'a san ní ko é kīni kaa, ña é ña ntákuinti'xe i san, ña ntántoo ñuú Judea. Kákan ntō di é na nāku'un dñi nima tá'an kō, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tē xee ní'i u é kuē'é u ña, ³² vata koo é, te Xuva kō ntio ña ne, nakunuu dñi nimá ko tē xeé u mí ntoo nto, dá kūtuví da'na kudií u ni ntō. ³³ Xuva kō, ña katá'xi é kuntōo vá'a o ne, kunūu mé'ñu kunuu dava ña nto. Kuan koo na kōo.

Kataxnúu Pablú ntiusi

16 Ntio ko é kīni nto tsi dóo va'á ña'a ta'an ko ñadī'i, ñá nani Febe, ñá kaxntii ini ukun ñuú Cencrea. ² Vá'a koo víi nto ni ña te xéé ña. Kuiko ñu'u nto ña vata tsi te Xuva kō. Xntii nto ña nee iña é kātāan núu ña, tsi dóo ini xntii ña ta'an ko, ni xū'ú di.

³ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Áquila ni ñadī'i ñá Prisila, ña ntáde tsiñu dadīi nī ko iña Jesúristu, ⁴ ña é díi sa ni kūnāá ntuvi iña i é nada'an ñá ko. Nā te da mii tsu é kánakué'e ú sintiá'vi nta'a ña, tsi un ntíi ntíi ña ini ukún ña é ña te ña Israeé san ne, kuan o ka'an ñá di. ⁵ Nakué'e nto ntiusi un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i ña kán di. Nakué'e nto ntiusi Epenetu, ña e dóo ntio ko.

Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é un ntíf ntíf ña ñuú Asia. ⁶ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Mária, ña e dóo dé tsiñu ina nto. ⁷ Nakué'e nto ntiusi Andrónicu ni Júnía, ña ñuú ko. Dadii tsi ñu'u kutū ú ni ñá. Iní pustrú san e dóo va'á ña'a ña. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é xū'u.

⁸ Nakué'e nto ntiusi Amplíatu, ña e dóo ntio kó kuenta iña Xuva ko. ⁹ Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Ūrbanu, ña é dadii ntáde tsiñu o ni i kuēnta iñá Cristú, ni Ēstaqui, ña e dóo ntio kó di. ¹⁰ Nakué'e nto ntiusi Apéle di, ña e dóo vá'a o dé nuú Cristu. Nakué'e nto ntiusi ñávi'i Aristobulú di. ¹¹ Nakué'e nto ntiusi ñá ñuú ko, ñá nani Herōdi-uun, ni un ntíf ntíf ñavi'i Narcisu, ña ntákuinti'xe i Xuva kō. ¹² Nakué'e nto ntiusi Trífena ni Trífosa, ña ntáxio ntii ntáde tsiñu iña Xuva ko. Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Prēsida, ña e dóo ntio ko. Un vá'a ō vá'a tsi kade tsiñu ña iña Xuva ko. ¹³ Nakué'e nto ntiusi Rúfu, ña é nakaxnúu Xuva kō, ni di'í ña é vata te di'í mii kó ña di. ¹⁴ Nakué'e nto ntiusi Asín-critu, ni Flégonti, ni Hérme ni Pátroba, ni Hérma, ni un ntíf ntíf ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō dí, ña ntoo ni'i ñá. ¹⁵ Nakué'e nto ntiusi Filólogo, ní Julia, ni Néreú, ni tā'an ña Olimpa, ni un ntíf ntíf ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō di.

¹⁶ Kaniñ nima ntó nakué'e nto ntiusi tá'an ntó é un é un ntō, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Ña ntánataká nuu ini un ntíf ntíf úkūn mi ntánuu iní ña Cristú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

¹⁷ Ká'an ú ni nto, tā'an, é na kōto nto xoo é káde i é nāa núu nto ni tā'an nto, xoo é kanatívi nuu i e ntákuinti'xe nto, tsí e túku nuu i e ntánakuā'a ña nto naa i é nakuā'a ú nto. Ñá ku kīni nuu nto iña ña, ¹⁸ tsí ña túvi neé tsiñu ntáde ña iña Tó'o ko Jesúcristu, tsí da mii tsí é ntio mii ña e ntáde ña. Ntaéni nta'ví ña

ñá'a, ña é ña tú've i san, da dóo vá'a ó ntáka'an ña, tsi dóo ini ña nté koo ka'an ña. ¹⁹ Iní un ntíf ntíf ña'a tsi ntántikīn nto tú'ūn va'á san. Dóo diní ko te kuān ó de nto. Ntá tsi ntio ko é na kūtú've vá'a nto nté koo vií nto é vā'a. Ñá te ntio ko é na kūtú've nto é vii nto é kīni kaa. ²⁰ Vi'a vé ne, Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vá'a o ni ta'an kō ne, ñá kuku'í ka ña é tā'xi ña é kūvi víi nto ni Tó'ō e ña vá'a san. Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu nto.

²¹ Timoteu, ña é kade tsiñu ni kó, ni ñavi'i kó Luciu ni Jásuun ni Sosípaté di ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

²² Xu'u é Terciú u, kaxntée nā'á u tú'ūn sa'á iñá Pablú ne, taxnúu ú ntiusi ntó kuenta iña Xuva kó di.

²³ Taxnúu Gayú ntiusi nto, tsí divi ñá tá'xi ña vi'i ña é kutūví u ne, tā'xi ña é kuntōo un ntíf ntíf ña ntáduku ntée xúkūn sán di. Erastu, ñá kade tsiñu di'ki i ñuú sa'á ne, ni ta'an kō Cuartú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di. ²⁴ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un ntíf ntíf nto. Kuan koo na kōo.

Nchu'un e ntíi nte ata i

²⁵ ¡Na kata ō nchu'ún Xuva kō! tsí divi ña kūvi ta'xi ña é na kuínti'xe vá'a nto vatā ó kaka'án u ni nto dá nañé'e ú nto tú'ūn va'á iña Jesúcristu. Tsí nañé'e Xúva ko ko nuú i é tūvi xu'u un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví san. ²⁶ Ntá tsi veví ne, xé'e ñá é kūtuni un ntíf ntíf ña'a nee iña é ncho ka'an tú'ūn e xntée na'a ña ntáka'án naa Xuva ko kídaa. Tsí Xuva kō, ña é kántíto ntii dañu ntūvi ne, ntio ña é kūtuni un ntíf ntíf ña'a san vata koo é na kuínti'xe ña ne, kada ntaa ña é kāka'an ña.

²⁷ Xuva kō, ña é kuvi ūun tsi, ña e dóo ki'in iní í ne, divi ñá é na kūnuu iní ko ña ntii dañu ntūvi kuenta iña Jesúcristu. Kuan tsi koo na kōo.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Kaka'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Corintu

1 Xu'u é Pablú u ne, kana Xuva kō ko é víf u pustru iña Jesúcristu, tsí kuan ō ntío ña. Dadii ú ni ění ko Sostené ne, ²táxnūu ntí tú'ūn sa'á iña nto, ña ntákuinti'xe i Xuva kō e ntánataká nuu nto ini ukun ñuú Corintu, ña é ntuviko kuēnta iña Jesúcristu, ña e kána Xuva kō é ntuntoo nima ntó, ni dā xóo ká ña'a, ña ntoo dá vādá ka ñuxiví a, ña ntákaku ni'i dīvi Tó'o ko Jesúcristu. Tsí divi ñá é Xuva ko ña iña ko un ntí'i ō. ³Na naxnuu viko Xuva ko nto, divi ña ni Tó'o ko Jesúcristu. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Ni'i ko é vā'á iña Xuva ko kuenta iñá Cristu

⁴Nguentúvi kanaku'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsi dóo vā'á o dé ña ni nto kuēnta iña Jesúcristu. ⁵Tsi tá'xi ña e dóo kukuiika níma nto é un ntíi ntíi nuu i di. Tā'xi ña e dóo vā'a koo ka'an nto da neé ka nuu i e ntáka'an nto, ni e dóo ki'in iní ntó di. ⁶Tsi tú'ūn va'á iñá Cristú ne, é nuu é ntaā í iña nto. ⁷Dukuān ne, ñá tē neé ntákūnāa nteé ntó iña Xuva kó da ñī ntántétu nto ntuvi dá nainu xtúku Tó'o ko Jesúcristu. ⁸Tsi Xuva kō ne, kuenta víf ña é kuntoo kutu ntō un tsi da nté ntíi ata i kan, vata koo e nté uun xoxo kuvi ka'an nteé i nto tē xee ntúvi é kixkadā kú've Tó'o ko Jesúcristu. ⁹Xuva kō ne, nguentúvi kade ntaa ña nee é kākā'an ña. Divi ña kāna ña nto é uun tsi kuvi nto ni ĩ'xá mii ña, Tó'o ko Jesúcristu.

Dā kii nteé xio ta'an xúkūn san

¹⁰Divi nto, tā'an kó, kaka'án u ni nto kuēnta iña Tó'o ko Jesúcristu dá kaka'án u é na vii ntó da xe'é ne, natfín dadíi nto ni tā'an nto. Ñá ku kii nteé xio ta'an nto, tsí uun kuédadii tsi é kadā kuení nto. ¹¹Tsí kaka'án ñávi'i Cloee ní ko tsi ntánāa núu nto ni tā'an nto. ¹²Kaka'án ñá tsi ío ntó ne, kaka'án nto: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu”; iō ntó ne, kaka'án nto: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”; ō “Xu'ú ne, kantikín u Pedru”; ō “Xu'ú ne, Cristu kantikín u”, xkoó ka'an nto. ¹³¿Vá ūvi nuu ntú Cristu? ¿Vá xū'ú ntu é Pablú u ña é xi'í ntíkā krusi kan kuēnta iña nto? ¿Vá kuenta iñá ko ítsi ntute nto? ¹⁴Ntá tsi dóo vā'á ó tsi nté uun nto ña ni nakutsi ntúte ú nto; da mii tsí Crispu ni Gáyu. ¹⁵Dukuān ne, ñá xoxó kuvi ka'an i e ítsi ntute nta'a ko. ¹⁶Naka'ān kó tsí nakutsi ntúte ú ñavi'i Stefanú di. Ntá tsi ña naka'án ko tē nakutsi ntúte ú tuku ká ña'a di. ¹⁷Tsí Cristú ne, ñá ni taxnū ña ko é nakútsi ntute ú ña'a, tsí xu'ú ne, taxnū ña ko é kākā'an ntódo u tú'ūn é vā'á san nté koo nakáku ō. Ñá kakā'án u tú'ūn e dóo vi'xín kaa san é vata tē dóo tu'vé ko, vata koo é ña ku dé kuení nto te nākáku nto kuenta iña tú'ūn e dóo ki'in iní i é kākā'án u ni ntō, vata koo é ña nantii ní'ni u e dóo nuu á'vi i é xi'í Cristu ntíkā krusi kan kuēnta iña ko.

Xé'e Xuva kō é kúvi vií Cristu é un ntí'i, e dóo ki'in iní ñá vata kaa mii ñá

¹⁸Dá kakā'an o tsí xi'í Cristu ntíkā krusi kán ne, ñá tē nté kaa tuntu kaa tú'ūn sa'á, kuiní ña'a, ña ntaika itsi dō'ví san. Ntá tsi divi ō e ntántikín ó Cristu, ña é nakáku kō ne, tū'ún sā'á ne, tū'un iña núu i e dóo ka'nu é edé Xuva ko iña ko, kuiní kō. ¹⁹Du'va ō kúvi vatā ó uve na'a kaka'án tú'un Xuva kō:

Nantí'ī u é ki'in iní ña'a, ña dóo ki'in iní i;

nāxtuví xio u é kāñe'e diki ñá'a sán di, ka'an.

²⁰ ¿Mí'i ntu nūu á'vi ña'a san, ña e dóo iní san, nī ña dóo tu'vé i iñá leí san, nī ña e dóo iní ka'an nuu i é ió ñuxiví a? Nāñē'e Xúva ko kō tsí nee iña e dóo va'á ñuxiví a, kuíni kō ne, ñá tē neé nuu á'vi i núu ña. ²¹ Dóo ki'in iní Xúva kō, tsi ñá ni dē va'a ña é kutūni ñá'a san nee ñá'a ña kuenta iña i e dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo xkúntee iní ña é nakakū ñá ña'a, ña é kuinti'xe i ña kuenta iña tú'un e dóo tuntu kaa é kā'an ntódo o.

²² Ña Israeé san ne, ncho kiní ña nuu i e dóo ka'nu; ña griegú san ne, dōó ncho kutú've ña, é kuki'in iní ña. ²³ Ntá tsi xo'ō ne, ntáka'an ntódo o iñá Cristu, ña é xi'í ntiká krusi kan kuénta iña ko. Ña Israeé san ne, dōó doka'an é ntáka'an o, kuíni ña. Ña tuku tatá i san ne, dōó tuntu ka'an o, kuíni ña. ²⁴ Ntá tsi xoo ñá'a, ña e kána Xuva kō né, kuān te ña Israeé ñá ne, o kuān te ñá griegu ñá ne, kutuni ña tsí Cristú ne, ni'i ña é kúvi víi ña da nēé ka ntí'i nuu í, ne, ni'i ña e dóo ki'in iní ñá kuenta iña Xuva kó di. ²⁵ Tē nee iña é kade Xuva kō e dóo tuntu kaa, kuíni ña'a sán ne, diví e díí ka vá'a ku'e'en é vata kaa é tu'vé ña ñuxiví a. Nee iña e dóo víta iní Xuva kō ne, diví e díí ka ntii iní i é vata kaa ña ñuxiví a. ²⁶ Diví nto, tá'an kó, na naka'an ntō nte ntáa nto dā kána Xuva ko ntō. Ñá tíñin nto e dóo tu'vé nto, vatā o tú've ña ñuxiví a. Ñá tíñin nto e dóo na'nu ña'a nto ne, ña tíñin nto e dóo kuika ntō di. ²⁷ Ntá tsi nuu i e dóo tuntu kaa, kuíni ña ñuxiví a ne, diví é nākaxnúu Xuva kō é nakō'xó nteē ñá ñuxiví san, ña e dóo ki'in iní í ne, nākaxnúu Xuva ko nūu i é ña ntii iní i san é nakō'xó ña'a, ña e dóo ntii iní í san. ²⁸ Nakaxnúu Xuva ko ñá'a, ña é ñá váda ntaidiá'vi, kuíni ña'a ñuxiví sa, nī ñá'a, ña é ña ntío ku'e'en tsí ñá'a san, nī ñá'a, ña é ña te neé nuu á'vi i, kuíni ñá'a sán di, vata koo é na nakō'xó ña ña'a,

ñá dóo na'nu ña'a san. ²⁹ Tsí ña kúvi víi ka'nu nté uun ña'a nuu Xuva ko. ³⁰ Tsí mii Xuva kō né, tá'xi ña é uun kuédadii tsi ntuvi o ni Jesúristu. Nta'a Jesuú ne, ta'xi ña e dóo ki'in iní kó nī é ntuntoo kuétsi ko, nī é ntuviko o kuénta iña Xuva ko, tsi e ntá'vi ña kuétsi kō dá xi'i ña. ³¹ Du'va o kúvi nuu i sá'a vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Xoó ncho kada ka'nu mii i kúñu i ne, na káda ka'nu ña kuenta iña Xuva ko”, ka'an.

Tū'un Cristu, ña xi'í ntiká krusi kan

2 Xu'ú ne, dā xeé u mí ntoo nto, tá'an, é kā'an ntódo ú ni ntō é nuu é ntaā í iña Xuva kó ne, ñá ni kā'án u ni nto tú'un e dóo vi'xín kaa, nté tú'un e dóo ki'in iní í san. ² Tsi dé kuení ko é ña te nee iñá ka'án u ni ntō é da mii tsí tú'un Jesúristu, nté o xi'i ñá ntiká krusi kan kuénta iña ko. ³ Dā itúvi ú ni ntō ne, ña túvi ntii ko. Koó da kaní'i u tuví u e dóo u'ví ko. ⁴ Dá kakā'án u ni nto, nī dá kakā'an ntódo ú ne, ñá tē tú'un e ntáka'an ña e dóo ki'in iní í san é kaka'án u ni ntō, tsí tá'xi Espíritū Sántū sán ko ntii ñá é kuvi naku'á u nto, ⁵ vata koo é na kunuu iní ntó Xuva ko, ña e dóo ka'nu, ña te é kunuu iní ntó ña'a, ña e dóo ki'in iní í san.

Kanañe'e Espíritū Sántū san ko xoo é Xuva kō

⁶ Ntá tsi kaka'án nti tú'un é ki'in iní ni ñá e díí ka ini tú'un Xuva kō. Ntá tsi ña te diví tú'un e ntáka'an ña dóo tu'vé i san, nté tú'un e ntáka'an ña ntádē kú've ñuxiví a vevii, tsí ña ná'a ka kuntōo ña ñuxiví a. ⁷ Ntá tsi tú'un é kaka'án nti e dóo ki'in iní iña Xuva kó ne, iña nuu i é tūvi xu'u un tsi nte dí'na da de kú've ñá ñuxiví san. Núu i sá'a ne, diví é ni'i ko é vā'a nta'a Xuva kō. ⁸ Nté uun ña'a, ña ntádē kú've ñuxiví a ne, ñá ni kutūni ñá nuu i sá'a. Tē dí ni kutūni ñá ne, ñá ni naxnteē ñá Tó'o kō ntiká krusi kan,

ña dóo ka'nu. ⁹Ntá tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Núu í é vāta kiní o, é vāta tekú kō, é vāta ki'in diki kó ne, é xtúví tū'vé Xuva ko nūu i tsíkan iña ña'a, ña é ntákuinima í ña, ka'an tú'un ñā. ¹⁰Sá'ā ne, nánē'é Xuva ko ko ntā'a Espíritū Sántū san. Tsí Espíritū sán ne, kaito nteé ña é un ntí'i ún tsi nte nuu i é ña káñe'e diki ko iña Xuva ko, é da mii tsi Xuva kō é ini ña.

¹¹Ntá tsi ζxoó ntu ini i nee iña é kadē kuení tuku ña'a? Tsí da mii tsi nima ña é ini. Dukuān né, da mii tsí Espíritū Sántū san ini ña nté o kadē kuení Xuva kō. ¹²Ntá tsi xo'ō ne, ñā ni nī'i ko é nakua'a o nuu i é ió ñuxiví a, tsí xo'ō ne, ní'i ko mii Espiritu Xuva kō vata koo é kūtuni ko nuu i é kata'xi Xuva ko kō tsi dóo vá'ā ó de ña ni kō. ¹³Ñā tē tú'un e dóo ini ñā ñuxiví sa é kākā'án ntí nuu i sá'a, tsi tú'un é nañé'e Espíritū Sántū sán ntí é kākā'án ntí. Dukuān é kanañē'é ntí ña'a, ña é nuu Espíritū Sántū san nima i, núu í é kākā'an Espíritū Sántū san.

¹⁴Ntá tsi ña'a, ña é ña te núu Espíritū Sántū nima í ne, ña kúvi kī'in diki ña tú'un é ncho ka'an Espiritu Xuva ko ni ñā. Dóo tuntu kaa tú'un san, kuíni ña, tsí ña te núu Espíritū Sántū san nima ña é nañē'e ñā ña nee é kani tú'un. ¹⁵Ntá tsi ña'a, ña é nuu Espíritū Sántū nima í ne, kuvi ka'an ntée ña un ntí'i nuu i. Ntá tsi divi ñā ne, xoxó kuvi ka'an ntée i ña. ¹⁶Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “ζXoó ntu ini i nté o kadē kuení Xuva kō? ζXoó ntu kuvi nañē'é i ña itsi?”, ka'an. Ntá tsi xo'ō é i'xá Xuva ko ó ne, ntádē kuení ko vatā ó kadē kuení Cristu.

Ña ntáde tsiñu dadii iña Xuva ko

3 Ña ni kúvi kākā'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni ñā'a, ña é ini va'á Xuva ko, tā'an. Ntá tsi kaka'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni ñā'a, ña é da mii tsí é ini nee iña é ió ñuxiví a. Vāta kīni vá'a nto

nuu i iñā Cristu, tsí vata ntāa i'xa ikín san ntāa nto. ²Vatā ó kaxé'e o dīkui é kō'o i'xa ikín san é vata kutíi i é kākā'xi kúñū ne, kuān ó kanakuā'á u nto núu í é ki'in ini san di, tsí vata kutíi nto ki'in diki nto tú'un é ki'in ini san. Nté vevii vata kutíi nto ki'in diki nto, ³tsí ntáde dukuan nto vatā o ntáde ña ñuxiví san. ζÑā ntu te dukuan o ntáde nto da ntákume'ū ini nto ni tā'an nto, ó da ntánaa núu nto ni tā'an nto? Dito tsi ntáde nto vatā ó de ña ñuxiví san. ⁴Kaka'an ntó, uun ña'a ntó: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu.” Tuku nto ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”, xkoó ka'an nto. ζÑā te dukuan ntú o ntáka'an nto vatā o ntáka'an ñā ñuxiví san?

⁵ζXoó ntu é Apolo í san? ó ζxoó ntu é Pablu í san di? Kūdii ña ntáde tsiñu iña Xuva ko ntí e ntánakuā'a ntí nto é kuinti'xe nto ña. Da mii tsí e táxnuu Xuva kō ntí é káde ntí, é un é un ntí. ⁶Xu'ú ne, da mii tsí é nakū'xí u tsíkin sán ne, Apoló san ne, dá'vi ña ntúte. Ntá tsi Xuva kō tá'xi ñā é kuē'nu. ⁷Dukuān ne, ñā te kākā'nu ña'a ña kaí'xi tsíkin san, nté ña kadá'vi ntute sán di, tsí mii tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña, tsi divi ñā né, kata'xi ña é kuē'nu. ⁸Dadii tsi nuu á'vi ña kaí'xi tsíkin sán ni ñā kadá'vi ntute san. Ntá tsi tá'xi Xuva kō é vā'á iña ña, é un é un ña, vata tsi ó kade tsiñu ña. ⁹Dadii tsi ntáde tsiñu ntí iña Xuva ko. Divi ntó né, vata ntāa ñu'u é katavi nuu Xuva kō ntāa nto. O vāta ntāa vi'i é kaxntísí Xuva kō ntāa nto. ¹⁰Xu'ú ne, vata kaa ña kadama, ñā odo nūú, kaa ú, e tá'xi Xuva kō é kutuní ko nté koo kada vá'a ú etí vi'i san. Tuku ña'a ne, katsodo ña ntó'o nuu i kan. Ntá tsi na kōto vá'a ña, xe un xé un ña, nté o ntáde tsiñu ña. ¹¹Jesucristú ne, divi ñā é vata kaa etí vi'i san kaa ña. Ña kúvi nani'i ko túku etí vi'i é dií ka va'a é divi ñā. ¹²Dóo titín nuu i é kuvi tsodo o etí vi'i san. Kuvi tsodo o órō, ó kaá kui'xín, o xūu e dóo nuu á'vi i, o kuvi tsodo o

ūtún, ō xó'ŋ, o chññ. ¹³Tē ita ntí'xin ñu'ú san vi'i sán ne, kutuni ko te v'á'a nuu i e dé tsiñu ni'i ña xntí'tsí i san. Kuan kōo kutuni ko xoo e dé tsiñu v'á'a i ntuvi te vexkáda kù'vé Xuva kō, tsí vata kaa ñu'ú san kaa ña te kúvi. Te kuíta ntí'xin tsiñu ko ñuu Xuva kó ne, dōo dító te v'á'a o dé tsiñu ō né, o tē ña v'á'a o ñi de tsiñu ō. ¹⁴Te kūtí' tsiñu kō é kuntí'tsí te kuíta ntí'xin ñu'ú san ne, ní'i kō é v'á'a. ¹⁵Ntá tsi te koko e dé tsiñu ō ne, kunaá ña ko. Ntá tsi mii ō ne, nakáku o vatā o dé ña'a é da mii kúñu i nakáku ña dá i'xi ví'i ña.

¹⁶¿Ñá ñi ni ntú nto tsí vi'i Xuva kō kúvi nto, tsí nuu Espíritu Xuva ko ñima nto? ¹⁷Te xōo ñá'a nakatsin ña vi'i Xuva kō né, nakatsin Xuva ko ñā dī, tsí xúkun Xuva kō né, kūviko kuenta ña ña. Dīvi xúkun tsikán ne, dīvi o xo'ō.

¹⁸Ñá ku káni nta'ví mii ntō kúñu ntō. Te iō nto e dōo ki'in iní ntó, kuiní nto, vatā ó ini ña ñuxiví san ne, díi ka v'á'a ó te ntuvi nto vata kaa ña'a, ña é ña te neé ini, vata koo é kūtú've nto é nuu é ntaā i. ¹⁹Nee ña e dōo ki'in iní ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi nuu Xuva ko. Tsí uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō: “Nuu i é kīni kaa e ntántukū nuní ña ne, dīvi tsi nūu i é kue'é Xuva kō é kō'xó nteē ña”, ka'an. ²⁰Kaka'an xtúku tū'un ña dī: “Ini Xúva kō é un ntí'í é kadē kuení ña'a, ña e dōo tu'vé i ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi kue'en tsi”, ka'an tū'un ñā. ²¹Dukuān ne, ñá ku kada ka'nu nto te kantikin ntó dā xóo ká ñatīi, tsí un ntí'í nuū i é kāduku ntée nto. ²²Tsí kuān té Pablu, ni Apólo, ni Pedrú, ni kaniñ ñuxiví san, ni ntūvi ña kó, ni dōxi'i san, ni é un ntí'í é iō vevíi, ni é un ntí'í é kōo ntuvi é v'á'xi ne, un ntí'í nuū i sá'a é kāduku ntée nto. ²³Dīvi ntō ne, ntáduku ntée nto Cristu. Cristú ne, kaduku ntée ña Xuva kō.

Tsiñu é ntáde pustru

4 Na kūtuni nto tsí ntí'í ne, ña ntáde tsiñu ña Cristú ntí, é uvē nta'a ntí

tú'un e dōo vi'xín o ña Xuva ko. ²Xoó ña'a é kūntee nta'a i ne, kantio é káda ntaa ña nee ntí'í ntí'í é káka'an tó'o ñā. ³Xu'ú ne, ñá káde ú kuentá te ká'an ntó te v'á'a u ne, o tē ña v'á'a u, o kuān te dá xōo ka ña'a kuan koo ka'an ñá dī. Ntē dīvi ú ña kuvi ká'an u neé ña'a u. ⁴Ña te neé ni idé u, kuini ko, ntá tsi xoó nto ini i te kuan ō. Da mii tsi Xuva kō é kuvi ka'an ñá te v'á'a u ne, o te ña v'á'a u. ⁵Dukuān ne, ñá ku ká'an ntó te xoo dōo va'a i, ō xoo ña v'á'a i, da ntē nainu xtúku Xúva kō. Tē nañu ñá ne, naxi'í nuu ña nima ko vata koo é kūtuni ko nee ña é ñu'u xū'u. Ta'xi Xuva ko kídāā é ntii dító un ntí'í é ntádē kuení kō é nuu nima ko. Kídāā ne, ka'an Xúva kō nee ña e dōo v'á'a ña ko, xe un xé un ō.

⁶Nto'ó, ta'an, kaka'án u ni nto nuū i sá'a e v'á'a tsi mii ntō. Kaka'án u ñā Apoló ne, ñā kó dī, vata koo é kīni nto ntí ne, kutú've nto é ña kuíta ntí'xin nto vatā ó uve na'a tū'un Xuva kō, vata koo é ntē uun nto ña ká'an nto: “Ña sá'a ne, dōo v'á'a ña”, ō ka'an nto: “Ña tsikán ne, ñá v'á'a ña'a ña”, koo ka'an nto. ⁷¿Xoó nto kantavá'a ña'a i nto te díi ka v'á'a ña'a nto é vata kaa ña nguii san? ¿Nee ñá ntū iō ña nto é ña ni ta'xi Xuva ko? Ntá tsi te ta'xi Xuva kō ne, ¿nté kui kade ka'nu nto vata sá tē kuenta ña mii nto ni ní'i nto?

⁸Dīvi ntō ne, é dōo kuika nto vē; ñá tē nee ñá ka ntáaan núu nto. Mii ntō ntáde nto rei, é ntē ñá vādá ka mí'i ntáaan núu nto ntí. Tē dí nuu é ntaā i é rei ntí'xe nto ne, kadā kù'vé dadīi ntí ni ntō. ⁹Ntá tsi ntí'í é pustrú ntí ne, vata te ta'xi Xuva kō é ntii ntí un tsi nte ata i kan. Kuan ō dé kuení ko. Vata ntāa ña'a, ña ni'i i doxi'í san ntāa ntí, é kaniñ ñuxiví san ntaíto dító ña ntí, ni ūn ntí'í ntí'í ánje, ni ūn ntí'í ntí'í ña'a san. ¹⁰Ntí'í ne, dōo tuntú ntí kuenta ña Cristu. Ntá tsi nto'ó ne, dōo ki'in iní nto é kudadii nto ni Cristu. Ntí'í ne, ña túvi ntíi ntí, ntá tsi nto'ó ne,

dóo iō ntii nto. Ntí'í ne, ña ntaíko ñu'u ña'a sán ntí, ntá tsi nto'ó ne, dōo ntaíko ñu'u ñā'a san nto, kuíni nto. ¹¹ Ntē vevii ntákakin ntí ne, ntaísí ntí ntute. Ña túvi dōo é kũ'un ntí. Dōo ntádē xení ña'a san ní ntí ne, ña túvi ví'i mii ntí mi é kuntōo ntí. ¹² Ntí'í ne, dōo ntánto'o ntí é nta'a ntí ntáde tsiñu ntí. Dā ntáka'an kíni ña'a san ní ntí ne, ntánantiko kōó ntí, kaka'án ntí: “Na kunūu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō”, xkoó ka'án ntí. Dā ntáde ña ní ntí é kini kaa ne, ntákutíi ntí'i ntí nimá ntí. ¹³ Dā ntáka'an kíni ña ní ntí ne, ñá tē ntákudiín ntí ni ñā, tsi ntánaka'nu ntí iní ñā. Ntáde ña ní ntí vata te ñe'e ñuxiví sa kúvi ntí, vata ntáa nuu i é ña kaidiá'vi ká i e ntánakuitá ña'a san. Un tsi nté vevii ne, kuan tsí ó ntáde ña ní ntí.

¹⁴ É kakā'án u ni ntō sa'á ne, ñá te kakā'án u é kũka'an nuu nto, tsí kade tii ú ni ntō vata kaa i'xá mii ko e dóo kakuinimá ko i. ¹⁵ Tsí kuan te u'xi míl mastru nto, ña é ntánañé'e í nto iñá Cristú ne, ntá tsi ña titín uva ntō. Diví u é uva ntō, tsí nañé'e ú nto tú'un é vā'á san nté koo kuinti'xe nto Jesūcristu. ¹⁶ Dukuān ne, kaikán u da xe'e ntá'a nto é kuntikin ntó ko ne, vii ntó vata tsí ó de ú san.

¹⁷ Kuenta iña i sá'a ne, taxnūu ú Timoteu, é vata kaa i'xá mii ko, ña e dóo kakuinimá ko. Ñá kaxtuví mii ña é kuntikin ñá Xuva kō. Diví ña naka'an ñá ntō nté o dé u é kantikín u Cristú, vatā ó kanañé'ú u ña'a san má ūkún dā mí'i ka kañé'ú u. ¹⁸ Iō ntó ne, dōo ntáde na'nu nto, tsí kuini nto ne, ña kí'xi ká u, kíxkoto ni'ni ú nto. ¹⁹ Ntá tsi ña kukuíi ka dá ki'xi ú, te Xuva kō ntio ña. Kidáa kutūn'í ko te kũvi víi nti'xe ña ntáde na'nu ña'a sán ne, o kũdii da ntáka'an ña. ²⁰ Tsi mí kadē kũ'vé Xuva kō ne, ñá te da mii tũ'un kúvi, tsi dóo iō ntii ña neé vii ña. ²¹ ¿Nee iñá ntu é ntio nto: é kí'xi ú mí ntoo nto é ñā ú ni ntō né, ó é kini u nto e dóo kakuinimá ko nto?

Kadē kũ'vé ñá iña uun ña'a, ña kade é kini kaa

5 Ntáka'an ñá'a tsí uun ña'a ntō ne, kaeni dikí ña ñadĩ'i úva ñā. Nté ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, ñá ini ña é kuān koo víi ña, é náki'í ña ñadĩ'i úva ñā. ² Diví ntō ne, naa i é kuntōo nto dontíni ne, da ntáde na'nu ña'a nto. Ña tii, ña é kuān ó de sán ne, kantio é nantii nto ña. ³ Kuān té xoxó u mí ntoo ntó ne, dōo kadē kuení ko iña nto. Vata tsi tē tuví dadii ú ni ntō, tsí é de kũ'vé ú iña ña kade é kini kaa san, nta'a Tó'o ko Jesūcristu. ⁴ Dā ntánataká nuu nto ne, vata tsi tē ntoo dadii ntí ni nto, ntō'ó ní Tó'o ko Jēsuu, ña e dóo iō ntii i. ⁵ Kidáa ne, ntáda nto ña kuenta ntá'a tó'o e ña vā'á sán vata koo é ntĩ'i kue'en kũñu ñā ne, nakáku nima ña ntuví te vē'xí xtuku Tó'o ko Jēsuu.

⁶ Ñá vā'á o é ntáde na'nu ña'a nto. ¿Ñā ntu ini nto tsí te nākudáka un síin u'xen ia u'xen vā'á san ne, kuia kanii tii'nti i? ⁷ Nakate nto kuétsi nto vē, tsí kanatívi kũñu kō dá iō kuetsí ko, vatā ó kanatívi u'xen vā'á san dá kanakudáka ni'i u'xen iā san. Na ntūvá'a nima nto vata kaa u'xen vā'á san e nté un síin u'xen ia ña kadáká ka. Vā'á o é kuān koo víi nto, tsí Cristú ne, vata kaa a le'ntu é xi'í kuenta iña ko kaa ña. ⁸ Dā ntáde o viko kati sán ne, ñá ku de tsiñu ni'i o u'xen iā san. Dukuān ne, ña vā'á o é kudáka é kini kaa sán nima nto, nté da neé ka nuu i é ña vā'a. Tsí kanii nima kó na vii o é vā'á san ní é nuu é ntaā í san.

⁹ E dí'na taxnūu ú tutú nta'a nto é kākā'án u é ña ku xkuntíkin nto ña kini ntáa san. ¹⁰ Ntá tsi ñá te kaka'án u é ña ku ká'an kue'én ka ntó ni ñā'a, ña kini ntáa, ña é ntoo ñuxiví a, ña ntaéni dikí, ní ña ntákune'u iní i, ní ña ntaído dú'u, ní ña ntánuu iní i santu, tsí te kuān ó ne, kantio é ntii nto ñuxiví san. ¹¹ É kākā'án u ni ntō ne: Ñá ku ika dadii nto ni da xōo

ka ña'a, ña é kaka'an é kakuinti'xe i Xuva kō ne, ntá tsi kade ña é kini kaa, te tíí, te ñadí'í ñá, o tē kakune'u iní ña, o kánuu iní ña santu é ntúvá'a naa, o kaka'an kini ña iña ña'a, o ña kí'ví ne, o ña du'u. Nté ña ku ka'xí dadíi nto ni ña. ¹²Tsí kaduku ntée nto é kadá kú'vē ntó iña ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Ná kadūku ntée u é kadá kú'vé u iña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, ¹³tsí mii tsi Xuva kō é ká'an ñá te iō kuetsí ña. Ntá tsi nto'ó ne, naxtuvi xio nto ñatíí, ña kade é kini kaa san.

Ña ntákuinti'xe i, ña ntátsi'i kuetsi ta'an

6 Dá ió nuu i é ncho tsi'i kuetsi nto ta'an nto ne, ¿neé ntu tsiñu kí'in nto nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san? ¿Nté kui ña kí'in ntu nto nta'a ña ntákuinti'xe i san? ²¿Ñá ntu íni nto tsí xo'ó e ntákuinti'xe ko Xuva kō ne, kada kú'vé o iña ña ñuxiví san rkontuvi? Te ñá ntu é kadá kú'vē ntó iña ña ñuxiví san rkontuví ne, ¿nté kui ña kuvi ntu kada kú'vē ntó nuu i é ña kue'é san? ³¿Ñá ntu íni nto tsí te kú'ví ve ne, un tsi nte ánjē sán kada kú'vé o iña ña? Dukuān ne, díí ka ña ntií tu'un kada kú'vé o nuu i é ió ñuxiví a. ⁴Te ió nto e ntánāa núu nto kuenta iña i é ió ñuxiví a ne, ¿nté kui ntáde ntu nto kuenta ña'a, ña é ña té neé kaduku ntée i iní ukún Xuva kō? ⁵Kaka'án u sá'a vata koo é na kúka'an nuu nto. ¿Vá ña xoxó ntu nté uun ña'a nuu ta'án ña nto e ñá ini ña é kadá kú'vē ñá iña ta'an ña? ⁶Ntá tsi nto'ó ne, ñá te da mii tsí e ntátsi'i kuetsi ta'an nto, tsí nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san ntáñe'e nto, ntátsi'i kuetsi ta'an nto.

⁷É kuān ó ntátsi'i kuetsi ta'an nto ne, ¿nté kui ña díí ka vá'á ó é na kútií nto nima ntó te kade ña ni ntó é kini kaa? ¿Nté kui ña díí ka vá'á ó é na kútií nto nima ntó tē kaeni nta'ví ña nto? ⁸Ntá tsi

nto'ó ne, kantēi é ntáde nto. Tsí un tsi nte ta'an mii nto ntáde nto ni ñá é kini kaa ne, ntaéni nta'ví nto ña dí.

⁹¿Vá ña ntu íni nto tsí ña'a, ña e ntáde nuu i é kini kaa sán ne, ñá n'i'í ña é vā'á nta'a Xuva kō? Ná ku ení nta'ví mii ntó kúñu ntó; nté ñá'a, ña é káde é kini kaa ni ñadí'í san, nté ñá kanuu iní i santu, nté ñá kaeni díkí ñadí'í é ña te ñadí'í mí i, nté natii, ña kaeni díkí ñatíí n'i i, ¹⁰nté ñá du'ú, nté ñá dóo kue'í, nté ñá kí'ví, nté ñá'a, ña kadá'vi dovete tá'an i, nté ñá kaeni nta'ví ña'a é n'i'í ña é ntio ña ne, nté uun ña'a, ña kuān ó de san, ñá n'i'í ña é vā'á nta'a Xuva kō. ¹¹Ió ntó ne, kuan o dé nto kídaā dí. Ntá tsi vevíí ne, é ntúntoo nima nto. É xtúví xio Xuva ko ntó é kúvi nto iña mii ña. É ntúvá'a nto ni Xuva ko vē, kuenta iña Tó'lo ko Jesūcristu ni Espíritu ñá.

Kūñú kō ne, iña Xuva ko

¹²Kuvi víí u da nēé ka nuu i, ntá tsi ña te un ntí'í nuú i é vā'á iñá ko. Kuvi víí nti'xe ú da nēé ka nuu i, ntá tsi ña da vá'a ko é da nēé ka nuu i é kúvi víí n'i ko. ¹³Ió ña'a xkoó ka'an ña: “É ká'xi o ne, iña xido ko. Xido kō ne, iña é ká'xi o”, xkoó ka'an ñá dí. Ntá tsi ntuví tsi nuu i é nantí'í Xúva ko i te kuvi. Kūñú kō ne, ná te iña i é kaní díkí o ñatíí san ne, o ñadí'í san, tsí kúñu kō ne, iña Xuva ko. Dívi ña ne, iñá kúñu ko ñá. ¹⁴Vata tsí o dé Xuva kō e nantóto ña Tó'lo kō Jesucristú ne, kuan tsí koo nantóto ña kō dí, tsi dóo ió ntíí ña.

¹⁵¿Ñá ntu íni nto tsi kúñu ntó ne, iñá Cristu? ¿Vá kí'í ntu ú kúñu Cristú ne, dá nata'an ntée ú ñadí'í kini kaa? ¿Ñá kúvi! ¹⁶¿Ñá ntu íni nto tsí ñatíí, ña kanata'an nteé ñadí'í kini kaa sán ne, uun tsi kúñu ntákuvi ña ntuví ña? Tsí tú'lun Xuva kō ne, kaka'an: “Ntuví ñá'a sán ne, uun tsi kúñu kúvi ña”, ka'an. ¹⁷Ntá tsi tē xoó kanakuntēe tá'an i Xuva kō ne, uun tsi espíritú kúvi ni ñá.

¹⁸Dukuān ne, kunu nto dá ncho natā'an ntée nto kúñu nto nūu i é kīni kaa. Tsí da nēé ka kuétsi é kade ña'a sán ne, ñá tē neé kade i kúñu ñā. Ntá tsi xoo kanatā'an ntée i kúñu i é vii núu i é kīni kaa sán ne, é kuétsi tsi mii kúñu ñā kade ñā. ¹⁹¿Ñā ntu ini nto tsí kúñu ntō ne, vi'i úkūn Espiritū Sántū e tá'xi Xuva kō é kunūu nima nto? Ñá te iña míf ka nto kúñu ntō, ²⁰tsí ña te nté kaa a'ví i ntá'vi Xuva ko kuēnta iña nto. Dukuān ne, ntio é kada ka'nu nto Xuva ko nī kúñu ntō.

Itsi iña ñá ntatánta'a

7 Veví ne, kaka'án u ni nto nūu i é tsixe'e ntō ko da táxnuu nto tutú nta'a ko: Díf ka vá'ā ó tē ña tánta'a ñatíf san. ²Ntá tsi da xe dóo ió nuu i é kīni kaa e ntáko'xo nteē ñá ne, é un é un ñatíf san ne, na koo ñadī'í mii ñā. É un é un ñadī'í san ne, na koo xii mii ñā dī. ³Na kāda ntaa ñatíf san ni ñadī'í ñā. Ñadī'í san ne, na kāda ntaa ñá ni xī ñā dí, vatā ó kantio é vii ñá, xe un xé un ñā. ⁴Tsí ñadī'í san ne, ñá te iña míf ka ña kúñu ñā, tsi iña xii ñā. Kuan tsí kaa iña ñatíf san dī, tsí ña te iña míf ka ña kúñu ñā, tsí iña ñadī'í ñā. ⁵Ñá kū ka'an ñatíf san é ña ncho kutuví dadīi ña ni ñadī'í ñá, o ñadī'í san, ñá ku kā'an ñá é ña ncho kutuví dadīi ña ni xī ñā. Na nātín ña é kúntoo xio ña uun taan vata koo é ni'í ña ntuvi é kā'an ntá'ví ñā. Tē kúvi ka'an ntá'ví ña ne, dá nākuntóo dadīi xtuku ña vata koo é ña kuvi vii tó'ō e ña vá'ā é kō'xó nteē ñá nuu i é kīni kaa, tsí ña kutí ña é kúntoo mii ñā.

⁶Ñá te kaka'án u te kuétsi é vii nto sá'a, ntá tsi kaka'án u tē ncho tánta'a nto ne, vá'a o. ⁷Díf ka vá'ā ó te dí un ntíf ntīi ñá'a vii ña vatā ó de ú, kuiní ko. Ntá tsi Xuva kō né, vatā ó ntio ña ne, xé'e ña xe un xé un ña'a e túku e túku nuu i nté koo vií ñā.

⁸Tē xoó ña kuétsi é vāta tánta'a ña, o ñadī'í kīf san dī, kaka'án u tsí díf ka vá'ā ó te kúntoo mii ntō é ña nátanta'a nto,

vata kaa ú xu'u. ⁹Ntá tsi tē ña kutíi nto nī kúñu ntō ne, tánta'a ntō. Díf ka vá'ā ó e tánta'a ntō naa i é kadā kuení nto é vii nto é kīni kaa ni kúñu ntō.

¹⁰Ntá tsi ña'a, ña e tánta'a ne, kaka'án u ni ñā é ña ku xtuví mii ñadī'í san xii ñā. Ñá te xū'u é kaka'án u sá'a, tsí Xuva kō é kuān ó kaka'án ñā. ¹¹Ntá tsi te naxtuví mii ñadī'í san xii ña ne, ñá ku nātánta'a xtuku ñā. Díf ka vá'ā ó te ntúvá'a ña ni xī ñā. Dukuān ne, ñá ku na xtuví mii ñatíf san ñadī'í ñá dī.

¹²Íña ña nguī sán ne, ñá ni kā'an Xúva kō. Ntá tsi kaka'án u te ió uun ñatíf, ña kakuinti'xe i ne, ió ñadī'í ñá, ña é vata kuintí'xe i Xuva kō né, tē ntio ña kúntoo ña ni xī ña ne, vá'ā o. Ñá ku kīi nteé xio ta'an ñā. ¹³Kuan tsí o dí, te ió uun ñadī'í, ña é kakuinti'xe i ne, ntá tsi xii ña ne, ñá kakuinti'xe ña ne, tē ntio xii ña é kutúví ka ña ni ñadī'í ñá ne, vá'ā o. Ñá ku kīi nteé xio ta'an ñā. ¹⁴Tsí xii ña, ña é ña kakuinti'xe i sán ne, tuvi étsin ña nuu Xuva ko, tsí tuvi ni'í ña ñadī'í ña, ña é kakuinti'xe i san. Ñadī'í san dī, ña é vāta kuintí'xe i ne, tuvi étsin ña nuu Xuva ko, tsí tuvi ni'í ña ñatīi, ña é kakuinti'xe i san. Tē ña'á ne, i'xá ña ne, kuvi vata ntáa i'xá ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi ntóo etsin i'xá ña nuu Xuva kó dī.

¹⁵Ntá tsi te ñā'a, ña é ña kakuinti'xe i san, ntío ña é natsoo mii tā'an ña né, na vii mii ñā. Kidáá né, ñatíf o ñadī'í, ña é kakuinti'xe i sán ne, ña túvi nūu i iña ñā. Tsí Xuva kō ne, ntio ña é vā'á ko kúntoo o. ¹⁶Tsí ¿xoó ntu ini í te kuvi xntiín xīi o é nakakū ña? ¿Ō xoó ntu ini í te kuvi xntiín ñadī'í o é nakakū ña?

¹⁷Ntá tsi vata o tá'xi Xuva kō é vii o, vata o kána ña kō, xe un xé un o ne, kuān koo vii o. Kuān ó kaka'án u ni ūn ntíf ntíf ña ntákuinti'xe i san. ¹⁸Tē kána Xuva ko uun ña'a, ña tuku ñuú san ne, ñá kuétsi é tē'nté kúñū é ixi ñá vatā ó de ña Israeé san. Tē kána Xuva ko ūun ña'a, ña Israeé san ne, ñá kuétsi é ntava'a xtuku ña kúñu

ñā. ¹⁹Tsí Xuva kō ne, ñā kāde ña kuenta te te'nte kúñū é ixi ko vatā ó de ña Israeé san ne, ó ñā'a. É nuu á'vi iña ñā ne, te kāde ntaa ó da neé ka é kākā'an ñā. ²⁰É un é un ñā'a, kuan tsi koo na vii ñā vatā o dé ña da kána Xuva ko ñā. ²¹Tē dóo kanto'o o kaden tsiñūn da kána Xuva ko ó ne, ñā ku dē kuení o. Ntá tsi te tā'xi tó'o o itsi é ntiin ne, ntiin. ²²Tsí xoo ñā'a, ña e dóo kanto'o i kade tsiñū da kána Xuva ko i ne, é nakākú Xuva ko ñā é kuntikin ñā ñā. Kuān ó di ni ñā'a, ñā é xoxo tó'o i da kána Xuva ko i, tsi iña Xuva ko kada tsiñū ña ve. ²³Xuva kō né, ñii ña nto. Dōo á'vi ntá'vi ña nto. Dukuān ne, ñā ku dā vā'a nto é tuku ñā'a nakāda tsiñū ña nto iña ñā. ²⁴É un é un nto, tā'an, vatā o dé nto da kána Xuva ko ntō né, kuan tsi koo víi nto. Na naka'an ntō tsí tuví Xuva ko ni ntō nguentúvi.

²⁵Kuenta iña ñā ntoo mii, ña é vāta kiní ñatíi o ñadī'i, ña é vāta tánta'a ne, ña ni tá'xi Xuva kō nté koo ka'an u iña ñā. Ntá tsi kuvi ta'xi ú itsi, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko nī kó ne, kade ntaa u é kākā'an ñā. Dukuān é kuvi kuinti'xe nto é kākā'an u. ²⁶Dōo ntii tū'un é kuntoo o ñuxiví a vevii. Dukuān é vā'a o tē ña tánta'a ñā'a san, kuiní ko xu'u. ²⁷Ntá tsi te ió ñadī'i ntó ne, ña ku nantuku ntō nté koo naxtuví mii nto ñā. Tē vata tánta'a nto ne, ñā ku ntuku nto ñadī'i nto. ²⁸Ntá tsi tē tánta'a nto ne, ña tíví neé nuu i é kini kaa kade nto. Tē tánta'a ñadī'i san ne, ña tíví neé nuu i é kīni kaa kade ña di. Ntá tsi xoo é tánta'a i ne, nto'o ña ñuxiví a. Kuān ó kaka'an u ni ntō, tsí ña ntío ko é ntō'o nto.

²⁹Sá'ā ncho ka'an u ni nto, tā'an: Ñā tītín ka ntuví io é kuntoo o. Dukuān né, kuntoo ntó vata tsi tē xoxó ñadī'i nto. ³⁰Xoo é tuví nta'xa i ne, na kūtuví ña vata tsi tē ña te tíví nta'xa ñā. Xoo e dóo diní i ne, na kūtuví ña vata tsi tē ña te dīni ñā. Xoo é kañii i ne, na kuntoo ña vata tsi tē ña tuví nee iñā ió iña

ñā. ³¹Xoo é kade tsiñū ni'i i é ió ñuxiví a ne, ña kú de ña kuenta neé ió ñuxiví a, tsí ñuxiví é kañii o vevíi ne, ña ná'a ká kutúvi.

³²Ñā ntío ko e dóo nantí'i nto iní nto. Xoo é vāta tánta'a i ne, kantí'i iní ña nté koo víi ña é vā'a é ntio Xuva ko. ³³Ntá tsi xoo é ió ñadī'i i ne, kantí'i iní ña nté koo víi ña ñuxiví a ne, é kuē'e ña é vā'a ñadī'i ñā. ³⁴Kuan tsi ó ni ñadī'i, ña é ña ni xío xii i, ni ñadī'i kuetsí, ña é vāta tánta'a: kaniñ nima ñā, kaniñ kúñū ña kánti'i iní ña nté koo víi ña é vā'a é ntio Xuva ko. Ntá tsi ñadī'i, ña é tánta'a sán ne, kantí'i iní ña é ió ñuxiví a, ni nté koo víi ña é kutúvi diní xii ñā.

³⁵Kaka'an u ni nto sā'a é vā'a tsi mii ntō. Ñā te kākā'an u é ká'nté nuu u e tánta'a ntō. Tsí é ntio ko ne, é vā'a koo kuntoo nto. Ntio ko é ña koo nté uun nuu i é ká'nté nuu é kuntikin ntó kaniñ nima ntó Xuva kō.

³⁶Te uun ñatíi kadē kuení ña tsí kantio é tánta'a ña ni tā'nu katuví ni'i ñā, tsi é ita ntí'xin kuia tun é tánta'a tún ne, tē kuiní ña é vā'a o sá'a ne, na vii ña nee é díi ka vā'a o. Ñā te kini kaa é tánta'a tun. ³⁷Ntá tsi te tuku ñatíi kadē kuení ña tsí vā'a o é kutúvi mii ña é ña tánta'a ña ne, vā'a ó de ña di. ³⁸Dukuān ne, xoo é tánta'a i ni tā'nu katuví ni'i ne, vā'a ó de ña ne, ntá tsi tē ña tánta'a ña ne, díi ka vā'a ó de ña.

³⁹Ñadī'i, ña ió xii i ne, ntee tīn ña da nii kántito xii ñā. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, kuvi natánta'a xtuku ñā ni da xōo ka ñatíi é ntio ña, ntá tsi uun ñatíi, ña é kakuinti'xe i Xuva kō di. ⁴⁰Ntá tsi díi ka diní koo kutúvi ñā tē ña nátanta'a xtúku ñā. Sá'ā é kadē kuení ko, tsí nuu Espiritú Xúva kō nimá ko, kuiní ko.

Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ñā nú sāntu ña

8 Sá'ā kaka'an u ve kuenta iña i é tsix'e'le ntō kó te kúvi ka'xi ó nuu i é ntát-

sido ña'a san nú sântu ña. Nuú é ntaā i é xkoó ka'an ñá'a tsí ió díki kó nee iñá vii o. Ntá tsi e dóo ki'in iní kó san ne, divi kade i e dóo na'nu ncho vii o. Ntá tsi é kuinima tá'an kō né, divi kade i é vā'á koo kue'nu o ni Xuva kō. ²Tē xoó ña'a dóo ió díki i, kuíni i ne, váta kütú've nti'xe ña vata kaa un nti'i é ntio é kütú've ña. ³Ntá tsi te xō ñá'a kakuinimá i Xuva kō ne, ini Xúva ko nēe ñá'a ña.

⁴Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña'a san nú sântu ñá ne, ini vá'a o tsi nté uun santu e ntúvá'a nāa ña te neé nuú á'vi i ñuxiví a, tsí mii tsi Xuva kō. ⁵Ió ña'a é xkoó ka'an ña é ió xuva ña e dukún kan ni ñuxiví a di. Ñá te da dii nti'xe sântu ña ni tó'o ña ió. ⁶Ntá tsi xo'ō ne, ini o tsi úun tsi Xuva kō é Uva ko ñā. É un nti'i nti' vé'xi nta'a ña ne, divi kuēnta iña ña é ntantíto o di. Uun tsi Tó'o ko Jesūcristú di. Ede vá'a nti'i ña é ió né, divi kuēnta iña ña é ntantíto o di.

⁷Ntá tsi ió ña'a, ña e ñá ini nuú i sá'a. Ió ñá ne, é kuíni ña é kunuu iní ñá santu ña e ntúvá'a nāa. Kūviko e ntátsido ña nú sântu ña, kuíni ña. Te kā'xi ña e kuvíko é odo nú sântu ñá ne, kade ña kuétsi, kuíni ña ne, kakudentu nima ñá di, tsí vata kuka'xí nuú ña ni Xuva kō. ⁸Nuú é ntaā i é ña te cuenta iña i é kae'xi o é xee o nta'a Xuva kō. Ñá te neé kunaa o te ña ká'xi o ne, ntē ña té neé ni'i ko té kā'xi o. ⁹Kuvi ka'xi ntó da nēé ka nti'i, ntá tsi cuenta vií nto ni tā'an nto, ña vata kuká'xi nuú ni Xuva kō, vata koo é ña kó'xo nteé ñá te kā'xi ñá vatā o kae'xi nto. ¹⁰Tsí nto'o é ini vá'a nto tú'un Xuva kō né, te kutuví ntó nú nāa mí kanuu iní ña'a san sântu ñā ne, ña'a, ña é vata kuká'xi nūu é kuinti'xe i Xuva kō ne, te kiní ñá nté o de nto ne, ñá u'vī ña é kā'xi ñá di, kuān té ini ña é ña kúvi ká'xi ña. ¹¹Nto'ó é ini vá'a nto Xuva kō ne, divi kuétsi nto te kō'xó nteé ta'an nto, ña é vata kuká'xi nūu vá'a ni Xuva kō. Tsí cuenta iña ña é xilí Cristú di. ¹²Tē

kade nto é kiní kaá ni tā'an nto, ña é vāta kuká'xi nuú ni Xuva kō é divi kuétsi nto é vii ñá nuú i é ini ña é ña vá'ā. Mii Cristú kuān ó de nto ni ñā di. ¹³Dukuān né, te divi kuétsi ko é kō'xó nteé ta'an ko nuú i é ini ña é ña vá'ā dá kae'xi ú kúnū sán ne, dií ka vá'ā o é ña ka'xí kue'en tsi ú, vata koo é ña kó'xo nteé ta'an ko nuú i é kiní kaa.

Nuú i é kāduku ntée pustru

9 Nuú é ntaā i é ña tuvi nee é kaedí nuú é vií u pustru Xúva kō, tsí nuú mí ko ini ú Tó'o ko Jēsuu. E díto é kāde tsiñu ú cuenta iña ñá ne, divi é ntákuinti'xe nto Xuva kō. ²Te ió ña'a ntáka'an ñá e ña te pustrú u, ntá tsi ini nto tsí pustru nti'xe u, tsí é kuinti'xe nto é kākā'an u ni ntō iña Xuva ko. ³Sá'ā ka'an u ni ñā'a, ña e ntáka'an ntée ko: ⁴Xu'ú ne, kuvi ko'o ka'xi ú da nēé ka nti'i. ⁵Xu'ú ne, kuvi kunteka ú ñadí'í ko, ña é kuinti'xe i Xuva ko, vatā ó de pustru, ñá nguíi sán, ni ēní Jesuu, ni Pedrú di. ⁶¿Vá Bernābeé xntu ni xū'u é ña kuvi koto ñá nti da ntaíka nti ntáka'an ntódo nti tú'un Xuva kō? ⁷¿Nēé ntú sntadun kade tsiñu ña é katáva mii ña é kuíta nti'xin ña? ¿Xoó ntu é kaitu i itu ne, da ña ka'xi ña ntídi i? ¿O xoó ntu kanakue'nu i le'ntu ne, da ña ká'xi ña kúnū tī? ⁸Ñá ku dē kuení nto te ñā'a dé kuení ña sá'a é kākā'an u ni ntō, tsí kuān ó kaka'an lei Muíseé san di. ⁹Tsí nteé na'á leí san, kaka'an: “Kiti ntákani trigú san ne, ñá ku xnūu nto xo'o xu'u tī”, ka'an. Sā'á ne, ñá te kāni tú'un tē dií ka ntio Xuva ko kīti san. ¹⁰¿Ñā'á ni san! tsí xo'o é kánti'i iní ña. Tsí é ūve na'á leí san ne, cuenta iña ko xo'o: Tsí xoo é kata'vi i ñū'u sán ni ña é kākani xo'o trigú san ne, kantétu ña da nté ni'i ña dava iña ña é kāduku ntée ña. ¹¹Dukuān né, tē nti'i i'xi nti tú'un Xuva kō é vā'á kunuu nima ntó ne, ¿va dóo ntu kue'e, kuíni nto, te ta'xi nto un siin kudii é ntáde tuni nto? ¹²E túku ña'a ne, kaikan ntú ku ña nta'a nto

é ntio ña ne, ¿nté kui ña kuvi ntu kakan ntí dí? ¿Vá ña ntu té díí ka kaduku ntée ntí é tūku ña'a?

Ntá tsi vata neé kakán ntí é kuétsi é ta'xi nto. Ntá kutíí ntí ntantúku mií ntí é ntio ntí vata koo é ña kadí nuu ntí itsi é kuē'nu tú'un va'á ña Cristu. ¹³ Ini nto tsí ña ntáde tsiñu ini ukún san ne, ikan tsí ntáni'i ña é ká'xi ña tsí ntáduku ntée ña uun ta'vi i é ntáxé'e ña'a san doméni nta'a Xuva kō ne, ña ntáde kuenta nú tēu kan ne, ntáni'i ña uun tá'vi i é ntáxé'e ña'a sán dí. ¹⁴ Kuan tsi ó kaka'an Xúva kō ña ña ntáka'an ntódo tú'un ñā, é kuntitō ñá na kuntōo ña kuenta ña i é káde tsiñu ña ña Xuva kō. ¹⁵ Ntá tsi xu'ú ne, nté un siin vata kákán u nto é káduku ntée u. Ntē ña te neé kaikán u nto ve é kataxnūu ú tutú sa'á dí. Díí ka va'a é dí'na kuví u dá ña ki'i nto dodíni kō.

¹⁶ Ña túvi kō é káda ka'nu u é káka'an ntódo u tú'un va'á san, tsí divi tsiñu kō é kuétsi é víi u. ¡Nté kui ntā'vi dé u tē ña ka'an ntódo u tú'un va'á san! ¹⁷ Tē dodíni kō é káde ú tsiñu sá'a ne, ní'i kō é vā'a é káduku ntée u. Ntá tsi te kuétsi é káde ú ne, da dúkuan tsi divi tsiñu e tá'xi Xuva kō é víi u. ¹⁸ Dukuān ne, ¿nee ñá ntu ní'i kō ña tsiñu kō? Ní'i kō é kutúví díni u, tsí doméni kaka'an ntódo u tú'un va'á san nté koo nakáku ña'a. Ñā ncho ki'i ú xá'vī tsiñu kó, kuān té kaka'an Xúva kō é káduku ntée u.

¹⁹ Kuān té ña xoxo tó'o kó ne, ntá tsi kade tsiñu ú ña un ntíí ntíí ñá'a san vata koo é díí ka kue'e ña'a ní'i kō ña é kuntikín ñá Cristu. ²⁰ Dá túvi u ní ña Israeé san ne, kade ú vatā ó de ña Israeé san vata koo é ká'an u ní ñā é kuntikín ñá Cristu. Dá túvi u ní ñā ntántikín lei Muísee san ne, kade ú vatā ó de ña ntántikín lei san, kuān té ña kaduku ntée ká u lei tsíkan. ²¹ Dá túvi u ní ña xio ñūu, ña é ña ntántikín lei Muísee san ne, kade ú vatā ó de ña é ña kantikín ña lei san. Ntá tsi ña xtuví mii u lei Xúva kō, tsí lei é

kantikín u ne, lei Cristu. ²² Dá túvi u ní ñā'a, ña é vata kuka'xi nuu i ní Xuva kō ne, xu'ú ne, vata tsi tē ña ka'xí u dí, vata koo é kúvi ní'i kō ña é kuntikín ñá Cristú dí. Da xōó ka ña'a ne, kantuvi ú vata kaa ña vata koo é kuvi xntii ú ña é nakáku ña nta'a Xuva kō. ²³ Kade ntí'i ú sá'ā kuenta ña tú'un nté koo nakáku ó ne, vata koo é dúku ntée u é vā'á vatā ó kaka'an tú'un san.

²⁴ Ini nto tsí da kainu du've ña'a sán ne, un ntíí ntíí ña ntaínu ña, ntá tsi uun ña'a xña é ní'i ñá doméni san. Xo'ō ne, kunu o da nté koo é ní'i kō doméni é ta'xi Xuva kō. ²⁵ Da xōó ka ña'a, ña é kainu dū've ne, ñá káde ña nuu i é káde dañu kúñu ñā. Kuān ó de ña é ní'i ña doméni é uun da'na tsi kaxntii. Ntá tsi xo'ō ne, ní'i kō doméni é xntii ntii dañu ntūvi. ²⁶ Xu'ú ne, ñá te doto tsi kainu u. Da kaxe'e ú ne, ñá te kanaki'in ixu ú tí'ntí kō, ²⁷ tsí kananto'ō ú kúñu kó vata koo é na vii é ntio kō. Tsí te ē nañé'e u tuku ñá'a ne, ñá ntio kō é nakūnaa mií u kúñu kō.

Dā xe'é Pablu ítsi é ña kunuu iní ko sántu e ntúv'a nā

10 Ntio kō é na nū'u ntó iní nto, ēní, nté ó íka ñata kō, ña intóo e ná'a, má viko mí xkáá nuu Xuva kō kídaā da ita ntí'xin ntíí ntíí ña nu Míni Kué'e san. ² Un ntíí ntíí ña itsi ntute sán ne, kudadii ña ní Muísee da ita ntí'xin ña mí rkāa nuu vikó san ní nú ntúte ka'nu san. ³ Un ntíí ntíí ña é'xi ña é xe'é Xuva kō. ⁴ Un ntíí ntíí ña xí'i dadíi ña ntute é xe'é Xuva kō dí. Dukuān ne, kuví ka'an o tsí xí'i ña ntute e kíi xuu é xe'é Xuva kō é íka ní'i ñā, é káni tú'un é divi Cristu. ⁵ Ntá tsi dóo titín ña ne, ñá ní xkúntee iní Xuva kō vatā o dé ña ne, xí'i ñā ne, íntōo xaa kúñu ñā mí íka ña ñūu itsí kán.

⁶ Kuan ó kúvi vata koo é ña kuntikín ó é kini kaa sán vatā o dé ñata kō. ⁷ Dukuān ne, ñá ku xkunúu ini nto santu e ntúv'a naa vatā o dé ña tsikan. Tsí

uve na'a tú'un Xuva kō, kaka'an: “Íntōo ña'a san é ká'xi ña, é kō'o ña. Kidáa ne, nákuñāñ ña vata koo é vii ñá dodíni nu sántu ña”, ka'an. ⁸Ñá ku ntuku o é vii o é kini kaa ni ñadí'í san vatā o dé ña kídaa. Oko uni míil ña'a ña xí'i ña é da uun tsi ntuvi, tsí kuan o dé ña. ⁹Ñá ku ito ntēé nto Xuva ko vatā o dé ña, iō ña, tsí xí'i ña da tñin koó san ña. ¹⁰Ñá ku ká'an nto kuétsi Xuva ko vatā o dé ña tsikan, tsí táxnuu Xuva ko úun ánjē e é'ni ña'a san.

¹¹Kuvi un nti'i sá'a vata koo é kīni o. Nteé na'a sá'a vata koo é kūtú've ko, xo'ō é ntoo o é ña na'á ka dá ntí'i ñuxiví sa. ¹²Dukuān ne, xoo ñá'a e dóo kúka'xi nuu ña, kuini ña ne, na kōto vá'a ña vata koo é ña kó'xo nteé ña núu i é kini kaa. ¹³Nuu i é ntánto'o kō né, divi tsi nuu i é ntánto'o un ntí'í ntí'í ña'a, ntá tsi divi nto ne, ña'a Xuva ko ntō. Dukuān né, ña tá'xi ña é nto'o nto nuu i é ña kutíi nto. Ntá tsi te vē'xi nuu i é nto'o nto ne, ta'xi ña itsi é ntíi nto vata koo é kūtíi nto.

¹⁴Dukuān é káka'án u ni ntō, tsi dóo kakuinimá ko nto. Ná kū xkunúu ini kue'en nto santu e ntúv'á nāá san. ¹⁵Kaka'án u ni nto vatā o kaka'án u ni ña'a dóo kiní í san. Kini nto un ntí'í ntí'í é káka'án u ni ntō ne, ká'an nto te vā'á, o tē ña vá'a. ¹⁶Da ntáxi'i o ntute tñti'o é kúviko san, da kanaku'éle o sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta ña i ne, kani tú'un tsí uun tsi kúñū kúvi o ní Cristu e éti ña niñi ña kuēnta ña ko. Dā ntákatsin dava o tañú'ū sán ne, kani tú'un tsí uun tsi kúvi o ní Cristu, tsí xe'é ña kúñū ña kuēnta ña ko. ¹⁷Kuān te dóo títin o ne, uun tsi tañú'ū nta'é'xi o un ntí'í ntíi o. Dukuān né, uun tsi kúñū kúvi o ni tā'an ko.

¹⁸Koto nto nté o de ña Israeé san. Tsí nta'é'xi ña kúñū kīti ntáxe'e ña'a sán doméni nta'a Xuva kō nú nāa ñá ne, du'va tsí o ntánañe'e ña é uun tsi kúñū kúvi ña ni Xuva kō. ¹⁹¿Neé ntu kani tú'un é káka'án u? Ñá te kaká'án

u te Xuva nti'xe ko sántú san; ntē ña te kaka'án u te díi ka nuu á'vi kúñū san é da nēé ka kúñū é kuān o ódo nu sántú san. ²⁰Sá'a é ncho ka'án u: Da nēé ka nuu i é káxe'e ña'a san nu sántu ñá ne, ñá te iña Xuva nti'xe kō, tsí nta'a é ña vá'á san kaxé'e ña. Ná ntio ko é kini núu nto iña é ña vá'á san. ²¹Ña kúvi vii o úvu nuu i é uun ito tsi. Te iña Xuva ko kaxí'i o ne, ña kúvi ko'o o ní é ña vá'á sán di. Ntē ña kúvi ká'xi o ní é ña vá'á sán te iña Xuva ko kae'xi o. ²²¿Vá da ntio ntu kō é kukuñū Xuva ko kō? ¿Vá díi ka ntu iō ntii kō é divi ña?

Nantuku o é vā'á iña ta'an ko ñá nguii san

²³Iō ña'a xkoó ka'an ña: “Ña te neé kuvi tē nee iñá ncho vii o”, xkoó ka'an ña. Vá'á o, ntá tsi ñá te un ntí'í ntí'í é vā'a nti'xe iña ko. “Kuvi vii o un ntí'í ntí'í”, xkoó ka'an ña, ntá tsi ña te un ntí'í é kaidiá'vi é xntii o ta'an kō é kutú've ña iña Xuva ko. ²⁴Ñá tē é vā'á mii tsi kō nantúku o, tsí nantuku o é vā'á ta'an ko ñá nguii sán di.

²⁵Kuvi ka'xi ntó da nēé ka kúñū e ntádiko ña nuu á'vi i ne, ñá ku tsixe'e ntō mí vē'xi, vata koo é ña té neé kadā kuení nto. ²⁶Tsí ñuxiví sa ni un ntí'í nūu i é iō i'a ne, iña Xuva ko kúvi.

²⁷Te úun ña'a, ña é ña kákuinti'xe i san, kaka'an ña é kíká'xi nto ni ñá ne, tē xkúntee iní nto ne, kue'ēn nto. Ka'xi ntó un ntí'í é ta'xi ña. Ñá ku tsixe'e ntō mí vē'xi, vata koo é ña kini koo kadā kuení nto. ²⁸Ntá tsi te ká'an uun ña'a: “Kúñū sá'a ne, divi é intéku nu sántú san”, koo ka'an ñá ne, ñá ku ká'xi nto, vata koo é ña kini koo kadā kuení ña iña nto. ²⁹Ñá tē é kadā kuení nto é káka'án u, tsí é kadē kuení ña é ña kákuinti'xe i san.

Ntá tsi iō ntó ne, kadā kuení nto: “¿Ntē kui ña kuvi víi u da nēé ka é ntio ko é kuétsi ña'a san? ³⁰Te naku'e'e u sintiá'vi nta'a Xuva ko dí'na dá kae'xi ú ne, ¿ntē

ntu koo ka'an ntée ña'a sán ko tsí kae'xi u nuu i e nakue'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i?", koo ka'an nto. ³¹ Ntá tsi te ká'xi ntó, te kō'o ntó, ō nee ntí'i ntí'i é vii ntó ne, kuvi vii nto te é vā'á iña Xuva ko. ³² Ná ku nañē'e nto é kīni kaa ña Israee, ni ña e ña te ña Israee, nté ña'a, ña ntákuinti'xe i Xúva kō dí. ³³ Vata tsi ó de u. Tsi xu'ú ne, un ntí'i é káde ú ne, kuédadii tsi káde ú ni ña nguii san. Nã te é vā'á mii ko kanantukū u, tsí é vā'á ña nguii sán dí, vata koo é na nākáku ña nta'a Xuva kō.

11 Kuntikin ntó ko vatā ó kantikín u Cristu.

Nté koo vii ñadī'í ini ukún kán

² Dōo vā'a kuini ko ni ntō, tsí ntá-naka'an ntō kó ne, ntáde ntaa nto vata ō ka'án u ni ntō kídaā. ³ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí Cristu é odo núu ña iña ko xo'o é tíi ō. Ntá tsi san ne, odo núu ñá iña ñadī'í ña vatā ó odo núu Xuva ko iñá Cristu. ⁴ Te katāvi núu díki ñatíi san dá káka'an ntá'ví ña ni dá kanañē'e ña tú'un Xuva kō ne, dōo doka'an, tsí ña kaíko ñu'u ña ña odo núu iña ña. ⁵ Ntá tsi ñadī'í san ne, tē ña davi núu ña díki ña dá káka'an ntá'ví ña ni dá káka'an ña tú'un Xuva kō ne, ñá kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ñá dí. Dadīi tsí ó te ni dēte ña díki ña. ⁶ Tē ña dá'vi nuu ñadī'í san díki ñá ne, díi ka vā'á ó é na detē ña. Ntá tsi tē dóo doka'an é detē ñá díki ñá, o te kúntíi kue'en díki ñá ne, na dā'ví nuu ña díki ña. ⁷ Ntá tsi ñatíi san ne, ñá vā'á o te dā'ví nuu ña díki ña, tsí naa Xuva kó ntoo ña. Kanañē'e ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō né, kanañē'e ñadī'í san tsi dóo ka'nu ñatíi san dí. ⁸ Tsi ñatíi san ne, ñá te kúñu ñadī'í ni kūvi ña, tsí ñadī'í san é xkintika ñatíi san kúvi ña. ⁹ Ntē ña ni de vā'a Xuva ko ñatíi san é kūvi ña iña ñadī'í san, tsí ñadī'í san é kūvi ña iña ñatíi san. ¹⁰ Dukuān é kántio é kutāvi núu díki ñadī'í san, vata koo é dito é

kaiko ñu'u ña ñatíi san. Kuenta iña ánjē sán dí. ¹¹ Ntá tsi ñatíi, ña kantikín Xuva kō ne, kantio ña ñadī'í san ne, kuan tsi kaa ñadī'í, ña kantikín Xuva kō dí, kantio ña ñatíi. ¹² Tsi vata ō ve'xi ñadī'í san xkintika ñatíi san ne, ñatíi san ne, ñadī'í kanakáku ña ña. Ntá tsi ntuvi ña vé'xi ña nta'a Xuva kō.

¹³ Dívi ntō ka'an ntó te vā'á o, o tē ña vā'a o é ká'an ntá'ví ñadī'í san é ña kutāvi núu díki ña. ¹⁴ Ntá kutuni mfi kó tsi dóo doka'an é koo nani idi ñatíi san. ¹⁵ Ntá tsi tē dóo nani idi ñadī'í san ne, dóo vā'a kaa. Tsi xē'é Xuva ko idi ña é kutāvi núu díki ña. ¹⁶ Ntá tsi tē xoó ncho tiin núu i nuu i sá'a ne, xo'o ne, ñá kuān xkoó ini o; nté da xōo ka ña ntákuinti'xe i Xuva kō ñá kuān xkoó ini ña.

E ña té kuédadii tsi ntaé'xi ña da ntánataká nuu ña

¹⁷ Nuu i é ncho ka'án u ni ntō ne, ña xkúntee ini ko vatā ó de nto da ntánataká nuu nto, tsí da ntáde kini nto ni tá'an nto naa i é vii nto é vā'a. ¹⁸ É kui uun itó ne, téku ko ne, da ntánataká nuu nto é kunuu iní ntó Xuva kō ne, ña té uun tsi nima nto, tsí da ntaé'nte dava tá'an nto. Ne, un síin kakuinti'xe ko sá'a. ¹⁹ Á te kántio é kii nteé xio ta'an nto vata koo é kūtuni xoo é ntántikín ntí'xe i Cristu. ²⁰ Dukuān ne, da ntánataká nuu nto é ka'xi ntó tañ'u ni é kō'o nto ntute tinti'ó san é naka'an nto Xuva kō ne, ñá tē nuu é ntaā í ntáde nto. ²¹ Tsi ña te kuédadii tsi ntaé'xi nto, tsí iō ntó ne, di'na nto kaintóo nto é ka'xi nto, da ñi iō ta'an nto ntoo ntite ña. Uun ña kakákin ña da ñi iō ñá ne, da ntáde ki'vi ñá. ²² ¿Vá ña tuvi ntu ví'i nto mí ká'xi nto ni mí kō'o nto? ¿Nté kui ntánantii ni'ni ntu nto xúkun Xuva kō ne, kaxé'e nto doka'an iña ta'an nto, ña é ña te neé ió iña i? ¿Nté koo ka'án u ni ntō ve? ¿Vá ká'án ntu u tsi dóo vā'á o de nto? ¡Ñá'á ni san!

Da ntaé'xi o kúñu Xuva kō

(Mt. 26:26-29;

Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Ta'xi Xuva ko tū'ún ña é ká'án u ni ntō ne, diví é nañé'e ú nto: diví tsi niñú dí'na dá diko ña Jésuú ne, kídaā kí'i Jesuu tañú'u san. ²⁴ Dā kúvi nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, ē'nté dava ña tañú'u sán ne, dá kakā'an ña: "Kí'i nto, dá ká'xi nto. Sá'a ne, kúñu ko é kué'é u kuenta iña nto. Kuān koo víi nto sá'a é nanū'u ntó iní nto ko", ka'an ña. ²⁵ Dā kúvi é'xi ña ne, kuan tsi ō kí'i ña e'xín san dí ne, dá kakā'an ña: "E'xin sá'a ne, niñí ko é kué'é u kuenta iña nto, kuenta iña tú'un xéé san e tá'xi Xuva ko xū'u ña. Vata dá ko'o nto sá'a ne, nanū'u ntó iní nto ko", ka'an Jesuu. ²⁶ Dukuān ne, vata dá ntaé'xi ntó tañú'u sa'á ni vāta dá ntáxi'i nto ntute tinti'ó san ne, ntánañe'ē nto tsí xi'i Jesuu kuénta iña ko. Kuān tsi koo víi nto un tsi da nté nainu xtúku ña.

Nté koo ka'xi o kúñu Xuva kō

²⁷ Da xōó ka ña'a, ña é dotō tsi ka'xi tañú'u sán ni ñā é doto tsi ko'o ntute tinti'ó san ne, kaka'an Xúva kō tsi íō kuetsí ña, tsí ña kaíko ñu'u ña kúñu Xuva kō, nté niñi ñá dī. ²⁸ Dukuān ne, é un é un o na kadā kuení ko nté íō nima kó, te vā'á o ni Xuva kō ne, kidāā ne, kuvi ka'xi o tañú'u sán ne, ko'o o ntúte tinti'ó san dī. ²⁹ Tsí ña'a, ña é ña vā'á o tuvi ni Xuva kō ne, te ká'xi ñá tañú'u sán, te kō'o ña ntute tinti'ó san dí ne, kantuku mii ñā é ntō'o ña, tsí ña kaíko ñu'u ña kúñu Xuva kō. ³⁰ Dukuān né, dōó titín nto ntánchokuví nto ne, ntáxio vita nto. Iō ntó ne, e xí'i ntō dī. ³¹ Ntá tsi te mii o kōto vá'a o nimá kō nté o kaika ni Xuva kō ne, ña túvi nté koo nanto'o ña kō. ³² Ntá tsi dá íō kuetsi ko ne, kata'xi Xuva ko é nto'o kō vevii vata koo é ña ta'xi ña é nto'o ko ntii dañu ntúvi. ³³ Dukuān né, éni ko, dá ntánataká nuu nto é ká'xi ntó

ne, kuntētu tá'an nto vata koo é dādií tsi ka'xi nto. ³⁴ Tē xoo dōo kakakin i ne, ña kínaká'xi ña nú vi'i ña kán, vata koo é ña nanto'o Xuva ko nto é vatá ó de nto da ntánataká nuu nto. Te íō ka é ncho tsixe'e ntō kó ne, ka'án u te vē'xí xtuku ú é koto ni'ni ú nto.

É káta'xi Espíritū Sántū

12 Ntio ko é kūtuni vá'a nto, éni, kuenta iña i é káta'xi Espíritū Sántū san ko.

² Ini nto tsi kídaā, dá vāta kuintí'xe nto Xuva kō ne, da vá'a xnto é kanañé'e ñá'a san nto é kunuu iní ntó santu ña é ña kaká'an. ³ Dukuān ne, kaka'án u ni ntō tsí xoo é kaka'an káni i iña Jésuú ne, ña túvi Ēspíritū Sántū nuu nima i. Ntē ña xoxó kuvi ka'an i é Jesuú ne, divi ñā e Tó'o nti'xe ko, tē ña te kuénta iña Espíritū Sántū san é kaka'an ña.

⁴ Dōó ki'in nuū i é kūvi ni'i ña'a é vii ña, ntá tsi uun tsi Espíritū Sántū, ña kati'si'i. ⁵ Dōó ki'in nuū í iō nté koo xntii ō, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ñā é ūve ntee ko. ⁶ Dōó ki'in nuū i é vii ó ne, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ñā é kata'xi un ntí'í é vii ó xe un xé un ō. ⁷ Xe un xé un ō díto é nuu Espíritū Sántū sán nima ko é vā'á ko un ntí'í ntí'í o. ⁸ Iō ñá ne, kani'i ña e dōo ini ña nté koo ta'xi ña ko itsi. Iō ñá ne, kani'i ña e dōo ki'in ini ña nté koo ka'an ña. Ntá tsi ntuvi ñá sá'á ne, ní'i ña é kūvi víi ña uun tsi nta'a Espíritū Sántū. ⁹ Iō ñá ne, kani'i ña e dōo kuntee iní ñá Xuva kō. Iō ñá ne, kani'i ña é kūvi ntavá'a ña ña nchokuvi. ¹⁰ Iō ñá ne, kani'i ña é kūvi vii ña nuu i e dōo na'nu. Iō ñá ne, kani'i ña é kūvi ka'an ñá naa Xuva ko. Iō ñá ne, kani'i ña é kūvi kiní ña nee é vē'xí nta'a Espiritu Xuva ko ō nee é vē'xí nta'a é ña vā'á. Iō ñá ne, kani'i ña é kūvi ka'an ña tuku tú'ún é ña te tú'un mii ñā. Iō ñá dī ne, kani'i ña é kūvi ka'an ña neé kani tú'un tú'ún xoó kaka'an i. ¹¹ Ntá tsi un ntí'í ntí'í nuu i sá'a vē'xi uun tsi nta'a Es-

píritū, ðivi Ēspírítu mii Xuva kō. ðivi ña kata'xi ña kō, xe un xé un ō, neé ntí'í ntí'í nuu i é vā'a vata kaa é ntio ña.

Un ntí'í ntí'í ó ne, uun tsi kúñū kúvi ō

¹² Kúñū kō né, kuān te dóo titín ta'vi i ió ne, uun tsi kúñū kúvi. Kuān tsi kaa kúñū Cristú ði. ¹³ Dā ítsi ntute o kuēnta iña Espírítū Sántū sán ne, uun tsi ntúvi o ni tā'an ko, ña ntákuinti'xe i san. Kuān te ñá Israeé o, kuān te tuku tátá kō né, o kuān te io tó'o ko, ō ña tuvi tó'o kō, ntá tsi úun tsi Ēspírítū Sántū san núu ña nima ko, un ntí'í ō.

¹⁴ Kúñū ko ne, ña té uun tá'vi tsi ni kúvi, tsi dóo titín ta'vi i. ¹⁵ Tē ði ðí'ín kō san ká'an: "Xu'ú ne, ñá te nta'a ni kúvi u; dukuān ne, ñá kaduku ntée u kúñū san", koo ka'án ne, ñá tē nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñū san. ¹⁶ Tē ðí tutun ko ká'an: "Xu'ú ne, ñá te ntúxnúu ni kúvi u; dukuān ne, ñá kadúku ntée u kúñū san", koo ka'án ne, ñá tē ne vā'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñū san. ¹⁷ Tē ðí da kanií ō kúvi o ntúxnúu ne, ¿nté ntu koo tekú ko? Tē ðí da kanií ō kúvi o tūtún ne, ¿nté ntu koo ta'ni o? ¹⁸ Ntá tsi tsúve Xuva ko ta'vi kúñū kō mí e ntío ña. ¹⁹ Tē ðí un ntí'í é uun tsi nuu i kúvi ō ne, ¿nté ntū ó kúñū kō? ²⁰ Ntá tsi kuān te titín ta'vi i ne, uun tsi kúñū kúvi.

²¹ Ña kúvi ká'an ntúxnúu kō sán ni ntā'a ko: "Ña ntío kó o", koo ka'an. Nté ðíki kó ña kuvi ká'an ni ðí'ín kō: "Ñá ntío kó o", koo ka'an. ²² Uun nuu i é ña té nee nuu á'vi, kuiní kō né, ðivi e ðíí ka kantio. ²³ Mí'í e ðíí ka ña nuu á'vi kúñū kō, kuiní kō ne, ðíí ka katavi núu doo vā'a. Mí'í e ðíí ka kakuka'an nuú kō é kini ña'a sán ne, ðíí ka kadē kuení ko é kutāvi nuu vā'a, ²⁴ ntá tsi mí'í e ðíí ka vā'a ito ne, ñá kantio é kuān koo kutavi núu. Kuān o de vā'a Xuva kō kúñū kō, vata koo é ðíí ka víi o kuēnta nuu i e ðíí ka ña nuu á'vi, kuiní ko. ²⁵ Dukuān ne, ñá ña núu ta'vi

kúñū kō san, tsí e un é un ta'vi kúñū kō sán ne, da mii é ntio i ta'an i. ²⁶ Te uun ta'vi kúñū ko kánto'o i ne, dá kanií kúñū ko ntō'o i ði. Tē xoó ntavá'a i uun ta'vi kúñū sán ne, kanií ðíni í ði.

²⁷ Ví'a vé ne, xo'ō ne, ntáduku ntée o Cristu. Kuvi ka'an o tsi kúñū ñá kúvi ō xe un xé un ō. ²⁸ Dukuān é da io ió tsi tsiñu é víi ó iña Xuva ko ini ukún san: é kui úun ne, pustru ña; é kui úvi ne, ña ntáka'án naa Xúva kō; é kui úní ne, ña ntánañe'e; dá vé'xi xku ña ntáde nuu i e dóo na'nu, ní ña ntántavá'a ña nchokuví ne, ní ña ntáxntii, ní ña ntádē kú'vé, ní ña ntáni'i é kúvi ka'an ña tuku tú'un e ñá ini ña. ²⁹ Ñá te ūn ntí'í ntí'í o é pustru o ne, ñá te ūn ntí'í ntí'í o é kúvi ka'an ó naa Xuva ko. Ñá te ūn ntí'í ntí'í o é kuvi nañe'e ó, ntē ña te un ntí'í o kúvi víi o núu i e dóo na'nu. ³⁰ Ñá te un ntí'í o kúvi ntavá'a o ña nchokuví san. ¿Vá un ntí'í ntí'í xntu ó kuvi ka'an ó tuku tú'un é ña ini o? Ñá te un ntí'í ō kuvi ntada ntaa o neé kani tú'un e ntáka'an ña. ³¹ Ntá tsi un ntí'í ntí'í ntó nantuku nto kanií nima ntó nēe e ðíí ka va'a. Ntá tsi ví'a vé ne, nañe'e ú nto uun itsi e ðíí ka vā'a o.

Nee iña é kuinima ko

13 Kuān te kuvi ka'án u da nēé ka tú'un é ntáka'an ñá'a, un tsi nte tú'un é ntáka'an ánjē sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, vata kaa uun kaa é kánaduku ntée tatsin kaa ú, o vāta kaa stañu é káka'ñí kaa u. ² Te ní'í ko é ká'án u naa Xuva kó ne, te íní u un ntí'í ntí'í nuu i é mii tsi Xuva ko ini ñá ne, te íní u un ntí'í ntí'í é ini ña'a sán ne, te íní u ka'án u ni xúku san é na kī'ín íkan ne, na kī'xi i'a ne, ntá tsi tē ña kákuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko. ³ Te ku'e'é u un ntí'í ntí'í iñá ko ña nta'ví san, o te ku'e'é u kúñū ko é ká'mi ña'a sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko.

⁴ É kuinima kó ne, é na kūtíi o ni ta'an kō ne, e dóo vā'a koo víi o ni ña. Ñá

kune'ú iní ko ni ñā; ña kada ka'nu ña'a o; ntē ña kadá kuení ko te díí ka va'á ña'a o. ⁵Ñá kadā xení o ni ta'an kō; ñá te é vā'á mii ko nantuku o; ñá kudiin o ni ta'an kō; ntē ña xntekú o nima ko tē neé víí ña ni kō. ⁶Ña te da díní kó te xoo kó'xo nteē i, tsí e díní kó ne, nee é nuu é ntaā i. ⁷É kuinima kó ne, é kada ka'nū iní ntí'i o. Kuinti'xe ntí'i kō dí. Un ntíí ntíí kuntétu o ne, kutíí ntí'i kutíí ntí'i kō.

⁸Xée ntúvi é ña ka'án ka ña'a san naa Xuva ko nee é vē'xí kuvi. Xée ntúvi é ña ka'án ka ña'a tuku tú'un é ña te tú'un mii ñā. Xée ntúvi é ntoko ñū'u é kiní ñā'a san. Ntá tsi é kuinima kó ne, ña ntí'í. ⁹Vevíí ne, un sín tsi ini o ne, un sín tsi kuvi ka'an o nee é vē'xí kuvi dí, ¹⁰ntá tsi xee ntúvi é kiní o nee é nuu é ntaā í ne, kídaā né, ntí'í é un sín tsi ini o. ¹¹Dā kulú'ntí'í u ne, kaka'án u vatā ó kaka'an i'xa lu'nti. Kakutuní ko ne, kadē kuení ko vatā ó de i'xa lu'ntí san dí. Ntá tsi dā kúka'nu u ne, xtuví mii u é idé u vatā ó de i'xa lu'ntí san. ¹²Vevíí ne, ñá káiní va'a o, tsí vata te speju déntu kaito nuu o; ntá tsi kídaā ne, kiní va'a o. Vevíí ne, un sín tsi iní u. Ntá tsi te kúvi vé ne, kiní vā'á u, vatā ó ini Xúva kō ko.

¹³Vi'a ve ne, úni nūu i é ña ntí'i: é kuinti'xe kō, é kuntetu o, ni é kuinima kó ta'an kō. Ntá tsi é díí ka ka'nu ne, é kuinima kó ta'an kō.

Dá kakā'an o tuku tú'un é ña íni o

14 Kanií nima ntó kuinima ntó ta'an nto ne, ntá tsi nantuku nto nēe nuu i e tá'xi Xuva kō ne, díí díí ka é ká'an ntó naa ñā. ²Tsí xoo é ni'í i é ká'an tuku tú'un é ñá iní ne, ña te ñā'a kaka'an ni'í ñā, tsí Xuva ko káka'an ni'í ñā. Xoxó kañe'e díki i tú'un é xe'é Espíritū Sántū san é ká'an ñā. ³Ntá tsi xoo é ni'í i é ká'án naa Xuva kó ne, kaka'án ni ñā'a san vata koo é díí ka kuka'xi nuu ñā, vata koo é tsí'í ntii ñā ñā ne, vata koo é nāxnuu ka'nu ña nima ñá dí.

⁴Tē xoo ka'an i tú'un e ñá ini ña ne, díí ka kakuka'xi nuu mii ñā. Ntá tsi xoo é káka'an i naa Xuva ko ne, kaxntii ña un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san é kuka'xi nūu ñā.

⁵Ntio ko é ni'í nto un ntíí ntíí nto é kúvi ka'an nto tuku tú'un é ña íni nto. Ntá tsi díí díí ka ntio ko te kuvi ka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Tsi díí ka kaidiá'vi é ká'an ó tú'un Xuva ko ñāa i é ká'an ó tuku tú'un, tē xoxó ña ntada ntaa tú'un é káka'an ó san, vata koo é kadiá'vi iña un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san. ⁶Dukuān ne, ení, tē xu'ú kixkoto ní'ni u nto ne, te ká'án u tú'un é ña íni u ne, ¿mí'í ntu kaxntii u nto? Ntá tsi kuvi xntii u nto te ká'án u nee ta'xi Xuva ko é kütuní ko, o nee iní u é nuu é ntaā í, o tū'un é ta'xi Xuva kō é ká'án u ni nto, o nūu i é nañē'e u nto.

⁷Un tsi nte strúmentu é kanakueku o ne, vata kaa choó san ne, o vata kaa kiñú'u san é ña kantíto, ntá tsi tē ña vá'a koo nakueku o ne, ña díto nee kaeku. ⁸Tē ña vá'a koo nakuēku o trumpetá san é kákana ña sntadun san é kí'in ñá du'xēn ne, ¿xoo ntu koo tú've i é kí'in í du'xēn? ⁹Kuan tsi o kúvi ni ntó dí. Te ká'an ntó ni ñā'a tú'un ntó é ña kañē'e díki ñá ne, ¿nté ntu koo teku ña é káka'an nto? ¿Vata kaa ña kaka'an ni'í tátsín san ntáa nto! ¹⁰Ñá te nté kaa tú'un io da mí'í ká ñūu ñuxiví a ne, un ntíí ntíí dóo vá'a tsi kuvi kí'in díki ña é káka'an. ¹¹Ntá tsi tē ña káñe'e díki ko tú'un é ntáka'an tuku ña'a ne, díto é xio ñūu ña kuenta iña ko ne, xo'o né, xio ñūu ko kuēnta iña ñá dí. ¹²Dukuān ne, te dóo ncho ni'í nto nuu i é káta'xi Espíritū Sántū sán ne, nantuku ntó nee nuu i é díí ka kaidiá'vi i é kuka'xi nūu un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san.

¹³Tē xoo kaka'an í tuku tú'un né, na kákan ñá nta'a Xuva ko, na ta'xi ñā é kúvi ntada ntaa ñá nee kani tú'un. ¹⁴Tsí te káka'an ntá'ví u tú'un e ñá ini u ne,

nimá ko kaka'an ntá'vi, ntá tsi ñá tē neé kañe'e díki ko. ¹⁵ ¿Neé ntu vii ú ve? Ka'an ntá'ví u ni nimá ko ne, ka'an ntá'ví u ni díki kó di. Kata ú ni nimá ko ne, kata ú ni díki kó di. ¹⁶ Tsí te da mii tsi nima nto kanuu iní nto Xuva kō ne, ¿nté koo ka'an ntá'ví ña é ñá iní san ni ntō dadii dá kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko, tē ña katéku ña nee iná kaka'an nto? ¹⁷ Kuān te dóo vá'ā ó kaka'an ntá'ví nto dá kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ña kaidiá'vi é kuka'xi nuu ta'an nto nta'a Xuva kō. ¹⁸ Xu'ú ne, kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva kō tsí díí ka kaka'an u tuku tú'un é ña iní u é un ntíí ntīi nto. ¹⁹ Ntá tsi dá tūví u ni ñā ntákuinti'xe i sán ne, díí ka vá'ā ó kuān te úvi uni xú'u ka'an u é kīni ña'a san vata koo é díí ka kutú've ña, naa i é ka'an u u'xi mfil tú'un é ña kí'in díki ña.

²⁰ Ení, ñá ku dē kuení nto vatā ó kadē kuení i'xá san. Mii tsi kuēnta iña núu i é kīni kaa ne, víí nto vatā ó de i'xá san é vata kutú've i é vii i é kīni kaa. Ntá tsi kadā kuení nto vatā o ntádē kuení ñatā san. ²¹ Lei Xúva kō ne, uve na'a, kaka'an: “E tuku tú'un ka'an u ni ña ñūu sá'a, ne, ña vé'xi xio ñūú ka'an ñá ni ña nāá ko, ntá tsi nte da'a sá kuān koo ka'an u ne, ña téku ña, ka'an Xúva kō”, ka'an. ²² Dukuān ne, é ka'an ó tuku tú'un é ña iní ó ne, vata koo é kīnī ña'a, ña é ña kákuinti'xe i ne, ñá te ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi te ká'an o tú'un é tá'xi Xuva ko ne, vata koo é kīnī ña ntákuinti'xe i san ne, ñá te ña é ña ntákuinti'xe i. ²³ Da ntánataká nuu un ntíí ntīi ña ntákuinti'xe i sán ne, é un é un ña ntáka'an ña tuku tú'un é ña iní ña ne, kidāá ne, te xēe ña'a, ña é ñá ini nuu i sá'a, o ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, ¿vá ña ka'an ntú ña te ntákuluku nto? ²⁴ Ntá tsi te ūn ntíí ntīi ntó ka'an nto tú'un e tá'xi Xuva kō né, te xēe ñá'a, ña é ñá ini nuu i sá'a ne, o te xēe uun ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, koto ña neé ña'a ña ne, kūtuni ña tsí iō kuétsi

ñā kuēnta iña tú'un va'a é ntáka'an nto san. ²⁵ Kutuni ña nee é ñū'u xū'u nima ña ne, nakunchíti ña nuu Xuva ko ne, kunuu ini ñá ña. Kutuni ña tsí nuu mé'ñu nti'xe Xuva ko ntō.

Vii nto vata xkoó ini nto, ntá tsi na kuñi ūkun

²⁶ Vi'a ve né, ení, dā ntánataká nuu nto ne, iō ntó ne, kuvi kata nto; iō ntó ne, kuvi nakuā'a nto ña'a san; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tú'un e tá'xi Xuva kō é kūtuni nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tuku tú'un é ña iní nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto neé kani tú'un tú'un ñā. Kuān koo vii nto vata koo é díí ka kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, un ntíí ntīi nto. ²⁷ Tē xoó ncho ka'an í tuku tú'un é ña iní í ne, na ká'an úvi uni ñá'a, ntá tsi kui kui uun ña na ká'an ña. Kidāá né, kuntítsi uun ña é ntāda ntaa neé kani tú'un tú'un é káka'an ña. ²⁸ Ntá tsi tē xoxo nté uun ña é ntada ntaa neé kani tú'un sá'ā ne, díí ka vá'ā o é ña ká'an kue'en ña tuku tú'un é ña iní ña da ntánataká nuu ña. Diin diin tsi na ká'an ntá'ví mii ña ni Xuva kō. ²⁹ Tē xoó ncho ka'an i tú'un é xe'é Xuva kō é kūtuni ñá ne, uvi úni tsi ña na ká'an ña. Na kīnī ña nguii sán ne, na ká'an ñá te nuu é ntaa i é káka'an ña. ³⁰ Ntá tsi tē xe'é Xuva ko tú'un é ká'an túku ña'a, ña tuvi íkán né, na tēe kádin ña é káka'an dí'na san. ³¹ Kuvi ka'an nto, un ntíí ntīi nto e ní'i nto tú'un e tá'xi Xuva kō, ntá tsi kuentá uun xntō, vata koo é un ntíí ntīi nto kutú've nto ne, ntuka'nu ini nto. ³² Xoo é nī'i i tú'un é xe'é Xuva kō ne, kuvi kada kú've mii neé ura ká'an. ³³ Tsí ña ntio Xuva ko é kōo da vántiñi o kuntoo ō, tsí ntio ña é diin diin tsi kuntoo ō.

Vatā xkoó ini un ntíí ntīi ení kō, ña ntákuinti'xe i sán ne, ³⁴ ñadī'í san ne, diin diin tsi na kuntoo ña ini ukún kán, tsí ña vá'ā ó te ka'an ña. Kantio é kuiko ñū'u ña vatā ó kaka'an lei Xúva kō. ³⁵ Tē

neé ncho kutuni ñá ne, na tsixe'e ña xii ña tē neé ña nú vi'i ña kãn. Tsí ña vá'á o é kã'an ñá ini ukún kãn.

³⁶ ¿Nté o ntu? ¿Vá nta'a ntú nto vé'xi tú'un Xuva kō kuan? Ntē ña te da mfi xnto ni ni'i nto tú'un ña. ³⁷ Xoo é kãka'an i tsí ni'i i tú'un é xe'é Xuva kō é kã'an náa ña ne, o tē dóo ini ña Xuva kō ne, na kini ñá tsí sá'á é kakã'u ú iña ntó ne, uun e tá'xi Xuva kō é kãda ntaa o. ³⁸ Ntá tsi tē xoó ña'a ña kãde ña kuenta tú'un sán ne, ña kú de nto ña kuentá di. ³⁹ Dukuãn ne, ení, kákan nto nta'a Xuva ko na tã'xi ña é kã'an ntó naa ña ne, ñá ku ē'nté nuu nto é na kã'an ñá'a san tuku tú'un é ña ini ña. ⁴⁰ Ntá tsi da neé ka é vii ntó ne, ñá ku dotō tsí vii nto ne, kuentá uun xnto ka'an ntó vatã ó ntio Xuva kō.

Dã ntóto Cristu

15 Ení, ntio ko é na naka'an ntó tú'un va'á san é nañé'e ú nto kí-daã nté koo nakáku o. Divi tũ'un é kuinti'xe nto kidaa ne, kuan tsí ó ntákuinti'xe nto vevii di. ² Kuenta iña tú'un sa'á ne, nakáku nto, tē ña xtuvii mii nto tú'un vatã o ka'an ntódo ú ni ntó ne, tē ña te é ntaã i é kuinti'xe nto.

³ É kã'an u ni nto tũ'un é dií ka nuu á'vi i é ni'i ko: é xi'i Cristu kuénta iña kó, vatã ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, ⁴ íntũ'xi ña, ntá tsi da kúvi uni ntúvi ne, ntóto ñá vatã ó kaka'an tú'un Xuva kō. ⁵ Kidaã ne, iní Pedrú san ña ne, dã ku e vi'i ne, iní pustrú ña nguii san ñá di. ⁶ Rkontúvi ne, ú'un siēntu ñá'a, ña ntákuinti'xe i san, ini ña ña é uun ito tsi. Iō ñá ntoo kã ña; iō ñá ne, e xi'i ña. ⁷ Uun kã tuku ntuví ne, iní Santiau ña; kidãã ne, un ntíi ntíi pustru ña ini ña ña di.

⁸ Dã ntíi ata í ne, iní u ñá di, xu'u é vata kaa uun i'xa é kãkú xe'e kaa u. ⁹ Tsí xu'ú ne, dií ka dutsi u é un ntíi ntíi pustrú san ne, ntē ña nuu á'vi ko é kã'an ña'a san é pustrú u, tsí dóo dé xení u ni ña ntákuinti'xe i Xuva kō kidaã. ¹⁰ Ntá tsi

dóo vá'á o dé Xuva ko ni ko dá nadama ñá ko vata koo é kúvi u vata kaa ú sa vevii. Ñá te dotō tsí ni étē xaa u e dóo va'a e tá'xi ña ko, tsí xu'ú ne, dií ka kade tsiñu u é un ntíi ntíi ña nguii san. Ntá tsi ña te da mfi tsú kade tsiñu u, tsí Xuva ko nuu ña nimá ko ne, divi ña kade ña tsiñu va'á san é kãde u. ¹¹ Ntá tsi ña tē ini te xũ'ú ne, o ña nguii san ntáde ña tsiñu san, tsi ntánañé'é nti tú'un Xuva kō né, divi e kuinti'xe nto.

Tē ntóto ña xi'i

¹² Ntá tsi tē ntáka'an ntódo nti tsi ntóto Cristu dá xi'i ñá ne, ¿nté kui iō ntó ne, ntáka'an nto tsí ña ntántoto ñá xi'i san, kuan? ¹³ Tē dí ña ntántoto ñá xi'i san ne, Cristú ne, ña ni ntóto ña di. ¹⁴ Tē dí ña ni ntóto Cristú san ne, é ntaã í e ntáka'an ntódo ntí ne, e kuinti'xe nto ne, é ntaã í; ñá tē neé nuu á'vi. ¹⁵ Tē dí kuãn ó ne, ntáde vetē ntí iña Xuva ko, tsí ntáka'an nti é nantoto Xuva kó Cristu dá xi'i ña. Ntá tsi ¿nté ntu o nántoto ña ñá kuan, tē dí ña ni ntoto ñá xi'i san? ¹⁶ Tsí tē dí ña ni ntoto ñá xi'i san ne, nté Cristú ña ni ntoto ñá di. ¹⁷ Tē dí ña ni ntóto Cristú ne, é ntaã í e ntákuinti'xe nto ne, ña tũvi xoó kada ka'nu iní i ni kuétsi nto. ¹⁸ Tē dí kuãn ó ne, un ntíi ntíi ña xi'i, ña é kuinti'xe i Cristu dá xi'i ne, ña ni xēe ntá'a Xuva kō. ¹⁹ Tē dí da ntántito tsi o ñuxiví a e ntantéto o Cristú ne, dií ka nta'vi ide o é un ntíi ntíi ña'a san.

²⁰ Ntá tsi ñá te kuãn ó kuvi, tsí é nuu é ntaã í ne, ntoto Cristu dá xi'i ña. Vata kaa kití vidin e kii di'na ma é tatã kó kaa ña, tsí di'na ña ntóto ña é un ntíi o. ²¹ Uun tsi ñatíi idé ña kuétsi é iō doxi'i san ne, uun xtuku tsi ñatíi ntóto ña vata koo é ntóto ña xi'i. ²² Vata o ni'i ko é kuvi o é kuétsi Adaán ne, kuan o ni'i kó ntuvii iña kó nta'a Cristu. ²³ Ntá tsi kuíni ukún ó ntoto o, vatã ó kaduku ntéé o. Di'na Cristú odo núu ña ntóto ña. Kidaã ne, dá nainu xtúku ña ne, ntoto un ntíi

ntíí ña kaka'an í ña. ²⁴ Rkontúví ne, xéé ntúvi é ntí'í ñuxiví san. Tē kúvi nantí'í Cristu é un ntí'í ña tsiñu na'nu i sán, nī ña ntádē kú'vé san, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña e dóo iō i é víí ne, da kidáa naku'éle ña da kanií mí kade kú'vé ña nta'a Xuva kō. ²⁵ Tsi Cristu ne, kantio é kadā kú'vé ka ña un tsi da nté kúvi víí ña ni ūn ntíí ntíí ña ntafñchu'vi ña. ²⁶ É ntíi ata i é kainchu'vi ña ne, divi sán doxí'í san ne, nantí'í ña di. ²⁷ Tsi Xuva kō ne, xé'le ña é kodo nuú Cristu é un ntíí ntíí nuu i. Ntá tsi é kaka'an o “un ntíí ntíí nuu í san” ne, ñá te kakā'an o te kodó nuu ña iña Xuva ko, tsi Xuva kō xe'é ña é kodo nuū ñá un ntíí ntíí nuu i. ²⁸ Tē kúvi idé I'xá Xuva ko nuu i sá'a ne, naku'éle ña é kadā kú'vé Uva ña iña ña. Dukuān né, da nēé ka nuu í ne, di'na ká Xuva kō.

²⁹ Tē ña kuan koo kúvi ne, ¿nté kui kuān xkoó ini kú ña iō ñá kuān é tuku ña'a kutsi ntute ña naa ñá xi'í san? Tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san ne, ¿nté kui kuān xkoó de ntu ña kuan?

³⁰ ¿Nté koo ntu é da nuu da kuií tsi ña u'vi ni'í nti ntuvi iña ntí kuan? ³¹ Uten uten doko sá kanakí'í ña ntuvi iñá ko. Nuū é ntaā i. Nuū é ntaā í di tsi dóo diní ko kuenta iña nto, tsi ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu. ³² ¿Neé ntu tsiñu nāá u ni ñāñá san, vatā ó de ña nuú Efesú san ne, tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san? Díí ka vā'ā ó na kō'o ka'xi o, tsi tevāā ne, kuví ō.

³³ Ñá ku dā vá'a nto é kani nta'ví ña'a san nto. Tsi kuví nti'xe vatā ó kaka'an ña'a: “Te kuve ta'an ō ña kini ntāa sán ne, xtuví mii o é vā'a é ini o”, koo ka'an ña. ³⁴ Na ntūtuni ntó ne, víí nto é vā'a. Ña kú de ká nto é kīni kaa san. Tsi iō ntó ne, ñá ini ntó Xuva kō. Kaka'an u sá'a vata koo é na kūka'an nuu nto.

¿Nté ntu o kantoto ñá xi'í?

³⁵ Á te iō ntó ne, kadā kuení nto: “¿Nté ntu koo ntoto ká ña xi'í san? ¿Nté ntu kaa

kúñu ñá?”, koo ka'an nto. ³⁶ Ñá ku tsix-e'e tuntu nto. Tsi tsíkin, kiti kaí'xi nto ne, ¿nté ntú koo kue'nu tē ña di'na té'u?

³⁷ Tsi é kaí'xi ō ne, é tuku kaa te kéne. Tsi da mií tsíkin dá i'xi nto, kuān té tsíkin trigú ne, o da nēé ka tsíkin. ³⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'le ña é un é un tsíkin sán xuku i ni kiti i vatā o é ntio ña. É un é un tsíkin sán ne, é un é un nuu i di. ³⁹ Da nēé ka nuu kúñu sán di ne, ñá te úun tsi nuū i kúvi. Tsi uun tsi nuu i e kúvi kúñu ñá'a sán ne, é tuku ntāa kúñu kiti san ne, é tuku ntāa kúñu láa sán. Kúñu tsákā sán di ne, é tuku ntāa. ⁴⁰ Kuan tsi o kúñu é iō e dukún kán di, tsi ña te dadí ntāa kúñu é iō ñuxiví a. Ntá tsi ntuvi kúñu sán ne, dōo vá'a ntāa. Ntá tsi e tuku ntāa kúñu é iō e dukún kán é kúñu é iō ñuxiví a. ⁴¹ Ngāntíí san ne, dōo va'á ntuve i ne, dōo va'á ntuve xoó san di, ni xntí'í san di, kuān te e túku e túku ntāa. Xntí'í san ne, e túku e túku ntāa é un é un di. ⁴² Kuan tsi koo kuví te ntóto ña'a, ña é xi'í san di. Kúñu e kaí'xi ō ne, kate'u, ntá tsi kúñu é ntóto ne, nté uun ito ká ña kuví. ⁴³ Kúñu e kaí'xi ō ne, ñá tē neé nuu á'vi, ntá tsi tē ntóto ne, dōo va'a. Vitā kue'en kúñu sán te i'xi ō, ntá tsi tē ntóto ne, dōó ntíi. ⁴⁴ Te i'xi ō ne, uun kúñu kúvi o, ntá tsi kúñu é ntoto ne, dadí ni kúñu Xuva kō. Vatā ó io kúñu kō ñuxiví a ne, kuan kōo ni'í ko kúñu ko te ku'éen o ntá'a Xuva kō.

⁴⁵ Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Adaan, ñá kui úun ne, ní'í ña ntúvi iña ña vata koo é kutuví ñá ñuxiví a”, ka'an. Ntá tsi Adaan, ña ntíi ata i kán ne, ní'í ña é kúvi ta'xi ña ntuvi iña ko é kuntoo o ni Xuva kō. ⁴⁶ Ntá tsi ña te kúñu kō é kuntoo o ni Xuva kō é ni'í ko di'na, tsi di'na kúñu kō é ntuvi nte'u. Da kidáa ni'í ko kuñu é kuntoo o ni Xuva kō. ⁴⁷ Ñatíí, ña kui úun ne, nté'ū kúvi ña ne, kaduku ntée ña ñuxiví a. Ña kuví úví san ne, Tó'o ko ña. E dúkūn kan vé'xi ña. ⁴⁸ Kúñu kō é ni'í o ñuxiví a ne, vata kaa kúñu ña kúvi nte'u

kaa. Kūñu é nī'i ko e dukún kán ne, vata kaa kúñū ña e dukún kán kaa. ⁴⁹Vata o ntúvi o ña kúvi nte'u ñuxiví a ne, kuan koo ntuvi o ña tuví e dukún kán di.

⁵⁰E ncho ka'án u ni nto, éni: Nee é iña kúñu ni iña xiki kúvi ne, ña kúvi nī'i mí tuví Xuva kō. Tsí da nēé ka é kate'ú ne, ña kúvi nī'i é kutúví ntii dañu ntúvi. ⁵¹Kini nto ve tsí ntaa ú ni nto ūun nuu i é nté uun xoxo íni i: Ñá te ūn ntíí ntíí ó kúvi o, ntá tsi un ntíí ntíí ó nadáma kúñu kō. ⁵²Uun da'na nchuvii, vata koo kúvi é nakuéni o, te éku trunpeta san é ntii ata i. Tsí kueku trunpetá san ne, kidáa ntōto ñá xi'í san e nté uun ito ka ña kúvi ña. Xo'ō é ntántoo ká o ne, ura tsí i nadama kúñu kō di. ⁵³Kantio é nādama kúñū é kate'ú san nī kúñū é ña katé'ú san. Kantio é nādama kúñū é kanti'i nī kúñū é kutúví ntii dañu ntúvi. ⁵⁴Tē nādama kúñū é kate'ú nī é ña katé'ú ne, te nādama kúñū é kanti'i nī é ña kanti'i ne, kidáa ne, kuntaa é kaka'an tú'un Xuva kō: “Ña kōó ká doxi'i, tsi kúvi idé Xuva ko ni i”, ka'an. ⁵⁵¿Ña nta'vín ntun, doxi'i? ¿Mí'i ntu é kúvi viín kan nī ntí? ¿Mí'i ntu kúvi ntuku kuí'ín kan ntí? ⁵⁶Tsí kantuku kuí'i doxi'í san ko kuēnta iña kuétsi kō ne, kütuni ko tsi ío kuetsí ko kuēnta iña leí san. ⁵⁷Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō é káta'xi ña é kúvi vii o ni dóxi'í san nta'a Tó'o ko Jesúcristu. ⁵⁸Dukuān né, éni, kuntikin nto é ña ku xtuví mii ntō e ntákuinti'xe nto; ña ku díta nto tūku itsi. Díí díí ka na kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, tsí nto'ó ne, ini ntó tsi ña te é ntaā í e ntáde tsiñu nto ni Xuva kō.

Dómēni é ntánatakā ña iña ta'an ña

16 Kuenta iñá domēni é ntánatakā nto iña ta'an ko, ña kuinti'xe i sán ne, kué'e nto vata o nañé'e u ña ntákuinti'xe i ñuú Galacia. ²É kui uun ntúvi vité san ne, naki'i da'an ntō domēni, vata kaa e ní'i nto. Na kōo túlvē nto vata koo é ña kantío é natakā ntó tē xee u. ³Tē

xeé u ne, kada vá'a u tutu é kuni'i ña é nakaxnúu nto é kī'ín ni'i ñá domēni iña ta'an ko, ñá ntoo ñuú Jerusalem. ⁴Te kántio é kī'ín u ne, kī'ín u ni ña di.

Mí'i nchó ki'ín Pablu

⁵Kikoto ní'ni ú nto te ita ntí'xin ú ñuú Macedonia, tsí itsi ikán kuita ntí'xin u. ⁶Ñá iní u te kúvi kutúví u ni nto, kuān te uun dá'na, o dā nté kuita ntí'xin ntuvi ví'xin san. Kidáa né, kúvi xntii ntō ko dá nii kī'ín u mí ntio é kī'ín u. ⁷Ña ntio ko é uun da'na tsi koto ni'ni ú nto, tsí kuān te nté kaa ntuvi kutúví u ni nto, te Xuva kō ntio ña. ⁸Kuntētu ka ú i'a ñuú Efesu da nté kúvi viko é nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko iña i é ta'vi o, ⁹tsí dóo ío tsiñu Xuva kō é káda tsiñu ú i'a ne, dōo vá'a ó kakuvi, kuān te dóo ío ñá ntáka'an ntée ko.

¹⁰Tē xee Tímoteú ne, vií nto ña kuenta vata koo é káan ña, tsí iña Xuva ko káde tsiñu ña vatā ó de ú xu'u. ¹¹Dukuān né, kuiko ñu'u nto ña ne, xntii nto ña na kī'ín ka ña itsi ña vata koo é vā'a koo naxee ña mí tuví u. Tsí xu'ú nī ña kuinti'xe i sán ne, ntántétu ntí ña i'a.

¹²Ení ko Ápoló ne, dōo ikán u da xe'e nā kíkoto ní'ni ña nto ni tā'án ko ña nguii san, ntá tsi ña ni ntio ña kī'ín ñá vevii. Ntá tsi kī'ín ñá tē ni'i ña ntuvi.

Tū'un da ntí'i tutú san

¹³Kuenta tsí vií nto; ñá ku xtuví mii nto é ntákuinti'xe nto. Ñá ku u'vī ntó; na kütíi nto vata kaa é tíí nto. Koo ntii ntō. ¹⁴Da nēé ka é vii ntó ne, vií nto é ntákuinima ntó ta'an nto.

¹⁵Ini ntó, éni, tsí Stefanu ni ñaví'i ña ne, di'na ña kuinti'xe ña é da xōo ka ña ntoo ñuú Acayá san. Nté ntúvi tsikán ne, da mií é ntáxntii ña ta'an kō, ña ntákuinti'xe i san. ¹⁶Kakan ú nto é kuiko ñu'u nto ñá'a, ña vata ntáa ña tsikan. Kuān koo vií nto dí, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntáde tsiñu ni'i nto, nī ña ntáxntii nto.

¹⁷Dóo diní ko tsí é xee Stéfanu ni Fortunátu ni Acáicu, tsí divi ñā ntáde ñā é ñā ni kuvi víi nto é xoxó nto i'a. ¹⁸É nāxnuu ka'nu ñā nimá ko vatā o dé ñā ni ntō di. Koto nto ñā, tsi dóo va'á ñā'a ñā.

¹⁹Un ntíí ntíí ñā ntákuinti'xe i san, ñā ntoo i'a ñuú Asia ne, taxnuu ñā ntiusi nto. Aquila ni Prísila ni un ntíí ntíí ñā ntákuinti'xe i san e ntánataká nuu ñā nú vi'i ñā kán né, taxnūu ñā ntiusi ntó di, ta'an nto, ñā ntákuinti'xe Xuva kō.

²⁰Un ntíí ntíí ta'an kō, ñā ntoo i'a ne,

taxnūu ñā ntiusi ntó di. Nanume ta'an nto kuenta iña Xuva ko. ²¹Xu'u é Pablú u ne, mií u ka'u u sá'ā é taxnūu ú ntiusi nto. ²²Tē xoó ñā ntío i Tó'o ko Jesūcristú ne, na ní'i mii ñā é nto'o ñā nta'a Xuva kō. ¡Nā nainú náne'e Tó'o kō! ²³Na kunūu mé'ñu kunuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto. ²⁴Ntio ko é kūtuni nto tsi dóo ntio kó nto, tsí uun tsi kúnū kúvi o ní Tó'o ko Jesūcristu. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō, xu'u é Pablú u.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Taxnū Pablu tú'un iña ña kuínti'xe i, ñá ntoo ñuú Corintu

1 Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúcristu, tsí kuān o e ntío Xuva kō. Ntuví u ení ko Timoteu táxnūu ntí tutú sa'á iña ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntánataká nuu ini ukun ñuú Corintu, ni un ntíí ntíí ña ntáduku ntée Xuva ko da kanií ñuú Acaya. ²Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto, divi ña ni Tó'o ko Jesúcristu.

Nté ō ntó'o Pablu

³Ká'an o ni Xuva ko, uvā Tó'o ko Jesúcristu, tsi dóo va'á ña. Tsí divi ñā é uva ko ñā e dóo kantunta'ví ini ña kō, é kanatsu'un ka'nu ña iní kō é ví'a é uten. ⁴Xuva kō ne, kanatsu'un ka'nu ña iní ko da nēé ka nuu i e ntánto'o kō vata koo é kúvi natsu'un ka'nu o iní ta'an ko, ña e ntánto'o i dī, vata tsí ó de Xuva ko ni kō. ⁵Tsí kuān te dóo ntánto'o ntí kuenta iña i e ntántikín ntí Cristú ne, ntá tsi divi tsi ñā dóo kanatsu'un ka'nu ña iní ntí dī. ⁶Tē ntánto'o ntí ne, ntánto'o ntí vata koo é nāku'un ka'nu iní nto, vata koo é nākáku nto. É nátsu'un ka'nu Xuva kō iní ntí vata koo é nátsu'un ka'nu ntí iní nto dī vata koo é kutíí nto é nto'o nto vatā o ntánto'o ntí. ⁷Dōō ka'nu kuiní ntí ni ntō tsí iní ntí tsí te kuān o ntánto'o nto vatā o ntánto'o ntí ne, kuan tsí ó kanatsu'un ka'nu Xuva ko iní ntó vata tsí ó de ña ni ntí.

⁸Ntio ntí é kūtuni ntó, ta'an ko, nté ō ntó'o ntí ñuú Asia. Un vá'a tsi ntó'o ntí íkān. Dókō sá ña ni kutíí ntí. Tsí kúvī ntí, kuíni ntí. ⁹Ntá tsi kutuní ntí tsí da mīí é kúvī ntí, vata koo é kūtuní ntí tsí ña te mīí ntí ió ntí é víí ntí, tsí Xuva kō é iō ña é víí ña, tsí divi ñā é kanantōto ña ña xi'i.

¹⁰É nakákú Xuva kō ntí di'na dá dokó sa nī xi'í ntí ne, kuān koo víí xtúkú ña. Iní ntí tsí nakáku xtúku ña ntí tē xee doxi'i e dóo ntíi ini í, ¹¹te divi nto xntíi ntō ntí é kā'an ntá'ví nto kuenta iñá ntí. Te títín ña'a ka'an ntá'ví ña iñá ntí ne, títín ña'a naku'é ña sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi ni'í ko é vā'á nta'a ña.

Nté kui ña ni ñé'e Pablu ñuú Corintu

¹²Iō uun nuu i e dóo ka'nu kuiní ntí: tsi ñá te nēe kuetsí ntí tsí ña ni idé ntí nuu i é kīni kaa ñuxiví sa. Tsi dé ntaá ntí é kā'án ntí ni ntō é nuu é ntaā i. Tsi da xe dóo va'á Xuva kō né, xntíi ñā ntí é kuān o dé ntí, tsí ña kúvi víí ntí nuu i é vā'á tē dí ña Xuva kō kaxntíí ña ntí. ¹³Dā ntá-taxnūu ntí tutú nta'a nto ne, ñá te tū'un e dóo xū'u ntáka'án ntí ni ntō, tsi ntáñe'e dīki nto tú'un é ntáka'án ntí. Ntio ko é na kī'in dīki vá'a nto, ¹⁴vatā o kue'en dīki kúdií nto un siin e ntáka'án ntí ni ntō, vata koo é ka'nu kuiní ntó kuenta iñá ntí ne, ka'nu kuiní ntí kuenta iña ntó dī, tē xee ntúvi é nainu xtúku Tó'o ko Jēsuu.

¹⁵Tsí iní u sá'ā ne, di'na mí ntoo nto kī'in u kíkoto ni'ni ú nto, kuíni kó, vata koo e dóo diní nto uvi íto é kōto ni'ni ú nto. ¹⁶Tsi ntío ko é kuíta ntí'xin u mí ntoo nto te kuē'én u itsi ñuú Macedoniá ne, te kuíta ntí'xin xtúku ú da xkókoo ú, vata koo é xntíi ntō kó te kuē'en xtúku ú itsi ñuú Judea. ¹⁷¿Ña vá'a ntū ó ni dē kuení ko, te kuiní nto? ¿Ntákuinti'xe ntu nto te dotō tsí kaxé'e ú xu'u ko é víí u, o tē ña víí u, vata tsí ó de ña é ña ntántikín Xúva kō? ¹⁸Kutuni Xúva kō tsí nuu é ntaā i é kākā'án ntí ni ntō, ñá te dotō tsí kaka'án ntí. ¹⁹Ntuní ntí Silvanu ni Timóteú ne, ntáka'an ntódo ntí ni nto iña Jesúcristu, I'xá Xuva kō. Divi ñā ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i, ñá te dotō tsí kaka'an ña. ²⁰Tsí divi ñā ne, dē ntaa ntí'í ña é un ntí'í e tá'xi Xúva kō xu'u ña. Dukuān ne, ntáka'an ō “Kuan tsi koo na kōo” da ntáka'an o tsí dóo ka'nu

Xuva kō. ²¹ Xuva kō ne, é tā'xi ña é kuve ta'an kūtu o Cristu. Mii ñā nākaxnúu ña kō. ²² É xntēé na'a ñā ko vata koo é kūtuni ko tsi ntáduku ntée o ñā. Tsi tá'xi ña Espíritū Sántū san é kunūu ña nima ko vata kaa uun káa é ntēé na'a nima ko.

²³ Ntá tsi ña ni nākuita nti'xin ú ñuú Corintu vatā ó kaka'án u, tsi ña ni ntío ko é kuntōo ntá'xa nto kuenta iñā ko. Iní Xúva kō tsi nuu é ntaā i. ²⁴ Tsi ná te ntí'í ntádē kú've nti nté koo kuinti'xe nto Xuva kō, tsi é ūve tá'an kutu nto ñā. Ntá tsi ntio ntí xntíi ntí nto e díí díí ka kuntōo díní nto nta'a Xuva kō.

2 Dukuān ne, ña ni ntío kó k'i'in xtúku u kíkoto ní'ni ú nto tē dóo kuntoo nta'xa nto. ² Tsi te xū'ú vii u é kuntoo nta'xa nto ne, ¿xoó ntu vii i é nakunuu díní nimá ko, tē ña ñā ñā ñā? ³ Dukuān e táxnūu ntí tutú san iñā nto, vata koo é ña kutuví nta'xa ú kuenta iñā nto te xee ú mí ntoo nto, tsi ntio kó kutūvi díní u kuenta iñā nto. Tsi te kutūvi díní u ne, dadíi kúntoo díní ó ni ntō. ⁴ Dā dé va'á u tutú san ne, dōo dé kuení ko, dōo ntí'í iní ko. Un tsi nte éku u. Ntá tsi ña ni de vá'ā ú tutú san é na kúntoo nta'xa nto, tsi vata koo é kūtuni nto tsi ña te nté kaa kuinimá ko nto.

É káda ka'nu iní ña ni ñā edé kīni kaa

⁵ Ntá tsi te ūun ña'a dé ña é kutūví nta'xa ú ne, ñā te mii tsú kutuví nta'xa u, tsi iō ntó é kúntoo nta'xa nto kuénta iñā i é edé ña ñā. Ká'ān ú tsi “iō ntó” vata koo é ña ká'an ú te un nti'í ntō. ⁶ E xée ō tsi é nantō'o nto ñā, dókō sá un nti'í nti'í nto. ⁷ Vevíí ne, díí ka vá'ā ó te káda ka'nu iní nto ni ñā, te nāxnuu ka'nu nto iní ña vata koo é ña kutuví kue'en ñā dontíni. ⁸ Dukuān ne, kaikán u nta'a nto te kué'é nto é kūtuni ña tsi ntio nto ñā. ⁹ Di'na táxnūu ú tutú kuenta iñā núu i sá'a é kōto ntee ú nto te káda ntaa nto é un nti'í é ká'án u ni ntō. ¹⁰ Da xōó ka ña'a é káda ka'nu iní nto ni ñā ne, kada

ka'nu iní u ni ñā ñā. Da nēé ka nuu i é dé ka'nu iní u ni ñā'au nuú Cristú ne, dé ka'nu iní u ni ña kuénta iñā nto, ¹¹ vata koo é ña kuvi vii é ña vá'ā san ni ko. Tsi iní vá'a ō nté xkoó de.

Dōo ntí'í iní Pablu ñuú Troa

¹² Dā xee u ñuú Troa é ká'an ntódō ú kuenta iñā Cristú ne, dōo vá'a ni'í itsi é kada tsiñu ú iñā Tó'o kō. ¹³ Ntá tsi ña díní nuu nimá ko, tsi ña ni nani'í ko ta'an kō Tito. Dukuān ne, nakué'le ú ña ntoo ikān doka'nú iní ne, dá kué'en u ñuú Macedonia.

É kaxé'e Xuva kō é kūvi vií ña

¹⁴ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō tsi nguentúvi kata'xi ña é kūvi vií nti, tsi kúvi dé Cristú ne, ntántikín nti ña. Dā mí'í ka ntáñe'le nti ne, ntaíní'í nti tú'un iñā ña vata koo é kūtuni ñá'a xoo ñá'a é ñā ñā. Dukuān ó kaika tú'un iñā ña dá kanií ñūxivi sa, vatā ó kaika diko i e dóo vá'a ñe'e. ¹⁵ Nti'í ne, vata kaa díkō kutu é kaxé'e Cristu ntá'a Xuva kō ntáa nti, uun díkō i é kaika mé'ñū ña ntánakáku san ni ña ntákunaá san. ¹⁶ Dā iní ña ntákunaá san ne, kutuni ña é ni'í ña dóxi'í. Dā iní ña ntánakáku sán ne, kutuni ña é ni'í ña ntuvi iñā ña. ¿Xoó ntu kuvi vií i nuu i sá'a? Mii tsi Xuva ko tá'xi ña é kūvi vií nti. ¹⁷ Nti'í ne, ñā tē ntaíka nti ntádikō nti tú'un Xuva ko vatā ó de ña nguii. Ñā tē ntánadama ntí tú'un ñā, tsi ntáka'an ntaá nti tú'un Xuva kō, ñā tē ntaéni nta'ví nti ña'a. Tsi mii Xuva kō táxnūu ña ntí ne, é kúve ta'an ntí ni Cristu.

Tū'ún xee é naxtūví Xuva kō

3 ¿Ō ntádē kuení ntu nto tē ntáka'an xtúku ntí ni ntō tsi dóo va'á nti? ¿Ō ntio ntu nto é kuído ntí tutú sa xee nti mí ntoo nto vata koo é kūtuni nto xoó ña'a nti? ¿Ō kantio ntu é kākán nti nto tutú sa, vatā ó de tuku ña'a? ² ¡Ñá'á ni san!

tsí ðivi ntō e kúvi nto tutú san é ni'i nti. Tsí ðivi ntō ne, vata kaa uun tutu é ntéé na'a nimá nti é kini un ntíí ntíí ña'a san, nakua'a ña. ³Tsí nto'ó ne, vata kaa uun tutu é de va'a Cristu é ni'i nti. Ná te tinta ni xé'e, tsí Espírítu Xuva kō, ña kantító ntií ðaŋu ntúvi. Ná te āta xúu ni kanteé na'a, tsí nima ñá'a san é kanteé na'a.

⁴Dōo ntaíntée ini ntf Xuva ko kuēnta iña Cristu. ⁵Tsí ña te mií xnti iní nti nté koo víí nti, tsí nee iña é ncho víí nti ne, vé'xi nta'a Xuva kō. ⁶Ðivi ña nañe'e ñá nti nté koo víí nti tsiñu kuenta iña tú'un xéé san e xtúvi ña. Tū'ún xéé san ne, ñá te tū'un é ntéé na'a é kada ntaa o vatā ó lei Muísee, tsí ntuvi iña ko é vé'xi nta'a Espírítu Sántū. Tsi tú'un é ntéé na'á san ne, kaka'an tsí ni'i ko dóxi'i san tē ña ni de ntáa o, ntá tsi Espírítu Sántū sán ne, kata'xi ña ntuvi vā'á iña ko.

⁷Tū'un e xtúvi Xuva kō kídaā ne, áta xūu tsí kanteé na'a. Ntá tsi un tsi kaxi'í nuu ka'nu nuu Muísee da kí'i ña tú'un san. Ntē ña ni kutíí ña Israeé san koto ña nuu ña, tsi dóo kaxi'í nuu. Ntá tsi da kuíí da kuíí tsi kanta'va ntúve i san. Te kuān o xi'í nuu ka'nu da xée tú'un é ni'i kó doxi'í san ne, ⁸¿nté ntu kaa díí díí ka'nu tú'un e tá'xi Espírítu Sántū san? ⁹Tē dóo ka'nu kúvi dá xee lei é ni'i kó doxi'í ne, díí díí ka ka'nu kuvi dá xee tú'un é ká'an Xúva kō tsi ntí'i kuétsi kō. ¹⁰Lei e xtúvi ñá ði'na ne, dōó ka'nu, ntá tsi vevíí ne, ña ká'nū ka vata kaa tú'un xéé san. ¹¹Tē dóo ka'nu kúvi da xtúvi ña lei é ña na'a ni idiá'vi ne, da díí díí ka ka'nu kuvi dá xee tú'un e ntíí ðaŋu ntúvi kaidiá'vi.

¹²Nuu é ntaā i tsí iní nti tsí kuān koo kuvi. Dukuān é ntáka'an ntaá nti ni ntō. ¹³Ñā ntáde ntí vatā o dé Muísee. Tsí Muísee ne, dávi nuu ña nuu ña dóo san vata koo é ña kiní ña Israeé san tsí kanainu kudii é káxi'í nuu nuu ña. ¹⁴Ñā Israeé san ne, kúka'xi ðiki ña; ñá ntáñe'e ðiki ña. Kuan tsí ó ntee doó san nuu ña vata koo é ña kí'in ðiki ña da ntá-

nakuā'a ña tú'un āta san e xtúvi Xuva ko ntā'a Muísee, tsí mii tsí Cristu kuvi víí ña naki'i ña doó san é nteé nuu ña vata koo é kí'in ðiki va'á ña. ¹⁵Vata da e ntánakuā'a ña lei Muísee san vevíí ne, vatā ó te kanteé doó san nuu ña vata koo é ña kí'in ðiki ña. ¹⁶Ntá tsi tē xoó ña'a xkokoó ñá ne, nakuntíkin ña Tó'o kō ne, naki'i ña doó san é ntee nuu ña. ¹⁷Uun tsi Xúva ko ni Espírítu Sántū sán ne, xoo ñá'a é nuu Espírítu Xúva kō nima ñá ne, ntaíka xaa ña. ¹⁸Un ntíí ntíí o é ña katavi núu ka doó san nuu ko ne, nāxi'í nuu ko vata koo é kini ó Xuva kō nté kaa ña e dóo va'á ña. Dukuān ne, ntánadama ntí utén utén é ntúvi ntí vatā kaa Cristu, tsí utén utén kanata'xi ká ña kō e dóo va'á iña ña. Sá'ā é vé'xi nta'a Tó'o kō Espírítu Sántū san.

4 Dukuān ne, ña ntánativi iní nti, tsi dóo vá'ā o dé Xuva kō da tá'xi ña tsiñu sá'a é víí nti. ²Ntí'í ne, ñá víí nti uun nuu i é kini kaa vatā ó de ña é kade xū'u, é kau'vi ña é vii ditó ña. Ná tē ntaéni nta'ví nti ña'a; ña ntánadama nti tú'un Xuva kō. Tsi ntí'í ne, ntáka'an ntáa ntí ni ñá'a é nuu é ntaā í vatā koo é kūtuni ntí'i ña tsí da mii tsí é vā'a e ntáde nti. Ini Xúva kō tsí nuu é ntaā i e ntáde nti. ³Tē kuiní ña'a te dóo xū'u ntáka'án nti tú'un va'á san ne, ntá tsi ña te un ntíí ntíí ña, tsí mii tsí ña ntákunaá san é ña ntátekú ña tú'un e ntáka'án nti. ⁴Tsí ðivi ñā é ña ntákuintí'xe i Xuva kō ne, kūneé nuu ña. Tsi é ña vá'ā san é kadé kú've ñuxiví sa ne, eðí nuu nuu ña vata koo é ña kiní ña tsi dóo va'á tú'un va'á san iña Cristu, ña e dóo va'a. Tsí te kini ñá Cristú ne, kiní ña nté kaa Xuva kō ði. ⁵Dā ntáka'an ntódo ntí ne, ñá te kuēnta iña mií nti ntáka'an ntódo nti, tsí kuenta iña Jesúsristu, tsí ðivi ñā e Tó'o ko ñā. Ntí'í ne, kūdii ña ntáde tsiñu iña nto ntí kuenta iña Jesús. ⁶Mii tsi Xuva kō, ña é de kú've é xi'í nuu ñu'ú san mí nēé san ne, ðivi tsi ñā naxi'í nuu ña nimá nti vatā

koo é kuenta iña ñú'u san ne, kutuni ko tsi dóo kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko te kini ó Cristu.

¿Nté koo kuntoo o e ntákuinti'xe ko Xuva kō?

⁷Ntá tsi nuu i e dóo nuu a'vi e tá'xi Xuva kō ne, nuu kúñū nti. Kúñū nti ne, vata kaa kídí é kudii nté'u kúvi, ntá tsi é nuu iní i ne, dōo nuu á'vi i vata koo é kini ñá'a tsí ña te mī ntí kuvi víí nti, tsí Xuva kō é kúvi víí ña. ⁸Kuān te titín nuu i ntánto'o ntí ne, kútíí nti. Kuān té ntánti'i iní nti nté koo víí nti, ntá tsi ió ka cho'o i nté koo víí nti, kuiní nti. ⁹Kuān te dóo ntántukū nuu iní ña'a san nté koo víí ña nī nti, ntá tsi ña kaxtuví mii Xuva kó nti, tsí kainuu mé'ñu kainuu dáva ña nti. Kuān te ntánantāva ña nti ñú'u kán, ntá tsi ña te ntáxi'i kue'én nti. ¹⁰Dā mí'i ka ntáñe'é nti ne, ntaíka ni'i ntí doxi'í nti kuenta iña Jéssu vata koo é kiní ña'a sán nti ne, kutuni ña tsí kantíto Jesuu. ¹¹Dá ió ka ntuví iñá nti ne, utén utén ntántuvi kuentá nti nta'a doxi'í san kuenta iña Jéssu vata koo é kiní ña'a tsí kantíto Jesuu, tsi é ni'í nti ntuví vā'á iñá nti kuenta iña ñá, kuān te xi'í kúñū nti. ¹²Dukuān ne, ntaxe'e nti kúñū nti dóxi'í san vata koo é ni'í nto ntuví iña nto.

¹³Ió mí úve na'a tú'ün é kaka'an ña é itúvi ntuví dí'na, kaka'an ña: “Kuinti'xe kó ne, dukuān é kaka'án u”, ka'an ña. Nti'í ne, dadíi kuinti'xe ntí ni ña tsikán ne, dukuān e ntáka'án nti di. ¹⁴Tsí iní nti tsí Xuva kō ne, nantóto ña Tó'o ko Jéssu dá xi'í ñá ne, kuan koo nantóto ña ntí di ne, dá naki'í ña kó ni ntó, é kuntoo dadíi o ni ña. ¹⁵Un ntíí ntíí é ita ntí'xin ntí ne, e kúvi kuenta iña nto. Tsí tē kútítín ña'a naxnuu viko Xuva ko ñá né, dōo kútítín ka ña'a naku'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ka'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹⁶Dukuān ne, ña ntánativi iní nti. Kuān té ntánativi kúñū nti, ntá tsi utén utén ntánaku'un vā'a nimá nti. ¹⁷Kuān

té ntánto'o ntí vevíí ne, ntá tsi ñá tē nté sa ntii tú'un, tsí da kuíta nti'xin. Ntá tsi kani tú'un tsí diví é ni'í nti ntuví vā'á kue'en iñá nti nta'a Xuva kō é kutúvi ntii dañu ntúvi. ¹⁸Ntá tsi ña ntáde ntí kuenta nee e díto, tsí nee e díto san ne, ña te nguentúvi kaxntii; nee é ña díto san ne, diví é kaxntii ntii dañu ntúvi.

5 Kúñū kō é ió ñuxiví sa ne, vata kaa uun vi'i mí kuntoo taan o kaa. Tē ntí'i kúñū kō ne, ini o tsí ntoo vā'a vi'i vā'á ko iña Xuva ko e dukún kán, mí kuntoo o ntii dañu ntúvi. Tsí ña te ña'a ni de vā'a ña, tsí mii Xuva kō de vā'a ña. ²Dá ntōo ká o ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani o e dóo ntio ko é kuntoo o vi'i vā'á kō é ta'xi Xuva ko tē xeé o nta'a ña e dukún kán. ³Nakū'ún o vi'i vā'á san é kútavi núu o vata kaa du'nu vata koo é ña kuntíí nima ko te xi'í o. ⁴Dá ntōo ká o nī kúñū kō ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani o tsi dóo ntánti'i iní kō. Ntá tsi ña te ntío kō é nakuíta o kúñū kō, tsí ntio ko kúñū xeé kō é ni'í ko nta'a Xúva kō. Ntio kō é nadama o ntúvi iña ko é kanti'í ntuví iña ko é ña kanti'í ntii dañu ntúvi. ⁵Xuva kō de kú'vē ñá ko kuēnta iña i sá'a: é ntio ñá é ni'í ko ntuví va'á iña kó ne, diví ñá tá'xi ña Espírítu ñá vata koo é koo ntaá ini ko é ni'í ko.

⁶Dukuān ne, ñá tē nguentuvi ntaántee ini nti, kuān té kuví nti, tsí iní nti tsi dá ntōo ká nti ñuxiví sa ne, dōo ikā ntoo nti mí tuví Xuva kō. ⁷Ntá tsi ntaíka ntikín nti Xuva ko, kuān te ña ntaíní nti ña. ⁸Dukuān ne, ntaántee ini nti, kuān te na kuví nti, tsi díí díí ka vā'á o te tsoo mii nti kúñū ntí ne, dá k'ín nti nta'a Xuva kō, kíkuntóo dadíi ntí ni ña. ⁹Dukuān né, kuān te ntóo ká nti nī kúñū ntí, kuān te tsoo mii nti kúñū ntí ne, ntá tsi ntánti'i nuu iní nti é víí nti nēe é ntio Xuva kō. ¹⁰Tsí da mii é naxee o un ntíí ntíi o kuntāñi ó nuú Cristu vata koo é ni'í ko nee é dūku ntée o, te vā'á ne, o tē ña vā'a, vatá o de kúñū kō da intóo o ñuxiví sa.

Tū'un é ntuvá'a o ni Xuva kō

¹¹ Dukuān ne, da xé iní ntí tsi dóo donchu'ví ide Xuva kō ne, ntánti'i nuu iní ntí ntáka'án ntí ni ña'a te kuinti'xe ña ña. Ini Xúva kō nté ntaa ntí ne, ntio ntí é kütuni ntó di, te vā'á ntí ne, o tē ña vā'a ntí. ¹² Ñā ncho ka'an tūkū ntí ni ntó e dóo va'á ntí, ntá tsi ntio ntí é vā'á kuini nto kuenta iñá ntí vata koo é kuvi nantiko koō nto e ntáka'an ñá'a, ña e dóo ka'nu kuini i iña tuku ña'a te vā'a íto ña, ntá tsi ña ntáde ña kuenta te vā'á nima ñá ne, o tē ña vā'a. ¹³ Tē ntákulúkú ntí, kuini nto ne, kuenta iña Xuva ko; te vā'á ntí ne, kuenta iña nto. ¹⁴ E dóo kuinima Cristú ntí ne, kade kú'vē ña ntuví iñá ntí un tsi nte da kútuní ntí tsí mii ñā é xi'i ñá kuenta iña ko un ntíí ntíí o. ¹⁵ Vata tsi tē kuédadii xi'i o ni ña un ntíí ntíí o, vata koo é xo'ō é ntoo ká o ne, ñá víí ka o é ntáde kueni mii ko, tsí vii o nee é ntio Xuva kō, tsí diví ñā xi'i ñá naa ko ne, ntá tsi ntoto xtuku ña kuenta iña ko. ¹⁶ Vevíí ne, ña ntaíní ka ntí ña'a nté ito ña vatā o dé ña'a ñuxiví sa. Kuān o íni ntí Cristu kídaa ñuxiví sa, ntá tsi ña kuán o kaíní ka ntí ña vevíí. ¹⁷ Dukuān né, te xō ñá'a é kuvi uun tsi ña nī Cristú ne, é tūku ñá'a ntuví ña ve. É itā ntí'xin é átā san ne, é ntūxée nima ñá vevíí.

¹⁸ Un ntíí ntíí nuu i sá'ā né, nta'a Xuva ko vē'xi, tsí diví ñā tá'xi ña é ntuvá'a ntí ni ña kuēnta iñá Cristú ne, diví ñā tée tsiñu ña ntí é ká'án ntí ni ñā'a san é ntuvá'a ña ni Xuva kō. ¹⁹ Da xe é xi'í Cristu kuēnta iña kó ne, xé'e Xuva kō é ntuvá'a ña'a ñuxiví sa ni ñā, é ña dá'ví ká ña ña kuétsi ñā. Tēe tsiñu ña ntí é kuē'é ntí é kütuni ñá'a san nté koo ntuvá'a ña ni ñā. ²⁰ Ntí'í ne, náā Cristu vé'xi ntí. Vata tsi te mii Xuva ko káka'an ña é ntáka'án ntí ni ñā'a kuenta iñá Cristú tē ntuvá'a ña ni Xuva kō. ²¹ Cristú ne, ña túvi kuē'en tsi kuétsi ñā. Ntá tsi Xuva kō ne, dá'ví ña ña kuétsí ko ūn ntíí ntíí o dá

xi'i ñá kuenta iña ko vata koo é ña kōó ka kuétsi kō ne, vii o é vā'a é ntio Xuva kō.

6 Ntí'i e ntáde tsiñu dadíí ntí ni Xuva kō ne, ntaíkán ntí nta'a nto tē ña te é ntaā i é nī'i ntó doméni e tá'xi Xuva ko ntó. ² Tsí Xuva ko káka'an ña tú'ūn é ntéé na'á san:

Ura vā'a téku ko é káka'an; ntuví dá nakáku ú o ne, xntíí ú o, ka'an ña. Vevíí ne, ura vā'a; vevíí ne, ntuví é nakakū ñá kō.

³ Ñá te kaedíí nuu ntí itsi é kuntikin ñá'a Xuva kō, tsí ña ntío ntí é ká'an kíni ña'a san kuenta iña tsiñu e ntáde ntí iña Xuva ko. ⁴ Ñá'ā, tsí da nēé ka nuu i e ntáde ntí ne, ntáde ntí é vā'á vata koo é kütuni ñá'a tsí nuu é ntaā i é káde tsiñu ú iña Xuva ko da íni ña tsi ntákutíí ntí nimá ntí kuān te dóo ntánto'o ntí, kuān te ntákunáa nteé ntí, kuān te ió nuu i e dóo ntíi tu'un. ⁵ Tsí kutíí ntí nimá ntí da káni ña ntí xo'o ne, tsu'un kutu ñā ntí vi'i utun, dá náta'ká nuu ña é ncho víí ña du'xen nī ntí, dá un vā'a tsi ntíí dé tsiñu ntí. Ntē ña ni kidíí ntí ne, intóo ntité ntí di. ⁶ Kütuni ñá da íni ña tsí ña ini dé ntí é kíni kaa, tsí ini va'á ntí tú'un Xuva kō, tsi dóo ntákutíí ntí nimá ntí, tsi ntáde ntí é vā'á ni tá'an ntí, tsi é nuu Espíritū Sántū nimá ntí, tsí kaníí nimá ntí ntákuinima tá'an ntí, ⁷ tsi ntáka'án ntí tú'ūn é nuu é ntaā í, tsi tá'xi Xuva ko ntíí ntí é kūví víí ntí. Da mii kuē'en tsi é vā'a e ntáde ntí da ntánáa ntí kuenta iña tú'un Xuva kō, da ntánada'án ntí kúnū ntí di. ⁸ Un vé'xi ne, dóo ntáde ka'nu ña'a sán ntí; un vé'xi ne, ntánakuitā ñá ntí. Un vé'xi ne, vā'ā o ntáka'an ñá iñá ntí; un vé'xi ne, ntáka'an kíni ña. Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsí ña veté ntí; ntá tsi nuu é ntaā i e ntáka'án ntí. ⁹ Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsi ñá ini ñá ntí; ntá tsi ña te da díí ña'a ini va'á ña ntí. Un vé'xi ne, dókō sa ntáxi'í ntí; ntá tsi ntánakáku ntí, ntoo dukuān ntí, ntaíní nto ntí. Un vé'xi ne, ntání'í ntí é ntó'o ntí;

ntá tsi ña nta'é'ní kue'en ñá nti. ¹⁰ Kuān te ntóo nta'xa nti, ntá tsi nguentúvi tsi dóo diní ñu'u nimá nti. Kuān te ntá'ví nti, ntá tsi dóo títín ña'a ntáde kuika nti ña. Kuān té ña tuví nee ió nti ne, ntá tsi é un ntí'i ió iñá nti.

¹¹ Ntó'ó ta'an ntí, ña ñuú Corintú ne, e ntáka'án nti ni nto ntánii nimá nti. ¹² Ná te ntí'i é ña ntío ntí nto, tsí divi ntó é ña ntío nto nti. ¹³ Kaka'án u ni nto vata kaa uva i'xa é kaka'an ñá ni i'xá ñá ne, víf nto da xe'e, kuinima ntó nti dadii vatā o ntákuinimá nti nto.

Xo'ō ne, vata kaa vi'i Xuva ko mí tuví ña ntáa ō

¹⁴ Ná ku kini nuu nto ni ñā'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, tsi ¿nté ntu koo kuntoo dadii é vā'á san nī é ña vā'á san? ¿Vá kāxi'í ntu é nēé san mí ió ñu'ú san di? ¹⁵ ¿Nté ntu koo kudadii Cristu ni tó'ō e ña vā'á san? ¿Nté ntu koo kudadii ña kakuinti'xe i san nī ña é ña kákuinti'xe i? ¹⁶ Ña kúvi kuntōo santu e ntúv'á'a nāa ini ukún Xuva kō. Xo'ō ne, vata kaa uun xúkūn mí tuví Xuva kō, ña kantítō san, ntáa ō. Tsí mii Xuva kō ne, kaka'an ña: Tuví u ni ñā ne, kaika ú ni ñā; xu'ú kuvi ú Xuva ñā ne, divi ña kúvi ña ña'a ko, ka'an ña. ¹⁷ Dukuān ne, kaka'an xtúku Xuva ko ni kō:

Ntii ntō mé'ñū ña'a san, nakuntóo xio nto;

ñá ku tiiñ nta'a nto nēe é ña vā'a.

Kidāā ne, xu'ú nakuidó u nto.

¹⁸ Kuvi ú Uva ntō ne,

kuvi nto i'xá ko di,

ka'an Xúva kō, ña e dóo iō i é vii.

7 Ntó'ó ta'an ntí e dóo ntio ntí ne, sá'á xe'é Xuva ko xū'u ña é vii ña. Dukuān ne, ntada ntoo tsi mii ō kúñu ko ni nīma ko nee é kini kaa. Kuiko ñu'u o Xuva kō, na ū'vi ko ña, tsi dóo ka'nu ña. Kada ntaa ntí'i ō nee é kaka'an ña.

Nadama ña ñuú Corintu nee e ntáde ña

² Naki'i nto nti ntánii nima nto. Ná tē nee ni ide ntí ni ntō é kini kaa. Ná ni nakunāá nti nto. Ná ni ení ntá'ví nti nto. ³ Ná te kāde tíi ú ni ntō é kuetsí nto. Tsi é ini nto é kaka'án u ni nto di'na tsí kudadii nima ko é dadii kuntoo ō, é dadii kuví ō. ⁴ Dōó ió ko é ká'án u ni ntō. Dōo vā'a kakuiní ko ni ntō. Dōó kanakunuu ka'nu iní ko kuenta iña nto. Kuān te dóo títín nuu i e ntánto'o nti, ntá tsi díní kue'en túvi u.

⁵ Nté dā xeé nti ñuú Macedonia ne, ña ntaíntóo da'na nti; ki'in itsí ntánto'o nti mi ntáñe'é nti: ntánāa ntée ña ntí ne, ntaú'ví nti di. ⁶ Ntá tsi Xuva kō ne, kanaxnuu ka'nu ña iní ña ntoo nta'xa san ne, divi ña náxnuu ka'nu ña iní nti dá xee Títo. ⁷ Dōo diní nti tsí xee ña, ntá tsi dií dií ka diní nti tsí kaka'an ña tsí divi ntō náxnuu ka'nu nto iní ña ne, kaka'an ñá tsi dóo ntio nto é kini ntó ko, e dóo ntoo nta'xa nto kuenta iña i é kaka'án u ni ntō, e dóo ntánti'i iní nto ko. Dā tékū ko sá'á ne, dií ka nakunuu díní kue'én nimá ko.

⁸ Kuān te kúnta'xa iní nto kuenta iña tutu e táxnūu ú ne, ñá kánativi iní ka ko é taxnúu ú, kuān te nátiivi iní ko di'na dá kütuní ko tsi kúnta'xa iní nto kuenta iña i; ntá tsi ña na'a tsí. ⁹ Veví ne, dōo diní ko kuenta iña nto. Ná tē díní ko é kúnta'xa iní nto, ntá tsi díní ko tsí idiá'vi é kúnta'xa iní nto, tsi kídaā nakuíta nto é kini kaa san. Kúnta'xa iní nto vatā ó ntio Xuva ko ne, dukuān ñá tē nee é kini kaa ni ide ntí ni ntō. ¹⁰ Tsí te kúnta'xa iní ko vatā ó ntio Xuva kō ne, nativi iní ko kuetsí kō; kidāā ne, nani'i ko ntuvi va'á iña ko. Kidāā ne, ñá kúnta'xa iní ka kō, tsi e nání'i ko ntuvi iña ko. Ntá tsi te kúnta'xa iní ko vatā ó de ña'a ñuxiví sa ne, ñá ntúv'á'a ō, tsí kuvi o dóntíni. ¹¹ ¡Kiní nto ve nté ō kúvi da intóo nta'xa nto vatā o ntío Xuva kō! tsi dóo dé kuení nto ne,

dōo xió ntii nto é nada'an mii nto kúñu ntō di. Dōó dutsi kuíni nto é kākā'án u ni ntō ne, ú'vi ntó di. Dōó ntio nto é kini túku nto kó ne, ntánii nima nto é ntio nto é vii nto é vā'a, tsí xe'é nto é ntō'o ña é ede é kini kaa san. Un ntíí ntíí dé nto vata koo é kūtuni ñá'a tsí ña tuví nee kuetsí nto nuu i sá'a. ¹²Dukuān né, dā táxnūu di'na ú tutú san ne, ñá te kuēnta iña ña é ede é kini kaa sán, ntē ña te kuēnta iña ña e ntō'o i, tsí kuenta iña ntó, vata koo é kūtuni ntó nuu Xuva ko tsi ntánii nima nto ntánti'i iní nto ntí. ¹³Dukuān né, dōó ka'nu kuiní ntí.

Dā díí díí ka nakú'un ka'nu iní ntí da iní ntí e dóo diní tuvi Tító kuenta iña nto. Tsí un ntíí ntíí nto nátsu'un ka'nu nto iní ña vata koo é ña kutsú'un ká ña kuenta iña nto. ¹⁴Kidáa ne, é kākā'án u ni Tito e dóo va'á ña'a nto, kuiní ko. Tsí nuu é ntaā i é un ntí'í é kākā'án ntí ni ntō ne, kuan tsi ō é nuu é ntaā í vatā ó kaka'án ntí ni Tító san di. ¹⁵Tsí dā díí díí ka ntío ña nto dá kanaka'an ña nté ō dé nto e dóo dé ntaa nto é kākā'an ñá ni ntō, e dóo va'á o náki'i nto ña, e dóo ntaíko ñu'u nto ña. ¹⁶;Dōo diní ko ni ntō tsí ini vá'a ú tsi ntáde ntaa ntí'i nto nēe é kākā'án u ni ntō!

Kué'ē diu'un táxnūu ña doméni

8 Kuan vi'a vé, ntō'ó ta'an ntí, ntio ntí é kūtuni nto nté sa vá'á o dé Xuva ko ni ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu ini ukún ñuú Macedonia. ²Tsí kuān te dóo ka'nu nuu i é ntánto'o ña ne, ntá tsi dóo diní ntoo ña; kuān te dóo nta'vi kue'en ña, ntá tsi dóo kue'e é xe'é ña doméni, vata tsi tē dóo iō iña ña. ³Xu'ú kantada ntaa u. Iní u tsí xe'é ña vata kaa é iō iña ñá ne, díí ka kue'é xe'é ña di, tsí mii ña ntío ña é kué'ē ña. ⁴Dōo ikan ñá da xe'e te kué'ē ntí itsi é xntii ña ta'an kō ña ntáduku ntée Xuva kō di. ⁵Ne, díí ka kue'é edé ña vata kaa e ntantétu ntí, tsí ña te da mii tsi é xe'é ña iña ña, tsí di'na

ntáda ñá kuenta kúñu ña nta'a Xuva kō ne, da ntáda ña kuenta ntá'a ntí di, vatā ó ntio Xuva kō. ⁶Dukuān ne, ntaíkan ntí da xe'e ntá'a Tito te nainú kava nto ni ña tsiñu vā'a e xtúví ñá di'na, natakā ñá nee e ntío nto kué'e nto. ⁷Divi ntō né, dōo vá'á ó ntáde nto é un ntí'í e ntáde nto; tsí dóo va'á ó ntákuinti'xe nto; dóo va'á ó ntáka'an nto; dōo ini nto; dōo ntánti'i iní nto é vii ntó nēe e ntío Xuva ko ne, dōo ntákuinima ntó ntí vatā o nañé'le ntí nto. Dukuān ne, ntio ntí é koo ntii ntō é vā'á koo vii nto tsiñu sá'á di, e ntánii nima nto kué'e nto iña nto.

⁸Ñá te kataxnūu ú ntō é kākā'án u ni ntō nté koo vií nto; mii tsí é ntio ko é kini nto é vā'a e ntáde ña nguii san vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i e ntánii nima ntó ntákuinima nto. ⁹Ini ntó tsi Tó'o ko Jesūcristú ne, dōo va'á o dé ña ni kō; dōó kade ña da xe'e. Divi ñá né, dōó iō iña ñá e dukún kán, ntá tsi tsóo mii ntí'í ña iña ña, e ntúnta'vi ñá kuenta iña nto, vata koo é divi ntō ne, nani'i nto e dóo nuu á'vi i kuenta iña ña.

¹⁰Ntá tsi é vā'á mii nto te kuínti'xe nto itsi ko é kākā'án u ni nto kuēnta iña núu i sá'a: Vá'á ó te nainú kava nto tsiñu sá'á e dóo va'á o éni ntu'u ntō nte kuia ntí'i ko kán; tsí di'na nto éni ntu'u ntō; di'na nto ntío nto é vii nto. ¹¹Vi'a ve ne, kue'ēn ntó dā nté koo é nantí'i nto; ntánii nima ntó vií nto vata tsi o éni ntu'u ntō nte nuu i kan, kué'e ntō nee é iō iña nto. ¹²Tsí te ūun ña'a ntio ña é kué'ē nti'xe ña doméni nta'a Xúva kō ne, kanaki'i ña da nēe ka é iō iña ña. Divi ñá ne, ñá kaikan ñá nēe é ña tuvi iña ko.

¹³Ñá te kakā'án u te mii ntō tanúu nto vata koo é tuku ña'a kuntoo vá'a ña. ¹⁴Tsí kaka'án u tsí díí ka vá'á ó te kudadii nto ni ñá. Vevii é ntekú ka iō iña ntó ne, xntii nto ña tē ntátaan núu ña; divi ñá né, xntii ña ntō da ntátaan núu nto di. Kidáa né, kudadii nto ni ña, ¹⁵vatā ó kaka'an tú'ūn é ūve na'á san:

“Xoó ña'a é kué'é nataká ña ne, ñá ni ntóo ka iña ña; xoó ña'a é ña kué'e ni nataká ne, ñá ni kúnáa ntéé iña ña”, ka'an.

Tito ni ta'an ña

¹⁶ Ntadiá'vi Xuva kō, tsí xe'é ña é kuan tsí ó kuvi nima Títo é kanti'i iní ña vata tsí ó kanti'i iní ko kuenta iña nto. ¹⁷ Dōo xkúntee iní ña dá tsixe'ē ntí ña tē ncho kí'in ña, tsí mii ña dóo ntio ña é kí'in ña mí ntoo nto.

¹⁸ Taxnúu ntí uun ta'an ko nī Títo é dādii kí'in ñá ni ñá, uun ña'a e dóo vá'a ntáka'an ñá ñu'u ini ukún san iña ña, tsi dóo vá'a ó kaka'an ña tú'un va'á iña Xuva ko. ¹⁹ Ñá te da mii tsi sá'a, tsí ña ñu'u ini ukún san nakaxnúu ña ña é kaka dadii ntí ni ñá é xntii ñá nti é kuído ntí nēe e kintído ntí iña ña ntátaan núu i san, vata koo é ká'an ña'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é kūtuni ña tsi dóo ntio ko é xntii ta'an o. ²⁰ Kí'in dādii ntí ni ñá, tsí ña ntío nti é ká'an kīni ña'a kuenta iñá nti tsí kué'e e kintído nti. ²¹ Dōo ntánti'i iní nti é víi nti nēe é vā'á kuenta iña Xuva ko ni ña'á san.

²² Uun ká tuku ta'an kō táxnúu ntí ña é kí'in dādii ña. É kí'in ito iní nti tsí kade ntaa ña é un ntí'i. Vevíi ne, díí díí ka ncho víi ña tsiñu sá'a, tsí kanuu iní ña tsi ntáde ntaa nto é un ntí'i dí. ²³ Tē xoó ña'a tsixe'ē ña nēe ñá'a Títo ne, ká'an nto tsí ta'an ko ñá, tsí dadii ntáde tsiñu ntí ni ña kuēnta iña nto. Te katsixe'ē ña tā'an ko ña nguíi san ne, ká'an ntō tsí ña ñu'u ini ukún san táxnúu ña ña, tsí divi ñá né, dōo ntaíko ñu'u ñá Cristu. ²⁴ Dukuān né, nañe'ē ntó ña tsí nuu é ntaā i e ntákuin-ima ntó ña; nañe'ē ntó ña tsí nuu é ntaā i é vā'á ña'a nto, vatā o ntáka'án nti ni ñá, vata koo é kūtuni ntíi ntíi ña'a, ña ñu'u ini ukún san.

É xntii o ta'an kō

9 Ntá tsi ña kantío nto é ká'an túku ú ni nto kuēnta iña i é xntii ta'an o, ña ntántikin Xúva kō, ² tsi é iní u tsi dóo ntío nto é xntii nto tā'an nto. Dōo ka'nu kuíní ko é káka'án u ni ña ntoo da kanií ñuú Macedonia tsí divi ntō, ña ñuú Acayá ne, é iō tu'vé nto nte kuia ntí'i ko kán é xntii ta'an ntō. Tíftn ña ntio ña é kuān koo víi ña dí, tsí iní ña tsi dóo diní nto e ntáde nto. ³ Taxnúu ú ta'an kō san ve, vata koo é nāni'i é ntaā i é káka'án u iña nto kuenta iña núu i sá'a, te ntaā i é iō tu'vé nto, vatā ó kaka'án u ni ñá. ⁴ Tsí te kúnteká u ña ñuú Macedonia, kí'in ni'i ú ña mí ntoo ntō ne, te vāta tsoo tú've nto doméní san ne, dōo kuka'an nuú nti e ntáka'an vétē ntí ni ña kuēnta iña nto ne, divi ntō né, dōo kuka'an nuu ntó dí. ⁵ Dukuān ne, kantio é kákan u nta'a ta'an kō sán te dí'na ña kí'in ña, kíkoto ní'ni ña nto te xntii ña nto é tsōo tú'vé nto doméní san vata o xe'é nto xu'u nto dí'na. Kidáa ne, é iō tu'vé doméní san tē xeé nti, vata koo é ña te dava ó ini nto, tsí mii ntō e dóo diní nto é kué'é nto.

⁶ Sá'a nanū'u ntó iní nto: Xoo é ña kue'e kaí'xi i ne, ñá kué'e kánani'í i dí; xoo é kué'e kaí'xi i ne, kué'e kánani'í i. ⁷ É un é un nto ne, kué'e nto nēe e ntáde kuení nima nto é kué'é nto; ñá te kuētsi é kue'é nto, tsí Xuva ko kakuinima ña xoo é kaxé'e i é dodíni i. ⁸ Xuva kō né, kuvi ta'xi ña é un ntí'i nēe é vā'a é ntio nto, vata koo é nguentúvi xee tá'an é un ntí'i iña nto, vata koo é xkōó ka iña nto é víi ntó da nēe ka tsiñu vā'a. ⁹ Tú'un é úve na'a sán ne, du'vā ó kaka'an: Dōo kue'e tsí'i ña nta'a ña ntā'ví san; tsiñu vā'a é edé ña ne, tuví ntii dañu ntúvi,

ka'an. ¹⁰ Mii Xuva kō é káta'xi ña tsíkān i é kú'xí o é kúvi é ká'xi ó ne, divi ña tá'xi ña é un ntí'i e ntántio nto é kú'xi

nto. Mii ñā ntio ñā é kuē'nu dí vata koo é kuē'e ní'i kuenta iña tsiñú va'a é edé nto. ¹¹ Divi ntō ne, un ntíí ntíí koo iña nto ve, vata koo é kuē'e tsi'i nto é kintído ntí. Kídāā né, dóo títín ñā'a nakué'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto. ¹² Tsi dá kaxntii nto tā'an nto, ñā ntán-tíkin Xúva kō ne, ñá te da mii tsi é xntii nto ñā e ntátaan núu ñā, tsí nakué'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i e xn-tíí nto ñā. ¹³ É kuān ó ntáxntii nto ñā ne, ká'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō, tsí kutuni ñā tsí nuu é ntaā i é ntafko ñū'u nto tú'ün va'á iña Cristu, tsi ñá ni de víni nto iña nto é xe'é nto ñā ni ün ntíí ntíí ñā nguú sán dí. ¹⁴ Divi ñā ne, ka'an ntá'vi ñá iña ntó dí e dóo ntio ñā nto, tsi dóo vá'ā o dé Xuva ko ni ntō e tá'xi ñā é vii nto é vā'á ni ñā. ¹⁵ ;Ntadiá'vi Xuva kō tsi tá'xi ñā uun doméni e dóo va'á kue'en, é ntē ñā kuvi ká'an ó nté kaa díí díí é vā'a!

É kadē kú've Pablu, tsí pustru ñā

10 Xu'u é Pablu ú ne, ká'án ú ni nto kuēnta iña Cristú, divi ñā e dóo kakuinima ñā kō, e dóo vá'ā ó de ñā ni kō. Xu'ú ne, tē dóo ntá'ví u dá itúvi ú ni ntō, kuiní nto, ntá tsi dá tuvi iká u ne, ñá kaú'ví ko é ká'án u ni ntō. ² Ká'án ú ni nto tē ñā tsi'i ñú'ū ntó ko é víí ka'nu ú ni nto, iō ntó, tē náxeé u mí ntoo nto. Tē ñā'á ne, kuān koo víí u ni da xōo ka ñā'a iña nto e ntáka'an ñā tsi ntáde ntí vatā ó ntio kúnū ntí. ³ Kuān te ntáde ntí du'xen é ntoo ká nti ni kúnū ntí ñuxiví sa ne, ntá tsi ñā ntānāá ntí vatā o ntānāá ñā ntoo ñuxiví sa. ⁴ Tsi nuu i e ntānāa núu ni'i ntí san ne, ñá te iñá ñuxiví sa, tsí nta'a Xuva ko vē'xi. Tsi Xuva kō né, dóo ntii iní ñā é nantí'i ñá da nēé ka nuu i é kīni kaa, e dóo ka'nu. ⁵ Da nēé ka e ntáde kuení mii ñā'a san é ñā te nuu é ntaā í ne, da nēé ka nuu i é ká'nu ncho vii, é kaedí nuu itsi i é kīni ñā'a san Xuva kō; da nēé ka e ntáde kuení ñā'a sán ne, ntántada ntí kuenta ntá'a Cristu vata koo é na kuin-

ti'xe ñā ñā. ⁶ É iō tu've ntí é kuē'é ntí é nto'o da xōo ka ñā'a, ñā é ñā kákuinti'xe i é káka'án Cristu, te xee ntúvi é uun ito tsi kuinti'xe vá'a nto.

⁷ Da mii tsi e ntaíto nto ñā'a san nté ito ñā. Tē xoó ñā'a kaintée ini ñā é káduku ntée ñā Cristu ne, na vii ñá kuenta tsí ntí'í ne, ntáduku ntée ntí Cristú dí. ⁸ Kuān te ntéku kudii é káka'án u kuenta iña tsiñú ntí ne, ntá tsi ñā kakuka'an nuú ko, tsí Xuva kō tá'xi ñā tsiñu ntí é xn-tíí ntí nto vata koo é kuē'nu vá'a nto; ñá tē ntánakō'xó ntéé ntí nto. ⁹ Ñá te kataxnūu ú tutú san é ncho naú'ví u nto. ¹⁰ Ntáka'an ñá'a tsi dóo ntii kaka'án u dá kataxnūu ú tutú san nta'a nto, ntá tsi da xe dóo ntá'ví ito u dá tuví dadii ú ni ntō, e dóo ntá'ví tú'ün ko, ntáka'an ñā. ¹¹ Ntio ko é kūtuni ñá tsikan, tsí divi tsi é káka'án ntí ni ñā da de vá'a ntí tutú san da intóo ikā ntí ne, divi tsi víí ntí dí te nākuntóo dadii ntí ni ntō.

¹² Ñá ntio ntí é ká'an ntí vatā o ntáka'an túku ñā'a é ntánakate ntoo mii ñā kúnū ñā. Ñá tē ntáde ntí kuenta te víí ntí vatā ó ntáde ñā. Tsi divi ñā ne, ntáde tuntu ñā é ntákí'i kú've míi tsi ñā, é ntánantii ni'ni ta'an ñā. ¹³ Ntá tsi ntí'í ne, ñá víí ka'nu ntí nee iña é ñā káduku ntée ntí, tsí mii Xuva ko káka'an ñā mí xee tá'an tsiñu e ntáde ntí ne, divi ñā tá'xi ñā itsi é xēé ntí un tsi nte mí ntoo nto. ¹⁴ Ñá tē ntaíta ntí'xin ntí mí é ntio Xuva ko é xēé ntí, tsí Xuva ko káka'an ñā é xēé ntí mí ntoo nto. Tsi di'na ntí xēé ntí ñuu nto kán é xēé ní'i ntí tú'ün va'á iñá Cristu. ¹⁵ Ñá tē ntáde ka'nu ntí ntáka'án ntí kuenta iña tsiñu é edé tuku ñā'a é vata te ntí'í edé ntí. Ntá tsi é ntio ntí é díí ka vá'a koo kuinti'xe nto, vata koo é díí ka kue'e kada tsiñu ntí ni ntō, vata tsi ó kaka'an Xúva kō é víí ntí. ¹⁶ Kídāā ne, kuvi kí'fn ka ntí ñuu é díí ka ikā é ñuu ntó, kika'an ntódo ká nti tú'ün va'á san. Ntá tsi ñá ncho náki'i núu ntí tsiñu é edé tuku ñá'a, vata koo é ñā ká'an ñá'a tsi

dóo ka'nu ña'a ntí, vata te ntí'i éni ntu'ú nti ntáde tsiñu ntí ikān.

¹⁷Tē xoó ncho kada ka'nu i ne, na kadā ka'nu ña kuenta iña Xuva ko. ¹⁸Tsí ña e dóo va'á nti'xe ne, ña te míi ña kakā'an ña e dóo va'á ña, tsí Xuva ko kākā'an ña e dóo va'á ña.

Pablú ni ñā'a, ña é ña té pustru ntí'xe

11 Tē dí kūtíi nto nima nto ní ko te ká'án u vata kaa uun ña tuntu. Na kūtíi nto nima nto ní ko. ²Tsi dóo kakukuiñú ko nto, ña divi dokuñú é vē'xí nta'a Xuva kō, tsi é xe'é u xu'u ko é ntāda ú nto kuenta ntá'a Cristú ne, é kúvi nto vata kaa uun ñadi'i kuétsi, ña e dóo va'á, ña é vāta kiní ñatíi. ³Ntá tsi kadē kuení ko te kuān koo víi ña'a kani nta'ví ña nto vatā o dé koó san e kúvi dé ti éni ntā'ví ti Eva e dóo ki'in iní ti nté koo ka'an ti. Kídāā né, xtuví mii nto e ntāñi nima nto e ntákuinima ntó Cristu, é da mii tsi ñā é kuinima ntó ña. ⁴Tsi nto'ó ne, dōo va'a ntákuutíi nto nima ntó te da xōo ka ña'a xee ña e dóo kadaka nchu'ūn é kākā'an ña iña Jéssu. Kuān té ña te kakā'an ña vatā ó ntáka'án nti ne, ntá tsi dóo diní nto ntánaki'i nto tuku espíritú é ñā te ña divi Espíritú Xuva kō é nuu nima nto dí'na. Dōo va'a ntaíni nto tuku nchu'un e dóo kadaka, é ñā te ña divi tú'ūn va'á iña Xuva ko e kí'i nto dí'na. ⁵Xu'ú ne, ñā te ña dutsi ká u é ña tsikan, ña e ntáka'an é ña divi ñā é pustru, ña e dóo ka'nu. ⁶Kuān té ña kakuvi kaka'an vá'a ú ne, ntá tsi ini vá'a ú iña Xuva ko. É ini nto sá'a, tsi dóo ntánañé' é nti nto da neé ka nuu i é edé nti.

⁷¿Ó dóo ntu kini kaa dé u é ña ni kí'i u xá'vi ko dá naku'ā'a ú nto tú'ūn va'á san iña Xuva ko, é ntunta'vi míi u dá káda ka'nu ú nto? ⁸Tsí kaido ú diu'un iña ñā ñu'u ini ukún xio ñuu é vata kaa te xā'ví ko vata koo é ña divi ntō ña ntá'vi nto ko é xntii ú nto. ⁹Dā itúvi ú ni ntō ne, dōo ntāan nuu ko, ntá tsi nté uun nto ña ni

ngunúú ú nto te xntii ntō ko é kátaan núu ko, tsí ta'an ko ña vé'xi ñuú Mace-doniá ne, xntii ñā kó nēe é kátaan núu ko. Dukuān né, dōo dé u kuenta vata koo é ña natekú du'xén u ntó ne, kuān tsi koo víi u nguentúvi. ¹⁰Nuu é ntaā í vatā ó kaka'án u, tsí kantikín u Cristu. Kutuni Xúva kō tsi nté uun ña'a ña kuvi nakadí ña xu'u ko é ká'án u tsí ña ni kí'i u diú'un ntō da xntíi ú nto ne, kuān tsi koo ka'án u ni ña ntōo kanñi ñuú Acayá di. ¹¹¿Nté kui kuān ó kaka'án u? ¿Ó ña ntio ntu kó nto? Ntá tsi Xuva kō ini ña tsi dóo ntio kó nto.

¹²Kuān tsi koo víi ka ú vatā o dé u, é ña kí'i ú xa'vī ko é edé tsiñu u, vata koo é ña kué'e u é víi ka'nu ña e ntáde tsiñu vatā o ntáde tsiñu nti. ¹³Tsí ña kuān ó ntáde sán ne, ñā té dívi ñā é pustru é nuu é ntaā í ña, tsí da ti tsi ntaéni nta'ví ña ña'a e ntáka'an ña é pustrú Cristu ña. ¹⁴Ña túvi nee iña é da kudu'va kō, tsí mii tsi tó'ō e ña vá'a sán ne, kaeni nta'ví ña'a é kánadama kúñu i é ntúvi vata kaa ánjē va'a. ¹⁵Dukuān ne, ñā té neé ka'nu nuu i te ña ntáde tsiñu iña i ntánadama ña kúñu ñā é ntúvi ña vata ntāa ña ntáde tsiñu iña Xuva ko, ña e dóo va'a. Ntá tsi uun ntúvi ni'i ña é ntó'o ña nta'a Xuva kō é kuān ó ntáde ña.

Da ntó'o Pablu da dé ña pustru

¹⁶Uun ito ká tuku ka'án u ni nto tē nté uun nto ña kadá kuení nto te kākulukú u. Te kuān o ntádē kuení nto ne, ntá tsi kiní nto nēe e ká'an ña lukú sa ni ntō, ña é kākā'an míi, ña é kade ka'nu mii. ¹⁷É kuān ó kaka'án u ne, ñā te kakā'án u vatā ó ntio Xuva kō, tsí kaka'án u vatā ó kaka'an ña lúku, ña é kadē kuení i é ncho víi ka'nu. ¹⁸Da xe dóo iō ñā ncho kada ka'nu ñuxiví sa ne, xu'ú ne, kuān koo kada ka'nú u di. ¹⁹Tsí ntó'o e dóo ini ntó ne, dōo vá'a ó ntádē kuení nto ni ña lukú san. ²⁰Ntō'ó ne, dōo vá'a ó ntádē kuení nto ni tuku ñá'a, kuān te ká-

tee tsiñu kuétsi ña nto, kuān te kánantí'í ña nto, kuān te katíin ña ntō é víi nto é ká'an nã, kuān te dóo ka'nu ncho víi ña ni ntō, kuān te kaxe'é nuu ña vinuu nto. ²¹ Xu'ú ne, kakuka'an nuú ko é ká'an u e ña kákene iní ntí é kuān koo víi ntí ni ntō.

Ntá tsi da nēé ka nuu i é ña kaú'vī ña é ká'an ña e dóo va'á iña nã ne, xu'ú di ne, nã kaú'ví ko é kuān koo ka'an u vatā ó kaka'an ña lukú sa. ²² Ña tsikán, ¿hebreu ntú ña? Kuān xu'ú di, tsí ña hebreu ú di. ¿Tátá Israee ntú ña? Xu'ú di. ¿I'xá Abraan ntú ña? Diví ú di. ²³ ¿Ña kade tsiñu iña Cristu ntú ña? Xu'ú ne, díí díí ka diví u é diví ña, kuān te vata ó kaka'an nã luku ú nee é káka'an u. Ntá tsi díí díí ka éde tsiñu u é ña tsíkan. Díí díí ka ki'in itō inúu kutū ú vi'i utun. Díí díí ka ki'in itō é'ni ña ko é ña tsikán ne, e dóo ki'in itō é dokó sa kaxi'í u di. ²⁴ Ú'un ito é'ni ña Israeé san ko. Kāni ña kó xo'o. Oko xe'un kímí é uun ito xé'e ña ko. ²⁵ Úni ito káni ña kó utun. Uun ito ká tuku ne, xuu káni ña ko. Úni ito nántatsin tun ntōo é kaxkani'í u nú ntute ñu'u kán. Uun ntuvi, uun niñu inúu nto'o u mé'ñu ntute ñu'ū san. ²⁶ E dóo ki'in itō ñé'e ú ne, é dōo íní u tsi dóo donchu'vi nú ntute ka'nu sán ne, dōo donchu'ví nī ña du'ú di; dōo donchu'ví nī ña ñuú ko é ncho ka'ní ña kó, nī ña tuku ñuú san di. Iní u e dóo donchu'ví ñuú ka'nu san nī má kú'ú san, nī ntute ñu'ū sán di ne, dōo donchu'ví nī tā'an ko, ña é ña te nuu é ntaā i e ntákuinti'xe i Xuva kō. ²⁷ Dōo ntó'o ko é dé tsiñu ú ne, dōo ki'in itō ña ni kídí ú ne, dōo ntó'o ko e dóo kákin kó ne, dōo itsí ko ntute di. Un vé'xi ne, ítúví ntité u ne, dōo ntó'o ko é vi'xin é ña tuvi dú'nú ko.

²⁸ Uun ká tuku nuu i sá'a ne: utén uten dóo kaexnúu kó e dóo kantí'í iní ko un ntíí ntíí ña ñu'u ini ukún san. ²⁹ Tē xoó ña tuvi ntíi i ne, vata tsí ó kanto'o kó di. Tē xoó kakó'xo i uun nuu i ne, xu'ú e dóo

u'vi kakúvi kó kuenta iña i. ³⁰ Te kántio é káda ka'nu ú ne, kada ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuvi víi u é ña tuvi ntíi ko. ³¹ Xuva kō, ña é Uva Tó'o ko Jesúcristu, ña é ká'an o tsi dóo va'á ña ntii dañu ntúvi ne, diví ña ini ña tsí nuu é ntaā i é káka'an u. ³² Dā ítúvi ú ñuú Damascú ne, ña odo nūú iña rei, ñá nani Áretá ne, tēe tsiñu ña ña é víi kuenta xi'í ñuú san é tññ ña ko é xnuu kutu ña ko. ³³ Ntá tsi ini xika núu ú, nanúu ñá ko ata ntó'o kán é kánti'u núu diñi ñuú san. Dukuān né, ntii ni'ni ú nata'ña.

E xé'e Xuva kō é kíní Pablu

12 É iní u tsi ña tuví neé kani'í ko é káda ka'nu u, ntá tsi xu'ú ne, ká'an ú nee e tá'xi Xuva kō é kütuní ko, é kíní u di é vatā ó kuvi te kakéni ko. ² Iní u uun ña'a, ña e kuínti'xe i Cristú ne, é kúvi uxkími kuíá e nádita ña ñá é xee ña é kuvi úni é dukún kán mí tuví Xuva kō. Ntá tsi ña iní u te kaní kúñu ñá ñe'e nã ne, o da mii tsi nima ña. Xuva ko ini ña. ³ Iní u tsi ña tsikán ne, (kuān te kaní kúñu ña, kuān té nima tsí ña ne, mii tsi Xuva ko ini ña) ne, ⁴ nadíta ña ña mí e dóo vá'á o mí tuví Xuva kō. Ikán téku ña títun e dóo xú'ú kaa, e dóo xii kaa, e nté uun ña'a ña kuvi ká'an ña é tēkú tuku ña'a. ⁵ Kuenta iña ñá tsikán ne, kada ka'nu ú, ntá tsi ña kada ká'nu ú kuenta iña míi ko. Da mii tsi káda ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuvi víi u é ña tuvi ntíi ko. ⁶ Ntá tsi kuān te ntíio ko kada ka'nu ú ne, ñá te vatā ó kaka'an ña tuntu ó kaka'an u, tsí da mii é nuu é ntaā i é káka'an u. Ntá tsi ña kuān koo víi u vata koo e nté uun ña'a ña kadá kuení ña te dóo ka'nu u. Tsi é ini ña nté kaa u é tēkú ña nté o kaka'an u di. ⁷ É ña ntíio Xuva kō é káda ka'nu ú kuenta iña i e tá'xi ña é kütuní ko é vā'a é iní u ne, tá'xi ña é kánto'o kó, vatā ó kuvi te iñu ni'ni ntíio kúñu ko. Vata kaa iña é ña vá'á san é kanantó'o ko vata koo é ña kuntekú ka

é kåde ka'nu u. ⁸E úni ito ikán u nta'a Tó'o ko te nāki'i ña é kåde i é kānto'o kó san, ⁹ntá tsi kaka'an ñá ní ko: “Ñá'ā, tsi é xéé ó iña o e dóo kakuinimá ko o. Kutuni ñá'a tsi dóo ió ko é víi u é xntií ú o ntuvi da ña tuvi ntíí o”, ka'an ña. Dukuān né, dóo diní ko é káda ka'nu ú kuenta iña i é ña tuvi ntíí ko vata koo é kūtuni ñá'a tsí divi Cristu e dóo ió ñá é víi ña. ¹⁰Dukuān ne, kaitúvi díní u dá ña tuvi ntíí kó, da ntáka'an kíní ña'a san iñá ko dí; dá ká-taan núu ko, dá ntáde xení ña'a san ní ko, da nēé ka nuu i é kānto'o kó kuenta iñá Cristu. Tsí iní u tsí da ña tuvi ntíí kó ne, kidáa kata'xi Xuva ko ntíi ko é víi u.

E dóo kanti'i iní Pablu ña ñu'u iní ukun ñuú Corintu

¹¹Xu'ú ne, kaka'an ntí'xe ú vatā ó kaka'an úun ña tuntu é kade ka'nu mii ú kuenta iña mii ko. Ntá tsi divi kuētsí nto é kuān ó kaka'án u. Díí ka vá'a o tē dí divi nto ni ká'an ntó kuenta iñá ko. Tsí ña te díí ka dutsi u é vata kaa ña tsikán, pustru e dóo ka'nu ña'a ña, kuiní ña, kuān té ña váda kaidiá'vi ko. ¹²Tsi dóo kutíí ú nima ko dá itúvi ú ni ntō ne, titín nuu i iní nto, ní dóxo ká'nu, vata koo é kūtuni nto tsí nuu é ntaā i é pustrú u iña Xuva ko. ¹³¿Mí'i ntū ña ni idé u dadíi ni nto vatā ó de ú ní ña ñu'u iní ukún xio ñuu? Ntá tsi kada ka'nu iní nto ní ko é ña ni natēkú du'xén u nto é xntií ntō kó nee iña é kátaan núu ko.

¹⁴É iō tu'vé ko é kī'ín u, kíkoto ní'ni ú nto é kūvi uni íto. Ntá tsi ñá nateñu nūu ú nto, tsí ña te iña nto e ntío ko, tsí mii nto é ntio kó nto. Tsí uva i'xá san, ña é dūku ntée é nātsoo vá'a ña iña ña é kūvi iña i'xá ña, ñá te i'xá ña é dūku ntée é nātsoo vá'a é kūvi iña ña. ¹⁵Xu'ú ne, dóo diní ko te nantí'í ú nee iña é ió iñá ko kuenta iña ntó, kuān té nte ntuvi iñá ko nantí'í ú vata koo é divi nto nāni'i nto ntuví va'á iña nto. Ntá tsi dā díí díí

ka ntio kó nto ne, divi ntō né, vata te kantudutsí é ntio nto kó, kuiní ko.

¹⁶Ini nto tsi nté uun nuu i ña ni nateñu núu ú nto. Ntá tsi ió ña'a ntáka'an ña tsi dóo iní u nté koo víi u é kūvi kani nta'ví u nto. ¹⁷¿Vá eni ntá'ví ntu ú nto nta'a ña e táxnūu u mí ntoo nto? ¹⁸Xu'ú ne, íkán ú nta'a Títo te kī'ín ña, kíkoto ní'ni ña nto mí ntoo nto ne, taxnūu ú uun ká tuku ta'an ko é kī'ín ná ni ña. ¿Vá eni nta'ví ntu Tító san nto? ¿Ñā ntu te dadíí tsi ntáde ntí ni ñā? ¿Ñā ntu te uun tsi nimá nti ni ñā?

¹⁹Tē ntáde kuení nto tē ntánada'an ntí kúnū ntí nuu nto, dá kuān ó ntáka'án nti ni ntō. Ntá tsi ña te kuan ō. Tsí ntí'í ne, nuu Xúva ko ntáka'án nti e ntántikín nti Cristu. É kuān o ntáka'án nti ni ntō ne, vata koo é xntií ntí nto e díí ka kue'nu nto te kutú've nto iña Xuva ko. Tsí divi ntō tá'an ko e dóo ntio kó nto. ²⁰Kadē kuení ko nté koo kuvi te nání'i ta'an ko: tē ña víí nto vatā ó ntio kó, tē ña víí u vatā ó ntio nto dí. Kadē kuení ko te ió ña é nāa núu ña, te ió ña é kūne'u iní ña, te kūdiin ná dí, tē ntio ña é víi mii ná kuenta iña mii ná, te ká'an kíní ña iña ta'an ná, te ká'an véte ña, te káda ka'nu ña, te kuān sá koo víi ña da nēé ka é ntio ña. ²¹Kaū'ví ko tē dá kī'ín xtúku ú mí ntoo nto ne, ta'xi Xuva kō é kūka'an nuu xtukú ko kuénta iña ntó, te kutúví nta'xa ú kuenta iña ntó, ió ntó, ña e dóo ió kuetsí i nte dí'na. Váta nātivi iní ña e dóo dé ña nuu i é kīni kaa, e dóo dé ña é kīni kaa ni ñadí'í san, é edé ña da nēé ka é ntio nima kíní kaa ña.

Nté koo víí ña

13 E sá'a kūvi uni íto é kī'ín u, kíkoto ní'ni u nto. Kaka'an tú'un Xuva kō: “Tē xoó ntio i é tsi'i kuétsi uun ká tuku ña'a ne, da mii é kántio uvi, uni ña'a é ntáda ntaá ña”, ka'an. ²É káka'án u ni ñā é ió kuetsí i dí'na, ní é un ntíí ntíí ña nguú san dá ñe'é u é kuvi úvi íto

ne, kuān te ika túví u mí ntoo nto vevii, ntá tsi kā'án u vata tsi o é kāka'án u dá kixkoto ni'ní u nto é kuvi ūvi íto ne, te kī'in xtúku u mí ntoo nto ne, nā ntuntā'ví ini kó nā; da miī é nantō'o ú nā. ³ Kidáa kutūni nto tsi nuu é ntaā i é kāka'án u naá Cristu. Divi nā ne, nā te vitá ini nā ni ntō, tsi dóo iō nā é vii nā ni ntō. ⁴ Ini nto tsi dā xi'i nā ntiká krusí ne, vata te nā tuvi ntí nā, ntá tsi xe'é Xuva ko ntii nā é ntoto xtuku nā ne, kantíto nā vevii. Ntí'í ne, nā túvi ntii ntí dī, vata kaa nā é nā tuvi ntí nā kídāā dá xi'i nā, ntá tsi dā kúdadīi ntí ni nā ne, kata'xi Xúva ko ntii ntí vata koo é vā'á koo víí nti kuenta iña nto.

⁵ Kadā kuení mii nto te vā'á o ntákuin-ti'xe nto. Koto ntee mii nto. ¿Nā ntu ntákutuni nto te tūví Jesucristu ni ntó, o nā ntu te nuu é ntaā i é iña nā nto? ⁶ Ntio ko é kūtuni ntó dī tsi ntí'í ne, nuu é ntaā i é ntántikín nti Cristu. ⁷ Ntáka'an ntá'ví nti ni Xuva ko vāta koo é nā víí nto nuu i é kīni kaa. Nā te kuān o ntáde ntí kuenta iña míí nti, vata koo é kā'an nā'a tsi dóo vā'á o nakua'á nti nto, ntá tsi ntio nti é vā'á koo víí nto, kuān te nā ni idiá'vi ntí, kuiní nā'a san. ⁸ Nā kúvi nakuítá nti nee

é nuu é ntaā i. Da miī é víí nti kuenta iña i é nuu é ntaā i. ⁹ Dōo diní nti tē nā kantio é ntí'í koó ntii ká nti, tsi divi nto kūvi víí nto é un ntí'í. Ntáka'an ntá'ví nti iña nto vata koo é vā'á koo víí kue'en nto. ¹⁰ Taxnúu ú tutú sa'a dí'na dá kī'ín u mí ntoo nto vata koo é nā kantío é kāda tii ú ni nto te kī'ín u. Tsi tsiñu e tá'xi Xuva kō é víí u kuenta iña ntó ne, nā tē é nakō'xó u nto, tsi víí u é xntii ú nto é kuē'nu vā'a nto.

¹¹ É nantí'í u é kāka'án u ni nto, tá'ān kó ne, ká'ān ú ni ntō é vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto. Ntuku nto nēe e vā'a ntuvi iña nto. Ka'nu tsi víí nto nima nto. Uun tsi kadā kuení nto ni tā'an nto ne, vā'a tsi koo kuntoo nto ni tā'an nto. Kidáā né, Xuva kō, nā é tā'xi é kuntōo vā'a o, é kuinima tá'an ko ne, kunūu mé'ñu kūnuu dava nā nto. ¹² Kué'e ntō ntiusi tá'an nto. ¹³ Un ntí'í ntí'í nā ntántikín Xúva ko taxnúu nā ntiusi nto.

¹⁴ Tō'ó ko Jesūcristú na tā'xi nā nto é vā'a. Xuva ko na kuinima nā nto. Espiritū Sántū sán na kunūu mé'ñu nā nto ūn ntí'í ntí'í nto. Kuan tsi koo é kā'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Galacia

Taxnū Pablu tú'un iña ñá ntoo ñuú Galacia

1 Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúristu. Ñá ni nī'í ko tsiñu sālá nta'a ña'a, ntē ña te ña'a ni de kúlvē ñá ko. Mii Jesúristu kaká'an ñá, ni Xuva kō, ña é nantōto ña dá xi'i ña. ²Xu'ú, ni ūn ntíí ntíí ta'an ko, ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo i'a ne, taxnū ntí tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu ñuú Galacia. ³Xuva ko ni Tó'o ko Jesúristú, na nāxnūu viko ña ntó, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto. ⁴Jesucristú ne, xé'le ña ntūvi iña ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é nakáku ña ko da nēé ka nuu i é kīni kaa é iō ñuxiví sa, vatā ó ntio Xuva ko, divi ñá é Uva ko ñá. ⁵Na kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

É ñá túvi tūku tú'ūn nté koo nakáku ō

⁶Da kúdu'va ko tsí ña na'a tsi ni kuínti'xe nto da xtúvi mii nto Xuva ko, ña e kána nto é nī'i nto é vālá nta'a Cristu, tsi dóo ntio ña nto. Vevíí ne, é tūku tú'ūn ntántikín nto. ⁷Ntá tsi ña tuvi nté uun ká tuku tú'ūn nté koo nakáku ō. Ntá tsi iō ñá'a, ña ntánakutsu'un ntō é ncho nadama ña tú'ūn va'á san iñá Cristu. ⁸Ntá tsi kuān té ntí'í, o kuān te ánjē é vē'xí nte e dukún kán, o kuān te dá xōó ka ña'a kaka'an ñá tsi iō tūku tú'ūn é nakáku ō é ñá te divi tú'ūn é kaka'an ntódo ntí ni ntō né, na kué'É Xuva kō é ntō'o ña. ⁹Vatā ó kaka'án u di'na ne, ká'an xtūku ú ve: Tē xoó ña'a ka'an ña tsí iō tuku tú'ūn é nakáku ō é ñá te díví é kaka'an ntódo ntí ne, na kué'É Xuva kō é ntō'o ña.

¹⁰Dá kuān ó kaka'án u ne, ĵkantūku nuu iní ntu u te vā'á koo na kā'an ñá'a

iñá ko ne, o te vā'á koo na kā'an Xúva ko iñá ko? ĵVá ntio ntu ko e dóo ntio ña'a sán ko? Tē dí ntio ká ko é ntio ña'a sán ko ne, ñá dí víi u é káda tsiñu ú iñá Cristu.

Nté ō ni'í Pablu é víi ñá pustru

¹¹Ntio ko é kūtuni ntó, ēní ko, tsi tú'ūn é kaka'an ntódo ú ne, ñá te tú'un é dotō tsí kaka'an ñá'a. ¹²Ñá te ntā'a ña'a é nī'í ko tú'ūn san. Nté ñá'a ña ni nakua'a ñá ko sá'a, tsí mii Jesúristu tá'xi ña é kūtuní ko.

¹³É kūtuni nto nté ō dé u ntuvi di'na, dá kantikín ka ú nchu'un iña ñá Israee. Tēkú nto tsi dóo dé xení u ni ña kuínti'xe i Xuva kō, é ncho nantí'í ú ña un ntíí ntíí ña kídaā. ¹⁴Dā nakua'á u nchu'un iña ñá Israee ne, xu'ú odo nūú u é ūn ntíí ntíí ña kuetsí, ña Israee é dadíi tsi kuiá ko ni ñá. Tsí xu'ú ne, díí díí ka dé ntaá u vata xkoó ini o e xtúvi ñata kō é víi o. ¹⁵Ntá tsi nte dí'nā da káku ú ne, nākaxnúu Xuva kō ko. Dōo vā'á o dé ña ni ko e kána ña ko. Dā xee ntúví é ntio ñá ne, ¹⁶ta'xi ña é kūtuní ko xoo é I'xā ñá, vata koo é kā'an ntódo u tú'ūn nté koo nakáku o ni ñá'a, ña é ña te ña Israee san. Kídaā ne, ñá ni ntūku ú ña'a, ña é tā'xi kó itsi. ¹⁷Ntē ña ni ñé'ē ú ñuú Jerusaleen é kā'án u ni ña e kúvi pustru nte dí'na, tsí ura tsí i ñé'é u ñuú Arabia ne, rkontúví ne, ntiko kōó u ñuú Damascu.

¹⁸Dá ntē kúvi uni kuiá ne, ñé'é u ñuú Jerusaleen vata koo é kiní u Pedru. Ikān itúví ú ni ñá xe'un ntúví. ¹⁹Ntá tsi ña ni iní u nté uun ká tuku pustru kídaa, mii tsi Sántiau, eni Tó'o kō, é iní u ña. ²⁰Ini Xúva kō tsi nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō.

²¹Kídaā ne, ñé'ē ú ñuú Siria ni ñuú Cilicia. ²²Ña kuínti'xe i Jesucristu, ña ntántoo ñuú Judeá ne, váta kiní kue'en tsi ñá ko kídaā. ²³Da mii tsi e téku ña tsí kaka'an ñá'a: “Divi ñá é dé xení ña ni kō kídaā ne, kaika ña kaka'an ntódo ña

tú'un e ntákuinti'xe ko vē, divi tū'un é ncho nantí'i nā kídāā", ka'an nā. ²⁴ Kídāā ne, ntáka'an nā tsi dóo ka'nu Xuva ko kuēnta inā ko.

Kūdadii Pablu ní pustru nā nguī san

2 Dā kúvi uxkimi kuá ne, ntāa xtuku ntí nūú Jerusaleen ni Bernábeé ne, ntēka ntí Tito. ² Nē'ē ú, tsi e tá'xi Xuva kō é kūtuní ko tsí kantio é kí'n u. Dā xeé u Jerusaleén ne, ixtíin ú nī nā ntádē kú've inā nā kuínti'xe i san. Da miī xntí tíin nti ni nā vata koo é na kūtuni nā nté o kaka'an ntódo u tú'un nté koo nakáku o ni nā'a é nā te nā Israeé san, vata koo é nā te é ntaā i é káde tsiñu u. ³ Titó ne, nā te nā Israeé nā, ntá tsi nā ni ká'an nā ntádē kú've san te kantio é tē'nte kúñu ixi nā vata xkoó ini nā Israeé. ⁴ Tsí tuku nā'a ne, ntáka'an nā tsí kantio é kuān koo vii o. Ntáde nā tsi ntákuinti'xe nā Cristu, ntá tsi nā tē nuu é ntaā i. Tsi kí'vi xū'u nā mé'nū nā kuínti'xe i san vata koo é koto xu'ú nā nti, nti'i é nakáku ntí kuenta inā Cristu. Ntio nā é kuētsi é víi xtuku ntí é káka'án lei Muíseé san. ⁵ Ntá tsi nā ni xé'le nti é kúvi víi nā nī nti nté un siin, tsí kuenta inā divi nto é nā ni ntíó nti é kúnaa tú'un é nuu é ntaā i san nté koo nakáku o.

⁶ Nā ntádē kú've san ne, nté uun tú'un é xēe nā ni ká'an nā é víi u. Dōo ka'nu nā'a nā, kuíní nā'a, ntá tsi xoo iní i te ká'nu nā'a nti'xe nā, o tē nā'a? Nā káde ú kuenta, tsí Xuva kō ne, nā te nūú ko kaíto nā, tsí nima ko. ⁷ Ntá tsi divi nā ne, nā ni tee tsiñu nā ko é tūku tsiñu víi u, tsí ini nā tsí Xuva kō tēe tsiñu nā ko é kika'an ntódo u tú'un é nakáku o san, mí'i ntoo nā'a, nā é nā te nā Israeé, vāta tsi o tēe tsiñu nā Pedru é ká'an ntódo nā divi tsi tū'ún nī nā Israeé san. ⁸ Tsí vata tsi o dé Xuva kō táxnūu nā Pedru é kúvi kika'an ntódo nā nī nā Israeé san ne, kuan tsi o dé nā táxnūu nā ko é kúvi kika'an ntódo ú ni nā'a é nā te nā Israeé san.

⁹ Dukuān ne, Santiau ní Pedru ní Juuan, nā ntátsi'i ntii inā nā ntákuinti'xe i sán ne, dā kutuni nā tsí divi tsiñu vā'a tá'xi Xuva kō kó ne, dóo ka'nu kuíní nā é dadii tsi tsiñu víi nti ni nā, xu'ú ni Bernábee. Kūdadii ntí ni nā tsí nti'i ne, kíkada tsiñu nti mí ntoo nā é nā te nā Israeé san ne, divi nā ne, kada tsiñu ká nā nī nā Israeé san. ¹⁰ Da miī tsi é ntio nā é nanū'ú nti iní nti nā ntá'ví san ne, divi e dóo nti'i iní ko é víi u di.

Dā de tíi Pablu ní Pedru nūú Antioquia

¹¹ Ntá tsi dā xēe Pedru nūú Antioquiá ne, dē tíi ú ni nā dā iní ú nā, tsí kade nā uun nuu i é nā vā'ā. ¹² Tsí di'na dá xēe nā'a e táxnūu Santiau san ne, ē'xí dadii Pedru ni nā'a, nā é nā te nā Israeé san. Ntá tsi dā xēe nā'a e táxnūu Santiau san ne, eni ntu'ú Pedru kíi nteé xio nā nā'a é nā te nā Israeé san ne, xio ē'xi nā, tsi ú'vi nā te kúdiin nā ntántikín dukuān nté xkoó ini nā é tē'nte kúñu ixi nā. ¹³ Kídāā né, kuan tsi o ntánā nā Israeé, nā nguī sán, vatā o dé Pedru é nā ni de ntāa nā vatā o kaka'an nā. Un tsi nté Bernabeé san kuān o dé nā di, é kíi nteé xio nā nā kuínti'xe i, nā é nā te nā Israeé san. ¹⁴ Dā iní u tsí nā te káde nā vatā o kaka'an tú'un é nuu é ntaā i nté koo nakáku o ne, kaka'án u ni Pedru mé'nū ūn ntíi ntíi nā'a san: “Divi ntō né, kuān te nā Israeé ntó ne, kade nto vatā o de nā é nā te nā Israeé san ve, tsí nā kantíkin ka nto vata xkoó ini nā Israeé san. Dukuān ne, znté kui kaka'an nto tsí kantio é víi nā é nā te nā Israeé san vata xkoó ini nā Israeé san kuan?” , ka'án u ni nā.

Ntuvá'a o ni Xuva ko tē kuínti'xe kō Cristú, kuān te nā Israeé o, kuān te tuku tatá kō

¹⁵ Xo'ō ne, tatá nā Israeé o nte da káku o, nā te nā kíni ntāa o vāta ntāa nā tuku nūú san. ¹⁶ Ntá tsi ini o tsí kuān te káde

ntaa o é kaka'án lei Muísee, ntá tsi ña te dívi é kade i é ntí'i kuétsi kō. Da mii tsi kuinti'xe ko Jesūcristu. Dukuān é kuinti'xe ko Jesūcristú dí vata koo é ntí'i kuétsi ko kuēnta iña i e kuínti'xe kō ña, ñá te kuēnta iña i é dé ntaa o é kaka'án leí san, tsi nté uun ña'a ña ntí'i kuétsi ña é káda ntaa ña é kaka'án leí san.

¹⁷Vi'a ve né, te kantukū nuu iní ō nté koo nakáku o kuétsi ko kuēnta iña Cristú ne, te nāditito kuétsi kō ne, ¿vá divi ntū Cristu dé ña é iō kuétsi san? ¡Ñā'á ni san!
¹⁸Te xtuví mii u é víí u uun nuu í ne, kidáā ne, víí xtuku ú ne, vatā ó tē ña vá'a o ni íde u é xtuví míí u nte dí'na.
¹⁹Xu'tú ne, vata tē xi'í u kuenta iñá leí san. Mii leí san é'ni ko vata koo é ntōto ú kuenta iña Xuva ko ve é víí u é ntio ña.
²⁰Xu'tú ne, e xi'í u dá uun tsi kúñū kúvi ú nī Cristu é xi'í ñá ntiká krusí san, ntá tsi ió ka ntuvi iñá ko. Ntá tsi ñá te ntūvi iña míí ko, tsí ntuvi iñá Cristu é nī'í ko ve. Kakuinti'xe kó I'xá Xuva kō dá kátuví u ñuxiví sa, tsí divi ña xe'lé ña ntuvi iña ñá kuenta iñá ko e dōo ntio ña ko. ²¹Ña kúvi nakuítá u nuu i e dōo va'á san é edé Xuva ko iñá ko. Tē dí kuvi ntí'i kuétsi ko te káde ntaa o é kaka'án leí san ne, é ntaa i é xi'í Cristu kuēnta iña ko.

**¿Ō é káda ntaa ntú ō leí san ne,
 ō é kuinti'xe ko Xuva kō?**

3Ntō'ó, ña Galata, ¿nté kuān nte túntu ntú nto? Ntáde nto vata o tē xoo dé tata i ntō. É iní vá'a nto nté ō xi'í Jesúcristu ntíká krusí san, tsi é nañ'é ntí nto. ²Ka'án nto vē, ¿nté ntu ō ni'i nto Espíritu Xuva kō? ¿Vá nī'i ntu nto ña é dé ntaa ntí'i nto é kaka'án lei Muísee? ¿Ñā ntu te ni ní'i nto Espíritū san tsi é kuínti'xe nto tú'ūn va'á iña Xuva ko e téku nto? ³¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Ntádē kuení ntu nto te kúvi vii mii nto tsiñu e éni ntu'ū Espíritū Sántū san é kade ña ni ntō? ⁴¿Ñá ni idiá'vi ntu é un ntí'i e ntó'o nto? ¡Tē dí ni idiá'vi ne, kuān

te un siin! ⁵Kata'xi Xuva ko ntō Espíritu ñā. Kade ña nuu i e dōo ka'nu iña nto. ¿Vá kuan ntū ó kade Xuva ko ni ntō tsi ntáde ntaa nto é kaka'án leí san? ¡Ñā'á ni san! Kuān ó kade ña ni ntō tsi ntákuinti'xe nto tú'ūn va'á san iña ña e téku nto.

⁶Vata kaa uva ata ko Ábraan e kuínti'xe ña Xuva kō ne, dukuān ó kaka'án Xúva kō tsí ña tuví ka kuétsi ñā. ⁷Dukuān ne, kini nto tsí divi i'xá ntí'xe Ábraán ne, divi ñā é kakuinti'xe ña Xuva kō. ⁸Nté ntūvi dí'na uve na'a tú'ūn Xuva kō kaka'án tsí naki'i Xuva kō xoó ña'a, ña é kuinti'xe i ña, kuān te dá nēé ka tatá ña. Divi tsí tú'ūn va'a é kaka'án Xúva ko ni Ábraan, kaká'án ña: “Un ntíí ntíí tatá ña'a dá kaníi ñuxiví sa ne, ní'i ñā é vā'á iña ko kuēnta iña o”, ka'án ña. ⁹Dukuān ne, xoo é kakuinti'xe i Xuva kō ne, dadíi ní'i ña é vā'á ni Ábraan, ña e dōo kuínti'xe i san.

¹⁰Xoó ña'a, ña é ntéé kimi i leí san ne, da mii e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā. Tsí uve na'a kaká'án: “Xoó ña'a, ña é ña káde ntaa é un ntí'i nuū i é kaka'án leí san utén utén ne, da mii e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā”, ka'án. ¹¹Dōo dito tsí ña té leí san é káde i é ntí'i kuétsi kō. Tsí uve na'a kaká'án: “Xoó ña'a, ña e dōo va'á nuu Xuva kó ne, kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān é nī'i ña ntuví va'á iña ña”, ka'án. ¹²Ña e ntéé kimi i leí san ne, ñá te dadíi ña nī ña é kakuinti'xe i Xuva kō. Tsí uve na'a kaká'án: “Xoo é kantikin í leí san ne, kantio é káda ntaa ntí'i ña utén utén vata koo é nī'i ña ntuví va'á iña ña”, ka'án.

¹³Cristú ne, mii ñā ntá'vi ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é ña ní'i kō é nto'o kō é kaka'án leí san. Tsí divi ñā ntó'o ña naa ko kuenta iña kuétsi ko vatā ó uve na'a kaká'án: “Da xoó ka ña'a, ña é kurkāa iko díki utún ne, ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā”, ka'án. ¹⁴Kuān o dé Jesucristu kuēnta iña ko ni ūn ntíí ntíí tatá ña'a ñuxiví sa, kuān té ña te ña Israee

o, vata koo é nĩ'i ko núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraan, vata koo é nĩ'i ko Espírítu Sántu sán tē kuínti'xe ko Xuva kō.

Leí san ni tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña

¹⁵ Kini nto, ení ko, tsí xo'o ñatíí ne, dá káde vá'a o ūun tutú ne, xnteē o dívi kó ne, ña kúví xoó ña'a nadama ña é káka'an. Ña kúví xntéé ka ña tuku nuu i. ¹⁶ Vi'a ve ne, xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraan, ni i'xá ika ñā é vāta kaku. Ñá ni ká'an tū'un Xuva ko te títín i'xá ika ñā, tsi úun tsi i'xá ika ñā. Dívi i'xā ñā ne, Cristu ña. ¹⁷ Sá'ā ncho ka'án u ni ntō: Ede vá'a Xuva ko ūun tutú ni Ābraán ne, xe'e ña xu'u ña ni ñā. Kidáā ne, ítā nti'xin kimi sientu oko u'xi kuiá dá nté xeé lei Muísee. Leí san ne, ña kúví nadāma tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña nte dí'na. ¹⁸ Tē dí kuvi víí leí san é nĩ'i ko é vā'á iña Xuva ko te kade ntāa o é káka'án ne, ñá te tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña é kúvi vii i. Ntá tsi nuu é ntaā i tsí nte dí'na xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraan é nĩ'i ko é vā'á iña ña.

¹⁹ Kidáā ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi leí san? Xtúví Xuva kō leí san vata koo é kūtuni ko nee é kuétsí kō. Idiá'vi tsi leí san un tsi da nté xēe “i'xá san” é káka'an Xúva kō, dívi i'xá ika Ābraan é xe'é ña xu'u ña ni i. Ánje Xuva kō xee ni'i ña leí san nta'a Muísee é káka'an ñā ni ñā'a naa Xuva ko. ²⁰ Ntá tsi dā xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraán san ne, mii ña káka'an ñā ni ñā. Ñá tē xoó kaka'an í naa ña.

Mí'i kaidiá'vi leí san

²¹ ¿Nchō ka'an ntú u te kanaa núu leí san ni tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña? ¿Ñā'á ni san! tsí tē dí ío lei é kúvi vii i é nĩ'i ko ntuví vá'á iña kó ne, kidáā ne, kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko tē dá kada ntaa o é káka'án leí san. ²² Ntá tsi kaka'an tū'un Xuva kō tsí ñu'u kutū ntíí ntíí ña'a é ña kuvi nakáku mii ña kuétsí ña. Kuān

ó vata koo é da xōó ka ña'a kuvi ni'i ña é vā'á vata o xe'é Xuva ko xu'u ña tē kuínti'xe ña Jesucristu.

²³ Ntá tsi dā vata kuínti'xe kō Cristú ne, vata ntāa ña ñu'u kutū ntāa o kuenta iñā leí san. Ntantétu o dā nté xēe ntúvi é nañē'e Xúva ko kō nté koo kuínti'xe ko ñā. ²⁴ Leí san ne, vata kaa ña kaito i'xá san kaa. É edé ko kuēnta da nté xēe Cristu vata koo é kúvi nti'i kuétsi kō é kuínti'xe ko ñā. ²⁵ Dā xee ntúvi é kuínti'xe kō Cristú ne, ñā ntío ká kō leí san é nañē'e ko nté koo vii o. ²⁶ Tsí un ntií ntií nto e kuínti'xe nto Jesucristú ne, é ntúvi nto i'xá Xuva ko vē. ²⁷ Un ntií ntií nto é itsi ntute nto é uun tsi kúnū kúvi nto nĩ Cristú ne, ntáku nto Cristu ve. ²⁸ Ña té iní kuān te ñá Israee, kuān te tuku tatá nto; kuān te ña ntáde tsiñu nto, kuān te ka'nu ñá'a nto; kuān te tíi nto ne, kuān te ñadi'í nto. Tsí da xé uun tsi kúnū kúvi nto nĩ Cristú ne, uun tsi kúnū kúvi nto ni tá'an nto dí. ²⁹ Tē uun tsi kúnū kúvi nto nĩ Cristú ne, i'xá Ābraan ntó dí. Dukuān ne, ní'i ntō é vā'á iña Xuva ko vata o xe'é ña xu'u ña ni ñā.

4 Sá'ā é ncho ka'án u ni ntō: Tē xi'i úun ñatíí ne, ío iña ña é kōo iña i'xá ña. Ntá tsi dā lú'nti ká i'xá ña ne, vata kaa ña kade tsiñu kaa na, kuān te ní'i na é un nti'i iña uva ná tē kúka'nu na. ² Ío xoó kaito i na. Ío xoó ka'an í ni nā nté koo víí na dá nte xēe tá'an ntuvi é nĩ'i na e xtúvi úva na iña na. ³ Kuān ó kuvi ni kō dí. Dá kuétsi ká o ne, ña'a san ntáka'an ña nté koo vii o é kuntoo o ñuxiví sa ne, da mii é vii o vátā o ntáka'an ña. ⁴ Ntá tsi dā xee tá'an ntuvi ne, taxnuu Xuva ko i'xā ña é káku ña nú xe'e úun ña dí'í, é kúvi ña tatá ña Israee, ña é ntéé kimi i lei Muísee. ⁵ Kuān o kí'xi ña vata koo é nakáku ña un ntií ntií ña é ntee kimi i leí san, vata koo é naki'i Xuva ko kō e kúvi o i'xā ña. ⁶ Kidáā ne, vata koo é nañē'e Xúva ko kō tsí i'xá nti'xe ña kúvi o né, taxnúu ña Espírítu i'xā ña é kunūu

ña nima ko. Espiritū sán ne, kaka'an ña: “¡Uvā ko!”⁷ Dukuān ne, ñá te ña kaden tsiñun kán, tsí i'xá mii Xuva kō kúvin ne, ní'i o é vā'á iña Xuva ko é uun tsi kúñū kúvin nī Cristu.

Dōo ntí'i iní Pablu kuenta iña ña kuínti'xe i

⁸Di'na dá vāta kiní nto Xuva kō né, dōo xió ntii nto é káda tsiñu nto iña tuku xúva ntō é ñá te Xuva ntí'xe kō. ⁹Ntá tsi vevíi ne, é ñi ntó Xuva kō. Kuvi ka'an o tsí Xuva kō ne, é tā'xi ña é kiní ntó ña ve. ¿Nté kuí ntántiko koō ntó ata nto é víi xtuku nto vata xkoó ini ñáta kō san é ñá vādā mí kaidiá'vi? ¿Nté kuí ncho víi xtúku nto ña kade tsiñu? ¹⁰Kuan tsi o ntáde ka'nu nto viko é kuēnta víte, kuenta xoo, kuenta kuia. ¹¹Dōo ntí'i iní ko kuenta iña ntó té é ntaā i éde tsiñu ú iña nto.

¹²Víi nto da xe'e, ení ko, uun tsi nima ntúvi nto nī ko vata kaa xu'u é uun tsi nima ntúvi ú ni ntō. Ña túvi nee iñá ni ide nto nī ko. ¹³Ini nto tsí xu'ú ne, dōó ká'ví kaa ú ntuvi di'na dá kakā'an ntódo u tú'un va'á san ni ntō. ¹⁴Dōo u'vi kúvi nto ko kuenta iña kuí'i e kúvi ko kí-daā, ntá tsi ña ni kunté'xen ntó ko; ñá ni nakuitā ntó ko, tsi kí'i nto kó vata te ánje Xuva kō kúvi u, vata te mii Jesūcristu kúvi u. ¹⁵¿Nté ntu ō kúvi ve kuan? Tsi dōó díní ñu'u nima nto dá itúvi ú ni ntō. Kuvi ka'an ú iña nto tsí té dí ni kúvi né, natavā ntó ntuxnuu mii ntō é tā'xi nto ko. ¹⁶Vi'a ve ne, ¿ñá ntio ká ntu ntō ko e kuán o kākā'án u ni ntō é nuu é ntaā i san?

¹⁷Ña tsikán ne, dōo ntáde ña nto kuenta ve, ntá tsi ña te kuan o de ña vata koo é ní'i nto é vā'a. Ncho nakadī ñá itsi é ká'an ntó nī ntí vata koo é mii ñá é kada ka'nu nto ña. ¹⁸Vá'á ó te kade ña nto kuenta, te víi ñá vata koo é ní'i nto é vā'a. Te kuān koo víi ña ni ntō nguentuvi, ñá te da mii tsí dá tuví u ni

ntō. ¹⁹Dōó kaexnúu kó kuenta iña nto, a i'xá mii ko. Vatā ó kaexnúu ñadī'i dá ncho kaku i'xá ña ne, kuān koo kaxnúu kó kuenta iña nto da nté uun tsi nima ntúvi nto nī Cristu. ²⁰Té dí tuví u ni ntō vevíi ne, ti kaa te kuvi xtúvi míi u é káde tii ú ni ntō, ntá tsi vevíi ne, ñá iní u nté koo kadā kuení ko iña nto.

Kuenta iña Ágaá ni Sára

²¹Xoó ntō'o é ncho kuntikín ka nto lei Muíseé san ne, ká'an ntó: ¿Va ñá ini ntú nto nēe é kākā'án leí san? ²²Tsí nte dí'na uve na'a kaká'an tsí Abraán ne, úvi i'xá ñá xio. Uun ña ne, i'xá ta'nú kade tsiñu iña ña, ta'nú nani Ágaá ne, uun ne, i'xá ñadī'i míi ñá, ñá nani Sára. ²³I'xá ta'nú kade tsiñu sán ne, vata tsi ō káku vata kaa da nēe ka i'xa, ntá tsi i'xá ñadī'i míi ñá ne, kákú vata tsi ō xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraán san. ²⁴Kini nto tsi úvi nuu i kaka'án u kuenta iña i sá'á. Uun nuu i é vē'xí xuku é nani Sināii, dívi iña Ágaá san. Xoó kaduku ntée i nuu i sá'á ne, káku ñá é kuntéé kimi ñá leí san. ²⁵Tsí Ágaá san ne, vata kaa xuku é nani Sināii é tuví ñuú Arabia káa ña, vata kaa ñuú Jerusaleen é tuví ñuxiví sa kaa ña di. Tsi ntúni nuu i sá'a nī ña é ntōo ikān ne, nteé kimi ñá leí san. ²⁶Ntá tsi xo'ō ne, ñá te kadúku ntée ō leí san, tsí ñuú kó ne, dívi ñuú Jerusaleen é tuví nta'a Xuva kō. ²⁷Tsí uve na'a tú'un Xuva ko kākā'an:

Kutúvi díní nto, dívi ntō é ña kakúvi koo i'xá nto,
dívi ntō é xoxo i'xá nto.
Kachu'u ntáa nto é dōó díní nto,
dívi ntō é vata kaxnúu i'xi nto.
Tsí ñadī'i, ña é ña káde xii ña ña kuentá ne,
díí díí ka kaxio i'xá ña é ñá é tuví ní'i xii i,
ka'an.

²⁸Ení ko, vata ntáa Isaa ntáa nto. Xo'ō ne, i'xá Xuva ko ō, tsi káku o vata tsi ō xe'é Xuva ko xú'u ña kídaā. ²⁹Ntá

tsi vata tsi ō dé xeni i'xá e káku vata ō káku da nēé ka i'xá ni i'xá e káku kuenta iña Espírítu Xuva kō né, kuān ó kakuvi vevíí dí. ³⁰Ntá tsi ¿nee iñá ntu kaka'an tú'un Xuva kō? Kaka'an: “Kiñu'u nto ta'nú kade tsiñú san ni i'xá tun, tsí i'xá ta'nú kade tsiñú san ne, ña kúvi ni'i na iña uva na vata kaa i'xá ñadĩ'i mí ñā”, ka'an. ³¹Xo'ō ne, ení ko, ñā te vāta ntāa i'xá ta'nú kade tsiñú san ntāa o, tsí vata ntāa i'xá ñadĩ'i mí ñā ntāa o.

É nakáku Cristu ko

5 É nakáku Cristu ko e nteé kimi kō leí san, tsi ñā ntio ña é ku'un kutū ká ō. Dukuān ne, kaka xaa nti'xe nto ve; ñā ku dá vá'a nto é kadā kú'vé leí san iña nto.

²Kini nto é kākā'án u. Xu'ú e Pablú u ne, kākā'án u ni ntō tsí te kuē'é nto é kākā'nté ña kúñū é ixi nto vata xkoó ini ñā Israeé san ne, vata te kākā'an ntó tsi é ntaā í xi'í Cristu iña ko. ³Kaka'an xtúku u tsí da xōó ka ña'a é tē'nte kúñū é ixi ñā ne, da mii é vii ña é un nti'í é kākā'án lei Muísee. ⁴Xoó nto'o e ntáxio ntii nto e ntáde ntaa nto leí san vata koo é nti'í kuétsi ntō ne, ña kaxé'e nto itsi é nakákú Cristu nto; ntánakuitā nto é vā'a é ncho ta'xi Xuva ko ntō doméni. ⁵Ntá tsi xo'ō é kuinti'xe ko Xuva kō, é nuu Espírítu ñā nima kó ne, ntantétu ō é ni'i ko nima va'á ko nta'a Xuva kō. ⁶Tē uun tsi kúñū kúvi o ni Jesūcristú ne, ñā té ini te te'nte kúñū ixi ko, o tē ña'a. É kuinti'xe ko Xuva kō ne, sá'á é kaidiá'vi ne, dukuan kuinima ko ta'an kó dí.

⁷Ntō'ó ne, é ika vá'a ntō kidaā. ¿Xoó ntu édi nuu i itsi e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i? ⁸Ñā te kuān ó kaka'an Xúva kō, ñā é kana nto. ⁹Ini nto tsí te un siin tsi u'xen ia nādaka ó ne, kuia kanií tĩ'nti i. ¹⁰Xu'ú ne, kanteé iní ko Xuva kō é ña da vá'a ña é tuku koo kadā kuení nto. Ntá tsi kué'e Xuva kō é nto'o da xōó ka ña'a, ñā é kanakutsu'un ntō.

¹¹Ntá tsi xu'ú ne, ení ko, tē dí kaka'an ntódo ká u ni ntō é kántio é tē'nte kúñū ixi nto ne, ñā kuan koo ntō'o ká ko nta'a ña Israeé san. Tē dí kuān ó kaka'án u ne, ña túvi nēe nuu i é kúdiín ka ña dá tekū ña tú'ün é xi'í Cristu ntíká krusí san kuenta iña ko. ¹²Ña ntánakutsu'un ntō sán ne, dí ka vá'a ó te na kāda a'ma kue'en ñā kúñū ñā.

¹³Tsí ntō'ó, ení ko, é kana Xuva ko ntō vata koo é na nakāka xaa nto. Ntá tsi kuān te ntaíka xaa nto ne, ña kúvi vii ntó da nēé ka é ntio nima ntó, tsi é vii ntó ve ne, kuinima xntó ta'an nto ne, dukuan vā'á koo víí nto ni ñā. ¹⁴Tsi é un nti'í é kākā'án leí san ne, uun tsi nuu i ncho ka'an: “Kuinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinima nto kúñū ntō”, ka'an. ¹⁵Ntá tsi te ka'an ntée nto ta'an nto, te kúvi ña ita ntó ne, koto nto tē ña nakunaa nto ta'an nto un ntií ntií nto.

Ō é ntio kō é vii mii ó ne, ō é ntio Espírítu é vii o

¹⁶Sá'a kakā'án u ni ntō: Víí nto vatā ó ntio Espírítu san é vii nto; ñā ntukū nuu iní nto nté koo ni'i nto é ntio nima káni kaa nto. ¹⁷Tsi é ntio nima káni kaa nto ne, ñā te vata ō é ntio Espírítu san. É ntio Espírítu Xuva kō sán ne, ñā te dadĩ ni í vatā o é ntio nima káni kaa nto. Kanāá nima káni kaa nto ni Espírítu sán ne, Dukuān ne, ña kúvi vii ntó nēe é ntio nto. ¹⁸Ntá tsi te kuē'é nto é nanē'e Espírítu san nto nté koo víí nto ne, ñā kantio é kadā kú'vé ka leí san iña nto.

¹⁹Dōo ditó nēe nuu i e ntáde ña'a, ña e ntántikín nima káni ntāa. Ntaíka luku ñā. Ntáde ña nēe e dóo kini kaa ntádē kuení ñā. Ña ntákuka'an nuu ña e ntádē xení ña ni da xōó ka ña'a. ²⁰Ntánuu iní ña tuku xuva ñā. Ntáde tatan ñā. Ñā ntio kue'en ñā ta'an ñā. Ntánaa ñā. Ntákukuiñū ñā. Ura tsí i ntákudiin ñā. Ntáde ñā nee iña é ntio mii ñā. Ntákii nteé xio ña ta'an ñā. Ña ncho vii ña

e ntáde ta'an ña. ²¹ Dōó ne'u iní ña. Ntaé'ní ña ta'an ña. Dōó ini xi'i ña. Viko kini kaa ntáde ña, ni dōó títín ka nuu i é kuān ntáa san. Vi'a ve ne, kaka'án u ni nto vatá ó kaka'án u ni nto dí'na, tē xoó ña'a ntáde ña nuu i sá'ā ne, ña kúvi ní'i ña é kuntōo ña mí kadē kú've Xuva kō.

²² Ntá tsi xoo ñá'a e ntántikin ña Espíritū sán ne, ntákuinima ñá ta'an ña. Dōó diní ñu'u nima ña. Vá'ā ó ntoo ña. Ntácutí ña nima ñá ni tā'an ña. Ntáde ña é vā'á ni tā'an ña. Ntáde ntaa ña nee iña é ntaxé'e ña xu'u ña. ²³ Ñá tē ntáde na'nu ña. Ñá te dotō tsi ntáde ña. Nté uun lei ña kaka'an é ña kuvi é kuān koo vii o. ²⁴ Xoó ña'a, ña é ntee kimi ña Jesūcristú ne, vata tē xi'í nima káni kaa ña ntíkā krusi ni é un ntí'i nūu i é káni kaa é ntio i, é ntukū nuu iní i. ²⁵ Tē é ní'i ko ntuví va'á iña ko e tá'xi Espíritū sán ne, na kuē'é ó é nañē'e Espíritū sán kō nté koo é vā'á koo vii o.

²⁶ Ñá kada ka'nu ña'a ó. Ñá nakutsu'un ta'an ó. Ntē ña kune'u iní ko ni ta'an kō.

É xntii o ta'an kō

6 Ení ko, te kiní ntó tsí kade uun ña'a é kini kaa né, divi ntó é nuu Espíritū Sántū sán nima ntó ne, xntii nto ñá é vā'á koo víi ña. Vā'a vá'a tsi kōo ka'an ntó ni ña ne, kuenta tsi víi nto kúñu nto tē ña kó'xo nto nuu i sá'ā di. ² Xntii nto tā'an nto dá kanto'o ña ne, dukuan kōo kada ntaa ntó vata ó ntío Cristu.

³ Tē dōo ka'nu ña'a ó kuiní mii kō né, kuān té ña te nee kainuu á'vi ó ne, da kaeni nta'ví mii ó kúñu kō. ⁴ Koto vá'a nto nté o de nto. Te vā'á ó, kuiní nto ne, kidáa kuvi kutūvi díní ntó ne, ñá kantio é kutsu'un nto tē díi ka va'á nto é ña nguii san. ⁵ Tsí kantio é vā'á koo vii o nēe tsíñu é ní'i ko.

⁶ Xoó ña'a é kanakuā'a ña tú'ūn va'á san ne, vá'ā ó te kátsin dava ña ni mastru ña é un ntí'i é vā'a é ió iña ña.

⁷ Ñá ku ení nta'ví nto kúñu ntó, tsí ña kúvi nārkántēe o Xuva ko. Da nēe ka é kú'xí ó né, divi tsi é ní'i kó di. ⁸ Te kú'xí o da nēe ka é ntio nima káni kaa kō ne, ní'i kō doxi'í san. Ntá tsi te kú'xí o vatá ó ntio Espíritū Sántū sán ne, ní'i ko ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntūvi nta'a Espíritū san. ⁹ Dukuān ne, ñá ku kudu'xen kō é vii o é vā'a, tsí te kú'tí o nima kō ne, ní'i kō é vā'a te xee ntúvi i. ¹⁰ Dukuān ne, dá ió ka ntuvi ne, vá'a koo na vii o ni un ntíi ntíi ña'a sán ne, dá díi díi ka ni ta'an ko, ña ntákuinti'xe i san.

Kaxe'e Pablu ítsi da ntí'i tūtú san

¹¹ ¡Un ntáa letra na'nú san é ka'ū ú nta'a mií kó ve! ¹² Ntio ko é kūtuni nto tsí ña tsikán, ña é ntio i é kuētsi é tē'nte kúñu ixi nto ne, da mií e ntáde ña vata koo é ña ka'an káni ña'a san iña ñá ne, vata koo é ña ntó'o ña kuenta iñá krusi san mí xi'í Cristu kuénta iña ko. ¹³ Ntá tsi divi ñá é tē'nte kúñu ixi ña ne, ntē ña ini de ntaa ntí'i ña é kaka'án lei san. Da mií tsi é ntio ña é ka'ntē ntó kúñu ixi nto vata koo é víi na'nu ña tsí divi ñá edé ña e kuán o dé nto. ¹⁴ Xu'ú ne, nté uun nuu i é ña ncho víi ka'nu ú kuenta iña i; da mií tsi kuénta iñá krusi mí xi'í Cristu kuénta iña ko. Ñá káde ká u kuenta nee nuu i é ió ñuxiví sa. Vata tē xi'i, kuíni kó ne, vata tē xi'í u di kuenta iña i. ¹⁵ Tsí te ūun tsi kúñū kúvi o ní Cristú ne, ñá té ini te te'nte kúñu ixi ko ne, o tē ña'a. E kaínuu á'vi ne, é ní'i ko ntuví va'á iña ko. ¹⁶ Un ntíi ntíi nto e ntántikin nto tú'ūn sa'á ne, vá'a koo na kuntōo nto. Na ntuntá'ví ini Xuva ko ntó, ni ūn ntíi ntíi ña Israee ntí'xe san, ña ntee kimi i Xuva kō.

¹⁷ Vi'a ve ne, ñá ntío kó tē xoó nakutsu'ūn ká i kó kuenta iña i sá'ā. Tsi é kūtítín tsanta uve kúñū ko é kanañē'e tsí xu'ú ne, kade tsiñu ntí'xe u iña Tó'o ko Jēsuu.

¹⁸Nā xnuu viko Tó'o ko Jesūcristú nima ntó, ení ko. Kuan tsī koo é kā'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Efesu

Taxnū Pablu tutú iña ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Efesu

1 Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístú u tsí kuan ō ntío Xuva kō é tēé tsiñu ña ko. Taxnū u tutú sāl'á iña ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntoo ñuú Efesu, ña ntákuinti'xe i Jesucristu. ²Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é kun-tōo v'á'a nto.

É vā'a é kata'xi Xuva ko kuēnta iña Jesúcrístu

³Dōō ka'nu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. Dōo tā'xi ña kō é un nti'i nūu i é vā'a é tuví e dukún kán tsi kúdadii o nī Cristu. ⁴Tsí di'na dá tuví ñuxiví san ne, nāxaxnúu Xuva ko ko kuēnta iñá Cristu vata koo é na ntāntoo ña nima kó, vata koo é ña tuví ka kuétsi ko tē xee o nta'a ña. ⁵Tsi dóo ntío ña kō ne, nté di'na kaka'an ñá tsí ki'i ña kō é kuvi o i'xā ñá kuenta iña Jesúcrístu, váta ō ntío ña. ⁶Dukuān né, utén uten ntáka'an o tsi dóo ka'nu Xuva kō. Dōo v'á'a o dé ña ni kō. Ñá ni dē víni ña da tá'xi ñá ko i'xā ña, ña e dóo kuinima ña. ⁷Nákakū ñá ko kuēnta iña i'xá ña, tsí éti ña niñi ña kuēnta iña ko. Dē ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō, tsi dóo ntío ña kō. ⁸Ñá te un siin tsi kuínima Xúva ko kō ne, tā'xi ña é kūtú've kō, é ki'in iní ko. ⁹Tā'xi ña é kūtuni ko nee iña é ntio ña, nuu i é ña ni iní ō, vata ō ntío ña. ¹⁰Sá'á dé kuení Xuva kō é vii ña dá xēe ntúvi i. Natāká nuu ña é un nti'i vāta koo é kodo nūú Cristú da nēé ka é ió e dukún kan ni da nēé ka é ió ñuxiví a.

¹¹É kudadii o nī Cristú ne, nāxaxnúu Xuva ko ko ūun tsi nte dí'na vata koo é nti'i ko iña ña. Kuān o dé Xuva ko vata

o é vā'á o kuíni ña. ¹²Kuān o dé ña vata koo é nt'i'i, é di'na ntí kuinti'xe ntí Cristú ne, vií nti vata koo é kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō. ¹³Divi ntō di, dá tekū nto tú'ūn é nuu é ntaā i, dá tekū nto nté koo nakáku nto ne, kuinti'xe nto Cristu. Kudadii nto ni ña né, xntēé Xuva ko nto nā'a da tá'xi ña Espíritú Sántu é kunūu ña nima ntó vata ō tá'xi ña xu'u ña. ¹⁴Ta'xi Xuva ko Ēspíritú Sántu vata koo é kūtuni ko tsí vií nti'xe ña vata ō tá'xi ña xu'u ña dá kūvi naki'i ña é un nti'i nūu i é kāduku ntée ña. Kidáā ne, ka'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Kaikán Pablu nta'a Xuva kō é kuē'e ña é na kuki'in iní ña ntákuinti'xe i

¹⁵Dukuān ne, da téku ko tsi dóo ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jēsuú ne, tsi dóo ntákuinima nto ta'an ko, ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ¹⁶ñá kaxtuví mií u é nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto. Kanaka'an kó nto dá kakā'an ntá'ví u. ¹⁷Kaikán u nta'a Uvā Tó'o ko Jesúcrístú, divi Xuva kō, ña e dóo va'á san, te tā'xi ña é kūtú've v'á'a nto iña ña, vata koo é kī'in diki nto é kāka'an ña, vata koo é kiní va'a ntó ña. ¹⁸Kaikán u nta'a Xuva ko te nāxi'í nuu ña nuu nto vata koo é kūtuni ntó nēe é nī'i nto é kāna ña nto. Te tā'xi ña é kūtuni nto tsí ña te nté kaa va'a, ña te nté kaa kuika nuu i iña Xuva ko é kaxé'e ña ña'a é nakuído da'an ña. ¹⁹Te tā'xi ña é kūtuni nto tsí ña te nté kaa ka'nu ña. Kakuvi vií ña é un nti'i kuēnta iña kó, divi ō e ntákuinti'xe ko ña. Nañ'e ñá kō tsí kuvi vií ña nī é un nti'i ²⁰dá nantōto ñá Cristú rkontuvi é xi'i ñá ne, xé'e ñá é kutuvi ñá diñi kua'a ña e dukún kán. ²¹Dií ka ka'nu Jesuu é da xōō ka ña tsiñu na'nu i, da xōō ka ña tsiñu i, da xōō ka ña ntádē kú've e dukún kan, da xōō ka ña ntádē kú've ñuxiví a, da xōō ka ña e dóo ka'nu, kuān te ntóo ña vevíi, kuān te ntóo ña ntuvi é kī'in o. ²²Ta'xi Xuva kō é kūvi

vií Cristu ni é un ntí'í. Tā'xi ña é kūvi Cristu tó'o iña un ntí'í ntí'í nuu i é kāduku ntée ña ntákuinti'xe i san. Cristú ne, divi ña é kadē kú've ña kuenta iña ña ntákuinti'xe i san. ²³ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata ntáa kúñū Cristu ña. Kanuu mé'ñu kanuu dava ña ña ntákuinti'xe i sán ni da kanií dū'va ñuxiví san.

Nakākú Xuva ko kō, tsi dóo kakuinima ñá kō

2 Ta'xi Xuva ko ntuvi vā'á iña nto, divi ntō é vata ntáa ña xi'i ntáa nto kídaa kuēnta iña kuétsi ntō, dá vāta kuinti'xe nto Cristu. ² Dóo ncho vií nto kuétsi kídaa, dá ntikin ntó vata xkoó ini ñá ñuxiví san. Dé ntaa nto é kā'an tó'o e ña vā'á san, ña é kadē kú've iña é ña vā'á é ntoo e dukún kán, divi é kākā'an nté koo vií ña'a, ña é ña ncho kuinti'xe i Xuva kō. ³ Kuān o dé o, ūn ntí'í ntí'í o, kídaa. Éde o da mii é ntio kō. Dē ntaa o é kākā'an nima kíni ntáa kō, e ntádē kuení kō. Dukuān ne, kantio é ni'i ko é ntō'o ko e dóo ka'nu é kata'xi Xuva ko, ni ūn ntí'í ntí'í ka ña'a. ⁴ Ntá tsi un vā'a tsi ntúnta'ví ini Xuva ko kō, tsí ña te nté kaa kakuinima ñá kō ne, ⁵ ta'xi ña ntuvi vā'á iña ko kuenta iñá Cristú, kuān te kantío é ni'i ko doxi'i kuenta iña kuétsi kō. Da mii tsí e dóo va'á Xuva kō é nakakū ñá kō. ⁶ Vata ō ntóto Tó'o ko Jesūcristú ne, kuan ō nántoto ña kó di ne, ta'xi ña é kuntoo dadíi o ni ña e dukún kán, tsi kuinti'xe ko Jesūcristu. ⁷ Kuan ō dé ña vata koo é nañē'e ñá ña'a rkontuví ve tsí un vā'a tsi kakuinima ñá kō, tsi dóo vā'á ó de ña ni ko kuenta iña Jesúcristu. ⁸ Da mii tsí e dóo va'á Xuva kō é nakakū ñá nto da kuinti'xe nto. Ña túvi nēe nuu i é vii mii nto é nākáku nto, ntá tsi doméni tá'xi Xuva kō é nākáku nto. ⁹ Ña kúvi vii o nee nuu i é nākáku ō, vata koo é ña vií ka'nu ō. ¹⁰ Tsí Xuva kō de kú've ñá kō vata koo é da ntántikín o Jesuú ne, vii ō

é vā'á, vata ō ka'an Xúva kō nte dí'na é vii o.

É kuntōo vā'a o kuēnta iñá Cristu

¹¹ Dukuān né, naka'an ntō nte ntáa nto dí'na, divi ntō é ña te ña Israeé nto. Ntáka'an ñá Israeé san iña ntó "ña'a, ña é ña ni té'nte kúñū é ixi i", tsi ntántikín ña vata xkoó ini ña e ntaé'nté ña kúñu ña, kuān te mii tsi ñá é'nte ña. ¹² Kídaa ne, vata kini ntó Cristu. Tuku ña'a nto é ña Israeé. Ña túvi nee iña é intétu nto, nté ña ni iní nto xoo é Xuva kō. ¹³ Ntá tsi ve-ví ne, kudadii nto ni Jesūcristu. Divi ntō é ña ni kuvi ki'xi étsin nto Xuva kō kídaa né, ntoo ni'i nto ña vevii, tsi éti Cristu níñi ña kuenta iña nto. ¹⁴ Tā'xi Cristu é kuntōo vā'a ō, tsí idé ña é ntūdadii ña Israeé san ni ña e ña te ña Israeé san. É nākaán nuu ña mí'i kánti'u kídaa da ntánāa núu ña Israeé san ni ña é ña te ña Israeé san. ¹⁵ Dā xi'i ñá ne, nantí'i ñá leí san é kākā'an nté koo vii o, é kadē kú've iña ko. Uun tsi ña'a, ña é xēe, ntáda dadíi ña ntuvi ñá'a san, tsi ntákuinti'xe dadíi ña Xuva kō. Kuān o dé ña vata koo é kuntōo vā'a ña ni tā'an ña. ¹⁶ Dukuān né, dā xi'i ña ntíkā krusi kán ne, nantí'i ña du'xēn é edé ntuvi ñá'a san vata koo é kūvi ntuvá'a dadíi ña ni Xuva kō. É uun tsi ña'a kúvi ña ve.

¹⁷ Vé'xi Cristú ne, ka'an ña nté koo kuntōo vā'a nto, divi ntō é vata kiní nto Xuva ko, ni ña'a san é ini ñá ña. ¹⁸ Kuenta iña ña kuvi kí'in etsin o nuu Xuva ko, tsi é ni'i ko Espíritu ña, ntuvi ō. ¹⁹ Dukuān ne, ñá te ña tuku ñuú ka nto, ñá te ña é doto tsi ntaíka ká nto, ntá tsi ña ñuú Xuva ko nto vē. Ña ví'i Xuva ko nto vē ne, dadíi xnto ni ña e ntáduku ntée ña. ²⁰ Vata kaa vi'i san ntáa nto, tsí odo nto nú eti vi'i san. Eti vi'i sán ne, divi tū'un é naku'á pa pustrú san ni ña ka'án naa Xuva ko. Mii Jesūcristú ne, xuu é odo núu diñi ntii vi'i san. ²¹ Xo'ó é kudadii o ni Cristú ne, kuve ta'an o vāta ntáa ntiká nto'o é

x̄í'í ta'an va'a un ntíí ntíí diñi i, da nté ntuvi o xūkún Xuva kō mí'i ña kak'í'vi nté uun nuu i é kini kaa. ²² Divi ntō di, dá kudadii nto nī Cristú ne, kuve ta'an nto nī ña ntákuinti'xe i san vata koo é kúvi nto xūkun Xuva kō, tsí nuu Espírítu ña nima nto.

Divi tsiñu Pablu é ká'an ña tú'un va'á san nī ña é ña te ña Israee

3 Dukuān ne, xu'u é Pablú u ne, nuu kutū ú kuenta iña Jesúcristu, váta koo é divi ntō, ña é ña te ña Israeé nto, ní'i ntō é vā'a. ² Á te ini nto tsi dóo vá'á o dé Xuva ko ni kō da tée tsiñu ña ko é ká'án u tú'un ña ni ntō. ³ Tá'xi Xuva kō é kūtuni ko é tuvi xu'u iña ña, vatā o dé vá'a ú di'na é ña kué'e tsi tú'un é káka'án u. ⁴ Dā nakua'a nto tú'un tsikán ne, kūtuni nto tsí iní u nuu i é tuvi xu'u iñá Cristu. ⁵ Dá ntē vevíi ne, ña ni xē'lé Xuva kō é kūtuni ñá'a. Ntá tsi vevíi ne, e xé'e Xuva ko kuēnta iña Espírítu Sántū san é kūtuní pustrú san nī ña ntáka'án naa Xuva ko. ⁶ Sá'á ne, nuu i é tuvi xu'u kídaa: tsí ña é ña te ña Israeé ne, dadíi tsi ní'i ña iña Xuva ko nī ña Israeé san, tsi e kúdadii ña nī ña Israeé san kuenta iña tú'un va'á san. Ní'i ña é xē'lé Xuva ko xū'u ña di dá kuinti'xe ña Cristu.

⁷ Teé tsiñu Xuva kō ko é ká'an ntódo u tú'un sa'a, tsi dóo vá'á ó de ña nī kó ne, tá'xi ña kó ntii ña vata koo é kúvi víi u tsiñu sá'a. ⁸ Xu'ú ne, díi ka dutsi kaa u é ña e díi ka dutsi kaa é káduku ntée Xuva kō. Ntá tsi dóo vá'á o dé Xuva kō, tsi tá'xi ña é ká'án u nī ña é ña te ña Israeé san tú'un va'á iñá Cristu é díi ka nuu á'vi é ntē ña ini o nté kaa. ⁹ Ta'xi Xuva kō, ña é de kú've é un ntí'í é ío, é ká'an ntódo ú vata koo é kini un ntíí ntíí ña'a nté ó de kú've ña é koo nuu i sá'á e xtúvi xu'u ña un tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví san. ¹⁰ Kuān o dé ña vata koo é kūtuni un ntíí ntíí ña e ntádē kú've e dukún kan tsi dóo ini Xúva kō é un ntí'í nté koo víi ña dá

kiní ñá ña ntákuinti'xe i san. ¹¹ Un tsi nte dí'na kuān ó ncho víi ña kuenta iña Tó'o ko Jesúcristu. ¹² Kuenta iñá Cristú ne, ini o tsí kuvi xee étsin ó nuu Xuva ko. Tsí te kuinti'xe ko ña ne, ña ka'í'ví ka ko ña. ¹³ Dukuān ne, kaka'án u ni nto tē ña ná'tivi iní nto é kuān ó kanto'o kó kuenta iña nto. Tsí xu'ú kanto'o kó vata koo é ní'i nto é vā'a.

Kakuinimá Cristu nto

¹⁴ Dukuān né, kanchití ú nuu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesúcristu. ¹⁵ Uva ña iña un ntíí ntíí tátá ña'a sán di, kuān té ña ntoo e dukún kan, kuān té ña ntoo ñuxiví a. ¹⁶ Kaikán u te tá'xi ña é kunūu ntii nima ntó kuenta iña Espírítu ña, tsí ña te nté kaa ío é vā'á iña ña. ¹⁷ Kaikán u te kunūu Cristu nima ntó da ntákuinti'xe nto. Na tá'xi ña é kútú've vá'a nto nté koo kuinima kué'en nto, ¹⁸ vata koo é kūtuni ntó, ni ūn ntíí ntíí ña ntáduku ntée Xuva kō, nté kaa ní'i, nté kaa kani, nté kaa kūnu, nté kaa dūkun kaxee tá'an é kakuinima Xúva ko kō. ¹⁹ Kaikán u te kiní nto nté kaa ntio Cristu kó, kuān té ña kuvi kadá kuení kō tsi dóo kué'e, vata koo é kú'un tsitu kue'én nima ntó Xuva kō.

²⁰ Dōó ka'nu Xuva kō. Dōó ío ntii ña é káde tsiñu ña nima kó ne, kuvi víi ña díi díi ka va'a é kaikan o, díi díi ka va'a é kadā kuení kō. ²¹ Te ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iña ña ntákuinti'xe i san, kuenta iña Jesúcristu. Kuān koo ka'an ñá da ntántoo ká ña'a san ñuxiví a ne, ntii dañu ntúvi di. Kuan tsi koo na kōo.

É uun tsi kúñu kúvi o kuēnta iña Espírítu Sántū san

4 Xu'u é nuu kútū ú kuenta iña Xuva kó ne, kaikán u nta'a nto te víi ntó vatā ó ntio Xuva kō é víi ña e kána ña. ² Ñá víi ka'nu nto. Ñá ku kudiin nto ni ña'a. Na kútíi nto kuntētu nto. Na kútíi

nto ni tā'an nto. Na kuinima ntó ña.
³Koo ntii ntó é ña xtuví mii ntó é uun tsi ntádē kuení nto vatā ó katá'xi Espíritū Sántū san dá ntoo vá'a nto. ⁴Uun tsi kúñu nto, ni ūun tsi Espíritū ntó dí, vatā ó ió uun tsi nuu i é vā'a e ntantétu nto é nī'i ntó rkontuvi, nto'o é kána Xuva ko ntó. ⁵Uun tsi Tó'o kō, uun tsi tú'ūn va'a é kuinti'xe ko, ni ūun tsi nuu i é kutsi ntute o. ⁶Uun tsi Xuva ko, divi Uva ko ūn ntíí ntíi o. Divi ñā é odo nuū ñā é un ntíí ntíi o. Divi ñā é nuu mé'ñu nuu dava ña ko ūn ntíí ntíi o.

⁷Ntá tsi é un é un ō ne, é tā'xi Cristu ko nuu i é vā'a é vii ó, vatā o ntío ña. ⁸Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō: Da kūntáa ña e dukún kán ne, ntēka ñá ña ñu'u kutū ne, xé'e ña nuū i é vā'a é víí ña'a san, ka'an.

⁹¿Nee iñá ntu kani tu'un é kākā'an é kūntáa ña? Ncho ka'an tsí di'na naínu ña ñu'u a. ¹⁰Ñā e naínú san ne, divi tsi ñā é kūntáa ña mí'i e díí ka dukun e dukún kán vata koo é kadā kú'vē ñā da kanií dū'va. ¹¹Tā'xi ña nuu i é vii o, é un é un o. Iō ñā ne, xé'e ñā é vii ñā pustru. Iō ñā ne, xé'e ñā é kākā'an ñā naa Xuva ko. Iō ñā ne, xé'e ñā é kākā'an ntódo ña tú'ūn é nakáku ō. Iō ñā ne, xé'e ñā é kadā kú'vē ñā ña ntákuinti'xe i sán ne, nakuā'a ña ña nchu'ún san di. ¹²Kuān o dé ña vata koo é koo tú've ña ntáduku ntée ña é vii ñā tsiñu ña, vata koo é nakuē'nu ña ña ntákuinti'xe i Cristú san ¹³da nté dadii tsi kuinti'xe ko, dā nté dadii tsi ini vá'a o I'xá Xuva kō. Kidāā ne, kuka'xi nuu ō ne, kué'nu ō vata koo é un ntí'í é vii ó ne, víí o vatā o dé Cristu. ¹⁴Ñā víí ka o vatā ó de i'xá san é nuu nuu tsi ntánadama e ntádē kuení i. Ntántikin dá nēé ka nchu'un é xēe e ntánañ'e ña ntaéni nta'ví san, ña e dóo ntáde é kīni kaa. ¹⁵Ntá tsi ka'an o é nuu é ntaā i ní ñā'a, tsi ntákuinima kó ña. Kidāā ne, kue'nu ká o un tsi dā nte xee tá'an o vii o vatā o dé Cristu. Divi

ñā né, odo nuū ñā iña ña ntákuinti'xe i sán vatā ó odo nuū díki ko iña kúñu kō. ¹⁶Xo'ō ne, vata káa kúñu Cristu ntáa o, é dóo vá'ā ó xi'i ta'an é un ntíí ntíí ta'vi i. Te ūn ntí'í tsi ta'vi i dóo vá'ā ó ntáde tsiñu ne, dóo vá'ā ó kae'nu kanií kúñu ñā. Kuan koo na kuinima tá'an kō di, un ntíí ntíi o e ntáduku ntée o Cristu.

Ntuvia xēé iña ko e tá'xi Cristu

¹⁷Dukuān ne, kaka'án u ni nto vē, tsí ntio Xuva kō é vii nto sá'a. Ñā víí ka nto vatā ó de ña'a, ña é ña ini Xúva kō. Dotō tsi ntáde ña é ntio nima kīni ntáa ña. ¹⁸Ñinēé ini díki ña. Ña túvi ntuvia iña ña e tá'xi Xuva kō, tsí ña ntákuinima ña, tsi dóo ka'xi ini ña. ¹⁹Ñā ntákuka'an nuú ka ña é da mii tsí e ntáde ña é kīni kaa. Ñā tē nté kaa diní ña é vii ña é un ntíí ntíí nuu i é kīni ntáa san. ²⁰Ntá tsi divi ntó ne, ñā tē dúkuan ō ni nakua'a nto iña Cristu, ²¹tē nuu é ntaā i e téku nto é kākā'an ñā, tē nuu é ntaā i é divi ña nakuā'a ña nto; tsí kaka'an ña é nuu é ntaā i. ²²Vatā ó kanatāva o doo dé'én san ne, kuan koo naxtūví xio nto é ntio nima kīni kaa nto, é da mii tsí e ntaéni nta'ví nto. ²³Kué'e ntó é ntavá'a Xuva kō nima ntó vata koo é vā'á tsi koo kadā kuení nto. ²⁴Nakunúu nto ntuvia vā'á iña nto é dē kú'vé Xuva ko iña ko vata koo é vii o vātā ó de ña. Divi ñā ne, kade ña é vā'á ní ñā'a sán ne, ña túvi nēe é kuétsí ña. Kuān koo víí o di, tsi ntákuinti'xe kō é nuu é ntaā i.

²⁵Dukuān ne, ñā kākā'an ka nto dovéte. Ka'an nto é nuu é ntaā i ní ntā'an nto, tsí uun tsi kúñu kúvi o ni ñā.

²⁶Te kúdiin ntó ne, ntá tsi ña ku vii nto é kīni kaa. Ña na'a tsi kúdiin ntó di, na ntúka'nu iní nto di'na dá kuido nuu ngántii. ²⁷Ntē ña ku xe'e nto é kākā'an tó'ō e ña vā'á san nté koo víí nto.

²⁸Ñā kadú'u sán ne, na xtuví mii ña é kádu'u ña. Na kōo ntii ña kada tsiñu ña vata koo é nī'i ña é natsi'i ña iña ña ntátaan nuú i san.

²⁹ Ñá kā'an kīni nto, ntá tsi ka'an ntó nēe é vā'á, nēe é kaxntii é kuē'nú ta'an nto vatā ó kantio ña, vata koo é na nāxnuu viko ña ña'a, ña kateku í san. ³⁰ Ña ku vii nto nee iña é kade i é kuntā'xa iní Espírítu Xuva kō, tsi tá'xi Xuva kō Espírítu san vata koo é kūtuni ko tsi ntáduku ntée o Xuva ko tē xee ntúvi é naki'i kue'en ñá kō.

³¹ Xtuvī mii nto é dutsī kuiní nto, nī é kakudiin nto. Ñá ku nāa núu ká nto. Ñá ku kāchu'u ntó. Ntē ña ka'an kīni nto iña ta'an nto. Ñá ku vii nto nté uun nuu i é kīni kaa. ³² Ntá tsi víf nto é vā'á ni tā'an nto. Ntuntā'ví ini nto ñā ne, kada ka'nu iní nto ni ña vatā ó de ka'nu iní Xuva ko ni nto kuēnta iñá Cristu.

Nté koo é vā'á koo kuntoo i'xá Xuva kō

5 Vií nto vatā ó de Xuva kō, tsí i'xá ña nto e dóo ntío ña nto. ² Utén utén kuinima ntó ta'an nto vatā o kuínimá Cristu ko dá xe'é ña ntuvi iña ña kuenta iña ko. Divi ñā e kúvi ña doméni e dóo va'a, é vata kaa uun diko e dóo vā'a ñe'le iña Xuva ko.

³ Divi ntō e ntáduku ntée nto Cristú ne, ñá ku kā'an nto nté uun tú'un nuu i é kīni kaa e ntáde ña'a ni ñadī'í san, e ntáde ne'u iní ña ni ñā'a san. ⁴ Ñá ku kā'an nto tú'un dēntu. Ñá ku dotō tsí ka'an ntó, ntē ña doto tsí xkuntée nto nuu i é ña vā'a, tsí ña te vā'a o é kuān koo víi o. Díf ka vā'ā ó te nākué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō. ⁵ Tsí ini vā'a nto tsí da xōó ka ña'a é kakidi ni'i ña ñadī'í é ña te ñadī'í mii ñā né, da xōó ka ña'a é kade ña é kīni kaa, da xōó ka ña'a é kākune'u iní ña, é kānuu iní ña tuku nuu i é ña te Xuva kó ne, ñá ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō, nté ntā'a Cristu. ⁶ Ñá ku dā vā'a nto é kāni nta'ví ña'a san nto te dotō tsi ntáka'an ñá dovete, tsí kuenta iña i sá'a ne, kué'le Xuva kō e dóo nto'o ña, da xōó ka ña'a

é ña ncho kuintí'xe i ña. ⁷ Ñá ku kudadii nto ni ña kuān ntáa san.

⁸ Divi ntō né, vata te ñinēe mi ntaíka nto kídaā, ntá tsi vevíi ne, é nāxi'í Xuva kō mi ntaíka nto. Vií nto vata tsí ó de ña'a, ña é kaika mí kaxi'í nuu ñu'u. ⁹ Tsí ña é kānaxi'í nuu í ne, kade ña é vā'a. Kade ña é ntio Xuva kō. Kade ña é nuu é ntaā i. ¹⁰ Koo ntii nto vii ntó nee nuu i é díf ka va'a é vii ntó vatā o é ntio Xuva kō. ¹¹ Ñá ku dotō tsí kīni nuu nto nuu i e ntáde ña e ntaíka mí ñinēe, tsí ña kaidiá'vi. Ntá tsi ña'ñe'ntó ña tsí ña te vā'a o ntáde ña. ¹² Tsi ntákuka'an nuu ko é kā'an o nuu i é ntáde xu'u ña. ¹³ Ntá tsi dā naxi'í nuu ñu'ú san ne, ntii díto nuu i é iō xu'ú, nte ntáa nti'xe. ¹⁴ Tsí ña te nee iña é kuvi koo xu'u dá kaxi'í nuu ñu'ú san. Dukuān ne, kaka'an ña: Ntoton, divin é kakidin.

Nakuntísin mé'ñū ña xi'í san ne, Cristu naxi'í nuu ña nuu o, ka'an ña.

¹⁵ Koto vā'a nto nté o ntáde nto ve. Ñá vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi víf nto vatā ó de ña e dóo ki'in iní i. ¹⁶ Koo ntii nto kada tsiñu nto vi'a ió ka ntuvi, tsi dóo ió nuu i é kīni kaa ntuvi sá'a. ¹⁷ Dukuān ne, ñá vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi kutuni nto nee é ntio Xuva kō é vii nto. ¹⁸ Ñá ku de ki'vi ntō tsí dukuān ne, ña kúvi kotō kú'vē nto. Ntá tsi kué'le nto é kadā kú've Espírítu sán nima nto. ¹⁹ Kata nto nchu'ún ni tā'an nto. Kata nto un ntíf ntíf nuu i é kāka'an tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kaniñ nima ntó kata nto iña Xuva ko. ²⁰ Nguentúvi nakué'le nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña é un nti'í da nēe ka nuu i kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

Vata tsi te ñavi'i kō ña ntákuinti'xe i san

²¹ Vií nto é ntio ta'an nto, tsi ntaíko ñu'u ntō Cristu.

²² Divi nto, ñadĩ'i, víi nto vatā ó ntáka'an xíi nto, vatā ó de nto ni Tó'lo ko Jēsuu. ²³ Tsi ntádē kũ've ñatĩi san iña ñadĩ'i ña, vatā ó kade kũ've Cristu iña ña ntákuinti'xe i ña. Divi ñā né, kanakakũ ñā un ntĩi ntĩi ña ntákuinti'xe i ña tsi uun tsi kũñũ kúvi ña ni ñā. ²⁴ Vatā o ntáde ntaa ña ntákuinti'xe i é káka'an Cristú ne, kuan koo na káda ntaa ñadĩ'i san un ntĩ'i é káka'an xíi ña.

²⁵ Divi nto, ñatĩi ne, na kuinima ntó ñadĩ'i ntó vatā o kuínima Cristu ña kuín-ti'xe i ña. Tsi xe'é ña ntuvi iña ña doméni kuenta iña ña, ²⁶ vata koo é nākate ña kuétsi ñā é nakutsi ntúte ña ña da kuín-ti'xe ña tú'un ñā. ²⁷ Kuān o dé ña vata koo é ntāda ña ña kuenta nta'a míi ñā, é vata kaa ñadĩ'i, ña e dóo vá'a kaa. Dōo vá'a ntĩ'xe ña vata kaa uun doo e dóo nuu a'ví san é ña tuvi mí'i ni xē'e, ña tuvi mí'i ntútsi'i, ntá tsi vá'a kue'en. ²⁸ Du'vā ó kantio é kuinima ñatĩi san ñadĩ'i ñā, vatā ó kakuinima ña kũñũ mii ñā. Te kákuinima ñā ñadĩ'i ñā ne, kakuinima ña kũñũ mii ñā di. ²⁹ Xōxó ñatĩi é ña ntío kue'en ña kũñũ mii ñā, ntá tsi kaxé'e ña é ká'xí ne, kade ña i kuenta. Kuān ó kade Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña di, ³⁰ tsi ntáduku ntée ña ña. Xo'ō né, kuān o ntáduku ntée o kũñũ Cristú di. Tsi dadĩi tsi kũñũ kúvi o ni ñā. ³¹ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō tsi xtuvĩ mii ñatĩi san uva ña ni di'i ña vata koo é kutini'i ña ñadĩ'i ña. Ntuvi ñā ne, uun tsi kũñũ kúvi ña, ka'an. ³² Sá'a nūu i e dóo ka'nu, é ña ini o. Ntá tsi kaka'án u sá'á vata koo é kũtuni nto nté o de Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña. ³³ Ntá tsi kuinima ntĩ'xe nto, é un é un nto, ñadĩ'i ntó vatā o ntákuinima nto kũñũ mii ntó. Ñadĩ'i san ne, na kuiko ñu'u ña xíi ña di.

6 Divi nto, i'xá, kada ntaa nto e ntáka'an úva nto ni di'i nto, vatā o é ntio Xuva kō. Tsi vá'ā o é kuān koo víi nto. ² Tsi tú'ūn é kuvi ūun é káka'an é ní'i ko é vā'á te káda ntaa o ne, kaka'an:

“Kuiko ñu'u nto uva nto ni di'i ntó, ³ vata koo é kuntōo vá'a nto, vata koo e dóo kani ntuvi iña nto ñuxivĩ sa”, ka'an.

⁴ Divi ntó né, uvā, ña kú de nto é na kũdiin i'xá nto, tsi nakuē'nu vá'a nto i. Kué'e nto é ntó'o i te ña vá'a o ntáde ne, kué'e nto i itsi nté koo kuntikin Xúva kō.

⁵ Divi ntó, ña ntáde tsiñu ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'lo ntó, ñā ntōo ñuxivĩ sa. Kuiko ñu'u nto ñā. U'ví ntó ña. Kaniñ nima ntó víi nto tsiñu e ntáta'xí ña vata tsi tē ntáde tsiñu nto iña Cristu. ⁶ Kada ntaa nto, ñā te da mii tsi da ntaíto ntáde ña nto, vata koo é ká'an ñā tsi dóo vá'á nto, ntá tsi kada ntaa ntĩ'xe nto vatā ó de ña kade tsiñu iña Xuva ko. Kaniñ nima ntó víi nto vatā ó ntio Xuva ko. ⁷ Víi nto tsiñu nto niñi kue'én ini nto, vata tsi te iña Xuva ko ntáde tsiñu nto, ñā te da iña ña'a tsi. ⁸ Ini ntó tsi da xōo ka ña'a, te ña kade tsiñu ne, o tē tó'lo tsiñu ne, ní'i ñā é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña i é vā'a é káde ña.

⁹ Divi ntó di, tó'lo tsiñu, kuān koo víi nto ni ña ntáde tsiñu iña nto. Ná ku kadā xení nto ni ñā. Naka'an ntó tsi io Tó'lo nto ntuvi ntó ña, ña é tuví e dukún kán né, divi ñā ne, ñā káde ña kuentá nee ñā'a ō.

Nté koo nada'an ña ntákuinti'xe i sán nima ña

¹⁰ Kaka'án u sá'a ni nto vē. Ntii na kōo nima nto ve, tsi ntáduku ntée nto Tó'lo kō. Tsi dóo ió ntii ñā é ta'xi ña kō. ¹¹ Vata tsí ó kainúu sntadún san du'nu é kuvi káa ne, kuan tsí koo nakunúu nima nto Espíritu Xuva kō sán di, vata koo é ña kuvi víi Tó'ō e ña vá'ā san ní nima nto é ncho kani nta'ví ntó. ¹² Tsi ñā te ntánaa o ni ña é iō kũñũ i ni xíi i, tsi ntánāa o ni tatsin ña vá'ā e dóo ntii ini i, e ntáde kũ've iña ña ntaíka mi dóo neé ñuxivĩ sa, ni tatsin é ña vá'a é ntaíko e dukún kán. ¹³ Dukuān ne, ki'i nto un ntĩi ntĩi nuu i é káta'xi Xúva kō vata koo é kuvi

vii nto nada'an ntō nima ntó te xēe ntúvi é kīni kaa san. Dá iō tu've vá'a nto ne, kutu kuntōo nto.

¹⁴Dukuān ne, diin tsi kuntōo nto é nāki'ni kutu nto í'xi nto é nuu é ntaā í vatā o dé sntadún san ni ññí í'xi ña. Vii nto é vā'a vata koo é nada'an ntō nima ntó, vata tsi ó kanada'ān sntadún san nima ña é kaitavi núu ña du'nu káa san. ¹⁵Vata tsi ó kaxio tú've di'in nto e ntaxí'i nto ntí'xen nto ne, kuan kōo koo tú've nto é kika'an ntódo nto tú'ūn va'a san nté koo kūtōo vá'a ō. ¹⁶Dií díf ka nuu á'vi ne, é kuinti'xe vá'a nto vata koo é nada'an ntō nima nto nuu i é kīni kaa é kanakuita ntēe tó'ō e ña vá'ā san ntó, vata tsi ó de sntadún san dá kakāta nteé ña le'e káa san vata koo é ña dúku ña ntuvē é kai'xí san. ¹⁷Vata tsi o kaitávi dīkí sntadún san ññí e'xín ña ne, kuan tsi koo nada'an nto dīkí ntó di é kuinti'xe ntó tsi é nakākú Xuva ko ntō. Kuni'i nto káa káni iña Espiritū di, é divi tú'un Xuva kō. ¹⁸Da nēé ka é vii ntó ne, ka'an ntá'vī ntó ni Xuva kō. Kákan nto nta'a ña da nēé ka nuu i é ká'an Espiritu ñā é kákan nto. Ntító koo kuntōo nto. Ntē ña ku nátivi iní nto. Utén utén ka'an ntó

ni Xuva ko iña é un ntíí ntíí ña ntáduku ntēe ña. ¹⁹Ka'an ntá'vī ntó kuenta iñá ko di, na ta'xi Xuva ko tū'ūn nee iña é ká'án u, vata koo é ña u'ví ko é ká'án u ni ñā'a iña tú'ūn va'á san é iō xu'ú iña ña. ²⁰Xuva ko taxnúu ña ko é kēte xaa u tú'un ñā né, dukuān é nuu kutū ú vevii. Ka'an ntá'vī ntó vata koo é ña u'ví ko nté un siin é ká'án u tú'un ña, vatā ó ntio ña é ká'án u.

I'a ntí'i tutú san

²¹Tiquicu, ení kō e dōo ntio ko, ña e dōo xntíi kó tsiñu Xuva kō né, ntaa ña ni ntō é un ntí'i iñá ko, vata koo é kūtuni nto nté o de ú ne, nee tsíñu kade ú ve. ²²Dukuān né, kataxnúu ú ña é kī'in ña mí ntōo nto vata koo é ká'an ñā ni ntō nté o de ntí, vata koo é na kīi nima nto é vii ntó tsiñu Xuva kō.

²³Na ta'xi Xuva ko ni I'xā ñā, Tó'lo ko Jesūcristu, é kuntōo vá'a un ntíí ntíí ta'an kō, é kuinima tá'an ña, é díf ka kuinti'xe ña. ²⁴Na naxnuu viko Xuva ko ūn ntíí ntíí ña é ña ni xtuví mii i e ntákuinima i Tó'lo ko Jesūcristu káni nima i. Kuan tsi koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Filipu

Nuu kutū Pablu da táxnū ña tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Filipu

1 Xu'u é Pablú u ni Timōtéu ne, ña ntáde tsiñu iña Jesúcrístú ntí. Ntuví ntí táxnūu ntí tutú sa'a nta'a un ntíi ntíi ña'a, ña é ntúntoo nima i, tsí uun tsi ña ni Jesúcrístu vé, divi ñá é ntoo ñuú Filipu, ni tó'o iña xúkun, ni ña ntáxntii ña kuínti'xe i. ²Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcrístú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntá'ví Pablu iña ña kuínti'xe i

³Kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto vata dá kanaka'ān kó nto, ⁴vata dá kakā'an ntá'ví u. Dōo diní ko, ⁵tsí nte da kuínti'xe nto un tsi da nté veví ne, dadii tsi kade tsiñu nto ni kó kuenta iña tú'un va'á san iña Xuva ko. ⁶Iní u tsi é eni ntu'u Xuva ko ūun tsiñu e dōo va'á nima ntó ne, ña xtúví mii ña nto da nté ntūntaa nto, un tsi da nté ntúvi é kī'xi xtuku Jesucristu. ⁷¿Nté kui ña kuan koo kadá kuení ko iña nto? Tsi dōo ntio kó nto. Dadii tsi kanaxnuu viko Xuva ko ko ni nto, kuān té nuu kutū ú, kuān té kantada ntaa ú tú'un va'á san é nuu é ntaā i. ⁸Kutuni Xúva kō tsi dōo ntio kó nto un ntíi ntíi ntó vatā ó ntio Jesucristu nto. ⁹Kaka'an ntá'ví u te dā díí díí ka kuinima ntó, dā díí díí ka kutuni ntó nēe é vā'á, nēe é kīni kaa, ¹⁰vata koo é kūtuni ntó nēe é díí ka va'á, vata koo é ña víí nto é kīni kaa, vata koo é ña tuvi kuétsi ntō dá kī'xi xtuku Jesuu. ¹¹Dá tā'xi Jesucristu é víi ntó nuu i e dōo va'á, vata koo é na kūnuu iní ña'a Xuva kō, vata koo é na kā'an ña tsi dōo va'á ña.

Ntuví iñá ko ne, kuenta iñá Cristu

¹²Ntio ko é kūtuni ntó, ení ko, nee iña é kūvi kó ne, díí ka vá'ā o, tsí dukuān ó kae'nu tú'un va'á san iña Xuva ko. ¹³Un ntíi ntíi sntadun, ñá ntoo nū ví'i ña tsiñu i, ñá naní Cesá san, ni ūn ntíi ntíi ña'a, ña ntoo i'a ne, ini ña tsi nuu kutū u tsi kuínti'xe kó Cristu. ¹⁴Ñá kaū'ví ka ení kō é kā'an ña iña Tó'o ko Jesuú, kuān té nuu kutū u. Nté un siin ka ña káu'ví ña é kā'an ña tú'un Xuva kō.

¹⁵Iō ñá ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsí ntákune'u iní ña ni ko, tsí ncho víi ña é díí ka nto'o ko. Ntá tsi iō túku ña'a ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsí ntio ña é kōo é vā'á ni ko. ¹⁶Iō ñá'a ne, kuān o ntáde ña tsi dōo ntákuinima ñá ko. Ini ña tsí nuu kutū ú kuenta iña tú'un Xuva kō. ¹⁷Iō túku ña'a ne, ntáka'an ntódo ña dadii iñá Cristu, ñá tē tsí ntio ña é vā'a, ntá tsi tē díí díí ka ta'xi ña é ntō'o ko dá nuu kutū u. ¹⁸¿Nté koo ve? Ña té ini. Dōo diní ko vevii, tsi téku ña'a tú'un iñá Cristú, kuān té nuu é ntaā i e ntáka'an ñá, kuān té ña te kánii nima ñá ntáka'an ña.

Ña kóo da'na é nuu diní nimá ko, ¹⁹tsí iní u tsí koo é vā'á iñá ko, tsí kaka'an ntá'ví nto ne, Espíritū Sántū e tá'xi Jesúcrístú xntii ña ko. ²⁰É ntio kó ne, nté uun nuu i é ña kuká'an nuú ko, ntá tsi kunuu ka'xī nimá ko vata koo é kuiko ñu'u ña'a Cristu da iní ña tsi kuínti'xe kó ña é ví'a é útén, kuān te kutuví ka u ñuxiví sa ne, kuān te kuví u. ²¹Tsí te kutuví u ñuxiví sa ne, kutuví u ni Cristú, o kuān te kuví u ne, díí díí ka vá'a koo kutuví u ni ña. ²²Te kutuví ka ú ñuxiví sa ne, iō tsiñu é víi u iña Tó'ō ko. Ntá tsi ñá iní u nee iña é nākaxnúu u. ²³Ntio kó ntuví núu i san. Dōo ntio ko é kī'ín u kíkutuví u ni Cristu, tsi dōo vá'ā o. ²⁴Ntá tsi díí ka ntio nto é kutuví ka ú ñuxiví sa kuenta iña nto. ²⁵Dukuān é iní u tsí kutuví ka ú ni ntō vata koo é xntii ú nto,

vata koo é díí ka kuinti'xe nto Xuva kō né, dōo diní kuntoo nto ni ñā. ²⁶ Kidáá né, nanū'u ntó iní nto Jesucristu kuēnta iñá ko, tsí nti'xi xtuku ú mí ntoo nto.

²⁷ Sá'ā e dóo ntio ko: é vii ntó vata kaa é kākā'an tú'ūn va'á iñá Cristu. Kuān te kixkóto ni'ní u nto, kuān té xoxó u, ntio kó kutuní ko tsí vata kaa uun tsi ñā'a nto e ntákuinti'xe nto, vata kaa uun tsi ñā'a nto ntáde tsiñu nto kuenta iña tú'ūn va'a é kuñti'xe nto. ²⁸ Ñá ku u'vī ntó nee iña e ntáde ñā'a da ntáde kini ñā ni ntō. Dukuān é kūtuni ñā tsí ñā kuvi víí ñā ni ntō, tsí nakākú Xuva ko ntō. ²⁹ Tsí kaduku ntée nto é ñā te da mí tsi é kuñti'xe nto Cristu, tsí e ntó'o ntō dí kuenta iña ñā. ³⁰ Tsí dadii ntáde ú ni nto du'xen kuēnta iñá tú'ūn va'á san vatā o dé u kí-daā ne, é ini nto tsí kuan tsí ó kade ú vevii.

**Nuu kutū Pablu da táxnūu ñā
tutú sa'a iña ñā kuñti'xe i,
ñā ntoo ñuú Filipu**

2 Tē nuu é ntaā i é naxnuu ka'nu Cristú nima ntó, tē nuu é ntaa i e dóo diní nto tsi ntákuinima ntó, tē nuu é ntaā i e nta'ka nto ni Espíritū Sántu, tē nuu é ntaā i e ntántunta'ví ini nto ne, ² víí nto vata koo é nākunuu díní kue'én nimá ko. Uun tsi kadā kuení nto. Uun tsi kuñnima ntó vata kaa uun tsi nima ntó, uun tsi díki nto. ³ Ñá tē nee iñá víí nto iña mii nto, e dóo ka'nu ñā'a ncho víí nto, ntá tsi víí nto vata kaa i'xá lu'nti, vata kaa te díí ka ka'nu ñā nguui san é divi ntō. ⁴ Ñá te da mii iña nto koto nto, ntá tsi iña ta'an ntó dí.

⁵ Dadii tsi kadā kuení nto vatā o dé kuení Jesucristu. ⁶ Divi ñā né, kuān té Xuva ko ñā, ntá tsi ñā ni itsú'un ñā é xtuví mii ñā é ntoo dadii ñā ni Xuva kō, ⁷ tsi xtúvī mii nti'xe ñā iña ñá ne, kūvi ñā ñā kade tsiñu da káku ñā vata kaa ñā'a. ⁸ Dā kúvi ñā ñā'a ne, díí díí ka ntulú'nti ñā, tsí dé ntaa ñā un tsi da nté xi'i ñá,

kuān te ntíkā krusi kán xi'i ñā. ⁹ Dukuān ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ñā. Xé'e ñā ñā uun dīvi é díí ka ka'nu é un ntíí ntíí dīvi ñā'a. ¹⁰ Un ntíí ntíí ñā'a, ñā ntoo e dukún kán, ñā ntoo ñuxiví san dí, ní ñā ntoo má ñu'u kán ne, dá tekú ñá dīvi Jesuú ne, nākunchiti ntāa ñā. ¹¹ Un ntíí ntíí ñá ka'an ñā kídaā tsi Tó'o nti'xe ñā Jēsuú ne, ká'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō.

**Ñā kuñti'xe i ne, vata kaa
ñu'u é kai'xi ñuxiví san**

¹² Dukuān ne, tá'an kó e dóo kakuinimá ko, vata tsi o dé ntaa nto di'na ne, kuan tsí koo víí nto vevii. Ñá te da mii tsí dá tūvī u ni ntō, tsí díí díí ka dá xoxó u. Tsí da xe é nakáku nto ne, kada tsiñu nto ni Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñā. ¹³ Tsí Xuva ko kade tsiñu ñā ni ntō ne, divi ñā xntii ñā ntō é vii ntó nuu i é vā'a é ntio ñā.

¹⁴ Ñá ku tsi'i kuétsi nto ñā'a. Ñá ku dutsi kuiní ntó ni tā'an nto, ¹⁵ vata koo é ñā koo kuétsi ntō, vata koo é ñā kadá kuení nto nuu i é kīni kaa. Víí nto vata kaa i'xá Xuva kō, i'xá e dóo va'á kue'en, mé'ñū ñā'a, ñá iō kuetsi i, ñā ntáde é kīni kaa. Divi ntō ne, vata ntaa ñu'u ntāa nto é ntánaxi'lí nuu nto, ¹⁶ tsi ntánañē'e nto ñā'a tú'ūn e dóo va'a é nākáku o. Dukuān ne, dá ki'xi xtuku Cristú ne, dōo diní ko tsí ñā ká'an ñā tsi é ntaā i é itúvi ú dé tsiñu ú ñuxiví sa. ¹⁷ Kuān té nakunáa ú ntuvi iñá ko kuenta iña ntó ne, te kué'é nto nima ntó nta'a Xuva kō ne, ñá tē nté kaa diní ko. Dōo diní ko dá ntoo díní nto. ¹⁸ É ntio kó ne, dadii kuntōo díní ntó ní ko.

Timoteu ni Eprafódito

¹⁹ Tē Tó'o ko Jēsuu ntío ñā ne, taxnūu ú Timoteu é kē'in ñā mí ntoo nto vata koo é na kūtuní ko nté o de nto. Dukuan nākunúu díní nimá ko. ²⁰ Xóxó tukú ñā'a vata kaa Timoteú san e dóo kadē kuení ñā te vā'á o ini nto. ²¹ Tuku ñā'a ne,

iña mii ña ntádē kuení ña, ñá te iña Jesúcristu. ²²Ntá tsi ini nto tsi dóo va'á Timoteu. De tsiñu ña nī ko é kaka'an ntódo u tú'un va'á san vatā ó kade tsiñu i'xá ni uva i. ²³Ura tsí i tē kútuní ko nté koo kuvi kó ne, taxnūu ú ña. ²⁴Á te tā'xi Tó'o ko tē ña na'á ka dá kī'in mii ú di, kuiní ko.

²⁵Ntá tsi nii dukuan nataxnūu ú Eprafodito, divi ēní kō é dadii dé tsiñu ú ni ña, dadii dé u du'xen ni ña, divi ña é vē'xí ña kuenta iña nto é xntii ña ko. ²⁶Un vá'a tsi kanaka'an ña ntō, un ntíí ntíí nto. Dōó kadē kuení ña tsi téku nto tsí etsin ña. ²⁷Ētsin nti'xe ña kídaā. Dókō sá ni xī'i ña. Ntá tsi ntúntā'ví ini Xuva ko ña. Ntuntā'ví ini Xuva kō kó di, tsí díí díí ka kúnta'xa iní ko tē dí ni xī'i ña. ²⁸Dōo diní ko é taxnūu ú ña ve, vata koo é nakunúu diní nima ntó tē ini xtuku nto ña. Nā kutsu'un ká u xoo ñá'a xntii ña ntō. ²⁹Dodíní nto kí'i nto ña vata kaa doméni e tá'xi Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñá'a, ña vata ntáa ña sá'a. ³⁰Dókō sá ni xī'i ña dá kade tsiñu ña iñá Cristu. Nā ni dē kuení ña te kuvi ñá da xntíí ña kó kuenta iña nto.

Nee é díí ka nuu á'vi

3 Ení ko, kúntoo díní ntó ni Xuva kō. Nā kakudu'xēn kó te dóo kí'in itō ka'án u ni nto sá'a, tsí kantio é ká'án u ni ntō. ²Kuenta tsí víí nto ña kini ntáa, ña vata ntáa tīnā diin, ña é ntae'nte kúnū é íxi i vata koo é nākáku ña. ³Tsí xo'ō ne, i'xá Xuva nti'xe ko kúvi ō, tsi ntánuu iní ko Xuva ko kaniī nima ko. Dōo diní nuu nima ko kuenta iña Jesúcristu. Tsí ña kúvi nakákú mii ō kúnū kō. ⁴Tē dí kuvi vii o nakákú mii ō kúnū kō ne, xu'u é díí díí ka kuvi víí u. ⁵Tsí dā kuvi una ntúví da káku ú ne, ē'nté ña kúnū é íxí ko vatā ó de ña Israee. Tatá ko ne, ña Israee. Uvā kó ne, i'xá Benjamiin. Da mii kuē'en tsí ña hebreu u. Ntíkín u lei vātā o ntáka'an ñá fariseu. ⁶Nā tē nté kaa ncho

ka'ní u ña kuínti'xe i Cristu kídaā. Un vá'a tsi dé ntaa ú lei san di. ⁷Ntá tsi nee iña é inuu á'vi iñá ko kídaā ne, ña nuu á'vi ka iñá ko, tsi é nī'í ko Cristu. ⁸Nā tē neé ka iña mii ko é nuu á'vi i, kuiní ko, tsí díí díí ka nuu á'vi é iní u Jesucristu, dǫví Tó'o ko. Kuenta iña ñá nakuíta ú un ntíí ntíí iñá ko. Vata kaa ñé'ē kaa, kuiní ko. Nā káde ká u kuenta, tsi é nī'í ko Cristu. ⁹É kúdadii ú ni Cristu, ntá tsi ñá te da xe é káde ntaa ú lei san, tsí da xe é kákuinti'xe kó Xuva kō né, dukuan é nī'í ko é vā'á nta'a ña. ¹⁰Dōo ntio kó kiní vā'á u Cristu, é kútuní ko nté kaa ntii iní ña é kúvi ntoto xtuku ña. Ntio ko é ntō'o kó vatā o ntó'o ña, kuān te na kuvi u vatā o xī'i ñá, ¹¹vata koo é, te kúvi ne, ntoto xtuku ú di te ntóto ña xī'í san.

Vii ō vata koo é xēe o mí'i e ntée na'a i

¹²Váta ntúntaa va'á u; váta víí u é vā'a. Da ve un siin kade u é vā'a. Ntá tsi kí'in ka ú un tsi da nte koo é kúvi víí u é vā'a é ntio Jesucristu. ¹³Ení ko, váta nī'í ko é káka'án u. Ntá tsi uun tsi nuu i é káde u: ñá kadē kuení ka ko nēe e xtúví u atá ko. Kaxío ntii u vata koo é nī'í ko é tūví nuú ko. ¹⁴Un tsi da nte koo é nī'í ko doméni e tá'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, tsi kúdadii ú ni Jesucristu.

¹⁵Kuan koo kadā kuení ko, ūn ntíí ntíí o é ntúntaa o. Te tukú ó ntádē kuení nto ne, ta'xi Xuva kō é kútuni nto. ¹⁶Ntá tsi na káda ntaa o é ini o.

¹⁷Ení ko, ntada náa nto vatā ó kade u. Koto nto xoo ñá'a é kade ña vatā ó de u. ¹⁸Tsí dóo iō ñá'a e ntáde ña vata kaa tē ña ntío kue'en ña Cristu é xī'i ña ntiká krusi kan kuénta iña ko. Kí'in ito kuān ó kaka'án u ni ntō ne, kaeku ú dá káka'án u ni ntō. ¹⁹Kūnaá ña te kuví ña. Divi nima é ña vá'a kúvi xuva ña. Nā ntákuka'an nuu ña da ntáde ña é kīni kaa. Da mii tsí e ntádē kuení ña iña é iō ñuxiví san. ²⁰Ntá tsi xo'ō ne, e dúkún kán ñuú kō. I'a tsi ntantétu ō tsi nté ikan vē'xí uun

ñā'a, ñā é nakáku ko, ðivi ñā é nani ñā Jesūcristú, ðivi Xuva kō. ²¹ Tē naínu ñā ne, nakuido ñā kúñu kō é kīni kaa sán ne, dá nadāma ñā vata tsi kaa kúñu mii ñā, tsi dóo ió ntii ñā é kūvi víi ñā é un ntí'í.

Kūntoo díní ntó nī Tó'o kō

4 Dukuān né, ení ko e dóo kakuinimá ko, e dóo ncho kiní u nto, ðivi ntó e dóo díní ko, ðivi ntó e kúvi nto doméni é ní'í ko, ñá ku tee dā'na nto é kuinti'xe nto Xuva kō.

² Kaikán u Evodia ni Síntique é víi ñá da xe'e na ntūvá'a ñā ni tā'an ñā. Ñā nāá ka ñā, tsí uun tsi kadā kuení ñā iña Xuva kō. ³ ðivi ntó dí, é dādii dé tsiñu ú ni ntō ne, víi nto da xe'e, xntii nto ntuvi ñá dī'í san. Dadii tsi dé tsiñu ú ni ñā kuēnta iña tú'ūn va'á san, ni Clēmenté ði, ni ūn ntíí ntíí ñā dé tsiñu ní kó, ñā é uve na'a ðivi í mí'í xntée na'a Xúva ko ðivi un ntíí ntíí ñā'a, ñā kuínti'xe i.

⁴ Nii kuē'en tsí ntuvi kūntoo díní nto, tsí uun tsi Xuva kō. Kaka'an xtúku ú ni ntō tsí kúntōo díní nto. ⁵ Víi nto vata koo é na kūtuni ñá'ā tsí ió nima va'á nto. Dókō sa naínú Tó'o kō.

⁶ Ñá tē nee iñá kutsu'un ntō. Kákan nto nta'a Xuva ko da neé ka é kátaan núu nto. Ka'an ntá'ví ntó ne, nakué'e nto ñā sintiá'vi ði. ⁷ Dukuān ne, tá'xi Xuva kō é kūntoo vá'a nto. Ntē ñā ini ō é kuān nte vá'a koo kúntoo ō, tsí mii tsi Xuva kō é kūvi víi ñā ta'xi ñā é kūntoo vá'a nima ntó ne, ñā kúvi é ntē dúkuan kadā kuení nto, tsí e ntúdadii nto ni Jesūcristu.

Kadā kuení nto nee iña é vā'a

⁸ Ení ko, sá'a kadā kuení nto ve: nee iña é nuu é ntaā í, nee iña é kuvi kuiko ñū'u ō, nee iña é vā'á, nee iña é ñā tuvi é kīni kaa, nee iñá é kuñima ko, nee iña é kākā'an ñā'a e dóo va'á, da neé ka é ió e dóo va'a. Da neé ka é kūvi ka'an o tsi dóo va'á ne, ðivi kadā kuení nto.

⁹ É un ntí'í é nakuā'a ú nto, é kākā'an u é víi nto, é tēkú nto é kākā'an u, é ini nto é dé u ne, kuān koo víi nto. Kidāá né, Xuva ko kūnuu mé'ñu ñā nto. ðivi ñā tā'xi ñā é kūntoo vá'a ō.

Dómēni é xe'é ñā ñuú Filipu iñá Pablu

¹⁰ Dōo díní ko tsí tá'xi Xuva kō é naka'an xtúku nto kó vevii. Ñá kakā'an u é kunáa ini ntó ko, ntá tsi ñā ni ní'í nto nté koo xntii ntó ko. ¹¹ Ñá te kátsi'i kuétsi ú te io é kátaan nuú ko. É kūtú've ko é kutūvi díní u da neé ka é ió iñá ko. ¹² Iní u nté koo kutūví u dá ñā tuvi nee iña é ió iñá ko. Iní u nté koo kutūví u dá io iñá ko. É kūtú've kó é kutūvi díní u da mí'í ká tuví u, nté koo kutūví u da dóo io é ká'xí u, nté koo kutūví u dá kakākin ko, nté koo kutūví u da dóo io iñá ko, nté koo kutūví u dá ñā tuvi nee iña é ió iñá ko. ¹³ É kūvi víi u é un ntí'í, tsí Cristu kaxntíi ñā ko. ¹⁴ Ntá tsi ntadiá'vi ntō, tsi dóo vá'ā o dé nto e xntíi ntō ko dá kan-tō'o ko.

¹⁵ ðivi ntō ñā ñuú Filipú ne, ini nto tsi dá kakā'an ntódo ði'na u tú'ūn va'á san, da ntáka ú ñuú Macedoniá ne, ñā túvi túku xúkūn mí'í xntii ñā kó vata ō xntíi ntō ko. ¹⁶ Kuān te dá itúvi ú ñuú Tesalonicá ne, ñá te ūun ito tsi táxnūu nto é ntio ko. ¹⁷ Ñá te kantukū ú doméni, ntá tsi dóo díní ko tsí kutuni Xúva kō tsí kade nto e dóo va'a. ¹⁸ É io ntí'í é kántio kó ve ne, katantée. Ñá tē nee ka kataan núu kó, tsí e kíxni'i Eprafōdito doméni e táxnūu nto iñá ko. Dómēni san ne, vata kaa kútū e dóo vá'a ñē'e iña Xuva kó ne, dōo díní ñā é kuān o dé nto ní ko. ¹⁹ Xuva kō ne, ta'xi ñā é un ntí'í é ntátaan núu nto, tsi dóo io iña ñā e dukún kán. Tsi é un ntí'í ió iña Jesúcristu. ²⁰ Nanu'ū ó ini ko Xuva ko ntii dañu ntūvi, tsí ðivi ñā e dóo va'á ñā. Kuan tsi koo na kōo.

Tū'un e ntí'í tutú san

²¹ Ká'an ntō ntiusi ní un ntíí ntíí ña'a, ña e ntúntoo nima i é ntoo ña nī Cristu. Ení nto, ña ntoo i'a ne, taxnūu ñá ntiusi ntó di. ²² Un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo i'a,

ña ntáduku ntée Xuva kō né, taxnūu ñá ntiusi nto. Díí díí ka kaka'an ñá ntoo nú ví'i ña tsiñu i, ñá nanī Cesa.

²³ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesūcristu ntó, un ntíí ntíí nto. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu ĩña ñá ñuú Colosa

Taxnū Pablu tutú ĩña ñá ntoo ñuú Colosa

1 Xu'u é Pablú u ne, pustru ĩña Jesúcrístú u, tsí kuan ō ntío Xuva kō. Ntuví nti ení ko Timoteú ne, ²taxnū ntí tutú sá'á ĩña ña ntákuinti'xe i Xuva ko ni Cristu, ñá ntoo ñuú Colosa. Na naxnuu wiko Xuva ko ntō. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntá'ví Pablu ĩña ña ntákuinti'xe i san

³Utén uten da ntáka'an ntá'ví nti ne, ntánakué'e ntí sintiá'vi kuenta ĩña nto nta'a Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. ⁴Tékú nti tsi dóo ntákuinti'xe nto Jesu-cristu, tsi dóo ntákuinima nto un ntí'í ntí'í ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. ⁵Ini nto tsi ntántétu nto é nī'i nto é ñū'u vá'a ĩña nto e dukún kán. É kūtuni nto ĩña i sá'a da téku nto tú'un va'á san, tú'un é nuu é ntaā i nté koo nakáku o. ⁶Tū'un san e téku nto ne, ñá te da dii ña'a ntákuin-ti'xe ña da mí'i ká ñuxiví san, vatā o dé nto da téku nto tú'un e dóo kakuinima Xúva ko kō né, kūtuni nto tsí divi tū'un é nuu é ntaā i. ⁷Sá'á é kūtú've nto dá ká'an Éprafa, ña e dóo ntio ko, ña e dé tsiñu nī'i nti. Ini nto tsí ña kaxtuví mii ña é nakuā'a ña nto ĩñá Cristu. ⁸Divi ñá é kantaa ña nī nti tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto vata ō tá'xi Espíritū san é vii o.

⁹Dukuān ne, vata tee dā'na nti e ntáka'an ntá'ví nti kuenta ĩña nto nte ntúvi da téku nti. Ntaíkan nti te ta'xi Xuva kō é kūtuni nto nee ĩña e ntío ña é vii ntó, te tā'xi ña é kūtú've vá'a nto ĩña ña. ¹⁰Ntaíkan nti te vii ntó vatā ó kantio é vii ña ntákuinti'xe i Tó'o kō sán, te ütén uten vii nto vatā ó ntio ña. Kidáa ne, kadiá'vi nuu i é vā'a e ntáde nto ne, dií

dií ka vá'a kiní nto Xuva kō. ¹¹E dóo ío Xuva kō é vii ña é un ntí'í né, na natsu'un ká'xi ña nima ntó vata koo é na kútíi nto é un ntí'í ne, ña nativi iní nto. ¹²E dóo ka'nu kuini ntó ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsí ntavá'a ña kō vata koo é kúvi nī'i ko ĩña ña e dukún kán dadii ni un ntí'í ntí'í ña ntáduku ntée ña. ¹³Tsi é nakáku Xuva ko kō dá ika ō mí'i dóo neé ne, ta'xi ña é kuntōo dadii o ni I'xā ña, ña e dóo ntio ña. ¹⁴Tsi nakáku ña kō dá xi'i ñá kuenta ĩña kó ne, dē ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō.

Kuntōo vá'a o ni Xuva kō, tsí xi'í Cristu kuénta ĩña ko

¹⁵Ña kúvi kiní o Xuva kō. Dukuān né, taxnū ña I'xá ña vata koo é kīni o nté kaa ña. Di'na ña tuví ña e é un ntí'í é ío. ¹⁶Kuenta ĩñá Cristú ne, dē kú've Xuva kō é un ntí'í, da nēe ka é ío e dukún kán, da nēe ka é ío ñuxiví sa, é un ntí'í é kuvi kini o nī é un ntí'í é ña kuvi kiní ō. Dē kú've ñá un ntí'í ntí'í espíritū e ntáde kú've. É un ntí'í de kú've ñá kuenta ĩña Cristú ne, ni ĩña ñá di. ¹⁷Nté di'na tuví Cristu é un ntí'í né, divi ñá kade ña kuenta é un ntí'í. ¹⁸Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata kaa kúñu ñá ntáa ña. Divi ñá ne, vata kaa dikí i ĩña kúñu ñá san kaa ña. Tsí dukuān tuví ña dá ĩñi ntu'ū ne, di'na ña ntóto ña dá xi'i ñá, vata koo é divi ña kodo nuū ña é un ntí'í. ¹⁹Ntio Xuva kō é koo dadii ĩña ñá ni I'xā ña. ²⁰Ntio Xuva kō é kũntoo vá'a é un ntí'í é de kú've ña kuenta ĩña Cristu é xi'i ñá ntiká krusi kan, é un ntí'í, kuān té ñuxiví sa tuví, kuān té e dukún kan tūvi.

²¹Dí'nā ne, ñá ni iní ntó Xuva kō. Ña ni ntío kuē'en ntó ña, tsí da mii e dóo inchú'vi nto ña, tsi dóo kini o dé nto. Ntá tsi e náki'i Xuva ko nto ²²kuénta ĩñá Cristu dá xe'é ña kúñu ña é kuvi ñá ntiká krusi kan. Kuan ō dé ña vata koo é kúvi nto ĩña mii ña, xoo é ña tuví ka kuetsi i, xoo é ña dentú ka nima i. ²³Kantio é

kuntikin va'á nto e ntákuinti'xe nto. Nǎ ku natívi iní nto. Nǎ ku xtuví mii nto e ntákuinti'xe nto tú'un va'á san e téku nto. Tú'un sa'á ne, ntáka'an ntódo ña'a dá kaniñ ñuxiví san. Xu'u é Pablú u ne, divi tsiñu kade ú dí.

Ntáde tsiñu Pablu ni ña ntákuinti'xe i

²⁴ Dōo diní ko tsí kanto'o kó kuenta iña nto, tsí du'vā ó kanto'o kó vatā o ntó'o Cristu kuénta iña ña ntákuinti'xe i. ²⁵ E tá'xi Xuva kō é kaka'an ntódo u, é kā'an u ni nto un ntíñ ntíñ tú'un iña ña. ²⁶ Tǎ'xi ña é kā'an u ni ntō tú'un ña é tuvi xu'u nte éma tsi, é ña ni tēkú ñata kō. Ntá tsi e tá'xi Xuva ko vē é kūtuni ña ntákuinti'xe i ña. ²⁷ Ntio Xuva kō é kūtuni ñá'a, ña é ña te ña Israee, tsí ña te nté kaa va'á nuu i sá'a é tuvi xu'u. Sá'ā é tuvi xu'ú ne, kani tú'un tsí nuu Cristu nima nto. Dukuān ne, ntantétu nto nēe e dóo va'á iña nto nta'a Xuva kō.

²⁸ Ntáka'an ntódo ntí iñá Cristu. Ntaxé'e ntí itsi, ntánakuā'a ntí un ntíñ ntíñ ña'a vata koo é kūtú'vē vá'a ña'a san iñá Cristu. ²⁹ Dukuān ne, kade tsiñu ú, kaxió ntii ú vatā ó kata'xi Cristu é kúvi ví u.

2 Ntio ko é kūtuni nto tsi dóo kaxio ntii ú kuenta iña nto, kuenta iña ña ntán-too ñuú Ladicea, kuénta iña ña'a, ña é vata kiní nuú ko dí. ² Ntio kó te kíí nima ñá, te kudadii ña ni tā'an ña tsi ntákuin-ima ñá ña. Tsí ni'i ña é vā'a kídaa tē kutú'vē vá'a ña, te kini vá'a ña nuu i é tuvi xu'u iña Xuva ko, iñá Cristu. ³ Tsí nta'a ña vé'xi é un ntí'i nuū i é kutú'vē kō, é un ntí'i nuū i é kūtuni ko. ⁴ Kaka'an u sá'a ni ntō vata koo é ña kuvi kaní ntá'vī ña'a san nto da dóo vā'ā ó kaka'an ñá, kuiní nto. ⁵ Kuān té xoxó nti'xe u, ntá tsi ikān tuví nimá ko ni ntō né, dóo diní ko da kútuní ko tsi dóo vā'ā ó de nto, tsi ntákuinti'xe nti'xe nto Cristu.

⁶ Dukuān né, vata ó kuínti'xe nto Tó'o ko Jesúcrístú ne, kuan tsi koo kuntikín

ka ntó ña. ⁷ Kuínti'xe kue'en ntó ña, kutú'vē vá'a nto nté kui kakuínti'xe nto ña, vata tsí o nakuá'a ú nto ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko útén uten.

Ntuvi xee é ni'i ko nta'a Cristu

⁸ Koto nto tē ña ku ntíkin nto ña ntaéni nta'ví nto da ntáka'an ña nté ó ntádē kuení ña, da ntáka'an ña dovéte. Tsí ña te ntántikin ná Cristu, tsí da ntántikin ná vata xkoó ini ñá'a. Ntántikin ña tú'un ña ñuxiví sa.

⁹ Tsí vata tsi kaa mii Xuva kō né, kuan tsí kaa Crístú dí. ¹⁰ Divi ntō ne, ñá tē nté kaa nuu mé'ñu Xuva ko ntō tsi ntá-duku ntée nto Cristu. Tsí divi ña kadē kú'vē ñá iña un ntíñ ntíñ ña'a, ña ntádē kú'vē. ¹¹ Vata tē te'nte kúñu ntō, ntá tsi ña te ña'a ni e'nté ña nto. Vata tē nima nto é tē'nte da nakuíta nto kuétsi ntō da nakáku Cristu nto. ¹² Dā ítsi ntute nto ne, vata tē intú'xi dadii nto ni Crístú ne, ntoto xtuku nto ni ñá dí, tsi kuínti'xe nto tsí kuvi víí Xuva ko nantōto ña ña rkontuvi dá xi'i ña. ¹³ Di'na ne, vata tē xi'i ntó kuenta iña kuétsi ntō, kuenta iña i é ña ni e'nté nto kúñu ntō. Ntá tsi tá'xi Xuva ko ntúvi iña nto dadí ni Cristu vé ne, dē ka'nu iní ña ni ntō kuétsí nto. ¹⁴ Nakādí Xuva ko kuenta ko mí úve na'a tsí ña ni de ntáa ó leí san. Xnteē ñá kuentá san ntiká krusí kan. ¹⁵ Dā xi'í Cristu ntíkā krusí san ne, kúvi dé ña ni un ntíñ ntíñ ña'a, ña é ña vá'a o ntádē kú'vē. Nánē'e Xúva ko kō tsí ña vá'a ña tsikan da kúvi dé ña ni ña ntiká krusí kan.

Nantuku nto nuu i iña Xuva ko

¹⁶ Dukuān ne, ñá ku dā vá'a nto é kā'an ntée ña'a san nto tē neé ntaé'xi nto, o tē nee ntáxi'i nto, o tē nee ntáde nto, o tē ña ntáde nto viko san dá kanakuntéku xoó san ne, ó dá ntuvi é iō dá'na. ¹⁷ É un ntí'i nuu i sá'a ne, vata kaa kudii ntatí nuu i é kí'xi rkontuvi. Ntá tsi nuu i é nuu é ntāa ntí'xe i ne, Cristu. ¹⁸ Nǎ ku dā vá'a

nto é nākunaa ña kini ntāa san nto, ña e dóo koñu'u kuini i, ña e ntaínuu ini i ánĵē san, ña e dóo ntántaa nuu i e kéní ña, ña ntáde na'nu kuenta iña i e ntádē kuení mii ñā. ¹⁹Ñá tē ntántikin ntí'xe ña Cristu, ña é odo nūu iña ña ntákuinti'xe i san. Tsí Cristú ne, kata'xi ña é un nti'í é kantio ko, xo'ō é kuvi ó kúñu ña ne, kade ña é koo dadġi ō vata koo é kue'nu o vatā ó ntio Xuva kō.

²⁰Ntō'ó ne, e xí'i nto nī Cristu kuénta iña i é ió ñuxiví sa. ¿Nté kui ntákini nūu xtuku ntu nto nuu i tsíkan? ¿Nté kui ntáde ntu nto vatā ó ntáka'an ñá'a ñuxiví sa? Tsi ntáka'an ña: ²¹“Ñá ku tiin nta'a sá'a tiin nta'a tsikān nto, ñá ku e'xī nto, tsi dóo xíi kaa té kuān koo vii o”. Kuan ō ntáka'an ña. ²²Un ntġi ntġi nuu i sá'a ne, kantí'i da ntáde tsiñu ni'i ō. Sá'a né, kúdií dá mii tū'ún ña'a san. ²³Nuu é ntaā i tsi dóo va'á, kuini ko, tsí vata tē ntántikin ña nchu'ún va'á, vata tē dóo ntaíko ñu'u ñā, vata te ña ntáde kuení ña kuenta iña mii ñā. Ntá tsi ña kaidiá'vi kue'en tsi sá'a e ntuvá'a nima kġni ntāa kō.

3 Tsí nto'o é ntoto dadġi nto nī Cristú ne, nantuku nto nēe nuu i é kāduku ntée e dukún kán mí tuví Cristu díñi kua'a Xuva kō. ²Kadā kuení nto iña i é tuví e dukún kán; ñá ku dē kuení nto iña i é ió ñuxiví sa. ³Tsi é xí'i ntó nī Cristú ne, é ió va'á ntuvi iña nto nta'a Xúva kō. ⁴Tsí mií Cristu san kúvi ña ntúvi iña ko. Tē ntii díto ñá ne, dadġi tsi ntii díto ntó ni ñā é kaxi'í nuu ka'nu ña.

Ntuvi ata iña kó ni ntuvi xēé iña ko

⁵Nakuítá kue'en nto da nēe ka e ñu'u dukuān nima nto é kāduku ntée ñuxiví sa. Ñá ku kġdi ni'i nto ñádġi'í tē ñá tē ñádġi'í mii nto. Ñá vii nto é kġni kaa. Ñá vii ntó nuu i é ña vá'a, nté nuu i é kadā kuení mii ntó é kaikan nima kġni kaa nto. Ñá ku kūne'u iní nto ni tā'an nto, tsí vata te kanuu iní nto tuku xuva nto te kuān

koo vií nto. ⁶Ñā é kuān ó ntáde sán ne, ní'i kuē'en ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsí ña te ntákuinti'xe ña ña. ⁷Kuān ó dé nto ntuvi di'na di. ⁸Ntá tsi vevíi ne, nté uun ito nté uun ntuvi ká ña kú de nto nuu i sá'a: é kúdiin nto, é ña ntío kuē'en ntó ta'an nto, é vii nto é kġni kaa, é kā'an kġni nto iña ta'an nto, é kā'an nto nuu i é ña vá'a. ⁹Ñá ka'ān ntó dovete ni tā'an nto, tsi é nakuíta nto nima kġni kaa nto ni un nti'í nūu i é edé nto kġdaā ne, ¹⁰e ní'i nto nima xēé nto ve. Xuva kō ne, utén uten kantavá'a ña nima ko da nté ntuvá'a vata kaa mii ñā, da nté kuiní va'a kó ña. ¹¹Ñā té iní tē ña Israeé o, o te tuku ña'a ō. Ñā té iní te tē'nte kúñu ko, o tē ña'a. Ñā té iní tē ña tuku ñuú o, kuān té ña tú've ko, kuān te ntaíka ō má tsiñu ne, kuān te ntaíka xaa ō, tsí Cristu é káinuú á'vi ña iña ko un ntġi ntġi ó ne, nuu mé'ñu ña ko ūn ntġi ntġi o.

¹²Dōó ntio Xuva ko ntō né, nākaxnúu ña nto vata koo é ntúvi nto iña ña. Dukuān ne, vií nto vatā ó ntio ña: ntuntá'ví ini nto ta'an nto; vií nto é vā'á ni ñā; ñá vií ka'nu nto; na kūtíi nima ntó ni ñā'a san; na kūtíi nto kuntētu nto nee é ntio nto. ¹³Na kūtíi nto ni tā'an nto ne, kada ka'nu iní nto ni ña te ió nuu i. Vata ō dé ka'nu iní Cristu ni ntó ne, kuan kōo kada ka'nu iní nto ni tā'an nto. ¹⁴Díi ka vá'a ó ne, kuinima ntó ta'an nto, tsí da ntákuinima kó ta'an ko ne, uun tsi ntúvi o ni ñā. ¹⁵Xuva ko na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto ne, nañ'e ñá nto nté koo vií nto, tsí divi tsiñu e kána ña nto é uun tsi ña'a kúvi nto. Naku'éle nto sintiá'vi nta'a Xuva kō.

¹⁶Nguentúvi tsi na kunūu tú'ún Cristú san nima nto. Nakuā'a nto ta'an nto ne, kué'e nto ña itsi. Kata nto iña Xuva ko. Kata nto tsi dóo ka'nu ña. Kata nto nté ō dé ña ni ntō. ¹⁷Da nēe ka é vii ntó, é kā'an ntó ne, kuān koo vií nto kuenta iña Cristú ne, naku'éle nto sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña Tó'o kō.

Nté koo víí ña ntákuinti'xe i san

¹⁸Ntō'ó ne, ñadī'í, kuinti'xe nto xii nto, tsí kuān ó ntio Tó'o kō é víí ña ntákuinti'xe i san. ¹⁹Ntō'ó ne, ñatīi, kuinima ntó ñadī'í nto. Ñá ku kudiin ntó ni ñā.

²⁰I'xá, na kuinti'xe nto é un ntī'ī e ntáka'an úva nto ni dí'í ntō. Sá'ā é ntio Xuva kō é víi o. ²¹Ntō'ó ne, uva i'xá, ña kú de nto é na kúdiin i'xá nto vata koo é na kī'xi iní i é víi i é ntio nto.

²²Ntō'ó, ña ntáde tsiñu, kada ntaa nto é un ntī'ī e ntáka'an tó'o ntō, ña ntoo ñuxiví sa, ñá te da mii tsí dá kaito ñā, tsí kanī nima ntó, tsi ntákuinti'xe nto Xuva kō. ²³Da nēé ka nee é víi ntó ne, kanī nima ntó víi nto, vata te iña Tó'o ko káde nto, ñá te iña ña'a. ²⁴Ini ntó tsi tá'xi Xuva ko nto iña ñá doméni, tsí kade tsiñu nto iñá Cristu, divi ñā e Tó'o nti'xe ko ñā. ²⁵Xoó ña'a é káde ña é kīni kaa ne, ní'í ñā é kīni kaa, tsí ña káde Xuva ko kuēnta te ka'nu ñá'a ña, o tē ña ka'nu ñá'a ña.

4 Ntō'o e tó'o tsiñu kúvi nto ne, víi nto é vā'á ní ña ntáde tsiñu iña nto. Naka'an ntō tsí io Tó'o ntō, ña é kadē kú'vé iña nto e dukún kán.

²Ñá tee dā'na nto é kā'an ntá'ví nto. Ñá kú xkukídí naá nto, ntá tsi nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³Ka'an ntá'ví ntó iñá ntī dí te ta'xi Xuva ko te kúvi ka'an ntódo nti tú'ūn va'á san iña ñá, te kúvi ka'án nti nuu i é tuvi xu'u iñá Cristu, tsí kuenta iña tú'ūn san é nuu kutū u. ⁴Ka'an ntá'ví ntó te kúvi ka'an va'á u vata koo é tēku va'á ña'a san.

⁵Koto nto é víi nto é vā'á ní ñā'a, ña ntákuinti'xe i san. Koo ntii nto kada tsiñu nto vevii é ío ka ntuvi. ⁶Ka'an vā'a nto ni ñā'a san vata koo é nā xkúntee iní ña é kīni ña. Kutú've nto nté koo nantiko koō ntó ni ñā'á nēe é ntio ña kutuni ña.

I'a ntí'í tutú san

⁷Ení ko Tiquicu, ña e dóo ntio kó ne, un vā'a tsi xntíi ñā ko. Dadī tsi ntáde tsiñu ntí ni ña iña Tó'o kō. Kuni'í ña tú'un iñá ko ve. ⁸Tsi táxnūu ú ña vata koo é kā'an ñá ni ntō nté o de nti, vata koo é na nāku'ún ka'nu nima nto. ⁹Ntini'í ña Onésimu, ña e dóo ntio ko, ña e dóo ini dé ntaa, divi ñā é káduku ntée ña nto. Ntaa ña ni ntō é un ntī'ī é kākuví i'a.

¹⁰Aristarcu, ña é ñu'u kutū ntí ni i né, taxnūu ña ntiusi nto. Marcú dí, ení Bernabee. É kākā'án u ni nto kuēnta iña ña. Te kī'in ña kikoto ní'ni ña ntō ne, vā'a kōo víi nto ni ñā. ¹¹Jesuú, ña é naní Justó dí ne, taxnūu ña ntiusi ntó dí. Da mii ña sā'a é un ntī'í ntī'í ña Israee, ña ntákuinti'xe i san, dé tsiñu ntí ni ña iña Xuva ko. Dōo náxnūu ka'nu ña nimá ko. ¹²Eprafa, ñá ñuú nto, ña é kade tsiñu iñá Cristú ne, taxnūu ña ntiusi ntó dí. Utén utén kaka'an ntá'ví ña iña nto é kuntikín xntó Xuva kō, é kanī nima ntó víi nto é ntio Xuva kō. ¹³Xu'ú ka'an ntaa ú tsi dóo kadē kuení Eprafá san kuenta iña nto, ña ntoo ñuú Ladicea ni ñá ntoo ñuú Hierapolí dí. ¹⁴Luca, ña medíkū e dóo ntio kó ne, taxnūu ña ntiusi nto, ní Demá dí.

¹⁵Ká'an ntō ntiusi ní ña ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Ladicea. Ká'an ntō ntiusi ní Nifá, ní ña ntákuinti'xe i sán dí, ña ntánataká nuu nú ví'í ña kán. ¹⁶Tē kúvi nakuā'a nto tutú sa'á ne, taxnūu nto ñuú Ladicea, na nakuā'a ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ikán, dí. Nakuā'a nto tutu e táxnūu ú iña ñá dí. ¹⁷Ká'an nto ni Arquipú te na kōto ñá te káda ntaa ña tsiñu é tēé tsiñu Xuva ko ñā.

¹⁸Xu'u é Pablú u ne, nta'a mií kó kaka'u u é taxnūu ú ntiusi ntó dí. Naka'án ká nto tsí nuu kutū u. Kūnuu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō. Kuan tsí koo é kā'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnū Pablu tūtú iña ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo ñuú Tesalonica

1 Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteú ne, taxnūu ntí tūtú sa'a iña ña kuínti'xe i Xuva ko ni I'xā ñá Jesucristu, ñá ntoo ñuú Tesalonica. Xuva ko na náxnūu viko ña nto. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Nté ō ntákuinti'xe ña ñuú Tesalonica

²Ñi kuē'en tsí ntuvi ntánakue'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña ntó ne, ntáka'an nti ni Xuva ko kuēnta iña nto vata da ntáka'an ntá'ví nti. ³Dā ntáka'an nti ni Xuva kō ne, ntánaka'an ntí nté ō ntáde tsiñu nto tsí ntákuinti'xe nto. Ntánaka'an ntí tsi dóo ntii ntáde tsiñu nto tsí ntákuinima ntó Tó'o ko Jesucristu. Kaniñ nima ntó ntantétu nto ña, tsí ini nto tsí nainu xtúku ña. ⁴Iní nti tsí nakaxnúu Xuva ko ntó tsi dóo ntio ña nto. ⁵Ñá te da mii é ká'an nti tú'un va'á san ni ntó, ntá tsi é dé tsiñu ni'í Espíritū Sántu tú'un san é vii ñá uun nuu i é ká'nu nima ntó vata koo é kütuni ntaá nto é nuu é ntaā i. Ini ntó nte o dé nti kuenta iña nto da intóo ntí ni ntó.

⁶Éde nto vatā o dé nti, vatā o dé Xuva kō. Tā'xi Espíritū Sántu dodíni iña nto é kini nto tú'un sa'á, kuān te dóo ntó'o nto kuenta iña i. ⁷Un ntí nti ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia ni ñuú Acayá ne, ini ña nté koo vii ña da ntaíni ña nté o de nto. ⁸Un ntí nti ña ñuú i sán ne, ini ña tsi dóo ntákuinti'xe nto Xuva kō, tsí ña te da mii ñuú Macedonia ni ñuú Acaya ntáka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Ñá kantio é ká'an ka ntí nuu i sá'ā, ⁹tsi ntáka'an mii ñá'a san e dóo vā'ā o dé nto ni ntí dá xeé nti mí ntoo nto. Ntáka'an ña nté o tsóo mii nto santu e ntúv'á nā

iña nto vata koo é kuntikin ntó Xuva kō né, ēni ntu'u nto ntáde tsiñu nto iña Xuva ntí'xe kō, ña kantíto. ¹⁰Ini ñá tsi ntantétu nto dá nainu xtúku I'xā ña nte e dukún kán, divi ñá é nantóto Xuva ko ña dá xi'i ñá, divi Jēsuu, ña nakáku kō é ña ní'i kō é ntó'o ko iña kuétsi ko tē xe'é Xuva kō é ntó'o ña ntoo ñuxiví sa.

Tsiñu é éde Pablu ñuú Tesalonica

2 Ini míi nto, ta'an, tsí ña te é ntaā i é ñe'é nti míi ntoo nto. ²Ini ntó tsi dóo ntó'o ntí ñuú Filipu. Dōo dé xeni ña'a ni ntí ikān. Kuān te ntó'o ntí ne, ntá tsi tá'xi Xuva kō é ña ni u'ví nti é ká'an nti ni ntó tú'un va'á san iña ñá, kuān té ña ni ntio kué'en tsi ña ñuú nto san. ³Ñá te tú'un vete e ntáka'an nti ni ntó, ñá te tú'un é kīni kaa. Ñá tē ntaéni nta'ví nti nto, tsí nuu é ntaā i é káka'an nti ni ntó. ⁴Tsí Xuva kō ntio ña é ká'an nti tú'un va'á iña ñá ne, divi tsi tú'un e ntáka'an nti ni ntó di. Ña ntáde ntí kuenta te xkúntee iní ña'a ne, o tē ñá xkúntee iní ña, ntá tsi kade nti é ntio Xuva kō, tsí kaito nteé ña nima ko nte ntaā. ⁵Ini ntó tsi nté uun ito ña ni ká'an nti tú'un e dóo vidin ka'an é kani nta'ví nti nto. Ntē ña ni ká'an nti vata koo é kukuika nti. Xuva ko ini ña. ⁶Ntē ña ni ntíó nti é ká'an ñá'a te dóo ka'nu ña'a ntí, kuān te divi ntó o kuān te tuku ñá'a, kuān te kuvi ka'an ntí'xe ña tsí ka'nu ña'a nti, tsí Cristu táxnūu ña nti. ⁷Dōo vitā iní nti dá intóo ntí ni ntó, tsí divi ntó e dóo ntio ntí nto. Ide ntí vata tsí ó de di'í i'xā san ni i'xā ñá e dóo meni ña i. ⁸Ñá te da mii tú'un va'á iña Xuva ko é ncho ta'xi nti é kütuni nto, tsí un tsi nte ntúvi iña mií nti é ncho ta'xi ntí kuenta iña nto, tsi dóo ntio ntí nto. ⁹Ntánaka'an nto, tā'an, nté ō dé tsiñu ntí, nté ō ntó'o nti. Nté ntuvi ntē niñu dé tsiñu nti, tsí ña ni ntíó nti é natēñu nuu ntí nto ni dukuān ntáka'an nti ni ntó tú'un va'á san iña Xuva ko.

¹⁰Ntō'ó ne, kuvi ntada ntaa ntó ni Xuva kō tsi nté uun nuu i é kīni kaa ña ni idé nti ni ntō, ðivi ntō e ntákuinti'xe nto Xuva kō. Ntē ña tuví nee nuu i é tsi'í kuétsi nto nti. ¹¹Ini ntó nte o dé nti ni ntō. Tsi vatā ó de uva i'xá san ni i'xā ñá ne, kuān o tá'xi ntí nto itsi. Naká'nu ntí iní nto, é un é un nto. Ká'an ntí ni ntō ¹²tsi vá'a koo víí nto vatā o é ntio Xuva kō, tsi kána Xuva ko ntō é kuntōo nto nta'a ña, é nī'i nto e dóo va'a iña ña.

¹³Dukuān ne, kanakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko ütén uten, tsi da téku nto tú'un Xuva kō e ntáka'an ntódo ntí ne, kuinti'xe nto tsi ña te tú'un e ntáka'an ñá'a, tsi ðivi nti'xe tú'un Xuva kō né, ðivi tsi tú'un é káde tsiñu nima ntó, ðivi ntō e ntákuinti'xe nto Xuva kō. ¹⁴Tsí ðivi nto, tá'an, e ntánto'o nto vatā ó ntánto'o ña ñuú Judea, ña kuinti'xe i Jesucristu. Tsi kuān ó ntánanto'o ña ñuú nto nto vatā o dé ña Israee ni ñá ñuú ña, ña kuinti'xe i Tó'o ko Jēsuu. ¹⁵Ña Israee ñá tsikán ne, ē'ní ña Tó'o ko Jēsuu ni ñá ntáka'an náa Xuva ko. Nakúnu ñá ntí ði. Ña ntáde ña é ntio Xuva kō; da mii kuē'en tsi e ntánāa núu ña ni ūn ntíí ntíí ña'a. ¹⁶Ñá ntio ña é ká'an nti nī ña tuku ñuu vata koo é nakáku ña ði. Díí díí ka kue'e kuétsi ña kuēnta iña núu i sá'a. Ntá tsi nī'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsi dóo kudiin Xuva ko é kuān ó de ña.

Ncho kī'in xtúku Pablu ñuú Tesalonica

¹⁷É kütitín ntuví e tsóo mii ntí nto, ta'an, ntá tsi dóo ntánaka'an ntí nto. Dōó ntio nti kiní xtuku ntí nto. Ncho kíkoto ní'ni ntí nto. ¹⁸Xu'u é Pablú u ne, kí'in itō nchó kī'in u, ntá tsi edí nuu tó'o e ña vá'á san itsi é kí'in nti. ¹⁹¿Nee iñá ntu é ntantétu ntí ve? ¿Nee iñá ntu é nākunuu díni nimá nti? ¿Nee ntu doméni é vā'á ní'í nti? Ntō'o kúvi nto iñá nti é kuntoo dadíi o nta'a Tó'o ko Jēsuu te naínu ña. ²⁰Tsi

ðivi ntō e dóo ka'nu kuiní nti kuenta iña nto. Dōó diní nti kuenta iña nto.

3Dukuān né, dā ña ni kutíí ká nti ne, ðe kuení nti te vā'á o te kuntoo mii ntí ñuú Atená ne, ²taxnúu ntí ta'an ko Timóteu e kíkoto ní'ni ña nto. Tsi ðivi ña ne, kade tsiñu dadíi ntí ni ña iña Xuva ko dá káka'an ntódo nti tú'un va'a é nakáku Cristu ko. ðivi ña nañe'e ñá nto é nakíí nima nto é ñíí kue'én ini nto kuinti'xe nto Xuva kō, ³vata koo é nté uun nto ña nativi iní nto é kuinti'xe nto da xe é kuān ó ntánto'o nto. Tsi ini nto tsi da mii é kuan koo nto'o kō. ⁴Ini nto tsi dá ntoo ntí ni ntō ne, ntáka'an nti ni ntō tsi kuan koo nto'o kō tsi ntákuinti'xe ko Jēsuu. É ini nto tsi kuān o kúvi nti'xe. ⁵Dukuān né, dā ña ni kutíí ká u ne, taxnúu ú ña vata koo é kutuní ko te ntákuinti'xe dukuan ntō, o tē da ntántikin ntó tó'o e ña vá'á san é nañe'e nto tuku nuu i, tsi tē ña'á ne, é ntaā i é de tsiñu nti. ⁶Ntá tsi dā náxee xtúku Timoteu é ñe'e ná mí ntoo ntó ne, dóo vá'a tú'un ní'i ña da náxee ña. Kaka'an ñá tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō ne, ntákuinima tá'an nto ði. Kaka'an ñá tsi nguentúvi ntánaka'an ntō ntí, e dóo ntio nto ntí, e dóo ntio nto é nākiní ta'an o vatā ó ntio ntí ði. ⁷Dukuān né, ta'an, kuān te dóo titín nuu i taan núu ntí, ntá tsi dóo ka'nu kuiní nti tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō. ⁸Dā téku nti tsi ntoo ntii nto ni Xuva kō né, vata te ntuví xēe é ní'í nti. ⁹Ñá ini nto nté kaa sintiá'vi é nakué'e ntí nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsi ñá tē nté kaa diní ntoo ntí nuu Xuva ko kuēnta iña nto. ¹⁰Ñíí kuē'en iní nti ntáka'an ntá'ví nti ntē ntúvi ntē níñu te ta'xi Xuva kō é nāk-iní xtuku ntí nto vata koo é nakuā'a ká nti nto nēe é kākunaá ka é kuinti'xe vá'a nto Xuva kō.

¹¹Ntio nti é ta'xi mii Xuva ko ní Tó'o ko Jēsuu itsi vata koo é kúvi naxee túku nti mí ntoo nto. ¹²Na ta'xi Xuva kō é díí díí ka kuinima ntó ta'an nto, ni ūn ntíí

ntíí ña'a, vatā ó kuinimá ntí nto, ¹³vata koo é na ñaku'ún ka'xi nto, vata koo é ña koo nté uun nuu i é kuétsí nto nta'a Xuva ko tē nainu Tó'o ko Jēsuu ni ún ntíí ntíí ña'a, ña ntáduku ntée ña. Kuan koo na kōo.

Nté koo vii o é ntio Xuva kō

4 Vi'a ve ne, ta'xi ntí nto itsi sá'a, tā'an. Kákān ntí nto kuenta iña Tó'o ko Jēsuu é vii ntó vatā o ñañé'é ntí nto nté koo vii nto é ntio Xuva kō. Kuān o ntáde ntí'xe nto, ntá tsi díí díí ka víí nto ve.

²Tsí ini nto tú'un é tá'xi ntí nto vatā o táxnūu Tó'o ko Jēsuu. ³Tsí ntio Xuva kō é vii ntó da mii ku'e'en tsi é vā'a. Ñá ntio ña é vii nto é kini kaa ni ñad'íí san. ⁴Kutú've nto, é un é un nto, nté koo víí nto ni ñad'íí míí ntō vata koo é vii nto é ntio Xuva kō, vata koo é na kuiko ñu'u ñá'a san nto. ⁵Ñá ku dē kuení nto é kini kaa ni tuku ñad'íí san, vatā o ntáde tuku ña'a, ña e ñá ini Xúva kō. ⁶Kuenta iña i sá'a ne, ña vá'a o te kaní nta'ví ta'an o. Tsí Xuva ko kué'é ña é ntō'o un ntíí ntíí ña'a, ña iō kuetsí i san, vata o ka'án ntí ni ntō. ⁷Tsí ña te ni kana Xuva ko kō é vii o é kini kaa, tsi é vii o é vā'a. ⁸Xoo é ña káde i kuenta tú'un sa'a ne, ñá te tú'un ña'a kanakuíta ña, tsi tú'un mii Xuva kō, ña kata'xi Espíritū Sántū é kunūu ña nima ko.

⁹Ñá kantio nto é ká'án ka ú ni nto kuēnta iña i é kuinima tá'an kō, tsí mii Xuva ko kanakuā'a ña nto é kuinima ntó ta'an nto. ¹⁰Tsí divi ntō ne, ntákuinima ntí'xe nto un ntíí ntíí ta'an nto, ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia. Sá'a tsi é ká'án ntí ni nto: Tē díí díí ka kuinima tá'an nto. ¹¹Koó ntii ntō é diin diin tsi kuntōo nto. Víí nto kuenta iña mii nto. Nta'a mii nto kada tsiñu ni'í nto, vatā ó kaka'án ntí ni ntō, ¹²vata koo e dóo va'a koo ka'an ñá'a san iña nto, ña é vāta kuínti'xe i san, vata koo é ña te neé taan núu nto.

Tē nainu xtúku Tó'o kō

¹³Ntá tsi ntio ntí é kūtuni nto nté koo kuvi ña é xi'í san, vata koo é ña kunta'xa iní nto vatā ó de ña'a, ña é ña tuví nee kantétu. ¹⁴Tsí ntákuinti'xe kō tsí xi'í Jēsuú ne, da ntóto xtuku ña ne, kuan tsi koo nainu ni'í Xuva ko ña xi'í san dí, ña e kuínti'xe i ña.

¹⁵Ta'xi Xuva kō é ká'án ntí sá'a ni ntō: Tsí divi o é ntántoo ká o ñūxiví sa da nté nainu xtúku Tó'o kō ne, ña te xó'ō é dí'na o kini o ña, tsí dí'na ña xi'í san. ¹⁶Tsí mii Tó'o kō nainu ñá ñu'u a é nakana ña kō. Un ntii tsi ká'an ánje, ña odo nūú iña Xuva kó ne, kueku trunpeta Xuva ko te e xée úra i é ntaa o ni ñá. Kidáá ne, ña kuínti'xe i, ña xi'í san ne, dí'na ña ntoto ña ne, ¹⁷xo'ó é ntántoo ká o ñūxiví sa ne, k'ín dadíi o ni ña mē'ñú vikó san ne, ikan nani'í ta'an ko Xuva kō e dukún kán. Kidáá né, kuntuo dadíi o ni ña ntii ña ñu ntúvi. ¹⁸Dukuān ne, ká'an nto ni tā'an nto tú'un sa'a, naka'nu nto iní ta'an nto xé un xé un nto.

5 Ntá tsi ñá kantio é ká'án ntí ni ntō neé urá o nēe ntúvi te nainu Tó'o kō, ²tsí ini nto tsí dā xee ntuvi é nainu xtúku ña ne, da nēe iní kó nainu ña, vata kaa ña du'u, ña vé'xi niñú a. ³Ura tsí i da ntáka'an ñá'a e dóo vá'a o ntoo ña, diin diin tsi iñi ne, ntá tsi da nēe iní ñá kuvi dóxo, vatā ó kuvi ñad'íí san dá kaiñi ntu'u kaexnúu i'xí ña é kākū i'xá ña. Ña kúvi nakākú ka ña kúñu ñá. ⁴Ntá tsi divi nto, tā'an, é iní ntó nuu i sá'a ne, ña ntaíka nto m'í é nēe vata koo é ña da nēe iní ntó tē xee ntúvi tsikan, vatā é ki'xi ña du'u té xee. ⁵Nto'ó ne, vata ntáa ñu'u é káxi'í nuu ntuvi ā ntáa nto; tsí xo'ō ne, ñá kadūku ntée o m'í é nēe; ñá kadūku ntée o nūu i é kākūvi niñú a. ⁶Dukuān ne, ñá kū xkukídi naá o vatā o ntáde tuku ña'a, ña é dotō tsi ntáde, ntá tsi ku'un ku'un tsi iní ko kuntuo o. Na kadā kuení va'a ko nté koo vii o. ⁷Ña ntákidi ne,

niñú a ntákidi ña. Ña ntáde kí'ví ne, niñú a ntáde kí'ví ñā. ⁸Ntá tsi xo'ō é ntoo ō mí kaxi'í nuu ne, na kadā kuení va'ā ko nté koo vii o. Vatā ó kanada'ān sntadun kúñu ñā é kainúu káa xkintika ñā né, kuan koo nada'an ō nima ko é kuinti'xe ko Xuva kō ne, kuinima ko ña. Vatā ó kanada'ān sntadún san díki ñā é kainuu ñā ñii ka'xí né, kuan koo nada'an o díki ko é kuntetu o ntúvi é nakakú Xuva ko kō. ⁹Tsi ñā ni nākaxnúu Xuva ko kō vata koo é ta'xi ñā kō é ntō'o ko, tsí vata koo é nakakū ñā ko ntā'a Tó'o ko Jesūristu. ¹⁰Dívi ñā ne, xí'i ñā kuēnta iña kó vata koo é kuntoo dadii o ni ñā, kuān té kantítō ká o ne, o kuān té e xí'i o tē naínu ñā. ¹¹Dukuān ne, ká'ān ká nto ni tā'an ntó te kíi nima ñā. Tsi'i ntií nto ñā na kuinti'xe ñā vatā o ntáde nti'xe nto.

Itsi e xé'e Pablu iña ñā kuinti'xe i

¹²Ká'ān ntí ni nto, tā'an, tsí kuiko ñu'u nto ñā'a, ñā ntáde tsiñu ni'i nto kuēnta iña Xuva ko, ñā ntádē kú'vé iña nto kuenta iña Xuva ko, ñā ntáta'xi nto ítsi.

¹³Dií díi ka kuiko ñu'u nto ñā; kuinima ntó ñā kuenta iña tsiñu e ntáde ñā.

¹⁴Ká'ān ntí ni nto, tā'án, te káda tíi nto ni ñā dóo du'xen i é káda tsiñu ne, nāxnuu ka'nu nto iní ñā e dóo ixó i san. Tsi'i ntií nto ñā e dóo vitá o iní i. Ka'nu víi nto nima ntó ni ún ntií ntií ñā'a.

¹⁵Ñá ku dē xení nto ni ñā'a te kadē xení ñā ni ntō. Nantuku nto da nēé ka

nuu i é vā'a é vii ntó ni tā'an ntó, ni ún ntií ntií ñā nguui sán dí.

¹⁶Nguentúvi kuntōo díni nto. ¹⁷Ñá ku kúnáa iní nto é ká'an ntá'ví nto.

¹⁸Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña un ntií ntií nuu i, tsi sá'a ntio Xuva kō é vii nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu.

¹⁹Ñá ku e'nté nuu nto tsiñu é káde Espíritū Sántū. ²⁰Ñá ká'an ntó te ñā vā'a o é káka'an ñā'a tē xoó kaka'an í naa Xuva ko. ²¹Koto nteé va'ā ntó un ntií é káka'an ñā, nēe é vā'a, nēe é ñā vā'a ne, kuntikin nto é vā'a san. ²²Tsoo mii ntō é un ntií nūu i é kīni kaa san ve.

²³Xuva kō, ñā kata'xi é kuntōo vā'a ō né, na ntāvā'a ñā nima nto. Na vii ñā kuenta kúñu nto, kanii é tduiña nto. Kidáa ne, ñā ká'an Tó'o ko Jesūristu té iō kuetsí nto tē naínu xtúku ñā. ²⁴Xuva kō, ñā e kána nto ne, kada ntaa ñā vatā ó kaka'an ñā.

I'a nantí'í Pablu tútú san

²⁵Ka'an ntá'ví ntó iñá nti, ta'an.

²⁶Ká'an ntō ntiusi ni ún ntií ntií ñā kuinti'xe i, ñā ntoo ikān.

²⁷Ká'ān ntí ni ntō tsí ntio Xuva kō é nakuā'a nto tú'un sa'á ni ún ntií ntií ñā kuinti'xe i.

²⁸Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūristu nto. Sá'a tsi é ká'án nti ni ntō.

Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnūu Pablu ní ta'an ña tutú iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica

1 Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteú ne, taxnūu ntí tutú sá'á iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica, ña ntánuu iní i Xuva ko ni Tó'o ko Jesūcristu. ²Xuva ko ni Tó'o ko Jesūcristú ne, na kūnuu mé'ñu kūnuu dava ña nto. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntuo nto ni ñā.

Dá xntēkú kū'vė Xuva ko iña ña é iō kuetsí i tē nainú Cristu

³Utén utén kantio é nākué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña ntó, ta'an. Dōo vā'ā o é kuān koo vií ntí, tsí ðivi ntō ne, ðíí ðíí ka ntákuinti'xe nto. Dōo ntákuinima ntó ta'an nto ðí. ⁴Mii ntí ne, dōo vā'ā o ntáka'án ntí kuenta iña ntó ni ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo tuku ñuu, tsi dóo ka'nu kuíní ntí tsi ntákutíí nto ntákuinti'xe nto, kuān te dóo ntánto'o nto, kuān te ntáde xení ña'a san ni nto. ⁵Dá kutūni ñá'a tsi ntákutíí nto ne, kutuni ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō. Tsí Xuva kō né, dōo vā'ā ó kadē kú'vė ña. Ká'an ña tsi dóo nuu á'vi nto é kuntuo nto mí kadē kú'vė ña. Dukuān ne, kuenta iña i sá'ā e ntánto'o nto.

⁶Vā'ā koo vií Xuva ko te ūun kuédadií tsi nantō'o ña ña ntánantō'o nto, ⁷tē tá'xi ña é dadíi kuntoo da'na o ni ntō ntuvi dá ntíi dito Tó'o ko Jēsuu e dukún kan, ni ánje ñā e dóo iō ntíi ñā. Uun kaxi'í nuu ka'nu ña te vė'xí ña e dukún kán. ⁸Kué'e ñā é nto'o da xōo ka ña'a, ña é ña ini Xúva kō, ña'a, ña é ña ntáde kuenta tú'ūn va'á iña Tó'o ko Jēsuu. ⁹Ña tsikán ne, kunaá ña ntii ðañu ntūvi. Nā xēe ñā nta'a Xuva kō, tsí xio ki'ín ñā. Ntē ña kiní ña Xuva kō nté kaa ñā, e dóo kaxi'í

nuu ka'nu ñā, e dóo iō ntíi ñā ¹⁰ntuvi dá nainu xtúku ñā. Ntuvi tsikan dá nainu ñā ne, ká'an ūn ntíi ntíi ña'a, ña kuínti'xe i, tsi dóo ka'nu ñā. Da kudú'va ña kuínti'xe i san tsi dóo ka'nu ntí'xe ñā. Kuan ðivi ntō ðí, tsi kuínti'xe nto tú'ūn e ntáka'án ntí ni nto kuēnta iña ñā.

¹¹Kuenta iña i sá'á ne, ntafán ntí nta'a Xuva ko te tā'xi ñā é kunūu á'vi nto kuenta iña ña e kána ña nto. Ntafán ntí te xntii ña ntō vata koo é kúvi vií nto é un ntí'í nuú i é vā'a é ká'an ntó tsí vií nto, é un ntí'í é ncho vií nto kuenta iña Xuva ko tsi ntákuinti'xe nto ñā. Tsi dóo iō ñā é vii ñā. ¹²Kidāā ne, ká'an ñā'a tsi dóo ka'nu Tó'o ko Jesūcristu kuenta iña ntó ne, ká'an ñā tsi dóo va'á nto kuenta iña Xuva ko, tsi dóo vā'ā o dé Xuva ko ni nto, ni Tó'o ko Jesūcristu.

Ña'a é iō kuetsí i

2 Vi'a ve ne, ká'ān ntí ni nto, tā'an, kuenta iña i dá nainu xtúku Tó'o ko Jesūcristu é nataká nuu o ni ñā. ²Sá'a káka'án ntí ni ntō vata koo é ña te ura tsí i nadama nto e ntántikin ntó, ntē ña kutsú'un nto tē téku nto tē xee ntúvi é nainu xtúku Tó'o kō. Kuān te kaká'an ñá'a tsí xe'é Xuva ko kūtuni ñá, kuān te káka'an ntódo ña'a, kuān te kiní nto tutu é káka'an ñá'a tsí ntí'í táxnūu ntí ne, ñá ku kuinti'xe nto. ³Ñá ðā vā'a nto é kaní nta'ví ña'a nto nté uun nuu i. Nā xēe ntúvi tsikan da nté ðí'na xee ntúvi e dóo ntáde do'o ña'a san ni Xuva kō. Kidāā ne, ki'xi ðító uun ña'a, ña é kīni kaa kue'en, ña é kūnaá kue'en. ⁴Ña tsikán ne, kodo ntí'í ña é kīnchu'vi ña é un ntí'í é káka'an ñá'a é xuva ñā, é un ntí'í é káka'an ñá'a é santu. Kidāā né, mii ña nākutúvi ña ini ukún Xuva kō é ncho vií ña Xuva kō. Ká'an ñā tsí mii ñā é Xuva ko ñā.

⁵¿Ñā ntánaka'an ntū nto é káka'án u ni nto nuu i sá'a dá íntóo dadíi ú ni ntō? ⁶Ini ntó ve nee iña é kē'nté nuu itsí ña vata koo é ña ki'xi kantí'í ña ðā nté xēe

ntúvi i. ⁷Vevíí ne, kakuvi nuu i e dóo xíí kaa san é tuvi xu'ú ne, kuān koo kuvi da nté kúntee xío ña ke'nté nuu san. ⁸Kidáā ne, ntii dīto é kīni kaa san, ntá tsi ka'ni Tó'o ko Jēsuu i. Kūdii tátsin xu'u tsi ña ka'ní ña i. Uun ito tsi nantí'i ña i tē naínu xtúku ña. ⁹Diví é víí e dóo xíí kaa san ne, víí vatā ó ntio tó'ō é ña v'á'a san é víi. Un v'á'a tsi koo ntii é kué'é kuenta, é víí nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i, ¹⁰tsí da kaní nta'ví ña'a. Kani nta'ví ntí'xe ña'a, ña é kunaan, tsí ña ni ntio ña kuiníma ña é nuu é ntaā i é nakākú Xuva ko ña. ¹¹Dukuān ne, kué'e Xuva kō é kūtuntu kué'en ña vata koo é kuinti'xe ña tú'un vetē. ¹²Kidáā ne, kué'e ñā é ntō'ō un ntíí ntíí ña'a, ña é ña ni kuinti'xe i é nuu é ntaā í, ña e dóo diní i é víi é kīni kaa.

Xoo é nakaxnú Xuva kō é nakāku ña

¹³Ntá tsi ntí'í ne, nguentúvi ntá-nakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, ta'an e dóo kuinima Tó'ō ko ntō. Da mīí é kuān koo víí ntí, tsí nte dí'na nakaxnú Xuva ko ntō é nakākū ñá nto, é nakate Espíritū Sántū nima ntó, tsi kuinti'xe nto tú'ūn é nuu é ntaā í iña Xuva ko. ¹⁴Sá'a tsí e kána ña nto da kuínti'xe nto tú'ūn va'á san é ntáka'an ntódo ntí, vata koo é ní'i nto e dóo va'á iña Tó'ō ko Jesūcristu.

¹⁵Dukuān né, ta'an, ñá ku nātivi iní nto; ñá ku nakuitā ntó nte xkoó ini nto é nañé'e ntí nto, kuān te xu'ú ntí ntáka'án ntí ni nto, o te tūtú taxnúu ntí iña nto. ¹⁶Mīí Tó'ō ko Jesūcristu ni Úva ñā, ña e dóo kuinima í kō, ña é nāxnuu ka'nu nima kó ntii dañu ntúvi, ña e tá'xi doméni é kuntu o é ní'i ko é v'á'a nta'a ña, ¹⁷na nātsu'un ka'nu ña nima nto. Na nātsu'un ka'xi ña nima ntó vata koo é v'á'a koo víí nto é un ntí'i nuū i, vata koo é v'á'a koo ka'an ntó dí.

Ka'an ntá'vi ntó iñá ntí

3 Uun sá nuu i é ká'án ntí ni ntō: Tē ka'an ntá'vi nto iñá ntí, vata koo é xēe kantí'í tú'un Xuva kō dá kanií nūxiví ne, tē dóo ka'nu kuiní ña'a san kuēnta iña í vata ō kúvi mí ntoo nto. ²Ka'an ntá'vi ntó iñá ntí tē ña kadá xení ña kīni ntáa sán ntí, tsí ña te un ntí'í ñā'a e ntákuinti'xe ña. ³Ntá tsi kade ntaa Xúva kō é káka'an ña. Naxnuu ka'xi ña nima ntó; nada'an ña nto nuū i é kīni kaa. ⁴Iō ntáa iní ko tsi ntáde ntaa nto e ntáka'án ntí ni ntō né, kuan tsí koo víí nto dí, tsí xntii Xuva ko ntō. ⁵Xuva ko na xnūu ña nima nto é kuinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinima Xúva ko ntō. Na nāxnuu ka'nu ña nima ntó vata koo é na kūtíí nto vata tsí o kutíí Cristú dí.

Kantio é kada tsiñu ō

⁶Vi'a ve ne, ká'án ntí ni nto, tā'an, kuenta iña Tó'ō ko Jesūcristu, te kīi nteé xio nto ta'an nto da xōo ka ña'a, ña du'xen í é káda tsiñu, ña é ña ntío i é kada ntaa vatā ó de nto. ⁷Tsí ini míí ntó nté koo víí nto, vatā o nañé'e ntí nto. Tsi ntí'í ne, ña te dú'xēn ntí é káda tsiñu ntí dá intóo ntí ni ntō. ⁸Ntē ña ni e'xí doméni ntí iña nto nté uun nto. Un v'á'a tsí ntó'ō ntí dé tsiñu ntí ntē ntúvi ntē níñu vata koo é ña natekú du'xén ntí nto. ⁹Ñá tē é kuān o dé ntí tsi ña v'á'a o te xntii ntō ntí, ntá tsi dukuan ō nañé'e ntí nto nté koo víí nto vata koo é víi ntó vatā ó de ntí. ¹⁰Tsí da intóo ntí ni ntō ne, ntáka'án ntí ni ntō te xoo é ñā ntío i é káda tsiñu ne, ñá ká'xi ña. ¹¹Tsí kútuní ntí tsí iō ntó ne, dóo du'xen ntó é víi ntó tsiñu mii ntó; da mīí e ntákiní nuu nto tsiñu ta'an nto. ¹²Ká'án ntí ni ña kuān o ntáde, naa Tó'ō ko Jesūcristú, te diin diin tsi na kuntuo ña, kada tsiñu ña vata koo é nani'í ña é kō'ō é ká'xi ña.

¹³Ntá tsi diví nto, tā'an, ñá ku de du'xen ntó é víi nto é v'á'a. ¹⁴Tē xoó ña'a

ña ntío i é kuinti'xe i e ntáka'án nti ni ntō tutú sa'á ne, koto nto nēe ñá'a ña. Kii nteé xio nto ña vata koo é kūka'an nuu ña. ¹⁵Ntá tsi ña ku de káni nto ni ñā. Kué'e nto ña itsi, vatā o ntáde nto ni tā'an nto.

I'a ntí'i tú'ūn sa'á ve

¹⁶ Xuva ko, ñā é káta'xi é kūntoo vá'a ō ne, na tā'xi ña é kūntoo vá'a nto nguen-

túvi, da nēé ka nuu i. Na kūnuu mé'ñu Xuva ko nto, ūn ntíí ntíí nto.

¹⁷ Xu'u é Pablú u ne, nta'a mií kó kakā'u u tú'ūn sa'á vata koo é kūtuni nto tsí xu'ú nti'xe dé vá'a u. ¹⁸ Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto, un ntíí ntíí nto.

Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Pablu iña Timóteu

Taxnūu Pablu tutú iña Timóteu

1 Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesúcristú u, tsí kuan ō de kû'vé Xuva kō, ña e nakáku ko, ni Jesúcristu, ña é ntantétu ō. ²Taxnūu ú tutú sa'a iña o, Timóteu. Tsí divín é vata kaa i'xá ko kuenta iña Xuva ko, tsi kuínti'xe o Xuva ko kuēnta iña tú'ún é kaka'án u ni ō. Na naxnuu viko Xuva ko ō. Na ntuntā'ví ini ña o. Na tā'xi ña é kutūvín va'an, divi ña ni Tó'lo ko Jesúcristu.

Kuenta tsí víi ña iña tukú nchu'un é ña te nuu é ntaā i

³Vata tsí ó kaka'án u ni ō da ntíi ú kue'én u ñuú Macedoniá ne, kuan tsí ó kaka'án u ni ō vevíi di: Kutūvín kan ñuú Efesu vata koo é kā'an ni ña tsíkān é ña ku kuan koo nakua'a ña ña'a tukú nchu'un. ⁴Ká'an ni ña tē ña víi ña kuenta kuentu e ntáka'an ñá'a; ntē ña víi ña kuenta te dóo du'xen kā'an ñá'a kuentu ka'nu iña uváta kuē'en ña. Dotō tsi ntánāa núu ña'a kuenta iña i sá'ā ne, ña kaidiá'vi kue'en tsi é kāda ntaa o tsiñu e tá'xi Xuva kō é víi o é kuínti'xe ko ña.

⁵Kuān ó kaka'án u ni ō tsí ntio ko é kuinima kó ta'an ko kaniñ nima ko é vā'á o. Ntio ko é kūtuni ko tsí ña tuví nee nuu i é kini kaa nuu nima ko. Ntio ko é kuínti'xe nti'xe ko Xuva kō. ⁶Iō ñá'ā é xtuví mii ña núu i sá'a ne, dotō tsi ntánāa núu ña nuu i é ña kaidiá'vi. ⁷Ncho víi ña mas-trú lei iña Xuva ko, ntá tsi ña ini ña nee iña é ntáka'an ña; ntē ñá ini mii ña nee e ntánakua'a ña ña'a é vāta te dóo ini ña, kuini ña.

⁸Ntá tsi xo'ō ne, ini ó tsi vā'á leí san é kade tsiñu ni'i o, vata ō ntío Xuva kō da xtúvi ña. ⁹Ini ó tsi ña ni xtuví Xuva kō leí san iña ña é vā'a, tsí iña ña ntáde

é kini kaa; iña ña é ña ntáde ntaa; iña ña é ña ntákuínti'xe i Xuva kō; iña ña é kini ntáa; iña ña é iō kuetsí i; iña ña e ntáka'an kini iña Xuva ko; iña ña e ntaé'ni ña'a di; ¹⁰iña ña e ntákidi ni'i tuku ñadi'i; iña ña e ntáde kini kaa ni ñatií ni'i ña; iña ña é ntadú'u; iña ña vete; iña ña é ntadá'vi ña'a dovete; iña ña é ña ntío kue'en i nchu'un é vā'a. ¹¹Nchu'un é vā'á san ne, divi tú'ún va'a iña Xuva ko, ña e dóo ka'nu, divi tú'ún va'a e tée tsiñu Xuva kō ko é kā'an ntódo u.

Nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsi dóo vā'á ó de ña ni kō

¹²Kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Tó'lo ko Jesúcristú, divi ña é xntíi ña ko vata koo é kuvi víi u sá'ā. Tsí divi ña nakaxnúu ña ko é kāda tsiñu ú iña ña, tsí kada ntaá u, kuini ña. ¹³Kuān te ntuvi dí'na ne, dóo kini ka'án u iña ña; dóo dé xení u ni ña kuínti'xe i san, ntá tsi dé ka'nu iní Xuva ko ni ko, tsí ña ni kutúní ko nee iña é edé u, tsí vata kuínti'xē kó ña kidaā. ¹⁴Ntá tsi ña te nte kaa vā'a o dé Xuva ko ni ko. Tā'xi ña é kuínti'xe kó ña. Tā'xi ña é kuinimá ko ta'an kó di, tsí kuān ó kata'xi Jesucristu da kúvi uun tsi nima ko ni ña.

¹⁵Tū'ún sa'á ne, nuu é ntāa ntí'xe i e dóo nuu á'vi i é kuínti'xe un ntíi ntíi ña'a sán ne: Ki'xi Jesucristu ñúxivi sa vata koo é nākáku ña ña'a, ña é iō kuetsí i. Xu'ú ne, díi díi ka ka'nu kuetsí ko é un ntíi ntíi ña'a. ¹⁶Ntá tsi di'na u ntúnta'ví ini Xuva kō kó e díi díi ka kini kaa ú, vata koo é kuē'é ña kutuni ña kuínti'xe i rkontuvi tsi dóo ki'in itō dé ka'nu ini Jesúcristu ní ko ne, kuan kōo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō di, é kuntoo ña ni ña ntii dañu ntúvi. ¹⁷Dukuān né, na kūnuu ini ko Xuva ko, ña é odo núu ntii dañu ntúvi. Ña kuví ka ña. Ña kúvi kini o ña. Mii tsi ña é Xuva kō. Ntii dañu ntuvi na kuiko ñu'u o ña. Ká'an ō tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁸ Sá'a kakā'án u ni ō é viin, i'xá ko Timoteu, vata tsí ó kaka'an nā'a kidaā, da tá'xi Espiritū Sántū é kā'an nā kuenta iña o. Nanū'ún ini o tú'ún é kaka'an nā. Koon ntiin kādan tsiñun iña Xuva ko. ¹⁹ Nā xtuvī miin e kuínti'xe o. Nā viin nee nuu i é nā vá'a kuíní nima o. Tsí iō nā'a é nā ntáde nā kuenta é kaka'án nima nā ne, xtuvī mii nā e kuínti'xe nā ne, dukuān o nākunāa nā kúñu nā. ²⁰ Kuan ō kúvi Himeneu ni Aléjandru. Ntādá u nā kuenta ntá'a tó'ō e nā vá'a vata koo é na kuíní nā é nā ka'an ntée nā Xuva kō.

Nté koo vii o dá kaka'an ntá'ví ō

2 Di'na sá'ā ntio ko é vii o: Kákan o nta'a Xuva ko kuénta iña un ntíí ntíí nā'a; ka'an ntá'ví ó ni nā. Kákan o dá xe'e ntá'a Xuva kō ne, nakué'le o sintiá'vi nta'a nā kuenta iña nā'a san. ² Ka'an ntá'ví o iña nā tsiñu na'nu i ni ūn ntíí ntíí nā tsiñu i vata koo é vā'á koo kuntoo ō, é diin diin tsi kuntoo ō, da ntánuu iní ko Xuva kō, dá ntáde o da mii kué'en tsi é vā'a. ³ Sá'ā é vā'a. Kuan koo e ntío Xuva kō é vii o, xo'o é nakakú kō. ⁴ Tsí ntio nā é nākáku un ntíí ntíí nā'a; ntio nā é kūtú've nā nēe é nuu é ntaā i. ⁵ Tsí uun tsi Xuva ko ni uun tsi natií, nā é kāntavá'a ko ni Xuva ko, divi nā é Jesucristu. ⁶ Divi nā xe'é nā ntuvi iña nā e ntá'vi nā kuenta iña kuétsi ko ūn ntíí ntíí o. Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko dá xēe ntúvi i. ⁷ Tā'xi nā é kā'an ntódo ú tú'ún sa'a, é víi u pus-tru nā. Nuú é ntaā i é kaka'án u, nā tē dovete. Nākaxnúu nā ko é nañē'é u nā é nā te nā Israeé san nēe é nuu é ntaā i, é nañē'é u nā nté koo kuínti'xe nā Xuva kō.

⁸ Kidáā ne, da mí'i ká nataká nuu nā'a, ntio ko é kā'an ntá'ví natií san; ntio ko é ntāa ni'i nā nta'a nā e dóo va'á, natií, nā é vā'á nima í, nā é nā ini kudíin, nā é nā ini naa núu. ⁹ Nādī'í san ne, nā ntio ko é vii nā vatā ó de nādī'í nā nguii san é da mii tsi e ntaínuú nā oro ni xo'o kiti e dóo

a'ví i ni dā'ma e dóo a'ví i dí ne, e dóo vā'ā ó ntánadaán nā lasun nā. Tsí kuān ó de nā vata koo é na kiní nā'a san nā ne, ká'an nā tsí nā te nté kaa va'a ntāa nā. Tsí ntio ko é kā'an nā'a san tsi dóo va'á nā'a nādī'í san, ¹⁰ tsi ntáde nā é vā'a, tsi sá'ā é vā'á koo víi nādī'í, nā ntáka'an é ntánuu iní i Xuva kō. ¹¹ Diin diin tsi na kuntoo nā naku'ā a nā; na kuiko nū'u nā. ¹² Nā kaxe'é u itsi é nañē'e nādī'í san nā'a san má ūkún kán. Nā vā'á o te víi ka'nu nādī'í san iña nātíí san; diin diin tsi na kuntoo nā. ¹³ Tsí dí'na de kú'vé Xuva ko Ádaán ne, da kidáā de kú'vé nā Eva. ¹⁴ Tsí nā te Adaán san, nā e éni ntá'ví koó san, tsi nādī'í san. Ne, divi nādī'í san é edé nā kuétsi. ¹⁵ Ntá tsi kuān te dóo nto'o nādī'í san dá kaku i'xá nā ne, nakakū nā kúñu nā tē nā xtuvī mii nā é kuínti'xe nā Xuva kō; te kuínima nā ta'an nā; te vii nā é ntio Xuva kō; te kadā kuení va'a nā; te vā'á koo víi nā.

Nté koo víi nā odo nūú ini ukún san

3 Uun nuu é ntaā í: xoó nā'a é ntio i é kodo nūú ini ukún ne, uun tsiñu é vā'a é ntio nā. ² Nā odo nūú san ne, kantio é vā'á koo víi nā vata koo é nā ka'an ntée nā'a san nā. Uun tsi nādī'í nā koo. Kuenta tsí na vii nā nee iña e ntáde nā. Na kadā kuení va'ā nā nēe é vii nā. Vá'a koo na vii nā vata koo é kuiko nū'u nā'a san nā. Vá'a koo na vii nā nā nā kaxee kaíto ni'ni nā nā nú vi'i nā. Vá'a koo na naku'ā a nā nā'a san. ³ Nā ku de ki'vi nā. Nā ku kada diin nā. Ntē nā ntío nā di-u'un é vii nā da nēe ka nuu i vata koo é ni'i nā. Dōo vā'a koo na vii nā ni nā'a. Nā nāa núu nā. Nā ku itsu'ún nā nté koo ni'i nā diu'un. ⁴ Vá'a koo na kadā kú'vé nā ví'i nā. Na vii nā vata koo é na kuínti'xe i'xá nā nā, é kuiko nū'u nā. ⁵ Tē nā ini nā nté koo kadā kú'vé nā ví'i mii nā ne, nté ntu koo kadā kú'vé nā ini ukun Xúva kō. ⁶ Nā kúvi vii nā te vata e ná'a kuínti'xe nā Xuva kō, vata koo é nā kadā kuení nā

te dóo ka'nu ña'a ña ne, vata koo é ña ní'i ña é nto'o ña vatá o dé tó'ō e ña vá'ā san da dóo ka'nu ncho vii. ⁷ Kantio é kuiko ñu'u ñā'a ña, ña é vāta kuinti'xe i Xuva kō, vata koo é ña ka'an kīni ña iña ña, vata koo é ña ntava núu ña dei tó'ō e ña vá'ā san.

Nté koo víi ña'a, ña ntáde tsiñu ini ukun

⁸ Kuan koo na víi ña ntáde tsiñu ini ukún di. Vá'a koo na vii ñá vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a ña. Ña kúvi kā'an ñá dovete. Ñá ku de ki'vi ña ntute tinti'ō. Ñá ku vii ñá da nēé ka nuu i vata koo é ní'i ñá diu'un. ⁹ Na kuinti'xe vá'a ña nchu'un e xtúvi Xuva kō é kuinti'xe kō ne, é ini míi ña tsí ña tuví nee nuu i é ña vá'a e ntáde ña. ¹⁰ Koto nteé nto ña di'na. Tē ña tuví nee nuu i é kīni kaa iña ñá ne, kidáā ne, kuvi víi ña tsiñu ukun. ¹¹ Ñadi'í san dí ne, vá'a koo na vii ñá vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a san ñá di. Ñá ku kā'an ñá dovete iña tuku ñá'a. Kuenta tsí na vii ñá nee iña e ntáde ña. Na kāda ntaa ña é un ntí'í. ¹² Ña e ntáde tsiñu ini ukún san ne, uun tsí ñadi'í ñá na kōo. Na vá'á koo kadā kú'vé ñá iña i'xá ña ni ví'i ña. ¹³ Divi ña é vā'á o ntáde tsiñu ini ukún ne, dōo vá'a koo ka'an ñá'a iña ña. Kidáā ne, ñá kúka'an nuu kué'en tsí ña é kā'an ñá iña e ntákuinti'xe i Jesucristu.

Nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko

¹⁴ Ntio ko é kī'in kantí'i ú kíkoto ní'ni ú o, ntá tsi kaka'án u ni o sā'á ¹⁵ vata koo é, te kúkuif ka kó ne, kutuni o nté koo víi ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō, ña ñu'u ini ukún Xuva kō, ña kantíto san. Tsí ña sá'á ne, ntáxió ntii ña, ntánada'an ña nchu'un é nuu é ntaa í iña Xuva ko. ¹⁶ Dóo ka'nu nti'xe nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko: Ntii díto Xuva kō é vata kaa ña'a kaa ña. Kaka'an Espiritū Sántū tsi dóo va'á ña. Ntaíto ánjē san ña.

Ntáka'an ntódo ña'a san kuenta iña ña ni ña tuku núu.

Kuinti'xe ña'a san ña dá kaniñ nūxiví san. Naki'í Xuva ko ña e dukún kán.

Iō ña é xtúvi mii ña é kuinti'xe ña

4 Ñá te xū'u o é káka'an Espiritū Sántū san tsí da rkontuví koo ña'a é xtúvi mii ña é kuinti'xe ña, tsi ntáde ña kuenta é káka'an é ña vá'ā san dá kaeni nta'ví ña. Kuntikín ñá nchu'un iña é ña vá'ā san. ² Tekú ña nchú'un sá'a é ntáka'an ñá vete, ña é da mii xū'u i ntáka'an, tsí ña te ntánñi nima i ntáka'an, ña é kuka'xi kué'én nima í vata tē i'xi, é ña kakutuní ka nima í nēé é vā'á, nēé é kīni kaa. ³ Ña tsikán ne, ntáka'an ñá tsi ña kuvi tánta'a o. Ntáka'an ñá tsi iō titín nuu i é ña kuvi ká'xi o. Ntá tsi de kú'vé Xuva kō sa'á iña ko. Xo'ō e ntákuinti'xe ko, xo'ō é ini ó nēé é nuu é ntaa í ne, na nākué'e o sinti'í'vi nta'a ña kuenta iña i sá'a. ⁴ Tsi é un ntí'í nuu i é edé kú'vé Xuva kō ne, vá'ā o. Ña kúvi kā'an ó te ña vá'a o. Ki'í o ne, nakué'e o sinti'í'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i. ⁵ Tsí kaka'an Xúva kō tsi vá'a ne, nāxnuu viko ña é ká'xi o da nakué'e o sinti'í'vi nta'a ña.

Ña e dóo vá'ā ó kade tsiñu iña Jesúcristu

⁶ Te nañē'en tá'an o nuu i sá'á ne, é dōo vá'a viin iña Jesúcristu. Kae'nu é kákuinti'xe o dá kanakuā'an tú'un Xuva ko, divi nchu'un ña é kantikín.

⁷ Ntá tsi ña kún den kuenta é dotō tsi ntáka'an ñá tuntu, é ña te iña Xuva ko. Nakua'an miin é víin nēé é ntio Xuva kō. ⁸ Kaidiá'vi kudii uun da'na te vii o é kāda tsiñu kúñu kō, ntá tsi díí díí ka kaidiá'vi te vii o é ntio Xuva kō. Tsi sá'á ne, kaidiá'vi niñ dukuan ntio o nūxiví sa ne, kaidiá'vi dá kuntuo o ni ña kídaā di. ⁹ Nuu é ntaa í sá'a ne, dōo nuu á'vi é kuinti'xe un ntí'í ntí'í ña'a. ¹⁰ Dukuān ne, dóo ntii ntáde tsiñu o ne, ntánto'o kō e

ntádē xení ña'a ni kō, tsí e kuínti'xe ko Xuva kō, ña kantító, ña é kuvi nakāku un ntíí ntíí ña'a, nī ña é di divi kakuinti'xe i.

¹¹ Sá'a nakuā'an ña'a san. Ká'an ni ña te kuān koo víí ña. ¹² Ñá ku dā vā'a o é kā'an ñá'a tsi ñá inin tsí dā vé ña kuetsin. Vá'ā koo viin vata koo é nañē'en ña kuínti'xe i san nté koo víí ña dá kini ña nté o kaka'án ne, nté o kaden utén uten, nté o kakuinima o tá'an o, nté o kakuinti'xe o Xuva kō ne, nté o kaden é vā'a. ¹³ Nii dukuan kī'ín u mí tuvín ne, koon ntiin nakuā'an tú'un Xuva ko mē'nú ña'a san, nañē'en ñá nēe é kāni tú'un ne, kuē'en ñá itsi di. ¹⁴ Ñá ku dā nēe iní ó xtuvín miin e tá'xi Xuva kō doméni é vā'á koo viin dá ka'an Espiritú Sántu kuēnta iña ñátā sán ura í da xntee tá'an ña nta'a ña díki o.

¹⁵ Dōo ntíto viin é un ntí'i nuú i sá'a. Divi tsi viin vata koo é kini un ntíí ntíí ña'a tsí kakutú've o e díí díí ka vā'a viin. ¹⁶ Kuenta tsí viin nté o den, nté o kanakuā'an ña'a san. Koon ntiin é un ntí'i. Tsí te kuān koo víín ne, nakākún miin ne, kuan koo nakākún ña nta'íni é kaka'án di kuenta iña o.

Nté koo víí o ni tā'an ko, ña kuínti'xe i

5 Ñá ku dēn tীন ni ñatā san. Ká'an ni ña dokoñu'u vata tsi te uva o ña. Kuikon ñu'un ñatii kuetsi sán vata tsi te ēni o. ² Kuikon ñu'un ñadī'i ata san vata tsi te dí'i o ña. Kuikon ñu'un ñadī'i kuetsi san vata tsi te tā'an o ña e dóo vā'a víín ni ñā.

³ Xntiin ñadī'i kíí san, ña é kátaan núu nti'xe i. ⁴ Ntá tsi te ió i'xá ñadī'i kíí san ne, o ió i'xa i'xá ña ne, divi i'xá san kaduku ntée é víí é vā'a, é víí kuenta dí'i i ni uva i. Sá'ā é ntio Xuva kō é víi o. ⁵ Divi ñadī'i kíí, ña é da mii un díki, ña é xoxó kue'en tsi i'xá i ne, ini ña tsí mii tsi Xuva ko kaxntii ña ñā. Nté ntuvi nté níñu kaka'an ntá'ví ña, kaikan ñá nta'a

Xuva ko nēe é kátaan núu ña. ⁶ Ntá tsi ñadī'i kíí, ña é kade da mii é ntio mii né, vata tsi tē xi'i ñá, kuān te kantító ká ña. ⁷ Ká'an ni ña núu i sá'a vata koo é ña tuví nee nuu i é kā'an ntée ña'a ña. ⁸ Ntá tsi te xóo ña'a ña kade ña kuenta ñá'a ña ne, díí díí ka te ñavi'i mii ñā ne, é xtuví mii ña e kuínti'xe ña Xuva kō. Díí díí ka xii kaa iña ña é vata kaa uun ña'a, ña é ña ni kuínti'xe kue'en í Xuva kō.

⁹ Da mii é kunteé dívi ñadī'i san mí uve na'a ñadī'i kíí tē é xee tá'an uni díko kuia ña, te uun tsi xii ña xio, ¹⁰ te kā'an ñá'a te dóo vā'ā o dé ña, tē nakue'nu vā'a ña i'xá ña, tē dóo vā'ā o dé ña nī ña xee ví'i ña, tē e nárate ña dí'in ña kuínti'xe i, tē e xntíi ñā ña ntánto'o i, tē edé ña é uun ntí'i nuú i é vā'a.

¹¹ Ntá tsi ña xntéen na'an dívi ñadī'i kíí, ña é dā vé ñadī'i kuetsi, tsí te xtuví mii ña é káde tsiñu ña iña Cristú tē ntio ña é nātánta'a xtuku ña ne, ¹² kidáa ne, ní'i ña é ntō'o ña tsí ña ni de ntáa ña é xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō é víi ña. ¹³ Ne, ñá te da mii tsi sá'a, tsí kuiní ña é kudu'xen ñā é káda tsiñu ña ne, da mii kuē'en tsi é kī'ín ña ta'án ví'i ta'án ví'i. Ne, ñá te da mii tsí é kada du'xen ñā, tsí kuiní ña é kā'an ñá dovete iña ta'an ña. Dá ncho kini núu ña tsiñu iña ta'an ñá ne, ká'an ña núu i é ña vā'ā o é kā'an o. ¹⁴ Dukuān é ntio kó ne, na nātánta'a ñadī'i kíí kuetsi san. Na kōo i'xá ña ne, na kuēnta víi ña ví'i ña. Kidáa ne, ñá vii ñá nēe nuu i é kā'an kíni ña'a san iña ña. ¹⁵ Tsí ió ña é xtuví mii ña é vā'a e ntáde ña ne, é kuntikin ña tó'o e ña vā'ā san ve.

¹⁶ Te uun ñadī'i, ña é kakuinti'xe i Xuva kō né, ió ñavi'i ña, ña é ñadī'i kíí ne, divi ñā kaduku ntée ña é xntii ña ñā. Kidáa ne, ñá dūku ntee un ntíí ntíí ña ñu'u ini ukún san é xntii ña ñā, vata koo é kuvi xntii ña ñadī'i kíí, ña é xoxó ñavi'i i.

¹⁷ Kuikon ñu'un ñatā san, ña e ntádē kú'vē va'á ini ukún kán ne, díí díí ka kuikon ñu'un ña e ntáka'an ntódo tú'ún va'á san nī ña ntánakuā'a ña'a sán di. ¹⁸ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Ña ku xnúun xo'o xu'u dūntíkí san da ntaédín ti trigu”, ka'an. Ne, kaka'an xtúku: “Da mii é xī'i á'vi ña kade tsiñu”, ka'an.

¹⁹ Ña kún den kuēnta te tsi'i kuétsi ña'a uun ña'a ñatā sán tē xoxó uvi, uni ña'a, ña é ntáda ntaa é kaka'an ñá te nuu é ntaā i.

²⁰ Tē xoó ña'a, ña é kuan tsi o ntáde kuétsi sán ne, kadan tíin ni ña mē'ñu un ntíí ntíí ña'a, vata koo é ū'ví ña nguú san.

²¹ Ká'an ú ni o nuu Xuva ko ni Jesūcristu ni ánje ñā, ña é nakaxnúu ña, te kadan ntaan é un ntí'i nūu i sá'a. Ña te úun tsi ñā'a é vā'á viin ni ñā, tsí uun kuédadíí tsi. ²² Koton vá'ān dá kadān kú'vén iña ñátā, ña é kodo nūu ini ukún san, vata koo é ña viín dadíin ni tūku ña'a san núu i é kini kaa, tē ña te vá'a ña'a ñatā san. Ña kún den nēe nuu i é kini kaa.

²³ Divin ne, da xé da ta'an tsi kanguntii i'xí o ne, ña kó'ón kán e dá mii ntute kuúí, tsí ko'on kudiin ntute títntí'ó di vata koo é na ntúvā'a í'xi ó.

²⁴ Iō ñá'a ne, dōo dito é iō kuétsí ña di'na dá nī'i ña é ntō'o ña. Iō túku ña'a ne, dōó xu'u iō kuétsí ña ne, da nté rkontúví kutuni ñá'a tsí iō kuétsí ña. ²⁵ Dadíi tsi iō nuu i é vā'a e dōo ditó ne, iō tuku nuu i é vā'a é ña díto, ntá tsi ña kuvi kuxu'ú kue'en tsi.

6 Tē xoó ña'a ña e ntáde tsiñu ne, na kuiko ñu'u ñā tó'o ñā, vata koo é ña ka'an kīni ña'a iña Xuva ko ni nchu'ún ña. ² Tē xoó ña'a iō tó'o i ña kuínti'xe i ne, ñá ku xtuví mii ña é kuiko ñu'u ña ñā tsí e kúvi ña ta'an ña kuenta iñá Cristu. Ñá'ā, tsi díí díí ka vá'a koo na káda tsiñu ña iña ña, tsí kuinima ñá ña, tsí dadíi tsi ntákuínti'xe ña Xuva ko nī tó'o tsiñu san.

Kuntōo vá'a o te kuínti'xe kō

Ká'an ni ñā'a sán, nakuā'an ña nuu i sá'a. ³ Tē xoó ña'a nakuā'a ña tuku nchu'ún, tē ña kákuínti'xe ñā tú'ún é nuu é ntaā i é kaka'an Tó'o ko Jesūcristú, tē ña kantíkin ña nchu'un é ká'an Xúva kō é vii ó ne, ⁴ dōó ka'nu ña'a ña, kuíní ña, ntá tsi ña te neé ini ña. Da mii kuē'en tsi é ntio ña é nāa núu ña nuu i é ña kuvi nantíko koó ña'a, e dōo ntio ña naa núu ña. Kidáā ne, kune'u iní ña. Nāa núu ña ni tā'an ña. Ká'an kīni ña iña ta'an ña. Kadā kuení kini kaa ña iña ta'an ña. ⁵ Da mii kuē'en tsi é nāa núu ña ni tā'an ña, tsí kini kadē kuení ña. Xtuví mii ña é kákuínti'xe ña é nuu é ntaā i. Dōó kue'e ní'i ña te káda tsiñu ña iña Xuva ko, kuíní ña. Kīin nteén xion ña kuān ntāa san. ⁶ Kué'le nī'i nti'xe kó te kada tsiñu o iña Xuva ko, ntá tsi tē nuu e vá'a nima ko. ⁷ Tsí ña te neé kani'i ó dá xee o ñúxívi sa ne, ñá tē neé kuvi kuni'i o tē ntáka o ñúxívi sa di. ⁸ Te ió te ko'o, te ká'xi ó, te kunuu kutāvi ó ne, é divi tsikan. ⁹ Ntá tsi divi ñā'a, ña e dōo ntio i é kúkuika ne, kade ña nuu i é ini ña tsí ña vá'a ne, ña kúvi ntii ká ña, vata tsí ó kuvi kiti é tāvi ti íto. Kade tuntu ñá nuu i é ncho víí ña ne, ñá katā'an í iña ña. Kunaá iña ña ne, kunaá mii ña di. ¹⁰ Tē dōo ntio ko di-u'ún ne, kidáā vii o é un ntí'i nūu i é kini kaa vata koo é nī'i ko. Iō ña'a é ntántuku ñā diu'ún ne, xtuví mii ña é kuínti'xe ña Xuva kō né, dōo ntánantō'o ña kúñu ñā.

Koo ntii o káda tsiñu vá'a o kuēnta iña i é kuínti'xe kō

¹¹ Ntá tsi divin é kádukun nteén Xuva kō né, xtuvin miin núu i tsíkan; kuntíkín nēe e vá'a, nēe e ntío Xuva kō. Kuínti'xe vá'a o. Kuinima ó ta'an o. Na kütíi o nima ó kuntetun. Ña kún den ká'nun. ¹² Koon ntiin é na kuínti'xe vá'a o Xuva ko ūun tsi da nté nī'i o ntuví va'á iña o ntii dañu ntúvi. Dukuān e kána Xuva ko

ō dá ntādan ntaan mé'ñū ña'a, ña é ini, tsí e kuínti'xe o Cristu. ¹³Vi'a ve ne, nuu Xúva ko, ñā é kātá'xi ntuvi iña ko un ntíí ntíí ó, ni Jesūcristu, ña e dóo vá'a ka'an é nuu é ntaā í da ntísí ña nuu Pílatú ne, ká'ān ú ni o ¹⁴te kādan ntaan vātā ó ka'an Xúva kō é viin. Ña kún den nté uun nuū i é kā'an ñá'a tē ña vá'a o. Kuan tsí koo viin un tsi da nte naínu xtuku Tó'o ko Jesūcristu. ¹⁵Tsí tē xee ntúvi i ne, nainu ña é kīni o ña. Divi ña e dóo va'á kue'en ña. Divi ña kadē kú'vē ña é un ntí'í. Divi ña é rei é odo nūu un ntíí ntíí rei iña nūxiví san. Divi ña é odo nūu ña é da xōó ka tó'o í. ¹⁶Da mii tsi ñā é kántíto ña ntii dañu ntūvi, é ña kuví ka ña. Kaxi'í nuu ká'nu ña vata kaa ntuve ñū'u. Ntē xoxó xee étsin i mí tuví ña. Nté uun ña'a vata kiní ña ña; ntē ña kuví kiní o ñā vevii. Na kuiko ñū'u ña'a ña. Na kodo nūu ñá kadā kú'vē ñá ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁷Ká'an ni ñā e dóo iō iña i nūxiví sa tē ña víi ka'nu ña. Ná ku dē kuení ña te

kūvi víi ña é un ntí'í tsí iō diu'un ña. ¿Te kūnaá ntu? Ntá tsi na kuínti'xe ña Xuva kō, ña é kata'xi kō é un ntí'í nūu i é kantio kō vata koo é ña te neé taan núu ko. Ntekú ka xtuku é katā'xi ña ko. ¹⁸Ká'an ni ñā né, na vii ña é vā'a. Na kōó ntii ña é vii ñá nuu i é vā'á vata tsí ó kaxió ntii ñā é kāde tsiñu ña é nī'i ñá diu'un. Ná ku dē víni ña ni tā'an ña; na kuini ña é kuē'é ña dava iña ña ña e ntátaan núu i. ¹⁹Kuan koo naxtūví va'ā ña dokuika iña ña é ña kantí'í iña ntuvi iña ña é vē'xí, vata koo é nī'i ña ntúvi vā'á iña ñá rkontuvi.

I'a ntí'í tūtú iña Timóteu

²⁰Timoteu, vánchu'un vīn kuenta nuu i e tá'xi Xuva kō é viin. Ña kún den kuēnta dá doto tsi ntáka'an ñá'a da ntáka'an ntée ña é nuu é ntaā i, tsi dóo ini ña, ka'an ña; ntá tsi ñá ini ntí'xe ña. ²¹Iō ñá e ntántikín ña sá'ā né, kūdana ña é ntákuínti'xe ña.

Na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíí ntíí nto.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pablu iña Timóteu

Taxnū Pablu tutú iña Timóteu

1 Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesúcristú u, tsí kuan ō ntío Xuva kō é víi u, tsi tá'xi ña xu'u ña tsí ni'i ko ntuví va'á iña ko nta'a Jesucristu. ²Taxnū u tutú sāl'á iña o, Timóteu, dívīn é vāta kaa i'xá mii ko e dóo ntio kó o. Na naxnuu viko Xuva ko o, ni i'xā ñá Jesucristu. Na ntūnta'ví ini ña o. Na tā'xi ña é kutūvín va'an.

É kā'an ñá iñá Cristu

³Ntē ntúvi ntē nínu kanakué'ē ú sin-tiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña o. Tsi iña Xuva ko káde tsiñu ú ne, kaka'án nimá ko tsi vá'á ó kade ú, vatā o dé uva ata kō, ña intóo nte ntúvi di'na. ⁴Kanaka'án kó da ékun nteén ko ne, un vá'a tsi ncho nakiní u o vata koo é nakunuu díni nimá ko. ⁵Kanaka'án kó tsi kakuinti'xe ntí'xe o vatā o dé di'i kui'i o Loida dí'na, ni di'i o Eūnice. Iní u tsí kuān ó kakuinti'xe o di.

⁶Dukuān ne, é kaka'án u ni o tē díi díi ka kadan tsiñun ni'in nuū í e tá'xi Xuva ko ō da nata'án ntēe ú nta'a kó díki o kí-daā. ⁷Tsí ña ni tá'xi Xuva kō é ū'vi ko, tsí tá'xi ña é kūvi vii o, é kuinima kó ta'an kō, é kadā kuení va'ā ko nté koo vii o. ⁸Ñá ku kukā'an nuu o é kā'an ni ña'a kuenta iña Xuva ko. Ntē ña kukā'an nuu o kuenta iñá ko xu'u, é nuu kutū ú kuenta iña ña. Ntá tsi na kūtíi o é kānto'lo o kuenta iña tú'ūn va'á san, tsí Xuva ko kaxntii ña o. ⁹Tsí Xuva kō ne, nakáku ña kō ne, kana ña kō é kuvi o iña ña. Nā tē nee é vā'á o ni ide o vata koo é ntio ña kō. Ntá tsi kuan ō ntío mii ñā é ta'xi ña ntuvi vā'á iña ko kuenta iña Jesúcristu nté ntúvi di'na da de kú'vē ñá ñuxivi. ¹⁰É nañe'e ñá kō tsi dóo ntio ña kō da táxnū ña Jesucristu é nakakū ñá kō. Tsi

kúvi ide Jesucristu é ña kuvi víi ka doxi'í san ni kō ne, ta'xi ña ntuvi vā'á iña ko é ña kantí'i dá kuinti'xe kō tú'ūn va'á san.

¹¹Xuva kō nakaxnúu ña ko é kā'an ntódō u tú'ūn va'á san, é víi u pustru iña ña, é nakuā'a ú ña'a san. ¹²Dukuān né, kuān ó kanto'ō kó vevii. Ntá tsi ña kakuka'an núu ko, tsí iní u xoo é kakuin-ti'xe kó ne, iní u tsí kuenta víi ña nuu i é xtúvi ña kuenta nta'a kó da nté xee ntúvi é nainu xtúku ña.

¹³Víin kan é kaka'an tú'ūn é nuu é ntaā í san vatā ó nañé'ē ú o ne, kuinti'xe ká o Xuva kō ne, kuinimá ka o ta'an o, vatā o tá'xi Jesucristu é viin. ¹⁴Na xn-tii Ēspíritū Sántu ō, ña é nuu nima ko, é kuēnta víin nuu i é vā'a é xtúvi Xuva ko ntā'a o.

¹⁵Inin tsí un ntíi ntíi ña ntōo ñuú Asiá ne, xtúvi mii ñá ko. Kuān o dé Figelu ni Hermógeni di. ¹⁶É vā'á koo na víi Xuva ko ni ñavi'i Onesiforu, tsi dóo ki'in itō náxnūu ka'nu ña nimá ko. Nā ni kukā'an nuu ñá ko é nuu kutū u. ¹⁷Tsí dā xee ña ñuú Romá ne, un vá'a tsi nántuku ñá kó, un tsi da nte nání'i ñá ko. ¹⁸Xuva ko na ntūnta'ví ini ña ña dá xēe ntúvi dá nainu xtúku ña. Inin va'an tsí titín nuu i é vā'a édé ña ni kó dá itúvi ú ñuú Efesu.

Uun sntadun vá'a iña Jesúcristu

2 Dívīn, i'xá ko, ka'xi víin nima o, tsí Jesucristu katsi'i ntií ña ō. ²Un ntí'i tū'un e téku o é kaka'an ntódo u mé'ñū ña'a ne, divi tsi tū'ún ka'an ni ña'a, ña e ntáde ntaa, vata koo é kuan tsi koo nakuā'a ña tuku ña'a di.

³Dívīn né, na kūtíi o nima o é ntō'lo o dí vata kaa sntadun vá'a iña Jesúcristu. ⁴Uun ña'a, ña é kade sntadún ne, ña kúvi kini nūu ña tuku tsiñu, tsí da mii tsí é koo tú'vē ña é vii ña é kā'an tó'lo ñā, sntadun ñá odo nūú san. ⁵Uun ña'a, ña kanadīkí ne, ña kúvi dūku ntēe ña domēni tē ña ni kudadī ña vatā o kú'vē i iña ñá nadīki. ⁶Uun ña'a, ña kade tsiñu tsiñu má kú'ú

ne, di'na ña kaduku ntée ña na ki'i da'an ñā é ta'vi ñā é kūvi iña mii ñā. ⁷Kadā kuení va'ā o é kākā'án u ni ō ne, ta'xi Xuva kō é tēku o é un ntí'i nuū i.

⁸Nanū'ún iní o Jesucristu, d'vi i'xá ika Dāvii, e ntóto ña dá xi'i ñā, vatā ó kaka'an tú'ún va'á san é kākā'án ntódo u. ⁹Núu i sā'a é kānto'o ko, é nuu kutū ú vata kaa ña é kini kaa, tsí kuān ó kaka'an ntódo u. Ntá tsi tú'un Xuva kō ne, ñā te nuu kutū. ¹⁰Dukuān ne, kakutí kó nimá ko é un ntí'i sā'a kuenta iña ña é nakaxnúu Xuva kō, vata koo é nakáku ña nta'a Jesucristú ne, kuntōo vá'a ña ni ña ntii dañu ntūvi.

¹¹Nuu é ntaā i é kākā'án ña:

Tē xi'i o ni ñā ne, kuntoo dadii o ni ñā di.

¹²Tē kutíi ō é nto'o kō né, kadā kú've dadii o ni ñā.

Tē ka'an o tsi ñā ini o ñā ne, ká'an ñā tsi ñā ini ñā kō di.

¹³Tē ña kada ntāa ó ne, ntá tsi divi ñā né, da mii é kāda ntaa ña é kākā'án ña,

tsí ña kuvi nativi iní ña.

Ñā'a, ña e dóo vá'ā ó kade tsiñu iña Xuva ko

¹⁴Tū'ún sa'a ká'an ni ña vata koo é ña kunāa ini ña. Ká'an ni ña nuu Xuva ko tē ña tñin nuu ká ña kuenta iña tú'ún san. Tsí ña váda kaidiá'vi é kuan koo nāa núu o, tsi kídaa ne, ñā xkúntee ini ña ntátekú i san é kuinti'xe ñā. ¹⁵Koon ntiin kādan tsiñun vata koo é vā'á koo ka'an Xúva ko iña o, vata koo é ña tuví nee nuu i é kūka'an nuu ó tē xeen ntá'a ña. Ká'an ñā tsi vá'ā ó den, tsí kaka'an ntaan tú'un ñā é nuu é ntaā i. ¹⁶Kuenta tsí viin; ñā ku dotō tsí ka'an tú'ún é kini kaa. Tsí ña é kuān o ntáka'án san ne, da dií dií ka ntákukini ntāa ña. ¹⁷Kaika tú'ún e ntáka'án ñā vatā ó kaika kui'i nta'xá

san. Kuan ō kúvi ni Himēneu ni Fíletú di. ¹⁸Divi ñā né, kūdana ñā nēe é nuu é ntaā í, tsi ntáka'án ñā tsi é ita ntí'xin ntuvi é ntóto xtuku ñā'a. Ntánativi ñā ñā'a, ña kuinti'xe i Xuva kō. ¹⁹Ntá tsi Xuva kō né, xtuví ñā tú'un ñā é ña kantí'i, vata kaa xuu eti vi'i é tuvi kutu. Sá'ā ña, vata kaa é úve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Ini Xúva kō xoo é i'xá nti'xe ñā” ne, “Un ntíi ntíi ñā'a, ña é kakuinti'xe i Xuva kō ne, ñā víi ka ña é kini kaa.” Kuān ó kaka'an tú'un ñā.

²⁰Iní vi'i ka'nu iō kidi e kúvi oro, e kúvi káa kui'xín ne, ió e kúvi útun, e kúvi ntó'ō di. Kídí e dóo va'á san ne, ntáde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. E ña dóo neē va'á san ne, utén uten ntáde tsiñu ni'i ña. ²¹Xoó na'a, ña é ntuntoo nima í ne, kuvi ña vata kaa kídí va'á san é káde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. Tsi xtúvi xio Xuva ko ñā é kūvi ña iña mii ña, é kada tsiñu ni'i ña ña, tsi é ió tu've ña é vii ña é un ntí'i núu i é vā'a.

²²Dukuān ne, ñā ku dē kuení o é kini kaa, vatā o ntáde na kuetsi san. Kuntikin núu i é vā'á ō. Kuinti'xe o Xuva kō. Kuinima ó ta'an o. Kutūvín dadiiñ ni ūn ntíi ntíi ñā'a, ña é vā'á nima í, ña e ntákaku ni'i Xuva kō. ²³Ntá tsi ña kún den kuénta da ntátiin dikí ñā'a nuu i é ña ini ña. Inin tsi te kúvi ne, koó da ntánāa núu ña kuenta iña díki san. ²⁴Ñā é káde tsiñu iña Xuva kó ne, ñā vā'á o é nāa núu ña, tsí víi ña é vā'á ni ūn ntíi ntíi ñā'a. Na nakuā'a vá'a ña ñā'a, na kútíi ña nima ñā ni ñā. ²⁵Ñā ku de ká'nu ña dá ká'an ñā ni ñā'a, ña é ña ntákuinti'xe i é nuu é ntaā i, vata koo é tē kúvi ne, ta'xi Xuva ko te nādama ña nima ñā vata koo é kuinti'xe ña é nuu é ntaā í san. ²⁶Kidāa ne, ntu-tuni ña vata koo é nakáku ña má ito e xkáa tó'ō e ña vá'á san ña vata koo é vii ñā nēe e ntío i.

Nté ntu ntáa ña'a san ntuvi dá dokó sa naínu xtúku Cristu

3 Ntio ko é kütuni o sá'á: Tsí tē xee ntúvi dá dokó sa naínu xtúku Cristú ne, kidáa vë'xí ntuvi e dóo kini koo kuvi. ²Kidáa kadā kuení ña'a da mii ñña mii ña, dá mii e dóo kuinima ñá diu'un. Ká'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ña, tsí da mii ña e dóo va'á ña. Ñá naku'e'le ña sín-ti'á'vi. Ñá kuiko ñu'u ña ñña Xuva ko. ³Ñá kuinima ñá ta'an ña. Ñá ntuntá'vi ini ña ta'an ña. Dá'vi ña dovete tá'an ña. Vii ña da nēé ka nuu i é ntio nima ña. Dóo kadā xení ña. Ñá ntio kue'en tsí ña é vā'a. ⁴Diko tā'an ña. Ñá kadā kuení kue'en tsí ña nēe e vā'á é vii ña. Dóo ka'nu vii ña. Ñá ntio ña Xuva kō; da mii tsí é ntio ña é vii ñá nēe é ntio mii ñá. ⁵Kani nta'ví ña kō é ká'an ñá e dóo nuní ña Xuva kō. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i. Tsí ña ntákuinti'xe ña tē dóo ió ntii Xuva kō é vii ña.

Ñá ku kinin nūun ñña ñá kuān ntáa san. ⁶Iō ñá kuān ntáa sán ne, ntákí'vi ña iní vi'i ña'a ne, ntaéni nta'ví ña ñadí'í tuntu, ña é iō kuetsí i, ña ntáde da nēé ka é kaikán nima mí i. ⁷Utén utén ntá-nakuā'a ña, ntá tsi ñá kakúvi kutú've ña nēe é nuu é ntaā i. ⁸Vatā o dé ña tatan, ña é naní Jani ni Jámbrí, é ña ni kuin-tí'xe ña é ká'an Muíseé ne, kuān ó de ña sá'a, tsí ña ntío ña kuinti'xe ña é nuu é ntaā i. Ña tíví nee ñña é vā'á kue'en tsi e ntádē kuení ña. Ña ni kúvi vii ña é kuin-ti'xe ña é vā'a vá'a sa. ⁹Ntá tsi ña kutíi ña kaa dukūn ña, tsí kutuni un ntíí ntíí ña'a tsi dóo tuntu ñá, vatā o kútuni ñá'a ñña Jani ni Jámbrí kídaā.

Uun sá nuu i é kākā'án Pablu ni Timóteu nté koo víi ña

¹⁰Ntá tsi inin va'an nté o nakua'á u, nté o de u é tuví u ñuxiví sa, nté o kadē kuení ko é vii u, nté o kuinti'xe kó Xuva kō, nté o kutíi ú nimá ko, nté o kuinimá ko, nté o kutíi ú e dóo ntó'o kó, ¹¹nté o

dé xení ña'a san ní ko, nté o nánto'o ñá ko ñuú Antioquíá ni ñuú Iconiú, ni ñuú Listrá di. Inin nté o kutíi u dá edé ña ní ko é kini kaa. Ntá tsi nakáku Xuva kō ko é un ntí'í nuú i sá'a. ¹²Un ntí'í ñá'a, ña é ncho vii é vā'á kuenta ñña Jesúcrístú ne, kuān koo nto'o ña di. ¹³Ntá tsi ña kini ntáa sán ní ña ntaéni nta'ví ta'an sán ne, da díi díi ka kadā xení ña. Kani nta'ví ña ña'a ne, dukuān ne, kani nta'ví ña'a san ñá di.

¹⁴Ntá tsi divin ne, ñá ku xtuvín miin núu i é kütú've o, nuu i é inin tsi nuu é ntaā i, tsí inín xoo ñá'a é nakuā'a ña o. ¹⁵Tsí un tsi nte ntúvi da kulú'ntin inin tú'un é vā'á ñña Xuva kó, divi tú'un é nañé'e o nté koo nakákun é kuinti'xe o Jesucristu. ¹⁶É un ntí'í tú'un Xuva kō é ūve na'á ne, divi tú'un é kākā'an Xúva kō. Kaidiá'vi é nakua'a o ñá'a, é nañé'e o ña mí'í kākunaá ka ña, é nañé'e o ña nté koo vii ña é vā'a, nté koo kutú've ñá é vii ñá nēe é ntio Xuva kō, ¹⁷vata koo é koo tú've va'á ña é kuntikin ñá Xuva kō, vata koo é kini va'a vá'a ña nté koo vii ña é un ntí'í nūu i é vā'a.

4 Divin ne, núu Xuva ko ni Jesúcrístu, ña é kadā kú'vé ñña ña ntantíto ní ña xi'í san dá nainu xtúku ña é kodo nuú ñá ne, ká'án ú ni o tsí tsiñu sá'a viin: ²Koon ntiin ka'an ntódon tú'un Xuva kō. Nguentúvi da ka'an dá ka'an tsín ní ña'a, kuān té ura vá'a, kuān té ña té ura vá'a. Ntadan vá'an ñá mí ña vá'a o ntáka'an ña. Ká'an ní ñá mí ña vá'a o ntáde ña. Ku'éen ñá itsi nté koo vii ña. Kukuíi kudu'va tsi nakuā'an ña. ³Tsi vé'xi ntuvi dá ña kutíi ká ña nima ña é kini ña tú'un é vā'á san. Dá kuntikin ñá titín mastru, ñá nakua'a da nēé ka nuu i é ntio ña é tēkú ña. ⁴Nakuitā ñá ata ña tú'un é nuu é ntaā i san ne, da mii tsí é kini ña kuentu e ntáka'an ñá'a. ⁵Ntá tsi divin né, kadā kuení va'á ó nēe é vā'á viin. Na kütíi o e dóo ntii tú'un. Ká'an ntódon tú'un va'á

san nté koo nakáku ña'a. Kadan ntaan tsíñu o e tá'xi Xuva kō é viin.

⁶ Xu'ú ne, kaxé'ē ú ntuvi iñá ko doméni iña Xuva ko. Dóko sã xee ntúvi é ntáka ú ñuxiví sa. ⁷ É kúvi idé u vata kaa sntadun iña Xuva ko; é kúvi idé u ínu du've u kuenta iña ña; ñá ni xtuví mii kué'en ú e kuínti'xe kó ña. ⁸ Vi'a ve ne, koó da kantétu u é ni'í ko doméni e dóo va'a é tūví va'a iñá ko nta'a Xuva kō. Tsi dóo vá'ā ó kadē kú've Xuva kō né, divi ña tá'xi ña kó ntuvi dá kixkadā kú've ña. Ntá tsi ña te da mí tsi ú ni'í ko, tsí un ntíi ntíi ña'a, ña e dóo diní i ntantétu ntuvi dá nainu xtúku ña.

Nuu i é vii ñá iña mii ña

⁹ Koon ntiin kí'xin kantí'in mí tuví u.

¹⁰ Tsí Demá ne, é xtuví mii ná ko. E díi ka ntio na é ió ñuxiví sa ne, kué'en na ñūú Tesalonica. Cresenté ne, kué'en ña ñūú Galacia. Titó ne, kué'en ña ñūú Dalmacia. ¹¹ Ntuví sa ú Luca ntóo ntí. Kūkuekán Marcú ne, kuntekan na te vē'xin, tsí kuvi xntii nā kó tsiñu ko é kāde ú i'a. ¹² E táxnūu ú Tiquicu é kí'in ña ñūú Efesu. ¹³ Te vē'xín ne, kuní'in kutuún ko e xtúvi mí u nú vi'i Carpu dá ítúvi ú ñūú Troa. Kuidon librú ko dí; ntá tsi díi díi ka ntio ko é kuídon tutú ko e ntátinuu.

¹⁴ Ná katsi'i ta'an káa, ná nani Alē-jandru ne, dóo kiní o dé na ni ko. Ntá

tsi kué'e Xuva ko nā é ntō'o na é kuān o dé na ni ko. ¹⁵ Kuenta tsí viin, tsi ña ntío kue'en na tú'ün va'á san e ntáka'an ntódo o.

¹⁶ Da kúvi uun ito dá ñē'é u nta'a ña kaxntékú kú've ne, xōxó ni xntii i ko é ntāda ntaa ñá iñá ko. Un ntíi ntíi ña xtúvi mii ñá ko. Tē ña vií Xuva ko kuēnta núu i sá'a. ¹⁷ Ntá tsi ña ni xtuví mii Xuvá kó ko. Tá'xi ña é kúvi ka'an ntódo ntí'i ú tú'ün va'á san iña ña, vata koo é kiní un ntíi ntíi ña'a, ña é ña te ña Israeé san, nté koo nakáku ña. Dukuān o nakáku u mé'ñū ña dóo xení i san ne, ¹⁸ kuan koo nakákú Xuvá kó ko da nēé ka nuu i é kiní kaa. Tsí divi ña vii ñá ko kuenta é vā'á koo xee ú nta'a ña. ¡Ká'an o tsi dóo ka'nu ña ntii dañu ntúvi! Kuan tsi koo na kōo.

Taxnūu ña ntiusi

¹⁹ Ká'ān ntiusi ní Prisca ni Áquilá, ni ūn ntíi ntíi ñavi'i Onesiforu. ²⁰ Kátūvi míi Erastu ñūú Corintu. Xtuví míi u Trofimu ñūú Miletu, tsí nchokuví ña. ²¹ Koon ntiin é kí'xin dí'na dá xēe ntúvi vi'xín san. Eubulu ni Púdenté, ni Linú, ni Claudiá, ni ūn ntíi ntíi ta'an ko ña kuínti'xe i, ña ntoo i'a, taxnūu ña ntiusi o.

²² Na kūnuu mé'ñu Tó'o ko Jesücristu ó; na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíi ntíi nto. Sá'a tsi é ká'án u ni o.

Tutu e táxnū San Pablu iña Títo

Taxnū Pablu tutú iña Títo

1 Xu'u é Pablu u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko; pustru Jesúcrístu u. Taxnū ña kó vata koo é na kuinti'xe ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō, vata koo é na kütuni ña tsí nchu'un é nuu é ntaā i e ntákuinti'xe kō, ²e ntantétu ō é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntūvi. E tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na dá iñi ntu'u ñúxivi san tsí kuān koo kuvi ne, ñá te da kakā'an ña. ³Veví ne, e xée ntūvi e xtúvi ñá ne, tā'xi ña é kütuni ko tú'un va'á san iña ña, iña Xuva ko, ña é nakáku kō, divi tū'un e xtúvi ñá nta'a ko é ká'an ntódo ú ni ñā'a. ⁴Taxnū ú tutu sá'a iña o, Títo. I'xá mii ntí'xe ko kúvin, tsí nañé'le ú o é dadii tsi kuinti'xe o nī ko. Na naxnuu viko Xuva kō ó, nī Tó'o ko Jesúcrístu, ña é nakáku kō; na tā'xi ña é vā'á koo kutúvin.

Tsiñu é káde Tito ñuú Creta

⁵Xtuví mii ú o ñuú Creta vata koo é viin é kākunaá ka ikān, vata koo é kadā kú'vén xoo é vii í ñatā ña ntádē kú've ini ukun iña é un é un ñuú san vatā ó kaka'an u é viin. ⁶Ña é víi ñatā ne, vā'a koo na vii ñá vata koo é ña ka'an kīni ña'a san iña ña. Uun tsi ñadi'i ñá koo. I'xá ña ne, na kuinti'xe i Xuva kō di; ña kúvi é dotō tsí vii, vata koo é ña tuví nēe núu i é kīni kaa; i'xa e dóo koñu'ū. ⁷Ña odo núu ini ukún ne, da mii é vii ña é vā'a, tsí kade ña kuenta iña Xuva ko. Ña kúvi víi ka'nu ña. Ña kúvi é kúdiin ña é da nuu da kuif tsi. Ñá ku de kí'vi ña. Ñá ku nāa núu ña. Ñá ku kuinima ñá diu'un. ⁸Vá'a koo na vii ñá nī ña kaxee ví'i ña. Na kuinima ña é vā'a. Na kadā kuení va'ā ñá nté koo víi ña. Vá'a koo na kadā kú've ña. Na káda ntaa ña é káka'an Xúva kō. Ñá ku dotō tsi íde ña da nēe ka é ntio ña.

⁹Ñá ku xtuví mii ña é kuinti'xe ña tú'un va'á san vatā o nakua'á nti ña, vata koo é kúvi ku'e ña itsi vā'á ni tūku ña'a, vata koo é na kúvi víi ña é tīn diki ñá'a san tú'un é káka'an ñá, tē xoó kaka'an ntée i tú'un va'á san.

¹⁰Tsi dóo ió ña'a, ña é ña ncho kuinti'xe i. Dotō tsi ntáka'an ñá, ntaéni nta'ví ña ña'a. Díi díi ka ntáde ña Israeé san, tsí ntáka'an ña tsí da mii é ká'nte o kúñu é xixi ko. ¹¹Kantio é na ntádfi xu'u ña, tsi ntánateñu núu ña ña kuinti'xe i san ni ün ntíi ntíi ñavi'i ña é dotō tsí ntánakuā'a ña tú'un é ña kaidiá'vi é da mii ku'e'en tsí diu'un ntío ña.

¹²Uun ña'a ña, ña vé'xi ñuú Cretá ne, kaka'an ñá naa xuva ñá ne, kaka'an ntée ña ña ñuú ña: “Ña ñuú Cretá san ne, koó dá ña vete ña. Dōó kiní ntáa ña. Dōo diin ña. Da mii ku'e'en tsi ntáxi'i ntaé'xi ña. Dōó du'xen ñá é káda tsiñu ña.” Kuan ō ka'an ñá ñuú Cretá san. ¹³Nuu é ntaā i é káka'an ña. Dukuān né, ntii ká'an ni ña vata koo é na kuinti'xe vā'a ña. ¹⁴Ká'an ni ña tē ña ku de ña kuénta dovete e ntáka'an ña Israeé san, ntē ña ku kuinti'xe ña tú'un e ntáka'an ñá'a ni ñá, ña é ña ntío i tú'un Xuva kō.

¹⁵Kuenta iña ña é vā'á ne, vā'a é un ntí'i nuú i. Ntá tsi kuenta iña ña é kīni ntáa, ña é ña ntío i é kuinti'xe i ne, ña túvi nee iña é vā'á iña ña. Tsí ña vā'a diki ña; nté nima ñá ña vā'a. ¹⁶Ntáka'an ña tsí ini ñá Xuva kō, ntá tsi kütuni ko tsi ñá ini ntí'xe ña ña, tsí da mii e ntáde ña é kīni kaa. Ñá ntío ña kada ntaa ña é ntío Xuva kō; ntē ña ntaidiá'vi ña é vii ñá da nēe ka nuu i é vā'a.

Nchú'un é nuu é ntaā i

2 Ntá tsi divin né, nakuā'an ña'a nchú'un é nuu é ntaā i. ²Ká'an ni ñatā sán tē ña ku de kí'vi ñá; ntē ña ká'an diki ña, vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a san ña. Na kadā kuení va'ā ña nté koo víi ña, nté koo ka'an ña. Na kuinti'xe vā'a ña.

Na kuinima nã ta'an ña. Na kũtĩ ña nima nã ni nã'a san. ³ Ká'an ni ñadĩ'i átã sán dī te na kuiko ñu'u nã; ntē ña ku ka'an kīni ña iña ña'a; ntē ña ku de kí'vi ña. Na nañē'e ñã ña'a san nté koo é vā'á koo víi ña. ⁴ Na nañē'e ñã ñadĩ'i kuétsi san nté koo kuinima nã xi ña ni i'xã ña. ⁵ Na nañē'e ñã ña é vā'á koo na kadã kuení ña nté koo víi ña, é na víi ñã da mii kuē'en tsí nuu i é vā'a, é kuēnta víi ña ví'i ña, é na ntuntā'ví ini ña ña'a, é na kuínti'xe ña é kãka'an xĩ ña, vata koo é xoxo kuvi kã'an kīni i iña tú'un Xuva kō.

⁶ Kuan tsí koo ka'an ni na kuétsi sán dī te na kadã kuení va'ã na nté koo víi na. ⁷ É un ntĩ'i é víin ne, nañē'en ñã'a san nté koo víi ña é vā'a. Dá kanakuā'an ña'a sán ne, kanĩ nima ó ka'an ni ña; ñã ku kã'an dikín ni ñã dá kanakuā'an ña. ⁸ Vã'ã koó ka'an, vata koo é ña kuvi ka'an ntée ña'a o. Kidãã ne, kuka'an nuu ña, ña é ña kãkuinti'xe i, tsí ña tuví nee núu i é kũvi ka'an ntée ña o.

⁹ Ká'an ni ña ntãde tsiñu san te kãda ntãa ña é kãka'an tó'o ñã; na víi ñã tsiñu vã'a vata koo é dīni tó'o ñã é un ntĩ'i é kãde ña. Ñã ku nantiko koó ñã ka'an ñã te kãka'an tó'o ña ni ñã. ¹⁰ Ñã ku kí'i dú'u ña, tsí kanĩ nima ñã na víi ñã da mii kuē'en tsí é vā'a, vata koo é na kũtuni ñã'a tsi dóo va'a tú'un iña Xuva ko, ña é nakáku kō.

¹¹ Tsi e táxnuu Xuva kō e dóo va'á iña ñã, vata koo é nakáku un ntĩi ntĩi ña'a. ¹² E dóo vã'ã o dé Xuva ko ni kō né, kuãn ó kanañē'e ñã kō é xtuví mii o é kīni kaa, é ña kuinima ko é ió ñuxiví san. Ntã tsi na kadã kuení va'ã ko nté koo víi o é vā'a é ntio Xuva kō vevii é kuntuo o ñuxiví sa. ¹³ Nĩ dukuãn ntantétu o tē xee ntúví é vā'á kue'en da ki'xi xtúku Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ni Jesũristu, ña é nakáku kō. ¹⁴ Dīvi ñã xe'é ña ntuví iña ñã kuenta iña ko vata koo é nakakũ ñã ko da nēé ka nuu i é kīni kaa, vata koo é na ntãntoo ña

nima ko é kuvi o iña mii ña, é nĩ kue'én ini kō é víi o é vā'a.

¹⁵ Sá'a kã'an. Sá'a nakuā'an ña'a san. Nãxnuun ka'nun nima ñã ne, kadan tíin ni ñã, tsí dīvi tsiñu e teé tsiñu Xuva ko ó é víin. Ñã dá vã'a o é na nãntii ni'ni ña o.

Nté koo víi ña kuínti'xe i

3 Na nãka'an ña kuínti'xe i sán te na kí'ví diki ña é kãka'an ñã tsiñu na'nu i san ni da xōo ka ña tsiñu i, te na kãda ntaa ña é kãka'an ñã, te na kōo tú've ña é víi ñã da nēé ka tsiñu é vā'a. ² Ká'an ni ña tē ña ku ka'an kīni ña iña dá xōo ka ña'a, te vā'á koo na kuntuo ña, é vā'á koo na víi ñã ni tã'an ña, na kuiko ñu'u ñã.

³ Tsi xo'ō né, dōo tuntu o, dōo lo'o o kidaã dī. Ntaíka o ntákunaa o. Ide o da nēé ka é ntio nima kīni kaa kō. Utén uten edé o é kīni kaa. Dē né'u iní o ni ta'an kō xé un xé un o. Ña ni ntío ña'a san kó ne, ña ni ntío ko ñã dī. ⁴ Ntã tsi Xuva kō, ña é nakáku kō ne, nañē'e ñã kō tsi dóo ncho víi ña é vā'á ni kō, tsi dóo kuinima ñã kō ne, ⁵ nãkakũ ñã kō. Ña túvi nēe nuu i é vā'a é edé o vata koo é nakakũ ñã kō, tsí mii ñã ntúnta'ví ini ña kō. Nãkate ña nima kó da nakáku ña kō. Ntuví xēe tá'xi ña ko kuenta iña Espíritũ Sántũ. ⁶ Ntekú ka tá'xi ña kō Espíritũ Sántũ san kuenta iña Jesũristu, ña é nakáku kō. ⁷ Dōo vã'ã o dé Jesucristu ni kó vata koo é kuvi kuntuo o é nĩ'i ko ntuví va'á iña ko ntii dañu ntúvi.

⁸ Nuu é ntaã i é kãka'an u ni o ne, ntio ko é nĩ kue'én ini o kã'an ni ña kuínti'xe i Xuva kō sán vata koo é kōto vã'a ña nté koo víi ña nuu i é vā'a. Sá'a e dóo va'á, e dóo kaidiá'vi i é víi o un ntĩi ntĩi o. ⁹ Ntã tsi ña ku kinin núun te tsixe'e ñã'a nuu i é tũntu, te ncho nãa núu ña kuenta iña ñãta ñã, ña intóo kidaa, kuēnta iña i nté o kaka'an lei Muísee. Núu i tsikán ne, ñã tē neé nuu á'vi kue'én te nãa núu o.

¹⁰Te ió ña'a kakini nteē ñá ña kuín-ti'xe i sán ne, di'na kué'en ña itsi te ūvi íto ne, tē ñá ncho tēkú ña ne, kidáā ne, ña kún den ká ña kuenta. ¹¹Inin tsí ña kuan ntáa sán ne, dōó kinī o ntáde ña. Kuétsi mii ña te kūnaá ña.

Nté koo víi Tito

¹²Ama táxnūu ú Artemá ō Tiquicu mí tūvín ne, koon ntiin kué'en mí tūví u ñuú Nicopoli. Ikan kutūví u dá ntūvi ví'xin san. ¹³Da nēé ka é kūvin víin ne, xntiin Zena, ñá kanada'ān sán, ni Āpolo, vata

koo é ñā té neé kūnaá nteē ñá itsi kán mí kī'in ña. ¹⁴Nakuā'an vata koo é na kūtú've ta'an kō e dōo va'á na vii ña, é na xntii ña tā'an ña, ña ntátaan núu i, vata koo é na kādiá'vi ña.

I'a ntí'i é ūve na'a tutú san

¹⁵Un ntíif ntíif ña'a, ña é ntoo dadii ntí ni ī né, taxnūu ña ntiusi íña o. Ká'ān ntiusi ni ún ntíif ntíif ta'an ko, ña ntákuin-ima í ko tsí dadii tsi kuínti'xe kó ni ñā. Xuva ko na nāxnūu viko ña nto un ntíif ntíif nto.

Tutú e táxnūu San Pablu iña Filémuun

Taxnūu Pablu tutú iña Filémuun

1 Xu'u é Pablú u, é nuu kutú ú kuenta iña Jesúcristú ne, ntuví u ni ta'an ko Timóteu ntáde vá'a ntí tutú sá'á iña nto, Filémuun, tsi dóo vá'a tiin ō é dadii tsi ntáde tsiñu ō. ²Iña ta'an ko Ápia di, ni Ārquipu, ña é dadii ntáde tsiñu ni'i ntí, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i nto kán. ³Na naxnuu viko Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcristu nto; na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Dóo kakuinima Filémuun e dóo kakuinti'xe ña

⁴Utén utén kanaku'e é ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto dá kākā'an ntá'ví u. ⁵Tsi é kūtuní ko tsi dóo kakuinti'xe nto Tó'o ko Jēsuu, dóo kakuinima ntó ña, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i san. ⁶Kaikán u nta'a Xuva ko te kūvi ka'an vá'a nto iña nuu i é kākūinti'xe nto, vata koo é na kūtuni ñá'a iña i é un ntí'í é vā'a é nī'i ko nta'a Jesúcristu. ⁷Dóo diní ko, dóo ka'nu kuiní ko kuenta iña nto, tsi dóo kakuinima nto, tsi dóo nátsu'un ka'nu nto ini ña ntákuinti'xe i san.

Kaikán Pablu uun dá xe'e iña ña kade tsiñu, ñá nani Onēsimu

⁸Dukuān ne, ñá kaū'ví ko é ká'án u ni nto nēe é vii ntó kuenta iñá Cristu. ⁹Ntá tsi díí ka vá'á ō, kuiní ko, te kākán u da xe'e kuenta iña i é kākūinima ntó Xuva kō. Xu'u é Pablú u ne, é atā ú ne, i'a nuu kutū ú vevii kuenta iña Jesúcristu. ¹⁰Xu'ú kaikán u nta'a nto kuenta iña i'xá ko Onesimu. Kaka'án u tsi i'xá ko ña, tsí xu'u é nakuā'á u ña nté koo kuinti'xe ña Xuva ko ñi dukuan nuu kutū u.

¹¹Kidāā ne, ñá ni kánuu á'vi ña iña ntó, ntá tsi vevíí ne, e dóo kainuu á'vi ña

iña ntó ne, iñá ko di. ¹²Nataxnūu xtuku ú ña mí tuví nto. Ntá tsi vá'a tsi koo vii nto ni ña vata tsi te mií u. ¹³Ntio ko é kūtuví ka ñá nī kó vata koo é xntii ñá kó naa nto dá nuu kutú ú a kuenta iña tú'ūn va'á san. ¹⁴Ntá tsi ña iní u nee iña é ntio nto. Dukuān ne, ñá ni ká'án u ni ña te kutúví ka ña nī ko. Ña ni ntíō ko é ku'e'le kuetsí u nto é vii ntó da xe'e, ntá tsi te mií ntó ntio nto ne, kuvi. ¹⁵Á te itúvi xio ña uun da'na vata koo é naki'i xtuku nto ña é kutuví ñá ntii dañu ntúvi. ¹⁶Tsi ñá te da mii tsí é káde tsiñu ña iña nto ve, tsí díí ka nuu á'vi ña ve, tsí e kúvi ña ta'an kō, ña e dóo kuinima ko. Xu'ú ne, dóo ntio kó ña. Ntá tsi diví ntó ne, á tē díí díí ka kue'e ntío nto ña kuenta iña mii ñá ne, kuenta iña Tó'o kō di.

¹⁷Te tā'an nti'xe nto kó kuiní nto ne, naki'i nto ña vata tsi te mií u. ¹⁸Te io mí'í é kō'xó nteē ñá, o te nēe iña é itá nuu ña iña ntó ne, nadita nto kuentá ko. ¹⁹Xu'u é Pablú u kaka'ū ú nta'a mii kó ne: Xu'ú ntanáa u. Ntá tsi ña ncho ka'án u ni ntó tsí tē ña diví u ne, ñá ni ni'i nto ntuví va'á iña nto. ²⁰Sá'a vii ntó da xe'e kuenta iña Xuva ko vata koo é na kūnuu dñí nimá ko. Nāxnuu ka'nu kudii ntó nimá ko, tsí ení ko nto kuenta iñá Cristu.

²¹Taxnūu ú tutú sá'á iña nto, tsí iní u tsí kuinti'xe nto é kākā'án u ni ntó. Iní u tsi díí díí ka xntíí nto ña vatā o é kākā'án u ni ntó. ²²Uun ká tuku é kākán u nta'a nto ne, te na kōo tú've mí'i kutúví u. Tsi tá'xi Xuva kō é ki'xí u mí ntoo nto, kuiní ko, tsí kuān o ntafkan ntó nta'a ña kuenta iñá ko.

I'a ntí'i tutú san

²³Ení ko Ēprafa, ña é dadii nuu kutū ú ni i kuēnta iña Jesúcristú ne, taxnūu ña ntiusi nto. ²⁴Marcu, ni Arístarcu, ni Dema, ni Luca, ña é dadii ntáde tsiñu ni'i ntí ne, taxnūu ña ntiusi ntó di.

²⁵Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesūcristu ntó un ntíí ntíí nto. Sá'a tsī é kā'án u ni ntō.

Tutú iña ña Hébreu

Kaka'an Xúva ko kuēnta iña I'xá ña

1 Ntuvi tsikán ne, dōó ki'in ito kaka'an Xúva ko ni ñata kō. Dōó ki'in nuū í kaka'an ñá kuenta iña ñá ka'an náa ña. ²Ntá tsi ntuvi sá'á ne, kaka'an ñá kuenta iña I'xá ña. Tsí kuenta iña I'xá ña de vá'a ña ñuxiví san ne, xé'e ñá é kúvi é un ntí'i iña I'xá ña di. ³Kütuni ko tsi dóo kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dá kīni o tsi dóo kaxi'í nuu ka'nu I'xá ña, tsí dadīi kue'en tsí ña ni Xuva kō. Kade kú'vē ña é un ntí'í é ió ni tū'ún ña e dóo ntii ímí i san. Dā kúvi nakate ña kuétsi kō ne, nákutuví ña díñi kua'a Xuva kō, ña e dóo ka'nu san, e dukún kán.

Xé'e Xuva kō é díí ka ka'nu I'xá ña é un ntí'í ntí'í ánjē san

⁴I'xá Xuva kō ne, xé'e Xuva kō é díí ka ka'nu ña e ánjē sán ne, xé'e Xuva kō é díí ka ka'nu tsiñu víi ña é un ntí'í ntí'í ánjē san. ⁵Tsi nté uun ánjē san ña ni ká'án Xúva ko ni ña:

Divín ne, I'xá ko;
vevíi xé'e u é kütuni ña'a tsí I'xá ko o;
ntē ña ní ka'an ní'i ña nté uun ánjē san:
Xu'u kúvi ú uva o né,
divín ne, i'xá ko kúvín.

⁶Ntá tsi dá xee ní'i ña I'xá mii ña ñuxiví a ne, kaka'an ña:

Un ntí'í ntí'í ánjē kó ne, na kunuu iní ñá I'xá ko,

ka'an Xúva kō. ⁷Kuenta iña ánjē sán ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Kade Xuva kō é kōo ánje ñá vata kaa tatsín san,

vata kaa ñu'u é ka'xi ntáa ña ntáde tsiñu iña ña,

ka'an. ⁸Ntá tsi kuenta iña I'xá ña ne, kaka'an ña:

Kadan kú'vén ntii dañu ntuvi, Xuvā ko. Vá'á kue'en koo kadan kú'vén.

⁹Dōo kakuinima o nuu i é vā'á san ne, ña ntío kue'en o nuu i é kīni kaa san. Dukuān né, Xuva ko, Xuva mii o ne, é nakaxnúu ña o

e díí ka naxnuu díni ñá nima o é ün ntí'í ntí'í ta'an o,

ka'an ña. ¹⁰Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Divín, Tó'ō, nté di'na den kú'vén ñuxiví san ne,

mii ntá'a o den vá'an e dukún kán di.

¹¹Xé'e ntúvi é ntí'i nuu i tsikán, ntá tsi divín né, kutúvín ntii dañu ntúvi.

Un ntí'í ntí'í nuu i tsikán ne,

kuata vatā ó kakuata dōo.

¹²Naka'nun váta kaa du'nu.

Nadaman vatā ó kanadama o dōo ko.

Ntá tsi divín ne, ñá kánadaman kue'en tsin.

Ntuvi iña ó ne, ña ntí'í kuē'en tsi,

ka'an Xúva ko ni I'xá ña. ¹³Nté uun ánjē ña ni ká'an Xuva ko ni ña:

Kutúvín díñi kua'a ko é kadā kú'vén da nté kúvi víi u ní ña ntaínchu'vi o.

Ñá te kuan o ni ká'an ña ní ánjē san.

¹⁴Tsí da xōó ka ánjē sán ne, ña ntáde tsiñu iña Xuva ko. Tsí kataxnuu Xuva kō ánjē san é xntii ña ñá'a san, ña é ní'i i é vā'a é nakáku Xuva kō.

Uun nuu i e dóo ka'nu é nakáku o

2 Dukuān ne, kantio e díí díí ka víi o kuenta tú'ün é kátekú kō. Tē ña'á ne,

xtuví mii o é kuinti'xe ko un siin vevíi ne, un siin ká uten. ²Ini ó tsi é nuu é

ntāā i tú'ün é kaka'an Xúva ko kuēnta iña ánje ñá kidaā ne, ní'i ñá'a é ntō'o ña

é ña ni de ntāā ña, é ña ni ide ña kuēnta. ³¿Nté ntu koo é ña ní'i kō é nto'o ko ve,

tē ña víi o kuēnta tú'ün e dóo ka'nu san é kaka'an nté koo nakáku o? Tō'ó kō ne,

di'na ña kaka'an ñá tú'ün va'á san. Kidáā ne, ntáda ntaa ña'a san ní ko vata o téku

ñá é kaka'an Tó'o kō. ⁴Ta'xi Xuva kō é kütuni ko tsi tú'ün ñá ne, nuu é ntaā i,

kuenta iña nuu i e dóo na'nu e éde ña.

Dōo ki'in nuū í nañ'é nã kō ne, tã'xi Espiritū Sántū san e túku e túku nuu i é kúvi vii ó, vatã ó ntio Xuva kō.

Kúvi Jesucristu váta kaa uun ña'a

⁵ Ñá ni xé'É Xuva kō é kadã kú've ánjē san ñuxiví xéé san é kīni ó rkontuvi. ⁶ Ntã tsi íó mí uve na'a tú'un Xuva kō mí kakã'an úun ña'a ni ñã:

¿Nee iñá ntu é ña'a san, nee iñá ntu kuvi ña, Xuvã ko, é kanaka'an nto ñã?

¿Nee iñá ntu é ñã'a ñuxiví sa é kãnti'i ini nto ñã?

⁷ Dē kú'vē ntó ña é díí ka xuvi víí ña e ánjē san uun da'na, ntá tsi xe'é nto e dóo va'á ña, é kuiko ñu'u o ñã.

⁸ Xé'e ntó é kãda kú'vē ña é un nti'í é ío, ka'an ña. Dukuãñ ne, xé'e Xuva kō é kãda kú'vē ña'a san é un nti'í. Ñã túvi nee iñã é ña kuvi víí ña ni í. Ntã tsi vevíí ne, váta kīni o te kuvi víí ña nī é un nti'í san. ⁹ Ntã tsi ini o Jesús. Xtúví Xuva ko ñã é díí ka xuvi víí ña e ánjē san uun da'na, vata koo é ntó'o ña doxi'í san. E dóo kuinima Xúva ko kō ne, xé'e ñã é kúví I'xá ña kuenta iñã ún ntíí ntíí ña'a. Kídãã ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ña, é kodo nuú kue'en ña.

¹⁰ É un nti'í é ío ne, kuenta iñã Xuva ko. Divi ñã de kú'vē ña é un nti'í ne, ntio ñã é un ntíí ntíí ña'a e kúvi i'xá ña xee ñã é nī'í ñã é vã'á nta'a ña. Dukuãñ ne, é vã'á, kuini ñã, é ntuvá'a kue'en Cristu, ñã é nakáku ko, kuēnta iñã i e ntó'o ña.

¹¹ Tsi un ntíí ntíí o é ntoo xio o iñã Xuva kó ne, uun tsi Uva ko nī Cristu, ñã é nakaxnúu kō. Dukuãñ ne, ñã kãkuka'an nuu I'xá Xuva kō é kã'an ña tsí ta'an ña ko, ¹² vatã ó uve na'a kakã'an ñã:

Ká'ãn ú ni tã'an kó xōo ñã'a nto.

Kata u tsi dóo ka'nu nto mé'ñū ñã ntãkuinti'xe i san,

ka'an ñã. ¹³ Xio uve na'a kaka'an xtúku ñã:

Kuntee iní ko Xuvã ko, ka'an ñã. Uun kã xtuku kaka'an ñã: I'a tuví u ni ún ntíí ntíí i'xá ko e tá'xi Xuva kō, ka'an ñã.

¹⁴ Ña'a sán ne, ío kúñu ñã, ío niñi ñã. Dukuãñ né, kí'i Jesuu kúñu san ni nñíí san dí. Dukuãñ ne, kuvi kuvi ña ne, kuvi víí ña nī tó'ó e ñã vá'ã san é kãde kú'vé iñã doxi'í san, ¹⁵ vata koo é kúvi nakáku ñã un ntíí ntíí ña'a, ñã é úve tñn dá kaniñ ntuvi iñã i e ntaú'ví ñã doxi'í san. ¹⁶ Nuú é ntaã i tsi ñã te ánjē san ñã é vexntíí ñã, tsí tatá Abraán san. ¹⁷ Dukuãñ ne, vata koo é vii ñã sá'ã ne, kantio é ntúvi ñã vata tsi ntãa ta'an ñã, vata koo é vii ñã dutu ódo nuú, ñã é kãntunta'ví ini i ta'an i, ñã é kãde ntaa tsíñu Xuva kō. Dukuãñ ne, kuvi nakate ñã kuétsi ñã'a san. ¹⁸ Da xe é mii ñã ntó'o ñã e ntío tó'ó e ñã vá'ã san é vii ñã é kīni kaa ne, vevíí ne, kuvi xntii ñã ñã'a, ñã é kuãñ o ntãnto'o i dí.

Díí ka ka'nu Jesuu é Muisee

3 Dukuãñ né, ta'an ko e dóo va'á nto nuu Xuva ko, ntó'o é dadíi kána Xuva ko nto nī ko é kuvi o iñã ñã, kadã kuení va'ã ntó iñã Jesús, ñã vexká'an ni ko iñã Xuva ko. Kaka'an o tsi táxnuu nti'xe Xuva ko ñã é vii ñã dutu ódo nuú iñã i é un nti'í e ntãkuinti'xe kō. ² Dē ntaa ñã é un nti'í é kãka'an Xúva kō, ñã é teé tsiñu ñã, vatã o dé ntaa Muísee iní vi'í Xuva kō kídãã. ³ Ntã tsi Jesuú ne, díí díí ka ka'nu ñã é Muisee, vátã ó díí díí ka ka'nu ñã kaxntíí vi'í san é ví'í é kaxntíí ñã. ⁴ Da nēé ka vi'í é ío ne, ío xoo ñã'a, ñã é kãde vá'a. Ntã tsi Xuva kō ne, de vá'a ñã é un nti'í é ío. ⁵ Muiseé ne, dē ntaa ntí'í ñã, vatã ó de ñã kade tsiñu e dóo va'á, dá dé tsiñu ñã iní vi'í Xuva kō. Dukuãñ né, kuinti'xe ñã'a san ñã dá kakã'an ñã nuu i é kã'an Xúva ko nī ñã rkontuvi. ⁶ Ntã tsi Cristú ne, dē ntaa ñã nī ñã ntáduku ntée Xuva ko vatã ó de i'xá san ni ñãvi'í i. Xo'ó né, ñãvi'í Xuva

kō kúvi o tē ña xtuví mii ō e ntákuinti'xe ko ña, tē dóo diní kō e ntantétu ō é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva kō.

Nto da'na ña ntáduku ntée Xuva kō

⁷ Dukuān ne, vií nto vatā ó kaka'an Espíritū Sántū san mí ūve na'a tú'un Xuva kō:

Te tēku nto é kākā'án u ni ntō vevíí ne, ⁸ ñá ku de do'o nto vatā o dé ñata ntō dá idé ña du'xen ní ko,

da íto nteé ña ko ñuu itsí kán.

⁹ Ikān né, íto nteé ñata ntō kó,

kuān té uvi díko kuia íni ña un ntíí ntíí nuu i e dóo na'nu é idé u.

¹⁰ Dukuān né, dōo dutsi kuiní ko ní ña tsikán ne,

kaka'án u: “É dōto tsi ntádē kuení ña; ña ntío ña kuntikin ña itsí ko”, ka'án u.

¹¹ Dukuān né, kūdiin ú ni ñā ne, xé'ē ú xu'ú ko tsí ña kue'e kue'én u é kuntoo da'na ña ní ko,

kuan ō ka'an Xúva kō.

¹² Kōto nto, tá'ān kó, te nté uun nto ña ku ntuká'xi nima nto é ña kii nteé xio nto Xuva kō, ña kantító san, é ña xtuví mii ntō é kuinti'xe nto ña. ¹³ Díí díí ka vā'ā ó te nakíí ntó nima ta'an nto utén utén nté koo vií ña, nii dukuan ió ka ntuvi, vata koo é ña ntuká'xi nima nto é kaní nta'vi kuétsi san nto. ¹⁴ Tsí ta'xi Xuva kō é kudadii o ní Cristú, tē ña xtuví mii ō é kuinti'xe ko ña vatā o kuinti'xe ko ña dí'na, un tsi da nté kuvi o.

¹⁵ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō: Te tēku nto é kākā'an Xúva ko ní ntō vevíí ne,

ñá ku de do'o nto vatā o dé ñata ntō

dá idé ña du'xen ní Xuva kō kídaā,

kuān ó kaka'an. ¹⁶ ¿Xoó ña'a ntu edé ña du'xen ní Xuva kō da téku ña é kākā'an

ñá ní ñā? ¿Ñā ntu te un ntíí ntíí ña'a san, ña nátava Muísee ñuú Egítō san?

¹⁷ ¿Xoó ña'a ntu e dóo dutsi kuiní Xuva ko ní ña ūvi díko kuia san? ¿Ñā ntu te ña'á san, ña é edé kuetsí ne, xī'i ña ñuu itsí san?

¹⁸ ¿Xoó ña'a ntu xé'le Xuva ko xū'u ñá ní ñā tsí ña kué'le ña é kuntoo da'na ña ní ñā? ¿Ñā ntu te divi ña'á san, ña é ña ní kuinti'xe i san? ¹⁹ Dukuān né, kaini o tsí ña ní ní'i ña é kuntoo da'na ña ní Xuva kō, tsí ña ní kuinti'xe ña Xuva kō.

4 Dukuān né, nii dukuan ió ka ntuvi é ní'i ko é kuntoo da'na o ní Xuva ko vatā o xe'le ña xu'u ñá ní ñata kō kídaā ne, koto vā'a nto vata koo é nté uun nto ña kunáa nto. ² Tsí xo'ō ne, ní'i kō e téku kō tú'un va'á san vata ō téku ña tsikan. Ntá tsi ña ní idiá'vi tú'un va'á san iña ña, tsí ña ní kuinti'xe ña da téku ña. ³ Ntá tsi xo'ō e kuinti'xe kō ne, tá'xi Xuva kō é kuntoo da'na o ní ñā. Tsí kuan ō ka'an Xúva ko iña ñá tsikan:

Kuān koo kuví, vata ō xe'le u xu'u ko dá kudiín u ní ñā,

é ña kúntoo da'na ña ní ko,

ka'an ña. Kuan ō ka'an ñá, kuān te ió tu've mí kuntoo da'na o ní ñā nté ntūvi da kúvi de kú'vé Xuva ko ñūxiví san.

⁴ Tsi ió mí kākā'an tú'un Xuva ko iña ntuvi é kuvi ū'xé san:

Ítūví da'na Xuva kō da kúvi un ntíí ntíí tsiñu ña ntuvi é kuvi ū'xé san,

ka'an. ⁵ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Ñá kuntoo da'na ña ní ko,

ka'an ña. ⁶ Ntá tsi ió ka ntuvi é ní'i ña'a san é kuntoo da'na ña ní Xuva kō. Ña'a san, ña é dí'na téku i tú'un va'á san ne,

ñá ní ní'i ña é kuntoo da'na ña ní Xuva kō, tsi dé do'o ñā. ⁷ Nāxtuví xtuku Xuva ko ūun ká tuku ntuvi. Kuān té e títin kuia

íta ntí'xin ne, kaka'an xtúku ña kuenta iña Dávií san é vevii. Tsí vatā ó uve na'a

kaká'an ña:

Vevíí ne, te tēku nto é kākā'an Xúva ko ní ntō ne,

ñá ku de do'o ntō,

ka'an ña. ⁸ Tē dí ní xe'le Josueé san é ní'i ña Israeé san é kúntoo da'na ña ñuú

Canaán ne, ñá kākā'an xtúku Xuva ko iña tuku ntúvi. ⁹ Dukuān né, ió ka tuku ntuvi

iña ña ntáduku ntée Xuva kō é kuntoo

da'na ña ni ñā. ¹⁰Tsí xoo ñā'a é nī'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō ne, kaxtuví da'na ña tsiñu ña vatā o itúvi da'na Xuva kō da kúvi de kú'vé ñā ñuxiví san. ¹¹Na koo ntii o vē, vata koo é nī'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva kō ne, vata koo e nté uun xoxo víi i vatā o dé ñā'a san e dé do'o ñā.

¹²Tū'ún Xuva kō sán ne, kantító. Dōó ntii ini i. Díi ka ntikō é vāta kaa uun káa é ío uvi núu i. Kák'vi un tsi nté íní nima ko, un tsi nté íní xiki kō. Tsí kuenta iña tú'un ñā ne, kanakaán nuu Xuva kō nima ko vata koo e díto nee iñā kadē kuení kō, nee iñā ntio nima ko é vii. ¹³Ñā túvi nee iña é de kú'vé Xuva kō é kuvi koo xū'ú nuu ña. Kaini ña é un ntí'í. Vata te kántíí nima ko núu ña, divi ñā é nī'i ña kuenta iña ko.

Jesuu é dūtu ñā odo nūu

¹⁴Ío dutu ñā odo nūu e dóo ka'nu ña iña ko, é kūntáa ña mí'i tuví Xuva kō: divi Jēsuu, I'xá Xuva kō. Dukuān ne, ñā xtuví mii ku'é'en o e ntákuinti'xe kō. ¹⁵Tsí dutu ñā odo nūu iña kó ne, kantuntā'ví ini ña kō tsi dóo ntáxio víta o. Tsí divi ñā ntó'o dadíi ña un ntíí ntíí nuu i e ntánto'o kō vevii, ntá tsi divi ñā ne, ñā ni xío kuétsi ñā. ¹⁶Dukuān né, nīi ku'é'en ini ko na xēe étsin o nuu Xuva ko, ñā kadē kú'vé iña ko, vata koo é nī'i ko é dóo vá'a koo víi Xuva ko ni kō, é ntuntā'ví ini ña kō, é xntii ña ko da nēe ka ura i é kátaan núu kō.

5 Tsí da xōo ka ñā'a, ña é kade dutu ódo nūu ne, mé'ñū ñā'a san kakukú've ña é kā'an ñā ni Xuva ko iña ñā'a san. Dutú san ne, kaxé'e ña doméní ne, kae'ní ña kiti san é ku'é'ē ña iña Xuva ko kuenta iña kuétsi ñā'a san. ²Kantuntā'ví ini dutu ñā odo nūu san ni ñā'a, ña é ña íni san, ni ñā'a, ña ntákunaá san, tsí kuān ó kanto'o ñā dí. ³Dukuān né, kantio é ku'é'ē ña doméní iña kuétsi mii ña vatā ó kaxé'e ña doméní iña kuétsi ñā'a san.

⁴Xoxo kuvi víi i tsiñu ka'nu san é vii ñā dutu ódo nūu san te mii ñā ntio ña é vii mii ña, tsí Xuva ko kākana ña ña é vii ñā, vatā o dé ña ni Ároon kídaā. ⁵Kuan o kúvi ni Cristú dí. Nā ni de kā'nu ña é kā'an ñā tsi víi ña dutu ódo nūu, ntá tsi Xuva kō ne, xé'e ña ñā tsiñu ka'nu san, vatā ó uve na'a mí kakā'an ña:

Divín ne, I'xá ko kúvin.

Vevii xe'é u é kütuni ñā'a tsí divín é i'xá ko o,

ka'an ña. ⁶Ío ka mí'i ūve na'a tú'un Xuva kō é kākā'an ña:

Viín dutu ntii dánu ntüvi,

vata kaa Melquisedee,

ka'an ña. ⁷Dá tūvi dukuān Cristu ñúxivi sa ne, kaka'an ntā'ví ña, íkan ña nta'a Xuva kō é xntii ña ñā. Dōó ntā'vi éku ña ne, dōó ntii ka'an ñā ni Xuva kō é na nākáku ña doxi'í san. Tēkú Xuva kō é kākā'an ña, tsi dóo kanuu íni Cristu ña. ⁸Ntá tsi kuān te I'xá Xuva ko ñā ne, kuenta iña núu i e ntó'o ña ne, kütú've Cristu nté koo kada ntaa ña nēe é ntio Xuva kō. ⁹Da xe kúvi dé ntaa ntí'í ña ne, kuvi dé ña é nakáku o ntii dañu ntüví, da xōo ka ñā'a, ña e kuínti'xe i ña. ¹⁰Tsi de kú'vé Xuva kō é vii ñā dutu ódo nūu vata kaa Melquisedee.

Dōo xii kaa é xtuví mii o é kuinti'xe kō

¹¹Dōó ío e ká'an ú nuu i sá'a, ntá tsi dóo ntii tū'un é ká'an u ni ntō, tsi dóo kuuí dá k'i'n díki nto. ¹²É dōo titín ntuvi é kuínti'xe nto ne, e xéé ntüvi é nakuā'a nto tuku ñā'a. Ntá tsi kuan tsí ó kantio é kā'an xtúku ú ni nto divi nuu í e díi ka ña ví'xin kaa iña Xuva ko. ¿Vá ntu íkin xtúku ntu nto é ntáxi'i dukuan ntō dikui? Tsí vata kutíi nto é kā'xi nto é ntāva. ¹³Xoó ñā'a e ntáxi'i díkui ne, vata kaa i'xa íkin ntáa ña. Váta kuka'xi ña é vii ñā vatā ó kaka'an Xúva kō. ¹⁴Ntá tsi ñatā sán ne, ntaé'xi ña é ntāva. Ña e kúka'xi sán ne, ini ña nee iña é vá'a, nee iña é ña vá'a.

6 Dukuān né, nā koó ntii ká o xee o da nté na kuka'xi nuu ō iñá Cristu. Na xtúvī xio o é nakuā'a o di'na iña Cristu. Nǎ ku ntiko koō xtúku ō nee iña é ini ō nte dí'na, tsi é ini o tsí ña víí ka o nuu i é kīni kaa é odō doxi'í san; é ini o nté koo kuinti'xé ko Xuva kō. ² É ini o é kutsi ntute o; é ini o nté koo xntee tá'an o nta'a kō ña ntákuinti'xe i san. É ini o tsí ntōto ña xi'í ne, ini ó tsi xntēkú kū'vé Xuva ko iña kó ntii dañu ntúvi. ³ Sá'a vii ó te Xuva ko tā'xi ña ntuvi.

⁴ Tsí ña kuvi víí ō é nā'tivi iní xtuku ña tsikan, ña é di'na naxi'í nuu i kuenta iña Xuva ko. Ito nteé ña tsi dóo vá'ā o dé Xuva ko ni ñá né, ini ña nté o kade tsiñu Espiritū Sántū sán nima ña. ⁵ Ito nteé ña tsi dóo vá'ā ó kaka'an tú'un Xuva kō né, kūtuni ñá nuu i e dóo ntii ini i é vē'xí rkontuvi. ⁶ Te nākuita ña é kuinti'xe ña Xuva kō vata koo é víí xtuku ña vatā o dé ña di'na ne, dōó ntii tū'un é ntiko koō xtuku ña, tsí kuenta iña mii ña kánaxntee xtúku ña Cristu ntíkā krusi kan. Kanadīkí nteé ñá Cristu. ⁷ Tsí vata kaa ñu'u é kánako'o ntute davi san vata dá kakiin ne, te xūku va'á kakene, xuku é kaidiá'vi iña ña ntáde tsiñu san ne, kanaxnuu víko Xuva kō ñu'u san. ⁸ Ntá tsi te da mii xūku iñu kakene ni kū'u é ña vá'a sán ne, kunaá ñu'u san, tsí koko te kúvi. Kuan koo nto'o ña tsikán ñi.

Kainuu mé'ñu Xuva ko kō

⁹ Kuān té dukuán o kaka'án nti, ta'an nti, ña e dóo ntio ntí ne, iní nti tsi iō nuu i e dií ka va'á iña nto, nuu i é nī'i ko dá nakáku ō. ¹⁰ Dōo vá'ā ó kadē kū'vé Xuva kō né, dukuān ne, ñá kúnáa iní ñá nuu i é idé nto. Nǎ kúnáa iní ña tsi nañé'e ntó ña tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san, dā xntíi nto ña kuēnta iña Xuva ko. Kuan tsí ó kade dukuan ntó vevíí ñi. ¹¹ Ntio nti é kuan kōo koó ntii ntó ñi, é un é un nto, dá ntoo dukuan nto ñuxiví sa, vata koo é kūtuni va'á nto nee

iña é nī'i nto nta'a Xúva kō. ¹² Nǎ ntio nti é kudu'xen ntō, tsi é ntio ntí ne, vií nto vatā ó de ña ntákuinti'xe i, ña é ntákuítí i é kuntētū da nté nī'i ña núu i e tá'xi Xuva ko xū'u ña é ta'xi ña kō.

¹³ Dā xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraán ne, éde ña kuenta iña mii ña, tsi nté uun ña'a é dií ka ka'nu ña é ntáda ntaa ñá iña ña. ¹⁴ Kaka'an ña: “Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō. Dōo náxnuu viko ú nto ne, ta'xi u e dóo nakáxa í'xá nto”, ka'an ña. ¹⁵ Kūtíi Abraan kantētū ña ne, dukuān ne, ní'i ña nuu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñá. ¹⁶ Dā ntánantuku ō xoo é ntáda ntaa i te nuu é ntaā í ne, ntánantuku o ñá'a, ña é dií ka na'nu é xo'ō. Dukuān né, dā ka'an ñá tsi nuu é ntaā í ne, ña túvi ká nee iña é ká'an o. ¹⁷ Dukuān né, ntáda ntaa mii Xuva ko vata ō xe'é ña xu'u ña ni Ābraan. Ncho nañé'e ñá ña'a san, ña é nī'i i iña ña é xe'é ña xu'u ña, tsi kada ntáa ñá nuu i é xe'é ña xu'u ña ne, ka'an ña tsi ñá nadāma kue'en ña nté uun tú'un. ¹⁸ Dukuān né, ió uvi nuu i é ña nadāma, tsí ña kuvi ká'an Xúva kō dovete. Kuenta iña i sá'a ne, kanaxnúu ka'nu kue'en ñá nima ko, xo'ō é nantuku ō xoó nada'an i kō, tsí ini o tsí nī'i ko vatā ó kaka'an ña. ¹⁹ Dā xé ini o sá'a ne, kairkaá kutu ō é kuinti'xe kō ne, ñá nadāma nima kó, vata kaa kaa é kairkaa kutū má ntute kán. Kuvi kī'in étsin ō nuu Xuva ko, ña tuví e dukún kán, vata ō kī'ví dutú san mī'i e dóo kuiko ata doo é rkaa iko ini ukun ña kídaa. ²⁰ Jesuú ne, nákaán ña itsi é kī'in o e dukún kán tsi kúvi ña dutu ódo nūu iña kó ntii dañu ntúvi, vata kaa dutu Melquisedee.

Jesuú ne, dutu ódo nūu ña vata kaa Melquisedee

7 Melquisedee san ne, rei ñuú Saleen ñá ne, dutu ódo nūu ña iña Xuva ko, ña dóo ka'nu san. Ku'éen Melquisedee é nāni'i ta'an ña Ābraan ítsi kán da

náxee Abraan da kúvi idé ña ni títín reí ne, nāxnuu viko Melquisedeé san ña. ²Abraán ne, kuenta iña kuenta u'xi núu i é nī'i ña dá naá ña ne, xé'e ña uun ta'vi i iña Melquisedeé san. Divi ña é Melquisedeé ne, “rei va'á” kani tú'un. Nūu mí de kúlvē ñá ne, Saleen nani. Saleén san ne, “é kuntōo vá'a ō” kani tú'un. Kuvi ka'an o ve tsí rei va'á ña, ña é káde é kuntōo vá'a ña'a ña. ³Ña túvi nteé na'a xoo é di'i ña, xoo é uva ña, xoo é ñata ña. Ntē ña tuvi nteé na'a ama káku ña, ama xi'i ña. Vata kaa I'xá Xuva kō kaa ña, tsí kade ña dutu ntii dáñu ntūvi.

⁴Koto nto tsi dóo ka'nu ña'a Melquisedeé san. Tsí uva ika ko Ābraan, ña dóo ka'nu sán ne, xé'e ña Melquisedeé san uun ta'vi i é kuēnta u'xi núu i e dií ka va'a é kī'i ña iña reí san da kúvi idé ña ni ñā'a san dá naá ña. ⁵Kaka'an lei Muísee tsí i'xá Levii, ña é vii dutú san ne, kuvi ki'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xí san iña é un ntí'i é iō iña ña Israeé san, kuān te ñaví'i ña, kuān te i'xá ika Ābraan ñá di. ⁶Ntá tsi Melquisedeé san, kuān te ña te i'xá Levii ñá ne, ki'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xí san é xe'é Abraan, ña é xe'é Xuva ko xu'u ña ni i né, nāxnuu viko ña Abraan. ⁷Ini vá'a ō tsí divi ña é kanāxnuu viko ña ña'a sán ne, dií ka ka'nu ña'a ña é ñā'a, ña é nāxnuu viko ña. ⁸Vevíi ne, da xōo ka é káni'i i uun tá'vi i é kuēnta u'xí san ne, kudii ña'a, ña é kánti'i ntuvi iña i. Ntá tsi kídaā ne, kaka'an tú'un Xuva ko iña Melquisedeé vata tsi te kántíto ká ña. ⁹I'xá Levii, dutú san é kākī'i uun tá'vi i é kuēnta u'xí san vevíi ne, kuvi ka'an o tsí vata tē ntá'vi ña di dá xe'é uvata ña Ābraan úun tá'vi i é kuēnta u'xi iña Melquisedeé. ¹⁰Tsí ñu'u kúñu Ābraan núu i é kūvi i'xá ña é vāta kaku, da kué'en Melquisedeé é nāni'i ta'an ña.

¹¹Tē di dutú san é i'xá Levii kuvi víi ña é ntūvá'a ña'a san nuu Xuva ko kuenta iñá lei san e ntánakuā'a ña ña ne, ñá kan-

tio é kī'xi ká xtuku uun dutú rkontuvi. Ntá tsi dutu ñá tsikán ne, ña ni kúvi vii ña. Dukuān ne, kantio é kī'xi uun dutu vāta kaa Melquisedeé san ne, ñá te vāta kaa tatá i'xá Levii, ñá nani Aroón san. ¹²Te ē túku dutú san ki'xi ña ne, kantio é nādama ña lei san. ¹³Dutú san, ña kaka'an tú'un Xuva kō ne, Cristu ña. Ntá tsi ña te tatá Aroon ña, tsí tuku tatá ña. Nté uun ito vata víi tatá ña sá'á dutu. ¹⁴Un ntíi ntíi ña'a san ini ña tsí Jesuú ne, tatá Judaa ña. Nté uun ito ña ni ká'an Muiseé te kii nūu dutu í'xá Judaa.

¹⁵Dií ka kaini o sá'ā dá xee dútu xee san, ña vata kaa Melquisedeé. ¹⁶Ña sá'á ne, ñá ni xēe ña é vii ñá dutu tsí kaduku ntēe ña tatá Aroón san, tsi xēe ñā é vii ñá dutu dá xe dóo ntii inī ña tsí ña kánti'i ntuvi iña ña. ¹⁷Kuvi vatá ó kaka'an tú'un Xuva ko iña ña:

Viín dutu ntii dáñu ntūvi,

vata kaa Melquisedeé,

ka'an. ¹⁸Dukuān né, nanti'i Xuva kō lei átā san, tsí ña ni kuvi vii, ñá ni idiá'vi.

¹⁹Tsí lei Muiseé san ne, ña ni kúvi vii é káda ntaa kué'en o ni Xuva kō. Ntá tsi ió itsi e dií ka va'á ve. Kuenta iña i sá'ā ne, kuvi xee étsin o nūu Xuva ko.

²⁰Xé'e Xuva ko xū'u ña é tēe tsiñu ña Jesuu é vii ñá dutu xee san. ²¹Un ntíi ntíi dutu ñá nguii sán ne, ñá te xōo ni xe'é í xu'u i ni ña dá kī'ví ña é vii ñá dutu. Ntá tsi dutu ñá sa'á ne, nteé na'a mí xē'é Xuva ko xu'u ña ni ña dá kakā'an ña:

Xu'u é Xuva ō kó ne, ta'xi ú xu'u kó ne,

ñá nātivi iní ko dá kā'an u:

“Divin né, dutun ntii dáñu ntūvi”,

ka'an Xúva kō. ²²Dukuān né, kūtuni ñá'a tsi Jesuú ne, tuví ña kuenta iña tú'un xee san e tá'xi Xuva ko xū'u ña dá kakā'an ñá tsi dií dií ka va'á koo é xēe san é vāta kaa é tūví di'na. ²³Ñá te da dii dutu xió ña kí-daā, tsí un ntíi ntíi ñá ne, ña ni kúvi vii ñá dutu ntii dáñu ntūvi, tsí xi'i ñá ne, tuku ña'a nakunúu ña naa ña. ²⁴Ntá tsi Jesuú ne, víi ña dutu ntii dáñu ntūvi, tsí ña kúvi

ñá ne, ñá kantio é kī'ví tuku dutu náa ña.
²⁵ Dukuān ne, kuvi nakáku kue'en ña un
 ntíí ntíí ña'a, ña é kī'xi etsin nuu Xuva
 ko kuenta iña ña, tsí ña kúvī ña. Tuví ña
 vata koo é kā'an ñá ni Xuva ko kuēnta
 iña ña'á san ntii dañu ntūvi.

²⁶ Tsi Jesuú ne, dutu ódo nuū ñá e dóo
 va'á ña, vatā ó kantio ko. Tsi dóo va'á
 ña. Ña túvī nee é kīni kaa iña ñá, ntē ña
 tuví nté uun kuétsi ña. Ñá te dadíi ña
 ni ña é iō kuétsi i. Díí ka ka'nu ña'a ña
 é un ntí'í é iō e dukún kán. ²⁷ Ña kan-
 tío é vii ñá vatā ó de tuku dutu ñá odo
 nuū san é útén utén kae'ní ña kití é kué'é
 ña ti doméni iña Xuva ko, di'na kuenta
 iña kuétsi mii ña ne, kidáā ne, kuenta iña
 kuétsi ña ñuú ña. Ntá tsi Jesuú ne, uun
 ito tsi xe'é ña doméni iña Xuva ko kuenta
 iña ún ntíí ntíí ña'a dá xe'é ña kúñu mii
 ña ntíkā krusi kan. ²⁸ Lei Muísee san ne,
 kadē kú've é kūdii ña'á san é io kuétsí
 ña víí ña dutu ódo nuū san. Ntá tsi xe'é
 Xuva ko xū'u ña dá de kú'vē ña rkon-
 tuvi é xēé leí san tsí I'xá mii ña vii ñá
 dutu ódo nuú, divi ña é ña tuví kué'en
 tsi kuétsi ña ntii dañu ntūvi.

Jesuú ne, kade kú'vē ña iña tú'un é xēé san

8 Vá'a o ve. Díí ka ntio ko é kūtuni nto
 sá'a: Ió dutu ñá odo nuu iña ko é vā'á
 kue'en ña, tsí tuví ña e dukún kán ne,
 kadē kú'vē dadíi ña ni Xuva kō, ña dóo
 ntii iní í san. ² Kade ña dutu ódo nuu má
 vi'i kuikó ntí'xe san é tuví e dukún kán.
 Mii Xuva kō xntítsi ñá vi'i sá'á; ña te ñá'a
 ni xntítsi ña.

³ Un ntíí ntíí dutu ñá odo nuú san ne,
 divi tsiñu ña é kué'é ña doméni nta'a
 Xuva kō, é kā'mi ña kití san iña Xuva
 ko, kití e ntaxé'le ña'a san iña kuétsi ña.
 Dukuān ne, kantio é kōo é kué'é Jesuu
 nta'a Xúva kō di. ⁴ Tē díí katuvi dukuan
 ña ñuxiví a ne, ñá vii ñá dutu, tsi dóo
 ió dutu táta Levii e ntaxé'le ña doméni
 vatā ó kaka'án lei Muísee. ⁵ Ntá tsi da

mii tsí da ntántavá'a naa ña nuu i é ió
 e dukún kan, vatā o dé Muisee da xntítsi
 ñá vi'i Xuva kō ne, kaka'an Xúva ko ni
 ñá: “Kuenta vií nto é ntāvá'a naa nto vatā
 o nañé'le ú nto rki uku Sínaií kán”, ka'an
 ña. ⁶ Ntá tsi Cristú ne, ní'i ña tsiñu e díí
 ka ka'nu é ní'i dútu, ñá tsikan, tsí kade
 kú'vē ñá iña tú'un e díí ka va'á san. Díí
 ka va'a tú'un san tsi tá'xi Xuva ko xu'u
 ña ni ko uun nuu i e díí ka va'a.

⁷ Tē díí ni idiá'vi kue'en tú'un é itúvi
 di'na ne, ñá díí ni ntio é kōo tuku tú'un
 vē. ⁸ Ntá tsi ña ni xkúntee iní Xuva kō nté
 o dé ña'a san kuenta iña tú'un āta sán ne,
 uve na'a mí kakā'an ñá ni ñá:
 Xu'u é Xuva ntō ne, kaka'án u ni ntō:
 Koto nto tsí xee ntúvi ve
 dá kā'an xtúku ú ni ña Israeé ni ña Judaa
 nté koo víí ña.

⁹ É tūku kaka'án u ni ña vatā ó kaka'án
 u ni ñata ña
 ntūvi dá irkáa ú nta'a ña e nátāvá u ña
 ñuú Egítō;
 tsi ñá ni de ntāa ña é kaka'án u ni ña.
 Dukuān ne, ña ni íde ú ña kuenta,
 ka'an Xúva kō. ¹⁰ Kaka'an xtúku Xuva
 kō:

Tú'un sa'á ka'án u ni ña Israeé dá xee
 ntúvi tsikan.

Tsu'un u tú'un ko ini díki ña.
 Xnteé na'á u tú'un kó nima ña.
 Kidáā ne, víí u Xuva ña ne,
 víí ña ña'a ko.

¹¹ Ñá kantio é xe un xé un ña nakuā'a ña
 ta'an ña ni ñavi'i ña xoo e Xuva ña,
 tsí un ntíí ntíí ñá ne, é iní ñá ko,
 nté i'xá e díí ka lú'nti un tsi nté ñatā, ña
 e díí ka atā.

¹² Kada ka'nu iní u ni ña kuétsí ña ne,
 nté uun ito ká ña naká'án ko nuu i é kīni
 kaa é idé ña,
 ka'an Xúva kō. ¹³ Dá kakā'an Xúva ko
 iña tú'un xee san ne, ncho ka'an ñá tsi
 e kuáta tú'un é tuví di'na. Da nēé ka nuu
 i é kuatā, é ña kaidiá'vi ká i ne, ña ná'a
 ká kutūvi.

**Vi'i Xuva kō é tuví ñuxiví a ni vi'i
Xuva kō é tuví e dukún kân**

9 Vi'a vé ne, tú'ün é di'na sán ne, kaka'an nté koo kunuu iní ñá Xuva kō. Xíō úkun ñá di é tuví ñuxiví a. ²Xn-titsí ñá vi'i doó san é kúvi xúkun ñá. Xíō üvi ne'u i. Mí'i di'na kakí'vi ña ne, ikân intóo kantlín ní mesa mí odo tañú'ü é kúvi doméni ña Xuva ko. Ikân ne, kaka'an ña é Má Vi'i Kuí'kó san. ³Áta dōo é rkaa iko iní i kân ne, tuví tuku ne'u i mí kaká'an ña é Má Vi'i Kuí'kó Kue'en. ⁴Ikân ne, tuví uun naa e kúvi kaá kuāan e dóo nuu á'vi i mí e'mi ña kútū, ni ētun é kātavi kaá kuaán san kaniñi āta i. Sá'ā ne, kaka'an ña é Ētun Iña Tú'un Xuva Kō, tsí ñu'u vá'a xuú san mí ūve na'a tú'ün é kaka'an Xúva ko ni Muísee. Nu uun sülē e kúvi kaá kuaán san mí ñu'u nuu i e é'xi ña kídaa, diví é kaka'an ña é manaa. Nuu tatun Ároón di é kéne xuku i kídaa. ⁵Úvi ánjē e kúvi kaá kuaán san ne, ntāñi nú etún san vata koo é kütuni ñá'a tsi íkan kaki'xi Xuva kō, ña dóo ka'nu san. Katavi nú nti'xin ánjē san ata etún san mí ntuvá'a ña'a san ni Xuva kō. Ntá tsi ña kálán ka u nuu i sá'a vevii.

⁶Dá xío tu've nuu i tsíkán ne, ntakí'vi dutú san má vi'i é kúvi ūun san utén utén vata koo é vii ñá tsiñu ña. ⁷Ntá tsi má vi'i é kúvi üví san ne, koó da mií dutu ñá odo nūú san kaki'ví ña ne, uun ito tsi é uun kuia. Dá kí'vi ña ne, kantio é kuído ña niñi kiti é kué'ē ña doméni nta'a Xuva ko kuēnta ña kuétsi mií ña ni kuétsí ña ñuú ña, nuu i é idé ña dá ña ni kutúni ña. ⁸Dukuān né, kanañē'e Espíritū Sántū sán kō tsí vata kúvi kí'vi ña'a san mí tuví Xuva kō dá kade tsiñu ni'i dukuan ñá má vi'i kuí'ko é kúvi ūun san. ⁹É un nti'i sá'á vatā o dé ña kídaa né, kanañē'e ña'a é ntoo vevii. Tsi kuenta ña tú'un āta sán ne, xé'e ña doméni nta'a Xuva kō né, e'mi ña kiti san ña Xuva ko. Ntá tsi kuān té du'vá ó inúu ini ña Xuva kō

ne, ñá ni idiá'vi e ntuvá'a nti'xe nima ñá ni Xuva kō. ¹⁰Tsi tú'un tsikán ne, da mií kaka'an ña i é ká'xi o, é ko'o o, nté koo ntuntoo kúñu kō. Sá'ā ne, kudii núu i e tá'xi Xuva kō é vii ó da nté ká'an Xúva kō tú'ün xee, nuu i e díí ka va'a.

¹¹Ntá tsi vevii ne, e xée Cristu é vii ñá dutu odo nūu nuu i é xéé san, nuu i é vā'a é xe'ē Xuva ko xū'u ña. Kí'vi ña má vi'i doó san e díí kaa va'a, tsí ña te ña'a ni de vá'a ña, tsí ña te ñuxiví a tuví. ¹²Ña ni ídō Cristu niñi a ndi'ú san, nté niñi a le'ntú san é kúvi doméni ña Xuva ko, tsí niñi mií ñá xe'ē ña. Dukuān ne, idiá'vi é uun ito tsi kí'vi ña má vi'i kuí'ko kue'én san e ntá'vi ña kuétsi ko ntii dañu ntüvi. ¹³Kuenta ña tú'un āta sán ne, niñi dūntiki kí'chī sán ni niñi ndi'u kí'chī sán ni xāa kúñu i'xá duntiki kí'dī'í san é i'xi nú nā san ne, idiá'vi é dā'ví dutú san ña'a, ña é iō kuétsi i. Dukuān é ntuntoo kúñu ña ne, naxtuví xío ña ña ña Xuva ko. ¹⁴Ntá tsi díí díí ka kaidiá'vi niñi Cristu. Tsi kuenta ña Espiritu ña é ña kuví ne, xe'ē Cristu ntuvi ña ña vata kaa doméni ña Xuva ko, uun doméni é ña tuví nee é kīni kaa. Kuenta ña niñi ñá ne, kantoo nimá kō é un nti'i nūu i é ká'ta'xi doxi'i, vata koo é kúvi kada tsiñu o ña Xuva ko, ña kantíto san.

¹⁵Dukuān é Jesucristú ne, vata kaa ña kaikan dá xe'e kaa ña ña tú'ün xeé san. Xí'i ña vata koo e ntá'vi ña kuétsi é idé o da ntántikin dúkuan o é kaka'an tú'un āta san. Dukuān ne, ña e kána Xuva kō ne, kuví ni'i ña é vā'á ña Xuva ko ntii dañu ntüvi, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña. ¹⁶Tsí te káda vá'a uun ña'a tutú ña nee é dūku ntée i'xá ña te xi'i ñá ne, ña kúvi kí'i i'xá san ña uva i dā nté ntüvi é kúvi uva ña, vatā xkoó ini o. ¹⁷Ña kaidiá'vi tutú san dá tūvi dukuan ñá de vá'a san. Dā nté tē xi'i ñá ne, da kídaa kaidiá'vi i. ¹⁸Dukuān ne, un tsi nte dá ñiñi ntuví tú'un āta sán ne, kantio é kati niñi san. ¹⁹Kaka'an Muísee ni ún ntíñ ntíñ ña'a san

nté o kaka'an é un nti'i lēi san. Kidāā né, kī'i ña xuku é nani hisopó ne, nāk-i'ní ña idi le'ntu ku'éé san diki i. Dā xnúu nto'o ña ini niñi a dúntikí san é nākudáka ntúte ne, da dá'vi ña libré leí san ni ün ntií ntií ña'a san. ²⁰ Kaka'an ña: "Níñi sán ne, kuntā'a vata koo é kūtuni nto tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ntō nté koo víí ña ni ntō", ka'an ña. ²¹ Du'va o da'ví Muisee níñi san vi'i doó san ni un nti'i nūu i é de tsiñu ni'i ña má vi'i doo kan. ²² Tsi kaka'an nti'xe leí san tsi dokó sa é un nti'i ne, kantio é ntuntoo ni níñi san. Nā kada ka'nū iní Xuva ko ni ko tē ña di'na kati níñi san.

Kada ka'nu iní Xuva ko ni ko kuēnta iña doméni é xe'é Cristu

²³ Dukuān ne, núu i é ió ñuxiví sa é kántuvá'a naa nuu i é ió e dukún kán ne, kantio é tāvi níñi kití san vata koo é ntūntoo. Ntá tsi divi nuu i é ió e dukún kán ne, níñi é dií ka va'á kantio. ²⁴ Tsi ña ni kī'ví Cristu má vi'i kuíko san é de vá'a ña'a san, tsi kudii e ntává'a nā ña'a san má vi'i kuíko é tuví e dukún kán. Ntá tsi kī'ví ña e dukún kán mí kaikan ña nta'a Xuva ko kuēnta iña ko. ²⁵ Cristú ne, ña te kí'in ito ni eti ña niñi ña é kūvi doméni iña Xuva ko. Tsi dutu ña odo núu iña ña Israeé san ne, kuenta kuia kakí'vi ña má vi'i kuíko kue'én san vata koo é kue'é ña níñi é ña te níñi mi ña é kūvi doméni iña Xuva ko. ²⁶ Tē dí kuan o ni idé Cristú ne, kantio é ki'in ito kuví ña un tsi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví san. Ntá tsi uun ito tsi kí'xi ña da dokó sa nti'i ñuxiví san ne, xé'e ña ntúvi iña ña nta'a Xúva kō vata koo é nakate ña un ntií ntií kuétsi kō é ió. ²⁷ Uun ito tsi kuví o, ün ntií ntií o ne, kidāā ne, ká'an Xuva ko te vā'á o ne, o tē ña vá'a o ni ide o. ²⁸ Kuan o kúvi Cristú dí, tsi uun ito tsi xe'é ña ntuvi iña ña é kūvi doméni iña Xuva ko, vata koo e ntá'vi ña kuétsi ña'a san. Ntá tsi kí'xi xtuku ña, ña tē e ntá'vi xtuku ña kuétsi

kō, ntá tsi vata koo é nakákú kue'en ña ña'a san, ña ntantétu ña utén uten.

10 Lei Muiseé ne, vata kaa na'a i iña i é vā'á san é kí'xi, tsi ña te divi nti'xe. Dukuān né, kuān te kuēnta kuia ntaxé'e ña'a san doméni é kaka'an leí san nta'a Xuva kō dá inúu ini ña ña ne, ña ni kúvi ntúvá'a kue'en ña. ² Tē dí kuví ntavá'a nti'xe leí san ña'a san kuenta iña doméni san ne, ña kantio é kue'é ka ña doméni san kuenta kuia. Te ün ito tsi ntuvá'a kue'en ña ne, ña ntánti'i iní ka ña te ió ka kuétsi ña. ³ Ntá tsi dá ntaxé'e ña doméni san kuenta kuia ne, ntánaka'an ña tsi ió kuétsi ña, ⁴ tsi ña kúvi nakate kue'en niñi dúntiki kíchiñi sán ni níñi ndí'u kíchiñi san kuétsi kō.

⁵ Dukuān ne, kaka'an Cristu ni Xuva kō da vé'xi ña ñuxiví sa: Nā tē doméni san, nté níñi kití san é ntio nto.

Dukuān né, taxnúu nto ko é kúvi ú ña'a. ⁶ Ntō'ó ne, ña ní xkúntee iní nto é ntaé'mi ña'a san kití san; ntē ña ni xkúntee iní nto doméni é ntá-ta'xi ña nto kuenta iña kuétsi ña.

⁷ Dukuān ne, kaka'an u:

"Kini nto, tsi i'a vé'xi u é víi u é ntio nto, Xuvā kó,

vatā ó uve na'a iñá ko iní libru nto",

kuan o ka'an u,

ka'an ña. ⁸ Di'na ne, kaka'an ña tsi ña xkúntee iní Xuva kō doméni san, nte é ka'mi o kiti iña kuétsi ko, kuān te kaká'an leí san é kuān koo vii o. ⁹ Kidāā ne, kaka'an ña: "I'a vé'xi u é víi u é ntio nto, Xuvā ko", ka'an ña. Ncho ka'an sá'a tsi e nákat sin ña nuu i é átá san vata koo é xtuví ña nuu i é xéé san naa i. ¹⁰ Tsi edé Jesucristu é ntio Xuva kō dá uun ito tsi é ntií ña ña ntúvi xe'é ña kúñu ña é kūvi doméni iña Xuva ko. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi ña tuví ka kuétsi kō.

¹¹ Dutu ña Israeé san ne, utén utén ntáñi ña, ntaé'mi ña kiti é kūvi doméni iña Xuva kó, kuān té ña kaidiá'vi é

nākate kuétsi kō. ¹² Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi é ntii dañu ntūvi xe'é ña kúñu ñā é kūvi doméni iña Xuva ko kuenta iña kuétsi kō. Kídāā ne, ítūví ña diñi Xuva kō. ¹³ Kantétu ña vē da nté kūvi víi kue'en Xúva ko ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña é ña ntío i ña. ¹⁴ Tsí kuenta iña i é uun tsi doméní san ne, ntii dañu ntūvi ntavá'a kue'en ñā ña'a san nuu Xuva ko, ña e nátsoo xio ña iña ña. ¹⁵ Nánē'e Espíritū Sántū sán kō tsi é nuu é ntaā i, tsí di'na kaka'an ña:

¹⁶ Du'vā ó kaka'an Xúva kō:

“Tū'ún sa'a é kué'é u xu'u kó ni ñā rkontuví ne, kuan kōo.

Xtūví u tú'ūn ko nuú nima ña.

Xntéé na'a u tú'ūn ko ini díki ña”,

ka'an ña.

¹⁷ Da kídāā ne, kaka'an ña:

“Nté uun ito ká ña naká'an ko kuétsi ñā, nté nuu i é kīni kaa é edé ña”,

ka'an ña.

Kuan ō ka'an Espíritū Sántū san.

¹⁸ Dukuān ne, dá kadā ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsí kō ne, ñā kantío é kué'é ka o doméni iña kuétsi kō.

Kí'in etsin ō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān né, ta'an ko, ñā u'vi ko. Kuví kí'vi ō má vi'i kuí'kō kue'én san ve, tsí xe'é Jesucristu níñi ñā kuenta iña ko. ²⁰ Vatā o nákaan dutu átā san doo é rkaa ikō san, vata koo é kí'vi ña mí tuví Xuva kó ne, kuān o dé Cristu dá xe'é ña kúñu ñā. Nākaán ña itsi xēe é kí'in o mí tuví Xuva ko, itsi mí ni'i ko ntuvi iña ko. ²¹ Jesuú ne, kade ña dutu ódo nūu iña ko, xo'o é ntáduku ntee o Xuva kō.

²² Dukuān né, kanī nima ko kí'in o un tsi nte mi túvi Xuva kō. Kuinti'xe kue'en kó ña, tsi e nākate ña nima ko vata koo é ña kutsú'ūn ká o iña kuétsi kō ne, é ntūntoo kúñu ko ntute vā'á san. ²³ Nā ku xtuví mii o é kākā'an o tsí nuu é ntaā í nuu i é kantétu ō, tsí víi nti'xe Xuva ko nūu i e tá'xi ña xu'u ña ni kō. ²⁴ Kadā

kuení ko iña ta'an ko, xé un xé un ō, nté koo vii o vata koo é díí díí ka kuinima ko, é díí díí ka vii o nuu i e dóo va'a. ²⁵ Nā xtuví mii o é nataká nuu o ni ta'an kō, tsi íō ñá'a e kuān o de ña. Ntá tsi xntii o tā'an ko vata koo é nakíí nima ña. Díí díí ka kantio é kuān koo vii o veví, tsí dokó sa xee ntúvi dá kí'xi xtuku Tó'o kō.

²⁶ Tē tsun rkó tsiñu ko kade dukuan ō é kuétsí san rkontúvi é ini o é nuu é ntaā i iña Cristú ne, ña túvi ká doméni é kí'i Xuva kō e ntá'vi o iña kuétsi kō. ²⁷ Da mii é kuntu o nūu i e dóo donchu'ví nta'a Xuva kō dá xntékú ku'vē ñā iña ko. Ní'i kō mí'i koko un ntíí ntíí ña'a, ña ntaínchu'vi Xúva kō. ²⁸ Xoo ñá'a, ña é ña ni de ntāa lei Muísee san ne, ñā ni ntuntā'ví ini ña ña. Te íō uvi, uni ña'a é kākā'an ntée ña ña ne, da mii é kuví ña. ²⁹ Te kuān o kúvi ni ña tsikán ne, ¿ñā ntu te díí ka kue'e ni'i ña é ntó'o ña xoo é kākā'anuu i I'xá Xuva kō? Nā sá'á ne, kade ña vata te ña ni nuu á'vi kue'en níñi Cristu, kuān te níñi ñā ne, kūvi nuu i é kūtuni ko tsi tá'xi Xuva ko ko nūu i e tá'xi ña xu'u ña ni kō. Kuenta iña níñi san di e ntántoo Xuva kō nima ña vata koo é kūvi naki'i ña ña. Ntá tsi ña sá'á ne, kaka'an kīni ña iña Espíritu Xuva ko, divi ñā é kaxé'e ña e dóo va'á iña ña. ³⁰ Ntá tsi ini ō tsí kade ntaa Xúva kō né, divi ña kākā'an ña: “Xu'ú ne, kué'ē u é ntó'o ña'a san. Xu'ú ntanáa ú ni ñā”, ka'an Xúva kō. Ne, kaka'an xtúku ña: “Xu'ú ne, natsodo kú'vé u iña ña'á ko”, ka'an ña. ³¹ ¡Ōo donchu'vi é ni'i ko é nto'o ko nta'a Xuva kō, ña kantíto san!

³² Ntá tsi naka'an nto ntūvi di'na dá dā ve ini nto tú'ūn va'á san. Kūtíí nto da dóo ntii tū'un da dóo ntó'o nto. ³³ Un vé'xi ne, dóo kīni ka'an ñá'a san iña ntó ne, dē xení ña ni nto mē'ñú ña'a san. Un vé'xi ne, ntó'o nto dá kuan ō ntó'o ta'an nto dí. ³⁴ Ntūnta'ví ini nto ta'an nto, ña ñu'u kutú san. Íntōo dīni ntó kuān te kí'i ña'a san é tuví iña nto, tsí ini nto tsí e dukún

kan ne, dōó iō iña nto e díí díí ka va'a, é ña ntí'i ntií dañu ntúvi. ³⁵ Dukuān ne, ñá xtuví mii nto é kuinti'xe nto Xuva ko vē, tsí tē ña xtuví mii ntó ne, ní'i ntō é vā'á kue'en. ³⁶ Kantio é kütíí nto tsi dá kúvi víí nto vatā ó ntio Xuva kō ne, ní'i ntō e tá'xi ña xu'u ña ni ntō. ³⁷ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō:
Ña ná'a ka dá ki'xi ña é kaka'án u tsí ki'xi ña.

Ñá kukuíí ka ña.

³⁸ Xoó ña'a é vā'á nima ñá tsi kakuinti'xe ña kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña.

Ntá tsi te nātivi iní ña ne, ña xkúntee iní ka kó ña.

Kuan ō ka'an Xúva kō. ³⁹ Ntá tsi xo'ō ne, ña te kade o vatā ó de ña'a, ña e ntántiko kōó san ne, ntákunaá ña. Tsí xo'ō ne, ntáde o vatā ó de ña'a, ña ntákuinti'xe i ne, kuan kōo nakáku nima ko.

É kakuinti'xe kō

11 Vá'a ō ve. Te kakuinti'xe kō ne, ini o tsí ní'i ntí'xe ko nuū i é kántétu ō. Ñá kaitsu'un ō, tsí ini o tsi nuu é ntaā i é ní'i ko, kuān té vata kiní ō. ² Dōo diní Xuva ko ni ñata kō, ña intóo kídaā, tsi kuinti'xe ña ña.

³ Tsí kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ini ó tsi mii tú'ún ña e de kú'vē ñá ñuxiví san. Ñá tē nee iña io kídaā da de kú'vē ña e ntaíni o vevíí.

⁴ Kuinti'xe Abee. Dukuān ne, xé'e ña ūun doméni iña Xuva ko e díí ka va'a é vāta kaa é xe'é Caiin. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña ne, kí'i ña doméni san. Xí'i Ábeé rkontuvi, ntá tsi vata tsi te kaka'an dúkuan ñá, tsí kainí o nté ō kuinti'xe ña.

⁵ Kuinti'xe Enoó san dí. Dukuān ne, ñá ni xé'é Xuva kō é kúvi ña. Kuan tsí ó kantító ña náki'i Xuva ko ñá e dukún kán. Ñá ni naní'í ka ña'a san ña, tsí kue'en ní'i Xuva ko ñá. Tsí dí'na dá naki'i Xuva ko ñá né, kütuni ñá'a san tsi idé ña é ntio Xuva kō. ⁶ Ntá tsi ña kuvi víí ō é ntio

Xuva ko tē ña kuinti'xe ko ñá. Te nchō kí'in étsin o nūu Xuva kó ne, kantio é kuinti'xe kō tsí tuví ña, tsí kaxé'e ña é vā'a xoo é kaniñ nima í kanantuku ñá.

⁷ Kuinti'xe Noee. Dukuān ne, dá kakā'an Xúva kō tsí koo nuu i é vāta kiní ña ne, ēde ña kuenta é kaka'an Xúva kō. Kidáā ne, de vá'a ña uun tun ntóo san vata koo é nakáku nuu ña ni i'xá ña. Dá ini ña'a san tsi dóo vā'á ó kakuinti'xe Noee san ne, kütuni ña tsi dóo kini ntáa ña nguii san. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña'a Noee san, tsi kuinti'xe ña.

⁸ Kuinti'xe Abraan. Dukuān ne, kué'en ña tūku ñuu é kaka'an Xúva kō tsi kué'e ña é kúvi iña ñá ni i'xá ña. Kuān té ña ni iní ña mí'i kí'in ñá ne, ntií ña ñuu mii ñá ne, dē ntaa ña é kaka'an Xúva ko ni ñá.

⁹ Kuinti'xe Abraán san. Dukuān ne, ní'i ña é kutuvi ñá ñuu san é xe'é Xuva ko ña vatā ó kaka'an ñá, kuān te vāta kaa ña ntafka itsi san kaa ña. Vi'i doó san inúu ña, vatā o dé Isaa ni Jácoó dí, tsí dadíí ní'i ña tú'ún é xe'é Xuva ko xū'u ña. ¹⁰ Vi'i doo tsí san inúu ña, tsí intétu Abraan ñuu é tuví ntií dañu ntúvi, ñuu é xtúvi tú'vé Xuva kō, ñuu é de vá'a mii ña e dukún kán.

¹¹ Kuinti'xe Sará san dí. Dukuān né, kuān te ita ntí'xin kuia ña é kōo i'xá ña ne, ñú'ū nti'xe i'xá ña, tsi kuinti'xe ña tsi víí Xuva ko nuū i é xe'é ña xu'u ña ni ñá.

¹² Dukuān né, kuān te dóo ata Ábraan é ña ni kuvi kóo i'xá ña ne, xíō i'xá ña. Káxa ūun tsi ña'a san da nté kútítín ña. Vatā ó uve díí xntívi e dukún kán ntáa ña. Vatā ó ntákuví xáku ntákuví ña é nté ña kuvi naká'vi o ñá.

¹³ Un ntií ntií ña'a san é kaka'án u ne, ntákuinti'xe dukuan ñá dá xi'i ñá, kuān té vata ní'i ña é un nti'í é kaka'an Xúva kō. Ntá tsi ini ñá tsi rkontuví koo nuu i sá'a ne, dōo diní ña. Ntáka'an ñá tsi ña te ñuu mii ña ñuxiví sa, tsí ntoo taan ña. ¹⁴ Dá kuān ó ntáka'an ñá'a sán ne, ini ó

tsi ntánantukū ká ña uun ñuu é kūvi ñuu mii ñā. ¹⁵Tē dí kanaka'an ñā ñūú san mí'i ntáka ña ne, ¿nté kui ñā ni ntiko koó ntu ñā ikān? ¹⁶Ntá tsi ntio ñā uun ñuu é díi ka va'a. Ntio ñā kuntōo ñā e dukún kán. Dukuān ne, ná ni kūka'an nuu Xúva kō tsi ntáka'an ñā'a san tsí Xuva ñā né, xtúví tu'vē ná ñuu mí kuntōo ñā e dukún kán.

¹⁷Kuinti'xe Abraán san. Dukuān né, dā íto ntéé Xuva ko ñā ne, xé'e ñā i'xá ñā Isaá, kuān té kuví, vata kaa doméni iña Xuva ko. Uun tsi i'xá ñā e káku dá xe'é Xuva ko xu'u ñā ni Ābraan, ntá tsi nchō kué'e ñā i, kuān te é káka'an Xúva ko ni ñā: ¹⁸“Kuenta iña Ísaá ne, nakāxa tátá nto”, ka'an ñā. ¹⁹Ini Ābraan tsi dóo ntii iní Xuva kō ne, kuvi nantoto ñā ñā'a kuān té xi'i ñā. Kuvi ka'an o tsí vata tē dí ni nāki'i nti'xe Abraan í'xá ñā rkontuvi te xi'i.

²⁰Kuinti'xe Isaá di. Dukuān ne, xé'e ñā xu'u ñā tsí víi Xuva kō é vā'á ni Jācoo, ni Esáuú rkontuvi.

²¹Kuinti'xe Jacoo. Dukuān né, dā dokó sa kúvi ñā ne, náki'í tuun ñā tatun ñā. Nānu'u ñā iní ñā Xuva kō ne, xé'e ñā xu'u ñā tsí víi Xuva kō é vā'á ni i'xa i'xá ñā Josee.

²²Kuinti'xe José san di. Dukuān né, dā xee ntúvi é kuví ñā ne, kaka'an ná ni ñā Israee tsí ntaka nti'xe ñā ñuu Egítō rkontuvi. Kaka'an ná ni ñā te kúni'i ñā xiki ñā te ntáka ñā ne, nakuntú'xi ñuu san mí kí'in ñā.

²³Kuinti'xe uva Muiseé san di. Dukuān né, dā káku Muiseé ne, xnuu xū'u ná i te ūni xoo, tsí ini ñā tsi dóo tíi kaa i'xá san. Ná ni u'vi ñā é káka'an reí san tsí ka'ní ñā i'xa íkín iña ná Israee san, i'xa tii.

²⁴Kuinti'xe Muiseé san di. Dukuān né, dā kúka'nu ñā ne, ñā ni ntío ñā é káka'an ñā'a san tsí i'xa diókō rei Egítō san ñā. ²⁵Díi ka ntio ñā é nto'o dadíi ñā ni ñā ntáduku ntéé Xuva kō é kutúvi díní ñā uun da'na mí ntáde ñā'a san é kini kaa.

²⁶Díi ka nuu á'vi, kuini ñā, é ntō'o ná vata o ntó'o Cristu é ni'i ñā é un nti'í é ió ñuu Egítō. Tsí kantetu ñā nuu i e díi ka va'a é kué'é Xuva ko iña ñā.

²⁷Kuinti'xe Muisee. Dukuān né, ntáka ñā ñuu Egítō ne, ná ni u'vi ná te kúdiín reí san. Ná ni xtúvi mii ñā é víi ñā, tsí vata tsi té íni ñā Xuva ko, kuān té ñā kuví kiní o ñā. ²⁸Tsi kuinti'xe Muiseé ne, dē ka'nu ñā viko é naka'an ñā da ntáka ñā ñuu Egítō. Ká'an ná ni ñā'a san tsí da'ví ñā niñí lé'ntú san díki xi'i ñā kan vata koo é ñā ka'ni ánje Xuva ko i'xa nuu i iña ná Israee.

²⁹Kuinti'xe ñā Israee san di. Dukuān ne, íta nti'xin ñā mé'ñū ntute ñu'u san é nani Ntute Kué'é san vatā ó te ñu'u itsi. Ntá tsi dā intíkin ñā Egítō sán ñā ne, tēni ñā.

³⁰Kuinti'xe ñā Israee san. Dukuān ne, kó'xo ntiká nto'o ñuu Jericoo da íka ñā u'xe ntúvi ata i kan. ³¹Kuinti'xe Raa, nádí'i e íka lukú san. Ná te ni xi'i dadíi ñā ni ñā'a, ñā é ñā ni kuinti'xe i san, tsí kuān te íka luku ná ne, xntii ñā ñā Israee, ñā é íxkoto ntódo ñuu tsikan.

³²¿Nēe iñá ka ntu ka'án u? Ná kuné'é ka é ntāa ú ni nto iña Gédiuun, iña Báraa, iña Sánsuun, iña Jéftee, iña Dávii ni Sá-muee, ni ná ka'án naa Xuva ko kídaā.

³³Un ntíí ntíí ñā tsikán ne, kuinti'xe ñā. Dukuān né, iō ná e kúvi idé ñā da náa ñā ni tūku ñuu. Iō ná e dóo vā'a o de kú'vē ñā. Iō ñā é ni'i ñā núu i é xe'é Xuva ko xu'u ñā ni ñā. Iō ná ne, nakáku ñā dá ncho ka'xi ñāñá san ñā. ³⁴Iō ñā é ñā ni í'xi ñā dá ñū'u ñā mi dóo kai'xi ñú'ú san. Iō ñā e nakáku ñā da nchó katsin ñā'a san ñā káa. Iō ñā e náxnuu ñā ntii ñā kuān té ñā tuvi ntíi ñā di'na. Iō ñā é ñā ni u'ví ñā dá edé ñā du'xēn né, nakúnu ñā sntadun túku ñuu san. ³⁵Ió ñadí'í san ne, ntōto xtuku i'xá ñā rkontuvi dá xi'i.

Tuku ñā ntákuinti'xe i sán ne, dōo ntó'o ñā da káni ñā'a san ñā utun, ntá tsi ñā ni ncho víi ñā é káka'an ná'a san

vata koo é nakáku ña. Ini ñá tsi ni'i ña ntuvi e díí ka va'á iña ña nta'a Xúva kō. ³⁶Tuku ña ne, ntáxkuntée ña'a san ña ne, e'ní ña ña, nátií nuu ña ña xo'o. Kí'ní ña nta'a ña ni dí'ín ña dí ne, xnuu kutu ña ña. ³⁷Tuku ña ne, káni ña'a san ña xuú ne, xí'i ña. Iō ñá ne, kátsin dava ña'a san ña. Iō ñá ne, ito nteé ña'a san ña te víí ña é kini kaa. Iō ñá ne, e'ní nuu ña'a san ña káa. Iō ñá ne, ika xaa ña ne, kudii ñíí a le'ntú san ni ñíí tsidi'ú san itávi núu ña. Dōo taan núu ña. Dē xení ña'a san ni ñá ne, dōo u'vi kúvi ña. ³⁸Ña ñuxiví san ne, ñá te nuu á'vi ña é kuntuo dadíi ña ni ña dōo va'á san. Ntá tsi edé ña ñuxiví san é doto tsi íka xaa ña dōo va'á san ñuu itsí san ni má ntá'xín san. Xavi kítí san ni mâvi kan kúvi vi'i ña.

³⁹Un ntíí ntíí ña sa'á ne, kuān te íni Xúva kō tsi dōo va'á kuinti'xe ña ne, ñá ni nī'i ña é un ntí'í é xe'é Xuva ko xū'u ña. ⁴⁰Tsí ini Xúva kō tsi ío ūun nuu i é díí ka va'á iña kō ne, ntio ña é kúntetu ña tsikan da nté dadíi ni'i ña ni kō e ntuvá'a kue'en o nuú Xuva kō.

Koto o nūu Jesús

12 Nto mé'ñu o nī ña te da díí ña'a, ña e dōo kuínti'xe i san. Dukuān né, xo'ō dí, na xtūví xio o da nēé ka nuu i é kanateñu nuu kō, da nēé ka kuetsi é ncho ni'i i kó ne, na kūtíí o kūnu dú've o itsi e tá'xi Xuva ko kō. ²Koto o nūu Jesús, tsi kuínti'xe kue'en ñá Xuva kō né, tá'xi ña é kuínti'xe vá'a ko ña dí. Ntō'o Jesuu ntíkā krusi, ntá tsi ña ni kuká'an nuu ña é xi'i ñá vata o xi'i ñá kini ntáa san, tsí ini ñá tsi te ita ntí'xin é ntō'o ña ne, kutūvi díní ñá nta'a Xuva kō.

³Kadā kuení va'ā ntó ve nté o dé Jesuu, tsí kutíí ña dá un vá'a tsi ntó'o ña nta'a ñá iō kuetsí i. Dukuān ne, ñá ku kudu'xen ntō, ñá ku natívi iní nto é kuínti'xe nto. ⁴Tsí nto'ó ne, váta nī'i ntó doxi'i da ntánāa ntée nto é kini kaa san. ⁵¿Vá kunáa iní ntú nto tsí kata'xi Xuva

ko nto itsi, tsí i'xá ña nto? Tsi kaka'án tú'un Xuva kō:

I'xá mii kó, na naka'an o dá ta'xi Tó'o ko o é ntō'o o.

Ñá ku tīvi iní o dá kā'án u tsí ña vá'ā o kaden.

⁶Tsí xoo ñá'a, ña e dōo ntio Xuva ko i ne,

kax'é ña ña itsi.

Xoó ña'a é kí'i ña e kúvi ña i'xá ña ne,

kax'é ña é ntō'o ña,

ka'an ña. ⁷Kutíí nto nto'o nto ne, kutú've

nto, tsí kade Xuva ko ni nto vatā o de ña

ni i'xá ña. ¿Vá iō ntú i'xa é ña kax'é uva

i itsi? ⁸Tē ña katá'xi Xuva ko nto itsi vatā

o de ña ni ūn ntíí ntíí i'xá ña ne, ñá te i'xá

nti'xe ña nto. ⁹Kadā kuení nto dí: Dā kú

kuetsi o né, uva ko ñūxiví a ne, kata'xi

ñá ko itsi ne, kaiko ñū'u o ñá. ¿Nté kui ña

díí díí ka kuinti'xe kō é kāka'an Úva kō,

ñá tuví e dukún kán, vata koo é nī'i ko

ntuví va'á iña ko ntii dañu ntúvi? ¹⁰Uva

kō, ña tuví ñuxiví a ne, dá kuetsi o ne,

kata'xi ña ko itsi vatā o kuíní ña é vā'a.

Ntá tsi Xuva kō ne, díí díí ka kaidiá'vi

dá kata'xi ña ko itsi, tsí ntio ña é ntūvá'a

kue'en o váta o va'á ña. ¹¹Ini ntó tsi ña

ntío ko é ntō'o ko, tsí kaexnúu. Ntá tsi

rkontuví ne, dá kutú've kō é vii o é vā'á

ne, kuntuo vá'a o, tē kutú've nti'xe ko

kuēnta iña i é ntō'o ko.

Dōo xii kaa té ña kiní o é kāka'an Xúva kō

¹²Dukuān né, nāxnuu ka'nu nto nima ntó ne, nakuntítsi ntāa nto. ¹³Nantuku nto itsi vā'a mí'i ntáka nto, vata koo é ña díí díí ka kuvi nto, vata koo é ntūvá'a vá'a nto.

¹⁴Kuenta tsi víí nto te kuntuo vá'a nto ni ūn ntíí ntíí ña'a. Kuntíkin nto é vā'a, tsi nté uun ña'a ña kiní ña Tó'o ko tē ña víí ña é vā'a. ¹⁵Koto xnto te iō nto é ña kanani'í ka nto é vā'á san é kata'xi Xuva kō. Ñá vii ntó vata kaa xuku ūvé san. Tsí da kaidáka xuku ūvé san ni tūku

xukú san ne, ku uve ntí'i. Te vii nto é kīni kaa ne, kutú've ta'an nto é vii ña é kīni kaa di. ¹⁶ Ña ku kava ni'i nto ñadī'i é ña te ñadī'i mí ntō; ntē ña ku nadikí nteē ntó Xuva ko, vatā o dé Esauu dá nadama ñā é vii ñā i'xa nuu i dá ni'i ña é ka'xi ña. ¹⁷ Ini nto tsi rkontuvi dá xee ntúvi e nāxnuu viko uva ña ña ne, ña túvi ká ña ña. Kuān te dóo éku ña ne, kuān te dóo nātívi iní ña ne, ña túvi ká cho'o i.

¹⁸ Ntō'ó ne, ñā ni xēe étsin nto xuku Sinaií san é tiin nta'a nto vatā o dé ña Israeé san kídaā. Núu xūku tsikán ne, kai'xi ñú'ú san ne, neé kue'en. Dōo ñu'u viko neé san ne, dōo ínu tatsin. ¹⁹ Ntē ña ni tekú nto da éku trunpetá san, ntē dá kakā'an tátsin Xuva ko ni ñā. Ña e téku i sán ne, íkan ña é ña ku ka'án ka Xuva ko ni ñā. ²⁰ Tsi dóo ū'ví ña da dóo ntii ka'an Xúva ko ni ñā tsi da xōo ka é xtūvi i dí'in i xuku san, te ñā'á o te kīti ne, kuétsi é ká'ní nuu ña i xuú ne, o kīni ña i káā. ²¹ Tsi dóo donchu'ví kaa é ini ña ne, un tsi nte mí Muisee kaká'an ña: “Koó da kání'i u é kaū'ví ko”, ka'an ña.

²² Ntá tsi ntō'ó ne, xēe étsin nto xuku é naní Siuun, ñuu mí tuví Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntūvi. Nūú sa'á ne, kaka'an o é nūú Jerusaleen é tuví e dukún kán, mí'i ntoo ña te nté kaa ánje Xuva kō. ²³ Xēe nto ikán, mí'i ntoo dīni ña ntánataká nuu, ña ntáduku ntēe Xuva kō, ña é ūve na'a dívi i e dukún kán. Xēe ntō mí tuví Xuva kō, ña é kaidō kú've ña un ntíi ntíi ña'a san. Xēe ntō mí ntántoo ña xi'i, ña é vā'á san, ña e ntántoo Xuva ko nima i. ²⁴ Xēe ntō mí tuví Jesuu, ña ntitsí me'ñu nuu Xuva ko ni ñā'a san kuenta ña tú'ūn xēe san é xe'é Xuva ko xū'u ña, tsi éti ña niñi ña vata koo é ntá'vi ña kuétsi kō. Díi díi ka kaidiá'vi niñi ña é niñi Ábee. Tsi dá ini Xuva ko niñi Ábee san ne, kaka'an ñā tsi nta'áa ña. Ntá tsi dá kaniñi ña niñi Jesúsú ne, kaka'an ñā tsi kada ka'nu iní ña ni kō.

²⁵ Koto nto é vii ntó kuenta ñā kaka'an ni ko. Tsi tē ña ni nakáku ña Israeé dá ña ni ide ña kuénta é kaka'an Muisee ni ña ñúxivi a ne, díi díi ka ña nakáku o tē ña víi o kuéntá nēe é kaka'an ñā tuví e dukún kán. ²⁶ Dá kakā'an Xúva kō kí-daā né, táān ñuxivi san. Ntá tsi vevii ne, kaka'an ña: “Uun ito ká xtuku nataán u ñā te da mii tsi ñuxivi sa, tsí un tsi nte e dukún kán di”, ka'an Xúva kō. ²⁷ Dá kakā'an ñā é “uun ito ká xtuku” ne, ncho ka'an ñā tsi nanti'i ña da nēe ka é ió ñuxivi a é ede kú've ña. Koó da nuu i ña mii ñā é kuntōo ka. ²⁸ Dukuān ne, naku'e e o sintiá'vi nta'a Xuva kō tsí kaduku ntēe o mí kadē kú've ña, mí é ña ntí'i. Dukuān ne, ka'nu kuini ko ni Xuva ko. Kunuu iní kó ña kaniñi nima kó, vatā o ntio ña. ²⁹ Tsi Xuva kō ne, vata kaa ñu'u é ka'e'mi é un ntí'i é kīni kaa kaa ña.

Nté koo vii o vatā ó ntio Xuva kō

13 Ntō'ó, ña ntákuinti'xe i, ña xtúvi mii nto é kuinima ntó ta'an nto. ² Ñá ku kúnáa iní nto é vā'á koo víi nto ni ñā'a, ña é xēe nú vi'i ntō. Tsi ió ñā'a ne, da xe'é ña vi'i ña ne, íntō ánje Xuva ko ni ña, kuān té ña ni kutúni ñā te ánje ña.

³ Naka'an nto tā'an nto, ña ntákuinti'xe i san, ñā ñu'u kutū, vata tsi te ñu'u kutu dadii nto ni ñā. Naka'an nto tā'an nto, ña dóo ntánto'o i dá kadē xení ña'a san ni ñā, tsí te dā ná kuān koo nto'o nto di.

⁴ Kuiko ñu'u nto ñadī'i ntó tē tánta'a nto. Mii ña kutuvi ni'i nto ñā ne, ñā ku dotō tsí kava ni'i nto tuku ñadī'i san. Kuan kōo víi ñadī'i san ni xī ña di. Tsi Xuva kō ne, kuéle ñā é nto'o da xōo ka ñā'a, te ñā e tánta'a, te ñā é vāta tánta'a, te kava ni'i ña ñadī'i é ñā te ñadī'i mii ñā.

⁵ Ñá ku ntí'i iní ntó ñā diu'un. Kūntoo dīni ntó ni nēe kudii é ni'i nto. Tsi Xuva kō ne, kaka'an ña: “Nté uun ito ñā

xtuví mii ú o. Nté uun itó tē ña vií u ó kuenta”, ka'an ña. ⁶ Dukuān né, kaniñ nima ko kuvi ká'an o:

Xuva kō né, ña é kaxntii ña ko.

Dukuān ne, ña ku ū'ví ko.

Ña túvi nee iña é kūvi vií ña'a san ní ko.

⁷ Naka'an nto ñā'a, ña é nakua'a ntó san, ña é ñāñé'e nto tú'un Xuva kō. Koto vá'a nto nté ō kuñti'xe ña un tsi da nté xi'i ña ne, kuan kōo kuñti'xe nto di.

⁸ Jesucristú ne, ña kánadama ña. Kuan tsí ó de ña vevii vatā o dé ña di'na ne, kuan kōo vií ña ntii ña ñu ntūvi. ⁹ Ña ku kuntikin ntó da neé ka tuku tú'ūn é kākā'an ñā'a. Díf ka vá'ā o é kunūu ntii nima ko kuenta iña i é vā'a é kātā'xi Xúva ko kō né, xtuví mii o nté xkoó ini o iña i é kā'xi o, é ña ká'xi o. Tsí nuu i é kaē'xi o ne, ña te dívi é kaxntii kō.

¹⁰ Ío naa ko mí'i tuví uun doméni iña ko é ña kaní'i dutu, ña ntántikin lei átā san. ¹¹ Ini nto tsí dutu ña odo nūu iña ña Israeé san ne, kaxtuví ña ñiñi kiti san má vi'i kuíko san é kūvi doméni iña Xuva ko vata koo é ntūvá'a ña'a san ni Xuva kō, ntá tsi kae'mi ña kúñu ti āta ñuú ña kán. ¹² Dukuan ō ntó'o Jesuu ata ñuú san di, vata koo é ntavá'a ña nima ñā'a san kuenta iña ñiñi mii ña. ¹³ Dukuān né, xtuví mii o é átā san ne, kuntikin o Jesuú, kuān te kadá xení ña'a san ni ko vatā o dé ña ni ña. ¹⁴ Tsi ñuxiví a ne, ña túvi ñuú ko é kuntoo o ntii ña ñu ntūvi, ntá tsi ntánantuku o ñuú mí kuntoo ō rkontuvi. ¹⁵ Dukuān ne, utén utén nakué'e ō doméni nta'a Xúva kō dá kākā'an ó tsi dóo ka'nu ña. Dōo diní ña dá nakué'e o ña sintiá'vi kuenta iña Jesuu. ¹⁶ Ña ku kúnāa ini nto é vii nto é vā'a, é xntii nto tā'an nto. Tsi dá kuān ó de nto ne, vata

kaa doméni iña Xuva ko kaa, e dóo ntio ña.

¹⁷ Kada ntaa ntó ni ña ntádē kú'vé iña ntó ne, vií ntó é kākā'an ñā, tsí kade ña kuentá nima nto. Ini ña tsí kuenta iña Xuva ko e ntáde ña nto kuenta. Vií nto vata koo é kunūu diní nima ña, ña tē é kūntā'xa ini ña, tsi g'mí'i ntu kunuu á'vi iña nto te kūntā'xa ini ña?

¹⁸ Ka'an ntá'vi ntó iñā nti. Ini nti tsi idé nti é vā'á ni ntó nuu Xuva ko. Da mii é ncho vií nti é vā'a utén uten. ¹⁹ Vií nto da xe'e, ka'an ntá'vi nto te ta'xi Xuva kō é díf ka kantí'i naxeé u mí'i ntántoo nto.

I'a ntí'i tutú san

²⁰ Xuva kō, ña kata'xi é kūntoo vā'a ō ne, xtuví ña kuenta tsí ntii ña ñu ntūvi vií ña e tá'xi ña xu'u ña ni ko kuēnta iña ñiñi Jesuu, paxtu va'á ko, dā nantóto xtūku ña ña dá xi'i ña. ²¹ Na ta'xi Xuva ko ntó é un nti'í é vā'a é kantio nto vata koo é kūvi vií nto vatā ó ntio ña. Na vii ña é vā'á nima ntó, nuu i é vā'á, kuini ña, kuenta iña Jesucristu. ¡Ká'an ō tsi dóo ka'nu Cristu ntii ña ñu ntūvi! Kuan tsi koo na kōo.

²² Kákān ú nto, tā'an kó, te kūtíi nto ni kó kudii tú'ūn sa'a é kākā'an u ni nto, kuān té ña kué'e tutú san ni de vā'a u. ²³ Ntio ko é kūtuni nto tsi e ntíi ení ko Timóteu vi'i útun san. Te ki'xi kantí'i ña ne, kunteka ú ña te amá kixkoto ni'ni ú nto.

²⁴ Ká'an ntó ntusi ni ún ntíi ntíi ta'an kō, ña ntánakuā'a nto ni ún ntíi ntíi ña ntáduku ntée Xuva kō. I'a kataxñu ña ñuú Italiá san ntusi ntó di.

²⁵ Na naxnuu viko Xuva ko nto, ún ntíi ntíi nto. Sá'a tsí é kākā'an u ni ntó.

Tutu e táxnūu Santiauí iña ñá Israee

Taxnūu Santiauí ntiúsi

1 Xu'u é Santiauí u ne, kade tsiñū u iña Xuva ko ni Tó'o ko Jesūcristu. Taxnūu u tú'un sa'á iña nto, divi ntō e kúvi uxuvi táta ña Israee nto, da mí'i ká mi ntántoo nto. Ntiusi nto.

Kata'xi Xuva kō e dóo kí'in ini ko nté koo víi o

² Kuntoo díni nto, tá'an ko, da ntánto'o nto é tūku e tūku nuu i. ³ Ini nto tsí da ntánto'o nto kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ne, ntákutú've nto é kutíi nto di. ⁴ Na kūtíi ká nto vata koo é kutu've vá'a nto, vata koo é ntūvá'a ña'a nto ne, ñá tē nee iñá kunáa nteē ntó nuu Xuva ko.

⁵ Tē ñá ini nto nee é vā'a é víi ntó ne, kákan nto nta'a Xuva kō. Tsí kantétu ña é kuē'é ña é kūtuni un ntíi ntíi ña'a nee iña é vā'a. Ñá káde víni ña, ntē ña kada tíi ña ni ntō. ⁶ Ntá tsi te kákan ntó nta'a ña ne, kaníi nima ntó kuinti'xe nto é nantiko koō ña. Ntē ña ku dé kuení nto te ña nantiko koó ña. Tsí ña ntádē kuení i sán ne, kuān ntáa ña vata kaa ntute ñu'u san é kaido ne, kanainu dá kainu tatsín san. ⁷ Tē ña te kánii nima nto ntákuinti'xe nto da ntaíkan nto nta'a Xuva kō ne, ¿mí'i ntu tā'xi ña é ntaíkan nto? ⁸ Tsí uun ña'a, ña é uvi nuu i kade kuení i ne, nuu nuu tsi kanadama ña é víi ña. Tuku víi ña veví ne, é tūku víi ña uten.

⁹ Ta'an ko, ña e dóo ntā'ví san ne, kuān té ña nuu á'vi ña ñuxiví sa ne, ntá tsi na kutūvi díni ña, tsi dóo nuu á'vi ña nuu Xuva ko. ¹⁰ Ta'an ko, ña e dóo kuikā sán ne, na kutūvi díni ñá te xūvi kaika ña. Tsí vata kaa laa é kae'nu má kū'u kan kaa ña. Tsí uun da'na tsi vé'xi ñuxiví sa. ¹¹ Laa sán di ne, uun dá'na tsi kakene ne, kanakó'xo dá káxi'i díi xuku i ka'ni ngán-

tií san. Ñá vā'á ka kídaa. Kuan kōo kuvi ni ña kuiká san di. Tsí uun da'na tsi ntí'i nuu mii ña ni é iō iña ña.

E ntánto'o kō

¹² Nté kui vá'a ña'a, ña é kakutíi i é kanto'o i. Tsí te kutíi ña ne, ní'i ña ntuvi vā'a iña ñá nta'a Xuva kō. Tsí Xuva kō ne, e xé'e ña xu'u ña tsí kuntoo ña ni ñá, xoo é kákuinima í ña. ¹³ Te iō uun nuu i é kīni kaa é ncho víi o ne, ñá ku kadā kuení ko te nta'a Xuva ko vē'xi, tsí ña túvi mí'i kēne ña é víi ña é kīni kaa né, ntē ña katá'xi ña é víi o é kīni kaa di. ¹⁴ Tsí nima kīni kaa ko kaikan e dóo ncho víi o é kīni kaa san. ¹⁵ Te kuinti'xe kō é kaikan nima kó san ne, víi nti'xe o é kīni kaa san. Kidáa né, tē kuíni kō é víi o é kīni kaa san ne, ní'i kō doxi'í san.

¹⁶ Ntō'o tá'an ko e dóo ntio ko, ñá ku kaní nta'ví mii ntō nima nto. ¹⁷ É un ntí'i nuu i e dóo va'a, nuu i é nuu é ntaā í ne, divi tsí é vē'xi e dukún kán. Xuva ko kataxnūu ña é vā'á mii kō. Tsí divi ña ede kú'vē ña ñu'u é káxi'í nuu e dukún kán. Ní'ū sán ne, kanadama, ntá tsi Xuva kō ne, ña kanadama ña nté un siin. ¹⁸ Tsí mii ñá ntío ña é nakáku ña kō da kuínti'xe ko tú'un é nuu é ntaā i iña ña é ntio ña é kuvi o vata ntáa i'xa nuu i iña ña.

Xoo é ntio nti'xe i Xuva kō

¹⁹ Kutuni nto sá'a, ta'an ko, ña e dóo ntio kó ne, ntíto víi nto, un ntíi ntíi nto, dá ntaíni nto ne, ñá ku dotō tsí ka'an nto. Ñá te ūra tsí kudiín nto di. ²⁰ Tsí te kūdiin ó ne, ñá ntáde o é vā'a é ntio Xuva kō. ²¹ Dukuān né, xtūví xio nto da nēé ka nuu i é kīni kaa san. Mii tsí é kuinti'xe nto tú'un e xnúu Xuva kō nima nto. Divi tsí é kaidiá'vi é nakáku o.

²² Ntá tsi ña te da mii tsí é kīni nto é káka'an tú'un Xuva kō, tsí kada ntaa nto. Te da mii tsí e ntaíni nto ne, ntaéni nta'ví mii ntō kúñu ntō. ²³ Xoó ña'a é da mii tsí e kaíni ña tú'un Xuva kō ne, ntá tsi ña

káde ntaa ña vatā ó kaka'án ne, vata tsi kaa ña é kaito nuu speju kaa ña. ²⁴Tsí kainí ña nuu ña, ntá tsi dá kaxkokoō ñá ne, ura tsí i kakunaá ini ña nté ito ña. ²⁵Ntá tsi utén utén nakuá'a nto tú'ün e dóo va'á san iña Xuva ko, tú'ün é nakákú kō é kīni kaa san. Xoó ña'a é ña kunáa ini ña tú'ün é nakuá'a ña, tsí kade ntaa ña é kaka'án ne, naxnuu viko Xuva ko ña.

²⁶Xoó ña'a é kaka'an ña tsí kantikín ñá Xuva kō, ntá tsi ña káde ña kuenta é kaka'an ñá ne, ¿mí'i ntū nuu é ntaā i é kakuinti'xe ña Xuva kō? Da mií é kaeni ntā'ví mií ña kúñu ña. ²⁷Te nūu é ntaā i ntákuinti'xe ko Xuva kō né, vií o é vā'á, vií o é ntio ña di. Xntii o á i'xa kíi san ne, xntii o ña dí'i ntā'ví san di nēe e ntátaan núu ña. Ñá vií o é kīni kaá vatā ó de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō.

Dadii tsi vii o ni dá xōo ka ña'a

2Ntō'o, tá'an ko e ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu, ña e dóo va'á kue'én ne, ñá ku nāntii ni'ni nto nté uun ña'a san. ²¿Nté koo víi nto te xēe úun ña'a mí'i ntánataká nuu nto, ña é nuu nta'a i dí'i e kúvi oró ne, ni dōo é ña te nté kaa va'á ne, dadii tsi xee úun ña ntā'ví, ña é nuu doo tsude? ³Te kīni ntó ña é nuu doo vá'a sán ne, tē ka'an ntó ni ña: “Kutuví ntó i'a mí va'ā ó sa”, ne, te ká'an ntó ni ña ntā'ví san: “Ikan kuntitsin, o kutūvín ñu'u san”; ⁴te kuān koo ka'an ntó ne, ntádē kú'vē nto tsí iō ña'a sán ne, díi ka nuu á'vi ña é ña nguú san. Ñá vā'á o é kuān koo kada kuení nto.

⁵Kīni nto, ta'an ko e dóo ntio ko, tsi é nakaxnúu Xuva ko ña ntā'ví san é díi ka kuinti'xe ña, é ni'i ña é vā'a iña Xuva ko. Tsí kuan o ka'an Xúva kō é kuē'lé ña iña ña, da xōo ka ña'a, ña é mēni í ña. ⁶Ntá tsi ña'ntō ne, ntáde xení nto ni ña ntā'ví san. Ntá tsi ¿ñā ntu te ña kuiká san e ntáde xení ña ni ntō? ¿Ñā ntu te ña'ntō ña e ntāñu'u ña nto, ntāñe'e ni'i ña nto nta'a ña tsíñu i san? ⁷¿Ñā ntu te ña'ntō

e ntáka'an kīni ña iña Cristu, ña e nteé kīmi nto?

⁸Ntō'ó ne, vā'ā ó de nto tē ntáde ntaa ntí'xe nto lei é odo nūu mí kaka'an tú'un Xuva kō é na kuinima kó ta'an ko vatā o ntákuinima ko kúñu kō. ⁹Ntá tsi tē díi ka va'a ntáde nto ni úun ña'a é tuku ña'a sán ne, iō kuetsí nto, tsi ña ntáde ntaa nto é kaka'án lei Xúva kō. ¹⁰Tsí te úun ña'a kade ntaa ntí'i ña leí san ne, ntá tsi te úun tsi nuu i é kakó'xo nteē ñá ne, vata tsi te kákó'xo nteē ña é un ntí'i é kaka'án leí san. ¹¹Tsí mii tsi Xuva kō xtúvi ña é ña kuvi kīni díki o ñadí'i ñá'a ne, ña'ntō ña é ña ka'ní o ña'a. Tē ña káini díki nto ñadí'i ña'a sán ne, ntá tsi kae'ní nto ña'a ne, kídāā ne, kakó'xo nteē nto é kaka'án leí san. ¹²Dukuān ne, vā'ā koo ka'an ntó ne, vā'ā koo víi nto di vata kaa ña'a, ña é kī'in ntá'a ña kaxntēkú kū've kuenta iñá leí san é nakáku o. ¹³Tē ña ni ntunta'ví ini ko ña'a vevii ne, ñá ntuntā'ví ini Xuva ko kō te xee o nta'a ña é xntēkú kū've iña ko kídāā. Ntá tsi tē ntúnta'ví ini ko ña'a san vevíi ne, ní'i kō é vā'á nta'a Xuva kō kídāā.

Ñá te da mii tū'ún ka'an o

¹⁴Ntō'ó ta'an ko, ¿neé ntu kaidiá'vi i te uun o kaka'an o é kakuinti'xe ko Xuva kō, ntá tsi ña káde o é vā'a? ¿Kūvi ntu nakáku o é kuān ó kaka'an o? ¹⁵Te úun ta'an ko kataan núu ña é ña tuvi dóo kunúu ña, é ña tuvi é ká'xi ñá ne, ¹⁶te iō ntó ka'an ntó ni ña: “Va'a vá'a tsi koo kue'én nto. Xuva ko na tā'xi ña doo é kunūu kutavi nto. Na tā'xi ña é kō'o é ká'xi ntó di.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, ntá tsi ña kaxé'e nto é kataan núu ña é kunūu ña, nte é ká'xi ñá ne, ¿neé ntu kaidiá'vi i? ¹⁷Te xo'ō ntáka'an o tsi ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'á ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi i e ntákuinti'xe kō?

¹⁸Ntá tsi te iō ñá'a é ká'an ña: “Dívi ntō né, kakuinti'xe nto Xuva kō. Xu'ú ne,

kade ú nuu i é vā'a. ¿Nté ntu koo nañē'e ntó ko tsí kakuinti'xe nto tē ña káde nto é vā'a? Tē kade u é vā'á ne, kutuni nto tsí kakuinti'xe ko é nuu é ntaā i", koo ka'an ña. ¹⁹ Kakuinti'xe ntó tsí uun tsi Xuva kō. Vá'ā ó ni. Ntá tsí kuān o ntákuinti'xe é ña vá'á sán di ne, ntaní'i, tsi ntaú'ví i. ²⁰ ¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Na nū'u ntó iní nto tsí ña kaidiá'vi i te da mii tsi é ntákuinti'xe kō ne, ntá tsí ña ntáde o é vā'a? ²¹ Uva ata ika ko Ābraán ne, ¿ñā ntu te kaká'an Xúva kō tsi dóo va'á ña é xntéku ña nú nāa kan i'xá ña, Isaa, vata kaa uun doméni iña Xuva ko? ²² Íni nto vē tsí nuu é ntaā i e kuínti'xe Abraán san, tsi dé ntaa ña e kuínti'xe ña. Kutuni ko tsí da ide ña é vā'á ne, díí díí ka kuínti'xe ña di. ²³ Kuan o kúntaa vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: "Abraán ne, kuínti'xe ña Xuva kō ne, ka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña", ka'an. Kaka'an Xúva kō tsí Abraán san ne, kuvi ña ña vá'a tiin ni'í ña.

²⁴ Ini ntó ve, tsí kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a, ña é ña te da mí tsi é kaka'an ña tsí kakuinti'xe ña, tsí kade ña é vā'á di. ²⁵ Kuan o dé Raá san, ñadī'i, ña e ika luku kídaa. Kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña, tsi dóo vá'ā o dé ña da tsú'un xu'u ña mau iña ñá Israeé san ne, xio itsi táxnūu ña ña da nchó ka'ní ña'a sán ña. ²⁶ Tē ña kantíto nima kó ne, ñá vādá mi kaidiá'vi kúñu kō di. Dadii tsi, tē ña káde o é vā'á san ne, ñá vādá mi kaidiá'vi i e kuínti'xe kō.

Xaa kō

3 Ntō'ó ta'an mii ko, ñá tē nté sa titín nto é vii ntó mastru iña tú'un Xuva kō, tsí ini o tsí díí ka tá'xi Xuva kō é nto'o ko, xo'ó é mastru ó, tē ña ntáde ntaa o. ² Un nti'í o ntáko'xo ntee o. Te iō ña é ña kakó'xo ntee ña é ká'an ñá ne, vá'ā kue'en ña. Ntē ña kakó'xo ntee ña é kīni kaa sán, ³ vatā ó de o dá kaxnuu o káa xu'u idú san vata koo é vii ti é ntio kō ne, ña kúvi kī'in ti mí ntio ti. ⁴ Koto nto tun

ntōo san di. Ñá te nté kaa na'nu. Un vá'a tsi nti ntaíka dá kainu tatsín san. Ntá tsi ña kanakāka sán ne, vava kaa kudii á utun é ntee éti i kan kanakāka nuu ña vata koo é kī'in da mí'í ká mí ntio ña. ⁵ Kuān ó kuvi ni xaa kō di. Kuān té divi á ta'vi i é díí ka lú'nti é kaniñ kúñu kō ne, ntá tsi dóo ka'nu ncho vii. Kuān té un siin kudii ngñū'ú ne, ñá tē nté kaa kue'e koko ní'ni. ⁶ Xaa kō sán ne, vata kaa ñu'ú san kaa. Ña túvi neé ka ta'vi kúñu kō e dóo kini ide. Tsí divi kade i é katívi kaniñ kúñu kō. Kade i é tīví ko ni ta'an kō di. Kaka'an xaa kō é kīni kaa é vē'xi dō'vi kan. ⁷ Da nēé ka kiti ne, da nēé ka láa, da nēé ka kóo, da nēé ka kiti ntute ne, kuvi kutó'o tí ne, kuān o ntádē tó'ō ñá ti. ⁸ Ntá tsi xaa kō sán ne, xoxó kuvi kada tó'o i. Ñá kākukadin xaa kō é kaka'an é kīni kaa. Kuān kaa xaa ko vata kaa koo é ñu'u tsitu xū'u ti ntidi ti. ⁹ Xaa kō sán ne, kaka'an tsi dóo va'á Xuva kō né, dadii tsi ūra í kaka'an kīni iña ña'a, ña é ede kú'vé Xuva kō é vata kaa mii ña. ¹⁰ Uun tsi xu'u ko kākii tú'un é vā'á ni tú'un é kīni kaa. Ntō'o tá'an mii ko, sá'ā ne, ña te kuan kóo. ¹¹ Mí kākene ntute ne, ¿vá kūvi ntu é ikan tsi kēne ntute vidin sán ni ntúte uvé san di? ¹² ¿Vá kūvi ntu kii tīne'ú san utun ngōñū'ú san? ¿Vá kūvi ntu kii ngoñū'ú san xo'o tīnti'ó san? Dukuān dí, ña kuvi kii ntute vidin mí kākii ntute veñí san.

Xoo e dóo ki'in ini ntí'xe i

¹³ Te iō nto e dóo ki'in ini ntó, e dóo tū'vé nto ne, kutuni ko xoo e dóo ki'in ini i tē ini o tsí kade ña e dóo va'á ne, ñá káde ka'nu ña. ¹⁴ Ntá tsi tē dóo ntákune'u ini nto, tē dóo ncho ni'í nto iña mii ntó ne, ñá ku ká'an nto e dóo ki'in ini nto. Ká'an ntó é nuu é ntaā i. Ñá ku ká'an ntó dovete. ¹⁵ Tsi é ki'in ini ntó san ne, ñuxiví san vé'xi, ñá te nta'a Xuva ko ni kī'xi. Tsí kuān ó de ña ñuxiví sa di. Tsí nuu i sá'ā ne, nima kīni kaa nto vé'xi,

tsi tó'ō e ña vá'a san kata'xi é kuān koo kada kuení nto. ¹⁶Da mí'i ka ntákune'u iní ña'a, da mí'i ká ntio ña ña mii ña ne, ntánaā ña. Ntáde ña un ntíi ntíi nuu i é kīni kaa. ¹⁷Ntá tsi te nta'a Xuva ko vē'xi e dóo kí'in iní kó ne, ña túvi nté uun nuu i é kīni kaa. Te kuntikín o tsíkan ne, dōo vá'a koo kuntoo o ni ta'an kō, dōo vá'a koo vii o ni ña nee ña é kākā'an tá'an kō. Ntuntā'ví iní ko ña. Nīi kue'én iní ko vii o é vā'a ni da xōó ka ña'a. ¹⁸Xoo é ntio i é kuntōo vá'a i ne, na vii ña é vā'a vatā ó ntio Xuva kō ne, kidāā ne, ní'i ntí'xe ña é vā'a koo kuntōo ña.

E dóo ncho kuntikín ó ñuxiví san

4 ¿Mí'i ntu vē'xi du'xēn san? ¿Nté kui ntánāa tsí mii ntu nto ni tā'an nto? Tsí divi é ntio nima kīni ntaa nto. ²Ío nuu i e dóo ntio nto, ntá tsi ña tuvi íña nto. Dukuān ne, ntaé'ni nto ña'a san é ntákune'u iní nto ni ñā, ntá tsi ña ntáni'i nto é ntio nto. Dukuān ne, ntánāa nto ne, ntáde nto du'xēn. Ntá tsi ña kuvi ní'i nto é ntio nto, tsí ña ntaíkan nto nta'a Xuva kō. ³Kuān te ntaíkan nto ne, ntá tsi ña ntáni'i nto, tsí ña vá'a o ntaíkan nto. Da ti tsi é nantí'i nto nee ña é ntio nima kīni ntāa nto. ⁴Ntō'o é ña ntáde ntaa nto é kuntikín ntó Xuva kō ne, ¿ñā iní ntú nto tsí tē ntántikín nto é kīni kaa sán ne, ntáxtuví mii nto Xuva ko? Xoó ña'a, ña e dóo ntio i nee ña é ña vá'a ne, kainchu'vi ñā Xuva kō. ⁵Ñā te dōto tsi kaka'an tú'un Xuva kō tsí Espírítu ñā e tá'xi ña é kunūu nima kó ne, dōo kakukuiñū ñā ko te tūku nuu i ntántikín o, tsi dóo kakuinima ñā kō. ⁶Ntá tsi díf díf ka kaxntii Xuva ko kō é vii o é vā'a. Dukuān ne, kaka'an tú'un ñā: “Ñā kaxé'e Xuva kō é kūvi vii ña'a, ña é ncho vií ka'nu, ntá tsi dóo diní ña kaxntii ña ñā'a, ña é ña káde ka'nu san”, ka'an. ⁷Dukuān ne, kué'e ntō é na kadā kú've kue'en Xúva ko ña nto. Ntá tsi ñā ku dá vá'a nto é kadā kú've tó'ō e ña vá'a

san ña nto nté koo vií nto ne, kidāā né, kunu. ⁸Kunuu iní ntó Xuva kō né, kunūu mé'ñu ña ntō. Nakate nto nta'a nto, divi ntō é iō kuetsí nto. Ntantoo nto nima ntó, divi ntō é uvi ítsi ntaíka nto. ⁹Na kūnta'xa nima nto. Kueku nto ve kuenta ña kuetsí ntō. Tē xkuntée nto é kīni kaa san kidaā ne, kueku nto vevii. Tē dóo diní nto kidaā ne, kuntōo nta'xa kue'en ntó ve. ¹⁰Na ntunta'vi ntó nuu Xuva kō né, divi ña nantaa dukūn ñā nto.

É ña ká'an o xoo e vá'a i, xoo é ña vá'a i

¹¹Ntō'ō ta'an ko, ñā kū ka'an kīni nto ña ta'an nto. Tsí tē xoó ña'a kaka'an ña é kīni kaa ña ta'an ñā ne, xoó kaka'an ntée ña ña ne, kaka'an ntée ña lei Xúva kō san. Kaxntékú ku've ñā leí san te vā'a ne, o tē ña vá'a. Te kuān o kade nto ne, ñā te káde ntaa nto é kākā'an leí san, tsí mii xntō kade nto ña é kaxntékú kú've íña leí san naa i é káda ntaa nto. ¹²Ntá tsi uun tsi ña e tá'xi leí san. Uun ña'a tsi ña é kadē kú've dí. Tsí divi ñā ne, kuvi nakáku ña ko, o kuvi nakunáa ña kō dí. Ntá tsi divin ne, ¿xoó ntu ña'an é kuvi xntékún kú'ven ta'an o?

Ña ini o nté koo kuvi uten

¹³Koto nto ve, divi ntō e ntáka'an nto: “Veví ne, o utén kí'in ntí ñuú tsikán ne, ikan kuntōo ntí uun kuia. Ikan díko ntí vata koo é kué'e diu'un ní'i ntí”, ka'an nto. ¹⁴Ñā kuān xkoó ka'an nto, tsi ñā ini nto nté koo kuvi uten. Vata ntāa viko nu'ú san ntāa ntuvi ña nto. Uun dá'na tsi ñu'u vikó san ne, dá kantava. ¹⁵Díí ka vā'a ó te ká'an nto: “Te Xuva kō ntio ña ne, kuntōo ntí ne, vií ntí sá'a ne, o vií ntí tsikan”, koo ka'an nto. ¹⁶Veví ne, dōo ntáde ka'nu nto kuenta ña i e ntáde kuení mii ntō é vii nto. Ña vá'a o é kuān koo ka'an o. ¹⁷Xoó ña'a é ini ña nee ña é vā'a vii ña ne, ntá tsi ña káde ña ne, iō kuetsí ña.

Nté koo kuvi nī ña kuiká san

5 Koto nto ve, xoo e dóo kuika i. Kueku nto ne, kachu'u ntáa nto é vē'xi é ntó'o nto ve. ²Nuu i é dokuika nto ne, e té'u ve. E dúku rkídín san dóo nto. ³É kúdí kaá kuaán nto nī diu'ún kuí'xín nto. Divi ntáda ntaa nté o ntí'xe nima nto. Kunaá nto kuenta iña i vata tsi koo te ñu'ú san i'xi nto. Tsí ña te nté kaa dokuika e ntánatee vá'a nto vevii, é kuān sá kaa ntuví sá'a. ⁴Ini nto ve, tsi xá'vī ña kade tsiñu iñá nto kaikan kuetsi kuenta iña nto, é ña ni ntá'ví nīi nto ña dā ixkadá tsiñu ña iña nto. Xuva kō, ña é kadē kú've iña un ntíí ntíí ne, tēkú ña tsi dóo u'vi ntákuvī ña ntáde tsiñu iña nto, ña e éni nta'ví nto. ⁵Ñá tē nté kaa vá'a o intóo nto ñuxiví sa. Da mii kuē'en tsi dodíni idé nto. E'xí va'ā ntó vata kaa kiti kae'xi dé'en di'na dá ka'nī ná ti. ⁶Divi ntó né, dōto tsi tsi'i kuétsi nto ña e dóo va'á ña'a. Xé'e ntó doxi'í ña, ña é ña tuvi kuétsi i né, ntē ña ni nadá'an ña kúñu ñā.

É kūtíi o kuntetu o ne, é kā'an ntâ'ví o

⁷Ntá tsi divi nto, tā'an kó, na kūtíi nto kuntetu nto da nté nainu xtuku Tó'o kō, vata tsi ó de ña kai'xi tsíkin san é kākutíi ña kantétu ña é tīñ ña kiti i san da nté tē xee ntúvi daví san. ⁸Na kūtíi ntó di. Ñá xtuví mii nto é kuinti'xe nto, tsi é vevíi nainu xtuku Tó'o kō.

⁹Ení ko, ñá kā'an ntée nto ta'an nto vata koo é ña tá'xi Xuva ko ntō é ntō'o nto. Tsí doko sa xée ña é tā'xi ña. ¹⁰Koto nto nté o kutíi ña ka'án naa Xuva ko kí-daā da dóo ntó'o ña. ¹¹Xo'ō ne, ntáka'an o tsi dóo diní ña, xoo é kākutíi e ntó'o i. É tēkú nto nté o kutíi ñá naní Joó san. Ini nto tsi náxnuu viko Xuva ko ñā da kúvi ntó'o ña. Tsí Xuva kō ne, dóo kantunta'ví ini ña kō ne, kata'xi ña ko é vā'á di.

¹²Na tēkú va'ā nto sá'ā, ta'an ko. Ñá ku natekū nto Uva kō, nté e dukún kán, nté ñū'u san. Na kuiní nto é kā'an nto é nuu é ntaā í vata koo é dá kā'an nto tsí nuu é ntaā í ne, na kūntaa ntí'xe. Te kā'an nto tsí ña'a ne, kuan kōo nti'xe é ña'a, vata koo é ña ta'xi Xuva ko nto é ntó'o nto.

¹³Te iō ntó e dóo ntánto'o nto ne, ka'an ntá'vi nto. Te iō ntó e dóo diní nto ne, kata nto nchu'ún Xuva kō. ¹⁴Te iō ntó e dóo vitá o ini nto ne, kana nto ñatā, ña ntákuinti'xe i san, na kā'an ntâ'ví ña iña ña nchokuví san. Na nakūtsi nuu ña ña asete kuenta iña Xuva ko. ¹⁵Te kākuiinti'xe vá'a ña kaka'an ntâ'ví san ne, ntuvá'a ña nchokuví san, tsí Xuva ko naxntitsi ñá ña. Te iō kuétsi ña ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā. ¹⁶Dukuān ne, ká'an nto ni tā'an nto nee iña é kuétsi nto. Ka'an ntá'ví ntó iña ta'an ntó ne, na kā'an ntâ'ví ña iña nto di, vata koo é ntuvá'a nto. Tsi ñá te nté kaa kaidiá'vi te kaniñ nima ñá kaka'an ntâ'ví ña, ña e dóo va'á nuu Xuva ko. ¹⁷Ña é kā'an naa Xuva ko kídaā, ña é nani Ēliá ne, ñatii vata tsi ntáa o xo'ō. Kaniñ nima ñá ka'an ntâ'ví ña kídaā é ña kiñ davi ne, uni kuía ntē dáva é ña ni kiñ kué'en tsi daví san. ¹⁸Kídaā ne, ka'an ntâ'vi xtúku ña é na kiñ daví san ne, taxnuu Xuva ko davi san. Kídaā né, ē'nu é tātá ña'a san.

¹⁹Ntō'o tá'an kó, te iō nto é ntákudana nto itsi é nuu é ntaā í san ne, te tūku ña'a kanantiko koō ñá nto é kuinti'xe xtuku ntó ne, ²⁰divi ñá é kanantiko koō ñá ña é iō kuétsi i, ña é kaika itsi kini kaa ne, na kūtuni ña tsí kanakáku ña ña doxi'í san ne, ñá kunāa ka ña, tsí kada ka'nu iní Xuva ko ni ña, kuān te dóo kue'e kuétsi ñā.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pedru

Taxnū Pedru tú'un iña ña ntákuinti'xe i da mí'i ka ntántoo ña

1 Xu'u é Pedrú u ne, pustru iña Jesúcrístú u. Taxnū u tú'un sa'á iña ña é ña te ntóo ñuú mii i, divi ña e ntántoo ñuú Pontú, ni ñuú Galaciá, ni ñuú Capadociá, ni ñuú Asiá, ni ñuú Bitinia, ² ña e náxaxnúu Xuva kō nte dí'na vatā o ntío ña. E tsóo xio Espíritū Sántū san nto vata koo é kāda ntaa nto é kaka'an Jesúcrístú ne, vata koo é ntūntoo nima ntó niñi ña. Nā tē nté kaa na naxnuu viko Xuva ko ntō, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto utén uten.

É ntantétu ō é vā'a

³ Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu, tsi dóo ntúntá'ví ini ña kō né, tā'xi ña é kaku xtuku o ntā'a Jesúcrístu da ntóto xtuku ña é xi'i ña. Dukuān né, kuntōo díni ō é ntantétu o nūu i é vā'a é ni'i ko te kúvi. ⁴ Tsí ni'i ko uun doméni é ta'xi Xuva ko iña i'xá ña. Nā kantí'i doméní san. Vá'a kue'én ne, ñá kunáá ntii dañu ntūvi. É tūví vā'a iña nto e dukún kan tē xee nto. ⁵ Tsí da xe ntákuinti'xe nto Xuva kō ne, niñ kue'én ini ña nada'an ña nto vata koo é xēe nto mí'i iō tu've é kuntoo nto ni ña. Ta'xi ña é kūtuni nto sá'a ntuvi tē ntí'i ñuxiví sa.

⁶ Dukuān né, kuvi kuntōo díni nto, kuān te ntánto'o nto vevii uun da'na dá iō nuu i e dóo ntii tū'un. ⁷ Kāá kuaán san ne, kuān té ña kaxntíi ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntaé'mi ña vata koo é ntí'i un ntí'í ntí'í nuu i é ña vá'a e ntádāka. Kuān ó kakuvi ni ntō da ntánto'o nto dí. Dukuān ó kantí'i nuu i é kīni ntāa é ñū'u nima ntó ne, kutuni te vá'a o ntákuinti'xe nto. Tsi díi díí ka nuu á'vi i é kuinti'xe vá'a nto Xuva kō é vāta kaa kaá kuaán san. Kidāā

né, tē kuinti'xe vá'a nto, kuān te ntánto'o nto ne, ká'an Xuva kō tsi dóo va'á nto ne, ni'i nto dokoñu'u ntuvi tē naínu xtúku Jesúcrístu.

⁸ Dōo ntio nto Jesúcrístú, kuān té vata kiní nto ña. Kuān té ña kaíni ntó ña vevii ne, ntákuinti'xe nto ña. Dukuān ne, ñá tē nté kaa díni nto. Ntē ña xee tá'an tú'un é kā'an nto nté kaa e díni nto, tsí vata tsi tē ntōo nto e dukún kán vevii. ⁹ Tsí da xe e kuinti'xe nto ne, é nakáku nima nto.

¹⁰ Ntuvi dí'na ne, ña é ka'án naa Xuva kó ne, ntáka'an ñá nuu i é vā'a san é ni'i nto vevii. Dōo nántuku ña, dōo tsíxe'e ña kuēnta iña i sá'ā. ¹¹ Xé'e Ēspíritū Cristu é kūtuni ñá nte dí'na nee iña é vē'xi é ntō'o Cristú, ni nūu i é vā'a é ni'i ñá rkontuvi. Dōo dé kuení ñá xoo ná'a ntu é vii ña sá'ā ne, amá ntu kuvi dí. ¹² Ntá tsi xe'é Xuva kō é kūtuni ña tsi tú'un e ntáka'an ñá ne, ñá tē é vā'a mii ñá, tsi é vā'a mii ntō. Tsí divi tū'un e ntáka'an ñá ni ntō vevii, ña e ntáka'an ntódo tú'un é nakáku ō. Kaxé'e Ēspíritū Sántū, ña e táxnuu Xuva kō nte e dukún kán, é kuān o ntáka'an ñá ne, ñá tē nté kaa ntio ánjē sán kutuni ñá nuu i sá'ā.

Kana Xuva ko kō é vā'a kue'en na kuvi o

¹³ Dukuān ne, koo tú've nto. Kuntitō xnto. Ntániñ nima ntó kuntétu nto nuu i é vā'a san é ni'i nto te naínu xtúku Jesúcrístu. ¹⁴ Vatā ó de i'xa é kāde ntaa ne, ñá víi ka nto é ntio nima kīni kaa nto, vata ō dé nto kídaā dá vata kutú've nto iña Xuva ko. ¹⁵ Ntá tsi é un ntí'i é vii ntó ne, vii nto é vā'a kue'en, vatā ó de Xuva kō, ña e kána nto. ¹⁶ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “É vā'a kue'en kuvi nto, vata tsi ō va'á mii u”, ka'an ña.

¹⁷ Xuva kō ne, kaito nteé ña kō é un é un o te vā'a o, tē ña vá'a o kade ō; ñá kāde ña kuenta xoo ñá'a ō. Tē ntáka'an nto Úva nto ña ne, kuntoo koñu'u nto dá kaniñ ntūvi e tá'xi ña é kuntōo nto ñuxiví

sa. ¹⁸ Ini nto tsí da nakáku ña kō é dōto tsi ntáde o nuu i é ña kaidiá'vi vatā xkoó ini uváta kō, ña intóo kídaā ne, ñá tē di-u'un ni ntá'vi ña kuenta iña kó, ntē ña té diu'un kui'xín, ntē ña te káa kuaan, nté da nēé ka nuu i é kanatívi. ¹⁹ Tsí niñí Cristu e dóo nuu á'vi i e ntá'vi ña iña ko. Cristu ne, vata kaa a le'ntu é ña tuví nee kuetsí i, é ña ni kuléntū, kaa ña. ²⁰ Nté dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví san ne, dē kú'vé Xuva kō é kuān koo kuvi ña. Ntá tsi dā nté ntuví sá'a dá dokó sa nti'i ñuxiví sa ne, taxnuu Xuva ko ñā é vā'á tsi mii ntō. ²¹ Tsí kuenta iña ñá ne, ntákuinti'xe nto Xuva kō. Tsí Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ñá ne, xé'le ñā e dóo ka'nu ña'a kúvi ña, vata koo é kuinti'xe nto Xuva kō, vata koo é kūtuni nto tsí nta'a ña vé'xi é un nti'í é vā'á iña nto.

²² É ntūntoo nima ntó e kuínti'xe nto é nuu é ntāā i. Veví ne, niñ kue'én ini nto na kuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Dukuān né, koo ntii ntō é kuinima ntí'xe nto ta'an nto kaní nima nto. ²³ Tsi e ní'i nto ntuví xēé iña nto é vata kaa te ūvi íto káku nto. Ntá tsi ña te kuenta iña uva nto ña é xi'i e káku nto ve, tsí divi tū'ún Xuva kō é kántíto ntii dañu ntūvi.

²⁴ Tsí uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō: Un ntí ntí ña'a sán ne, vata ntāa xuku ntāa ña.

E dóo nuu á'vi i iña ña veví ne, vata ntāa laa xuku ntāa.

Kaxi'i díí xuku i sán ne, kanakó'xo laa i, ²⁵ ntá tsi tū'un Xuva kō ne, kutūví ntii dañu ntūvi,

ka'an. Tū'ún tsikán ne, divi tū'un é vā'a e ntáka'an ntódo ña ni ntō.

2 Dukuān ne, ñá víí ka nto nté uun ká nuū i é kīni kaa. Ñá kaní nta'ví ka nto ta'an nto. Ñá te ūvi nuu i víí nto. Ñá ku kune'ū iní ka nto. Ñá ká'án ka nto é kīni kaa iña ta'an nto. ² I'xa é dā ve káku ne, dóo kanantukū é tsitsi. Kuan koo nantūku nto tū'un Xuva kō dí, divi tū'un é vā'á kue'en. Kuān koo kue'nu nto da nté

nāni'i kué'en nto ntuví va'á iña nto. ³ Tsi é ini ntó ve e dóo va'á Xuva kō.

Cristú ne, vata kaa xuu é kántíto kaa ña

⁴ Ki'xi etsin nto Cristu vé, divi ñā é vata kaa xuu é kántíto kaa ña. É nakuítá ña'a san xuú san, ntá tsi Xuva kō né, divi xūu é nakaxnúu ña, e ña te nté kaa nuu á'vi i kuenta iña ña. ⁵ Divi ntō né, vata ntāa xuu é kántíto ntāa nto dí. Kué'le ntō é víí Xuva ko ni ntō vata koo é kúvi nima ntó vi'i ña. Ta'xi ña é víi ntó dutu ñá dí, vata koo é kue'é nto ña doméni ntuví iña nto vata o ntío ña. Ki'i ña doméni nto, tsí ntuvá'a nto ni ña kuénta iña Jesúcristu.

⁶ Tsí uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Uun kaa xuu e xtúvi ú ñuú Siuún ne, uun xuu é nakaxnúu u é kodo nūu, uun xuu e dóo nuu á'vi i.

Xoo é kákuinti'xe i ne,

ñá kuntā'xa iní ña kuenta iña i,

ka'an. ⁷ Dukuān né, ntō'o e ntákuinti'xe ntó ña ne, ñá tē nté kaa va'á ña, kuiní nto. Ntá tsi ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i ña ne, nto'o ña vatā ó uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Xúū é nakuíta ña ntáde vá'a vi'i san ne, divi kúvi xuu ódo nūu éti vi'i san,

ka'an. ⁸ Kaka'an xtúku tū'un Xuva kō:

Nakí'í ña'a san xuú san ne,

ntava ntodó ña,

ka'an. Tsí ntava ntodó ña tē ña kuínti'xe ña tū'un Xuva kō. Tsí kuan ó de kú'vé ña é kōo.

⁹ Ntá tsi divi ntō ne, ña'a é nakaxnúu Xuva ko kúvi nto. Dutu iñā rei kúvi nto ne, uun tatá ña'a é ntūntoo nima i kúvi nto, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Kuān ó ni ntō vata koo é ká'an nto tsi dóo vá'ā o dé Xuva kō tsi e nátavā ñá nto mí'i e dóo neé san ne, da tsóo ña nto mí'i e dóo vá'a kaxi'í nuu mí tuví ña. ¹⁰ Dí'na ne, ñá tē nee ñá'a nto, ntá tsi veví ne, ña'a Xuva ko ntō. Dí'na ne, xoxó ña'a é kan-

tunta'ví ini ña nto, ntá tsi vevíí ne, kantunta'ví ini Xuva ko ntō.

Kada tsiñu nto iña Xuva ko

¹¹ Ení ko e dóo ntio kó nto, vata ntáa ña tuku ñuu ntáa nto, é vata te vē'xí taan xnto ñuxiví sa. Dukuān ne, kaikán u nto tē ña víí nto é kini kaa é ntio kúñu ntō é kanāa ntée nima nto. ¹² Vá'ā koo víí nto dá ntoo nto mé'ñū ña'a, ña e ñá ini Xúva kō. Dukuān né, kuān te ntáka'an kīni ña iña nto vevii tsí ña te vá'ā ó de nto ne, ntá tsi kiní ña tsi ntáde nti'xe nto é vā'a. Kidáā né, te vē'xí Xuva kō é vē'xkada kú'vē ñá ne, ká'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹³ Kuenta iña Tó'o ko Jesūcristú ne, kuiiko ñu'u nto ūn ntíí ntíí ña uve da nēé ka tsiñu, kuān té ña tsiñu na'nu i, tsí ña ñā é odo nūu ña, ¹⁴ o kuān té ña tsiñu i san é kataxnūu ña. Tsí ña ña é kuē'é ña na ntō'o ña ntáde é kīni kaa sán ne, ō é ká'an ña e dóo vá'ā ó de ña ntáde ntaá san. ¹⁵ Ntio Xuva kō é kuān koo víí nto vata koo é ña kuvi ka'an ntée ña tuntú san nto, ña é dotō tsi ntáka'an.

¹⁶ Kuān té xoxó ka taxnuu i nto nté koo víí nto, ntá tsi ña ku dotō tsí víí nto é kīni kaa, tsí víí nto é vā'á vata tsí ó de ña ntáde tsiñu iña Xuva ko. ¹⁷ Kuiiko ñu'u nto ūn ntíí ntíí ña'a san. Kuinima nto un ntíí ntíí ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kuiiko ñu'u kuē'en ntó Xuva kō. Kuiiko ñu'u ntō ñá odo nūú san.

Koto nto nté ō ntó'o Cristu

¹⁸ Nto'o e ntáde tsiñu nto ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō. Kuān te vá'a ña'a ña ne, ntántunta'ví ini ña nto, kuān te dóo diin ñá ne, ntá tsi kuiiko ñu'u nto ña. ¹⁹ Tsí kaka'an Xúva kō tsi vá'ā ó te kutíí ō é nto'o ko kuēnta iña nuu i é ña te kuétsi ko, tē ntáde ntaa o e ntío ña. ²⁰ Te nī'i nto é nto'o nto te víí nto é kīni kaa ne, ¿va dóo ntu nuu á'vi nto e kūtíí nto é ntō'o nto iña kuétsi nto san? Ntá

tsi te kūtíí nto nto'o nto kuenta iña nuu i é vā'a é edé nto ne, tsíkān é nuu á'vi i, kuiní Xuva kō. ²¹ Divi tsi tsiñu kána Xuva ko ntō é víí nto. Ini nto nté o ntó'o Cristu kuenta iña nto. Dukuān ne, nánē'e ñá nto nté koo víí nto vatā o dé ña. Kuān tsi koo víí nto di. ²² Divi ñā ne, nté uun ito ña ni ide ña é kīni kaa; nté uun ito ña ni eni ntá'ví ña ña'a. ²³ Dā ka'an kīni ña'a san ni ñá ne, ñá ni nantiko koō ña nté uun é kīni kaa. Dā ntó'o ña ne, ñá ni ká'an ñá te ntánaa ña. Ntá tsi ntáda ña kuenta ntá'a Xuva kō, ña e dóo ini é xn-tēkú kú'vė va'a. ²⁴ Mii ñā ído ña kuétsi kō kúñu ñā dá xi'i ña ntíkā krusi kan vata koo é ña víí ka ō é kīni kaa, tsí víí o da mii é vā'a. Divi ñā ni'i kui'í ña vata koo é ntuvá'a nto. ²⁵ Tsí di'na ne, ntaíka xaa nto vata ntáa le'ntu, ntá tsi e ntíko koō nto mí tuví paxtu ntó, ña kanada'an nima nto.

Nté koo víí ña e éni ví'i

3 Dukuān dí, ñadí'í, kuiiko ñu'u ntō xii nto, vata koo te ío ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō ne, nakaku ña, kuān te nté uun tú'un ña ni ka'an ntó ni ñā, tsi dóo vá'ā o ntáde nto utén uten. ² Tsí ini ña tsi dóo vá'ā ó de ñadí'í ñá, tsi dóo koñu'u ña. ³ Ña te e ntántukutu ntō né, ntē ña te dóo vá'ā o ntánekin nto díki nto, ntē ña te kiti e kúvi kaá kuaan kañú'u nto, ntē ña te dú'nu e dóo va'á kue'en. ⁴ Tsi é nuu xū'ú nima ntó kán, e dóo vita ini nto, e dóo ñikādín nima nto. Tsíkān e díí ka nuu á'vi i nuu Xuva ko, tsí ña ña é ña te kánativi kue'en. ⁵ Tsí kuan ō dé ñadí'í va'á san kídaā dí, ña ntákuinti'xe i Xuva kō. Edé ntaa ña e ntáka'an xíí ña, ⁶ vata ō dé ntaa Sárā san é káka'an Ábraan. Kaka'an ñá tsi tó'o ña ñā. Divi ntō ne, i'xá ña nto te víí nto é vā'á ne, nté uun nuu i ña te ntaú'vi nto.

⁷ Divi ntō dí, ñatíí, kuenta víí nto ñadí'í nto, tsí ña túvi ntíí ña vatā o ío ntíí nto. Kuiiko ñu'u nto ñā, tsí dadíí tsi ni'i

nto ntuví va'á iña nto ni ña nta'a Xúva kō. Kuān koo víi nto vata koo é ña te neé kadí nuu i tē ntáka'an ntá'ví nto.

Ña e ntánto'o i e ntáde é vā'a

⁸Uun ká xtuku nuu i ká'ān ú ni ntō. Kuédadii tsi nima ntó, un ntíí ntíí nto. Na káxnúu nto ta'an nto nee iña e ntánto'o ña. Na ntuntā'ví ini nto ta'an nto. Kuinima ntó ña. Nā víi ka'nu nto ni ña. ⁹Tē ntáde ña'a san é kini kaa ni ntō ne, ña nantfko koō nto é kini kaa sán di. Tē ka'an káni ña'a san ni ntó ne, ñá ku ká'an káni nto ni ñā, tsi vá'a koo ka'an ntó ni ñā. Tsi kána Xuva ko kō vata koo é ta'xi ña kō é vā'a. ¹⁰Tsí uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō:

Tsí xoo ñá'a é ntio ña e dóo vá'a koo kuita ntí'xin ntuvi iña ñá ne, kuenta na víi ña é ña ká'an ña é kini kaa, é ña kaní nta'ví ña ta'an ña.

¹¹Na xtuví mii ña é víi ña é kini kaa ne, na víi ña é vā'a.

Na nantukū ña nté koo kuntuo vá'a ña ni tā'an ña.

¹²Tsí kainí Xuva ko xōo é vā'á ña'a ne, katekú ña te káka'an ntá'ví ña ni ñā, ntá tsi ña ncho kini ña xoo é kini ntáa i, ka'an tú'un Xuva kō.

¹³¿Xoó ntu kuvi víi i ni ntō é kini kaa te dí mii tsi nuu i é vā'a ntáde nto? ¹⁴Ntá tsi te nto'o nto kuān te ntáde nto é vā'á ne, kuntuo díni nto. Nā ku dā vá'a nto tē xoó ña'a nau'vi ñá nto. Ntē ña kutsú'un nto kuenta iña ña. ¹⁵Tsí kini vá'a ntó nima nto tsí Cristú ne, díi ka ka'nu ña. Dívi ñā e Tó'o kō. Koo tú've nto nté koo ka'an ntó ni da xōo ka ña'a te tsíxe'e ña ntō nté kui kuínti'xe nto. Ntá tsi ña víi ka'nu nto. Kuiko ñu'u nto ñā. ¹⁶Vá'ā koo víi nto vata koo é díni kunuū nima nto. Kidáā né, tē ka'an káni ña'a san iña nto da ntáde nto é vā'a e ntákuinti'xe nto Cristú ne, dívi ñā ne, kuka'an nuu ña.

¹⁷Tsí díi ka vá'á ó te nto'o kō da ntáde o é vā'á san naa i é nto'o kō da ntáde o é

kini kaa sán, te kuan kōo é ntio Xuva kō. ¹⁸Tsí mii tsí Cristu ntó'o ña dá xi'i ña é uun ito tsi kuenta iña kuétsi kō. Dívi ñā é ña tuvi kuétsi ñā ne, xí'i ña kuénta iña ko xo'o é iō kuétsi kō, vata koo é kí'in ní'i ña ko nuu Xuva ko. Xí'i kúñu ñā, ntá tsi nima ñá ne, ntōto xtuku. ¹⁹Dukuān o ñé'e ñā, ixka'an ntódo ña mí'i ñu'u kutū nima ña é xi'y san. ²⁰Ña tsikán ne, ña intóo kídaā é ña ni kuínti'xe i, kuān te kutfí Xuva kō intétu ña ña níi dukuān de vá'a Noeé san tun ntóo ka'nu san. Úna ñā'a kudii nakáku ña é ñu'u vá'a ña iní tun ntóo san dá nakuntéku teni nú ntute kán. ²¹Kuan kōo vevíi ne, ntántada náa o iña ña é nakaku mé'ñu ntute san, tsí nakáku o te ítsi ntute o. Nā tē tsi kúñu dentu kō é ntuntuo, tsí nima ko é ntūvá'a ni Xuva kō kuenta iña Jesúcristu, dívi ñā e ntóto xtuku ña dá xi'i ña. ²²Kúntāa ña e dukún kan vē ne, tuví ña díni kua'a Xuva kō. Doo ntaíko ñu'u ánjē san ñá, ni ūn ntíí ntíí ña odo núu san.

Kada tsiñu o vatā o tá'xi Xuva kō é kúvi víi o

4 Tsi dúkuān né, vata o ntó'o Cristu ni kúñu ñā ne, kuan koo kadā kuení nto tsí kuvi víi nto é ntó'o nto dí. Tsí xoo ñá'a e ntó'o ña ni kúñu ñā ne, é xtuví mii ña é víi ña é kini kaa, ²vata koo e dá ntōo ká ña ñuxiví san ne, ñá víi ka ña é ntio kúñu ñā, tsí víi ña é ntio Xuva kō. ³E xée ntuvi é tsoo mii ntō é edé nto vatā o dé ña'a sán di, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō. Tsi é un ntí'í é kini ntáa ntáde ña. Ncho kada xení ña ni ñadí'i. Ntáde kí'vi ñā. Da mii kuē'en tsi dodíni ntáde ña. Dōo ntáxi'i ña. Ntaínúu ini ña tuku xuva ñā e ña ntío kue'en Xúva kō. ⁴Dā kúdu'va ña e ñá ncho kuve ta'an ká nto ña e ntáde ña nuu i é kini ntáa ne, ntáka'an káni ña iña nto ve. ⁵Ntá tsi nakué'e ña kuenta ntá'a Xuva kō nté o dé ña. Tsí Xuva ko xntēkú ku've ña iña ñá ntantíto ní ña é xi'y san. ⁶Dukuān ne, ká'an ntódo ña tú'un vá'a

san nī ña é xi'í san ñi vata koo é kuntiito ña kuenta iña Xuva kó, kuān te ni'i kúñu ñā é ntó'o i.

⁷Dóko sã ntí'i un ntíí ntíí nuu í ve. Dukuān né, kadā kuení va'a nto. Diin diin tsi kuntiito nto vata koo é kúvi ka'an ntá'ví nto kaní nima nto. ⁸Uun nuu i e díí ka va'a é vii ntó ne: dōo kuinima ntó ta'an nto utén uten. Tsi te kuinima kó ta'an kō ne, kada ka'nu iní o ni ña, kuān te dōo iō kuetsí ña. ⁹Ñá ku dē víni nto vi'i nto é kutúví ta'an nto. ¹⁰Tsí e tá'xi Xuva ko tsiñu é vā'a é vii o é un é un ō. Na vii ó tsiñu é vā'á san é vā'á ta'an ko vatā ó de ña ñu'u nta'a i tsiñu na'nu é xe'é Xuva kō. ¹¹Xoó ña'a é kākā'an ñá ne, na kā'an ñá vata ō xe'é Xuva kō é kākā'an ña. Xoó ña'a é kaxntii ña tā'an ña ne, na kōo ntii ña vii ñá vata ō xe'é Xuva ko ntii ñā é vii ñá, vata koo é da nēé ka é vii ó ne, ká'an ñā'a sán tsi dōo va'á Xuva ko ni i'xā ñá Jesucristu. Ká'an ō tsi dōo va'á ña. Na kadā kú'vé ka ña é un ntí'i ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

É nto'o kō é kuntikin ó Cristu

¹²Ení ko e dōo ntio kó nto, ñá ku kadā kuení nto te ñu'u nto mé'ñū ñu'u é kai'xí san é kaito nteé Xuva ko ntō. ¹³Ñá ku da kudú'va nto, tsi díní koo kuntōo nto e ntánto'o nto vata ō ntó'o Cristu, vata koo é díí díí ka díní nto ntuvi tē naínu xtúku ña, tē ntii dítō ña é káxi'í nuu ka'nu ña. ¹⁴Te kākā'an ntée ña'a san nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu ne, dōo díní nto tsi Espíritu Xuva kō e dōo va'a vexkútuví ñá ni ntō. ¹⁵Iō ña'a ne, ntánto'o ña e é'ni ña ña'a ne, ō du'u ña ne, o dé ña é kīni kaa ne, ō kini nuu ña iña ña'á san. Nta tsi ña kuān koo víí nto. ¹⁶Ntá tsi te xoó ña'a ntánto'o ña e ntántikin ñá Cristú ne, ñá kūka'an nuu ña. Tsi naku'é ña sintiá'vi nta'a Xuva kō é xe'é ña é kuān koo nto'o ña kuenta iña ña.

¹⁷E xée ntúvi é xntékú kú'vé Xuva kō. Te dí'na xo'o xntekú ku'vé ñá iña kó

ne, ¿nté koo víí ña ni ñā'a san, ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō? ¹⁸Tē dá kuetsi ntánakáku ña é vā'á san ne, ¿nté koo kuvi ni ña ntáde é kīni kaá san, ni ña é iō kuetsí i san? ¹⁹Dukuān né, ña e ntánto'o ña tsi kuān o ntio Xuva kō é vii ñá ne, ñá kōo da'na é vii ña é vā'a. Na ntāda ña kuentá nima ñá nta'a Xúva kō, ña é ede vā'a ña, ña e nté uun ito ña tsoo míi ña ña.

Itsi iña ña ntákuinti'xe i

5 Vi'a ve ne, ncho ku'é ú itsi iña ñata, ña odo nūú iña nto. Xu'ú ne, ñatā ú dí ne, iní u nté ō ntó'o Cristú ne, dadíi tsi ni'i ko ni ntō é vā'a é tā'xi ña ko te naínu xtúku ña. ²Kuenta víi nto ña e tá'xi Xuva ko nto vatā ó kade paxtú san kuenta a le'ntu ña. Ñá te ku'e kuetsi ña nto é vii nto, tsi dodíni nto víí nto. Ñá tē é di-u'un ntio nto, tsi kaní nima ntó víí nto. ³Ñá ku vii nto tó'o ña'a, ña e ntáde nto kuenta, tsi nañē'e ntó ña nté koo víí ña vatā o ntáde nto. ⁴Tē ntii díto paxtu ñá odo nūú san ne, níi ntō doméni e dōo va'a é ña kantí'i.

⁵Dukuān dí, na kuetsi, kuiko ñu'u nto ñata, ña odo nūú san. Un ntíí ntíí ntó ne, ñá víí ka'nu nto ni tā'an nto. Tsi uve na'a tú'un Xuva ko kākā'an:

Ñá kaxntii Xuva ko ñā'a, ña e ntáde na'nu iña mii i, tsi kaxntii ña ña ntá'vi, ña é ña ntáde na'nu san,

ka'an. ⁶Ntā'vi tsi koo víí nto nuu Xuva ko, ña e dōo ntii iní í, vata koo é kada ka'nu ña nto tē xee ntúvi. ⁷Da nēé ka nuu i e ntádē kuení nto ne, ntada nto kuenta ntá'a ña, tsi ña ña kade ña nto kuenta.

⁸Ntítō víí nto kuntōo nto. Koto nto tsi é ña vā'ā sán ne, kanāa ntée nto vatā ó de ñaña, kiti kakachu'u ntáa é kaika ti kanantuku tī nee iña é ká'xí tī. ⁹Ñá vii nto é ntio i, tsi kuinti'xe vā'a nto Xuva kō. Tsi ini nto tsi dadíi tsi ntánto'o ta'an

nto dá kanī n̄uxiví sa. ¹⁰Ntá tsi tē kúvī é ntō'o kudii nto ne, Xuva ko tā'xi ña é kuinti'xe kue'en nto. Ta'xi ña é kūtíi nto é un nti'í. Ta'xi ña é kūtū've vá'a nto nee iña e ntákuinti'xe nto, tsí ñi ña e dóo va'á ña. E kána ña kō é n̄'i ko é vā'á nta'a Cristú ne, ntavá'a ña nto. ¹¹Ká'an ō tsi dóo va'á ña, tsí kúvi víi ña é un nti'í ntīi ña n̄uvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹²Nta'a ení ko Silvanu, ña e dóo de ntaa, kúni ko, de vá'a ú tutú sa'a vata koo é tā'xi kudíi u nto itsi, vata koo é

kā'án u ni ntō tsi sá'á é nuu é ntaā i iña é vā'a e tá'xi Xuva ko kō. Itsi sá'á tsi kuntikin nto.

¹³Ña ntákuinti'xe i, ña ntoo n̄uú Babiloniá ne, taxnūu ña ntiusi nto. Dadīi tsi nakaxnúu Xuva ko ña ni ntō. I'xá ko Marcú ne, taxnūu na ntiusi ntó ñi.

¹⁴Nanume nto ta'an nto é kuinima tá'an nto é nuu é ntaā i.

Vā'a vá'a tsi koo kuntōo nto, un nti'í kue'en dú'va nto, tsi ntáduku ntée nto Cristu.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pedru

Taxnū Pedru tú'un iña ña ntákuinti'xe i

1 Xu'u é Simuun Pedrú u ne, kade tsiñu ú iña Jesúcristú ne, pustrú u iña ña. Taxnū u tú'un sa'á iña nto, tsi é ni'i nto é dadii kuínti'xe nto ní kó, tsi dóo vá'á ó de Xuva ko ni Jesúcristu, ña é nakáku kō ne, ñá káde ña kuenta xoo ná'a o. ² Díf díf ka kue'e na tā'xí Xuva kō é vā'á iña nto, é kuntōo vá'a nto, tsí ini nto Xuva kō ne, iní nto Tó'lo ko Jēsuú dí.

Nte ntáa ña ntákuinti'xe i

³ Tsi dóo ntii iní Xuva kō né, ta'xi ña kō é un ntí'í é kantio kō é ni'i ko ntuví va'á iña ko, é un ntí'í é kantio kō é vii o é vā'a, tsí ini o ña. E kána ña kō, tsi dóo ka'nu ña ne, dōo va'á ña dí. ⁴ Dukuān ne, e tá'xi ña ko xū'u ña é vii ñá nuu i e dóo ka'nu, nuu i e dóo nuu á'vi i, vata koo é ntuvá'a nima ntó vata kaa mii ña, te xtuví mii nto é kánatívi ñuxiví san é ntio nima kíni ntáa nto. ⁵ Dukuān né, di'na na kuínti'xe nto ne, kidáā né, kaníi nima nto vii nto é vā'á dí. Kidáā né, nakuā'a ká nto vata koo é kutu've nto iña Xuva kó dí. ⁶ Ná víf ka nto vatā ó ntio nima kíni ntáa nto. Na kūtíi nto é un ntí'í né, kunuu iní ntó Xuva kō. ⁷ Kuinima ntó ta'an nto, ña kuínti'xe i sán ne, kuinima ntó da xōó ka ña'a dí.

⁸ Tē ini nto nuu i sá'a ne, kuān koo vii nto utén utén ne, kunuu á'vi ntuvi iña nto. Ná tē é ntaā i é ini nto Tó'lo ko Jesúcristu. ⁹ Xoó ña'a, ña é ña káde nuu i sá'a ne, vata kaa ña kuāa kaa ña, vata kaa ña é ña káxi'i va'á nuu i. É kū-naá ini ña tsi é ntuntoo nima ñá kuétsi é edé ña kídaā. ¹⁰ Dukuān né, ta'an ko, díf díf ka ntukū nuu iní nto é kūtuni vá'a

nto tsí nuu é ntaā i é nakaxnúu Xuva ko ntō, e kána ña nto. Te kuān koo vii nto ne, ñá kō'xó ntéé ka nto nuu i é kíni kaa. ¹¹ Kidáā ne, ña kada vini ku'éen tsi Xuva kō é kī'in nto mí kadē kú've Tó'lo ko Jesúcristu, dívi ña é nakakū ñá ko, ntii dañu ntūvi.

¹² Dukuān ne, nguentúvi nanu'u u iní nto nuu i sá'a, kuān te é ini nto, kuān te ntákuinti'xe vá'a nto é nuu é ntaā i e téku nto. ¹³ É vā'á, kuíní ko, é ká'án ka u é naka'an ntō sá'ā, dá tuví ka u ñux-iví san. ¹⁴ E tá'xi Tó'lo ko Jesúcristu é kūtuní ko tsí ña na'á ka kutuví u ñuxiví sa. ¹⁵ Dukuān ne, kaxíio ntii u é nakuā'a vá'a ú nto sá'á vevíi, vata koo é naka'an nto nūu i sá'a rkontuvi dá xoxó ka u.

Iní ntí e dóo ka'nu Cristu

¹⁶ Tū'un é nañe'é ntí nto kuenta iña i é nainu xtúku Tó'lo ko Jesúcristu é ña te nté kaa ntii iní ñá ne, ñá te ni tāvā díki míi ntí, tsi ini ntí ntuxnúu míi ntí Tó'lo kō e dóo ka'nu ña'a ña. ¹⁷ Tsi xé'e Xuva kō e dóo va'á iña ña, é kuiko ñu'u o ña. Tsi díto nte e dukún kan vē'xí tatsin Xuva ko, kaká'an, “Sá'a Ī'xá mii ko e dóo kakuinimá ko, e dóo diní ko ni ñā”, ka'an. ¹⁸ Ntí'í ne, tēkú ntí tatsín san é vē'xí nte e dukún kán, tsí dadii ntōo ntí ni ña rki uku kuikó san.

¹⁹ É kūtuni ko tsí nuu é ntaā i é ntáka'an ná'a san kídaā, ña é ka'án naa Xuva ko. Vá'á ó te vii ntó kuenta tú'un e ntáka'an ñá san, tsí vata kaa ñu'u é kāxi-í'í nuu mí nēé san é dā nté xēe ntúvi tē nainu xtúku Cristu é nāxi'í nuu ña nima nto. ²⁰ Ntá tsi di'na kantio é kūtuni nto tsi tú'un é ūve na'a kaká'an Xúva ko kuēnta iña nuu i é kūvi ne, ñá te da xōó ka ña'a ni tāvā díki mii ña. ²¹ Tsí ña é ká'án naa Xuva ko kídaā ne, ñá te díki mii ña ni tavá ña é ntáka'an ña, tsí Espíritū Sántū san nañe'é ñá ña nté koo ka'an ña.

Ña'a, ña e ntánañē'é dovete

(Judás 4-13)

2 Ntá tsi kídaā ne, xíō ña'a e táva diki mii ña é kā'an ñá dovete ne, kuān koo vií ña'a san ni ntó di. Nakuā'a ña nto tú'ūn é ña te tú'un Xuva kō. Nakua'a xu'ū ñá nto nchú'un veté é kaido doxi'i. Ká'an ñá tsí ña te Xuva kō ña é nakakū ña. Ntá tsi kantí'i tsi nakūnaá mii ña kúñu ña. ²Ñá te da dii ña'a kuntíkin ñá ña é vii ña é kini kaa vatā ó de ña di. Kuenta iña ñá ne, ká'an kini ña'a san iña itsí va'á san. ³Dōó ntio ña diu'ún ne, nañē'e ñá nto tú'ūn é kūdíf dovete vata koo é kukuika ña kuēnta iña nto. Ntá tsi nte éma tsi iō tu've é ntō'o ña. Ña ná'ā ka dá nī'i ñá doxi'í san.

⁴Ñá ni de ka'nū iní Xuva ko nī ánjē san é ede é kini kaa, tsí nakuíta nuu ña i dō'vi kan mí nēē kue'en, mí ku'un kutu dā nté xēe ntúvi é xntékú kú've Xuva ko ūn ntíi ntíi ña'a. ⁵Ñá ni ntuntá'vi ini ña ñatā, ña intóo kídaā di. Mii tsí Noeé san é kā'an ntódo ña tú'ūn va'á san ne, náakú Xuva ko ña, ni ū'xe ná'a ká, dā náxntekū ñá ntute é naküntéku teni dá kaniñ nūxiví san, mi ntántoo ña kini ntáa san. ⁶Ē'mi kue'en Xúva ko ñūú Sodomá, ni ñūú Gomorá di. Ntáda ña xaa é un ntí'i, vata koo é na kíní ña kini ntáa san nté koo nto'o ña di. ⁷Ntá tsi nakáku ña ña é naní Loó san, tsi dóo va'á ña'a ña. Dōo u'vi kúvi ña tsi dóo ntáde xení ña'a san.

⁸Dōó dutsí kuíni ña ntáduku ntée Xuva ko san dā ini ña nté o de ña ñūu ña, da téku ña e dóo ntáka'an kání ña'a san. Nté émá tsi ña ni ntio kué'en ña nté o de ña ntántoo ni'i ña. ⁹Ini Xúva kō nté koo nakáku ña ña ntáduku ntée ña da ntánto'o ña. Ini ña nté koo kué'e ña é ntō'o ñá kini ntáa sán di dā nté xēe ntúvi é xntékú ku've ñá ña'a san. ¹⁰Dií dií ka kué'e ña é ntō'o ña ntáde e ntáka'an níma kání ntáa ña, iña ña é ña ntaíko ñu'u ña odo nūu iña ña. Ná tē ntákuka'an nuu ña; ntáde

ñá da nēē ka nuu i é ncho vií ña. Ntē ña ntaú'vi ña é kā'an ntee ña ña é odo nūu e dukún kán. ¹¹Ntá tsi mii ánjē sán ne, kuān te dií ka ntii iní ñá ne, kuān te dií ka kuvi vií ña ne, ntá tsi ña te ntáka'an ntée ña ña nuu Xuva ko.

¹²Ntá tsi ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa kítí é ña tuví nee ntáde kuení tí ntáa ña. Ntáde ña vata tsi káan iní ña. Kítí sán ne, ntánakaxa tí ne, da ntátiñ ña tí ne, da ntaé'ni ñá tí. Kuan ntáa ña di. Tsi ntáka'an kání ña nuu i é ña ntáku-tuni vá'a ña ne, kuān tsi koo kuví ña di vatā ó kaxi'i kítí san. ¹³Nto'o ñá dí vata tsi ō nánto'o ña ña nguí san. Dōó diní ntoo ña vata tsi káan iní ña, da nēē ka tsi ura. E dóo dentu ña. É kuíni ña e ntáde ña doka'an ne, dōo diní ña ntaéni nta'vi ña nto da ntaé'xi dadíi ña ni ntō.

¹⁴Da xōó ka ñadí'i ntaíni ña ne, ncho kini dikí ña ña. Ná kantá'a ña e ntáde ña é kini kaa. Ntáde ña vata koo é kuntíkin ña'a san ña, ña é vata kutú've vá'a i iña Xuva ko. É kútú've ña é ki'i ña da nēē ka nuu i é ntio ña. Ntá tsi dóo ni'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō. ¹⁵Xtuví mii ña itsí va'á san ne, dá dotō tsi ntaíka ña. Ntáde ña vatā o dé Balaan, i'xá Beu, ña e dóo ntío i é ni'i diu'un dá edé ña é kini kaa. ¹⁶Ntá tsi uun buru de tí tí ni ña kuēnta iña kuétsi ña. Kuān té ña kuvi ká'an búru sán ne, ntá tsi ní'i tí tatsin ñá'a, kaka'an tí é ña ku dé ka ña é kini kaa.

¹⁷Ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa pusu é itsi núu ntáa ña, vata ntáa viko é kue'en ni'i tatsin. Ní'i ñá é ntō'o ña ntii dañu ntuví dá kuntōo ña mi dóo nēē kue'en, e xtúvi tu've Xuva ko iña ña. ¹⁸Tsí da doto tsi ntáka'an ñá nuu i e dóo na'nu ne, ntáde ña é kō'xó ntéē xtuku ña'a san nuu i é kini kaa, ña é dā vé kii ntee xio ta'an ña e ntáde é kini kaa san. ¹⁹Ntáka'an ñá ni ñá'a san tsí kuvi kaka xaa ña ve, ntá tsi ntáde tsi mii ñá é káde tsiñu ña iña i é kini kaa san. Tsí da nēē ka nuu i é kuvi vii ni ūun ña'a ne, diví é kúvi tó'o ñá. ²⁰Te

xtuví mii ña nuu i é kīni kaa é ió ñuxiví san te ini ña Tó'o ko Jesūcristu, ña é nakáku kō ne, ntá tsi te kīni nuu xtúku ña nuu i é kīni kaa sán ne, te kūvi vii é kīni kaa san ni ñá ne, da díí díí ka nta'ví de ña é vāta kaa dí'na. ²¹ Díí ka vá'ā ó tē dí ña ni iní kue'en ña itsi vā'á san é xtuví mii ña da rkontúvi é ini ña tú'un Xuva kō é nakuā'a ña'a san ña. ²² Kuan kōo kúvi ni ña vatā xkoó ka'an ñá'a san: “Kanakanaxí xtuku tīnā san e ntú'xen tī. Kanakutsi o kútsín san ne, ntá tsi kanakunúu nto'o xtuku tī nto'xo san”, xkoó ka'an ñá'a sán dí.

Nainu xtúku Tó'o kō

3 É uvi ito táxnūu u tú'ūn san iña nto, ení ko e dóo ntio kó nto. É uvi ito kaka'án u ni nto sá'á vata koo é kuntitō nto é kadā kuení va'a nto. ² Nanū'u ntó iní nto nté ō ntáka'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko kídaa, ni tū'un e xtúvi Tó'o kō, ña é nakáku kō, é nañé'e ñá kō.

³ Dí'na kutuni va'á nto sá'a: tē xee ntúvi é dokó sa ntí'i ñuxiví san ne, kí'xi ña'a ña é narkíntēe Xuva kō, ña é dotō tsí vii é ntio nima kīni ntáa í ne, ⁴ ka'an ñá: “¿Nté ntu ō kúvi ni tū'un é kaka'án Cristu é nainu xtúku ña? Un tsi nte dá xi'i úvata ika kō né, kuan tsi ó kakuvi vata ō kúvi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví sa”, koo ka'an ña. ⁵ Ña kuān ntáa sán ne, ñá ntio ña kutuni ñá tsi nté ntúvi dí'na xtúvi Xuva kō é kōo e dukún kan ni ñuxiví sa. Nté iní ntute kan vē'xi ne, mé'ñū ntute san túvi dí. ⁶ Ntá tsi ntute san kúvi ide é nakunáa ñuxiví e itúvi kí-daā dá nākuntéku. ⁷ Ntá tsi xtúvi xtuku Xuva ko, kaka'an ña tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é ntoo vevíi ne, é natsoo va'a ña é ká'mi ña ntuví dá xntékú ku've ñá iña ña'a, ntuví dá nantí'i ña ña'a, ña é ña ni kuínti'xe i ña.

⁸ Ñá ku kūnaá ini nto sá'a, ení ko e dóo ntio ko, tsi é uun ntuví ne, vata kaa uun míil kuía, kuini Tó'o kō ne, uun míil kuía

ne, vata kaa uun ntuví, kuini ña. ⁹ Ñá te kanakuíi Xuva kō é káda ntaa ña tú'ūn e tá'xi ña xu'u ña. Ío ña'a sán ne, kuān o ntádē kuení ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kantétu ña kuenta iña nto dá kuíi dá kuíi tsí, tsí ña ntío ña é kūnaa nté uun ña'a. Ntio ña é natívi iní un ntíi ntíi ña'a san kuétsi ña.

¹⁰ Ntá tsi xee ntúvi te vēxkada kú've Tó'o ko ñuxiví sa. Da née ini tsí kō nainu ña vata kaa uun ña du'u. Kidáa né, uun ito tsi ntí'i e dukún kán é dóo donchu'ví koo kañú'u ne, uun ito tsi koko kue'én da nēe ka ntí'i é ió ñuxiví sa dí.

¹¹ É ini o tsí kuan koo kuvi ni é un ntí'i né, i dukuān ne, víi nto é vā'á, víi nto da mii kuē'en tsi é ntio Xuva kō ¹² da ntantétu nto ntuví é ntixkada kú've Xuva kō! Víi nto vata koo é nainu kantí'i ña. Ntuví tsikán ne, koko e dukún kán ne, naku've é un ntí'i. ¹³ Ntá tsi tá'xi ña xu'u ña tsí koo e dukún xēe ni ñuxiví xēe san, mí'i é ña te nté kaa vá'a koo. Sá'a e ntántétu ō.

¹⁴ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, nii dukuān ntantétu nto é kuān koo kuvi sá'a né, koo ntii nto vii nto é vā'á san vata koo é kuvi ka'an Xúva kō tsí ña tuví nee nuu i é ña vá'ā nima ntó, ntē ña tuví nee kuétsi ntó, tsí ntoo vá'a nto. ¹⁵ Kíní nto tsí da kuíi dá kuíi tsi kántétu Xuva kō vata koo é nakáku ō. Kuān ó kaka'an tá'an kō Pablú san dí, ña e dóo ntio ko, da táxnūu ña tutú iña ntó, vata ō xe'é Xuva kō e dóo kí'in iní ña. ¹⁶ Un ntíi ntíi tutu é kataxnūu ña ne, é kaka'an ñá iña i sá'a. Ío nuu i e dóo vi'xín ō é kaka'an ña. Ña e ñá ini, ña é vāta kuínti'xe vá'a i ne, ntánadama ña tú'ūn Pablu, vatā ó de ña ni tū'ún Xuva kō é nguíi san. Ntá tsi kuenta iña mii ña é kí'in ña dô'vi kan.

¹⁷ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, dí'na kutuni nto sá'a ne, koto nto te ña kúntikín nto ña'a, ña e ntáde nuu i e dóo xii kaa, vata koo é ña xtuví mii nto é kuínti'xe vá'a nto, ¹⁸ tsi díí díí ka kutu've

nto iña Tó'o ko Jesūcristu, ña é nakáku dóo ka'nu ña. Kuan tsi koo é kā'án u ni
kō. Ká'an ō vevíí ni ntii dañu ntūvi tsi ntō.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Juan

Ña é káta'xi ntuvi iña ko

1 I'a ntaa ntí ni ntō iñá Cristu, ña é dukuān tuvi dá iñi ntu'u ñuxiví sa. Tékú nti iña ñá ne, iní nti ña nuu mí nti dí. Ito nteé nti ña ne, tiin nta'ā ntí ña dí. Ña sá'ā ne, ña é káka'an o e Tú'un Xuva kō, ña e tá'xi ntuvi iña ko. ²Tsi tá'xi Xuva kō é kīnī nti ña kata'xi ntuvi iña ko. Iní nti ña ne, kaka'án nti ni ntō é nuu é ntaā i iña ña. Kaka'án nti ni ntō ve iña ña'a san, ña kata'xi ntuvi iña ko é ña kantí'i. Tsí dukuān tuví ña ni Xuva kō nte ntúvi dí'na ne, tá'xi Xuva kō é kīnī nti ña. ³Kaka'án nti ni ntō nee iña é ini ntí, nee iña e téku ntí, vata koo é kuédadii tsi nima nto ní nti vata tsí ó e kuédadii tsi nimá nti ni Xuva ko ni I'xā ñá Jesucristu. ⁴Sá'ā é káka'u ntí iña ntó vata koo é kuntōo díni kue'en ntó nī nti.

Ñá te nēé te niñú Xuva kō

⁵Tú'un sa'á nañ'e Jesucristú nti ne, kaka'án nti ni nto vē. Vá'ā kue'en Xúva kō. Ña túvi nee iña é kīni kaa iña ña. ⁶Tē ntáka'an o tsí dadii tsi o ni ña ntá tsi ntáde o é kīni kaa ne, ntáka'an ó dovete; ñá tē nuu é ntaā i e ntáde o é vatā ó ntio Xuva kō. ⁷Ntá tsi te vii o é vā'á vatā ó de Xuva kō ne, kuédadii tsi nima ko ni ta'an ko un ntí' nti o. Kidāā ne, níñi I'xā ñá Jesucristu kanakate kuétsi kō.

⁸Te kā'an o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, ntaēni nta'ví mii o kúñu kō. Ñá ntántikīn ntí'xe o itsi Xuva kō. ⁹Te kā'an o ni Xuva ko tsi íō ntí'xe kuétsi kō ne, ini o tsi víí ña é vā'á ne, kada ka'nu iní ña ni ko kuétsí kō. Nakate ña nima ko é un ntí'í é kīni kaa san. ¹⁰Te kā'an o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, vata tē ntáka'an o tsí vete Xuva kō. Ña ntákuinti'xe ko tū'un é káka'an ña.

Kanada'an Cristu ko

2 I'xá mii ko, i'a kaka'án u ni nto sá'a vata koo é ña víí nto é kīni kaa. Ntá tsi te vii o é kīni kaa ne, ió xoo é nada'an i kō nuu Xuva ko. Jesucristu ñá ne, vá'ā kue'én ña. ²Tsi ntá'vi Jesuu iña kuétsi kō da éti ña niñi ña ntíkā krusi kan. Ñá te da mii tsi iña kuétsi mii kō, tsí iña kuétsi e ntáde un ntí' nti ña ntoo ñuxiví sa.

³Kutuni ko tsí ini ntí'xe o Jesús te ntáde ntaa o é káka'an ña é vii o. ⁴Xoó ña'a é káka'an ña tsí ini ñá ña, ntá tsi ña káde ntaa ña é káka'an ñá ne, da mii kuē'en tsi é káka'an ñá dovete. Ñá ini ka'án ña é nuu é ntaā i. ⁵Ntá tsi xoo ñá'a é káde ntaa ña é káka'an Xúva kō é vii ó ne, kakuinima ntí'xe ña Xuva kō. Dukuan o kútuni ko te i'xa é káduku nteé ntí'xe Xuva kō. ⁶Xoó ña'a é káka'an ña tsí uun tsi nima ñá ni Xuva kō né, na vii ña é vā'á vatā o dé Jesuu.

Tū'ún xee é káka'an Xúva kō é vii o

⁷Ntō'o, tá'an ko e dóo ntio ko, ñá te nūu i é xeé san é káka'án nti ni ntō. Kaka'an xtúku ntí ni nto nūu i é ini nto nte ntúvi dí'na. Tū'ún san e téku nto kí-daā ne, sá'a káka'an xtúku ú ni ntō. ⁸Ntá tsi i'a kade vá'a ú uun tú'un xee é nuu é ntaā i iñá Cristú ne, iña ntō dí. Tsí kaita ntí'xin é kīni kaa san tsi é xee nuu i é nuu é ntaā í, vatā ó kaita ntí'xin é nēé san dá kākene gántí' san.

⁹Te iō ntó ntáka'an ntó tsi ntaíka nto mí káxi'í ne, ntá tsi ntákune'u iní nto ni tā'an nto ne, vata te ntaíka dukuan ntō mi é nēe. ¹⁰Xoo e ntákuinima í ta'an í ne, vata tē ntoo ña mi é káxi'í. Ñá ntio ká ña víí ña nuu i é kīni kaa. ¹¹Ntá tsi xoo e ntákune'u iní i ni tā'an í ne, vata te ntaíka dukuan ñá mi é nēe. Ña ini ña nté koo víí ña, tsí vata tē ña kaxí'í nuu ña mí'í kī'in ña, tsi dóo nee.

¹²Kaka'án u ni nto, i'xa, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko kuétsí nto tsí xi'í Jesús

kuénta iña nto. ¹³ Kaka'án u ni nto, ūva, tsí ini nto ña é tuví di'na da iñi ntu'u ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuetsi, tsi e kúvi idé nto ni tó'ō e ña vá'a san.

Kaka'án u ni nto, i'xa, tsí ini ntó Xuva kō. ¹⁴ Kaka'án u ni nto, ūva, tsí ini nto ña é tuví di'na da itúvi ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuetsi, tsi dóo iō ntíi ntō, tsí ini vá'a nto tú'un Xuva kō ne, e kúvi idé nto ni tó'ō e ña vá'a san.

¹⁵ Ñá ku kuinima ntó nuu i é kini ntáa san é iō ñuxiví sa; ntē ña ku dé kuení nto é vii nto é kini kaa vatā ó de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Xoo é kakuinima í nuu i é kini ntáa san é iō ñuxiví sa ne, ñá kakuinima ñá Xuva kō. ¹⁶ É un ntí'i nūu i é kini ntáa é iō ñuxiví sa ne, ñá te nta'a Xuva ko vē'xi, tsí i'a tsi kíi mii ñuxiví sa. Nee iña é ntio nima kíni kaa ko, nee iña é kini kaa é koto ō, nee iña é kāde i é vii o e dóo ka'nu ña'a o ne, sá'ā é kāta'xi ñuxiví sa. ¹⁷ Kué'en kánti'i ñuxiví sa nī é un ntí'i nūu i é kini ntáa. Ntá tsi xoo ñá'a é kāde ntaa ña é ntio Xuva kō ne, kutuvi ñá ni Xuva ko ntii dañu ntūvi.

Nee é nuu é ntaā i ne, nee é dovete

¹⁸ I'xá mii ko, dokó sa ntí'i ñuxiví sa. Tékū nto tsí ki'xi uun ña'a, ña kada ne'u iní ni Cristu. É títfn ña xée ñá ve. Dukuān ne, kutuni ko tsí dokó sa ntí'i ñuxiví sa ve. ¹⁹ Ña kuān ntáa sán ne, kii nteé xio ña kō, é dadii íka o ni ñā, tsí ña te kuédadii nima ñá ni kō. Tē dí uun tsi nima ñá ni kō né, kuan tsi o ntafka dadii o ni ñā. Ntá tsi kii nteé xio ña kō vata koo é tidito tsí ña te iña ko ña é un ntí'i ñā.

²⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tā'xi ña Espíritū Sántū é kunūu ña nima ntó vata koo é kūtuni ntó nee iña é nuu é ntaā í iña ña. ²¹ É kuān ó kaka'u ú ne, ñá te kakā'án u é ña iní nto nee iña é nuu é ntaā i, tsí ini vá'a nto. Da nēé ka dovete ne, é ini nto tsí ña te nuu é ntaā i. ²² ¿Xoo ntu e dóo vete i? ¿Ñā ntu te ña é kaka'an tsí Jesuú ne, ña te díví ñā é taxnuu Xuva kō?

Ña kuān ntáa sán ne, kade ne'u iní ña ni Cristu, tsí kaka'an ña tsí ña te nuu é ntaā i é dadii Xuva ko ni I'xā ña. ²³ Xoó ña'a é kaka'an ñá tsi Jesuú ne, ña te díví ñā é taxnuu Xuva kō ne, ñá ini ña xoo é Xuva kō di. Ntá tsi xoó ña'a é kaka'an ñá tsi táxnuu nti'xe Xuva ko I'xā ñá Jesuú ne, ini ñá Xuva kō di.

²⁴ Dukuān né, xnūu nto nima nto tú'ūn e téku nto dí'na. Te naka'an ká nto tú'ūn sa'á ne, kúvi uun tsi nima ntó ni Xuva ko, ni I'xā ña. ²⁵ Jesucristú ne, xé'e ñā xu'u ña tsí ta'xi ña ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi.

²⁶ Kaka'án u ni nto sā'a tsí iō ñá'a é ncho kani nta'ví ña nto. ²⁷ Ntá tsi é ni'i nto Espíritū Sántū sán ne, ñá kantio é nakuā'a tuku ña'a nto. Tsi e tá'xi Jesūcristu Espíritū Sántū sán ne, díví ña kanañē'e ñá nto é un ntí'i. Ñá tē dovete kaká'an ñá ni ntō, tsí nuu é ntaā i. Kuntoo dadii nto ni Cristu, vátā ó kanañē'e Espíritū san nto.

²⁸ Kaka'án u ni nto ve, i'xá ko, te kuntoo dadii nto ni Cristu vata koo é tē ntii díto ña ne, kunteē ini ko ña, ñá te kūka'an nuú ko ña tē xee ña kídaā. ²⁹ Ini ntó tsi dóo va'á Xuva kō. Dukuān né, da xōo ka ña'a é kāde ña é vā'á ne, díví ña é i'xá nti'xe Xuva ko ñā.

I'xa e ntáduku ntée Xuva kō

3 Koto nto nté ntu kaa dii kakuinima Xúva ko kō, tsi tá'xi ña é kúvi o i'xā ñá ne, i'xá nti'xe Xuva kō kúvi ō. Ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ñá ini ñá xoo ñá'a o, tsí nte ñá ini ña xoo é Xuva kō di. ² Ntō'o tá'an kó e dóo ntio kó nto, é i'xá Xuva kō kúvi o veví ne, vata kutūni kó nee iñá ntu ntuvi o ve tē kúvi, ntá tsi ini o tsí te ntii díto Jesuú ne, ntuvi o vata kaa ña di. Tsí kidáā ne, kini o ña nté kaa ña. ³ Un ntíi ntíi ña'a, ña ntantétu Jesuú ne, ñá víi ka ña é kini kaa, tsí Jesuú ne, dóo va'á ña ne, ña túvi kuetsí ña.

⁴ Un ntíí ntíí ña'a, ña é ncho vii kuetsi sán ne, ña ntáde ntaa ña é káka'án lei iña Xuva ko. Iō kuetsi ko tē ña ntáde ntaa o é káka'án lei san. ⁵ Ini ntó tsi vé'xi Jesuú vata koo é nakuitā ña kuétsi kō. Jesuú ne, ña túvi kuétsi ña nté un siin. ⁶ Xoó ña'a, ña é kanuu iní i ña ne, ña ncho víí ka ña é kuétsi san dī. Xoó ña'a, ña é da mii é káde kuétsi sán ne, váta kiní ñá Jesuu. Ntē ñá ini ña xoo é Xuva kō dī. ⁷ I'xá mii ko, ñá kū da vá'a nto é káni nta'ví ña'a san nto. Xoó ña'a, ña é káde é vā'á ne, vá'ā nti'xe ña vata kaá mii ña. ⁸ Ntá tsi xoo ñá'a, ña é káde kuétsi sán ne, kaduku ntée ña e ña vá'ā san. Tsi nte dí'na ede tó'ō e ña vá'ā san é kīni kaa. Dukuān é vē'xí I'xá Xuva ko ñūxiví sa vata koo é nantí'i ña nuu i é káde tó'ō e ña vá'ā san.

⁹ Xoó ña'a é nakáku Xuva kō ne, ñá ncho víí ka ña é kīni kaa, tsí nuu Xuva kō nima ña. Ña kúvi víí ka ña é kīni kaa, tsi é nakáku ña nta'a Xuva kō. ¹⁰ Dukuān ne, kutuni ko neé i'xa é káduku ntée Xuva kō ne, neé i'xa é káduku ntée tó'ō e ña vá'ā san. Xoó ña'a é ña káde é vā'á ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō. Nté ña'a, ña é ña kákuinima í ta'an i ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō.

Kuinima kó ta'an kō

¹¹ Sá'a tū'un e téku nto nte ntúvi dí'na: é na kuinima kó ta'an kō. ¹² Ñá vii o vata o dé Caiin, ña é ede é kīni kaa san, tsí é'ni ña ení ña. ¿Nté kui é'ni ntū ña ení ña? Tsi Caiin san ne, dōó kīni o dé ña ne, ení ña ne, dōo vá'ā o dé ña.

¹³ Ñá ku kuntí'i ini nto, tā'an kó, tē ntaínchu'vi ña'a ñūxiví sa nto. ¹⁴ Ini o tsi xo'ō ne, ñá ní'i ka ko doxi'í san tsi e ní'i ko ntuvi vā'á iña kó ve. Kutuni ko sá'ā, tsí ntákuinima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ña kákuinima í ta'an i ne, kuan tsi koo kuví ña ni kuétsi ña. ¹⁵ Xoó ña'a, ña é ña ntío kue'en tsi í ta'an í ne, vata kaa ña é kaē'ní ña'a kaa ña nuu Xuva ko. Ini nto tsí xoo

ñá'a é kaē'ní ña ña'a ne, ña kúvi ní'i ñá ntuvi va'á iña ña ntii dañu ntúvi. ¹⁶ Kutuni ko nté koo kuinima ko, tsí Cristú ne, xé'e ña ntuvi iña ña é kuví ñá kuenta iña ko. Dukuan xo'ō dí ne, nakuē'e ó ntuvi iña ko kuenta iña ta'an ko. ¹⁷ Xoó ña'a e dōo iō iña ñá ne, kakutuni ña tsí iō ta'an kō, ña é kakunaá ntee í ne, te káde víí ini ña é kuē'é ña ne, ¿mí'i ntū nuu é ntaā i é kákuinima ñá Xuva kō? ¹⁸ I'xá mii ko, ñá te da mii tsi rki xaa ko kunteku é káka'an o tsi dōo kuinima kó Xuva kō, tsí na kuinima nti'xe ko ñá né, na vii o é vā'á ni ta'an kō dī.

Koo ntaá iní kō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān é kūtuni ko tsí xo'ō ne, ntántikin o é nuu é ntaā i. Dukuān ne, nakunuú ka'nu nima kó nuu Xuva ko. ²⁰ Tē ntáde kuení ko té ña vá'a nima kó ne, Xuva kō ne, ini ña nté o nti'xe nima ko, tsi díí ka ka'nu ña ne, ini ña é un ntí'i. ²¹ Ntō'ó ta'an kó e dōo ntio kó, te iní o tsi ña tuvi kuétsi kō ne, ñá kūka'an nuu ko é xēe étsin o nūu Xuva ko. ²² Dívi ña ne, ta'xi ña da neé ka nuu i é kákan o nta'a ña, tsi ntákuinti'xe ko tū'un é káka'an ñá ne, ntáde o nee iña e ntío ña. ²³ Sá'a káka'an ña é vii o: é kuinti'xe ko I'xá ñá Jesucristú ne, kuinima ko ta'an ko, vatā ó kaka'an ña. ²⁴ Da xōó ka ña'a, ña é ntáde ntaa é káka'an Xúva kō ne, ntáku-dadií ña ni Xuva kō. Nuú mé'ñu Xuva ko ñá dī. Dukuān ini o tsi nuu mé'ñu Xuva ko kō, tsí e tá'xi ña Espiritū Sántū san é kunūu ña nima ko.

Espíritu Xuva ko ni ěspiritū ña é káde ne'u iní i ní Cristu

4 Ntō'o tá'ān kó e dōo ntio ko, ñá ku kuinti'xe nto da xōó ka ña'a, ña é káka'an tsí kantikin ña tū'un Xuva kō. Koto nteé va'ā ntó ña vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i é kantikin ñá Xuva kō. Tsi ña te da díí ñá vete ntaíka ña ñūxiví sa. ² Dukuān é kūtuni nto xoo é nūu Es-

píritu Xuva kō nima i: xoo é kākā'an i tsí nuu é ntaā í tsi kí'xi Jesucristu ñuxiví sa é nī'i ña kúnū é vata kaa ñatíi san ne, kaduku ntée nti'xe ña Xuva kō. ³Xoó ña'a é ña kuān ó kaka'an iña Jesuú ne, ñá kadūku ntée ña Xuva kō. Ña kuan ntáa san ne, kaduku ntée ña ña kainchu'ví Cristú san. É tēkú nto tsí kí'xi ña sa'á ne, é tuví ña ñuxiví sa vevii.

⁴I'xá ko, ntáduku ntée nto Xuva kō ne, é kúvi ide ntó ni ña vete kuān ntáa san. Tsí divi ñā é nūu ña nima ntó ne, díi ka ka'nu ña é vāta kaa é nūu nima ñá ntáduku ntée ñuxiví sa. ⁵Ña ntáka'an dóveté san ne, da mii ñuxiví sa vé'xi ña. Nee iña e ntáka'an ña ne, iña ñuxiví sa di ne, dukuān ntaíni ña ñuxiví sa ña. ⁶Xo'ō ne, ntáduku ntée o Xúva ko. Xoó ña'a é ini ña Xúva kō ne, kaini ña tú'un kō. Xoó ña'a, ña é ña kaduku ntée Xuva kō ne, ñá kaini ña tú'un kō. Dukuān ne, kutuni ko xoó kaka'an i é nuu é ntaā i, xoo é kākā'an í dovete.

E dóo kuínima Xúva ko kō

⁷Ntō'o tá'an ko e dóo ntio kó, na kuínima kó ta'an kō xé un xé un o. Tsí Xuva kō tá'xi ña nté koo kuínima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ini kuínima ñá ta'an ña ne, i'xa é kaduku ntée Xuva ko ñā. Ini nti'xe ñá Xuva kō. ⁸Xoó ña'a, ña é ña íni kuínima í ta'an í ne, ntē ñá ini ñá Xuva kō di. Tsí Xuva kō ne, dóo kuínima ña. ⁹Náñē'e Xúva ko kō tsi dóo kuínima ñá kō e táxnūu ña I'xá mii ña ñuxiví sa vata koo é nī'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iña ña. ¹⁰Dukuān né, kūtuni ko tsi dóo kuínima ñá kō, tsí kuān té ña ni kuínima ko ña kídaa ne, di'na ña kuínima ñá kō ne, taxnūu ña I'xá ña vata koo e ntá'vi ña kuétsi kō da éti ña niñi ña kuétsa iña ko.

¹¹Ntō'o e dóo ntio kó ne, dóo kue'e kuínima Xúva ko kō ne, kuan koo na kuínima kó ta'an kō di. ¹²Xuva kō ne, nté uun ña'a vata kiní ña ña. Ntá tsi te

kuínima kó ta'an kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko kō. Kídāa ne, kuínima nti'xe ko vatā ó kuínima Xúva ko kō. ¹³Ini o tsí nuu mé'ñu Xuva ko kō ne, uun tsi kúvi o ni ñā, tsí e tá'xi ña Espíritu ñā é kūnuu mé'ñu kunuu dava ña kō. ¹⁴Nti'í ne, iní nti ne, ntáka'an nti tsi táxnūu Xuva ko I'xá ñá vata koo é nakáku ña ña ntántoo ñuxiví sa. ¹⁵Da xóo ka ña'a é kākā'an ña tsí Jesuú ne, I'xá mii Xuva ko ñā ne, nuu mé'ñu Xuva ko ñā ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō.

¹⁶Nti'í ne, é kūtuní nti ne, kakuinti'xe nti tsi Xuva kō né, dōo kuínima ñá kō. Dōo ini kuínima Xúva kō. Xoó ña'a é ini kuínima ñá ta'an ñá ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko ñā. ¹⁷Kuān koo kutú've kō é kuínima kue'en ko ta'an kō vata koo é ña u'ví ko tē xee ntúvi é ká'an Xúva ko xoo é vā'a í ne, xoo é ña vā'a i iña ñá ntántoo ñuxiví sa. Tsi é kutú've kō é kuínima ko ta'an ko ñuxiví sa vata o kuínima Xúva ko kō. ¹⁸Xoó ña'a é ini kuínima ñá ne, ñá kau'vi ña. Tē nuu é ntaā i é ini o é kakuínima nti'xe kō ne, ña túvi nee iña é kau'vi ko. Dōo nto'o ko te kau'vi ko. Xoo é kau'vi í ne, vata kutūni vā'a i nté koo kuínima i.

¹⁹Ini kuínima kō, tsí di'na kuínima Xúva ko kō. ²⁰Te iō ñá ne, kaka'an ña: “Kakuínimá ko Xuva kō”, ka'an ña, ntá tsi ña ntío kue'en ñá ta'an ña ne, koó dā dovete kaka'an ña. Tē ña kakuínima ñá ta'an ña é kainí ña ne, ¿nté ntu koo kuínima ñá Xuva kō, tsí vata kiní ña ña? ²¹Xtúvi Xuva ko tú'un sá'á é káda ntaa o: Xoó ña'a é kakuínima ñá Xuva kō ne, na kuínima ñá ta'an ña di.

Kuvi víi o ni ñuxiví sa

5 Un nti'í nti'í ña'a ne, kuvi ña i'xá Xuva ko tē ntákuinti'xe ña tsí Jesuú ne, divi ñā é taxnuu Xuva ko ñā. Xoó ña'a é kakuínima ñá uva i'xá san ne, kakuínima ñá i'xá ña di. ²Dukuān né, tē ntákuínima kó Xuva kō né, tē ntáde ntaa o é kākā'an

ñá ne, dukuān ne, ini ó tsi ntákuinima kó I'xá mii ña Jēsuu. ³Ntákuinima ntí'xe ko Xuva ko tē ntáde ntaa o é kākā'an ña. Tū'un e xtúvi ña é kāda ntaa o ne, ñá te xído víi. ⁴Tsí un ntí'xí ntí' ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō ne, kuvi víi ña ní é un ntí'i nuú i é kīni kaa é ió ñuxiví sa. Kuvi vii o, tsi ntaínúu ini ko Xuva kō. ⁵Xoó ña'a é kākuinti'xe i tsí Jesuú ne, I'xá Xuva ko ña ne, kuvi víi ña ní é un ntí'í é kīni kaa é ió ñuxiví sa.

Nuu i e ntántada ntaa iña I'xá Xuva kō

⁶Dā kí'xi Jesucristu ñuxiví sa ne, ntute san ni ñíñi san xe'é kuenta. Ñá te da mii tsi ntúte san, tsí ntute ni ñíñi di. Mii Espíritū Sántū san kantada ntaa ña nee iña é nuu é ntaā i iñá Cristú di. ⁷Ntuní nuu i sá'a e ntántuntaa e dukún kán: Xuva ko ní ña é kākā'an o Tū'un ña ni Ēspíritū Sántū. Ntuni sá'a ne, uun tsi ña'a kuvi. ⁸Ió ka uni núu i ntántuntaa ñuxiví sa di: Espíritū sán, ni ntúte sán, ni ñíñi san. Ntuni núu i san ntántudadii. ⁹Kuinti'xe ko tū'un é kántada ntaa ña'a san, ntá tsi tū'un é kántada ntaa Xúva kō ne, díi ka kue'e nuu á'vi i. Tsí kantada ntaa ña kuenta iña I'xá ña. ¹⁰Xoo é kākuinti'xe i I'xá Xuva kō ne, nuu tū'un é nuu é ntaā í nima ña. Xoo é ña kākuinti'xe i Xuva kō ne, vata te kākā'an ña tsí vete Xuva ko, tsí ña ni kuinti'xe ña é kākā'an Xúva ko iña I'xá ña. ¹¹Sá'a ne, tū'un é ntada ntaa Xúva kō: é tā'xi ña é kuntoo o ni ña ntii dañu ntúví te kuinti'xe ko I'xá ña. ¹²Xoo e túvi ni'i i I'xá Xuva kō ne, e ní'i ña ntuvi vā'á iña ña nta'a Xúva kō. Xoo é ña tuvi ni'i i I'xá Xuva kō ne, ña túvi ntuvi vā'á iña i nta'a Xúva kō.

I'a ntí'i tū'un sa'a

¹³Kade vá'a u sá'a iña nto, ña ntákuin-ti'xe I'xá Xuva kō, vata koo é kīni vá'a nto tsí e tá'xi Xuva kō é ni'i nto ntuvi vá'á iña nto ntii dañu ntúvi.

¹⁴Ntaínúu ini ko Xuva kō, tsí ini o tsí katekú ña da ntaíkan o da nēé ka nuu i nta'a ña, vatā o ntío ña. ¹⁵Te ini o tsí katekú ña é kākā'an ntá'ví o ne, ini o tsí ta'xi ntí'xe ña da nēé ka nuu i é kákan o nta'a ña.

¹⁶Xoó ña'a é ini ña tsí kade ta'an ña é kīni kaa, uun kuetsi é ña kaxé'e doxi'í san ne, ka'an ntá'ví ñá kuenta iña ta'an ña. Kidāā ne, kué'e Xuva ko ntúvi iña ta'an ñá, tē ña te kuétsi ká'nuu é káxe'e doxi'í san. Tsí ió uun kuetsi é káxe'e doxi'í san. Ñá te kākā'án u te ka'an nta'ví nto kuenta iña i sá'a. ¹⁷Vata dá kade o é kīni kaa ne, ió kuetsí kō. Ntá tsi ña te un ntí'xí kuétsi san kaxé'e doxi'í san.

¹⁸Ini o tsí xoo ñá'a é nakáku ña nta'a Xuva kō ne, ñá ncho víi ka ña é kīni kaa. Tsí I'xá mii Xuva kō ne, kade ña ña kuenta. Ña túvi nēe nuu i é kīni kaa é kúvi vii ka é ña vá'á san ni ña. ¹⁹Ini o tsí xo'ó ne, ntáduku ntée o Xuva kō. Ntá tsi ña ntáduku ntée ñuxiví kīni kaa sá ne, da mii e ntáde ña é kākā'an tó'ó e ña vá'á san. ²⁰Ini o tsi e xée I'xá Xuva kō ne, tā'xi ña é kūtuni ko xoo é Xuva nti'xe kō. É ntuvi uun tsi o ni ñá é Xuva nti'xe kō, ni I'xá ñá Jesucristu. Dívi ñá é Xuva nti'xe kō né, kata'xi ña ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi. ²¹I'xá mii kó, kuenta víi nto é ña kunuu iní nto xoo é ña te Xuva ntí'xe kō. Sá'a tsí é ká'án u ni ntó.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Juan

É nuu é ntaā í nī é kuīnima ko

1 Xu'u é ñata odo nūu u ne, taxnūu u tú'ūn sa'á iña ña ntánataká nuu, ña é nakaxnúu Xuva kō, un ntíí ntíí nto é kákuīnima ntí'xe kó nto. Nǎ te da mii tsi ú, tsi un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i tú'ūn é nuu é ntaā í san ne, dōo ntákuīnima ñá nto dī. ²Dōó ntio kó nto kuenta iña tú'ūn é nuu é ntaā i é ntoo ni'i ō vevíf ne, é kuntoo ni'i o ntii dañu ntūvi. ³Xuva ko ni I'xā ñá Jesucristú ne, na nāxnuu viko ña nto; na ntuntā'ví ini ña nto, é tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto, é kuīnti'xe nto é nuu é ntaā í san, nī é kuīnima ntó ta'an nto.

⁴Dōó ka'nu kuīnī ko tsí kutuní ko tsí iō i'xá nto e ntántikin ña é nuu é ntaā í, vata ō xtúvi Xuva kō é vii o. ⁵Vi'a ve ne, iō é kākán u nta'a nto: na kuīnima kó ta'an ko xé un xé un ō. Nǎ te tū'un xée sá'ā é kākā'án u ni ntō tsí divi tsi tū'un e téku ko un tsi nte ntúvi dí'na. ⁶Ntákuīnima ntí'xe ko tē ntáde ntaa o é kākā'an Xúva kō. E téku nto nte ntúvi dí'na nté ō ka'an ña tsí na kuīni nto é kuīnima ntó ta'an nto.

Ña ntaéni nta'vi

⁷Dōo ntaíka ña ntaéni nta'ví san ñux-iví sa. Ntáka'an ña tsí ñá tē nuu é ntaā

i e táxnuu Xuva ko I'xā ñá Jesuu ñuxiví sa e kúvi ña ña'a. Nǎ kuān ntáa sán ne, ntaéni nta'ví ña ña'a. Ntáde ne'u iní ña nī Cristu. ⁸Kuenta víi nto vata koo é ña te é ntaā i éde tsiñu ntō, ntá tsi é nī'i nto é vā'á nta'a Xuva kō.

⁹Xoó ña'a é ncho kuita ntí'xin ña tú'ūn e xtúví Cristú ne, kanakuā'a ña tuku nchu'un ne, ña kanúu ini ña Xuva kō. Xoó ña'a é kantikin ña tú'un Xuva kō ne, ntoo ni'i ña Xuva ko ni I'xā ña. ¹⁰Tē xoó ña'a xee ña nuú nto kǎn é kōto ní'ni ña nto ne, te kanañē'e ñá nto tuku tú'ūn é vata ō nañé'e Cristu kó ne, ñá ku xē'é nto vi'i nto, ntē ña ku ka'án nto ni ñā ntiusi. ¹¹Xoó ña'a é kākā'an ñá ntiusi ni ña tsikán ne, vata te dadíi ntákuvi ña ni ñā.

I'a ntí'i tú'ūn sa'a

¹²Ñá tē nté kaa iō nuu i é kǎ'án u ni ntō, ntá tsi ña ntío ko é tū'ún tsi taxnūu u. Tsi ncho kí'ín u mí ntoo nto é kíní u nto ne, é tiin ú ni ntō, vata koo e dōo díní ko un ntí'i ō.

¹³Ta'an nto, ña ntánataká nuu i'a, ña é nakaxnúu Xuva kō dí ne, taxnūu ña ntiusi nto. Kuan tsí koo é kǎ'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ūni e táxnūu San Juaan

Kaka'án Juaan iña Gáyu

1 Xu'u é ñata odo nūu u ne, taxnūu u tú'ūn sa'á iña nto, Gayu, dívi ntō e dóo kakuinimá ko nto é nuu é ntaā i.

²Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, kakan ú nta'a Xuva kō vata koo é vā'á tsi koo ni kúñu ntō, vata sá ō va'á nuu nima nto. ³Ñá tē nté kaa ka'nu kuiní ko dá xee tá'an kō ne, ntántaa ña nī ko é vā'á tsi ō tuví nto é kāde ntaa ntí'xe nto tú'ūn é nuu é ntaā i. ⁴Ñá tívī nee iña e dóo ka'nu kuiní ko é vāta kaa é kūtuni ko tsi ntáde ntaa i'xá ko tú'ūn é nuu é ntaā í san.

⁵Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dōō ini de ntáa nto é kaxntii nto ta'an kō, ña ntákuinti'xe i sán, nī ña vé'xi tūku ñuú san. ⁶Dívi ñá ntáka'an ñá nī ña kuinti'xe i san tsi dóo kakuinima ntó ña. Vífí nto da xe'e ne, xntii ká nto ña nee iña é ntio ña é kī'in ká ña itsi, vata tsí ó ntio Xuva kō. ⁷Tsí dívi ñá né, ntii ña ñuú mii ñá, kué'en ñá kuenta iña Jesúristu. Ñá tē nee iñá ni kī'i ña iña ña'a é ña ntákuinti'xe i san. ⁸Dukuān né, xo'o kuēnta vífí o ñá nee iña é xntii o ñá, vata koo é kada tsiñu dadii o ni ña kuēnta iña tú'ūn é nuu é ntaā í san.

Ēdé xení Diotrefi, ntá tsi é vā'á ede Demetriu

⁹E táxnūu u tú'un iña ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi Diotrefí san ne, ñá ntio ña é

xēe ntí mí tuví ña, tsí dívi ñá e dóo ncho kodo nuū ña. ¹⁰Te kī'in u ne, ká'ān ú ni ñá nté kui kade xení ña nī ntí é káka'an kīni ña iñá ntí. Ñá te da mii tsi sá'á dí, tsí ña kaxé'e ña é kuntōo ta'an ko, ña kuín-ti'xe i san. Ña kaxé'e ña itsi é kué'e tūku ña'a é kuntōo ña dí. Tē xoo kué'e i ña é kuntōo ña ne, ña kaxé'e Diotrefi é kī'ví ka ña má ūkún kán.

¹¹Ntō'ó ení ko e dóo ntio ko, ña kú de nto vatá ó de ña kini ntáa, tsi vífí nto e dóo va'a. Xoó ña'a é kāde ña é vā'á ne, kaduku ntée ña Xuva kō. Ntá tsi xoo ñá'a é kāde ña é kīni kaa ne, vata kiní ñá Xuva kō.

¹²Un ntí'fí ntí'fí ña'a ntáka'an ña tsi Demetriú ne, dōo va'á ña'a ña. Kutuni ko tsi dóo va'á ña é kāde ntaa ña é nuu é ntaā i. Kuān o ntáka'án ntí kuenta iña ñá ne, ini nto tsí nuu é ntaā i ntáka'án ntí.

I'a ntí'i tú'ūn sa'a

¹³Dōó ió nuu i é ká'án u ni ntō, ntá tsi ñá ká'án u ni ntō é tutu tsí sa. ¹⁴Á te kīnī u nto vi'a ve ne, kidáa tíin dadii o ntuvi ō.

¹⁵Vá'a tsi koo kuntōo nto. Ña é vā'á tiin ni'i ō, ña ntoo i'a ne, taxnūu ña ntiusi nto. Nakué'e nto ntiusi iña ña é vā'á tiin ni'i ō, é un é un ña ntoo dikan. Kuan tsi koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Júdā

Taxnū Júdā ntusi

1 Xu'u e Júdā ú ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístú u, ni ění Santiaú u. Taxnū ú tutú sa'a iña un ntíí ntíí ña'a, ña e kána Xuva kō tsi dóo kuínima ñá ña, ña é ñū'u nta'a Jesucristu. ²Na ntuntā'ví ini Xuva ko ntō. Na tā'xi ña e dóo va'á koo kuntoo nto ni e dóo kuinima ñá nto.

Ña ntánañ'é dovete

(2 Pedro 2:1-17)

³Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dóo ntio kó taxnū u tú'un iña nto nté ō nakáku o nta'a Xuva kō. Ntá tsi sá'a kantio ko é ká'án u ni nto ve, tē koó ntii nto nada'an ntō tú'ūn e kuínti'xe nto, divi tsi tú'un é uun ito tsi xé'e Xuva kō é kūtuni ña ntáduku ntée ña. ⁴Tsi íō ñá'a e ntáki'vi xu'u ña mi ntánataká nuu ntó, divi ñā é nte dí'na uve na'a kaká'an tú'un Xuva ko iña ña tsí da mií é nī'i ña é ntō'o ña. Ntáka'an ña tsí da xé kade ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsí kō ne, kuvi víi o da nēé ka nuu i é kīni kaa. Ntáka'an ntée ña Xuva ko ni Tó'o ko Jesucristu, ntáka'an ña tsí ña te nuu é ntaa i é Xuva ko ñā.

⁵Ntio ko é na nānu'u ntó iní nto ve, kuān te nte éma tsi ini vá'a nto tsí Xuva kō ne, náakákú ña un ntíí ntíí ña Israeé san dā nantii ña ña ñūú Egitó ne, ntá tsi da rkontúví nantí'i ña ña'a san, ña é ña ni kuínti'xe i. ⁶Ío ánjē di é ña ni de ntáa ña tsiñu ña, tsí xtuví mii ña mí káduku ntée ña. Nátsu'un kutu Xuva ko ñā mi dóo nee un tsi da nté xee ntúvi é xntékú ku'vē ñá iña ñūxiví sa. ⁷Kuan ō kúvi nī ña ntoo ñūú Sodomá, ni ñūú Gomorá, ni tūku ñuu é ntoo etsin íkān di. Nā te da díi nuu i é kīni ntaa de ñá ni ñādí'í san. Dōo dé ña é kīni kaa ni tuku ñatíí san di. Un vá'a tsi ntánto'o ña ve mí kai'xi ñū'u

ntii dañu ntúvi. Koto nto ña vata koo é ña kuan koo víi nto vatā o dé ña.

⁸Ña kini ntáa san, ña é ntoo ni'i ntō né, kuān ó de ña di, tsí vata tsi tē ñuu éni kān ntoo ña, ntáde ña nī kúñu ña nuu i é kīni ntáa. Ña ncho kuínti'xe ña Xuva kō ne, ntáka'an kīni ña iña ña ntáde tsiñu e dukún kān. ⁹Ntá tsi ánje, ña odo nūú san, ñá nani Migeé ne, dā ntánāa núu ña nī tó'ō e ña vá'a san kuenta iña kúñu Muisee dá xi'i ñá ne, ñá ni kene ini ña é ká'an ña tú'ūn é kīni kaa ni ñā, tsí da mii tsí é káka'an ña: “Xuva ko na tā'xi ña o é ntō'o”, ka'an ña. ¹⁰Ntá tsi ña sá'á ne, dóo kīni ntáka'an ña iña un ntíí ntíí nuu i é ña ini ña. Ntá tsi nuu i é ini kúñu ña, vatā ó ini kití sán ne, núu i sá'a e ntánakunaa tsí mii ñā kúñu ñā.

¹¹Ña ntá'vi de ntu ña kuān ntáa san! Ntáde xení ña ni tā'an ñá vatā o dé Caiín san. Ntáde ña vatā o dé Balaán san, ña é doto tsi íde vata koo é ni'i ñá diu'un. Ntáka'an ntée ña ña odo nūú iña ñá vatā o dé Coreé san ne, kuān koo ni'i ñá doxi'í san di. ¹²Dōo kīni o ntáde ña kuān ntáa san da ntánataká nuu nto é ká'xí dadíí nto ni tā'an nto da ntáde nto viko é kuinima tá'an kō. Ña sá'á ne, ña te ntákuka'an nuu ña e dóo ku'e'e ntaído ña é ká'xi mii ña ne, ña te ntáde ña kuenta te xee tá'an é ká'xí ta'an ña. Vata ntáa viko nu'u é ña te kakíin daví san, e dá kantavá ni tátsin san, ntáa ña. Vata ntáa utun é ña kakíi kití i ntáa ña. Vata ntáa utun é xi'í kue'en ne, kítú'un dítsin i ntáa ña di. ¹³Vata ntáa ntute ñū'u e dóo kaido ntáa ña. Ntaéte xaa ña nuu i é kīni kaa e ntáde ña vatā ó kaeté xaa ntute ñū'u san tíñu i. Vata ntáa xntívi e ntaíka xaa ntáa ña, é kí'in ña é kuntōo ña mí e dóo nee kue'én san ntii dañu ntúvi.

¹⁴Enoo, i'xá ika Ádaán san é kuvi ū'xe ne, kaka'an ñá naa Xuva ko dá káka'an ña iña ñá sa'a kídaa: “Iní u tsi vé'xi Xuva ko, ni ñá te da díi da díi míil ánje ñā. ¹⁵Xntékú ku'vē ñá iña un ntíí ntíí ña

ntántoo ñuxiví sa. Ka'an ña tsí un ntíí ntíí ña é kīni ntáa san ni'i ña é ntō'o ña kuenta iña i é un ntí'í é kīni kaa é edé ña, vatā ó ntio nima kīni ntáa ña. Ní'í ña é ntō'o ña iña tú'ūn é kīni ntáa é ka'an kīni ña iña Xuva kó di", ka'an ña. ¹⁶ Ña sāl'á ne, é un ntí'í ntátsi'i kuétsi ña. Ntáka'an ntée ña da neé ka ntí'í nuu i. Da mii tsi é ntio ña é kāde kueni kīni káa ña. Ntáka'an ná tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kaka'an va'á ña ni ñā'a san dá kataan nuu ña.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

¹⁷ Ntá tsi divi nto, tā'an kó e dóo ntio kó, naka'an nto tū'un e ntáka'an pústru Tó'o ko Jesūcristu ¹⁸ da ntáka'an ná ni ntō: "Tē xee ntūvi é doko sa ntí'í ñuxiví sa ne, ki'xi ña ntánarkínteē ná nuu i é vā'a. Vii ña vatā ó ntio nima kīni ntáa ña", ka'an ña. ¹⁹ Ña sāl'á ne, ntáde ña é nāa núu ña ntákuinti'xe i san ni tā'an ña. Ntáde ña vatā ó ntio nima kīni kaa ña, tsí ña tuvi Espíritū Sántū san nuú nima ña.

²⁰ Ntá tsi divi nto, tá'an ko e dóo ntio ko, díí díí ka kutú've nto iña Xuva ko vata koo é díí ka vá koo kuinti'xe nto ña. Kantá'vī ntó vatā ó kaxntii Ēspíritū Sántū san nto é kā'an nto. ²¹ Kuinimá

ka nto Xuva ko vatā ó kakuinima ná nto. Kuntetu nto ntuvi dá ta'xi Tó'o ko Jesūcristu é kuntoo o ni ña ntii dañu ntūvi, tsí kantuntā'vī ini ña kō.

²² Na ntū ntā'vī ini nto ña'a, xoo é vāta kuinti'xe va'a i. Ká'an nto ni ña te kuinti'xe ña é nuu é ntaā i. ²³ Íó tuku ña'a ne, nakākú nto ña, natavā ntó ña mé'ñū ñu'u. Na ntuntā'vī ini nto ña, kuān té nte ña ncho tīn ntá'a nto dóo ña é kudentu ni nūu i é kīni ntáa e ntáde ña. Koto nto tē ña kuan koo víi nto vatā ó de ña.

Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva kō

²⁴ Tō'ó kō né, na xntii ña ntō vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa. Na ntāvá'a ña nima ntó vata koo é ña tuví ka kuétsi nto tē xee ntó nta'a ña. Ná tē nté kaa ka'nu kuiní nto te íni nto ña, é un tsi kaxi'í nuu ka'nu ña. ²⁵ Uun tsi Xuva kō e dóo ki'in iní ña. Divi ña é nakáku ña ko kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu. Ká'an ō tsi dóo va'á ña, tsi dóo ka'nu ña'a ña. Ká'an ō tsí divi ña é odo nuū ná kade kú'vē ña, tsí kuví víi ña é un ntí'í. Kuan ō dé ña nte dí'na ne, kuān ó de ña veví dí ne, kuān koo víi ña ntii dañu ntūvi. Kuan tsí koo é kā'an u ni ntō.

Nuu i e xé'e Xuva kō é kūtuní San Juaan

Nuu i e tá'xi Jesucristu é kūtuni ko

1 Sá'ā tá'xi Jesucristu é kūtuni ko. É xē'é Xuva kō é kā'an nā ni nā ntáde tsiñu iña nā nuu i e dokó sa xee ntuvi é kūntaa ntí'i é kākā'an nā. Taxnūu nā ánje nā é kā'an nā ni kó, xu'u é Juaán u, nuu i sá'a. ²Kaka'án u ni nto da mii e tékú ko vatā ó kaka'an Xúva ko, vatā ó kaka'an Jesúcrístú di. Kaka'án u nuu i sá'a é ini mii u.

³Nté kuān nte vā'ā o é da xōó ka nā'a, nā kanakuā'a nté koo kuvi rkontuví, ni nā é káteku i é kākā'an tú'un salá ne, kade ntaa nā nee é kākā'an, tsí e xée etsin ntuvi é kūntaa ntí'i é ūve na'a kaká'an í'a.

Édē vā'a Juāan tutú iña é ū'xe úkūn san

⁴Xu'u é Juaán u ne, kade vā'a ú tutú sá'a iña é ū'xe úkūn san é ntoo nūú Asia. É ni'i nto é vā'á iña Xuva ko. É ni'i nto é kuntōo vā'a nto nta'a Xuva kō, nā é tuví veví ne, nā é kuan tsi ó tuví nte ntúvi di'na ne, nā é kuan koo kutúvi ntii dañu ntúvi, dívi nā ni ū'xe espíritū, nā ntoo nú tēu nā, ⁵ni Jesúcrístú di, nā é da mii é kākā'an é nuu é ntaā i. Di'na nā ntóto nā é un ntíí ntíí nā é xi'í san ne, kade kú'vē nā iña un ntíí ntíí rei, nā ntántoo nūxivi a. Kuinima nā kō ne, nantíi nā kō dá nū'u kutu o ni kuétsí kō, tsi étí nā niñi nā e ntá'vi nā kuétsi kō. ⁶É tá'xi Jesucristu é kadā kú'vē o, é vii o dútu iña Xuva ko, divi Úva nā. Ntadiá'vi nā, divi nā, tsi dóo ntii ini nā ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

⁷Koto nto tsí Crístú ne, ki'xi nā mé'ñu víkó san. Un ntíí ntíí nā'a sán kiní nā nā, un tsi nte nā'a, nā é ntuku ku'i nā. Dōó kueku un ntíí ntíí nā'a, nā ntoo da mí'í ká

nūxivi a, kuenta iña nā. Kuān koo kuvi ntí'xe.

⁸“Dívi ú e di'na ú ne, divi ú é ntii ú ata i kán di”, ka'an Xúva kō, nā é kadē kú'vē é un ntí'í, nā é tuví veví, nā e dúkuān tuví nte dí'na, nā é kutúvi ntii dañu ntúvi.

Dā ini Juaan e dóo ka'nu Cristu

⁹Xu'u é Juaán u ne, ta'an ko ūn ntíí ntíí o. Dadíi tsi ntánto'o ko kuénta iña Jesúcrístu, tsí uun tsō nuu Xuva kó ne, dadíi tsi kata'xi Jesucristu é na kā'nu tsi vii ó nima ko. Nuu kutú ú nūú Patmu é tuví mé'ñu ntute nū'u san kuenta iña tú'un Xuva kō, é kaka'án u xoo é Jesucristu. ¹⁰Uun ntuvi dá iō dá'na é kunūu iní ko Xuva kō ne, ínūu Espíritū Xuva kō nimá ko. Tékú ko é kākā'an úun tatsin atá ko. Un ntii tsi kākā'an, vátā ó kakuvi dá kaeku trunpetá san. ¹¹Kaka'an:

—Xntēén na'an é un ntí'í é kainín ve. Kidāā ne, taxnuun tutú san iña é ū'xe úkūn é ntoo nūú Asiá, ni nūú Efesú, ni nūú Smirná, ni nūú Pregamú, ni nūú Tiatirá, ni nūú Sardí, ni nūú Filadefiá, ni nūú Ladicea —ka'an tátsin san.

¹²Xkokótó u atá ko vata koo é kiní u xoo é kākā'an í ni ko. Kidāā né, iní u ū'xe tún tsumē é di mii tsi kaá kuaan kúvi. ¹³Mé'ñu tun tsumē é ū'xé san ne, ntitsí uun nā'a, nā vata kaa nātíí kaa nā, é nuu nā doo kani nte rkun xé'e nā xee. Katinuu nté xkintika nā nñi i'xí nā e kúvi kaá kuaan. ¹⁴Idi dikí nā ne, ku'i'xin kue'en vátā ó ku'i'xín katsi, é vāta ito ka'xin é ku'i'xin kue'en. Ntuxnúu nā ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xí nū'u. ¹⁵Dí'ín nā ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu dá kai'xi kaa dá kākuvá'a ini urnu kan. Tátsin nā né, vata kaa te ntúte ka'nu é kainu. ¹⁶Ní'í nta'a nā ū'xé xntívi nta'a kua'a nā ne, xu'u nā kii káa káni e ntíko ntuvi núu í ne, kai'xi kué'en núu nā, vatā ó kai'xi ngántii da dóo i'ni.

¹⁷ Dā ini ú ña ne, uun xío vitá tsu nú dī'ín ña vata tē xi'í u. Kídāā ne, tiin nta'a ñā kó nta'a kua'a ña ne, kaka'an ñā ni ko: —Ñā ku ū'vi o. Xu'u é di'na ú ne, xu'u é ntií ú ata i kán di. ¹⁸ Xu'u é kántíto u. Xu'u é xi'í u, ntá tsi vevíí ne, kantíto ú ntií dañu ntūvi. Xu'u é kadē kû've u iña doxi'í san nī dō'vi kan. ¹⁹ Tsuven nā'án un nti'í nuū i é inin, é kākuví vevíí nī é kûv'í rkontuví di. ²⁰ Núu i sā'a é iō xu'u iña é ū'xe xntívi san é inin é ni'í ntā'a ú nta'a kua'a kó san, ni ū'xe tún tsumē e kúvi kaá kuaan. Kīmi é ū'xé san ne, divi ánje, ña nu'u ntā'a i é ū'xe úkūn san. Tun tsumē é ū'xé san ne, náa ī é ū'xe úkūn san.

**Tú'un iña é ū'xe úkūn san,
di'na iña úkun ñūú Efesu**

2 ¹ Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i úkún ñūú Efesú san ne, ká'ān tsí Xu'u é nta'a kuā'a kó ni'í ntā'a ú é ū'xé xntívi san, Xu'u é kaika mé'ñū ú é ū'xe tún tsumē e kúvi kaá kuaán san ne, kaka'án u ni ñā: ² Iní ntí'í ú nee é kāden. Iní u tsi dóo kaxión ntiin é kāden tsiñun, tsi dóo ka'nu iní o. Iní u tsí ña kakutíin nima ó ni nā'a, ña é kīni ntāa san, tsi íton nteén ña é kā'an ña é pustru nā ne, kūtuni o tsi dóo vete ñā. ³ Iní u tsí ka'nu iní nti'xe o, tsi dóo ntó'o o da dé tsiñun kuenta iñá ko; ñā ni kudu'xen ō. ⁴ Ntá tsi iō nuu i é kuéts'í o: tsí ña kakuinimá ka o kó vata ō kuínima ó ko kídaā. ⁵ Naká'an o vē mí'í ko'xón nteen ne, na nātívi iní o. Víin xtukun vatā o dén kídaā. Tē ña'á ne, da née inī tso xee u mí tuvín ne, naki'í ú tun tsume ō mí ntitsi, tē ña nātívi iní o. ⁶ Ntá tsi iō nuu i é kāden é vā'á di, vata kaa é ña ntío o nuu i e ntáde ña'a, ña ntántikīn ñā nani Cūlaá san. Ña xkúntee iní ko di é kuān o ntáde ña. ⁷ Te inin é kīnin ne, kīnin é kākā'an Espíritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kūvi víi i ne, ta'xí u itsi é kā'xi ña kití utun é ni'í ña

ntuvi iña ña é ntítsí mē'ñu mí e dóo va'a mí tuví Xuva kō. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Smirna

⁸ Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i úkún ñūú Smirná san. Ká'ān tsí Xu'u é di'na ú nī e ntíi ú ata í di, Xu'u é xi'í u ne da ntóto xtúku ú ne, kaka'án u ni ñā: ⁹ Iní u é un nti'í é kántó'o o. Iní u é kátaan núu o, ntá tsi kuikān nuu Xuva ko. Iní u tsí ntáka'an kīni ña Israeé san iña o. Ña sā'á ne, da ntáka'an ña é ña Israeé ña, ntá tsi ña te ña Israeé nti'xe ña, tsi ntáduku ntée ña tó'o e ña vā'ā san. ¹⁰ Ña ku ú'vi o nté koo nto'o o rkontuvi. Iō ntó ne, vii tó'o e ña vā'ā san é ku'un kutu ntō vata koo é kōto nteé ña nto tē nuu é ntaā i e ntákuinti'xe nto. Ú'xi ntūvi é ntō'o nto. Ntá tsi ñā ku xtuvín miin é kákuinti'xe o kó, kuān te kuvín, tsí ta'xí u ntuvi iña o é kutúvín nī kó ntií dañu ntūvi. ¹¹ Te inin é kīnin ne, kīnin é kākā'an Espíritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kūvi víi i ne, ña te kúvi ñā tē xi'í ña é kūvi uvi íto san. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Pregamu

¹² Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i úkún ñūú Pregamú di ne, ká'ān tsí Xu'u é ni'í u káa kāni é ntiko ntūvi núu í ne, kaka'án u ni ñā: ¹³ Iní u tsí tuvín mí kadē kû've tó'o e ña vā'ā san, ntá tsi kantikīn dúkuān ko. Ñā ni xtuvín miin e kuínti'xe o kó, kuān te divi tsi ñuu mí tuví tó'o e ña vā'ā san é'ní na ña é kākā'an é vā'á iñá ko, ñā nani Āntipá san. ¹⁴ Ntá tsi iō nuu i é kāden é ña xkúntee iní ko: tsí ña'a o iō ñā, ña e ntántikīn dúkuān tú'un vatā o nañé'e Balaan, ña é xe'le ítsi rei Balaa é kā'an ñā nī ña Israeé san é vii ña é kīni kaa: é kā'xi ña é xe'le ña'a san iña sántu ñā, nī é vii ña é kīni kaa ni ñadí'í san di. ¹⁵ Iō túku ña'a o, ña e ntántikīn tú'un vatā o nañé'e ña ntántikīn ñā nani Cūlaá di. Ña xkúntee iní ko é kuān koo víi ña. ¹⁶ Dukuān ne, natívi iní o ve. Tē

ñā'á ne, da née iní tsó xee u mí tuvín ne, nāá ú ní ñā ni tū'ún ko e dóo ntiko e vāta kaa káa káni é kākii xu'u ko. ¹⁷ ¡Te inin é kinin ne, kinin é kākā'an Espíritū sán nī ñā ntákuinti'xe i san! Xoó ñā'a, ñā é kūvi víi i ne, kué'ē u é ká'xi ñā tañu'u é vē'xí e dukún kán. Kué'ē ú ñā uun xuu kui'xin é nteé na'a uun díví xee e nté uun xoxo ñā iní i nēe díví, tsí da mii tsí ñā é nī'i i xuú san é iní ñā. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Tiatira

¹⁸ Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i ūkún ñūú Tiatirá dī. Ká'ān tsí Xu'u é l'xá Xuva kō kúvi u, Xu'u é kai'xi ntúxnūú ko vatā ó kaxi'í nuu ntúve ñū'u, Xu'u é kai'xi dí'ín kó vatā ó kai'xi kaá kuaán ne, kaka'án u ni ñā: ¹⁹ Iní ntí'í ú nte o den. Iní u tsi dóo kakuinima ó, tsi dóo kakuin-ti'xe o kó dī, tsi dóo kade tsiñun dí ne, dōó ka'nu iní o dī. Iní u tsi díí ka vá'ā ó kaden vevii é vatā o dén kídaā. ²⁰ Ntá tsi ió é ñā xkúntee iní ko: tsí da vá'a tso é kanañ'é ñadí'í, ñā nani Jesébeé san. Kaka'an ñā é tū'ún Xuva ko kākā'an ñā, ntá tsi kade vete ñā. Kaeni nta'ví ñā ñā'á ko, ñā ntákuinti'xe i san, tsí kaka'an ñā ni ñā é víi ñā é kini kaa ni ñadí'í san, nī é ka'xi ñā é xe'é ñā'a san doméni iña sántu ñā. ²¹ Xé'ē ú ñā ntuvi vata koo é na nātivi iní ñā kuétsi ñā, ntá tsi ñā ni ntío ñā é xtuví mii ñā é víi ñā é kini kaa san. ²² Nakō'xó u ñā nu itó ñā ni ūn ntíí ntíí ñā'a, ñā e ntákidi nī'í ñā ne, kué'ē u é ntō'o ñā tē ñā nātivi iní ñā nuu i e ntáde ñā. ²³ Ka'ní kue'én u i'xá ñā. Kidáā ne, kutuni un ntíí ntíí ñā'a úkun san tsí xu'ú ne, iní ntí'í u e ntádē kuení nto, é un ntí'í é ntio nima ntó ne, ntánāá u ni nto kuēnta iña i é edé nto é un é un nto. ²⁴ Ntá tsi nto'o e ntántoo nto ñūú Tiatirá, ntō'o é ñā te ntántikin nto é kanañ'é ñadí'í san ne, ntō'o é ñā ni nakua'a nto nuu i e dóo ví'xín o iña é ñā vá'ā san. Ñā ká'án ka ú ni ntō neé víi nto. ²⁵ Da mii é ñā ku xtúví mii nto nté un siin e

ntákuinti'xe nto da nté nainú u. ²⁶ Tē xoo é kūvi víi i, xoo é kūtíí i é víi é vā'a da nté nainú u ne, kué'ē u é kadā kú'vē ñā iña da mí'í ká ñūú, ²⁷ vatā o tá'xi Uvā ko é kadā kú'vē u dī. Tátūn e kúvi káa kada kú'vē ñā ni ñā. Ntada utsi ñā ñūú san vatā ó kakuvi kídí nte'u dá káta'vi. ²⁸ Kué'ē ú ñā kímí é vē'xi túvi sán dī. ²⁹ ¡Te inin é kinin ne, kinin é kākā'an Espíritū sán nī ñā ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Sardí

3 Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i ūkún ñūú Sardí ne, ká'ān tsí Xu'u é nuu nta'a ú u'xe espíritu Xuva ko ni ū'xé xntívi san ne, kaka'án u ni ō. Iní u nte xkóon dēn. Kantítion, kuiní ñā'a san, ntá tsi ñā te nuu é ntaā i, tsi é xi'in. ² Nto-ton ve. Koon ntiin nī é ntoo ká san dí'na dá ntí'í kue'en. Váta kīnī u nee é vā'a é kāden nuu Uvá ko. ³ Naka'an o tū'un é inín nī e téku o nte dí'na. Nātivi iní o ne, kadan ntaan nēe é vā'a é inin. Tsí tē ñā kantítion ne, da née iní tsó xee ú vatā ó de ñā du'u, é ntē ñā inin neé ura xee u mí tūvin. ⁴ Ntá tsi ió ka kudii ñā'a o, ñā ntoo ñūú Sardí, ñā é ñā ni kudéntu dōo i. Dadíi kaka ú ni ñā é ñu'u ñā doo kui'xin, tsi dóo va'á ñā'a ñā. ⁵ Tē xoó ñā'a, ñā é kūvi víi i ne, nī'í ñā doo kui'xin é kū'un ñā. Ñā nakāte ú divi ñā iní tutu mí ūve na'a xoo é nī'í i ntuví va'á iña í ne, ka'án u ni Uvā kō nī ánje ñā tsí ñā sá'á ne, ntáduku ntée ñā ko. ⁶ ¡Te inin é kinin ne, kinin é kākā'an Espíritū san nī ñā ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Filadefia

⁷ Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i ūkún ñūú Filadefiá ne, ká'ān tsí Xu'u e dóo va'á u, Xu'u é kākā'án u é nuu é ntaā í, Xu'u é nī'í nta'a ú ntakāá rei Davii. Te Xū'ú nakaán u ne, nté uun xoxo kuvi nakadī i ne, te Xū'ú nakadī ú ne, nté uun xoxo kuvi nakaán i. Xu'ú ne,

kaka'án u ni ò. ⁸ Iní u nte xkóon dēn. Koton, tsi é nakaán u xi'i mí kī'ín ne, ntē xoxo kuvi nakadi i. Tsí iní u tsí kuān té ña tuvi ntíi o ne, ēden ntaan é kaka'án u, ñá ni ká'an te ñá inín ko. ⁹ Koton, tsí ió ña'a, ña ntántikín tó'ō e ña vá'a sán ne, ntáka'an ñá tsi ña Israeé ña, ntá tsi ña ntáa, tsí vete ña. Koton, tsí víi u é na küncháti ña nú dī'ín o vata koo é kütuni ña tsi dóo kakuinimá ko o. ¹⁰ Tsí ña ni kudú'xen ò é kádan ntaan é kaka'án u ne, kütíí nti'i o. Dukuān ne, nada'án u o tē xee ntúvi é ntō'o ña ntoo dá kanií ñūxívi san, dá kōto nteé u ña ntántoo nú nte'u san. ¹¹ Ña ná'ā ka dá nainú u. Kuenta tsí viin é nī'i o vata koo é xoxo naki'i núu i doméni é nī'i o. ¹² Xoo é kúvi víi i ne, kué'ē u é kí'i ntií ña vi'i Uvā kó ntií dañu ntūvi. Nté uun ito ká ña ntií ña mí tuví ña. Xntéé u kúñu ña dīvi Uvā kó ni dīvi ñuú Uvā kó, dīvi Jerusaleén xee é vē'xí nte e dukún kán. Xntee ú ña dīvi xee kó di. ¹³ Te inin é kinin ne, kinin é kaka'an Espiritú san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuú Ladicea

¹⁴ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Ladiceá ne, ká'an tsí Xu'u é kaka'án u é kuan koo na kōo. Ná te kaēni nta'ví u, tsí da mií é nuu é ntaā i é kaka'án u. Nta'a ko vé'xi un nti'í é ede kú'vé Xuva kō. ¹⁵ Xu'u kaka'án u ni ò tsí iní u nte xkóon dēn. Ntē ña te i'nín ne, ntē ña te ví'xin. Díí ka vá'a ó tē dí i'nin né, o tē dí ví'xin. ¹⁶ Dukuān ne, da xé ña te i'nín, ntē ña te ví'xin ne, kakunte'xé ko o ne, ncho nantu'xen ú o. ¹⁷ Kaka'an tsi dóo kuikān, e dóo iō iña o, tsí ña tuvi nee é kátaan nuú o. Ntá tsi ña kakutuni o te dóo nta'vín den, tsí ña te neé nuu á'vi o, tsí kanti'u ntuxnúu o ne, kantiín di. ¹⁸ Dukuān ne, ta'xi ú itsi nté koo viin: Kí'xin mí tuví u ne, kuiin kaá kuaan va'a é ña te neé kadáka vata koo é kukuikan nti'xen. Kuiin doo kui'xin é kunūun vata

koo é ña kuka'an nuu o é kántiín. Kuiin u'xen cho'ó di é kútsí nuu ntuxnúu o vata koo é na nāxi'í nuu o. ¹⁹ Xoó ña'a, ña é kakuinimá ko ne, kantantaá u ña mí'í é ña vá'a ó kade ña ne, kaxe'é u é ntō'o ña. Kamán san koon ntiin ná nātiivi iní o. ²⁰ Koton tsi i'a ntisi ntéé u xi'i o, kanake'xēn u. Xoo é kainí i tatsin ko ne, te nakaán ña xi'i ñá ne, kuítá nti'xin u má vi'i ña kán ne, dá ká'xí dadíi ú ni ña. ²¹ Xoo é kúvi víi i ne, kué'ē u é kutúvi ñá diñi kó vatā o dé u da kuvi idé u ne, ítúví u diñi Uvā ko. ²² Te inin é kinin ne, kinin é kaka'an Espiritú sán ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an —ka'an tátsín san ni ko.

E ntánuu iní ña Xuva kō e dukún kán

4 Kidáa ne, ito ú ne, iní u é kántií xi'i e dukún kán. Dīvi tátsín e téku ko dí'na é vata eku trūnpeta éku ne, kaka'an xtúku:

—Kūxeen i'á ne, dá nañē'e ú o nté koo kuvi rkontuvi —ka'an.

² Ura dú'va tsi i nakunúu u nta'a Espiritu Xuva kō ne, nánē'e ñá ko uun teu ka'nu é tuví e dukún kan ne, ikán tuví uun ña'a ñatií, tínti'i ña nú tēu san. ³ Ña tsikán ne, vatā ó kaxi'í nuu xuu kuii é nani jaspe kaxi'í nuu ña, ni xūu kue'e e dóo kai'xí di. Ntíkō diñi nú tēu san kaxi'í nuu rkuá'nti, vatā ó kaxi'í nuu xuu kuii é nani esmēralda. ⁴ Ntíkō diñi nú tēu san ntoo xtuku ká oko kimi tēu san ne, oko kimi ñáta ntántoo ña di. Kui'xin kue'en dóo é ñū'u ña ne, odo le'e e kúvi kaá kuaán díki ña. ⁵ Nú tēu é uun sán ne, kakii é kaxi'í nuu ne, kakañu'u, kakatsín di. Mí tūví tēu san ne, kai'xi ú'xe ñū'ū naa i é ū'xe espíritu Xuva kō. ⁶ Dīvi tsí nú tēu san dí ne, nuu míní é kaxi'í ni'ni vata kaa xuxu.

Ntíkō diñi nú tēu san ni mē'ñú i ne, ntāñí kimi kíti é ntantíto. Ná te da dii ntuxnúu ti uve ata tí ni nūu ti. ⁷ Kíti kuvi ūun sán ne, vata kaa ñaña kaa ti. Kíti

kuvi ūví san ne, vata kaa duntiki kaa ti. Kíti kuvi ūní san ne, vata ito ña'a ito tī. Kíti kuvi kīmí san ne, vata kaa tadun kíti kantava kaa ti. ⁸Ngimi kíti sán ne, uve iñu nti'xin ti é un é un ti. Un tsi kokó ta'an ntuxnūú ti un tsi nte má nti'xin ti. Ntē ntúvi ntē níñu e ntáka'an tí dīví Xuva kō:

¡Divi ntō é na kuiko ñu'ū ntí nto, Xuvā ntí.

Divi ntō é Xuva nti'xe ntí nto, ña é kuvi víí da nēé ka nuu i, ña é tuvi kídaa, ña é tuví vevii, ña é dā ve vé'xi!, ka'an ti.

⁹Vata da ntáka'an kíti ntantíto san e dóo va'á Xuva kō, e dóo ka'nu ña'a ña, dā ntaxé'le ti sintiá'vi nta'a ña é tuví nú tēú san, ña é tuví ntii dañu ntūvi ne, ¹⁰ñata, ña é oko kimi ñá'a sán ne, ntánakunchíti ña nú dī'ín ña é tuví nú tēú san é ntánuu iní ña ña é kántíto ntii dañu ntūvi. Tsoo ñá le'e e kúvi kaá kuaan é ñū'u diki ña nú tēú san, ntáka'an ña:

¹¹Dōo va'á nto, é nakuiko ñu'ū ntí nto, Xuvā nti, é kā'án nti tsi dóo ka'nu nto, e dóo iō nto é víi ntó da nēé ka nuu i. Tsi nto'o de kú've ntíí ntíi nto dá nēé ka é iō.

Tsi da ntío nto é kūvá'a ne, kūvá'a ntíí ntíi, ka'an ña.

Dā nakáa A Le'ntú san tutu é kätinuu

5 Iní u tsi ña é tuví nú tēú san ne, nta'a kua'a ña ni'i nta'a ña ūun tutu é kätinuu. Tutú san ne, uve na'a ntuví o ata i. Ú'xe sēu úve ata i. ²Íni u uun ánjē, ña dóo ntii iní í san ne, dōo ntii kaka'an ña:

—¿Xoó ntu é vā'á nti'xe i é kuvi nakāa tutú san? ¿Xoó ntu é kuvi nakāa mí uve seú san? —ka'an ña. ³Nté uun ña'a, ña ntoo e dukún kán ne, nté uun ña'a, ña ntoo ñuxiví a, nté ña'a, ña ntoo doxi'í kán, ña ni kúvi nakāa ñá tutú san, ntē ña

ni kuvi kiní ña é ūve na'a iní tutú san. ⁴Xu'ú ne, ēku nti'xe u, tsi ña ni ní'i xoo e vá'a i é nakāa tutú san, ntē ña ni ní'i xoo koto nteé i. ⁵Kidāá né, uun ña'a ñatā sán kaka'an ñá ni ko:

—Ñá kū ékūn kan. ¡Un kaa Ñaña tatá Judaa, I'xá ika rei Dāvií san! Divi ña e kúvi idé ña é kuvi nakaá ñá tutú san. Divi ña e kúvi nantii nteé ña mí ūve u'xe seú san —kuan ō ka'an ñatā san ní ko.

⁶Kidāá ne, iní u tsi íkan tsi ntitsi uun A Le'ntu mé'ñū nú tēú san, ni ngimi kiti ntantíto, ni ñatā san. Dító na'a i mí ní'i kui'i A Le'ntú san da é'ni ña'a sán i. Ú'xe ntiki i uve. Ú'xe ntūxnūú i dī. Ntúxnūú i sán ne, náa i é ū'xe espíritu Xuva kō e táxnūú ña é kī'in dá kanií ñūxiví san.

⁷Ne, kué'ēn A Le'ntú san, kuki'i tutú san é ni'i ntá'a ña tuví nú tēú san nta'a kua'a ña. ⁸Dā kí'i tutú san ne, ngimi kiti ntantíto san ni ñatā, ña é oko kimi ñá'a sán ne, nākani iti ña nuú A Le'ntú san. É un é un ñatā sán ne, ni'i nta'a ña ūun kiñú'u ni ūun ko'o kútū e kúvi kaá kuaan é ñū'u kútū e dóo vá'a ñe'le ú'me i é kakene vatā ó ntáka'an ntá'ví ña ntáduku nteé Xuva kō. ⁹Ntaíta ña nchu'ún xee é kākā'an: Ntō'ó ne, dōo va'á nto é kí'i nto tutú san, é nākaá nto mí ūve seú san.

Tsi é'ni ña'a san ntó ne, etí nto niñi nto é naku'ín nto ña'a kuenta iña Xuva ko,

ñá vé'xi da nēé ka tatá i, da nēé ka tú'un ñá, da mí'i ká ñuu vé'xi ña,

¹⁰vata koo é kúvi víí ña rei ni dutu iña Xuva ko, é kadā kú've ñá ñuxiví san, ka'an ña.

¹¹Kidāá né, ito ú ne, tēkú ko é ña te da díi ánjē ntaíta ña ntíkō diñi teú san ni kiti ntantíto san, ni ñatā san. Ñá tē nteé kaa nté kaa titán ña. ¹²Un ntii tsi kéne ña, ntáka'an ña:

¡E dóo va'á A Le'ntu é xi'í san é ni'i e dóo kuvi víí,

nī e dóo kukuikā, e dóo ki'in inī í, e dóo ntií inī í,
e dóo kuiko ñu'u o í, e dóo kada ka'nu o í,
e dóo nakue'e o sintiá'vi nta'a í!,
ka'an ña.

¹³ Kídaā né, tēkú ko tsí un nti'i nuū í é ntantíto é ntoo e dukún kan, nī nú nte'ú san, nī doxi'í kan, ni ntute ñu'u kán ne, ntáka'an é uun ata tsi tátsin í:

¡Na nákué'e o sintiá'vi nta'a ña tuví nú tēú san, ní A Le'ntú san;
na kuiko ñu'u o ñā;
na kada ka'nu o ñā;
na kōo ña é vií ñá ntií dañu ntūvi!,
ka'an.

¹⁴ Ngimi kiti ntantíto sán ne, ntáka'an tí:

—¡Kixkoton! —ka'an tí.

Ñatā, ña é oko kímí ñá'a sán ne, nākani íti ña un tsi nte ñu'u kán é nuu iní ña ña é kántíto ntií dañu ntūvi.

É ū'xe séú san

6 Iní u dá nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ūun é ū'xe séú san. Tēkú ko tsí kaka'an uun kiti kantíto sán ne, díto vata te kākatsin:

—¡Kixkoton! —ka'an tí.

² Itó u ne, iní u uun idú kui'xin. Ña ntekú tí ne, ni'i nta'a ña ntuvē. Xé'e ña ña le'e é kuntēkú díki ñá ne, dá kíí ña é vií ñá du'xēn né, kūvi idé ña ntíí ña nuu í kán.

³ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ūví san ne, tēkú ko é káka'an kiti kantíto, kiti kuví ūví san:

—¡Kixkoton! —ka'an tí.

⁴ Kídaā né, kíi xtuku idú, kiti kuē'e kue'en. Ña ntekú tí ne, ni'i nta'a ñā káa káni. Ní'i ñā é kúvi víí ña é nāki'i ña é vā'á koo kuntōo ña'a san ñuxiví san, vata koo é kā'ní ta'an ña, xe un xé un ña.

⁵ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ūnī san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantíto, kiti kui ūnī san:

—¡Kixkoton! —ka'an tí.

Itó u ne, iní u kíí idú ntee. Ña ntekú tí ne, ni'i nta'a ña xkú've. ⁶ Tēkú ko tatsin é vē'xi mí ntoo ngimi kiti ntantíto sán ne, kaka'an:

—Uun xkú've kúdii nuní san ni'i ña xā'ví tsiñu ñā é uun ntūvi. Ūnī xkú've kúdii kiti sévada ní'í ñā xá'vi tsiñu ñā é uun ntūvi dí, ntá tsi ña ku natívin aseté ni ntúte vinú san —ka'an.

⁷ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui kímí san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantíto é kui kímí san:

—¡Kixkoton! —ka'an tí.

⁸ Itó u ne, iní u kíí idú kuāan. Ña ntekú tí ne, Doxi'í nani ñā. Áta ña vē'xí uun ña'a, ña é nani Dô'vi. Ni'i ña é kūvi víí ña ni dāva ña'a ñuxiví san é kuví ña mé'ñu du'xēn sán ne, ō kuví ña doko, ō kuví ña kui'í san ne, o kuví ña é kiti díin san ka'ní tí ña.

⁹ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ū'ún san ne, iní u má nāa kan nima ñá'a, ña e é'ni ña'a san kuenta iña tú'un Xuva kō, tsí ña ni u'ví ña é kā'an ñá iña Xuva ko. ¹⁰ Nīñ kue'éen ini ña ntáka'an ña:

—Xuvā ntí, ka'nu kue'en nto. Ntō'o é sántu ntí'xe nto. Ntō'ó ne, un ntí'í é káka'an nto é nuu é ntaā í. ¿Nēe ntúvi ntu kada kú'vē nto iña ña ntántoo ñuxiví san é ntānáa nto ni ñá'a, ña é'ní ntí? —ka'an ña.

¹¹ Kídaā ne, dá un dá un ña ni'i ña doo kui'xin é kū'un ña. Kaka'an ñá ni ñā é díin díin tsi kuntōo ká ña, da nté xee tá'an é kúvi ntí'i ta'an ña é dadíi ntáde tsiñu ña iña Xuva ko.

¹² Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui iñú san ne, itó u ne, kutūnī ko é un va'a vá'a tsi taan ne, kuntee kuē'éen ngantíí san, é vata kaa doo ntee é xkú'ún ña'a dá ntoo ña dontíni. Xōo sán ne, kukuē'e kue'en váta ito nīñi. ¹³ Xntívi é ūve e dukún kán ne, nakó'xo nté ñuxiví a, vatā ó kanako'xo kiti tun igu uté san da dóo kainu tatsin ka'ni. ¹⁴ Ntoko ñu'u mīi e

dukún kan, vatā ó kakuvi vikó san dá kántava. Un ntíí ntíí xuku ni ún ntíí ntíí ñu'u é ntoo nú ntute ñu'u kán ne, nakuntoó xio. ¹⁵ Kídáā ne, naku'un xū'u ntíí ntíí rei, ñá ntoo ñuxiví a, nī ña na'nu ña'a sán, nī tó'ō sntadún san, nī ña kuiká san, nī ña e dóo ntii iní í, nī ña ntáde tsiñu, nī tó'ō ñā ne, ñú'u xu'ū ñá māví ni nē'u xuu. ¹⁶ Ká'an ña ni xūku sán ni xūu san:

—¡Na tāni mí ñu'u nti. Na tāví nti vata koo é ña kiní ña tuví nú tēú san nti, tsí un vá'a tsi kakudiin A Le'ntú san nī nti! ¹⁷ Tsí e xee ntúvi ka'nu é tā'xi ña é ntō'ō ko ne, ¿xoo ntu kutíi i? —ka'an ña.

Tatá ña Israee, ñá uve nā'a seu Xúva kō

7 Kídáā né, iní u kimi ánjē, ña ntāñi ngimí o diñi ñuxiví san. Ntaédí nuu ña mí kaki'xi ngimí tatsín san vata koo é ña kunú ka tatsín san ñuxiví a, nté nú ntute ñu'u kán, nté da mí'í ka má utun. ² Kídáā né, iní u tuku ánjē, ña vé'xi nte mí kene ngántií san, ni'í nta'a ña sēu Xúva kō, ña é kántúto nti'xe. Un ntii tsi kéne ña, kaka'an ñá nī ngimi ánje, ña nguii san, ña é xe'é Xuva ko itsi é natívi ñá ñuxiví san ni ntute ñu'ū san:

³ —¡Kuntētu ká nto! ¡Ñá kú dí natívi ntó ñuxiví san, nté ntute ñu'ū san, nté utun san dá nte kuvi xntēé nti seu Xúva kō xteén ña'a, ña e ntáde tsiñu ña ña! —ka'an ña.

⁴ Tékú ko nté kaa ña'a uve na'a ña seú san, tsí uun sientu uvi díko kimi míil ña'a tatá ña Israee san. ⁵ Uxuvi míil ña'a tatá Judaá san uve na'a ña seú san, uxuvi míil ña'a tatá Rubeén san, uxuvi míil ña'a tatá Gaá san, ⁶ uxuvi míil ña'a tatá Aseé san, uxuvi míil ña'a tatá Neftalií san, uxuvi míil ña'a tatá Manaseé san, ⁷ uxuvi míil ña'a tatá Simiuún san, uxuvi míil ña'a tatá Levií san, uxuvi míil ña'a tatá Isacaá san, ⁸ uxuvi míil ña'a tatá Zabulúun san, uxuvi míil ña'a tatá Joseé san,

uxuvi míil ña'a tatá Benjamiín san. Kuan ō ñá uve na'a ña seú san.

Ñá te da dii ña'a, ña ñu'u doo kui'xin

⁹ Kídáā né, ito ú, iní u ña te da díi ña'a, ña ntāñi nú tēú san ni nūu A Le'ntú san. Ntē ña kuvi ká'vi o ñā e dóo titín ña, ña é vé'xi da mí'í ká ñuu dá kaníi ñuxivi. Ntáduku ntée ña da nēé ka tatá ña; da nēé ka tú'un ntáka'an ñá dí. Doo kui'xín ñu'u ña ne; odo nta'a ña ntā'a ñuu. ¹⁰ Un ntii tsi ntáka'an ña:

Da mii tsi Xuva kō, ña tuví nú tēú san, nī A Le'ntú san, ña é kuvi nakáku kō, ka'an ñá'a san. ¹¹ Un ntíí ntíí ánjē san ntāñi ña ntíko diñi nú tēú san, ni ñatā sán, nī ngimi kítí ntantító san. Nákuntoo tixi ñā nú tēú san ne, nán'ū'u ñá iní ña Xuva kō, ¹² ntáka'an ña:

¡Kuan koo na kōo! Na kada ka'nu o Xuva kō, tsi dóo kaxi'í nuu ka'nu ña, dōó ki'in iní ña.

Na nákué'e ō sintiá'vi nta'a ña ne, na kuiko ñu'u o ñā dí, tsi dóo iō ña é vii ña; dōó ntii iní ña. Kuan koo na ká'an o íña Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Kuan koo na kōo, ka'an ánjē san.

¹³ Kídáā ne, kaka'an úun ña'a ñatā san ní ko:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'á, ña ñu'u doo kui'xín san? ¿Mí'í ntu vé'xi ña? —ka'an ña.

¹⁴ Kídáā ne, kaka'an u ni ñā: —Ntō'ō é ini nto —ka'an u.

Kídáā ne, kaka'an ñá nī kō: —Ña sá'á ne, divi ñā é vé'xi ña mi dóo ntánto'ō ña'a. É ntukui'xín kue'en dóo ña, tsí niñi Á Le'ntú san náate ña.

¹⁵ Dukuān e ntāñi ñá nú tēu Xúva kō, e ntáxntii ña ña nte ntúvi ntē níñu ini ukún ña kán. Xuva kō, ña tuvi nú tēú san, kunuu mé'ñu kunuu dava ña ña. ¹⁶ Ña kákān ká ña, ntē ñá itsí ka ñá ntute. Ña

kókō ká ña ka'ni ngántíí san, tsí kuntoo ña mi é vētí san ve. ¹⁷Tsí A Le'ntu é tuví nú tēu kán ne, kuenta víí ña vata kaa uun paxtu, é kī'in ní'i A Le'ntú san ña mí kakii ntute kuii é ní'i ñá ntuvi íña ñá ne, mii Xuva ko naitsi ñá un ntí'i ntute núú ña —ka'an ña.

Seu e kúvi ū'xe ni ko'o kútū e kúvi kaá kuaan

8 Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kuvi ū'xé san ne, xíō kadín kue'en tsi e dukún kan te dāva ura. ²Kidáā ne, iní u u'xe ánjē ntáñi ñá nuu Xuva ko. Odo ña kui kui uun ña trunpeta. ³Kidáā ne, xēé ká uun ká xtuku ánjē, ní'i nta'a ña ko'o kútū e kúvi kaá kuaán san ne, kántítsi ña nú nāa kan. Dōo kue'e kútu ni'i ña é nā-daká ta'an ña ni tū'un e ntáka'an ntá'ví ña'a, ña ntánuu iní i Xuva kō, é kué'lé ña nú nāa e kúvi kaá kuaan é tuví nú tēú san. ⁴Kúxēe u'me kútū san é ni'i ntā'a ánjē sán ne, xēe mí tuví Xuva ko dadii ni tū'un e ntáka'an ntá'ví ña e ntáka'an ni Xuva ko. ⁵Kidáā né, kí'i ánjē san ko'o kútū sán ne, dā tsú'un tsitu ña ngiñū'u é kai'xi nú nāá san ne, da nakuíta nuu ña ñuxiví a. Dōo dito káñū'u ne, xí'í nuu ne, táān di.

Trunpeta é ū'xé san

⁶Kidáā ne, ánjē, ña é ū'xe ñá'a, ñá odo trūnpeta san ne, íō tu'vé ña é nakuéku ña.

⁷Ánjē, ña é kuvi ūun sán ne, nakuéku ña trunpeta ña. Ura tsí i kīn davi xuú ni ñū'u é kádaka níñi ñuxiví kán. Uun ta'vi í é kuvi ūni ta'vi ñuxiví san ne, í'xi ntí'i. Uun ta'vi í é kuvi ūni ta'vi utún san ne, í'xí ntíí ntíí un tsi nté ku'u xí'í san.

⁸Ánjē, ña é kuvi ūví san ne, nakuéku ña trūnpeta ñá di. Kidáā ne, uun nuu i é vāta kaa xuku ka'nu é kai'xi kaá ne, un ntii tsi ko'xó nuu nú ntute ñu'u kán. Uun ta'vi í é kuvi ūni ta'vi ntute nú'u sán ne, ntūvi niñi. ⁹Uun ta'vi í é kuvi ūni ta'vi

kiti nú'u nú ntute ñu'u kán ne, xí'í ntí'i tī ne, í'xi uun tā'vi i é kuvi ūni ta'vi tūn ntóo san di.

¹⁰Ánjē, ña é kuvi ūní san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Kidáā ne, uun xntiví ka'nu sán ne, kó'xō é vē'xí nte e dukún kán. Kai'xí vatā ó kai'xi chú'ún san. Kó'xō nuu uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi ntute kánu sán ni mí kae'nu ntute san. ¹¹Xntiví san ne, Rkavé nanī. Uun ta'vi í é kuvi ūni ta'vi ntute sán ne, kúrkavē kue'en. Ñá te nté kaa ña'a xí'i ña e xí'i ña ntute é kadāká rkavé san.

¹²Ánjē, ña é kuvi kīmí san ne, nakuéku ña trūnpeta ñá ne, uun ta'vi í é kuvi ūni ta'vi ngántíí san ni uun tā'vi i é kuvi ūni ta'vi xoó san ni xntiví san ne, ni'i kuí'í. Uun ta'vi í kúnee é un é un nuu i ne, uun ta'vi í é kuvi ūni ta'vi ntuví san ne, ñá ni xí'í nuu ká ngántíí san. Niñú san ne, kuan tsi ō kúvi: ñá ni xí'í nuu ká xoó san ni xntiví san di.

¹³Kidáā né, da niñ kaito ú ne, tēkú ko kaiko uun tadun mé'ñū e dukún kán ne dá un ntii tsi káka'an:

—¡Ai! ¡Ña ntá'ví ntu ña'a, ña ntántoo ñuxiví san, te kuéku xtuku trunpeta íña é ūní ka ánje, ña nguii san! —ka'an ti.

9 Ánjē, ña é kuvi ū'ún san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Kidáā né, iní u uun xntiví é kō'xó nte e dukún kán un tsi nte nú ñu'u kán. Xntiví san ne, ni'í ntakáá xí'í tótsín san. ²Nākaán ña xí'í tótsín san ne, un vá'a tsi kéne u'me xí'í san, vatā ó kakene u'me ini úrnu ká'nu kue'en. Kūnee ngántíí san ni kanī e dukún kan ū'me tótsín san. ³Mé'ñū u'mé san ne, vé'xí skunti é kaka tī kaniñ ñuxiví a. Ní'í tī é kué'lé tī vatā ó de tdu'me, kití íō ñū'u a. ⁴Ká'an ña ni tī é ña ku nantí'í tī ite é kae'nu ñu'u a, nté kū'u kuii, nté ūtun di. Da mii tsi ñá'a san kué'le tī ña, tē ña te uve ná'a xteén ña seu Xúva kō. ⁵Ní'í tī é nanto'o tī ña te ū'un xoo, ntá tsi ña kuvi ka'ní kue'en tī ña. Mí kaxé'le

ti ne, kaexnúu vatā ó kaexnúu da kaxé'le tdu'mé san.

⁶Ntuvi tsikán ne, un vá'a tsi nantuku nā'a san nté koo kuví nā, ntá tsi nā ní'i nā nté koo. Kuān te un vá'a tsi ntio nā é kuví nā ne, nā ní'i nā doxi'í san.

⁷Skuntí san ne, vata ntāa idú kití tu've i é kí'in tí mé'ñu du'xēn ntāa tí. Dǐki tī ne, odo é vata ntāa le'e e kúvi kaá kuaan ntāa. Núu tī ne, vata ito nuu nā'a ito.

⁸Idi tí ne, vatā ó nani idi nādǐ'i. Nū'ú tí ne, vata ntāa nu'u nāña ntāa. ⁹Uve ata tí tdi'xi e nté kaa te káa kúvi. Dā ntáva tí ne, kakañu'u vata te ntaíta nti'xin nā te da díi kareta e ntāñu'u idú, kití ntaínu mé'ñu du'xēn san. ¹⁰Dú'me tī ne, vata ntāa du'me tdu'me ntāa ne, ini xe'e tí di. Dú'me tī san ntée é ntuku kui'í tí nā'a san ú'un xoo. ¹¹Tō'ó tí ne, diví ánǐē, nā e ntée nta'a i totsín san. Abaduun nani é tū'un hébreú ne, Apoliuun nani é tū'ún griegú ne, kani tū'un “é nantǐ'i kue'en”.

¹²É ita ntí'xin é kuví ūun dóxō. Úvi ká kakunaá ve.

¹³Kidāa ne, ánǐē, nā é kuví iñú san ne, nakuéku nā trūnpeta nā. Tēkú ko uun tatsin í e kíi mé'ñū ngimi ntǐkǐ san é ōdo nú nāa e kúvi kaá kuaan é ntitsí nuu Xuva ko. ¹⁴Kidāa ne, kaka'an tátsín san ní ánǐē, nā é kui iñu, nā é ní'i nta'a trunpeta:

—Nantuten ngimi ánǐē, nā é uve tīin mí kainu ntute ka'nu é nani Eūfrate — ka'an.

¹⁵Kidāa né, nāntuté nā ngimi ánǐē san é ka'nī nā uun ta'vi i é kuví ūni ta'vi nā'a san, tsi é ntoo tú've nā tē xee úra i, ní ntūví, ní xōó, ní kuā. ¹⁶Kūtuní ko nté kaa sntadun, nā ntántōdó idú ne, uvi sientu mǐñuu nā.

¹⁷Xée nūú ko idú san ní nā ntántodō tí. Sntadún san ne, ntánti'u nú kúñu nā káa é kaito kuē'é, ní é kuií, ní é kuāán di. Dǐki idú nā ne, vata ntāa díki nāña ntāa ne, kakiiñu'u xú'u tí. Ú'me ní dū'xéñu'u di. ¹⁸Xí'i uun tā'vi i é kuví ūni ta'vi nā'a

san ntuni núu tsi i: ñu'ú san ní ū'mé san ní dū'xéñu'ú san e kíi xu'u tí. ¹⁹Tsí idú san ne, ió ntii tī é kuví ka'ní tí nā'a é xū'u xtí ní dū'me tí. Tsí du'me tí ne, vata kaa díki kóo ne, diví é kantuku kui'í tí nā'a san.

²⁰Ntá tsi nā nguī san, nā é nā ní duku ntée tsikán ne, nā ní natívi iní nā kuétsi nā é nté nā ní xtuví mii nā é nuu iní nā é nā vá'a san ní sántu nā e kúvi kaá kuaán, ní káa kui'xín, ní káa kuē'é, ní xūú, ní ūtun di, é nté nā kaíto, nté nā katéku i, nté nā kui kaká di. ²¹Nté nā ní natívi iní nā é kuān tsi o ntaé'ní nā nā'a, e ntáde nā dotatan, e ntáde nā é kini kaa ní nādǐ'i, e ntadú'u nā di.

Ánje ní tūtu lu'nti é kätinuú san

10 Kidāa ne, iní tuku ú uun ánǐē, nā dóo ntii iní í ne, vé'xi nā e dukún kán. Nuú ta'án nā viko; ntee rkuá'nti díki nā. Núu nā ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántii san. Dǐ'ín nā ne, vata kaa ntu'u é kai'xi kaa. ²Ní'i nta'a nā ūun tutu lu'nti é kaa ntāa. Dǐ'ín kua'a nā xtuví nā nú ntute ñu'u kán né, dǐ'ín datsin nā ne, ñu'u san xtuví nā. ³Un ntii tsi káchu'u nā, vatā ó de nāña dá kanakiti tī. Dā kúvi kachu'u nā ne, kátsín u'xé ito. ⁴Dā kúvi katsin é u'xé ito sán ne, ncho xntee na'a u é káka'an, ntá tsi dá iō tu've u é ka'u ú ne, tēkú ko uun tatsin e dukún kán, kaka'an:

—Xnuun xū'un e téku o e kátsin u'xé ito. ¡Nā kū dí xnteen na'an! —ka'an.

⁵Kidāa ne, ánǐē san, nā ntitsi nú ntute ñu'ú sán ní ñu'u a dí ne, nātā'an ntée nā nta'a kuā'a nā e dukún kán. ⁶Natékū nā Xuva kō, nā kantíto ntii dañu ntūvi, nā de vá'a e dukún kan ní ñūxívi ní ntute ñu'u ní ūn ntíí ntíí nee inā katuví, kaka'an nā tsí nā kukuíi ka. ⁷Kaka'an nā tsí ntuvi dá nakuēku ánǐē, nā é kui ū'xé san, trunpeta nā ne, kuntaa núu i é mii tsi Xuva ko iní nā, vata ō ka'an nā ní nā dé tsiñu inā nā, nā ntáka'an tú'un nā.

⁸Kidāā ne, tátsin e tékū ko dí'na ne, kaka'an xtúku nī ko nte e dukún kān:

—Kuē'én, kūki'ín tutu é ni'i nta'ā ánjē sán, diví é nakāā nā'a, nā ntitsí nú ntute nū'u kan ni nū'u a —ka'an.

⁹Dukuān ne, nē'ē u mí tuvi ánjē sán ne, íkān ú tutú san. Kaka'an nā nī kó:

—Ki'in ne, dá ká'xin. Tē é'xin ne, vídin vata ē'xí ntúdin kītume, ntá tsi kuia nūu í'xi o kān —ka'an nā.

¹⁰Kidāā né, ki'i ú tutú san é ni'i nta'ā ánjē sán ne, ē'xí u. Kuan ē'xi ntí'xe vata ē'xi ntúdin, ntá tsi dā kúvi é'xi ú ne, kuia nūu í'xi ko. ¹¹Kaka'an nā nī kó:

—Da mií é ká'an ntódon kán ni ūn ntíí ntíí nā'a, nā ntoo dā mí'i ká nūú, nī nā ntáka'an dá nēé ka tú'un, ni rēi nā dī —ka'an nā.

Nā é ūvi nā'a, nā é ká'an ntódo tú'un Xuva kō

11 Kidāā né, tā'xi nā kó uun ntoo kani, vata kaa utun é kī'i kú've núu ō káa ne, kaka'an nā nī ko:

—Nākuntítsin, kī'in kú'ven úkun Xuva ko nī nú nāa nā ne, ka'vin nté kaa nā'a ntánuu iní nā Xuva kō má ūkún san. ²Ntá tsi nā ki'in kú'ven kura ukún san, tsí xe'é nā sá'ā é kūvi iina nā'a, nā é nā íni xoo é Xuva kō ne, kaka nuu nā nūú Xuva ko te ūvi díko uvi xoo. ³Xu'ú ne, taxnūu ú uvi nā'a, nā é ká'an ntódo tú'ün kó ne, ku'un nā du'nu kú'xta úun mfil uvi sientu uni díko ntúvi —ka'an nā.

⁴Nā é uvi nā'á san ne, vata ntāa uvi útun olívu ntāa nā. Vata ntāa tun tsumē é ūvi san e ntāni núu To'o nūxiví san ntāa nā. ⁵Tē xoó ncho ntukū kui'i í nā ne, kene nū'u xu'u nā ne, koko kue'en. Kuān koo nto'o nā ntaínchu'vi nā. ⁶Nā uvi nā'á san ne, ío ntii nā é nakādi nā e dukún kān vata koo é nā kiin dávi da nīi ntáka'an ntódo nā tú'un Xuva kō. Ío ntii nā é kūvi víi nā é ntúvi niñi ntuté san ne, kuvi víi nā é nantō'o nā nā'a, nā

ntoo nūxiví san, é tūin nā da nēé ka kui'i vata koo é ntio nā.

⁷Ntá tsi dā ita ntí'xin ka'an ntí'i nā tú'un Xuva kō né, kēne uun kití xu'u totsín san é vii tí ni nā du'xēn. Kuvi víi tí ka'ní tí nā. ⁸Kidāā né, kuntōo mé'nū kú'nu nā itsi mé'nū nūú ka'nu san mi nāxnteē nā Tó'o kō ntíkā krosomá ni nūú Egítō kaa. ⁹Úni ntúvi nte dáva ne, koto nā'a san kú'nu nā, nā vé'xi da mí'i ká nūú, da nēé ka tatá nā, é da nēé ka tú'ün ntáka'an nā dī ne, nā ku'é'é nā itsi é kuntu'xi vá'a nā. ¹⁰Nā ntántoo nūxiví san ne, nā tē nté kaa diní nā tsí xí'i nā uvi nā'á san. Víi nā viko ne, ku'e'e nā doméni tá'an nā, tsí nā uvi nā'a, nā é ka'an ntódo tú'un Xuva kō né, dóo nantō'o nā nā ntántoo nūxiví sa.

¹¹Ntá tsi da kúvi uni ntúvi ntē dáva ne, nantóto xtuku Xuva ko ntuvi nā'a san ne, nākuiñi nā. Un vá'a tsi ū'ví un ntíí ntíí nā'a san dá ini nā nā. ¹²Kidāā né, tékú nā uvi nā'á san e dóo ntii kaka'an tátsin é vé'xí e dukún kan ni nā:

—Ki'xi nto i'a —ka'an tátsin san.

Dukuān ntaíni nā ntaínchu'vi nā san ne, kúntāa nā e dukún kan mé'nū viko san. ¹³Ura í tsikán ne, un vá'a tsi taan. Kó'xo uun ta'vi í é kuvi ū'xi tá'vi nūú san. Ú'xē míil nā'a xi'i nā da ita ntí'xin kúvi taan. Nā'a, nā ntántoo ká san ne, nā te nté kaa u'ví nā. Da kidāā nanu'u nā iní nā e dóo ka'nu Xuva kō, nā tuvi e dukún kān.

¹⁴É ita ntí'xin é kuvi ūvi dóxō sán ne, e dóko sá xee é kuvi ūni san ve.

Trunpeta é kuvi ū'xé san

¹⁵Kidāā ne, ánjē, nā é kuvi ū'xé san ne, nakuēku nā trunpeta nā. Dīto tsí un ntii tsí ntáka'an tátsin e dukún kān: Un ntíí ntíí nūú nūxiví san ne, kaduku ntée Xuva kō é kadā kú've nā, ntuvi nā Cristu, nā e táxnūu nā. Ntii dañu ntúvi é kadā kú've nā,

ka'an. ¹⁶Kidáa né, ñatā, ña é oko kimi ñá'a, ña ntántoo nú tēu núu Xuva kó san ne, un tsi nákunghiti ntaā ñá nuu Xuva ko é nuu iní ña ña, ¹⁷ntáka'an ña:

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,
Xuvā ntí, ña e dóo ka'nu.

Divi ntō é tuví nto veví ne,
divi ntō kídaā dí ne,

kuan tsi koo kutuví ntō ntii dañu ntūvi.

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,
tsí e ní'i nto e dóo iō nto é vii ntó ne,
e éni ntu'u nto kadē kú'vē ntó ve.

¹⁸É kūdiin ña ntántoo un ntíí ntíí ñuu san,

ntá tsi é xee ntūvi é kuē'é nto ña é ntō'o ña ve.

E xee ntūvi é kadā kú'vē nto iña ñá ntíí san ne,

kué'e nto ñá é vá'a, ña dé tsiñu iña nto,
ña é ka'an ntódo tú'un nto, ní ña é ká'an náa nto.

Kué'e ntō é vā'a iña ña'a, ña e nta'ko ñu'u nto,

un ntíí ntíí ñá, te kuetsi, te na'nu ña.

E xee ntūvi é nantō'o nto ña'a, ña ntá-natívi ñuxiví san,

ka'an ña.

¹⁹Kidáa né, nákaán xi'i úkun Xuva kō é tuví e dukún kán ne, iní i kán ne, dító tuví etun mí ñu'u vá'a lei Xúva kō. Kidáa né, dōó kaxi'í nuu. Dōó kakatsín di. Dōó dító tatsín san. Dōó katáan di. Un vá'a tsi kakiin daví xuí di.

Uun ñadī'í, ni kīti ña vá'a, kīti u'xe díki i

12 Kidáa né, kii dító uun e dóo ka'nu e dukún kán. Ikán ntitsí uun ñadī'í, nuu tá'an ña ngántíi ne, xóó sán ne, ntekú nti'i dí'in ña ne, le'e é kuvá'a é ūxuví xntívi ntekú díki ña. ²Ñu'u i'xá ña ne, kakachu'u ntáa ña é kaexnúu í'xi ña, tsi dokó sa káku i'xá ña. ³Kidáa né, kii ká xtuku uun nuu i e dukún kán. Íni u é ntítsí uun kīti ña vá'a, teku kué'e tí, é ūve u'xe díki ti ni ū'xi ntíki ti. Kuān

o ntántidó le'e san xé un xé un díki tí. ⁴Dú'me xtí dita núu ti uun ta'vi i é kuvi ūni ta'ví xntívi san ne, nákö'xó nuu ti nte ñuxiví a. Kidáa ne, íntítsí kiti ña vá'a san nuu ñadī'í, ña dokó sa káku i'xá i. Ntítsí nteē tí i é ká'xi tí i te káku. ⁵I'xa é nakáku ña ne, i'xa tii é kadā kú'vé un ntíí ntíí ñuu, é kuni'i nta'a tātun i e kúvi káa. Ntá tsi Xuva kō ne, nakí'i ña i'xá san é kūtuví ní ña nú tēu ña. ⁶Ñadī'í san ne, ínu ña, kue'en ña ñuu itsi mí xtúvi tū'vé Xuva kō mí kutuví ñá, mí kuēnta víi ña ña uun mīl ūví sientu uni díko ntuvi.

⁷Kidáa ne, kúvi du'xēn e dukún kán. Ánje ña odo nūu, ñá nani Mígee, dívi ña ni un ntí'i ánje ña ne, náá ñá ni kiti ña vá'a san. Kiti ña vá'a sán ni un ntí'i ánje tí ne, un vá'a tsi náa ti ni ña, ⁸ntá tsi ña ni kuvi víi tí. Ná ni ní'i mí kuntōo ká ti ní ánje tí e dukún kán. ⁹Dukuān ne, nákö'xó ña kiti ña vá'a san, kiti itúvi nte ntúvi dí'na, kiti é nani diablu, tó'ō e ña vá'a san. Divi tí é Satanaa náni tí di, kiti kaeni nta'ví ña'a dá kaniñ ñuxiví san. Nákö'xó ña ti ni un ntí'i ánje ti ūun tsi nte ñuxiví a.

¹⁰Tékú ko tsí un ntii tsi káka'an tátsín san nte e dukún kán:

E xee ntūvi é nakákú Xuva ko ko vē.

E xee ña e dóo ntii iní ña é kadā kú'vé ña.

Cristu, ña táxnūu ña ne, kodo núu ña é un ntí'i vē.

Tsi é nakó'xo nteē ñá kiti katsi'i kuétsi ta'an ko nta'a Xuva ko ntē ntúvi ntē níñu.

¹¹Kūvi idé ta'an ko sán ní e ña vá'a san kuenta iña níñi é etí A Le'ntú san, ni kuēnta iña tú'ūn é nuu é ntaā i e ntáka'an ñá,

tsi ña ni de víni ña ntuvi iña ña,
kuān te na kuví ña.

¹²Kuntōo díni ntó ve, e dukún kán,
ni un ntí'i ña ntántoo ikán.

Ntá tsi ña ntu ntá'vi ide nto,

ña ntántoo ñuxiví san ní nú ntute ñu'u kãn,
tsí e ntíi tó'ó e ña vá'á san mí ntoo nto ve.

Un vá'a tsi kakudiin,
tsí ini tsí ña na'á ka kutuvi,
ka'an tátsín san.

¹³ Dā íni kiti ña vá'á san tsí nakó'xo ña ti ñuxiví a ne, íntikin tí ñadí'í, ña nakāku i'xa tíi san. ¹⁴ Ntá tsi ñadí'í san ne, ni'í ña uvi nti'xin tádun ka'nú san é ntáva ña, kí'in ña ñuu itsí kãn, mi dóo ikā mí tuví kiti ña vá'á san. Ikān ne, ní'í ña é ká'xi ñá uni kuia nte dáva. ¹⁵ Kiti ña vá'á sán ne, tává ti ntute xu'u ti é vata kaa ntute ka'nu kaa vata koo é kí'in ni'í ntuté san ñadí'í san. ¹⁶ Ntá tsi xntíi ñu'ú san ñadí'í san, e nántika ñu'ú sán ne, ikan kúntíi ntute ka'nu san e táva kiti ña vá'á san xu'u ti. ¹⁷ Dukuān né, kúdiin kué'en kiti ña vá'á sán ni ñadí'í san. Ntaka ti ikān ne, dá kué'en ti é vii tí du'xen ni i'xā ñá, ña nguii san, ña ntáde ntaa é kākā'an Xúva kō, ña ntántikin Jéssu.

Úvi kiti dóo donchu'vi ntáa

13 Ntísí u nú ñuti diñi ntute ñu'ú san, íni u kéne ntita úun kiti e dóo donchu'ví kaa mé'ñu ntute ñu'u kãn, kiti uve u'xe díki í ni ū'xi ntíki i. Kántidó le'e é un é un ntíki ti. Uve na'a díki ti e dóo kiní ó kaka'an kuénta iña Xuva ko. ² Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti é íni u sán ne, vata kaa ñaña tekú kaa ti. Ntá tsi dí'in tí ne, vata ntáa dí'in oso ntáa ne, xu'u ti ne, vata kaa xu'u ñaña kaa. Kiti ña vá'á sán ne, xé'e ti ntii tí é ntéé kimi tí. Xé'e ti tēu ti mí tuví ti é vii tí tsiñu ka'nu. ³ Kiti dóo donchu'ví kaa sán ne, vata tē ni'í kuí'i kue'en úun díki ti, ntá tsi é ntu-vá'a. Un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ntántikin ñá ti, tsí koo da kú-du'va ña é ntuvá'a díki ti. ⁴ Ntánuu íni ña'a san kiti ña vá'á san, tsí xé'é ti ntii tí kiti dóo donchu'ví kaa san vata koo é kuví kada kú'vē ti. Ntánuu íni ña'a san

kiti dóo donchu'ví kaa san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é vata kaa kiti dóo donchu'ví kaa san? ¿Xoó ntu kuví víi i é nāá ni tí? —ka'an ña.

⁵ Ní'í ti ítsi e dóo ka'nu víi tí, e dóo kini koo ka'an tí iña Xuva ko. Ní'í tí é kadā kú'vē ti uvi díko uvi xoó ne, ⁶ kuan ō dé tí. Dōó kini ka'an tí iña Xuva ko ni e dukún kãn mí tuví ña, ni ña ntántoo ni ña ikān. ⁷ Ní'í tí é vii tí du'xen ni ña ntántikin Xúva kō né, kúvi idé tí ni ña. Ní'í tí é kadā kú'vē ti iña un ntíi ntíi ña'a, ni ūn ntíi ntíi tātá ña'a, ni ūn ntíi ntíi ñuú, ni ūn ntíi ntíi ña'a, ña ntáka'an dá nēé ka tú'ūn. ⁸ Un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ínuu íni ña kiti dóo donchu'ví kaa san, ña é ña ni uve na'a dívi i tutú A Le'ntu é xi'í un tsi nte da iñi ntú'u ñuxiví san, tutú mí uve na'a xoo e ní'í i ntuvi iña i ntii dañu ntúvi.

⁹ Te ínin é kinin ne, kinin. ¹⁰ Tē xoó ni'í i é kunuu kutū né, kunuu kutu ntí'xe. Tē xoó ni'í i é kúví nuu káa ne, káa kuví nuu ña. Dukuān né, xo'ó e ntáduku ntéé o Xuva kō ne, ka'nu vii ó nima kó ne, kunūu ini kō ñá dī.

¹¹ Kidāā né, íni xtuku u úun kiti e dóo donchu'ví kaa. Kiti sá'a ne, ñu'u san kakéne tí. Uve uvi ntíki ti é vata kaa a le'ntú kaa ti, ntá tsi kaka'an tí vatā ó kaka'an kiti ña vá'á san. ¹² Ní'í ti ítsi é kadā kú'vē tí naa i kiti kuví ūun san dá ntoo dadīi tí. Kade tí é un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo dá kanií ñuxiví san, kunuu íni ñá kiti kuví ūun san. ¹³ Dōo ini tí nté koo víi tí é kōo dá ntákudū'va ña'a san. Un tsi nte kúvi nakīin tí ñu'u é kaí'xi nte e dukún kan ñi dukuān ntaíto díto ña'a san ñuxiví a. ¹⁴ Kuénta iña i sá'á é ní'í tí e kúvi idé tí dá kade tí tsiñu kiti kui ūun sán ne, kaeni nta'ví tí ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa. Kaka'an tí ni ñá'a san é na ntává'a naa ñá santu kiti kuví ūun, kiti idé nuu káa díki i, ntá tsi ntuvá'a ti ne, kantíto dukuan tí. ¹⁵ Ní'í tí é kúvi kué'e

ti ntuvi iña santu e ntúvá'a naa kiti kuvi ūun sán ne, ide ti é kúvi ka'an sántu sán di. Kaka'an tí tsí da xōó ka ña'a, ña é ña kanúu iní i santu, kítí kuvi ūun sán ne, na kuvi ña. ¹⁶Taxnúu ti é na kúvé na'a seú san nta'a kua'a ña ne, o xteén ña, un ntíí ntíí ña'a san, te kuetsi te na'nu ña, te kuika ñā, te nta'vi ná, te ió tó'o ña ne, o iña mii ña ntáde tsiñu ña. ¹⁷Nté uun xoxo kuvi díko i, nté ña kuvi kuiin í, tē ña te ntée na'a seú san kúñu í. Seú san ne, dīvi kiti é kuvi ūun sán, o numéru dīvi ti.

¹⁸Sá'ā ne, ntio é koto ntuu o. Xoo é ki'in iní í ne, na naka'vi ñā numéru kítí kuvi ūun san. Numéru sán ne, kaduku ntée uun dīvi ña'a, ña ntoo ñuxiví sa. Te nakua'a o numéru dīvi ñā ne, iñū sientu uni díko iñu.

Nchu'un e ita ña'a, ña uun sientu uvi díko kimi míl ña'a

14 Kidāā né, iní u ntitsi A Le'ntú san tí'i í xuku Siuún, ni ūun sientu uvi díko kimi míl ña'a, ña é ntée na'a xteen i dīvi A Le'ntú san ni dīvi Uva í. Dadíi tsi ntāñi ntíí ntíí ña. ²Kidāā né, tēkú ko é vē'xí nte e dukún kan vatā ó kakañu'u ntúte ka'nu, vatā ó kuvi dá kakē'xén nuu da dóo ntii kakatsin, vatā ó kuvi da dóo títín ña'a ntánakueku ña kiñú'ū. ³Ita ña uun nchu'ún xee nú tēu Xúva ko, ni ngimi kítí ntantíto sán ni ñatā sán di. Nté uun ña'a ña ni kuvi kutú've ña nchu'ún xee san, tsí da mii tsi ñā'a, ña é uun sientu uvi díko kimi míl ña'a, ña é nakáku, ña ñu'u ta'an ñuxiví a, kuvi ita ña. ⁴Ña sá'á ne, ña ni ide ña kuetsi ni ñadī'i, tsi ntúntoo ña. Ntántikin ná A Le'ntú san da mí'i ka mí ki'in ña. Nakáku ña mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa é kuvi ūun nuu i doméni iña Xuva ko ni A Le'ntú san. ⁵Nté uun dovete ña ni ká'an ña, é nté ña tuvi kuetsi ña nūu Xuva ko.

Ánjē, ña uni ñá'a, ña ni'í tú'ūn

⁶Kidāā né, iní xtuku ú uun ká ánjē, ña kaiko me'ñū e dukún kán ne, e ní'i ñā tú'ūn e dóo va'á ntii dañu ntúvi é ká'an ntodo ná ni ña ntoo ñuxiví sa, ña dā mí'i ká ñuu, é da nēe ka tu'ún, da nēe ka tatá ña. ⁷Un ntii tsí kéne ña, kaka'an ña:

—Kuiko ñu'u nto Xuva kō ne, kada ka'nu nto ña. Tsí e xée ura í é kadā kú've ñā kuenta iña ña'á san. Kunuu iní ntó ña di, tsí dīvi ñā de va'á ña e dukún kan ni ñuxiví sa, ni ntute ñu'u kán, ni ūn ntíí ntíí ntute kuvi é kākene ñu'u sán di —ka'an ña.

⁸Kidāā ne, xée ánjē, ña é kuvi ūvi san, kaka'an ña:

—¡E kó'xō nuu, e kó'xō nuu ñuú ka'nu Babilonia, é ide ki'vi un ntíí ntíí ñuú san ni vīnu í e kīni kaa! —ka'an ánjē san.

⁹Kidāā ne, xée tūku ánjē, ña é kuvi ūvi san ne, un ntii tsí kéne ña, kaka'an ña:

—Tē xoó ña'a kanuu iní ña kiti san ni sántu tí ne, kaxé'e ña xteén ña o nta'a ña é kuntéé na'a káa tī ne, ¹⁰kudiin ku'éen Xúva ko ni ñā. Ná ntuntá'ví ini ña ñā nté un sín. Ku'é'e ña ñā é ntó'o ña é kōko ña ñu'u du'xe san nuu ánje ni nūú A Le'ntú san. ¹¹Ú'mē é kākene mi ntánto'o ña ne, kuan tsí koo kené ntii dañu ntúvi. Ña'a, ña é kánuu iní i kiti san ni sántu tí, ña é ntée káa tī xteen í ne, ñā ní'i ña é kū'un kadin ñā nté ntúvi nté níñu —ka'an ña.

¹²Dukuān né, ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō san, ña ntáde ntaa é kākā'an ña, ña ntákuinti'xe i Jesuu ne, kantio e dóo ka'xi vii ná nima ña.

¹³Kidāā né, tēkú ko é kākā'an tatsin san ni ko nte e dukún kán:

—Xntēén na'an sá'ā: “Nté kui vá'a ña'a, ña xi'i e kuinti'xe ña Xuva kō.” Kuan koo xntēen —ka'an.

—Vá'á o —ka'an Espiritū Sántū san—, tsí kuntoo da'na ña; ña káda tsiñu ká ña, tsí ki'in ní'i ña nuu í e vá'á o dé ña ñuxiví a —ka'an ña.

Ntuvia é nakuitā nā nā'a san ñuxiví san

¹⁴ Kidāā né, iní u uun viko kui'xin. Nú vikó san tinti'i uun é vata kaa ñatíí kaa. Ntekú le'e e kúvi kaá kuaan diki nā ne, ni'i nta'a nā ūun káa dakuá e dóo ntikō.

¹⁵ É tūku ánjē kí nā ini ukún san ne, un ntii tsi kaka'an nā nī nā tuví nú vikó san: —¡Kadan tsiñun ni'in káa dakuá o ve! tsi e xée ntūvi é nakuidon, tsi dóo itsi kiti kii ñuxiví san —ka'an nā.

¹⁶ Kidāā ne, nā é tuví nú vikó san ne, nātántée nā káa dakuá nā ne, eni ntuvu nā nákuído nā kiti itsi san.

¹⁷ Kidāā né, kii tuku ánjē ini ukun é tuví e dukún kán, ni'i nā káa dakuá e dóo vá'a ntikō. ¹⁸ Kii xtuku ánjē nú nāā san. Ánje, nā sá'a ne, nteé nta'a nā ñu'u. Un ntii tsi kaka'an nā nī ánjē, nā é ni'i káa dakuá e dóo ntikō san:

—¡Natántéen káa dakuá o! Nakuidon xo'o tinti'ō san, tsi dóo itsi ti —ka'an nā.

¹⁹ Ánjē sán ne, nātántée nā káa dakuá nā ñu'u a ne, kátsin nā xo'o tinti'ó san. Tsū'un nā ti iní tun ntōó Xuva kō é kádin nā ti. Sá'a káni tú'un é nanto'o Xuva ko kō. ²⁰ Kiti tinti'ó san ne, i'xkádin nā tī nte díñi ñuú san ne, nté kaa te niñi dóo kí tun ntōó san. E'nu un tsi da nté xée nú xo'o xu'u idú san ne, vata kaa ntute ka'nu kaa e xee tá'an nte uni sientu kilumétru é ká'nu.

**Ú'xē ánjē, nā é ni'i
u'xe núu i é ntō'o nā'a**

15 Iní u e dukún kán uun ká tuku nuu i e dóo ka'nu kue'én ne, un tsi kúdu'va iní ko dá iní u. Iní u u'xe ánjē, nā é ni'i u'xe núu i e dóo nto'o nā'a san. Nā kōó ká nuu i é nto'o nā'a san te ita ntí'xin nuu i sá'a, tsí ikán xee tá'an mí ntí'i é kúdiin Xúva kō.

² Iní u uun ntute ñu'u é vata ito xūxu é káxi'í ni'ni é kadāka ñú'u. Ntāñí nā'a nú ntute san, nā e kúvi idé ni kiti san ni sántu tí, nī káa ti nī numéru dívi tí dí.

Odo nā kiñú'ū é xe'é Xuva ko nā. ³ Itā nā nchu'ún vatā o ita Muisee, nā dé tsiñu iñā Xuva kó ne, vatā ó nchu'ún A Le'ntú san dí. Sá'a ntaíta nā:

Dōó ka'nu ne, dōo vá'a ó un ntí'i nuu i é kade nto.

Da ntákudu'va ntí nuu i é kade nto, Xuvā ntí, nā e dóo ió ntii i é víí da nēé ka.

Itsi nto ne, itsi ntaa, itsi é nuu é ntaā i. Dívi ntō Rei da mí'i ká ñuu.

⁴ ¿Vá ió ntú xoo é nā ká'u'ví i nto, Xuvā ntí?

¿O ió ntú xoo é nā ká'an i e dóo ka'nu nto?

Tsí da mii xntō é vá'a nti'xe nto.

Xée nā'a da mí'i ká ñuu é káda ka'nu nā nto.

Tsi díto e dóo vá'a ó kade kú'vē nto, kuan ō ita nā.

⁵ Kidāā né, iní u é kántii ini ukún Xuva kō e dukún kán mi dóo xii, mí ñu'u vá'a lei nā. ⁶ Ntíi u'xe ánjē san má ūkún kán, nā ni'i u'xe núu i é ntō'o nā'a san. Ñu'u nā doo ntii e dóo va'a, é un tsi kai'xi kai'xí sa. Katínuu doo e kúvi kaá kuaan xkántika nā. ⁷ Kidāā ne, uun kiti é kúvi kímí kiti ntantíto sán ne, xé'e nā ūun e'xin e kúvi kaá kuaan dá un dá un ánjē, nā é ū'xé san. Ñu'u tsitu ē'xin san núu i é ntō'o nā'a é vē'xí nta'a Xuva kō, nā kantíto ntii dañu ntūvi. ⁸ Ñu'u tsitu ini ukún san u'me é vē'xí nta'a Xuva kō, nā e dóo ka'nu, nā e dóo ntii iní i. Nté uun xoxo kuvi kí'vi i má ūkún kán da nté ntí'i é ū'xe núu i e dóo nto'o nā'a san é ni'i ánjē, nā é ū'xé san.

**E'xin é ñu'u é ntō'o
ñā'a san nta'a Xúva kō**

16 Kidāā né, tēkú ko tsi dóo ntii káka'an tátsín san nte ini ukún kán, kaka'an ni ánjē, nā u'xe nā'a san:

—Kue'én ntó, kúkáte nto nuu i e dóo nto'o nā ñuxiví san é ñu'u ū'xe é'xin san ñuxiví kán —ka'an tátsín san.

² Kué'ēn ánjē, ña é kuvi ūun sán ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña ñuxiví kán. Un ntíí ntíí ña'a, ña é ntéé na'a káa kítí san kúñu i ní ña ntánuu iní i santu tí ne, kēne tintu'xe e dóo kini ntáa kúñu ña ne, un vá'a vá'a tsi exnúu.

³ Ánjē, ña é kui ūví san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ñu'u kán ne, ntute sán ne, ntúvi niñi vata ito niñi ñá xi'i itō. Xí'i ntíí ntíí kítí ñu'u nto'o iní ntute ñu'u kán.

⁴ Ánjē, ña é kui ūnǐ san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ka'nu kan nǐ mí kaē'nu ntute sán ne, ntuví niñi di.

⁵ Kidáa né, tēkú ko tsi ánjē, ña nteé nta'a i ntute sán ne, kaka'an ña:

Dōo vá'ā ó kade kú'vē ntó, Xuvā nti.

Dōo va'á kue'en nto,

nto'o é tuví nto veví ne,

tuví nto kídaa di.

⁶ Tsí divi ñā éti ña niñi ña'a,

ñā ntáduku ntée nto,

ni ñā'a, ña é ká'an ntódo tǔ'un ntō.

Veví ne, nakō'o nto ña niñi,

tsí mii ñā ntúku ñā é kuān koo víi nto ni ñā,

ka'an ánjē san.

⁷ Tēkú xtuku kó uun tatsin é vē'xi nú ñā kan, é kaka'an:

—Kuan koo, Xuvā ntí, ña e dóo ntii iní i, tsi dóo vá'ā ó kadē kú'vē nto é nuu é ntaā i —ka'an.

⁸ Ánjē, ña é kui kímí san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ngántíí san ne, ní'i itsi é ká'mi ntúve i ña'a san. ⁹ Un vá'a tsi í'xi ñá'a san é xe'é ka'ni kué'en ngántíí san. Ntá tsi ñá ni nátivi iní ña, ntē ña ni ká'an ña te dóo ka'nu Xuva kō. Ká'an kini ña iña Xuva ko, tsí divi ñā e táxnūu ña é ntō'o ña.

¹⁰ Ánjē, ña é kui ū'ún san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú tēu kiti dóo donchu'ví kaa san ne, kūnee mí kadē kú'vē ti. Ña'a sán ne, un tsi náka'xí ta'an ña nú'u ñā e dóo ntánto'o ña. ¹¹ Ntá tsi dā díí díí ka ntáka'an kini ña iña Xuva ko, ña tuví e

dukún kán, tsi dóo ntánto'o ña e ntáte'u ña tintu'xé san. Ntē ña ni nativi iní ña nuu i e ntáde ña.

¹² Ánjē, ña é kui iñú san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute e dóo ka'nu san é nani Eüfraté ne, itsi nūu ntute san vata koo é kúvi kuíta ntí'xin rei, ña ntáde kú've ñuu é ntoo mí kaínu ngántíí san.

¹³ Kidáa né, iní u tsi kíí uní espíritū é kini ntáa san xu'u kiti ña vá'ā sán ni xū'u kiti dóo donchu'ví kaa san, ni xū'u ña kaka'an é tū'ún Xuva ko kaka'an ña, ntá tsi ña ntáa. Vata ntáa tsá'vā ntáa espíritū é kini ntáa e kíí xu'u ña. ¹⁴ Vé'xi ntá'a tó'ō e ña vá'ā sán ne, kade nuu i é kōo da ntákudu'va ña'a san. Kí'in mí ntoo un ntíí ntíí rei ñuxiví san vata koo é nakūvé ta'an ña é vii ñá du'xen ni Xuva kō, ña é kuvi vii é un ntí'í. Dōó ka'nu kuvi ntuvi tsikan.

¹⁵ “Koto nto tsí da née iní xntó ki'xi ú vata koo ki'xi uun ña du'u. Nté kui vá'a ña'a, ña é ña te ntákidi, ña é iō tu've doo i vata koo é ña kuká'an nuu ña é kímí ña'a san é kuntíí ña”, kuan ō ka'an Xúva kō.

¹⁶ Ne, nataká nuu rei san ñuu é nani Armagēduun é tū'un hébreu.

¹⁷ Ánjē, ña é kui ū'xé san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña mé'ñū tatsín san ne, nte nú tēu ka'nu é tuví iní ukun e dukún kán ne, un ntii tsi kaka'an úun tatsin é kaka'an:

—jÉ kúvi ve! —ka'an.

¹⁸ Kidáa ne, iñi ntú'ū xi'í nuu ne, kát-sín di. Dōo káñu'ú ne, un ntii tsí taán ñuxiví a. Nté uun ito vata taan vata ō kúvi sá'a nte ntúvi é ntoo ña'a ñuxiví a. ¹⁹ Ñuú ka'nu sán ne, ntíka. Uní tá'vǐ kúvi. Un ntíí ntíí ñuu dá kaniñ ñuxiví sa ne, nūu dí ne, naka'an Xuva ko ñūu ká'nu é nani Babiloniá ne, díí ka kue'e xe'é ña é ntō'o ña; un vá'a tsi kúdiin ña ni ñūú tsikan. ²⁰ Ntoko ñu'u un ntíí ntíí ñuu é ōdo ntita mé'ñū ntute ñu'u kán né, kūnaá un ntíí ntíí xuku. ²¹ Un tsi nte e dukún kan vē'xi kǐñ davi xuu é ña te da va ntáa, é víi te ūvi díko kílú é un é un, é

kō'xó ntōdó ata ña'á san. Ne, dōó ka'an kīni ña'a san iña Xuva ko kuenta iña dávi xuú san, tsi dóo donchu'ví o kúvi e ntó'lo ña'a san.

É nto'o ñadī'í kini kaa

17 Kidáā ne, uun ánjē, ña é ū'xe ña'a, ña ní'i ū'xe é'xín sán ne, xée ñā mí tuví u ne, kaka'an ñā ní ko:

—Ni'ín, nañē'e ú o nté koo nto'o ñadī'í kini kaa san, ña tuvi mé'ñu ntūte na'nu san. ² Un ntī'í rei ñuxiví san idé ña ni ñā é kīni kaa. Ñá te nté kaa dé ki'vi ña vīnu ña —ka'an ña.

³ Kidáā né, nuu ta'án u xéni kó, kue'en ni'í ñá ko ñuu itsí kán. Ikán né, íni u uun ñadī'í, ña ntekú kiti ku'e'e, kiti dóo donchu'ví kaa. Uve u'xe díki tí. Ú'xi ntīki tí dí ne, kanií kúñu tí ūve é kaka'an kīni iña Xuva ko. ⁴ Ñadī'í san ne, nuu ña doo ku'e'e teku níñi, é kaito nteē dí. Nuu nenu ña xo'o kiti ni tsintí ni dí'i e kúvi kaá kuaan, e kúvi xuú e dóo kai'xi ni kiti kuí'xin e dóo nuu á'vi i sán dí. Ni'í nta'a ña e'xin e kúvi kaá kuaan é ñu'u tsitu nuú í e dóo kini ntáa é kade ña ni da nēé ka ñatīi, nuu i e dóo dentu. ⁵ Xteén ña ne, nteé na'a úun dívi e dóo vi'xín ō, é kani tú'un: “Babilonia ká'nu, é dívi dí'i ñadī'í kini ntáa ni ūn ntīí ntīí nuu i é dentu é ió ñuxiví san”, nteé xteen ña. ⁶ Kidáā né, kūtuní ko tsí ñadī'í tsikán ne, kí'vi ña e xí'i ñā niñi ñá'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva kō, ña é ká'an tú'un Jēsuu.

Kóo dā kúdu'va ko dá íni ú ña. ⁷ Ntá tsi kaka'an ánjē san ní ko:

—¿Nté kui koo da kákudu'va ntu o? Vī'a ve ne, ka'án u ni ō nuu i e dóo vi'xín ō iña ñadī'í sa'á ni kīti ntekú ña san, kiti dóo donchu'ví kaa é uve u'xe díki tí ni ū'xi ntīki tí. ⁸ Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti ínin sán ne, ítūví tí kídaā, ntá tsi xoó ka tí vevii. Ntá tsi nene díto xtúku tí xu'u tot-sín san dí'na dá kī'in tí é nakūnaá kue'en tí kúñu tí ntīi dañu ntūvi. Ña ntoo ñuxiví san, ña é ña túvi dívi i nteé na'a íni tutu

mí ūve na'a dívi ña'a, ña é ni'í i ntuvi iña i un tsi nte dá de kú'vé Xuva ko ñuxiví san ne, kóo da kudū'va ña te íni ña kiti san, tsí ítūvi tí kídaā ne, xoó ka tí vevii, ntá tsi ntīi díto xtúku tí.

⁹ T'a é ntio é ki'in ini ō sá'a vē: É ū'xe díki tí ne, kani tú'un ū'xe xúku mí tuví ntī'i ñadī'í san. ¹⁰ Kani tú'un é ū'xé reí dí. Rei, ña é ū'ún san ne, é ngáva ña. Uun ña ne, vevii kadē kú'vé ña. Ña uun ká san ne, vata kí'xi ñā. Ntá tsi te vē'xí ña ne, ñā kukuíi ña kutuvi ña. ¹¹ Kiti san, kiti ítūvi kídaā ne, xoó ka tí vevii ne, dívi tí vīi tí rei é kui ūná san ne, kaduku ntée tí é ū'xé reí san dí. Rkontúvi ne, kí'in tí é nakūnaá kue'en tí kúñu tí ntīi dañu ntūvi.

¹² Ntīki é ū'xi é inin sán ne, dívi é kani tú'un ū'xí rei, é vāta kuíñi ntu'u kada kú'vé ña. Vii dadīi ña rei ni kiti san, ntá tsi uun da'na tsi. ¹³ Un tsi ntáda ña xu'u ña é ku'e' é ña ntīi ña ni tsīñu ña kiti dóo donchu'ví kaa san é kadā kú'vé tí naa ña. ¹⁴ Vii ña du'xen ni Ā Le'ntú san, ntá tsi ña kuvi vīi ña ni í, tsí dívi é kúvi vīi. Tsí A Le'ntú san ne, dívi e Tó'lo ūn ntīí ntīí tó'lo ñuxiví sa, dívi é Rei, ña é díi ka ka'nu é da nēé ka tuku rei. Ña ntántikín i, ña é kana, ña é nakaxnúu ne, ñā natīvi íni ña é kuntikín ñā A Le'ntú san —ka'an ánjē san.

¹⁵ Kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Ntute ka'nu é inin, mí tuví ntī'i ñadī'í kini kaa sán ne, dívi é kani tú'un e dóo titín ña'a, ña vé'xi dā mí'í ká ñuú é da nēé ka tu'un ntáka'an ña. ¹⁶ Ntīki é ū'xi é inin é ūve kiti sán ne, kinchu'vi ñadī'í kini kaa san. Xtuví mii ña é kōo da kantīi ña. Ka'xi kúñu ñā ne, ka'mi ña dí. ¹⁷ Tsí Xuva kō ne, xé'e ña itsi reí san é vīi ñā nēe é ntio ña. Xé'e ñā é un tsi ntáda ña xu'u ña é ku'e' é ña é kadā kú'vé kiti san náa ñā da nté ku é kūntaa ntī'í é kaka'an Xúva kō. ¹⁸ Ñadī'í, ña é inin sán ne, dívi ñuú ka'nu é kadē kú'vé iña un ntīí ntīí rei ñuxiví san —ka'an ánjē san.

Dā ko'xó nuu űnú Babilonia

18 Dā ita ntí'xin kúvi sá'ā né, iní u tuku ánjē, űa vé'xi e dukún kán, űa e dóo ntii iní i. Xí'í nuu kaniġ űuxiví san, tsi dóo kai'xi ntúve űā. ² Un ntii tsi kéne űa, kaka'an űa:

—ĵE kó'xo űú Babilonia, űuu e dóo ka'nu san! É kúvi vi'í e űa vá'a vē, mí űu'u vá'a un ntí' ntí' espíritú é kġni ntáa, ni tākā mí űu'u vá'a un ntí' ntí' láa ku'u, kiti dóo dentú. ³ Tsí un ntí' ntí' űú san ne, de ki'vi űa ni vġnu i é kaēni dikí űa da xóo ka űatġi. Rei, űa e ntádē kú've űuxiví san ne, ēni dikí űa űadġí' san dġi, ni űa ntádiko nu á'vġ űuxiví san ne, kukuika űā, tsi dóo űi űa da nēe ka e ntío űa —ka'an ánjē san.

⁴ Kidáā né, tēkú xtuku kó uun tatsin é vē'xi e dukún kán, kaka'an:

—Ntii nto űú sa'á, űa'a ko, vata koo é űa dúku ntēe nto é viġ nto é kġni kaa e ntáde űa, vata koo é űa ní'í nto é nto'o nto ni űā dġi. ⁵ Tsi kuétsi űā ne, é kúxee kuitġin un tsi nté e dukún kán. Tsi Xuva kō né, naka'an űa nuġ i é kġni kaa iġa űa. ⁶ Naku'é e nto un ntí'í vata tsi ō tá'xi űa ntō. Ntá'vi nto ūvi íto vatā o dé űa ni ntō. Úvi íto nadaká nuu nto vata koo é na kuntii iní i é kō'o űa, vata ō nádaká űa e xí'í űa'a san. ⁷ Ku'é e ntō é na ntō'o űa ve; na kúnta'xa iní űa vata tsi o dé ka'nu űa, vatā o itúvi űa ni dokuika iġa űā dġi. Tsi kaka'an mí űa: “Xu'ú ne, dōo ka'nu űa'a u é reiná u. űā te űadġí'í kġi u; űā te űadġí'í ntá'vġ u; nté un sġin űa te nee nto'o ko”, ka'an űa. ⁸ Dukuān ne, uun ntúvi tsi xee ntí' ntí' é ntō'o űa. Xēe doxi'í, ni dontġní, dōkó dġi, ni é koko űa mé'űū űu'ú san dġi. Tsi dóo ka'nu Xuva kō, űa kade kú've —ka'an tátsġin san.

⁹ Rei űuxiví san, űa ēni dikí űadġí'í san ne, űa é intóo dadġi ni űa ni e dóo va'á iġa űā ne, kueku nteé űa űa, tsi dóo u'vi kuvi űa űa te íni űa u'me é kākene mí kai'xi űadġí'í san. ¹⁰ Kuntāni ika tsi űa, e

ntaú'vġ űa é ntō'o űa e dóo kanto'o űadġí'í san. Ká'an űā:

—ĵűa nta'vġ idēn ntun, űú Babilonia, űuu e dóo ka'nu kue'en! É uun da'na nchūvġi dú'va tsi xee e dóo nto'o o —ka'an űa.

¹¹ űa ntádiko nu á'vġ űuxiví san ne, kueku nteé űa i. Kuntōo nta'xa űa, tsi űa xoxó ka űa'a, űa é kuġin iġa űa ve. ¹² E diko űā né: káá kuaan, káá kui'xġn, ni xūu e dóo nuu á'vi i, ni kġi kui'xġn, ni dōo ntí'í, ni dōo kaġto nteé, ni dōo séda, ni dōo kue'é teku nġni, ni ūn ntí'í ntí'í nuu utun e dóo vá'a űe'e, vata kaa chetun, ni da nēe ka nuu i e kúvi nú'u elēfanté, ni ūtun e dóo nuu á'vi i, ni kaá kuaan vitá, ni kaá nteé, ni nuġ í e kúvi xuu kui'xġn, ¹³ ni kānelá, ni cho'o e dóo vá'a űe'e, ni kūtú, ni ū'xén cho'ó, ni cho'o vídin, ni vġnú, ni āseté, ni kġti trigú ni ūtsi tġi, ni kġti kaidó, ni lē'ntú, ni idú, ni kāreta é ntáűu'u tġi, ni űā'a, űa dóo ntáde tsiġu dġi. Un tsi nte ntúvi iġa űa'a san díko űa. ¹⁴ Ká'an űa ni űú Babiloniá san:

—űa túvi ká kġi vidin e dóo ntio nima ó ne, un ntí'í dokuika iġa o ni un ntí'í e dóo va'á, e dóo kai'xi iġa ó ne, é kūnaá kue'en ve. űā nani'í kue'én ka ó ve —ka'an űa.

¹⁵ űa ntádiko nuu i tsġkán, űa é ní'í dokuika kuénta iġa í ne, kuntaġi ika űa e dóo u'vġ űa é kanto'o űú Babiloniá san. Kuntōo nta'xa űā ne, kueku nteé űa űuu é vata kaa űa dġí'í kaa, ¹⁶ ká'an űā:

—ĵűa nta'vġ ide űú e dóo ka'nu san! ĵűa nta'vġ ide űadġí'í, űa inú doo ntí'í ni dōo kaġto ntee, ni dōo kue'é teku nġni, ni xō'o kġi e kúvi kaá kuaán, ni xūu e dóo nuu á'vi i, ni kġi kui'xġn dġi! ¹⁷ ĵUun da'na nchūvġi tsġ kūnaa un ntí'í e dóo nuu á'vi i san! —koo ka'an űa ntádiko san.

Un ntí'í ntí'í tó'o tun ntōo san ni űa űu'u iní i kan, ni űa ntántikġn tó'o ġ sán, ni ūn ntí'í ntí'í űa ntáde tsiġu nú ntute űu'u kán ne, kúntāni ika űa. ¹⁸ Dā iní űa u'me é kai'xi űú san ne, ntáka'an űa:

—¿Va mí'i ntū tuví ka xtuku ñuu é vata kaa sá'ā e dóo ka'nu? —ka'an ña.

¹⁹Dá'vi mii ña dīki ñá xentē'u é ntoo ña dontīnī ne, ntaéku ña. Dōo u'vi kúvi ñá ne, un tsi ntákachu'u ntáa ña, ntáka'an ña:

—¡Ña nta'vín idēn, ñuú ka'nu! Dokuíka é io iña ó ne, kukuika ūn ntíí ñá'a, ñá ió tun ntōo i é kaika nú ntute ñu'u kán. Ntá tsi uun da'na nchuvii dú'va tsi nántatsin —ka'an ña.

²⁰Ntá tsi kuntōo dínī ntó, ña ntoo e dukún kán, ña ntáduku ntée Xuva ko, nī pustru ñá, nī ña ntáka'an ntódo tú'un ña, tsí dā xe'é Xuva kō e dóo nto'o ñuú Babiloniá ne, é ntūnáa kuenta iña i vata o dé ña ni ntō.

²¹Kidáā ne, uun ánjē, ña e dóo ntii iní í ne, ki'í ña uun xuu ka'nu, vata kaa xodo mólinu é kādin núu o ūtsi trigu káa ne, nakuítá nuu ña mé'ñu ntute ñu'u kán, kaka'an ña:

—Kuan koo nakuítá nuu ú o, ñuú Babilonia e dóo ka'nun. Nté uun ito ká ña kiní ka ña'a sán o. ²²Nté uun ito ña dító ka é kuēku kiñú'u san itsí o, nté choō, nté trunpetá ka. Ná nī'í ka xoó kada tsiñu i da nēé ka nuu i é kāde ña. Nā dító kañu'ú ka xodo mólinú san te tadin útsi trigú san. ²³Nté uun ito ká ña xí'i nuu ká ñu'ú san nuu o. Ntē ña tekú ka o e dóo vañi ña ntátánta'a san. Nā'a o, ña ntádiko nu á'ví kán ne, kuān te dóo na'nu ña'a ña dá kaniñ ñūxiví san kídaā né, divīn ne, dé tatān da éni nta'vín un ntíí ntíí ñuú san —ka'an ánjē san.

²⁴Divi ñuú Babiloniá sa éti niñi ña'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña ntáduku ntée Xuva ko, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña é nakunáa ntuvi iña i ñūxiví a.

19 Dā kúvi ita ntí'xin sá'ā né, tēkú ko tatsin é ña te nté kaa ña'a vañi ña ntáka'an ña e dukún kán:

¡Dōo va'á Xuva kō!

¡Dōo ka'nu Xuva kō!

Divi ña é nakáku ña kō.

Dōo kaxi'í nuu ka'nu ña.

Divi ña e dóo ntii iní ña.

²Tsi dóo vá'ā ó kadē kú'vē ñá ne, dōo nuu é ntaā i é káka'an ña.

Tsí xntéku ku'vē ñá iña ñad'í kini kaa sán ne,

kaka'an ña tsí da mii é kántio e dóo nto'o ña,

tsí nañé'e ña nuu i é kini kaa dá kaniñ ñūxiví san, vata tsí o dé ña.

Ntanáa Xuva ko ni ña vē, e é'ní ña ña'a, ña edé tsiñu iña Xuva ko,

ka'an ñá'a san. ³Kidáā ne, ntáka'an xtúku ña:

—¡Dōo va'á Xuva kō! ¡Dōo ka'nu Xuva kō! Ú'mē é kai'xi ñad'í kini kaa sán ne, dá kaxee kaxee ntii dañu ntūvi —ka'an xtúku tatsín san.

⁴Ñatā, ña é oko kimi ñá'á san nī ngimi kítí ntantíto sán ne, nákunchiti ntāa ña ñú'u kán, nanú'u ña iní ña Xuva kō, ña tuví nú tēu ka'nú san, ntáka'an ña:

—¡Kuan koo na kōo! ¡Dōo ka'nu Xuva kō! —ka'an ña.

⁵Kidáā né, tēkú ko uun tatsin é vē'xí nte nú tēu ka'nú san, é káka'an:

¡Ká'an ntō tsi dóo ka'nu Xuva kō,

un ntíí ntíí ntó, ña ntáde tsiñu iña ña,

un ntíí ntíí nto e ntaíko ñu'u nto ña,

kuān té na'nu ñá'a nto, ō ña na'nu ñá'a nto!,

ka'an.

Viko dá tanta'a A Le'ntú san

⁶Kidáā né, tēkú ko uun tatsin é vata tē ña te un sīn ña'a ntáka'an ña. Dító vatā ó kuvi dá kae'nu ntute ka'nu, vatā ó kuvi dá un ntii tsi kākatsin, e ntáka'an ña:

¡Dōo va'á Xuva kō!

¡Dōo ka'nu Xuva kō!

E éni ntu'u Xuva ko, ña dóo ntii iní í, kade kú'vē ñá ve.

⁷Nā dínī koo nakuntōo o.

Na kada ka'nu o ña,

tsí e xée ura i é kōo viko e tánta'a A Le'ntú san ne,

é iō tu've n̄adi'ī n̄á ve.

⁸ Ní'í n̄á é kunūu n̄a doo ntii e dóo va'á, e dóo ntuntoo, e dóo kai'xi.

Tsí doo ntíí san ne, vata kaa nuu i e dóo vá'ā ó de n̄a'a, n̄a ntákuinti'xe i Xuva kō,

ka'an n̄a.

⁹ Kidáa ne, kaka'an án̄jē sán nī ko:

—Xntēén na'an sá'a: “Nté kui vá'a n̄a'a, n̄a e kána n̄a é kiká'xi n̄a v̄lko e tánta'a A Le'ntú san” —ka'an n̄a.

Ne, kaka'an xtúku n̄a nī ko:

—Sá'ā é tū'un é nuu é ntaā i é kaka'an Xúva kō —ka'an n̄a.

¹⁰ Kidáa ne, nákuunchiti ntáá u nú dī'in án̄jē sán vata koo é káda ka'nu u n̄a, ntá tsi kaka'an n̄a nī ko:

—j̄N̄á ku kuān xkoón den! Mii tsi Xuva kō é kada ka'nu o n̄a. Tsí xo'ō né, dadii tsi ntáde tsiñu o iñna Xuva kó, ni ūn ntíí ntíí ta'an o, n̄a é nī'i tú'un Jēsuu —ka'an n̄a.

Tsi tú'un Jēsúu ne, divi é xe'é Xuva kō é k̄a'an ntódo n̄a'a, n̄a ntáka'an náa n̄a.

N̄a nteku idú kui'xin

¹¹ Kidáa né, iní u e nákaan e dukún k̄an né, iní u uun idú kui'xin. N̄a'a, n̄a nteku ti ne, dú'va nani n̄a: N̄a Kade Ntaa, N̄a Kaka'an é Nuú é Ntaā í nani n̄a. Dá kadē kú've n̄á ne, nuu é ntaā í kade n̄a; dá kade n̄a du'xēn dī. ¹² Ntúxnūú n̄a ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xi nū'u. Dóo titín le'e odo d̄f̄ki n̄a. Nteé n̄a uun d̄vi é ntē

xoxo iní i neé d̄vi, é mii tsi n̄a iní n̄a.

¹³ Nuú n̄a doo é kúkií nto'o niñi. Divi n̄á ne, Tū'ún Xuva ko nani n̄a. ¹⁴ Áta n̄a ntántikín sntadun, n̄a vé'xi e dukún k̄an. N̄u'u n̄a doo ntii e dóo va'á, doo kui'xín kue'én ne, ntántodō n̄á idú kui'xín dī.

¹⁵ Xu'u n̄a k̄í káa é ntiko ntuví o nuu i, é ntúku kui'í núu n̄a un ntíí ntíí n̄uú n̄uxiví a. Kāa kúvi tatun é kadā kú've núu n̄a. Vatā ó kaedín nuu n̄a d̄i'in n̄a t̄nti'ó san ne, kuān koo víí n̄a é nī'i n̄a'a san e dóo nto'o n̄a, e dóo kud̄iín Xuva kō, n̄a

dóo ntii iní í san ni n̄a. ¹⁶ Nteé divi n̄á ata dóo n̄a ni d̄a'ntá n̄a, é k̄aka'an: “Rei, n̄á odo nūú, ni Tó'o, n̄a odo nūu”, ka'an.

¹⁷ Kidáa né, iní u uun án̄jē, n̄a ntitsí ntódo ata ngántíí san. Un ntii tsí kána n̄a un ntíí ntíí láa, kiti ntaíko e dukún k̄an, kaka'an n̄a:

—Ní'í nto, nataká nuu nto, tsí n̄a te un siin kúñu ta'xi Xuva kō é k̄a'xi nto.

¹⁸ Ka'xí nto kúñu rei san ni tó'ō sntadun ni n̄a dóo diin, ni kúñu idú n̄i n̄a ntán-todō ti. Ka'xí nto kúñu ūn ntíí ntíí n̄a'a, kuān te n̄á ntoo vá'a, kuān te n̄á ntáde tsiñu, te kuetsi te na'nu n̄a —ka'an án̄jē san.

¹⁹ Kídaa né, iní u kiti e dóo donchu'ví kaa san, ni rei iñna n̄á ntoo n̄uxiví san, ni sntadun n̄a. Nataká nuu n̄a é vii n̄á du'xen n̄i n̄a nteku idú kui'xín san, ni sntadun n̄a. ²⁰ Ntá tsi t̄i'n n̄a kiti sán n̄i n̄a kaka'an dóvete é kuenta iñna Xuva ko kaká'an n̄a, n̄a idé nuu i e dóo na'nu kuenta iñna kiti dóo donchu'ví kaa san, é k̄udii éni nta'ví n̄a n̄a'a, n̄a é nteé na'a káa kiti san, ni n̄a ntánuu iní i santu ti. N̄a tsikán ni k̄iti dóo donchu'ví kaa sán ne, kantíto tsi n̄a, nakuíta nuu n̄a n̄a ni t̄i mé'ñu n̄u'u du'xé san é n̄a te kantá'va kue'en tsi. ²¹ N̄a nguui sán ne, xí'í nūu n̄a káa e k̄í xu'u n̄a nteku idú san ne, un ntíí ntíí láa san é'xi nta'ā ti kúñu n̄a xi'í san.

Uun míil kuia

20 Kidáa né, iní u k̄í uun án̄jē e dukún k̄an, ni'í nta'a n̄a ntakáa xi'í tótsín san ni k̄adena ká'nu. ² T̄i'n n̄a kiti n̄a vá'ā san, kiti ata san é diablu tí ni Satánaa ne, k̄í'ní va'ā n̄á ti kadená san, é uun míil kuia kunu'ní ti. ³ N̄akuitá nuu n̄a ti ini tótsín san ne, nakad̄í n̄á xu'u i. Dávi nuu n̄a xu'u tótsín san vata koo é n̄a kani nta'ví ka t̄i n̄a'a san n̄uxiví san da nté nt̄i'í é uun míil kuia san. Te ita ntí'xin é uun míil kuia san ne, nantuté n̄a ti uun da'na.

⁴ Kidáa né, íní u nú teu na'nu, mí ntoo ña'a, ña é nĩ'i i é kadā kũ've. Íní u nima ñá'a dí, ña e é'nte tu'un ña'a san díki i e ntántikin ñá Jesuú ne, nĩ é ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō di. Ña sá'á ne, ñá ni ínúu ini ña kiti san, nté santu ti; ntē ña ni xé'e ña é kuntēe káa tĩ xteen ña, nté ntā'a ña. Íní u tsi ntóto ña ne, nānĩ'i xtúku ña ntuvi iña ñá ne, kada kú'vē ñá nĩ Cristu uun míl kuia. ⁵ Ntá tsi ña nguii sán, ña xi'í ne, ña ntóto ña dā nté kuíta ntí'xin é uun míl kuia. Da sá'ā é kuvi ūun ito ntoto ña. ⁶ Ntē kui vá'a ñā'a, ña é ntáduku ntée i é ntóto é kuvi ūun ito doxi'í san, tsí ntáduku ntée ña Xuva kō! É kuvi ūvĩ doxi'í san ne, ña kúvi víi ka ni ñā, tsi víi ña dutu Xúva ko nĩ Cristu. Dadĩ tsi kadā kú'vē ñá ni ñā é uun míl kuia.

Dā ko'xó ntēe tó'ō e ña vá'ā san

⁷ Tē kúvi ita ntí'xin é uun míl kuia san ne, nantūtē Xuva kō tó'ō e ña vá'ā san mí nuu kutū. ⁸ Tē ntíi ne, kani nta'ví ña'a ngimí o diñi ñuxiví san, un tsi nté Goo ni Mágoo, ña ntainchu'vi Xúva ko, kána ña é natáka nuu ña é vii ñá du'xēn; ntē ña kui ká'vi o ña é ña te da dii da díi ña, vata kaa kuvi tsókō.

⁹ Kuédadii tsi kuxée ña kani ñuxiví san ne, edí nuu ña mi ntántoo ña'a, ña ntáduku ntée Xuva ko, ni ñūu e dóo kakuinima Xúva kō. Ntá tsi kuíta nuu Xuva ko ñū'u é vē'xi nte e dukún kán ne, uun ito tsi í'xi un ntíi ntíi ña'a san. ¹⁰ Tō'o é ña vá'ā san e éni nta'ví ña'a sán ne, nákuítá nuu Xuva ko i mē'ñú i mí kai'xi ñú'u dū'xé san, mí tuví kiti dóo donchu'ví kaa san ne, nĩ ña é káka'an dóvete é iña Xuva ko kaká'an ña. Ikán né, dóo nto'o ña, ntuni ñá, ntē ntúvi ntē níñu é ntii dañu ntúvi.

Tē xntéku kú'vé Xuva kō nú tēu kui'xin san

¹¹ Kidáa né, íní u uun nú tēu ka'nu é kui'xin, ni ūun ña'a, ña tuví nti'i ikán. Ñuxiví san ni e dukún kán né, ntoko ñū'u mií dá ini tuví ña. ¹² Kidáa né, íní u un ntíi ntíi ña xi'í san, te kuetsi te na'nu ña, ntáñi ñá nú tēu san. Ne, nākaán Xuva ko tūtú san ni tūku tutu mí ūve na'a dívi ña'a, ña é nĩ'i i ntuvi iña i. Xntéku kú'vé Xuva ko iña ña xi'í san vatā o dé ña, vatā ó uve na'a ini tutú san. ¹³ Ntute ñū'ū sán ne, nakué'e un ntíi ntíi ña'a, ña é teni iní i kán. Doxi'í san nĩ mí kadē kú'vé doxi'í san ne, nakué'e ña'a, ña ñū'u vá'a íkán di. Xntéku kú'vé Xuva ko iña ña, un ntíi ntíi ñá, vata tsí o dé ña. ¹⁴ Kidáa né, nakuítá ñá doxi'í san, nĩ mi ntántoo ña xi'í san mé'ñu i mí kai'xi ñú'ú san. Ní'ū sán ne, dívi é ká'an o é doxi'i é kuvi ūvi. ¹⁵ Ña'a, ña é ña tuvi dívi í uve na'a ini tutu mí uve na'a xoo é nĩ'i i ntuví va'á iña í ne, nakuítá nuu ña i mé'ñu ñū'ú san.

E dukún xēe ni ñuxiví xēe

21 Kidáa né, íní u uun e dukún xēe ni ūun ñuxiví xēe. Tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é tuvi kidaa ne, ntoko ñū'u mií. Ntē ntute ñū'ū ña tuví ka. ² Xu'u é Juaán u ne, íní u ñūu é káduku ntée Xuva kō, é Jerusaleen Xēe nani. Nte e dukún kan vē'xi, nte mí tuví Xuva kō. É iō tu'vé vata kaa uun ñadĩ'i é tĩntetu ña e tánta'a ña ni xii ña. ³ Tékú ko uun tatsin é dukún kán e dóo ntii káka'an:

—Koto nto ve, tsí Xuva ko tūví ña ni ñā'a san ve. Kuntoo ña ni ñā ne, kuvi ña ña ñūú ña. Xuva kō né, mií ña kutuvi ñá ni ñā, é vii ñá Xuva ñā. ⁴ Xuva kō ne, nakué'e ña un ntíi ntíi ntute nūú ña'a sán ne, ña kóó ká doxi'i; ntē ña kunta'xa iní ka ña; ntē ña kuekú ka ña; ntē ña kaxnúu ka ña. Tsi é ita ntí'xin un ntí'í e kúvi dí'na —ka'an tátsin san.

⁵ Kidáā ne, ña tuví nú tēu ka'nú san ne, kaka'an ña:

—Koton, tsí kade vá'a xeé u un ntí'i nuú i —ka'an ña.

Kaka'an xtúku ña:

—Xntéén na'an sá'ā, tsi tú'ún é nuu é ntaā í é kaka'án u ni ō —ka'an ña.

⁶ Kidáā ne, kaka'an ñá nī ko:

—É kúvi ve. Xu'u é di'na ú ne, xu'u é nantí'i ú di. Vata kaa letra Á ni letra Z kaa u. Te xōó kaitsí í ntute ne, kué'ē ú doméni é kō'o ña mí kākii ntute é tā'xi ntuvi ña ña. ⁷ Xoó ña'a é kúvi víi ña ne, ní'i ñá é un ntí'i nuú i sá'a ntá'a kó ne, kuví ú Xuva ñā né, diví ñā ne, kuví ña i'xá ko di. ⁸ Ntá tsi ña'a, ña e dóo ixó i, ña é ña ntákuinti'xe i, ña e dóo kini ntáa nima í, ña e ntaéni dík' ta'an i, ña e ntáde tatān, ña ntánuu iní i santu, nī ña veté ne, kuan ō ña é ní'i ña é kōko ña mí kai'xi ñú'u dū'xé san. Sá'ā é kui ūv'í doxi'í ña —ka'an ña.

Jerusaleen Xee

⁹ Kidáā ne, xée ūun ánjē, ña é ū'xe ñá'a san, ña é ní'i i é ū'xe é'xin é ñū'u u'xe nuu i é nanto'o Xuva kō ña'a sán ne, kaka'an ñá nī ko:

—Ni'in, dá nanē'e ú o ña da vé tanta'a, ñadř'í A Le'ntú san —ka'an ña.

¹⁰ Espiritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ñā kó uun xuku ka'nu, xuku e dóo dūkun. Nāñē'e ñá ko ñuu é káduku ntée Xuva kō, ñuu é nani Jerusaleen Xee, diví é vē'xí nte e dukún kán, mí tuví Xuva kō. ¹¹ Ñúú sá'á ne, kaxi'í nuu ni ntuve Xuva kō ne, ñú'u i ne, kai'xi vātā ó kai'xi xuu é nani jaspe e dóo nuu á'vi i, e dóo kaxi'í ni'ni e nté kaa te xūxu kúvi. ¹² Kaniñ diñi ñuu san ne, ntitsi ntó'o e dóo ka'nu, e dóo dukún ne, ñu'u uxuví xi'í i. É un é un xi'í san ne, ntáñi ntee kui kui uun ánjē. É un é un xi'í san ne, uve dīvi é uxuvi tátá ña Israeé san. ¹³ Uní úní xi'í san ntántii é un é un ntíko diñi i. ¹⁴ Uxúvi xūu na'nu xi'í

ntíi etí nto'ó san ne, uve na'a é un é un xuú san uun dīvi pustru Á Le'ntú san.

¹⁵ Ánjē, ña kaka'an ní ko ne, ní'i nta'a ña uun ntōo e kúvi kaá kuaan é kí'i kú've núu ñá ñuu san ni xi'í i, ni nto'ó í di.

¹⁶ Dadii tsi kú've ntí'i ngimí o diñi i. Ánjē sán ne, kí'i kú'vé ñá ñuu san ni nto'ó í ne, uvi míl ūv'í sientu kilométru. É káni, e dukún, nī e ní'i ne, dadii ntí ntí tsi kú'vé i. ¹⁷ Kidáā né, kí'i kú'vé ña ntó'o sán di ne, úní díko kímí métru kíi. Kí'i kú've ánjē san é vatā xkoó kí'i kú'vé ña'a san.

¹⁸ Ntó'o i ne, xuu é nani jaspe kúvi ne, ñuu san ne, da mii kuē'en tsi kaá kuaan kúvi da kaniñ, vata kaa xuxu e dóo kaxi'í ni'ni. ¹⁹ Xúú é xi'í ntii etí ntó'o san ne, ntukutu āta i un ntíi ntíi xuu e dóo va'á, xuu e dóo nuu á'vi i. Étí ntó'o é kuví ūun sán ne, xuu é xi'í kuii é nani jaspe úve. É kuví ūv'í san ne, xuu kuíi tēkú e dukún kán, é nani sáfiru, úve. É kuví úní san ne, xúu tēku xáá é xi'í raxa, é nani āgata, úve. É kuví kímí san ne, xuu kuíi kuē'en é vata ito ite ítō, é nani esmēralda. ²⁰ É kuví ū'ún san ne, xúu tēku xáa kuē'e é xi'í raxa, é nani ōnice. É kuví inú san ne, xuu kué'e é nani crunālina. É kuví ū'xé san ne, xuú kuāan é nani crisólito. É kuví úná san ne, xuu kuíi tēku ntute ñú'u san, é nani bērilu. É kuví in san ne, xuú kuāan e dóo kai'xi é nani tōpaciú. É kuví ū'xí san ne, xuu kuíi tēku másana kuii, é nani crisōprasa. É kuví ū'xi in sán ne, xuu kuíi é nani jácintu. É kuví ūxuví san ne, xuu ntéé é nani amātista. ²¹ Xí'i é ūxuví san ne, uxúvi kití kui'xin, kití nani prela, kúvi. Uun tsi kití kuvá'a é un é un xi'í san. Itsi mé'ñū ñuu san ne, da mii kuē'en tsi kaá kuaan kúvi ne, kaxi'í ni'ni vatā ó kaxi'í ni'ni xuxu.

²² Nté uun xúkūn ña ni iní u ñuu san, tsí mii Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán, nī A Le'ntú san ne, diví ñā kúvi ña xúkūn ñuu san. ²³ Ñúú san ne, ñá kantio i e xi'í nuu ngántii, ntē ña ntío i ntuve xōó di,

tsi mii tsi ntuve Xuva kō e xi'í nuu. A Le'ntú san ne, divi kūvī űu'u e xi'í nuu iña űuú san. ²⁴ Kaka ña'a, ña da mí'í ká űuu, mí kaxi'í nuu san. Rei iña űuxiví san ne, xée ña űuú san, kuni'í ña e dōo va'á iña ña. ²⁵ Xi'í űuú san ne, ñá kantādí ntuvi ā, tsí ikān ne, ñá kakuāá ka. ²⁶ Ikān ne, naku'é e ña'a, ña da mí'í ká űuu, e dōo va'á iña ñá, nuu i e dōo nakuiko űu'u ña. ²⁷ Ntá tsi nté uun nuu i é kini kaa ña kuvi kí'vi űuú san. Nté uun ña'a, ña é kāde é kini kaa, nté uun ña vete ña kuvi kí'vi ña űuú san. Da mii tsi ña'a, ña é űve na'a divi i iní tutú A Le'ntú san, tutu mí űve na'a xoo é nī'í i ntuví va'á iña i ntii dañu ntúvi.

22 Kidāā ne, nánē'e ánĵē sán ko ntute é kainu é tā'xi ntuvi iña ko, ntute é kākii nú tēu ka'nu mí tuví Xuva ko ni Ā Le'ntú san. Dōo kuíí ntute san. Kaxi'í ni'ni vatā o kaxi'í ni'ni xuxu. ² Kainu ntute san mé'ñu itsi ka'nu űuú san. Ntuví o diñi i ntāñi útun e tá'xi ntuvi iña ko. Uxuvi íto kakii kiti i é uun kuia. Ta'án xoo ta'án xoo kakíi kiti i. Xúku i ne, kaidiá'vi é kūvi cho'o é ntuvá'a ña'a, ña ntoo űuxiví a. ³ Ña kōó ká da nēé ka nuu i é kā'an Xúva ko tē ña vá'a. Kutūvī nú tēu ka'nu Xúva ko ni Ā Le'ntú san űuú san ne, ña ntāde tsiñu iña ñá ne, kunuu ini ñá ña. ⁴ Kiní ña nuu Xuva kó ne, kunteé dīvī Xuva kō xteén ña di. ⁵ Ikān ne, ñá kuāá ka, ntē ña kantío ká ña űu'u, nté ngántii, tsí mii Xuva ko naxi'í nuu ña ña. Kidāā né, kuntoo ña ni Xuva ko, kadā kú'vē ñá ntii dañu ntúvi.

E kakuetsin ntuvi é nainu Jesúcristu

⁶ Kidāā ne, kaka'an xtúku ánĵē san ní ko:

—Kuvi kuinti'xe o tú'űn sa'á, tsi tú'űn é nuu é ntaā i. Xuva kō, ña é kaxé'e tú'űn é kā'an ña ntāka'an ntódo kuenta iña ñá ne, e táxnūu ña ánĵē ñá é nañē'e ñá ña'a, ña ntāde tsiñu iña ñá, nēe é vē'xi kuvi —ka'an ánĵē san.

⁷ Kidāā né, mii Jēsuu kaká'an ña:

—ĵKoto nto! ĵĒ dōko sá naínú u! ĵNté kui vá'a ña'a, ña e ntāde kuenta é űve na'a ini tutú sá'a! —ka'an Jēsuu.

⁸ Xu'u é Juaán u ne, tēkú ko ne, iní u nuu mií ko un ntí'í sá'a. Dā kúvī téku kó, ní dá iní u ne, nákuñchiti ntāa ú nuu ña nañē'e kó nuu i sá'a, é kunūu iní ko ña. ⁹ Ntá tsi kaka'an ñá ní ko:

—ĵÑá ku kuān xkōon dēn! Xu'ú ne, kūdii kade tsiñu ú iña Xuva kó, vatā ó kade tsiñun di, ní ēni ó, ña ntāka'an ntódo tú'un Xuva ko, ní ña ntāde ntaa é űve na'a tutú sá'a. Mii tsi Xuva kō é kunūu ini ko ña —ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku ña ní ko:

—Ñá ku xnuun xū'un tú'űn é kuíta ntí'xin é űve na'a tutú sá'a, tsí kakuetsin ntuvi é kūntaa. ¹¹ Nii dukuān ne, ña é kāde nuu i é ña vá'a ne, na vii mii ña. Ña é kāde é kini kaa né, na vii mii ñá di. Ntá tsi ña'a, ña é kāde nuu i é vā'á ne, na ví ka ña ne, ña'a, ña é kāde é ntio Xuva ko ne, ñá ku xtuví mii ña é kāde ña —ka'an ña.

¹² Kaka'an Jēsuu:

—Koto nto, tsí ña ná'ā ka dá nainu xtúku u. Tē nainú u ne, kué'ē ú domēni un ntíĵ ntíĵ ña'a kuenta iña í vata tsí o dé ña. ¹³ Xu'u é di'na ú ne, xu'u é ntii u átā í di, vata kaa letra Á ní lētrá Z. Xu'u éni ntū'u ú ne, xu'ú nantí'í ú di —ka'an ña.

¹⁴ Nté kui vá'a ña'a, ña é kānakate doo i, tsí duku ntée ña é tññ ña kiti utun é tā'xi ntuvi iña ko, vata koo é kūvi kí'vi ña xi'í űuú san. ¹⁵ Ntá tsi ña kini ntāa sán ne, kí'í kan kū'un ñá ne, kí'í kan kū'un ntíĵ ntíĵ ñá vata kaa ña tatán, ní ña kaeni díkí ñadī'í, ní ña kae'ní ña'a, ní ña kanuu iní i santú, ní űn ntíĵ ntíĵ ña é ntio i doveté, ní ña kaeni nta'ví ta'an i di.

¹⁶ Kaka'an Jēsuu:

—Xu'u é Jesuú u ne, taxnūu u ánĵē ko é kā'an ntódo ña ní é ű'xe xúkūn sán nuu i sá'a. Xu'ú ne, tatá Davii vé'xi ú ne, i'xá

ika nā kó dí. Xu'ú ne, vata kaa kími é kǎxi'í nuu te vē'xi túvi kaa u —ka'an nā.

¹⁷ Espíritū Sántū sán ni nādī'í A Le'ntú san ne, ntáka'an:

—iNi'í nto! —ka'an nā.

Da xōó ka nā'a, nā é kātekú i ne, na kā'an nā dí:

—iNi'í nto! —koo ka'an nā.

Da xōó ka xoo é kaitsi í ntute, ni da xōó ka xoo é ncho ko'o i ne, na kī'xi, dá kō'o doméni ntute é tā'xi ntuvi iña ko ntii dañu ntúvi.

¹⁸ Un ntíí ntíí nā'a, nā kateku i tú'un nēe é vē'xí kuvi é ūve na'a ini tutú sǎ'á ne, ntē veví tsi ká'an ú ni nā nuū i sá'a: Tē xoó xntēkú ka i é ūve na'a í'a ne, xn-

tēkú ka Xuva kō é nto'o i vatā ó uve na'a ini tutú sǎ'a é ntō'o i. ¹⁹ Tē xoó naki'i ká i tú'un é ūve na'a ini tutú sǎ'a nté koo kuvi ne, Xuva kō ne, naki'i nā vata kaa é kāduku ntée nā kiti utun é tā'xi ntuvi iña kó ne, nā kī'ví nā nuú Xuva ko, vatā ó kaka'an ini tutú sǎ'a.

²⁰ Nā kaka'an ntódo tú'un sa'á ne, kaka'an nā:

—Nuu é ntaā í, tsí nā na'á ka dá nainú u —ka'an nā.

Kuan koo na kōo. ¡Kí'xi nto, Tó'o ko Jēsuu!

²¹ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesūcristu ntó, un ntíí ntíí nto. Kuan tsi koo na kōo.